

ACTORUM
ERUDITORUM,
QUÆ
LIPSIÆ PUBLICANTUR,
SUPPLÉMENTA.
TOMUS IX.

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol.
atque Electoris Saxoniae Privilegiis.*

LIPSIÆ,
Prostant apud JOHAN. GROSSII Hæredes,
JOH. FRID. GLEDITSCHII B. FIL.
ET
JO. CHRISTIANUM MARTINI

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII
A. MDCCXXIX.

* (1) *

**ACTORUM
ERUDITORUM,**
Quæ Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA.
Tom. IX Sect. I.

**FRANCISCI DE FARGNA, CIVITATIS
Plebis Patritii, Philos. S. Theol. & J. U. Doctoris ac in
Rom. Curia in Beneficialibus, sive in Jure Canon. Advocati,
Commentaria in singulos Canones de Jure Patronatus,
qui sparsim tam intra, quam extra Corpus
Juris Canonici vagantur.**

Tom. I.

Montisfalisci, apud Laurentium & Thom. Pagliarinos, 1717, f.
Alphab. 3 plag. 10.

Tom. II.

Romæ, apud eosdem, 1718, f.
Alph. 7.

Tom. III.

Ibidem, apud eosdem, 1719, f.
Alph. 6 pl. 10.

NOva hæc atque diffusa Commentatoris opera est, quæ per singulos Canones discurrit, cum interpretes antehac juxta atque alii de Jure Patronatus Autores in ipsis fere tituli *de Jure Patronatus* textibus subsistere, atque ad eorum illustrationem reliquos canones transferre, vel hos ex illis explicare consueverint. Suasit hunc laborem suscipiendum Nostro, præter amorem, quem in Jus Canonicum proficitur singularem,

A

gularem, ipsum, quo in Curia Romana fungitur, munus Advocati in Beneficialibus. Hinc videmus opus *Clementi XI Pontif. Max. ut sacrorum Canonum defensori acerrimo, Bonarum Artium Patrono summo*, consecratum, quo, velut primitiæ Deo debita, ejus Vicario in terris offerretur, & ad Pontificium thronum commentaria in Canones accederent, e quo Canones processerint. Privato quidem usui primum quoscunque Canones Jus Patronatus concernentes in unum quasi locum redegerat, hoc instituto, ut singulis suas conclusiones subjiceret, easque tum rationibus, tum collectis Doctorum sacræ Rotæ & resolutionum sacræ Congregationis Concilii autoritatibus confirmare studeret, casusque complures unicuique conclusioni adderet, quos argumentis, testimoniis, rebusque judicatis illustraret. Ex istis collectaneis enatos præsentibus commentarios tanto minus dubitavit in publicum edere, quanto gratius utiliusque futurum opus in foro Pontificio versantibus, maxime ob Decisiones Rotæ Romanæ & causas in sacra Congregatione novissime ventilatas, quæ hic primum publici Juris fiunt, merito reputavit. Itaque non tam exactior Juris Patronatus repræsentatio, quam potius doctrinarum de isthoc Jure Canoniarum praxis in his voluminibus requiri debet. Nec, si dicendum, quod res est, videtur a Nostro melior ac distinctior sibi que magis cohærens Juris Patronatus tractatio expectari posse, quam qualem a plerisque hujus argumenti Autoribus traditam habemus. Id enim satis licet colligere ex *Apparatu*, ut vocat, seu potius discursu præliminari, *de origine, definitione, & divisione Juris Patronatus*, qui duabus paginis coarctatur. Ibi, postquam Autores quosdam laudavit, *Rocchum de Curte, Cas. Lambertinum, Paulum de Citadinis, Jul. Vivianum, Franciscum de Roye, Franciscum Fiorentem, Frassum de Regio patronatu Indiarum, Jo. Petrum Fontanellam, Cardinalem de Luca, & Pitonii, Advocati, Præceptoris sui, opus de controversiis Patronorum*, quod brevi publicandum promissit; juris Patronatus originem ad Seculum V refert, *Franciscum de Roye* secutus: Definitionem vero mutuatus est a *Roccho de Curte*, quod sit *Jus honorificum, onerosum & utile, alicui competens in Ecclesia pro eo, quod de Diocesani consensu Ecclesiam fundavit, construxit, vel dotavit ipse, vel is,*
a quo

a quo causam habuit: cujus definitionis defectus notavit Ill. Bæbmerus, *Juris Ecclesiast. Protestant. P. III, p. 464*. Dividit Jus Patronatus Noster in *Ecclesiasticum*, quod vel de bonis Ecclesiasticis fundatum, & creatum sit, vel competat Clerico ratione suæ Ecclesiæ: *Laicale*, quod Laico, sive Clerico, ratione sui proprii patrimonii competat; & *mixtum*, quod partim de bonis Ecclesiasticis, partim de bonis patrimonialibus fundatum & creatum sit. Hinc ad cognoscendam Juris Patronatus qualitatem, docet, inspicere debere qualitatem personæ præsentantis, non accidentalem, qualis est Clericatus in præsentante ratione successionis hereditariæ, vel consanguinitatis, sed essentialem, & quæ requiritur ad habendum Jus præsentandi. Porro autem divisiones Juris Patronatus addit, in *familiare*, seu *gentilitium, hereditarium, & mixtum*; item, in *passivum*, per quod certi de certa familia præsentandi, & *activum*, per quod fit, ne quis beneficium conferat, nisi ad præsentationem talis personæ. Ista certe vulgares Canonistarum conceptus non transcendunt. Ipsi vero Canones per VI partes dispositi sunt ita, ut *prima Pars* contineat VII Canones Decreti Gratiani, casus LVIII, *secunda*, Canones Decretalium XXXI, casus CXXXV, *tertia*, Canonem unicum Sexti Decretalium, casus VI, *quarta*, Clementinarum Canones II, casus X, *quinta*, Concilii Tridentini Canones XIII, casus XXX, *sexta*, Canones XXV, desumptos ex Bullis, sive Constitutionibus Apostolicis & ex Regulis Cancellariæ, casus vero XXVIII. Prima pars Tomo I, altera Tomo II absolvitur, reliquas partes Tomus III habet. Ne specimen desit, paucis indicabimus, quæ in P. I ad Can. III, in Toletano Concilio IV c. 37, qui est 16 qu. 7 c. *quicumque*, Noster sit commentatus. Primo omnium deducit e Canone conclusionem: *Dotans Ecclesiam ipse & ejus filii acquirunt in illa jus Patronatus, seu jus alimentorum in casu inopie*. Conclusioni testimoniis Canonicorum, Rotæ aliquot decisionibus & resolutionibus S. Congregationis Concilii confirmatæ rationem addit: quia Dotator Ecclesiæ dicatur Pater; unde juxta leges civiles⁶⁶ sicuti filius, aut filia cogitur patrem alere, & tenetur nedum⁶⁶ reverentiam, sed etiam vitæ subsidium exhibere, secundum⁶⁶ *l. fin. C. de bon. quæ liber. & l. 5 C. de patr. potest.* ita Ecclesiam⁶⁶ dotatam debere non solum honorem & reverentiam, sed &⁶⁶

„alimenta Dotatori, seu Patrono, ad inopiam vergenti, tum ex
 „æquitate, ut beneficienti beneficiamus, tum etiam ex pietate
 „propria Ecclesiæ, cui conveniat succurrere lapsis. Et sicuti
 „Dotator propriis bonis aluerit Ecclesiam imbecillem & indo-
 „tatum, ita mox ipsum imbecillem & pauperem factum eadem
 „alimenta a valente Ecclesia reportare debere.“ Sequuntur
 casus decem, in quorum primo *de requisitis necessariis ad hoc,*
ut Ecclesia teneatur præstare alimenta Patrono, dispicitur:
 in secundo, *an Patrono egeno debeantur alimenta, non deductis*
necessariis pro victu Rectoris, quando hic habet aliunde vivere de
beneficiis: in tertio, *an Patrono extraneo debeantur alimenta in*
casu inopiæ, & quid sit, si Patronus sit persona ficta, nempe
communitas, aut collegium: subjicitur Decisio Rotæ Romanæ:
 in quarto casu quæritur, *si ex tribus Patronis Ecclesiæ unus vergat*
ad inopiam, an huic debeantur pro alimentis omnes fructus super-
flui & superextantes Ecclesiæ Patronalis: iterum sequuntur Rotæ
 Sacræ Decisiones: quintus casus est, *defuncto uno ex tribus Pa-*
tronis egenis, an portio ei assignata pro alimentis sit equaliter
inter superstites dividenda: sextus, *an fundator possit dotare*
Ecclesiam de bonis Emphyteuticis: septimus, *quod tradens pro*
dote Ecclesiæ parochialis quedam bona insufficientia pro sustenta-
tione Rectoris non acquirat Jus Patronatus; sed si alius supplicat
defectum dotis, ambo in solidum futuri sint Patroni: octavus
 casus, *an minor possit dotare Ecclesiam sine Decreto Judicis:* &
an in relictis ad pias causas sint servandæ solennitates Juris
Civilis; id quod Decisione Rotæ illustratur: nonus casus, *ex*
dotatione non acquiri Jus Patronatus, sive alimentorum: decimus,
de requisitis necessariis ad acquirendum Jus Patronatus ex red-
tatione, agit. Hæc ipsis fere Autoris verbis referre visum, quo,
 præter commentandi rationem, quam tenet, etiam de stylo ejus
 Lectori nostro constare queat. Ceterum, quod nuper edocti
 sumus, hæc commentaria vendi prohibita, eorumque exempla
 omnia Bibliopolis adempta & fisco addicta sunt; num forte ob
 liberalius insertas super causis Juris Patronatus & alimentorum
 odiosis, maxime super causis Juris Patronatus Neapolitanis &
 Sardinensibus decisiones, an aliis de causis, nobis quidem non-
 dum satis liquet.

CONSI-

**CONSILIUM PIETATIS DE NON SEQUENDIS
errantibus, sed corrigentibus, ad appellantes ad futurum
Concilium generale, per P. M. F. BERNARDUM
DESIRANT, Ord. Erem. S. Augustini,
S. Theol. Doctorem.**

Tomi III.

Romæ, apud Jo. Mariam Salvioni, Typogr. Vaticanum, 1720, 4.
Alph. 3 pl. 15.

Notum est, quantas turbas Constitutio *Unigenitus* excitaverit in Gallia quamque acres contradictiones. Id cum monarchicam Papæ autoritatem majorem in modum labefactet, Autor Clementis XI Pontificis, cui hoc opus dedicavit, se gratiam initurum putavit haud exiguam, si Gallorum animos cum ipso reconciliaret. Commódiissime autem id fieri posse existimavit, si ex historia superiorum temporum produceret & Gallis ob oculos poneret exempla eorum, qui & ipsi Papæ decretis sese opposuerunt, at tandem ad frugem quasi redierunt, sanctissimoque Patri præstiterunt obedientiam. Sunt autem sex retractationum hujusmodi exempla, quæ pertractanda suscepit, 1) Philippi IV Galliarum Regis, 2) Joannis Gersonii, 3) Concilii Constantiensis, 4) Gallorum Basileensi Concilio adhærentium, 5) Parlamenti Aquensis, 6) Petri de Marca, Archiepiscopi Parisiensis. Tribus hisce Tomis priora quatuor persequitur. Reliquorum duorum copiosam tractationem brevi subsecuturam esse, non est, quod dubitemus.

Dissertatione itaque prima ostendit, Philippum IV Regem appellasse quidem ad futurum Concilium generale, sed non ab ullo dogmatico Bonifacii VIII decreto; nec appellasse, quamdiu Bonifacium haberet pro Pontifice legitimo, sed tum demum, postquam inductus fuisset, ut crederet, eum vitiose fuisse electum, adeoque non esse legitimum Papam. Porro docet, istius temporis appellantes in ipsa litis contestatione professos esse, a nullo legitimi Pontificis Romani judicio ad generale Concilium appellari posse. Ultimo loco monstrat, Regem illum una cum

fuis postremo appellationem suam retractasse. Omnem igitur hujus controversiæ historiam triginta Capitibus persequitur, simul refellens narrationes Natalis Alexandri.

Dissertatio *secunda* inscripta est de retractationibus Joannis Chartier Gersonii, Cancellarii Universitatis Parisiensis, circa omnes suas novitates. Hic statim Cap. I vitam Gersonii exhibet, contra Cap. II vitam ejus ab Edmundo Richerio scriptam vocat *fabulosam de Gersonii scriptis factisque ideam*. Cap. XI Gersonium appellat Origenem Gallicanum, cui merito applicaveris illud Cassiodori: *Ubi bene, nemo melius; ubi male, nemo pejus*. Dum vero de Gersonio agit, eadem opera historiam illius ævi ecclesiasticam exponit, ita quidem, ut omni modo patrocinetur causæ Papæ Romani & autoritati ejus nullis limitibus circumscribendæ.

T. II. *Tertia* Dissertatione Capitibus XLIX exhibet, ut ipse p. 115 scribit, *Conciliabuli Pisani & Concilii Constantiensis historiam ex noviter detectis restauratam*. Omnia tamen historiæ istius capita & hoc loco eum tractat in modum, ut confirmetur Papæ & *μοναρχία ἀνυπεύθυνος* & infallibilitas. In Concilio Constantiensi, cujus historiam fuse exponit, multa, ait, tumultuose, non rite justeque facta esse. Nec hic suum in Gersonium odium dissimulat. Maxime illud illius Concilii decretum, quo Papa subjicitur Concilio, nec conciliariter fabricatum esse, nec conciliariter publicatum contendit, adeoque id reum agit maximæ nullitatis. Ostendit etiam, in ipso illo Concilio A. 1418 novum Papam Martinum V definiisse, Papam habere supremam potestatem in Ecclesia, ab ejusque judicio & sententia non posse provocari ad futurum Concilium.

T. III. Dissertatione *quarta* de Concilio Basileensi agit, cujus Patres scribit Pisanos furores repetiisse, & Papam legitimum Eugenium IV ad supposititium suum tribunal vocasse, damnasse, & depositionis umbram fulminasse. Nec vero solum Basileense hic descripsit Concilium, sed etiam ea, quæ proxime id antecesserunt, maxime Concilium Papiense & Senense. Cap. X docet, pravam Gersonii doctrinam multum influxisse in Schisma Basileense, non obstantibus ejus retractationibus. Unde in Gersonium, Papalis

παιδα-

παυσαυλαίς adversarium, acerrime invehitur, vocans eum *Saulum spirantem minarum, & prodigium ignorantiae*. Hic primus, inquit p. 36, *armamentarium condidit, ex quo sequaces rapuere tela iniquitatis, quibus jura impetunt Apostolica Majestatis*. Capite XLIV, quod postremum est, ostendit, plures Gallos antea subscripsisse Concilio Basileensi, tandem vero totam Ecclesiam Gallicanam asseruisse contra Basileenses primatum & monarchicam potestatem Romani Pontificis Eugenii IV.

JOANNIS ALBERTI OBSERVATIONES

Philologicae in sacros Novi Fœderis libros.

Lugduni Batav. apud Jo. Arn. Langerak, 1725, 8.

Alph. 3 pl. 4.

Reliqua, quæ in Actis A. 1725 Mens. Jul. p. 308 promissimus, nunc sequuntur. Tam cultus enim ac dives est hic liber, ut non per partes quasdam gustandus, sed totus absolvendus sit. Act. I, 18. Postquam se suspendisset Judas, non esse necessarium, statuit Vir doctissimus, ut dicamus, ex alto in saxum fortasse asperum, vel ligni truncum acutum, aut alias delapsum, atque ita medium disruptum esse, sufficere, si hanc diruptionem dicamus singulari indicio vindictæ divinæ ἀμέσως factam, ceu insolitum supplicium. Nam & proditoribus patriæ, distractis corporibus viscera exferuntur. Scilicet apud Matthæum laqueus omnino indicatur. *Coll. 2 Sam. XVII, 23.* Hæc Judæ mors cum jam percrebuisset late, non opus erat, laquei mentionem iterum facere Petrum, altera autem circumstantia, quam non habet Matthæus, addenda nunc erat: Judam, cum ita pronus ad terram penderet, (quod contingit suspensis, ut erectam cervicem non monstrant) medium crepuisse, citra ullam conjecturam facti cujuscunque intervenientis, de quo in textu nullum sit vestigium. Ita vero lites omnes finitæ sunt. Nec tamen hoc etiam novum plane est. Perizonius enim eandem opinionem Patribus quibusdam tribuit, quamvis eos non nominet. *Ad notit. II p. 62, 64, 66, 69.* Nemo forte est suspicatus, potuisse legi, καὶ πνίγεις γερόμενος, a πνίγω, suffoco, strangulo. Ita enim Petrus repeteret diserte, quod Matthæus dixit-

dixerat de laqueo. Et vestigium est in iis Codd. qui habent *πρωτης*, γ mutato in abbreviatum ν, & α in η. Inde *πρωτης*, Act. XV, 20, 29. & XXI, 25. Act. XII, 7: *Et lumen refulsit in habitaculo.* Carcer hic Nostro *δικημοσ* dicitur Attico; quia Attici rebus turpibus & malis dederint nomina blanda, *εὐφημίας gratia*. Soloni primum hoc non tribuit Plutarchus, *οἱ νεώτεροι λέγουσιν, recentiores ajunt*, Athenienses id fecisse. Ergo & recentiores dixerunt, *πρωτον Σόλωνος ἦν, ὡς ἔειπε, σοφισμα, ni fallor*. Opponit commento illi Plutarchus *της σεισασχδειας* inventum Solonis. Sic apud Athenæum Philemon, *σε γὰρ λέγουσιν τετ' ἰδεῖν πρωτον, Σόλων, καὶ μοι λέγειν τετ' ἐσιν ἀρμοςόν*. Et Nicander apud Harpocratonem, *Σόλωνό φησι σώμαλα &c.* Eustathius vero in Homerum, τ. v. 282 f. 1185: *ille, qui tradit, quod est in fabula, Solonem e quaestu mulierum emptarum templum Veneri dedicasse.* Scriptores certe Sacri nullibi imitantur hos Atticos. Carcerem vocant *Φυλακήν*, Act. XII, 4, 5, 6 alibi. Ob reverentiam angeli fortasse, cum lumen Domini subito refulgeret *ἐν τῷ οἰκήματι*, non erat carcer amplius, sed aperta omnia, portā ipsa etiam ferrea, *com. 10*. Statim autem post discessum Petri *com. 17* iterum *Φυλακή*. LXX cum Hebræis appellant domum, sed carceris. Attici vero *τὸ προγεῖον* etiam dicebant *δικημα*. Nullam talis *εὐφημίας* indicium, *Ezech. XVI*, sed *domus meretricia, com. 24*. Ita Dio Prusæensis lupanaria vocat *οἰκήματα*, sed *βυπαρά, sordida, Orat. 7 f. 125 seq.* Act. XVI, 30 custos carceris Paulo & Silæ, *κύριοι*, dixit, *quomodo veteres Græci & Romani compellabant, quorum conditionem & nomina ignorabant*. Apostoli autem paulo ante putabantur Dii esse, propter miraculum hominis ægri, *XIV, 8, 11, XXVIII, 6*. Hic terræ motus ingens effecit, ut custos iste procideret ante pedes illorum. Si Spiritus impurus *com. 17* nominabat eos legatos Dei altissimi, custos etiam potuit ac debuit dominos dicere, quorum conditionem non ignorabat amplius. Act. XX, 22: *ἐγὼ δεδῆμενος τῷ πνεύματι, vincit spiritus*, Noster autem, *ego munitus & quasi circum ligatus, atque corroboratus spiritu, proficiscar Hierosolymam*. Utrumque recte dicitur. Sed præmittit Paulus, videre se per revelationem vincula & afflictiones ibi, nec propterea moveri. Non frustra tamen idem ille

Spiritus

Spiritus Sanctus XXI, 4, et monebat, cingulo alligandos ipsi pedes ac manus Hierosolymæ. Act. XXII, 3 verba textus ita distinguit ταύτη, παρὸς τὰς πόδας Γαμαλιήλ πεπαιδευμένος, κατὰ. *Enutritus ego in hac civitate, institutus autem ad pedes Gamalielis accurate.* Quod transeat. Samuelem Petitem tamen non ausus est Noster refutare, qui L. 3 *Obs. c. 2* asseruit, ætate Pauli stetit adhuc discipulos, nec fuisse projectos in solo ad pedes præceptorum. Post mortem autem Gamalielis desuisse stantes discere, & assedisse. Quid Serrarius & Scaliger hic senserint, pridem vidit Petitus, eisque respondit. An Petito hæcenus satisfactum fuerit, Noster non definit perspicue. Rom. VIII, 7 τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. *Non est prudentia φρόνημα,* ait Noster, *licet Vulgata sic reddat, sed φρόνησις.* Etiam φρόνησις non occurrit hoc sensu absolute, sed δικαίων, Luc. I, 17, Eph. I, 8, quam impartivit nobis Deus & Pater. Similiter φρόνημα est prudentia, si sit τῆ πνεύματος, Rom. VIII, 6, 27, & φρονέω etiam dicitur media significatione. Matth. XVI, 23, Marc. VIII, 33, Rom. VIII, 5. Eod. c. VIII, 15 *Abba, Pater.* Ridet tantum non eos, qui grande mysterium quaerant in hac geminatione. Sane grande mysterium non quaesivit Augustinus in eo, quod Abba ad Judæos, Pater ad gentes, ad eundem tamen fidei unitatem pertineat, motus scilicet Gal. III, 28. *Exposit. ad Galat. Tomo IV Part. II p. 756.* Rectius videtur Nostro, Paulum alludere ad blandam puerorum vocem balbutientium, & forte Syriacum additum esse ob teneritatem in hac voce latentem. Atqui Alex. Morus, quem ipse laudat, adultos filios & ætatis maturæ intelligendos sentit, p. 199, τὸ κρῖνον enim esse robustorum, non tenellorum: ac præsertim Christum, qui puer non erat, sed adultus & perfectus Dei Filius, eodem modo Patrem invocare. Neque ideo additur Syriacum, quod hic lateat teneritas quædam. Bis dixit Christus, Abba, Abbi: *Pater, Pater mi!* Marc. XIV, 36. Et in hoc exemplo agonizantis Messæ est utique emphasis maxima, quam ideo inculcat aliquoties, & applicat nobis imitandam Spiritus Sanctus. Talis autem nondum apprehenditur Jobi XXXIV, 36, multoque minus in voce Dianæ ad Jovem, Ἄππας, ὁ τροφεύς, apud Callimachum, etsi Diana etiam ibi loquatur adhuc in tenera ætate. Eod. c. VIII, 19, 20, 21

Expectatio Creaturae. Totum comma 20 facit parentheticum, & ita collocat verba, ἀπεδέχεται ἐπ' ἐλπίδι. Comma enim 20 rationem præcedentis exhibere obiter. Nihil autem obiter hi Scriptores dicunt. Promptius annectentur priora verba commatis 20 commati 19, ἀπεδέχεται. Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κλῆσις ὑπεράγει ἐπ' ἐλπίδι. Et pauca illa manerent parenthetica, εἰς ἐκείσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτόξαντα. Hoc sensu tamen non usus est Theognis τῶ ἐπ' ἐλπίδι, v. 333, cave, hominem exulem osculeris ob spem, qualis futurus sit redux, neque ullus alius gentilium. Et solam soni convenientiam rejicit in istis Noster caute p. 314. Similis vero spes liberationis Ps. XVII, 9, 10 & Act. II, 26, 27 innuitur, nempe a morte, per resurrectionem, sicut ibi a servitute corruptionis: ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης, Rom. V, 2, 1 Cor. IX, 10, Tit. I, 2. Aquila Pf. XXXVI, 7 ἀποκαρᾶδοκεῖ κύριον, expecta dominum. Eod. c. VIII, 26 σεναυμοῖς ἀλαλήτοις. Mallet Noster: succurrit Spiritus sanctus in suspiriis nostris ipsis vagis ac turbati animi, quæ ore tremulo fundimus. Ita vero expresseris gemitus tantum infirmitatis nostræ inconditos, nec idoneos ad colloquium cum Deo. Nervus autem est in interpellatione Spiritus, quæ fit σεναυμοῖς adeo profundis & Deo gratis, ut ne sancti quidem illos possint eloqui. Clamant quidem per illum Spiritum, comm. 15, sed ipse tamen etiam pro his sanctis intercedit, comm. 27. Non ergo exhauries textum, quasi scripsisset Paulus, interpellat ἐν σεναυμοῖς ἡμῶν ἀλαλήτοις, in nostris gemitibus inarticulatis. Nam ille duo dicit: Spiritus intercedit ὑπὲρ ἡμῶν, quam arcem nemo nobis eripiat, & intercedit pro nobis eo modo, qui est supra nos, & nobis ineffabilis. Soli enim Deo patent opera sua. Act. XV, 18. Eod. c. VIII, 37 ὑπερνικῶμεν. Negat, in hac vocula emphasin querendam; plane enim convenire cum vernacula, ubi eadem præpositio nudam vincendi significationem, & nihil amplius involvit. Quod plane frigidum est & putidum. Sic enim ὑπερύψωσε Phil. II, 9, p. 378. Atqui Ælianus etiam sic loquitur, ὑπερθαυμάζει τὸν ἄνδρα, XII, 49, ὑπερᾶσπάζεται τὸν ἄνδρα, XIV, 14, ὑπερᾶλλασσα σπερδή, II, 27. Alibi certe graviter scriptum est, ὁ νικῶν, Apoc. III, 12. Hic autem crescit oratio: Deus enim, qui dilexit nos, vinci non potest: quæ est victoria prægnans, adeoque huma-

humana omni multo sublimior. v. 37, 37. Locus Aristophanis nil probat. Jaculator enim, qui alios superat, vel uno puncto vincit. Nos per eum, qui dilexit nos, vincimus & omnes creaturas & omnibus punctis vel modis. Rom. IX, 10 ἀλλὰ καὶ ῥεβέκκα. Supplet ellipsin, sed & Rebecca promissionem habuit. Nam comm. 9 dicitur, hic est sermo promissionis: erit Sara filius. Pergit: non solum autem ἢ Σαρά, sed & Rebecca ex uno concepit; nec tamen omnes, qui sunt ex Isaac, sunt Isaac. Comm. 6. Jam vide, quem ordinem sequatur Noster. Corrupta, inquit, est antiqua lectio, Rebecca ex uno concubitu habens, pro, concubitum habens, κοίτην, i. e. uterum gestans. Rejicit hanc emendationem, sed statim laudat iterum eam ceu elegantissimam, quæque vim augeat argumentationis. Sterilem enim hactenus Rebeccam nunc uno congressu gemellos concepisse, citra omnem superfætationem, eosque uno tempore etiam edidisse. Ceterum opponitur Sara Rebecca in eo, quod illa non conceperit Isaac & Ismael ex uno Abrahamo, sed Hagar Ismaelem ex eodem, hæc autem Jacob & Esau ex uno Isaaco. Tenendum igitur, Rebeccam ex uno patre uterum prægnantem habuisse, neque sollicitanda hæc lectio. Atqui absurdum est, ait Havercampus, a tam casta Rebecca peregrinam opem velle remove per τὸ ἐξ ἐνός. Nemo autem dixit, ea mente istud scripisse Paulum. Nam si ex uno congressu patris Isaaci concepit gemellos, utique id factum est citra peregrinam opem, & vere dixisset Paulus simul, eam ex uno patre Isaaco illos concepisse. Hæc ipsa ergo lectio recepta, & textui conformis, involvit ac tuetur castitatem Rebeccæ. Alias scribendum erat, ἐκ μιᾶς κοίτης, si κοίτη est concubitus, secundum glossas, eeu vult Noster. Rectius autem Beza, κοίτην dare maritum, κοίτην ἔχειν, habere uxorem, i. e. semen. Κοίτος etiam dicimus, sicut κοίτη. Scribendum ergo fuisset, ἐξ ἐνός κοίτης. Peritque adeo transpositio commatis nova, ῥεβέκκα ἐξ ἐνός κοίτην ἔχουσα, ex uno congressu prolem suscepit, quæ fuit uxor patris nostri Isaaci. 1 Cor. II, 9 quæ oculus non vidit. Geminus, inquit, locus apud Maimonidem, non potest ore proferri &c. Imo idem est, sumptus ex Esa. LXIV, 4. Comm. II quæ sunt Dei, nemo novit, nisi Spiritus Dei. Addit Noster, hic de Deo ejusque Spiritu recte dici,

dici, quod Hirtius de Cæsare, *erat in eo verissima scientia confiliorum suorum explicandorum*. B. G. Libr. 8 sub init. Possimus carere hoc studio comparandi humana cum divinis, si res ferio agitur, nec sola soni convenientia allicit. 1 Cor. III, 23 *Vos estis Christi, Christus vero Dei*. Simile Nostro est illud Philemonis, *sunt servi regum, sed rex servus Deorum*. Satis dissimile. Cur non addas, *Deus vero servus est fati, quia mutare nequit*. 1 Cor. VIII, 10 *Si quis te conspexerit in templo idolorum, ὁμοδομηθήσεαι*. Rarus hic vocis usus obtinet, inquit, laudatque Cl. Clericum, qui novam lectionem Tan. Fabri refutaverit ex Plauti *Trinummo*. Dissimulari autem non debuit locus Clerici primarius, *Malach. III, 14, 15*, ubi *edificatio* accipitur in sequiorem partem; quod Paulum latere non poterat, etsi Plautum nunquam vidisset. Fabro ergo concedi non debebat, nusquam legi *edificare*, nisi de virtute. Est is significatus omnino famosior, non tamen unicus. Vidit hoc jam ante Camerarius & Erasmus Schmidius. *Ædificari* enim dicitur imbecillior conscientia in pejus, quando augetur infirmitas ac crescit usurpatione alienæ cognitionis, & eadem ratione dixit Malachias, improbos *ædificari*, augeri & incrementa capere, per iniquitates suas. Hi sunt *ædificantes* illi, qui rejiciunt lapidem angularem, *Pf. CXVIII, 22*, qui ponunt os suum in cœlo, & *ædificant* tamen in terra, *Pf. LXXIII, 9*, *Luc. VI, 49*, imo in sanguine, *Mich. III, 10*, *Habac. III, 12*. Bonis contra gratia *ædificatur* æterna. *Pf. LXXXIX, 3*. Ὁμοδομηθῆν enim est etiam *κατασκευάζειν, καταρτίζειν, ἐξαρτίζειν*, *instruere, præparare*, quod æque fit solo exemplo. *Act. XXI, 21, 24*. 1 Cor. IX, 18 *gratuitum efficiam evangelium*. Obiter hic notat, Helladium emendandum, ubi agit de Pherecyde Syrio & Atheniensi. Argumentum autem hoc cum plenissime excusserit Salmasius, *Plin. Exerc. f. 841-847*. ibique non duos, sed plures statuerit Pherecydas, pluraque etiam illorum scripta, eo remittendum esse Nostrium existimamus. 1 Cor. XV, 29 *qui baptizantur super mortuis*. Ad stipulatur Noster Cl. Hombergio, *Parerg. S. p. 261*. Ejus autem sententia non est nova de statu martyrum. Baptifina ὑπὲρ νεκρῶν esse mortuale vel ad mortem, non autem pro aliis, sed ὑπὲρ ἐννοητῶν νεκρῶν αὐτῶν, pro se ipsis, i. e. ita baptizantur, ut mors inde

sequa-

sequatur. Quomodo *Rom. I, 5* accepimus munus Apostolicum, ut obediant gentes fidei ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. *Job. II, 4* ἡ αἰσθένεια ἐστὶ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, habita ratione finis, ἕως δόξασθῆ. Eadem perhibetur fuisse expositio Chrysostromi & Photii. Simon certe Episcopus *Tom. I P. 2 f. 34*, intendebant, ait, suam, non aliorum resurrectionem: testabantur, se ita vivere, ac si jam mortui, & jam resurrexissent. Adde *Tom. II P. 1 f. 209*. Frid. Spanhemius notat, fuisse hanc sententiam Theodoretii & aliorum Veterum. Ipse vero de gentibus conversis exponit, qui ad Christianismum permoveantur constantia martyrum, quorum mortem cernerent. *Diatr. p. 48, 146 seq.* 2 Cor. V, 1 *Si terrestre nostrum domicilium*. Illustrat Noster hunc locum ex Clemente Alex. qui doceat, corpus a Platone etiam vocari γήινον σῆνος, Dialogo de Morte, *f. 365 Tom. 3*. Sed plura tum ibi dixit Plato, tum alibi, quam collaudare debebat Clemens. Quale illud *Strom. L. 5 f. 447*: ὁ νῦν σῶμα περιφέρωντες, ὅσπερ ἐκ τρόπον δεδεσμευμένοι. Cave igitur, ne crude dicas, Paulum hic & in sequentibus phrasibus ex Philosophia Platonica desumptis uti. Nam & idem Clemens recte docuit, Platonem potius ex Mose sumpsisse τὸ σῶμα γήινον σῆνος, eo, quod Moses scripserit, ἐκ γῆς μὲν τὸ σῶμα διαπλοῦντοσθαι, *d. l. f. 433, 435*. Ephes. II, 1 *cum essetis mortui peccatis*. Illustrat iterum hoc Noster verbis Clementis Alex. *d. l. f. 419*, etiam in barbarica philosophia vocari mortuos, qui animum subijciunt affectibus naturalibus. In Aristophanis Ranis autem nihil hic deprehendas. Peccaminofos enim mortuis comparari, quis nescit? *Luc. XV, 24, 32, Coloss. II, 13, 1 Tim. V, 6*. Et hoc ipso c. II, 5 & V, 14. Intelligebant ergo hæc Ephesii, etsi de philosophia barbarica nil unquam audiissent. Nemo etiam sermonem Apostolorum dixerit inficetum aut adeo novum, quod non immisceat fabulas gentilium turpissimas. Furta illorum recte detexit passim Clemens, quia μάλιστα τὰ καλὰ παρ' ἡμῶν ὤρηται τοῖς Ἕλλησιν, maxime pulchra nostra a nobis ad Græcos pervenerunt, *d. l. f. 405*, imò dogmata præcipua Mosis & Prophetarum, *Lib. 1 f. 229, 258, Lib. 5 f. 401*, lucem a Sole artificiosè suffurando, *f. 408*. Philipp. II, 6, 7 *Christus quum esset in forma Dei*. Assert Noster sententiam Joan. Conr. Kesleri:

Christus, quum ipse Deus verus esset, non putavit, tam pertinaci retinendum sibi hoc esse, ut Deo æqualem majestatem in omnibus exerceret, quam pertinaciter homines retinent rem ab hostibus multo labore raptam. Christum fuisse æqualem Deo, ceu Deum, æque ac Deum, instar Dei, veramque illius effigiem etiam Schlichtingius concedit, sed æqualitatem non debere extendi ultra rem subjectam: æqualitatem enim illam fuisse Dei gratiam ac donum, ideoque se vacuum reddidisse divina majestate, quam præferebat, *ad b. l. f. 201*. In reliquis, quæ sequuntur, verbis Keslerus respexisse quodammodo videtur ad tradita Jo. Cunr. Diterici Antiquit. N. T. f. 147, quæ etiam transcripsit Thomas Crenius ad oram Merici Casauboni *Diatr. de Verborum usu*, p. iii. Eod. c. II, 30 παραβλευσόμενος. Sexcenties, inquit, monuerunt viri docti, per ο scribendum. In Hesychium vitio librarii eundem errorem certum est irrepsisse, qui tamen veram significationem adhuc bis eodem loco retinuit. Lamb. Bos *Obs. Misc. c. 45*, cum in eodem folio emendaret παραθεωρῶ, p. 178, præsens vitium non animadvertit. Qui factum est ergo, ut Heinsius post Erasmus, cum Beza & Leigh, hic taceret, Salmasius autem copiose causam strinxerit? *de modo usur. c. 5 p. 198*, & Jac. Gothofr. *Tom. 6 C. Theod. ad L. 42 de Episc. & Cler.* Millio de consensu Codicum accedit Jo. Gregorius. Whitbyus autem p. 276, unicus hodie forte est, qui lapsum hunc non intellexit, & Millio dicam scribere non verebatur. Coloss. III, 15 *Et pax Dei gubernet in cordibus vestris*, βραβεύετω Deferit Beza, qui a brabeutis in certaminibus præmia vel dantibus, vel eripientibus factam translationem asseruit. Dicit igitur, Paulum scribere ad tales, apud quos pervagata erat sententia, Angelos esse *brabeutas, sequestros*, internuncios & intercessores inter Deum & homines: vos Angelos pro his habetis, ego alium vobis proponam, si quis aliquam habeat querelam, *comm. 13*, pacem sc. Dei: hanc amplectimini. Non liquet sane vel e textu, vel aliunde, in ecclesia Colossensi hanc tunc temporis hæresin pervagatam fuisse. Cavendum tantum monuit Paulus *c. II, 18, 23*, ne quis ἐν θρησκείᾳ τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἐθελοθρησκία, de futuro palmam ipsis intervertat. Imo Theodoretum carpit Baronius ad ann. 60, quod mentem Pauli *Tom. 3 opp.* hic non sit affectus, & Canonem 35 Laodi-

Laodicenum perperam exponat. An Baronio satisfecerit Garnierius in auctario operum Theodoreti, excutiendum adhuc Nostro fuerat. Scaliger etiam *Elench. Tribares. c. 27 p. 465 seq.* erudite illustrat Epistolæ hujus commata plura, quæ nisi probe sint trutinata, præstabat hunc locum non omnino tangere. Quid enim Plato hic senserit, & quinam illum in ecclesia sectari clam cuperent, textum nondum exhaurit. Petav. *Dogmat. Th. T. 3, Lib. 2 c. 10* & Forbes. *Instruct. L. 7, c. 4* monstrant conflictus veterum. Morus *b. p. 227* per contemptum loqui Paulum, ait, ut *κατασεμή, Philipp. III, 2*, sed obiter: posterius nollem. 1 Thessalon. IV, 6 *ne quis opprimat fratrem in negotio*. Tecte loquitur hic de castitate, & limitat *comma 5*, abstinendum esse a concupiscentia utique; cavendum tamen etiam, ne quis fratrem suum ob causam levidentem hic suspectum habeat, cujus actiones in bonam potius partem interpretandæ. Sed non dilucide exprimit, quam actionem, vel factum fratris ἐν τῷ πράγματι Paulus intelligat. Si Hammondum sequi hic voluit, respondendum etiam erat Clerico, qui ne somniasse quidem de isto sensu Apostolum ostendit. Nam ille *c. II, 3* de se ipso ait, se nihil fecisse ἐξ ἀκαθαρσίας, quæ juncta est τῇ πλάνῃ καὶ δόλῳ. Non ergo ad carnis libidinem coarctandum est, quod *c. III, 6, 7* dicitur. Peritque adeo hic etiam nova parenthesis. 1 Thessal. V, 13 *pacem habete cum illis, ἐν ἑαυτοῖς*. Perperam, inquit, sic enim εἰρηνεύετε dixisset potius, sicut εἰδέναι καὶ ἠγεῖσθαι. Atqui *comm. 11* dixerat Paulus, παρακαλεῖτε καὶ ἀποδομῆτε ἀλλήλους. Ab his distinguit *comm. 12, 13* ministros Verbi. An ad illos referre oporteat τὸ εἰρηνεύετε, an vero ad *comm. 14* ἠδουεῖτε, Codicibus hætenus relinquimus, seu pluribus seu melioribus. Marcus IX, 50 noluit bis dicere, ἐν ἑαυτοῖς, dixit ergo eodem sensu, ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις, in vobis & inter vos. 2 Thessal. I, 3 *gratias agere debemus Deo, εὐχαρισεῖν*. Forte hic iterum risit Barthio dictus censor acutus scriptorum sacrorum pariter & profanorum, Phrynichus, sicut in *δίσκουροι. p. 39*. Sed præter Arrianum & Phalarida, Diodorus Siculus, Josephus etiam hoc verbo utuntur. Inde Glossæ, εὐχαρισῶ, εὐχαρισεῖ, εὐχαρισία. Aquila *Psal. CVI, 22* θυσία εὐχαριστίας. Apud Gruterum *χαριστήριον, εὐχαριστίσεν δημοσία Θεῷ,*

Θεῶ, ob morbum ab Æsculapio curatum, ter in tabula marmorea. εὐχαριστῶμεν, f. 505, 1067, 7571. Apud Reinesium, ὑπὲρ εὐχαριστίας, f. 200. Quod autem David Hæschelius Patrum exempla Phrynicho hic opponit, rem non conficit. Poterat enim fortius loca sacra annotare. Et Meursius, qui in lectionibus Atticis versabatur, ne nominat quidem Phrynichum. Apud Thomam stricturam hanc non reperiō. 1 Timoth. IV, 8 *pietas ad omnia utilis*. Similis, inquit, est sententia Artemidori, ἡμίνοι δὲ πρὸς πάντα ἐπιτήδευσι, *muli ad omnia sunt apti*. Egregia comparatio. 1 Timoth. VI, 16 *Lucem habitans inaccessam*. Sic, inquit, Dionysius Areopagita de natura Dei, εἰδὲ ὄνομα αὐτῆς, adde, τῆς ὑπὲρ πάντα ὑπερβίως ὑπερέσης ὑπερθεότητος, ἐστὶν, f. 269. Nec dicas iterum, in ὑπὲρ emphasin non quærendam. Tit. I, 12 *Cretenses semper mendaces*. Incerti operis est is versus Meursio, & dictum adeo tritum, ut in ore pueris etiam haberetur. Paulus tamen id non ex trivio protulit, sed autorem præclarum nominat, εἰπέ-τις ἐξ αὐτῶν ἰδίως αὐτῶν προφήτης. Bis αὐτῶν. Idque de Epimenide veteres, Plato L. 1 de LL. Diog. Laert. in Epimen. Plutarchus Solone. Hebr. VI, 4 *qui semel gustaverint*. Imprimis, inquit, observandum, γεύσασθαι hic sumi pro leviter tantum delibare, & hinc locus lucem fenatur. Ecce emphasin, quæ Nostro est ad palatum. Servit enim hypotheli, ex hoc textu τὴν ἀποστασίαν sanctorum & vere credentium non posse doceri. Similem sensum dicuntur οἱ ἀπαξ φωτισθέντες experiris. Ita enim jam diu Wittichius h. p. 157: leviter, i. e. *citra attentionem & conversionem animi, citra succum & sanguinem*. Van Hoeke p. 87: *extremis labiis gustarunt*. Sermonem, dicunt, non esse de vere regenitis, sed iis qui inter resipiscentes veros non fuerant: quia deficient. Qui autem deficient, veram fidem non habuisse. Alias non defecissent. Ergo non excidunt gratia credentes, etiam per peccata gravissima & atrocissima. Petro autem etiam οἱ ὄντως ἀποφύγοντες τὰ μιάσματα τῆ κόσμου iterum involvuntur ac ab iis superantur: ὄντως, ἀληθῶς, quod apponitur fere jurejurando. Noster p. 426: Si πρόσκαιροι fuerunt, quomodo veritatem erant complexi cum omni illius perceptione nobiliori, accedente gratia illuminante & convincente? Deerat, inquis, *gratia regenerans, & sancti.*

Et sanctificans. Ergo Davidi & Petro defuit ante lapsum gratia Spir. S. regenerans & sanctificans, & habebant tantum gratiam communem. Braunius contra: retrocesserunt ex infirmitate passum unum atque alterum, sicut miles etiam strenuus aliquando facit, qui tamen militiam ideo non deserit, p. 687. Ergo illi nondum habuerunt τὰ κρείττονα τῆς σωτηρίας, c. VI, 9, quia hæc opponuntur, ceu Noster ait, levi isti gustationi virtutum futuri seculi, c. VI, 5, quæ sint descripta in Davidis Ode 145, 12. Abolebis ergo Odas antecedentes omnes de resipiscencia. Hebr. X, 22 ἐν πληροφωρίᾳ πίστεως. Georgio Pasori tribuit emphasin, *petitam a navi, quæ plenis velis fertur*, quod multi, inquit, sequuntur. Piscator sane non est secutus Pasorem, sed hic istum, p. 220. Beza similiter ad Luc. I, 1 non habebat vocabulum Latinum, Græco huic par, idem sentiens ad Coloss. II, 2 & I Thess. I, 5. Ludit autem Noster vocabulo. Rejicit metaphoram de navi, & substituit aliam de plena mensura, plenoque pondere solutionis, & certitudinis alicujus rei. Braunius tamen recens retinet p. 343 navem plenis velis latam in alto mari. Sed neque opponitur τῷ μειωγωγῆν. Nam μείον quidem est minus, at μειωγωγός est ὁ εἰσάγων puerum in tribum, & μειωγωγῆν est εἰσάγειν ἱερεῖον. Pollux & Hesychius. Nam & qui non minus quam decebat, inferebant, μειωγωγῆν dicebantur. Synesius *Dione, ὃ τις ὑπηρέτης μειωγωγῆσθαι δημόσιος, f. 55.* Harpocratio, ibique Aristophanis Scholiastes apud Valesium p. 123 Hebr. II, 37 ἐπερῶθησαν, ἐπειρώθησαν. Omittit Noster lectionem Tanaqu. Fabri, ἐπειρώθησαν, cujus meminit Clericus h. Apud Cyrillum Hierosolymitanum ἐπερῶθησαν non invenias. Cyrillus Alexandrinus *lib. 6 contra Julianum* attulit quidem f. 189. C. XI, 32 sq. usque ad ultima verba comm. 37, litigiosa autem hæc nostra omisit. Gatakerus suam veluti lectionem planeque novam, ἐπερῶθησαν in medium protulit, *Miscell. posth. f. 897*, neque vidit Millium, qui eam Cyrillo Hierosol. assignat, Millium autem secutus est Noster. 2 Pet. I, 3, 4, 5. Iterum parentheses tentat commatis 4. Sed facilius fit connexio hoc modo: postquam (comm. 3) Deus nobis per agnitionem filii sui, qui nos vocavit per gloriosam suam potentiam, largitus est non tantum omnia, quæ ad vitam spiritualem

& pietatem pertinent, sed & (*comm. 4*) majora adhuc donavit, ut scilicet participes fieremus, per priora illa, divinæ naturæ, siquidem effugerimus concupiscentiam mundi, & quæ illam sequitur, corruptionem; etiam (*comm. 5*) vestrum reciproce nunc est, in hanc ipsam fugam concupiscentiæ mundanæ omne studium adhibere, & in fidei exercitiis, quæ enumerantur, nunquam reperiri otiosos. *comm. 8*. 2 Petr. II. 13 ἐν ταῖς ἀπίσταις αὐτῶν. Contendit, legendum esse ἀγάπαις. Concurrere tamen videtur utraque lectio. Non enim rejeceris expositionem Oecumenii p. 206, ut sensus sit: Convivantem quidem vobiscum, συνευωχόμενοι ὑμῖν, in agapis nimirum vestris; non tamen ceu viva membra ecclesiæ, sed hoc ipso opportuno tempore agaparum, in fraudibus suis, ἐν ταῖς ἀπίσταις αὐτῶν, delicias. Illustrantur hæc clarius *comm. 14*. Statim enim sequitur hinc, eo ipso tempore habere illos hypocritas oculos plenos adulterii, i. e. nihil aliud intuentes tunc, quam occasionem adulterii. Ita vero ἐν ταῖς ἀγάπαις vestris exercent τὰς ἀπίσταις αὐτῶν. 1 Epist. Joh. II, 22 qui negat, Jesum non esse Christum: hic est Antichristus. Duo annotat. Attice verbis negantibus superaddi particulam negantem. Et in hunc censum refert verba 1 Timoth. IV, 3, prohibentium nuptias contrahere, abstinere cibis. In κωλύοντων enim latere negationem, ut & in ἀπέχεσθαι. Concedit Erasmus Schmidius, Paulum potuisse verbo κωλύοντων particulam addere negantem, μὴ γαμεῖν, & prohibentium non contrahere. Ergo ex mente Schmidii repetitur, κωλύοντων ἀπέχεσθαι βρωμάτων. Negatio enim, quæ verbo ἀπέχεσθαι jam inest, resolvitur in τὸ μὴ φαγεῖν, & prohibentium non comedere cibos, seu quod idem est, prohibentium cibos, jubentium abstinere cibis. Alterum: Ἀτίχριστον dici posse, qui est Christo contrarius, & qui se gerit pro Christo, vice illius, & quasi Christus. Statim addemus, etiam hunc esse Christo contrarium, si deest ei legitimatio ad causam, nec in via Christi incedit. Apud Aristophanem contra leo, canis defendebat populum, ceu conservator & caput illius, ac poterat suo jure dicere, ego tibi sum ἄντι τῷ λέοντι, gregem suum tuentis, ceu tutor. Populus etiam grata mente respondet, quomodo me latuisti, qui mihi ἀντιλέων, instar

inftar leonis eras? Locus itaque iste parum est appositus. Nestoris eloquentia laudatur ceu divina, & hoc sensu ipse vocatur *ἀντιθεός*, valde abusive, cum Dei eloquentia comparandus, per adulationem Poeticam. Eadem ratione Agenor vocatur *ἀντιθεός*; sed paulo ante *Ἀγήμερος δῖον* excitasse dicitur Apollo, virum fortem, ejusque cordi robur injecisse, ut mortis graves manus arceret. Talis autem mera soni & apicum convenientia a studio sacro plane excludenda. Epist. Judæ, comm. 5 *cum sciatis semel illud*. Nodum in scirpo dicuntur quærere & fluctus in simpulo excitare, qui *τὸ ἀπὸς* vertunt *semel*. Quod enim scimus, neque semel scimus, neque bis aut ter. Tenendum hic erat, Judæ Epistolam omnes Epistolas obsignare Apostolorum & ultimo per eam excitari ad certamen, Deo ita jubente, debuisse ecclesiam. *Volo, vos, scientes*, inquam, *vos*, & jamdiu informatos in fide, *semel adhuc*, i. e. extremum *commonescere*. Hic nemo negaverit, *τὸ omnino, prorsus, certe, perfecte, plane*, latere hic in *τὸ ἀπὸς*, sicut *comm. 3 fidei semel data sanctis*: & *Hebr. VI, 4, IX, 7, 9, 11, 12, 26, X, 2, 10, 14, XII, 26, 27, 1 Petr. III, 18, 20*. Epist. Judæ, comm. 7 *proposita sunt exemplo*. Ignatii locum difficilem ad Philadelph. §. 8 tentat exponere duobus modis. Primo *τὸ πρὸς ἐλάου* accipit pro *παράκλειου*, a latere tantum positum extat, non proprie scriptum in autographis. Vel, hodie quidem prostat & publice proponitur ac legitur, non tamen in authenticis codicibus ita scriptum esse inde eviceris. Neutrum forte placuerit Cl. Clerico. Nam & Vossius jam vidit illud *παράκλειου*, p. 283. In authenticis autem Christianorum codicibus ita scriptum fuisse Evangelium, ceu prædicabat illud Ignatius, ne Judæi quidem negabant tunc. Legebantur etiam in ecclesiis non modo scripta Apostolorum, sed & Prophetarum. *Justinus Apolog. I, 87*. Judæi autem, vel Judaizantes dicebant, nisi invenero Evangelium in antiquis libris, veteris sc. T. Evangelio non credo, volebant enim historias de Christo etiam ibi referri & reperiri. Respondente Ignatio, ibi quoque reperiri Evangelium scriptum, replicabant Judaizantes, *πῶς πρὸς ἐλάου*; Pergit itaque Ignatius, totam historiam illius, crucem ejus, mortem, resurrectionem, & fidem, quæ per ipsum, consignatam esse in antiquo foedere. *Nam & Prophetæ*

annunciarunt Evangelium, & in Christum speraverunt eumque expectarunt, & in eum credentes salutem consecuti, atque ab eo connumerati sunt in Evangelio spei communis, §. 5, ἀθευλίον μου ἐστὶν ἀρχαῖον (ἀρχαῖον) ὁ σωτὴρ αὐτῶν. Idem argumentum persequitur Ignatius Epistola ad Magnesianos, §. 8, diviniſſimi Prophetæ juxta Christum Jesum vixerunt, §. 9, etiam discipuli ipsius fuerunt. ἀποπὸν ἐν Ἰσραήλ, §. 10. Tom. II Patr. Apost. f. 32, Edit. 1724. Quum igitur copiose respondeat Ignatius, interrogatio videtur omnino antecessisse, neque nuda negatio, ἢ πρὸς τὴν, quod Vossio placuit. Apoc. XV, 13 Beati mortui a modo. Nihil aut incommodi esse, si punctum ponatur post ἀποθνήσκοντες. Ἄπραξι, ναί, omnino, ναί, requiescunt. Sed ista asseveratio latebat jam in eo, quod in Domino dicuntur mortui; illi enim non possunt non esse beati. Sufficiebat etiam, spiritum exclamare, ναί, ἰνα. Ad determinandum autem articulum temporis inchoandæ istius felicitatis, adjectum, ἀπ' ἀρχῆς, a momento requiescunt morientes in domino. Dumque hæc confessio ad fidem nostram pertineat, nulla alia expositio ei præferenda est.

THEOPHILI SIGEFRIDI BAYERI

Epistola

ad F. B. M.

Jamdiu tibi hæc operam debeo, ut, quæ de Tartarorum litteris mihi constabant, tecum communicarem, a quo officio meæ occupationes invitum retinuerunt: ne nunc quidem satis libero inter publicas ferias animo meditare proferre possum, quæ sentio, sed cogor pleraque repetere, quæ in libro de Christiana religione in Sinis & Tartaris peculiari capite pertractavi. Litteris Tartari universi non iisdem utuntur. Qui Mahumetanis sacris sunt addicti, Arabicas adhibent, sed accedentes propius ad Persicas, quibus schedam in charta Indica lingua majoris Tartariæ exaratam ex Bibliotheca Joannis Reyheri, ad Magnos Russiæ Duces A. M DC LXXXVIII a Friderico Duce & Electore Brandenb. legati, curiosissimi talium viri, cum multis aliis ejus generis mihi comparavi. Accepi deinde Orationem Dominicam Tartar-

Tartarice & Ruffice descriptam, quam, quia, talium versionum avida Europa est, tibi mitto. (vid. Tab. V Fig. i) Orationem hanc Buthuero, Rectori quondam Moscuz, Tartarus, ex eorum numero, qui circum Caspii littora maris colunt, converterat. Eam cum ostenderem Salomoni Assadi seu Nigro, Damasceno, Viro & in omni litterarum genere, & Turcicæ Persicæque linguæ doctissimo, referebat, Turcicam linguam multum abire a veteri Tartarica, ac in hac versione pauca se intelligere, quædam negligentissime a Tartaro scripta, ne legere quidem posse dicebat. Ea autem, quæ legebat, Turcica esse deprehendebat (quorum lingua in Turcestania, veteri patria, adhuc manet, de qua passim quædam Thomas Hyde in historia religionis Persarum & ludis orientalibus inseruit) ipsumque principium **اب يدى بامز**

TAB. V.
Fig. i.

I pader baramuz legebat, quod Turcæ hodie dicunt **بادامز بابامуз**. Postea, interjecta vocula, legebat **كوكر طوروس**

porro **اول ككر بدينه اول اول ادنه** *ol adene & اول ككر بدينه اول اول ادنه*, *Et ad locum veniat, executioni mandetur.* Sed longum esset, omnia retractare. Hoc autem solum satis est ad offendendum, quibus & quam corruptis litteris Mahumetani e Tartaris scripturam peragant. Utuntur & Turcæ peculiaribus litterarum notis, (**كيرما Kirma** vocant,) quibus tabulas accepti & expensi perscribunt. Ejusmodi librum satis spissum habeo, ex quo tamen nihil exsculpere potui, nisi quod Indicos numeros passim mihi videor reperisse. Itaque nec dicere possum, sitne hæc scriptura ad Seraglii arcana occultanda ab eunuchis excogitata, (quo fere inclinatur animus, quoniam extra aulam Turcicam non efferrî audio,) an ab aliqua Tartaricarum veterum oriunda.

Duo sunt alia litterarum genera, rara antehac in Europa & vix ulli cognita, antequam Rufforum Imperatoris fortissimi & sapientissimi herois expeditiones eruditorum curiositatem adverterent. Quanta fama de libris ad Caspium mare repertis concitata fuerit, recens memoria est. Serius ex iis lineam unam videndam accepi, ex qua id intellexi, quod unum maxime quærebatur, cujus gentis illæ litteræ essent: maximam autem littera-

turæ ejus partem in obscuro jacere facile animadverti. Itaque A. 1722 XII Kal. Sextil. Novis publicis, quæ Latine apud nos Strimefius edebat, nonnulla de illis eruditos admonebam, quæ postea Prussiæ eruditæ apud Torunienses a Georgio Petro Schulzio V. C. inserta fuerunt. (*) Expostulantibus autem mecum amicis, ut Tangutanas litteras evulgarem, Epistolam ad Joannem Samuellem Strimefium, celeberrimum Virum & Academiæ Rectorem Magnificum, VIII Kal. Sext. scripsi, quæ in Historia eruditionis nostri temporis (***) impressa exstat, una cum Jo. Gottlibii Krausii, Viri doctissimi & amicissimi, Epistola, in qua de quibusdam me monuit. Is enim collata scheda, quæ in Actis Er. ejusdem anni p. 376 exhibetur, quædam in meo apographo elementorum mutavit, quod Schedæ amplius, quam Mogulensi meo crederet. Interea Maturinus Veyssiere Lacrofus, Vir illustris & mutuis officiis mihi semper cultus, litteras Tangutanas, quales a me jam A. 1716 exeunte acceperat, ad Te, Vir Amplissime, misit, eodem anno p. 414 Actis vestris inserendas. Hæc Lacrofi elementa sola, pro Gabrielis Mogulensis opere, mea industria in eum ordinem redacto, censeri velim, nam illa, quæ in Historia eruditionis leguntur meo nomine, paullulum, ut dixi, immutata fuerunt. Accepi autem eâ A. MDCCXVI. Quo anno iter Gedanum faciens, gratissima consuetudine utebar Maruthæ Pauli filii Armeni, gravissimi senis, quem Ludovicus Lenfant (Jacobi frater) Gedani Gallorum presbyter, in Persia noverat, præfectum deinde mercaturæ Persicæ apud Holmienses & eodem postea munere functum Moscuz, ubi frater ejus consul nationis Persicæ fuit. Erant & eximii duo viri mecum in navi, Joannes Georg. Sorgerus, Merseburgensis, proprætoris classium Rusficarum Sacerdos, & C. M. Roddius, nunc apud Narvenses Sacerdos, qui, discedente a nobis Gedani Marutha, me Berolinum usque profecuti eodemque hospitio usi sunt. Rara in illis erat rerum & Rusficarum & Tartaricarum peritia, præsertim in Roddio, qui Narva, in illis bellorum tumultibus, abreptus in Siberiam usque, multis beneficiis a Jo. Bernardo Mullero (qui e metallis magnos redditus habebat,

(*) *Gelehrte Preussen T. I p. 220.*

(**) *Historie der Gelehrsamkeit unserer Zeit, Fascic. V p. 385.*

habebat, cujusque liber de Ostiacis prodiit) fatus, cum Tartaris conversandi opportunitatem nactus erat. Isthic Gabriel quidam Mogulensis interpretis vice fuit, homo nunquam sobrius, a quo tamen disjectas male litteras Tangutanas Mogulensesque extorsit Roddus, mirifice talia prodere reluctante. Hunc ergo ea laude fraudari, aut a primo autore in me averti, non sum passus. A Roddio accepta utriusque scripturæ monumenta in ordinem redegi (erant enim veluti lacera crudeliter membra) commodiusque, ut tum in itinere licebat, descripsi, omisissis tamen quibusdam litteris, quæ obscurissimæ essent. Cum hæc in vulgus exissent, Sam. Koleseer de Kerefeer superiori anno III Kal. Maji Cibinio ad Te litteris datis, Tangutana elementa, ex anonymi cujusdam MSto excerpta, misit, de quibus quid sentiam, pro incredibili tuo adjuvandi doctrinas studio me rogas. Sunt in eo MSto tantum 30 litteræ, pleræque omnes secus exaratae, aliæ bis occurrunt, nullæ per vocales suas augentur. Subsidio tamen mihi fuit, augendis elementis meis, quod grato animo præmittendum non erat. De libro Tangutano a me descripto in epistola ad Strimesium memoravi. Ejus versionem a Gabriele Russice factam illatamque bibliothecæ Orphanotrophii Halensis scio, e qua credo acceptam Lacrofus se editurum recepit. Multa ibi de superiorum sanctorum matre ۵۳۵ Darecha exstare accepi. Itaque philosophiæ Tartariæ ratio ex eo libro cognoscitur, cujus philosophiæ quoddam specimen in Epistola edidi.

Hæc quasi quædam historia est, quomodo litteræ Tangutanae in his regionibus cognitæ, evulgatæ, auctæ fuerint. Cum autem eas Delbergjin a veteribus appellari commemorarem, non visus sum rem satis probasse eruditissimo Krausio, præsertim cum immortalis Lacrofus Oiguræ esse, in Actis asseruisset. Duo enim litterarum Tartaricarum genera nota eruditus fuere, nominibus ab Arabiade vulgatis, *Delbergjin & Oigur*. (*)

وفي الخطا (لهم) خط يسمي دالرجين، مائة
حروفه احدا واربعين وسبب زيادته انهم يعدون

(*) p. 435. ed. Golii.

لانتفاخيم والامالات حروفا وكذلك البين وبينات
 قيتولد النوايد فكل حرف رايد واما الجفتاي
 قلم قلم يسي اويغور وهو بالغلام الموغولي مشهور
 وعدته أربعة عشر حرفا وسبب نقصانه وانحصاره
 في هذا لاعدد ان حروف الحلق يكتبونها على
 هبة واحدة وكذلك تلفظهم بها ومثل هذا
 الحروف المتغايرة في المخرج مثل الباء والفاء
 ومثل الزاء والسين والصاد ومثل الاء والذال
 والطاء وبهذا الخط يكتبون توافيعهم ومراسيمهم
 ومناشيرهم ومكاتيبهم ودفاترهم وصحائفهم وتوازيحهم
 واشعارهم وقصاصهم واخبارهم
 وسجلاتهم واسماهم وجميع ما يتعلق بالامور
 لاديوانية ولانوار الجنكيزخانية والماهر في هذا
 الخط لا يبين بينهم لانه مغتاج ارباب عندهم

*In Chataia est scripturae genus, quod vocant Delbergjin. Vidi
 litteras ejus unam & quadraginta. Causa ejus sunt litterae ser-
 viles. Quoniam numerant lenioris & plenioris soni litteras & ita
 quoque mobiles & quiescentes & generant serviles litterae & omnis
 littera novas. Verum, quod attinet Zagathaos, illis est scriptu-
 ra, quae vocatur Oigurea, & illa est Mogulorum nomine celebris.
 Numerus illarum litterarum est quatuordecim. Causa diminu-
 tionis & paucitatis harum litterarum est, quod litterae gutturis
 eodem caractere exprimuntur & in eundem modum vicina sono
 litterae be & pe, ze sin & zad the dal & ta. Et hac scriptura
 scribunt omnia diplomata regia & mandata & diplomata potentia
 & epistolas & registra & tabulas & calendaria & carmina &
 historias & monumenta & syngrapha & rationes & omnia quae
 tractantur in negotiis judicii & legis Gingifcanica. Et ratio illa
 scribendi non peribit, quia ea ad sustentationem vita utuntur.*

Ludovi-

Ludovicus Piquefius in epistola ad Christianum Menzelium, locum hunc affert Arabice ex Anonymo, cum totus sit Arabiade.

Principium autem in MS. ejus hoc fuit: **و في الخطا خط**

و في الخطا خط Cataja (nam rectius scribi **قنا Kata**, Autor libri Lagat Mesnavi annotavit, asserens, qui **خطا Chataja** scri-

bunt, vere scribere **خطا errorem**, quanquam sic omnes scribunt) extra Sinas ponenda est, in his ipsis regionibus Tanguticis & Tibetis, ut liquido ostendi in libro de Christiana religione in Sinis & Tartaris. Et memini, Lacrosum rationes meas olim vehementer probasse. Possis quoque pronuntiationem vocis Dulbergjin ex hoc MS. cognoscere. Quæsitum est autem de litteris Dulbergjin ab Andrea Mullero Greiffenhagenio & Thoma Hydo. De illo dicam postea. Sed Hydus cum quædam Tartaricæ scripturæ exempla ederet, vehementer deceptus est. Primum evulgavit (*) scripturam Mogulensem turpissime scriptam: addidit deinde, nullum Mogulenses habere alphabetum, sed more Sinesium & Japonensium notis & rerum characteribus uti: quod quam verum sit, ex alphabeto meo Mogulensi liquet. Secundo dedit scripturam Tartarorum de Boutan, quæ Tangutanis litteris corruptissime scripta fuit. Tertio, si diis placet, nobis dat litteras Delbergjin, de quibus sic præfatur: *Damus Tartarorum scripturam dictam **دلبرجین Delbergjin**, quæ usurpatur in Oigbur (vulgo Jougour) citra Imaum supra Persiam ad Borrapelioten, atque (dicente Arabiade) in Chita, videlicet in Chataja illa, quæ in Globis: non autem in China. Isti Tartari Chatajenses seu Kytai (inquit Joannes de Plano Carpini 500 abhinc annis ad eos legatus) erant Nestoriani, & nullas habebant litteras, donec tandem circa 450 abhinc annis victor evadens, ille monarcha Gjenkiz-chan suos characteres Mogulenses eis obtrusit. Et postea circa 300 abhinc annis (ut ex Arabiade colligi posse videtur,) commodiores nacti sunt litteras, quas heic vides. Quot pæne verba, tot errores. Dicam de uno præcipuo, Arabiades distinguit litteras **Delbergjin** a litteris*

D

a litteris

(*) *Historia religionis veterum Persarum p. 522.*

a litteris *Oigur*: Hydus tanquam easdem nobis offert. Præterea cum distinguit Mogulensium litteras a novis Catajensium, dicitque, se posteriorum specimen edere, nihilominus tamen Mogulenses exhibet. Eas autem contra morem gentis illius descripsit. Oportuerat eas *χαρacters* (ut commoda voce appellare soleo) seu more Sinenfium edi, ut litteræ a summo descenderent imum versus: at Hydus tanquam Europæam scripturam lineis a sinistra ad dextram *vergentibus* descripsit. Enimvero Mogulenses, ut dixi, Sinenfium ritu scribunt, hoc uno diversitatis observato, quod Sinenfes a sinistra lineas suas ordiuntur, Mogulenses autem a dextra. Nec opitulari potest Hydo, quod ornamenta quædam in illius charta cernimus, qualia apud nos in summa pagina pingi solent. Nam Mogulenses, ut ipse vidi in MSto libro, talia primæ paginæ ornamenta a sinistra scripturæ ponunt, ac deinde lineas suas *χαρacters* usque ad dextram peragunt. Andreas Mullerus propius ad veritatem accessit in Disquisitione de Chataja p. 73. Credidit, scripturam *Delbergjin* esse Bramanicam. *Quia quadraginta & una litteris exacte absolvitur. Videturque diversarum nationum philosophis usitata fuisse, etiam Chatajis. Ut & Tartari orientales hodiernum similem scribendi rationem observant. Sunt etiam Brachmanicæ scripturæ litteræ quedam crassioris, quedam lenioris soni, eaque non punctis discernuntur, uti a Persis Turcisque be & pe; Indisque Arabicantibus br. sed figuris propriis. Hinc augmentum litterarum est. (Hoc obscurius dicitur.) Sed & hoc de Brachmanicæ scripturæ constat, quod consonæ quandoque moveantur, hoc est, una aliqua vocali vel diphthongo efferendæ sint, quandoque quiescant, vel (ut earum magistri loquuntur) claudicent; vocalium etiam ac diphthongorum signa ipsis consonis appingantur. Nempe, id, quod suspicatus est Mullerus, ostendi, e Bramanicis Tangutanas litteras esse factas, ut adhuc servent pristinæ originis manifestissimas notas. Vides autem in meo diagrammate planissime litteras unam & quadraginta. Tamen si enim alias notavi a me observatas in MS. quæ in eo alphabeto non recensentur: tamen eæ utrum novas litteras efficiant, nondum constat. Habes hic quoque litteras lenioris & plenioris soni, habes quiescentes, ut apud Arabas aut Ebræos potius, habes mobi-*

mobiles, generant litteræ omnes ex se novas & Tartaricæ ad postremum sunt. Omnia Arabiadis in uno hoc scripturæ genere concordant. Bramanicæ hæc omnia non item: nam pluribus litteris continetur, ut ipse Mullerus in syllabario Brachmanico & manuductione grammatica in illud agnovit, recensitis litteris Brachmanicis sex & quadraginta. Bengalenses quidem litteræ, ut ex elementis meis vides, una & quadraginta sunt: ortæ item e Bramanicis: sed cetera longissime dissident, utpote cum non augeantur more Hanscretio & Tangutano, sed ad Europæorum institutum intra consonantes accipiantur vocales eodem semper caractere signandæ.

Ast, Oiguræas dici Tangutanas, aliquis malit? Nempe hoc multo est proclivius probatu, Oiguræas esse Mogulenses. His enim Tartari profanos libros & diplomata (quorum ego a Sinici & Tartarici populi Principibus elegantem copiam possideo) & syngrapha & leges scripsere. Si quis commemoret, quatuordecim litteras apud Oiguræos tantummodo fuisse, plures autem in meo alphabeto exstare, is monendus est, Arabiadem quidem Mogulenses litteras vidisse, sed minime caluisse. Id e MS. Parisiensi evinco. Nam isthic litteræ Mogulenses adjectæ sunt nimis imperite, quas Golius in editione sua prætermisit. Hæc vero Arabiadis verba sunt, quæ vides in Fig. 2. Abul Mohafem in vita Tamerlanis MS. ita de his litteris tradit:

TAB. I.
Fig. 2.

ثم لما لم يكن لهم كتاب ولا خط ولا لاويك
الحروف قلم يعرفون به خط امر راكم قبيلتهم
وعقلا مملكتم ان يضعوا له خطا وقلبا
يكون لهم علما وعملا فوضعوا له قلم المغول
واستغلوا به اشد شغل ونسبوه الي قبيلته ليدلو
به علي فضيلتهم فقالوا فونات قوا يعني قلم فونات
وهي قبيلة ذكك المغتات، فوضعوا مفراتم
ورتبوها ثم جعلوها وركبها وهي اربعون
عشر حرفا ظاهرة بينهم لا تخفى فهذه صورة مغراتها

D 2

Itaque

Itaque cum illis nec libri essent nec litteræ, nec litteram ullam in scriptura quapiam cognoscerent, præcepit, ut per regnum suum profecti investigarent litteras easque opera data elaborarent. Ex quo litteraturam Mogolicam confecerunt & opera summo studio collocata, secum perduxerunt ad populum suum, quem in scribendi arte erudirent. Vocarunt autem Kutat kua, id est, scripturam Kutat. Constituerunt autem simplices litteras suo ordine, quibus pulchre recteque compositis, coagmentarunt litteras, ut essent quatuordecim scripturæ elementa pura non mixta. Hæ figuræ sunt simplicium. Subjungit eas Abul Mohafem fere sic ut Arabiades. Sed operæ pretium non est, litteras hæc non multo accuratius, quam ab Arabiade, descriptas, ex eo repetere. *Utcunque hæ litteræ exaratae sunt & ab Achmede & ab Abul Mohafem, corrupte, inepte, falsæ, tamen non sunt aliæ, quam Mogulenses, ut cuivis comparanti eas cum alphabeto meo elucescet. Oiguræ autem sunt dictæ a gente, quam Golius & Gravius Iguræam nuncupavit. Sed Hydus ex vocabulario Tartarico MSto docet اويغور Oighur esse legendum, & Tartaricum seu Tartarum

TAB. I.
Fig. 3.

significare. Ceterum videntur Mogulenses formatae e vocalibus Parthicae veteris scripturæ, quæ adhuc ad Gangem fluvium a Gauris seu Magis conservatur, qua & Zoroastrem ab illis legi Th. Hyde accepit. Sunt autem hæ litteræ, quas dedimus in Fig. 3. Quas conferas licet cum Estrangelo & Cuficis: invenies enim, ex his esse ortas, & quidem ferius. Nam antiquissimis temporibus, ut e Persepolitianis rudibus eruta inscriptiones testantur in Transactionibus Anglicanis, Palmyrenicis & Phœnicicis litteris scribebatur in Persia. Comprobavi idem in epistola ad Strimesium testimonio Diodori, Persas Syriacis, hoc est, Phœnicicis usos fuisse litteris. Hæ ergo sunt stirpes Mogulensis litteraturæ. Prima vocalis Mogulensis a orta ex prima vocali Parthica conversa, tertia Mogulensis ex quarta Parthica, quarta Mogulensis ex octava Parthica, quinta Mogulensis ex nona Parthica brevi, sexta Mogulensis ex sexta Parthica longa. Vocalibus contenti Mogulenses novo & toto orbe terrarum inusitato genere scribendi, solis vocalibus ausi sunt uti, adjunctis certis notis aut ductibus

ductibus parum mutatis, si qua consonans exprimenda esset. Ingeniosum opus & admiratione dignum. Exhibeo nunc alphabetum Tangutanum, cum Æthiopico & Bramanico comparatum, & hoc loco quidem vocales exhibeo e Bramanicis ortas:

e, quod vocant *sengu*, i, quod *gigu* vocant.
 o, quod vocant *narro*, u, quod *scbausfu* vocant.

Tres priores vocales superne, ultima inferne, more Hanscretico consonantibus suis adjiciuntur, ut:

Tangutanice					
Bramanice					
Æthiopice					

Consonantes vero vocalibus auctæ repræsentantur in Tabula I Fig. 4: quas lubet hoc loco notulis juxta numeros in figura annotatos illustrare. (1) In MS. Tangutano, quod penes me est, uterque character sæpe occurrit. Gabriel Mogulensis legit *a*, at MS. Koleferianum *u*, uti idem character apud Brachmanes legitur. (2) Primus character de manu Gabrielis, & in MSto meo Tangutano: alter in Scheda Moscoviensi. (3) Gabriel Mogulensis ex *ba* & *wa* duas fecerat litteras, quæ eadem sunt, eodemque characterē scribuntur. (4) Hic character ab antecedente nihil differbat secundum Gabrielis manum. Sed ex MS. adparet, in superioris apicis seu lineæ anteriori parte diversitatem spectari. (5) Hic character in MSto meo per sæpe occurrit. (6) Addit Mogulensis, in principio sic scribi. Koleferianum MS. pro *ga* habet *nya*. (7) Addit Gabriel, in fine sic scribi: sed in MS. Tangutano & in principio & in medio sic reperio. (8) Primum Mogulensis & MS. Tangutanum: secundum vero MS. Tangutanum: tertium Koleferi MStum. Cl. Kraufius pro hoc characterē substituit characterem *a*, quem idcirco invenire se posse negavit. Koleferi MStum exprimit hunc nostrum per *lla* duplici *l*. (9) MStum Tangutanum. (10) Character hic a Mogulensi omissus, sæpe existat

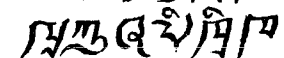
TAB. I.
Fig. 4.

exstat in MSto Tangutano & in Koleferi alphabeto. (11) (12) MS. Tangut. (13) E MS. Tangutano cognoscitur, hanc a præcedenti diversam esse litteram. Koleferi alphabetum quoque agnoscit.

In hoc vero **Ʒ** za, tamquam tertia quædam littera occurrit.

Vereor autem, ne eadem sit: quod & figura paullulum mutata indicat & ipsa litteræ figura. (14) Primam figuram Mogulensis & MS. Tangutanum habent: alteram Scheda Moscovienfis in Actis edita. (15) Koleferi Alphabetum. (16) MS. Koleferi & meum. (17) MS. Koleferi. Sequuntur Tab. II Fig. 1 eadem Consonantes secundum Hanscreticæ scripturæ rationem per caninam litteram auctæ, & Fig. 2 Vocabula docentia conjunctionem, e MS. Koleferiano. Ad illas noto: (18) Hæc littera in MS. Koleferiano exstat. (19) Mogulensis *da* legit: apparet tamen, *dra* esse legendum. (20) E MS. Koleferiano & meo Tangutano. (21) E MS. meo. (22) Hæc littera primum a me est inventa in MS. Koleferiano. Succedit Fig. 3 Alphabetum Bengalicum e duobus MStis. Hinc lubet de Elementis linguæ Tangutanæ, olim a Gabriele quodam Mogulensi tumultuarie descriptis & a me in ordinem redactis, nunc auctis & meliore ratione dispositis, nonnihil afferre. Tangutani litteras suas vehementer celant, nec quenquam, nisi suæ superstitionis hominem docent. Veteribus Delbergjin seu Dolbergjin dictæ, originem traxere e Bramanicis, ex quibus & Bengalenses litteræ factæ, longius a genio Hanscreticæ litteraturæ abierunt. Scribunt autem Tangutani litteris res sacras & Calmucci & Mogulenses & multæ gentes aliæ, quod eo fit, quia e Borantalo & a magno Lama sacerdotes superstitionis litterarumque gnaros accipiunt. Idem jam nuper monui, resque manifesta est, sed nolim id ita acceptum, veluti Mogulensium litteras easdem esse cum Tangutani prodiderim. Nec enim in mentem id mihi venit. Calmucci libros suos scribunt, sed in Borantalo & Tanguth etiam typis exeudunt, artem a Sinensibus edocti.

Profani libri vocantur *Karabitschik, nigri*

libri: sacri autem *albi libri*. Scribunt a sinistra versus dextram more Bramanum & Æthiopum. Guilielmus

TAB. II.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

lielmus de Rubruquis Tangutanos a dextra ad sinistram more Arabum scripturam peragere tradit. Sed hi characteres, a nobis editi, Tibetani plane sunt, quos Tangutanos vocare maluimus, quod in ea regione omnis Lamicæ superstitionis sedes est. Latino homini, adde & supra modum imperito, scriptura hæc omnino Latinæ similis videri debuit. An autem fides Guilielmo adhibenda sit, viſos characteres Tangutanos ab hisce diverſos, haud posſim dicere. Scribi tamen Tangutana a sinistra dextram versus, & traditum accepi a Mogulensi, & res ipsa declarat, cum in libro, quem descriptum habeo, Tangutano lineæ a sinistra omnes ab eodem puncto incipiant, & ad dextram diversim desinant. MS. Koleferianum: *Modum scribendi sic illi habent, uti Sinenses a summo deorsum, primam tamen lineam inchoant sinistris.* In quo utique falsus est, quisquis fuit. Nam tametsi $\chi\alpha\mu\alpha\phi\acute{o}\rho\omega\varsigma$ scriberent (quod, ipsa natura litterarum repugnat, ut fieri possit) tamen inspicienti librum apparet, a dextra sic scribentes, lineas suas exorsuros fuisse. Quomodo libros compingant, sic tradit Koleferianum MS. *Compactorum librorum usum non habent, sed scindunt longas schedas, nempe mediam phyliram per longum, unam chartam superponunt alteri & utrique fini applicant afferculum foliis correspondentem, cui annexa est zona, qua afferculos per crucem colligant. Dum scribunt terræ insidentes, chartam imponunt uni genu & expeditius scripturam faciunt, quam, si charta planæ tabulæ esset appositæ. In scribendis litteris Lacones sunt & ceremonias ignorant.* Libros Mogulenses complures & Tangutanum unum ita deprehendi ab illis tractari, ut paginæ adversæ ima linea in averſa pagina esset summa, pes capiti alterius paginæ aptaretur, chartamque per lucem transpicienti simul inversæ litteræ & ab altera pagina rectæ viderentur. Adversam autem paginam tantummodo certo notant signo, de quo inferius dicam, averſam non item. Natas has litteras ex Hanscreticis esse, tabella mea declarat, cui addidi Habessinica, de quibus dicendi locus hic non est. Religio ex India peregrinata per Tartariam, invexit quoque litteras. Vocales quidem Bramanum eadem plane sunt cum Tangutanis, at diversæ ab Habessinicis. Consonantes quoque Tangutanæ sunt acceptæ ab Hanscreticis (sic enim cum Kircherō scribo, quamquam scio Sanscroot & exilio-

exiliori sono Sanscreeet ab Indis vocari) sed pro ratione linguæ Tangutanæ & Tibetanæ, omissis quibusdam Bramanum litteris, quarum sonus a linguis suis abhorrent. Cl. Kraufius nonnullas consonantes mutaverat in meo diagrammate, quas cur restituerim, in notis declaravi.

Ex his consonantibus, more Bramanum, addita inferius lineola Bramanica, formant consonantes cum littera canina. Koleferianum MS. addidit *conjunctionum* notas, crediderim pæne *conjugationum* esse. Ceterum invenio quasdam adhuc litteras, quas quorsum referam, haud scio, uti:

𑖀 𑖁 𑖂 (an gra?) 𑖃 𑖄 𑖅 𑖆 𑖇 𑖈 𑖉 𑖊 𑖋

Alias item compositas, ut:

𑖌 (lcha) 𑖍 cum duplici vocali 𑖎 𑖏 𑖐 𑖑 𑖒 𑖓

𑖔 𑖕 𑖖 𑖗 𑖘 𑖙 𑖚 𑖛

Aliæ litteræ superne punctis notantur, ut 𑖜 aut aliis signis in eum modum:

𑖝 𑖞 𑖟 𑖠 𑖡 de quibus nehariolari tutum est, nec certi quid dicere proclive.

Inter pronunciandum non accurate efferunt syllabas, sed contrahunt sæpius, ut initio libri Tangutani:

𑖢𑖣𑖤𑖥𑖦𑖧𑖨𑖩 legendum: *Bodle-*

cbaje nasamanagsna; sed Mogulenfis legebat: *Bodlecbaje Naizogna*. Sic Mogulenfes

scribunt	legunt	scribunt	legunt
Oufiha <i>Sella</i>	Vufha	Tofohon <i>quindecim</i>	Tofhon
Vachihame	Vahame	Hougutuleme	Huftuleme
Ketoukeleme	Ketholeme	Hochihame	Hatschiamе.

Paginam quamvis adversam Tangutani hac nota ordiuntur

tur Aversa hoc signo plane caret. In vocibus ipsis puncta apponunt syllabis, quæ docent, ubi sonus syllabæ cujusque terminetur. Commata hoc signo notantur.

Punctum majus ad finem capituli it. Finis totius libri tale signum   Circulus in meo libro nusquam occur-

rit; in Scheda Moscoviensi quater cernitur. Recte a doctissimo Krausio observatum est, fuisse illa foramina trajiciendo funi, quo colligaretur liber, ut in Malabaricis, quorum magnam copiam vidi. Idque manifesto colligitur ex eo, quod hi circuli paribus spatiis distant.

Bengalicas litteras e duobus MSS. adjiciendas putavi, quod cum Bramanicis & Tangutanicis concordarent. Scribunt etiam more Bramanico a sinistra ad dextram: sed vocales syllabis inferunt, more Europæorum, quod maxime abhorret ab Orientalium usu.

Tantum mihi notaveram, quibus intexui, quæ forte in animum venire mihi. Fruere hisce, tanquam melioribus apud nos nondum exploratis. Si hæc excitatura sint eruditioris studium, aut ad investiganda ejus orbis monumenta usui futura sint, satis magnum operæ pretium me tulisse credam. Quibus denique subjungo & Fig. 4 Elementa linguæ Mongalicæ a Gabiele quodam Mogulensi tradita & a me in hunc ordinem descripta. Quanquam vero has litteras mutare poteram in eum ordinem, quem Mogulenses litteris suis constituerunt, tamen ita eas malui dare, quemadmodum Gabriel Mogulensis tradidit, paullo tantum meliore ordine, nam ille omnia disjecerat. Scribunt & nunquam quadratis pæne litteris (quæ ita differunt a communibus, ut Cuficæ Arabum a litteris Nischi) quales plerasque Koleferianum MS. habet, in quo etiam plures litteræ exstant. Sed quia depravatissime erant scriptæ, tempus me defecit eas cum MStis meis conferendi. Mogulenses in duodecim capita (ut ipsi vocant) dividunt litteras; I terminatur in a, e, i, o, u, II in ai, ei, ii, oi, ui, III in r, IV in n, V in ng, VI in c, VII in s, VIII in t, IX in

TAB. II.
Fig. 4.

IX in p, X in au, eu, iu, ou, uu, XI in t, XII in m. In primo capite sunt vocales quinque & octodecim consonantes, desinentes in vocalem eo ordine, n, ka; p, f, x, t, l, m, ch', ch, y, ke, ki, cu, ca, co, r, f, (quod leniter pronunciant, ut *vi*) w. Tartari etiam § sinxerunt, ad experimentas Sinicas voces. In vocibus polysyllabis intermediæ litteræ paullo aliter scribuntur, quam in principio aut fine. Qui plura cupiet scire, is adeat locupletissimam Grammaticam Joannis Francisci Gerbilonii, a Melchisedeco Thevenoto editam. Dab. Regiomonte die III Nonarum Januarii MDCCXXV.

Abgedrungen der Unterricht von Kirchlicher Vereinigung der Protestanten.

i. e.

D. ERNESTI SALOM. CYPRIANI, CONSIL. Eccles. Gothani, extortum Commonitorium, de unione Ecclesiastica Protestantium, amore pressæ veritatis conceptum, Documentis Historicis, iisque authenticis, roboratum & Doctorum Evangelicorum censuræ submissum.

Tomus I & II.

Prancof. & Lipsiæ, apud M. G. Weidmannum, 1722, 8.

Alph. 2 plag. 12½.

Tanto plausu hic liber exceptus est a Viris sanæ doctrinæ Evangelicæ addictis, ut S. Rev. Autor vel ex hoc uno immortale sibi nomen promittere possit, nisi jam dudum aliis quoque in Ecclesiam & rem litterariam meritis immortalitatem nominis fuisset consecutus. Uti vero scripti hujus soliditas, raraque, quibus exornatum est, documenta, sibi ipsis pretium constituunt: ita non parum ad gratiam ei conciliandam facit, quod id Celeb. Autor in statu quasi confessionis constitutus conscripsit. Rationem, quæ eundem ad edendum hunc libellum compulit, exponit in præfatione, ad omnes invariatae Ang. Confess. Doctores in Ecclesiis & Scholis directa. Credit semper,

per, in Ecclesiæ societatem admitti non possent; qui in fundamento fidei a nobis dissident; quod Theologi Reformati hodierni, Turretinus & Wakius, non negent; minime vero hoc licere, si, ut de Laufannensibus constat, doctrinas nostras tolerare nolint. Cum tamen in negotio henotico filere constituisset, Cancellarius Acad. Tubingensis, Cel. D. Christoph. Matth. Pfaffius, Nostri sententiam requisivit: respondit is, monuitque eum fraterne, ut in re tanti momenti lentioribus spatiis confociandorum Protestantium negotio incumbat. Cui epistolæ, cum fato quodam in Novis Liter. Lips. A. MDCCXX p. 164 publici juris facta esset, Cl. Pfaffius durius paullo respondit. Cui Cyprianus nil responsi opposuit, uti nec aliis accusationibus aliorum. Tandem tamen, concluso quoque Ratisbonensi in statum confessionis adductus, Commonitorii hujus scribendi necessitatem sibi esse impositam, testatur. Operis ipsius Tomus primus tractationem; alter documenta exhibet. Tractationis XV sunt capita. Primum caput demonstrat, doctrinam Reformatorem de absoluto decreto S. Scripturæ repugnare & ab ipso Christo Joh. XII, 47, 48 notatam esse. Pro absoluto autem decreto pugnare ostendit Synod. Dordrac. Art. VI, X, XV &c. Pictetum Theol. Chr. T. I p. 556, Steph. Vitum, alios. Quod ut aliquo saltim modo cum dictis Scripturæ, clarissime universalitatem gratiæ docentibus, concilient Braunius, Gurtlerus, Pictetus, Heideggerus, Spanhemius, & alii, duplicem vocationem statuunt, aliam externam, per Evangelium, per quam solam homines non fiant salvi; aliam internam & irresistibilem, per Spiritum S. qua soli prædestinati salvi fiant. Absoluto tamen decreto Anglicanam Ecclesiam non favere, e Nicholsio probat. Capite II S. R. Autor de universalitate meriti Christi agens e Scriptura & libris Symbolicis, Ph. Ottonem Vietorem haud ita pridem hanc aperte negasse; omnes vero Reformatos, præter Anglos, hoc dogma creditu necessarium haud putare, asserit. Cap. III inculcat, quod doctrina de particularitate gratiæ Dei & meriti Christi fundamentum fidei evertat, judice non solum Spenero, & ipso Pfaffio, sed & Moro & Bullo. Nec illos, qui universalem quidem gratiam admittunt, fidem vero omnibus concedi, negant, rectius sentire, confirmat; nec,

Præf. p. 6
seqq.
p. 8, 9.
11.
15.

21 sqq.
27.

T. I.

p. 17.

22.

33.
47 sqq.

58 sqq.

per alia dogmata sententia noxia virus detrahi; nec tandem
 duos aut tres Theologos Ref. in Germania, nobiscum loquentes,
 sed postulantes, ut scripta sua secundum Synodum Dordrac. in-
 telligantur, sufficere ad pacem faciendam. Capite IV particu-
 larissimum extenuare estimationem misericordiae divinae, &
 amorem in Deum; contra ad desperationem, imo Atheismum,
 iudicio ipsius Henr. Mori, deducere, notat. Cap. V in eo est, ut
 declaret, Reformatos in hac doctrina tuenda etiam hodie labo-
 rare, nec eam unquam deserturos. Non negat quidem S.R. Autor,
 quosdam Germanos & multos Anglos in Ecclesia Episcopali
 Theologos universalitatem & gratiae divinae & meriti Christi
 agnoscere, utut h' Art. XVII Confess. Angl. ægre admittant; inde
 tamen nil aliud sequi, quam cum his unionem faciliorem futu-
 ram. Reliquos non deseruisse Calvinii sententiam, inde confirmat,
 quia Reformati in Belgio, prout in Gallia olim factum, hodieque
 Synodo Dordracenae subscribere teneantur, superque A. 1719 Ju-
 bilæum Dordracensis Synodi celebrarint, & Leidenses Theologi
 hortati simul sint omnes, ut errores in Synodo damnatos evitent;
 Palatini, Hassiaci, Bremenses &c. adhuc Doctores in Ecclesia
 & Schola ad Decreta Synodi Dordracenae adstringant; iino cele-
 berrimi Theologi Reformati, e. gr. Pictetus, Fr. Fabricius,
 Görtlerus, Beaulobre, particularitatem pertinaciter defendant;
 Basnagius vero & Furretinus fateantur, Reformatos in doctrina
 nil cedere posse. Capite VI evincit, quod Reformati dogmata
 nostra, etiamsi unio fieret, non sint toleraturi. Provocat itaque
 tum ad Reformatorum originem & incrementa in Rom. Imperio,
 tum ad Theologorum Reformatorum studium reformandi.
 Nimirum cum tempore pacis Passaviensis & Religiosae nullus
 omnino esset Reformatorum cœtus in Germania, & anno demum
 1580 duo tantum, Bremensis & Neostadiensis, exstarent; successu
 temporis Reformatos in solo Palatinatu nostros centum fere Ec-
 clesiis ejecisse, ita ut ipsi hodie fateantur, vix Lutheranis permis-
 sum fuisse, ut alibi S. Synaxi uterentur. Animum reformandi in
 Anglia Nicholfii & Woodii testimoniis probat. Quid in Hassia
 actum sit, paucis tangit. Quod porro doctrinam de universalitate
 in fratribus suis non tolerarint, probat exemplo Claudii Pajoni,
 quem

quem ad recantationem adegerunt, item Amyraldi, aliorumque, quos jurare in verba Synodi coegerunt. Addit, rigorem Helvetiorum circa *Formulam Consensus* tantum adhuc esse, ut vel Reges Britannix & Prussix frustra in illo mitigando laboraverint. Patere denique hujus sectæ studium reformandi ex eo, quod Helvetii in Epistola ad Episc. Wakium optarint, ut nos ad ipsos reverteremur, & Leydeckerus nos deteriores factos dixerit Dominicanis, Augustinianis & Jansenistis. Cap. VII exponit ortum & progressum Reformatorem schismatis in Imperio Rom. Germanico, quoad doctrinam de S. Cæna; ubi ostendit, per septennium consensum cum Helvetiis durasse, ubi abusus Papatus, duce Luthero, emendari postulabant, sed Carolostadius primus utique 1524 aperte contra Lutherum egit, ad Helvetios transiens, cum quo Zwinglius & Oecolampadius, & postea Calvinus, autores separationis exstiterunt. Hinc dura in nostram sententiam jactata convitia, ut de *σαγνοφαγία* &c. a quibus & Strimesium & Turretinum prudenter abstinere, probat. 191 sq.

Contra argumentum, quod ne quidem concipi sententia nostra possit, inter alia urget, quod ipsi Reformati, ut Vitringa contra Roëllium, confessi sint, rationem mysteria non capere, & ex eo argumento ad rei negationem concludi non posse. Capite VIII ostendit, Reformatos inde a prima separatione fraternum nobis amorem minime exhibuisse. Antequam enim per pacem Osna-brugensem in Imperium Germ. suscepti fuissent (quo sæpius, & subscribente ipso Electore Palatino, Friderico III, exclusi fuerant, quia A.C. non addicti, quod variis argumentis Autor probat) paulatim cæperunt nostros vario prætextu e templis, Academiis & regionibus ejicere, nunc hæreses nobis, aut abusus affingendo, nunc Concionatores nostros rixosos proclamando, nunc alia nobis objectando, quibus artibus nostros e Palatinatu, Hassia &c. exturbarunt. Interim, data fide, quod nos porro turbare nolint, ad fructus pacis Westphalicæ, nostro sanguine partæ, intercessione nostra, admissi; Gallique exules intra territoria nostra benigne recepti sunt. Quantum vero damni exinde illatum fuerit nostris a Reformatis, non uno exemplo docet S. R. Autor. Capite IX tantum eos hodie a fraterno amore abesse probat, 229 sqq.

259 sqq.

271 sq.

273 sqq.

p. 293 fqq. probat, ut potius Formulam Concordiæ proſcribant, beneficia
 298 fqq. ad ſe rapiant, Conſiſtoria occupent, Feſta a nobis culta abrogent,
 Palatinatu ex olim partis relinquunt, & in Bipontino tractu non
 303 fqq. minores noſtris injurias inferant. Cap. X e verbis Theologorum
 quorundam Reſormatorum, ex unione ſuæ Eccleſiæ incremen-
 tum ac commodum ſibi promittentium, ſimilibusque aliis, facile
 auguratur, nec impoſſerum de amore ipſorum multum ſperare
 noſtros poſſe. Cap. XI, Theologos Reſormatos Particulariſtas
 idoneos non eſſe, qui nos ad unionem invitent, oſtendit, cum
 314 fqq. vi hypotheſium, concedere nequeant, velle Deum, ut omnes
 Lutherani ſalvi ſint. Cap. XII probat, conſilia hæc irenica ad
 commoda fere tantum Reſormatorum promovenda ſpectare.
 Cap. XIII docet, Reſormatos in teſtinalibus diſſidiis laborare: Anglos
 dogma de particulari gratia pro errore fundamentali agnoscere,
 S. Cœnam a Reſormatis extraneis non niſi caſu neceſſitatis ſumere,
 & ordinationem extraneam reiterare; nec minus Belgas
 Schiſmatibus obnoxios; Helvetios denique nova Conſenſus For-
 mula contra univerſaliſtas pugnare. Ideo Lutheranos, ante
 unionem, requirere debere, ut Reſormati unanimem prius
 confeſſionem edant; quam jam olim ipſi Reſormati optarunt.
 Cap. XIV, Lutheranos omni culpa vacare, obſervat, ſi quid emol-
 lumentum e diſſidio Proteſtantium Eccleſiæ Papæ acceſſerit, cum
 pateat, Reſormatos, ſeparationis autores, nimio reſormandi
 zelo, Papas, ne doctrinæ evangelii accederent, abſteruiſſe,
 350 fqq. teſte Hadr. Saravia. Denique Cap. XV oſtendit, quod pax ineun-
 da externum Eccleſiæ noſtræ ſtatum ſit turbatura, quia (1) vis
 conſcientiis inferatur, ſi Reſormatis S. Cœnam adminiſtrare
 miniſtri Lutherani tenerentur; (2) pax illa nova diſſidia excita-
 tura ſit; (3) perſecutio quoque noſtris metuenda ſit; (4) pietas in
 diſcrimen adducatur, ſi ab uno cœtu ad alium, ab uno confeſſio-
 nario ad alterum libere tranſire liceret; (5) Libri Symbolici nobis
 eriperentur &c. (6) ſcandalo futura ſit pax noſtratibus apud
 Pontificios, (7) pars ſcinderetur Eccleſia, ubi non omnes unioni
 ſubſcripturi ſunt, (8) Reſormatis proclive eſſet, privilegia Evan-
 gelicis præripere, & quæ ſunt alia. Tomus II exhibet documenta
 maximam

maximam partem ex *αὐτογράφοις* Autorum. Primum locum occupat Zwinglii Confessio Augustana; sequitur (2) Epistola Calvinii ad Viretum, de reditu Genevensi, (3) Tigurinorum Epistola ad Synodum Nemaufensem, in qua Lutheranos e communione sua remotos volunt, (4) eorundem Epist. ad Bezam, de exclusis e pace Religiosa Reformatis, (5) & (6) Mutatio Statutorum Facult. Theologicæ in Acad. Viadrina, (7) quædam inter Theologos Lutheranos & Reformatos ibi acta, (8) tolerantia ab ipsis stabilita, (9) D. S. Ursini Protestatio, (10) Landgravii Hassiæ litteræ ad Bezam, (11) nomina Ministrorum Lutheranorum e Hassio-Cassellanis ditionibus dimissorum, (12) Molani & Leibnizii iudicium de periculo Lutheranis ex unione cum Reformatis metuendo, (13) status mutatæ religionis in Ducatu Anhaltino, (14) Status equestris ibidem gravamen, & in sequentibus variaz Epistolæ aliæque ad unionem vel promovendam, vel rejiciendam spectantia, quæ heic enumerare nimis prolixum foret. Exteris tamen forte non ingratum fuerit, si e n. 32 repetamus summam futuræ pacis inter Evangelicos conciliandæ, quoad ea quidem tantum, quæ formam quasi ejus ingrediuntur. Nimirum utrique parti sua maneat doctrina, ceremoniæ item reditusque Ecclesiastici, & cuilibet sit liberum, profiteri eam, quam credit, veritatem. Fundatur vero unio (1) in eo, quod utraque pars credit, quæ ad salutem necessaria, nec (2) errores fundamentales fovet, (3) quod crescente periculo, bona conscientia contra illos pugnare haud licet, qui nil credunt, quod gratiæ Dei repugnat, (4) quod teste experientia per separationes &c. nemo convertitur. Consistet ergo unio in his, quod (1) se mutuo fratres in Christo æstimare, (2) pro concione a controversiis abstinere, & has (3) in Academiis moderate & sine convitiis tractare debeant, (4) cuilibet S. Cœna sive apud Lutheranos sive apud Reformatos uti liberum sit, (5) officia civilia & militaria, citra respectum religionis, distribuenda sint, & (6) utriusque partis aedibus in alterius regione domos &c. emere liceat, si a Pastore ioci S. Cœnam accipere parati fuerint. Qua unione nullius conscientiam lædi, traditur. Hæc hæctenus nos, prout Historicos decet, retulisse, satis fuerit.

p. 41.
56.

MEMOI-

MEMOIRES ET NEGOCIATIONS

Secrettes, &c.

h. e.

COMMENTARII DE REBUS IN EUROPA

gestis ob successionem Hispanicam, Autore DE LA

TORRE.

Tomus IV & V.

Hagæ, apud Viduam Adriani Moetjens, 1724, 8.

Alph. 2 pl. 3.

Posteaquam pro eo, ac par erat, alibi bis terque laudavimus illustre hoc Opus, ejusque *tertium Tomum* superiori anno 1724 M. Dec. p. 524 recensimus, non est, quod multum nobis negotii faceffamus recensione postremorum duorum Tomorum. Sufficit iterum dixisse, elegantissimum Autorem, omissis narrationibus alibi obviis, omissis item monumentis historicis, quæ jam exhibet notissimum illud opus, *Lettres Historiques* inscriptum, ea duntaxat apponere, quæ sunt connexa cum monumentis authenticis iisque anecdotis, quæ hic bona fide exhibet. Totum igitur hoc opus plenum est cum publicarum, tum privatarum literarum, e quibus interiora istius belli cognoscere licet: ac non tam gloriose, quam vere, Autor in postrema scribit pagina, se materiam præbere, quæ relationibus suo tempore publicatis juncta sufficere possit scripturo plenissimam & accuratissimam belli illius proximi historiam. Ceterum *Tomus quartus* ea exponit, quæ gesta sunt A. 1702 & quatuor annis subsequentibus: *quintus* pergit ab A. 1707 usque ad annum 1715, ita tamen, ut, quæ de ultimis quatuor annis memorantur, ne quatuor quidem expleant paginas. Ne plane ἀσύνολοι discendamus, scire volumus Lectores nostros, ex initio Tomi IV singularia cognosci de simulata Ducis Molefii, legati Hispanici, captivitate in aula Viennensi. Ibidem copiose exponitur, qua ratione Marefchallus *de Villeroi* captus fuerit Cremonæ. Ejusdem p. 255 sqq. falsi coarguuntur miracula, quæ singulari libro Hispanico prodita fuerunt, quasi a Deo patrata in favorem Caroli Archi-Ducis. *Tomus quinto*, tanquam inter ignes luna minores, eminet Monumentum nondum editum, quo Carolus III Rex Hispaniæ A. 1707 πολιτικώτατος repræsentat Anglis & Batavis necessitatem belli summa opum vi in Hispania continuandi. Cumque de prælio juxta Almanzam in Hispania commisso falsissima fuerint in vulgus edita, non injucundum fuerit, hic p. 48 sqq. offendere ac perlustrare narrationem undiquaque veram atque compertissimam.

p. 204.

p. 73 -- 103.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. II.

DOMINICI AULISII, F. C. CLARISSIMI
& in Neapolitano Gymnasio Juris Civilis Interpretis celeberrimi, Commentarii Juris Civilis ad diversos
titulos Pandectarum.

Tomus I.

Neapoli, apud Nicolaum Nafum, Typographum, 1719, 4.
Alph. 2 pl. 17.

Tomus II.

Ibidem, apud eundem, 1720, 4.
Alph. 2 pl. 17.

Praeclaro in Praeceptoris atque amici veteris manes officio functus est *Petrus Giannone*, Jctus Neapolitanus, dum Cl. *Aulissi*, qui anno hujus seculi septimo decimo vita decessit, eruditos labores ab interitu vindicare constituit, summaque diligentia egit, ut quicquid scriptorum, sive ad Juris civilis artem pertinentium, sive de ceteris meliorum literarum disciplinis elaboratorum, defunctus post se reliquisset, ad suas manus perveniret. Nactus vero est inter complura alia hos quoque Juris Civilis commentarios, quos in Gymnasio publice dictaverat Aulivius, eosque cum primis dignos existimavit, qui in lucem emitterentur: hos exteris gratos atque utiles fore, hos patriae singulari decori extituros, credidit. Vix-
F dum

dum, quod ceperat consilii, communicaverat cum Cl. Viro, *Octavio Ignatio Vitaliano*, cum hic ipsum ad maturandam editionem horatus, statim se labori satis iniquo obtulit, ut, dum *Giannonius* fori occupationibus distringeretur, ipse ex autographo Autoris, qua literarum ductibus, qua lituris, notulis, additionibus obscurissimo, Commentarios hos erueret integros. Iique ergo consilio *Giannonii*, opera atque studio *Vitaliani* editoris, in lucem exivere. *Tomus primus* complectitur *quatuor* commentationes *in titulos* Pandectarum, 1 *de acquirenda, vel amittenda possessione*, 2 *de verborum obligationibus*, 3 *de legatis & fideicommissis*, 4 *solutio matrimonio quemadmodum dos repetatur*. *Tomus secundus* exhibet materias, 1 *de pignoribus & hypothecis*, 2 *de bonis maternis & materni generis*, 3 *de officio ejus, cui mandata est jurisdictionis*, 4 *de edendo*, 5 *de transactionibus*, 6 *de vulgari & pupillari substitutione*, 7 *de mora*, 8 *de donationibus*, 9 *de censibus*. Et fortassis in universum Digestorum opus recitationes *Aulisi* nostri haberi possent, modo ipse per singulas Gymnasii Neapolitani cathedras ascendisset ad Antecessoris primarii munus, quod ob eximiam doctrinam non multo post obtinuit, quam inter Antecessores primum esset receptus. Sunt enim singulis in eodem Gymnasio cathedris seu professionibus ex instituto veteri certa juris civilis capita, quæ prælegantur, assignata, eaque, quæ modo indicavimus, horum commentariorum argumenta ad supremam cathedram solum pertinent. Ipsa igitur fortuna *Aulisi* doctas ejus curas ceteris jurisprudentiæ civilis partibus invidit, fataque obstitere, quo minus vel hi Commentarii ab ipso Autore sub limam revocati multis locis auctiores forsitan exirent. Verum iidem, quales nunc extant, elegantes quoque & pleni bonæ frugis Autori suo inter meliores Juris Interpretes, præsertim apud Italos, locum hæud postremum vindicant. Juvabit de methodo deque dotibus ipsorum breviter cognovisse. Hoc vero institutum elegit *Aulius* ac fere ubique tenuit, ut per quæstiones ordine concinno propositas explicationem singularum partium cujusque argumenti, legumque eo pertinentium illustrationem fisteret, nec tamen brevibus ad quæstiones responsionibus perfunderetur, sed longius

gius ac sufficienter differeret, & disquisitionibus theoreticis statim subnecteret forenses & practicas. Exemplo sit ea, quam ad *tit. de acquirenda vel amittenda possessione* servavit, commentandi ratio. Postquam de connexione hujus tituli & sequentium cum libro & titulo proxime antecedente, ac de iis, quæ ad rubricam declarandam spectant, observavit, quærit primo *de nomine*, dein *de substantia possessionis*, porro *de possessione naturali & civili*; *utrum omnis, qui habet animum sibi possidendi, civiliter etiam possideat: utrum possessio facti sit, an juris*; *de possessione justa & injusta*; *an plures eandem rem in solidum possidere possint*; *si duo se possidere, quisque in solidum, dicant, quid a judice decernendum sit*. Sequuntur *de acquirenda possessione* quæstiones speciales: 1 *ad l. 3. pr. ej. t. 2, an ex donatione inter virum & uxorem possessio transferatur*; 3 *an municipia & collegia possideant*; 4 *utrum servus, qui in fuga est, domino possessionem sui intervertat, & eidem possessionem acquirat*; 5 *an per servum vel filium familias ex causa non peculiari possessio nobis acquiratur*: De *retinenda possessione* itidem speciatim agitur, ac dein *de amittenda*; porro *de commodis possessionis*, veluti *accessione, judicio summario, missione in possessionem, usucapione & prescriptione, fruiione, relevatione ab onere probandi, potiori possidentis conditione, tituli vel partis occultatione, remediis l. ult. C. unde vi, l. 14 C. de agric. & censit. lib. XI, can. redintegranda | 3 qu. 1 & cap. sepe, de restitut. spoliator*. Succedunt disquisitiones *de cumulatione judicii possessorii cum petitorio*, ad *l. 12 §. f. ff. eod. & de actionibus diversimode concurrentibus*. Ad *l. 18 ej. t.* exponitur *jus constituti possessorii*, variis quæstionibus; occasione *l. 15 ff. de usurpat. & usucap.* docte illustratæ, *de fractionibus juris*, ac de tribus earum speciebus, *inductiva, privativa, translativa*, elegans necitur dissertatio. Profecto quisquis vel fugiente oculo lustraverit hoc opus, dum præstantissimorum juris Autorum, *Augustini, Alciati, Fabrorum, Cujacii, Hetomanni* aliorumque nomina in singulis paginis emicantia, dum Glossatorum veterumque Commentatorum opiniones passim vapulantes animadvertit, ad bene sentiendum de hisce commentationibus facile inducitur. Magis vero *Aulifus* placebit le-

gentibus, qui lucem permultis legibus e veterum Auctorum Græcorum & Latinorum locis ac literis humanioribus subinde allatam, qui lectionis vulgaris mutationes, tentatas ab aliis, sub examen sedulo revocatas, qui emendationes varias, novasque explicationes textuum haud raro factas, locorum pugnantium conciliationes, opinionum vulgarium confutationes penitus inspexerint.

VITRIARII INSTITUTIONUM JURIS PUBLICI, Novis Notis illustratarum, Tomus II.

Gothæ, sumptibus Jac. Mevii, (1718) 4.

Alph. 7.

CUM editum nuper Operis hujus Tomum III in Actis anni hujus 1726 p. 172 recensentes, recordaremur, nullam adhuc a nobis mentionem factam Tomi hujus secundi, a Viro Celeb. *Jo. Frid. Pffingero* anno, ut ex præmissa ad Celsiss. Principem, *FRIDERICUM LUDOVICUM*, Glocestriæ, Brunsv. & Luneb. Ducem, Epistola, in qua Brunsvicensis Historiæ summa capita perstringit, patet, 1718 in lucem editi, (neque enim annus impressionis in titulo comparet,) eum non plane prætermittendum nobis esse existimavimus. Et hic quidem Tomus, Institutionum Vitriarii Libri I titulos 16-22 & Librum II integrum complexus, statum & conditionem tum pristinam tum modernam Ducum, Marchionum, Comitum provincialium, Burggravorum, Comitum, Baronum, Civitatum Imperii, Nobilium immediatorum, ordinum Equestrium, Landsassiorum, Pfalburgerorum, rem item feudalem Imperii, fines, status exemptos, & circulos Germaniæ considerat. Habes itaque inter alia integram fere historiam diplomaticam Saxoniam ab Ecberto ad A. 1252, tum & Thuringiæ a primis temporibus usque ad obitum Henrici Rasponis; nec minus erudite de Ducibus Lotharingiæ, Alemanniæ, Franconiæ, Baviaræ & reliquis, insertis passim tabulis genealogicis & adducta ubique diplomatum fide, agitur. 574-585. Ubi de Comitibus & Baronibus Auctor agit, Pagorum veterum 637-654. Catalogum e chartis concinnatum exhibet. Inter Marchias considerat

aderat maxime Misnensem, memoratque controversiam de suffragio Electori Saxoniae A. 1708 in Comitibus ratione Marchiae hujus debito & ab Imperatore eidem concessio. Nec minus curiosa sunt, quae non modo de insignioribus quatuor Burggraviis, Norimbergensi, Magdeburgico, Strombergensi & Reineccensi, a *Vitriario* tantum memoratis, verum & aliis minoris paulo autoritatis, ut Noster censet, in quibus eminent fere Altenburgenses, Leisnicenses, & Misnenses, curate tradit. Inter Civitates Imperii Hamburgum imprimis moratur Autorem, cujus lites cum Regibus Daniae & Comitibus Holsatiae, productis documentis idoneis, illustrat: nec in Nobilium Imperii immediatorum ac Ministerialium juribus excutiendis parcus est. Ceterum ut recensione singularium observationum, quae in hoc opere non paucæ exstant, superfedeamus, illud tantum moneamus, huic Tomo accessisse indicem locupletissimum.

p. 679-700.

780-793.

842-902.

F. K. RATIO COMPLANANDI SUPERFICIES Curvas Corporum quorumlibet Geometricorum.

§. I.

UT Plani cujusvis magnitudo per Quadraturam ejus simplicissime exhibetur: ita superficiei omnis Curvae quantitas definitur Complatione; qua nempe illius area convertitur in planum aliquod, & dimensio deinceps ad quadraturam revocatur. Primus artem hanc attigit *Archimedes*, qui, ut vulgo notum, superficiem Coni Recti & Sphaerae complanavit. Post hunc nemo hic quicquam protulit singulare, donec *Ren. Cartesius* Geometriam instaurare coepit. Ex illo tempore varii complanarunt superficies varias: quod sigillatim in Ungulis Geometricis praestitit *Gregorius a S. Vincentio*, itemque *Blas. Pascalius* & *Phil. de la Hire* a); in Triangulis sphaericis *Jac. Bernoulli* b) nec non *Lagni* c); in Conis obliquis Geometra quidam Gallus d) in Conoidicis & Sphaeroidicis quibusdam portionibus

F 3

bus

a) vid. Mem. de l'Acad. d. Scien. an. 1692 & 1707. b) in Actis hisce anni 1691 pag. 287. c) vid. Mem. de l'Acad. d. Scien. an. 1714. d) in Hist. Acad. scient. anni 1698.

bus *Jac. & Jo. Bernoulli* e); in *Conicis Guido Grandi* f); in sphaericis *Vinc. Viviani* g), *G. G. Leibniti* h) aliisque; ne commemorem plura hujus generis, quae passim in *Cbrist. Hugenis* operibus nuper recensis aliorumque forte scriptis exstant. His & similibus inventis accensenda praecipue est universalis illa ratio complanandi corpora recta per circulaem rotationem curvarum genita; quam post alios exposuit & illustravit *Car. Reynau* in *Anal. Demonstr.* Lib. 8 art. 614. Nihil autem prodiit hoc in genere, quod latius pateat: nec quisquam haecenus, quod sciam, generatim instituit superficies quascunque geometricas complanare. Forte tamen supervacaneum non erit doctrinam hanc ulterius provehere: id quod hoc loco tentare juvat.

§. II. Sit igitur ABC linea quaecunque, cujus diameter sive axis sit AFD & ex singulis illius punctis, velut B, C &c. ductae intelligantur curvae BE, CG &c. quarum plana BEF, CGD , &c. normalia sint ad planum curvae ABC , secantque hoc ipsum in FB & DC &c. & quarum omnium naturae una aequatione in universum exprimi possint. Rursus quantitates, quae in hac aequatione respectu coordinatarum constantes habentur, seorsim datae sint per FB, DC &c. tanquam diametros; ita ut singularum, quae ejusdem generis sunt, relationes ad diametros illas totidem aequationibus exhibeantur. Hoc pacto curvae BE, CG &c. quae differentiis quam minimis & continue crescunt, universae erunt in superficie quadam, cujus diameter erit AD & vertex A . Quocirca curvae omnes, quarum plana transeunt per AD , vocari hic poterunt Diametrales; & ex his ABC figillatim appellabitur Diametralis Recta, contraque quavis alia Diametralis Obliqua. At curvae BE, CG &c. dicentur transversae; ex quibus una, si opus est, velut CG , pro basi potest haberi.

§. III.

---

e) in his *Act. Erud.* anni 1696 pag. 269 & 479 it. anni 1697 pag. 114. f) in *Geometrica Demonstratione Vivianeorum Problematum* edita Florent. A. 1699. g) in *Curiosa Esercitazione Mathematica* &c. Florent. divulgata A. 1692. h) in *Act. Erud.* anni 1692 pag. 275 & 370.

§. III. Ad complanandam hanc superficiem, intelligatur in ea transversæ EB alia quamproxima eb , quæ secet ipsas AD & ABC in f & b : junctaque fb , ex puncto quocunque H curvæ EB demittatur ad planum efb perpendicularis Hm , & ex m ad fb ducatur normalis ml , quæ occurrat curvæ eb in b , iterumque ex m erigatur ad bl perpendicularis mp , quæ secet curvam eb in p & demittatur ad bp perpendiculum mn . Ducta insuper ex H ad FB normali HL , quæ erit in plano Hbl ; transeat aliud planum huic parallelum per p , quod secet curvam EB in P , rectasque FB & fb in Q & q . Adhæc demittatur ex F ad fb perpendicularis Fs , & jungantur rectæ Hb , Hm , pq , PQ , Ll & Pp .

§. IV. Denotet hic x quamlibet abscissam cujusvis curvæ transversæ, velut ipsam LB , & z quamlibet FL , at y ordinatam respondentem HL ; item t quamvis abscissam curvæ ABC , velut AF , & u ordinatam respondentem FB , prætereaque a rationem ipsius Ff ad Fs ; ut sit (1) $a \times Ff = Fs$. Iam ipsæ Hb , bm , mp & bp infinitæ parvæ sunt; quippe quæ rationem finitam obtinent tam inter se, quam ad lineolam ex hypothesi quam minimam Hm : si quidem triangulorum Hbm , & bmp anguli omnes finita continentur magnitudine. Sunt vero Ff & Fs itidem quam minimæ; propterea quod intercipiuntur planis quam proximis EFB & efb ; atque cum his angulos finitos efficiunt. Proinde est $bm = dy$, $mp = dx$, $Ff = dt$; adeoque (2) $bp = (dx^2 + dy^2)^{\frac{1}{2}}$ & $Fs = adt$ per num. 1. (3) Est & $x = u - z$, atque idcirco $dx = -dz$; si quidem u constans est respectu variantium x & z . (4) Cumque similia sint triangula quam minima bmp & nmp , per § VI Element. erit $pb : bm = mp : mn$, id est, $(dx^2 + dy^2)^{\frac{1}{2}} : dy = dx : mn$, & propterea $mn = dx dy : (dx^2 + dy^2)^{\frac{1}{2}}$.

§. V. Tenendum porro, quod ex Geometria facile demonstratur; si duo Plana BEF & ACD se invicem secent normaliter in FB , & in altero illorum, ut BEF , ad lineam sectionis FB ducatur perpendicularis quædam HL ; hanc itidem esse normalem ad alterum planum ACD .

§. VI. Quin & hoc sumendum, quod non minus ex Geometricis constat; si duo plana sibi invicem parallela, velut BEF & CGD ,

& CGD , secant angulum quendam duorum planorum ACD & CDG ; æquales esse angulos sectionum BFE & CDG , parallela vero horum crura in eodem plano sita, ut FB & DC , vel FE & DG .

§. VII. Quapropter Ll normalis erit non solum ad FB & fb ; sed etiam ad LH , & lb , per §. V: unde cum Hm & Fs perpendiculares sint ad lb & fb , sintque parallelae Hl & bl , item FB & fb , per §. VI; erit $Hm=ll=Fs=adt$, ut constat per §. IV num. 2. Ita vero est $Hn=(Hm^2+mn^2)^{\frac{1}{2}}=(a^2 dt^2(dx^2+dy^2)+dx^2 dy)^{\frac{1}{2}}:(dx^2+dy^2)^{\frac{1}{2}}$ per §. IV num. 4; ideoque (1) $Hn \times bp=(a^2 dt^2(dx^2+dy^2)+dx^2 dy^2)$ per §. IV num. 2. Et quoniam Hm ad planum feb , nec non mn ad bp normalis est, per hypotheses §. III; erit etiam Hn perpendicularis ad bp : quod ex elementis Geometriæ colligitur. Atqui ob plana parallela BEF & bef , itemque $LHbl$ & $Qppq$, parallelae sunt tum HP & bp , tum Hb & pp secundum §. VI. Ergo area parallelogrammi quam minimi $HPpb$, quod hic spectari potest instar plani, erit (2) $Hn \times bp=(a^2 dt^2(dx^2+dy^2)+dx^2 dy^2)^{\frac{1}{2}}$ per §. VII n. 1.

§. VIII. Est autem summa omnium hujusmodi parallelogrammorum five $f.(a^2 dt^2(dx^2+dy^2)+dx^2 dy^2)^{\frac{1}{2}}$ area annuli cujusdam $HBbb$ usque ad certum terminum HL , & summa rursus talium annulorum five (1) $f.f.(a^2 dt^2(dx^2+dy^2)+dx^2 dy^2)^{\frac{1}{2}}$ est ipsa area superficiei usque ad perimetrum certi cujusdam plani diametralis AFG : ubi substituendo $-dz$ pro dx , per §. IV num. 3, prodit adhuc (2) $f.f.(a^2 dt^2(dz^2+dy^2)+dz^2 dz^2)^{\frac{1}{2}}$.

§. IX. Data igitur æquatione ad curvam diametralem rectam, nec non alia ad transversam quamlibet, prætereaque relatione ipsius AF vel FB ad quantitates omnes, quæ in æquatione ad quamlibet curvam transversam constantes sunt respectu ipsarum HL & LB : jungantur (1) omnes hæ æquationes in unam aliquam, quæ erit æquatio ad superficiem, nec nisi ipsas t & x vel z itemque y cum constantibus comprehendet. (2) Deinde hæc differentietur; ponendo ipsam t constantem, quippe quæ eadem manet, dum x vel z & y in singulis curvis transversis variant. (3) Demissis porro ex E & G ad FB & DC perpendiculis EK & GR : erunt triangula FEK & DGR ad K & R rectangula, ad

ad F & D vero æquiangula per §. VI, atque idcirco similia per 32. I Elem. eritque adeo $GR: DR=EK: KF$, id est, $GR: DR=y: z$, &, constantem r pro $GR: DR$ ponendo, fiet $rz=y$, sive $ru-rx=y$. Quare pro y subrogetur alteruter ejus valor in æquatione num. 1 inventa, & nascetur inde alia, quæ non nisi x vel z & t includet. (4) Hæc rursus differentietur: ubi tam x quam t ponenda est varians; quandoquidem hæ referuntur ad diversas curvas transversas, in quibus adeo diversæ sunt. Denique (5) substituuntur in alterutra formula §. IIX valores ipsarum y & dy ex æquationibus num. 1 & 2 excerpti, iterumque in nova illa, quæ hinc prædit, subrogentur pro x & dx vel z & dz valores harum ex æquationibus num. 3 & 4 per t ac dt expressi. Quo factò dabitur formula §. IIX per t & dt ; ideoque complanatio superficiæ quadraturis & calculo integrali subjiçietur.

§. X. Ut omnis res majori in luce ponatur, & idcirco illustretur exemplo uno atque altero: fit ABC recta, in qua $ct=eu$; & fit quælibet BHE ellipsis, cujus latus rectum m , transversum ^2u ; ut adeo fit $y^2=m(u-z)-m(u-z)^2: u$. Sit insuper $nt=m$; ubi n ponitur constans, æque ac antea c & e . Coniunctis his æquationibus invenitur $y^2=n(c^2t^2-e^2z^2): ^2ce$ & (1) radices extrahendo $y=n^{\frac{1}{2}}(c^2t^2-e^2z^2)^{\frac{1}{2}}: (^2ce)^{\frac{1}{2}}$: unde (2) differentiendo ducitur $dy=-n^{\frac{1}{2}}c^2zdz: (^2(c^2t^2-e^2z^2)ce)^{\frac{1}{2}}$. At (3) substituendo rz pro y in æquatione num. 1 reperitur $z^2=nc^2t^2: e(^2cr^2+nc)$ & differentiendo (4) producit $dz^2=(nc^2: (^2cr^2+nc)e)dt^2$. Denique (5) per §. IIX formulam 2 invenitur, fumendo dt constantem & deinceps integrando, $(^4ar^2nc^4+^2ar^2n^2ce^3+an^3e^4+n^3c^2e^2)^{\frac{1}{2}}t^2: ^4e^{\frac{1}{2}}(^2cr^2+en)^{\frac{1}{2}}cr$ ceu area superficiæ ACG comprehensæ a curva diametrali recta ABC , obliqua AE & basi GC .

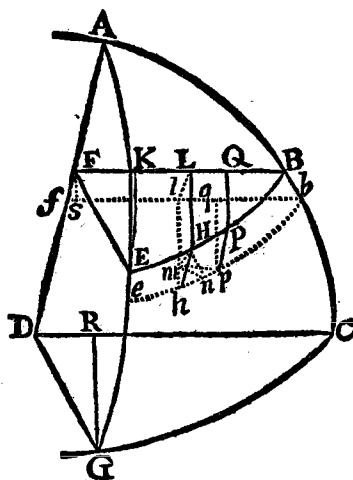
§. XI. Accedat varietatis causa adhuc exemplum aliud: fitque jam ABC ellipsis, cujus latus rectum e transversum c , reliqua vero, ut ante, maneant; adeo ut fit $ru^2=cet-et^2$, item $y^2=(mu^2-mz^2): ^2u$ & $nt=m$. Coniunctis (1) iterum his æquationibus, prodit $y^2=nt^{\frac{1}{2}}(cet-et^2-cz^2): (ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}}$; & hinc (2) differentiendo elicitur $dy^2=nt^{\frac{1}{2}}c^2z^2dz^2: (ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}}(cet-et^2-cz^2)$.

G

-cz².

$-cz^2$). Rursus substituendo rz pro y in æquat. num. 1 exfurgit (3)
 $(z^2 = nct^{\frac{1}{2}}(c-t) : (r^2 (ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}})$; inde autem (4) diffe-
 rentiando ducitur $zdz = (nct^{\frac{1}{2}}(r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}}) - (c-t)^{\frac{1}{2}}(3c-2t) - (c-t)^{\frac{1}{2}}nct^{\frac{1}{2}}) dt$: $r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}}$ item $dx^2 = ne(r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}}(3c-2t) - (c-t)^{\frac{1}{2}}nct^{\frac{1}{2}})^2 dt^2$: $r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}}$ item $dx^2 = ne(r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}}(3c-2t) - (c-t)^{\frac{1}{2}}nct^{\frac{1}{2}})^2 dt^2$: $r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}}$. Denique subrogatis in æquat. num. 2 valoribus ipsarum z^2 & dz^2 modo inventis; reperitur (5) $dy^2 = c^2 n^2 ct^{\frac{1}{2}} (r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}}(3c-2t) - (c-t)^{\frac{1}{2}}nct^{\frac{1}{2}})^2 dt^2$: $r^2(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}}$ $(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}} - nct^{\frac{1}{2}}$ $(ce)^{\frac{1}{2}}(c-t)^{\frac{1}{2}}$ $(c-e)(c-t)^{\frac{1}{2}} + (e+t-c)nct^{\frac{1}{2}}$. Sic ergo per t & dt datur tam dy^2 quam dx^2 , adeoque *f. f.* $(a^2 dt^2(dx^2 + dy^2) + dx^2 dy^2)^{\frac{1}{2}}$, id est, datæ superficiei area quæsitæ.

Sed plura persequi vetat brevitatis, quam observare hic res postulat. Nec vero attinet vel formulas paragraphi X & XI transformando aut alia ratione contrahere, vel consectaria ex illis ducere: quandoquidem non hic animus est certarum superficierum exhibere complanationes, sed generalem complanandi rationem ostendere & exemplo quodam declarare; quam in rem hæc pro instituto sufficiunt.

DE LUMINIS REFLEXIONE, CUJUS EX-
ponitur explicatio: Dissertatio adversus Bernoullium,

at-

atque *Newtonum*; Autore *JOHANNÉ RIZZETTO*.

Cunctis patet, luminis ex uno in aliud diversæ resistentiæ medium incidentis aliquam partem transmitti (nullo impedimento officiente) irrefractam, aliam infinuari (superato impedimento) refractam, et aliam arceri (superante impedimento) reflexam. Colligimus itaque, luminis propagationem nullo modo in primo casu alterari, & sicut in secundo observavimus, luminis refractioni legem præesse ad corpora elaterii expertia pertinentem; ita in tertio non dubitamus, actionem reflexi luminis temperari aliqua ex illis legibus, quibus natura moderatur motibus corporum elasticorum. Ut eam igitur agnoscamus, quæ in reflexione luminis locum habet, corpus *A* velocitate ac discretione *Ae* occurrat corpori immobili *DR*, a quo reflexum discedat velocitate ac directione *EL*: Velocitate *Ae* in geminas resoluta, scilicet in *AR* parallelam, & *AD* perpendicularem superficiæ reflectenti *DQ*, velocitatis *AR* nihil in reflexione amittitur, nam illi nullum impedimentum occurrit, & proinde velocitate *EL* in geminas pariter resoluta, scilicet in parallelam *SL*, & perpendicularem *LQ*, velocitas parallela *SL*, qua corpus ab occurso discedit, est semper æqualis velocitati parallelæ *AR*, qua corpus ad occursum accedit. Si vero tremitus vel contusio contingit, sicut in collisione corporum, quæ imperfecte resilientia voco; velocitas contraria *QL* corporis discedentis minor est velocitate contraria *AD* corporis appropinquantis: Nam velocitati *AD* impedimento occurrente, ejus partem, quæ in oscillationem & contusionem impenditur, in reflexione deficere necesse est; At si nullus editur sonus, & nulla intervenit contusio, sicut in collisione corporum, quæ perfecte resilientia appello, æquales inter se sunt velocitates *LQ*, *AD*, tota enim velocitas incidentiæ in illam reflexionis erogatur. Hinc igitur legem, quæ pertinet ad corpora imperfecte resilientia, distinguere licet ab illa quæ pertinet ad perfecte resilientia: Etenim in primo casu angulus reflexionis *LEQ* est minor angulo incidentiæ *AED*, in secundo ipsi anguli inter se æquantur.

Fig. I.

His positis cum lumen incidens per AE ita reflectatur per EL , ut inter se æquales fiant anguli LEQ , AED , manifestum est reflexionem luminis temperari lege ad corpora perfecte resilientia pertinente.

Hinc patet error Bernoullii, qui in Act. Lips. Anni 1701 statuit, angulos incidentiæ & reflexionis in casu luminis inter se æquari, quia movetur in uno eodemque medio radius incidens & reflexus. Ea porro, quæ pro explicanda refractione exco- gitavit, ad luminis reflexionem traduxit; At quoniam illa (ut supra ostendimus) vitio Paralogismi laborant, ait mirum si pariter in explicanda reflexione deficiunt. Hoc utique manifestatur ex eo, quod unum & idem est medium, in quo corpus A incidit per AE , & reflectitur per EL ; At si tamen velocitatem corporis incidentis inter se partiuntur contusio & oscillatio, simul atque reflexio, angulus LEQ minor est angulo AED , deficit enim in reflexione velocitas illa, quæ impenditur in contusione & oscillatione. His itaque locum non invenientibus æquantur inter se anguli incidentiæ & reflexionis, non modo quia medium hinc inde est unum & idem, sed quia tota incidentiæ velocitate in illam reflexionis erogata, effectus causæ respondet.

Cum profecto videamus lumen incidens per AE ita reflecti per EL , ut inter se æquantur anguli LEQ , AED , comparatis velocitatibus, quibus corpus A ante & post occursum movetur, cum facilitatibus quibus lumen in incidentia & reflexione propagatur, inde colligimus, lumen reflexum pari facilitate ac incidens propagari; non modo quia medium semper idem occurrit; sed quia nulla amittitur propagationis facilitas nec in tremitu, nec in contusione, & ideo concludimus, materiam, quæ lumen affert, ac toto spatio diffunditur inter stellas & terram nostram interjacentem, perfecte resilientem esse: Quod quidem principium fecundissimum est, & ad majora viam sternit.

His agnitis ea, quæ principiis R. P. Maignan insistendo docuimus pro explicanda natura luminis refracti, facile ad reflexum traducuntur. Ut intelligatur, quomodo lumine corpori speculari occurrente anguli incidentiæ & reflexionis inter se æquantur: sit radii cujuscunque sectio per axem $ABCD$, cujus extrema linea BC ; manifestum est puncta extrema $B C$ in medio ubi-

Fig. 2.

ubique æqualiter resistente propagari per rectas AB, DC perpendiculares ipsi lineæ BC : Dum autem hæc incidit in superficiem specularem CG , hanc primum offendit punctum C , dum adhuc punctum B nullo impedimento occurrente propagatur. Cum vero tota linea CB perfecte resiliens sit, necesse est, ut punctum C redeat facilitate, qua ad occursum ferebatur, ut scilicet punctum C discedat a superficie CG ea facilitate, qua punctum B ad eandem superficiem accedit: sequitur itaque, quod dum punctum medium Z propagatur per rectam Zq parallelam superficiem speculari CG , neque discedendo, neque accedendo, puncta B, C propagari debeant per arcus $BpG, Cp d$. Hos esse Cycloides Mathematici intelligunt; sed hoc parum refert, ad rem nostram facit eos esse inter se omnino similes & æquales. Hinc linea CB mutata positione CB in alteram dG iterum incidit in superficiem specularem CG , ac eam offendit alterum punctum B translatum in G , dum punctum C translatum in d propagationem nullo impedimento officiente continuat. At facultate perfecte resiliendi favente abit etiam punctum G eadem facilitate, qua ad occursum ferebatur, qua scilicet fertur punctum d ; itaque manifeste patet iterum puncta extrema G, d in medio ubique æqualiter resistente propagari per alias rectas GW, db perpendiculares ipsi lineæ dG . Cum igitur inter se æquentur rectæ dG, BC , & inter se æquales sint arcus $BpG, Cp d$, facile intelligitur inter se æquari angulos dGC, BCG ; & cum recti sint anguli dGW, BCD , sequitur inter se æquales esse angulos quoque reflexionis & incidentiæ WGV, DCQ . Quod erat explicandum.

Diffimulanda non sunt, quæ Newtonus in Prop. 8 part. 3 Lib. 2 Optices persuadere contendit. Is vult, reflexionis causam tribuendam non esse Impactioni luminis in partes corporum solidas; sed has agere in radios luminis, aliquo interjecto intervallo. Ne quis igitur Newtoniana sententiâ captus aliquam, sibi fingat contra nostra dogmata difficultatem, breviter ostendam, ea, quæ Autor docet, pro suo canone fulciendo esse minus idonea.

Is primo considerat, reflexionem fieri æque fortem in

transmissu luminis ex aere in vitrum, ac in transmissu ex vitro in aerem, debiliorem in transmissu ex vitro in aquam, & denique nullam, ubi duo vitra se contingunt. At ex hac prima consideratione non video, quæ alia consequentia elici possit, præterquam quod in transitu radii ex uno in aliud diversæ resistentiæ medium pars luminis, quæ reflectitur, sit constans, minor, vel nulla, prout constantem, minorem, vel nullam radius refractionem subit.

Autor secundo subjungit, quod si lumen in transitu e vitro in aerem obliquius incidat, quam in angulo graduum 40, illud in totum reflectitur; ego vero respondeo, quod ex nostra quoque refracti luminis explicatione colligitur, hujusmodi reflexionem tribuendam non esse impactioni luminis in partes corporum solidas; sed ex eodem etiam elicitur, quod de cunctis reflexionibus generaliter non licet idem concludere.

Addit tertio, quod si colores, quos exhibent radii per Prisma in cubiculum obscurum trajecti, incidant deinceps suo quisque ordine in aliud Prisma ita collocatum, ut omnes æqualiter inclinentur, talis eorum poterit esse inclinatio, ut cœrulei inde reflectantur universi, & tamen rubei eadem obliquitate incidentes satis copiose transmittantur. Hujus Phænomeni explicatio ex Theoria colorum dependet, quam lubens in aliud tempus rejicio: Interim Autori concedo, quod nec ista reflexio tribuenda sit impactioni luminis in partes corporum solidas, at nego, rursus hoc generaliter esse de cunctis reflexionibus concludendum.

Observat quarto, quod, cum summitas Bullæ aquæ continua subsidentia & exhalatione valde tenuis facta sit, inde reflectitur lumen ita perexiguum, ut ea valde nigra videatur; quam eodem tempore in partibus circa maculam nigram adjacentibus, ubi crassior est aqua, reflexio ita fortis exhibetur, ut aqua valde alba appareat. At ex hac observatione eliciendam esse non dubito consequentiam omnino doctrinæ Newtonianæ contrariam; Cum enim fortior reflexio fiat a partibus Bullæ crassioribus, quam a tenuioribus; inde affirmari potest, quod lumen reflectitur impingendo se in partes corporum solidas non modo exteriores, sed etiam interiores.

Quinto

Quinto Bullam aquæ rursus in medium affert, quæ in una sui parte radios reflectit unius coloris, & in alia ubi illa crassior est vel tenuior, radios coloris reflectit alterius. Hujus quoque Phænomeni explicatio, quæ pendet ex colorum theoria, in aliud tempus rejicienda est, & interim indicare sufficiat, quod si forte coloratum lumen reflectatur in superficie Bullæ interiori, reflexio cum duplici refractione conjungitur. Quamobrem consequentias pro reflexione tantum non datur elicere ex Phænomeno, in quo partem habet etiam refractione.

Denique ad intentum suum præcipue facere arbitratur, quod quum Vitrum prius arena, ac deinde stanno usto politur, existimandum non est effici posse atterendo & perfricando, ut minimæ vitri particulæ accurate læves & perpolitæ fiant universæ, adeo ut omnes unam plane æquabilem superficiem constituant. Nam putat, quod, quanto minores sunt pulverum illorum particulæ, tanto minores esse debeant rasuræ, quibus illi vitrum perpetuo interrodunt & atterunt, usquedum expolitur fit. Verum quantumvis exiguæ illæ particulæ sint, nequeant tamen vitri faciem ulla alia ratione complanare & cœquare, quam illud deterendo & deradendo, atque ejus partes prominentes defricando, adeo ut vitrum perpolire nil aliud fit, nisi asperitatem ejus eatenus abradendo minuere & lævigare, quoad rasuræ in ipsius superficie minutiores fiant, quam ut oculis cerni queant. Quare colligit, quod si lumen reflecteretur impingendo se in solidas partes vitri, quaquaversum dispergi debeant a vitro accuratissime perpolito, æque ac ab asperrimo. Inde quæstionem proponit, quomodo fiat, ut vitrum pulveribus abradentibus expolitur luminis radios tam ad certam normam reflectat, quam revera facit. Ac demum concludit, quæstionem aliter expediri non posse, quam si dicatur, radii cujusvis reflexionem effici non ab uno corporis reflectentis puncto, sed vi aliqua per totam illius superficiem æquabiliter diffusa, qua nimirum speculari corpus ita agat in radium, ut hunc tamen non contingat immediate.

Cum hæc Autor in medium ferat, parum videtur expertus in iis, quæ inter polienda vitra intercedunt; quare, summi Viri auctoritate seposita, de facti specie paucis agendum est.

Vi-

Vitrum quod ad usus opticos preparatur, arena teritur primo crassiori, ut propositam figuram induat, deinde minutiori, ut ad polituram disponatur, & tandem abstergitur stanno usto, ut eam polituram, nempe splendorem & perspicuitatem indipiscat. Superficies vitri fit tota prominentibus partibus aspera, majusculis prima attritione, & minusculis secunda. Partes hujusmodi prominentes oculo microscopa lente munito species exhibent rupium, quæ fiunt minores semper atque minores, similitudine figuræ servata, donec in vitrum agit arena, hujus enim actio terere est. Absterfione incipiente, a stanno usto rupium cuspides deraduntur, tunc enim aliquali splendore apparente cavitates rupibus obruncatis atque demissis interjectæ sub specie punctorum opacorum facile distinguuntur. Tandem absterfione diutius agente, rupes (ut ita dicam) a fundamentis tolluntur, & punctis opacis evanescentibus æqualis splendor totam vitri superficiem illustrat. Falsum est itaque, *quod Vitrum perpolire nil aliud sit nisi asperitatem eatenus abradendo minuere & levigare, quoad rasuræ in ipsius superficie minutiores fiant, quam ut oculis cerni queant*: Dum enim stannum ustum agit in vitrum, rupes minutiores non fiunt, similitudine figuræ servata, sed obruncantur, demittuntur, & explanantur, cum actio stanni usti non fit terere, ut illa arenæ, sed abstergere. Itaque falsum etiam, *quod lumen impingendo se in solidas partes vitri quaquaversum dispergi debeat a vitro accuratissime perpolito aque ac ab asperrimo*. Nam reflexionem ab asperrimo irregulariter faciendam esse neminem latet, licet autem in perpolito Bases universæ, quibus antea rupes insistebant, non unam constituent superficiem plane æquabilem, & vitri figuræ conformem, attamen facile intelligitur, eas singulas Bases ita parum a vitri figura aberrare posse, ut nulla irregularis reflexio, quæ percipiatur a sensu, sit expectanda.

Ut hoc dogma experientia confirmarem, superficiem Lentis convexæ ita solaribus radiis exposui, ut lumen reflexum intra obscurum cubiculum in albam chartam incideret. Donec vitrum sola attritione donabatur, quamvis essent minutissimæ asperitates, in charta tamen vix ullam luminis regulariter re-

flexi

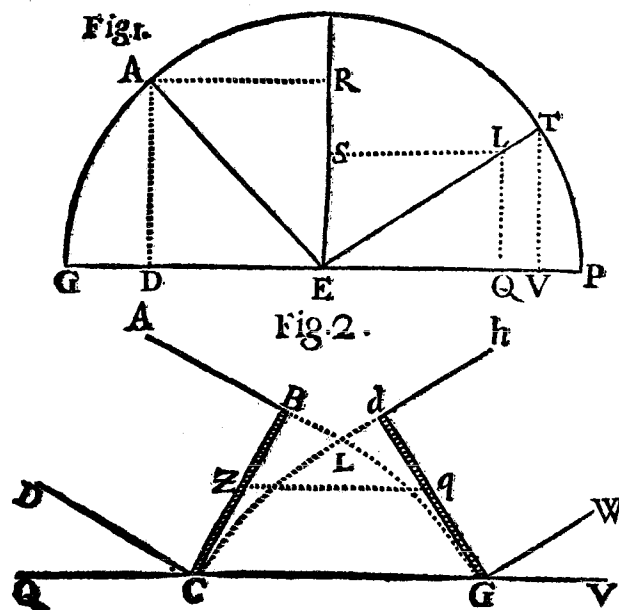
flexi vestigium apparebat. Cum cœpisset illud abstergi, & aliquis splendor in ejus superficiem induci, punctis opacis interjacentibus, in charta videbatur lumen regulariter reflexum, maculis subobscuris interjectis. Cum denique puncta opaca in vitro evanescerent, obscuræ maculæ in reflexo lumine abibant, ita ut omnia, quæ in vitro aderant, in lumine reflexo, tanquam in vitri imagine, distinguerentur. Et hæc omnia etiam clarior manifestabantur, si loco lentis vitreæ convexæ speculum metallicum concavum in experimento sublituebatur. Cum igitur Newtonus doceat, *radii cujusvis reflexionem effici, non ab uno corporis reflectentis puncto, sed vi aliqua per totam ejus superficiem æquabiliter diffusa, qua nimirum ita corpus agit in radium, ut hunc tamen non contingat immediate*, præcipuum argumentum deficit, cui dogma Newtonianum innititur. Nam si vitrum expositum radios luminis reflectat tam ad certam normam quam re vera facit, hoc utique faciendum esse innotescit, quamvis lumen reflectatur impingendo se in partes corporum solidas; & per consequens nostrum dogma, elisis difficultatibus, confirmatur. In pilis vitreis imperfecte resilientibus Newtonus invenit (in Princ. Math.) velocitates relativas reditus & congressus in ratione constante (ut 15:16) sibi invicem respondere. Si igitur corpus *A* velocitate ac directione *AE* corpori immobili *DQ* occurrens ita reflectatur ad *L*, ut sit angulus reflexionis *LEQ*; quamvis mutetur velocitas, si tamen manet directio *AE*, qua corpus occurrit, nunquam mutatur directio *EF*, qua corpus reflectitur. Si vero mutatur angulus incidentiæ *AED*, mutatur quoque angulus reflexionis *LEQ*. At ex centro *E* semidiametro *EA* descripto semicirculo *GAP*, & producta *EL* in *T*, si ducatur recta *TV* parallela ad *LQ*, erit sinus anguli incidentiæ *AD*, & sinus anguli reflexionis *TV*. Cum igitur velocitas reditus velocitati congressus in ratione constante (ut *n:m*) respondeat, semper erit *n:m::LQ:AD*. Cum autem in triangulis similibus *TEV*, *LEQ* fit $EV:VT::EQ(DE):LQ::\frac{VT.DE}{EV}$ erit quoque $n:m::\frac{VT.DE}{EV}$ *AD*, & per consequens $n:m::VT.DE:AD.EV$; constans nimirum ratio, quæ componitur ex sinibus angulorum reflexionis & incidentiæ directe, & ex sinibus complementorum inversæ.

Fig. 1.

H Hæc

Hæc porro Lex ad corpora quoque perfecte resilientia traducitur, cum enim sit in hoc casu $n=m$, erit quoque $VT.DE = AD.EV$, vel $VT:EV::AD:DE$, similia nempe triangu-
TEV, AED, & per consequens anguli reflexionis *TEV*, & inci-
 dentis *AED* inter se æquales. Cum itaque lumen ita reflectatur
 a corpore speculari *DQ*, ut anguli reflexionis *TEV* & inci-
 dentis *AED* inter se æquentur, licet illud facilitate finita vel infini-
 ta propagetur, ac in aere vel in aqua vel in quolibet alio medio
 propagatio fiat, adeo ut mutata resistantia medi, mutetur quo-
 que propagationis facilitas, idem semper effectus expectandus est,
 nimirum ipsorum angulorum æqualitas.

Cum ex Newtonianis experimentis eliciatur, lumen refrac-
 tum diffrahi, & adventitiis coloribus infici, missa diversa colo-
 rum refrangibilitate, quam falsam esse alio loco indicavimus, &
 alio iterum loco manifestissime demonstrabimus, eodem quoque
 loco ostendemus, quod ea, quæ naturam refractionis & reflexionis
 explicant, pro explicandis quoque diffracti luminis proprietatibus
 satis ad intentum faciunt.

DE ANTHROPOGONIA DISSERTATIO Anatomico-Physica, in qua & de viviparorum genesi; Pars prima, quæ refellit ova vivipara; & Pars altera, quæ propugnat novum specimen per uterinæ substantiæ elongationem atque ordinatam texturam ex seminibus plasmantibus. Autore JO. HYACINTHO VOGLI, Philos. & Medico Bononiensi.

Bononiæ, typis Rossi & Sociorum, ad vexillum Rosæ, 1718, 4. Alph. 5.

Perdifficilis sine dubio atque a summis Philosophis ac Medicis diu multumque agitata quæstio est de generatione animalium. Et rejecta quidem veterum opinione, qui ex mixtura feminis virilis ac fœminei, tanquam e materia propria, coalescere corpus animale tradiderunt, plerique hodie ita statuunt, in fœminarum etiam vivipararum testibus genuina reperiri ova, quæ futurorum animalium primordia & minutissimas figuras comprehendant: alii in semine masculino primordia illa, atque adeo ipsa viva animalcula, numero infinita, caudisque longiusculis instructa, & mirificis agitata modis, ope microscopiorum, videre sibi videntur: nec desunt docti & intelligentes Viri, qui, conjuncta utraque doctrina, & animalcula in semine virorum, & in fœminis vera ovula agnoscunt, ita ut animalculum insinuari in ovulum, tanquam in accommodatum nidum, necesse sit, quo fœtus fiat. Jam illas ipsas animalium, quin & plantarum, primas, simplicissimas, atque infinite parvas substantias, toti universo coævas & mox initio a Deo creatas, plerique contendunt; quo ipso opere magna liberant naturam rerum & Philosophis perobscura inquisitione, cum nulla unquam vera fiat generatio, sed quæ generatio videtur, nihil aliud sit quam evolutio, augmentatio, & fœtus. Non placent hæc Autori nostro & docto ejus *præmonstratori* (ut eum ipse passim vocat) *Petro Angelo Papi*: quapropter in tota Parte priori operis, quod nunc sub manibus habemus, id agit, ut sententiam de ovis viviparorum coarguat. Quod

P. II. p. 250.

p. 18. 23. 48.
82. 89. 123.
156. 199. &
alibi.

cum jam antea ab aliis magno conatu factum sit, hanc controversiam nunc præterimus. Animalcula in femine virili paucissimis & tantum obiter attingit, autoresque eorum *nimis aculatos* credit, *quod viderint ea, qua non tam facile conspici sic queant*: observationes, quæ hac de re afferuntur, vel plane *apocryphas* & per *præconceptam agendorum ideam adultas*, vel certe tales existimat, quæ ad sententiam suam *de plastica imagine generantis in femine* facile accommodari possint. Adducit etiam solertissimum *Listerum*, qui animalcula in femine virili, perinde ut in aliis humoribus corporis nostri, admittit quidem, sed ea non ad aliud opus tributa judicat, quam ad stimulum atque irritationem sive titillationem actus venerei. Postremo ita differit: *Si nobis inesset horum animalcorum existentia probabilitas, ideo inesset, quod crederemus, ibidem in femine ea vivere, tanquam sub apposito suo dio, non autem alia ratione secus: sed melius id nobis sapit, quod obviam venit perpendendo, partes summe volatiles ac spirituales massam sanguinis instruere, atque crassioribus reliquis partibus intermisceri: unde cur non putabimus, posse dari inter partes eadem sanguinis sic constituti jugem motum fermentationis, quando motus iste perennis in omnibus compositis, non tamen sic volatilibus, abs ratione & experimento continuo confirmatur? si vero motus idem perpetuo inibi in femine aderit, uti profecto credendum, una poterunt particule se moventes ad formam animalculorum prædictorum facile redigi.* Hæc Clariss. Autor noster, cujus nunc ipsam hypothesein primariam per compendium, & maximam partem propriis ejus verbis, exhibebimus. Est autem hujusmodi. Effusura in uteri apti concamerationem semen utriusque parentis miscetur, turgescit ac fermentat, ab interiorique ipsius uteri substantia & poris vasorum excipitur, imbibitumque retinetur per multos dies, adeo ut ex Harvei repetita observatione in cervarum & damarum utero post coitum nullo modo observetur, cum interim insignis post coitum prolificum uteri alteratio, tumor, rubedo, atque infinite magna mutatio, præsentiam ejus ac virtutem fatisculenter demonstrant. Ipsa quippe uteri substantia perfusione feminis, quasi si esset vellicata, perhorrescit, fibras contrahit, ac stricte amplectitur semen, qui horror vibrat ac tremulat per continuas

tinuas corporis partes sensitivas usque ad cerebrum, a quo copiam majorem fluidi nervei ad uterum prolecat: hinc per feminis substantiam mollem & spirituosam ultimæ contracti uteri fibrarum & vasorum desinentiæ mollescunt, indeque majori nisu explicantur, ac, interiori impetu adaucto ab arteriis pulsantibus ac spiritibus illuc a cerebro appulsis, magis magisque ipsæ fibræ & vasa uterina extenduntur, elongantur, varieque contorquentur, atque hac ratione & involucra fatus, & deinde fœtum ipsum, qui nihil aliud est nisi contextus unicus fibrarum ac vasorum rite dispositorum, formant; idque juxta directionem & impressos characteres feminis: quippe quod, ab omnibus corporis generantis partibus deciduum, exquisitam retinet imaginem omnium earum, a quibus decidit, partium, & consequenter perfectum totius animalis simulacrum: quo fit, ut non solum vasa & fibras uteri vellicet, emolliat, & sanguinem in motum cieat, sed & uterinam substantiam ita dirigat, ut ad omnes, quas illud præ se fert, partes texendas eadem abire queat. Partus vero habetur, quando sensim vincula, quibus alligatur conceptus utero, dirumpuntur, per fibrarum & vasorum ipsa componentium siccitatem: unde pauca vincula, quæ demum superfunt, connectentia, cum cogantur resistere gravitati prementis jugiter conceptus ponderis, dissoluta, fœtum libere ponunt ad exitum sollicitum, ex quorum scissorum osculis porro fit lochiorum fluxus. Abortus autem, cum non det tempus vinculis naturaliter dissolvendis, præter naturam cum vi violenta dissolvit; unde ex plurimis vulneribus majori cum copia lochia prodire solent. Verus igitur fructus uteri fœtus est, gigniturque a femine, tanquam causa efficiente, non e femine, tanquam materia: nullis opus est ovulis, nullis animalculis, sed procedit generatio in utero ad instar arborum, quæ elongando & protrudendo propriam substantiam, in arboreas plantulas sibi consimiles erumpunt. Ceterum ut de ordine & doctrina Clarissimi Autoris nostri eo plenius constet, quid singulis capitibus Partis posterioris pertractet, breviter recensebimus. Capite primo ostendit, *uterum vivipararum habere, quicquid materiae ad fœtum sue speciei, data opera formandum, requiratur*: Capite II docet, *generationem viviparorum*

rum haberi per fibras & vasa uteri emollita, elongata, atque juxta feminum virtutem plasticam in partes fetus complicata & contexta: Cap. III de unione continua vasorum matris cum vasis fetus agit: Capite IV de causis partus & abortus: Cap. V de eo, cur fetus sit modo mas, modo femina Adjecit quatuor Carollaria siue Parerga; quorum uno de nutrimento fetus differit, alio de excremento fetus, tertio de eo, utrum partus humanus septimestris sit magis vitalis octimestris, & quarto denique de virtute feminis plastica. Quæ omnia Clarissimus Autor satis copiose pertractat, plurimisque doctissimorum Scriptorum locis roborare atque illustrare contendit: nec dubitandum, si res potius quam stylum & ordinem requirat Lector, quin is passim in hoc libro reperitur sit, quæ lectione atque ulteriori inquisitione minime indigna videantur. Etenim, dum cetera sint paria, multo sane probabilius, magisque naturale, ac divino mundi opificio aptius existimamus, ut in eo veræ fiant generationes, quam ut, sublatis omnibus generationibus, tanquam si ex naturæ vires & perfectissimum mechanismum, ab ipso Deo constitutum, superent, nihil in illarum locum, nisi augmentationes substantiarum minutissimarum, ipsi mundo coævarum, substituatur. Tentandus igitur amplius hic locus, atque ab exercitatissimis Anatomicis, perspicacissimisque Philosophis, omni studio & sine præjudicio examinandus; neque, si nonnulla sunt in hypothese Autoris nostri, de *femine ab omnibus corporis partibus deciduo atque exquisitam earum imaginem retinente*, itemque de *feminum utriusque sexus mixtura, pugna, & ad producendum masculum vel feminam dominio*, aliaque hujus generis, quæ parum comprehendendi possunt, idcirco tota hypothesis negligenda ac penitus abjicienda est.

p. 199.

**SYNOPSIS TOMI QUARTI DE ACTIS SAN-
ctorum Julii, collectis, digestis & illustratis a JOAN.
BAPT. SOLLERIO, JOANNE PINIO, GUI-
LIELMO CUPERO, PETRO BOSCHIO,
Societatis Jesu Presbyteris, qui prodiit Ant-
werpiæ 1725.**

Sissi-

Sistimus modo Hagiophilis Tomum de Actis Sanctorum, ab operis principio, nonum supra vigesimum, dies quinque decurrentem, a decimo quinto ad decimum nonum, in quibusdeno varix classes anonymorum Martyrum, at Sancti centum septuaginta quatuor propriis suis nominibus referuntur: præfixo toti volumini Tractatu præliminari historico-chronologico de Patriarchis Antiochenis, ducta serie a sancto Petro Apostolo ad annum MCCLXVIII, quo ea civitas Saracenicæ seu Turcicæ tyrannide postremum oppressa est: recensitis Patriarchis omnibus tum orthodoxis tum schismaticis, etiam Jacobitis, quos eam sedem aut tenuisse aut invasisse, monumentis historicis traditum est. Porro Sanctorum classes semper eadem sunt, juxta triplicem in Ecclesia statum, nempe *Ecclesiasticum, Monasticum & Seculare*, distincto regionum ordine; sceminis autem in quartam classem de more collectis. *Divisio Apostolorum* ac singularis *Septuaginta duorum Christi Discipulorum memoria* ad eas classes facile revocari non potuerunt: satis fit, earum festivitatum meminisse.

Ex statu Ecclesiastico. Antiquitate & merito ceteros antecedit *Epaphras*, an S. Pauli discipulus? certe Episcopus Colossensis, verosimiliter martyrii laurea donatus. Quantum pro fide Catholica laboraverit, quantum ab Arianis passus sit *Eustathius* Patriarcha Antiochenus, satis loquuntur historix: exilii locus & tempus, obscurioraque alia illustranda fuere. Neque de magno *Jacobo Nisibeno*, altero Orientis lumine, pauciores difficultates solvendæ occurrerunt.

Ex Italia tomum hunc ornant maximi duo Romani Pontifices; alter *Symmachus*, iniquiora tempora passus, utpote sub Rege Ariano Theodorico diro schismate, calumniis, odiis, multisque persecutionibus misere implicatus, ad quæ superanda pacandaque toto robore Apostolico opus habuit. Alter inter synonymos sanctos *Leones* ordine IV, Saracenis nequicquam minitantibus, Urbem quodammodo novam condidit, quæ ab ejus nomine Leonina dicitur, atque munificentia prope incredibili ecclesias dirigit. De ejus ætate, professione aliisque adjunctis non una disceptatio. *Ennodii Ticinensis* nobilitas, eruditio & apologia

gia pro Symmacho PP. obitæ legationes, reliquaque gesta illustrissima sunt. In eadem urbe *Felix* Episcopus & Martyr colitur; non recte ut Ticinensis, qui potius Spalatensis antistes fuisse videtur. Neque sane alii defunt inelyti sanctitate præfules, quales suggerunt urbes variz, *Philastrium* Brixia, Mediolanum *Maternum*, *Athanasium* & *Laurentium* Neapolis, Verona *Felicem*, *Vitalianum* Capua, qui Catacii in Calabria potissimum celebratur, non paucis difficultatibus obnoxius. Adde *Roflum* seu *Rophillum* Forolivii, *Eugenium* cum sociis Nauli, *Terentium* Lunæ. Nec *Signiensis Bruno* prætereundus est, ex Episcopo monachus & Abbas, ex Abbate denuo Episcopus, in utraque dignitate libertatis ecclesiasticæ vindex, atque insigne seculi sui ornamentum.

Inter Gallos seu Francos antistites in hoc tomo eminet *Arnulphus*, ex magno Regis ministro & multorum Regum parente major Metensis Episcopus, atque hac etiam dimissa dignitate, anachoreta deinceps maximus; cuius genus, munia gestaque cetera non usque adeo pervia sunt: nos ea hoc die potius quam ad XVI Augusti illustranda censuimus. Accedunt & alii sancti præfules, tametsi non usquequaque adeo celebres, *Martinus* Treverensis, *Rethicius* Augustodunensis, *Æternus* Ebroicensis, *Benedictus* Andegavensis, *Ternanus* Leonensis in Britannia Armorica, & *Theodosius* Autissiodorensis.

Anglia unicum exhibet *Deusdedit* Episcopum Cantuariensem. Plures suppeditat Belgium. *Frederici* Ultrajectensis martyrium, & causa executioque martyrii ancipitem pridem dedere disputandi materiam, Gallis acerrime contententibus, Juditham Imperatricem non nisi calumniose in invidiam trahi. *Mornulphus* & *Gondulphus*, ambo Trajectenses ad Mosam Episcopi, ne quidem sepulcro disjunguntur: ambos vero ex eo redivivos ad concilium Aquisgranense perrexisse, historia seu popularis traditio est, quam vetustioribus testimoniis subnixam cuperemus. *Bernulphus* Ultrajectensibus adscribendus est. De *Plebelmo*, non Massæ candidæ aut candidæ Casæ, sed in Scotia Episcopo, multa satis temere tradita, quæ Bollandus olim operose elucidavit. De Sancti cultu Ultrajecti, Oldensalæ & Rurzmundæ, deque sacrarum reliquiarum divisione paulo certiora commemorantur.

Gene.

Gongarius, presbyter in Britannia Armorica, ad inferiorem hujus classis ordinem pertinet.

Ex statu monastico. Primas in hac altera classe tenet celeberrimus *Arsenius*, qui ex duorum Imperatorum præceptore anachoreta factus, Ægyptum, seu mavis Libyam, imo Orientem & orbem universum virtutum suarum odore replevit. Dicta ejus, documenta ascetica & facta expenduntur, daturque Vita Græco-Latina, nunquam hæctenus, saltem quod sciamus, edita. Ad Orientem etiam spectat *Dius* Archimandrita, dictus Thaumaturgus, condito monasterio, aliisque præclare gestis Constantino-poli venerandus.

Ex Italia locus inter Sanctos negari non potuit viro doctrina & vita religiosa insigni, *Ambrosio Autberto*, post alia munia, ad St. Vincentii prope Vulturum Abbati: cui ex Ordine Vallumbrosano alium item Abbatem adjungimus, moribus juxta ac nomine *Benignum*. Junior iis quidem, at non minus clarus est *Robertus*, a loco natali *Salentinus* dictus, dignissimus sancti Petri Cœlestini discipulus, rerumque ad Ordinem spectantium vigilantissimus procurator, pro cujus recepto cultu argumenta subministrata sunt.

In Germania floruit *Gumbertus*, sancti Burchardi discipulus, Anspacensis ecclesiæ, primum, opinor, monasticæ, fundator, cum Episcopo Herbipolensi, & forte aliis ferme synonymis perperam confusus; *Ansverus* & focii martyres Saxoniam illustrarunt: neque tacendus *David* Abbas in Westmannia Sueciæ: quibus adde *Zæardum* seu *Andream* & *Benedictum*, a Polonis & Hungaris cultos, de quorum patria & professione concertatio. In Hungaria obiisse certum est, & postremum quidem martyrio coronatum. Habet & suum Wratislavia Silesiæ patronum *Ceslaum*, Ordinis Prædicatorum alumnum, cujus cum S. Hyacintho discussa cognatio. Ast illis in partibus nullus hodie Sanctus illustrior magno illo Poloniæ thaumaturgo, *Simone de Lipneca*, Ordinis Minorum, stupendis miraculis, nunquam antea typis editis, jam toti orbi notissimo. *Fredegandus* in Belgio prope Antverpiam monasticen egit; an Belga ipse? dubitatur: nos eum Antverpiensibus tribuere non refugimus.

Ex statu seculari. In Oriente plures Martyrum classes, sed his expressius laudantur *Hyacinthus & Athenogenes*, non uni discussioni materiam præbentes. *Emilianus* Dorostori multos martyrii socios nactus est, utinam & fidelem Actorum scriptorem! *Antiochum & Cyriacam* dedit Sebaste in Armenia, *Abudemium* insula Tenedos: *Faustus & Lolianus* suis non carent elogiis. Longe nobillior est Africana Martyrum turma sub nomine *Scillitanorum*, quorum præclarissima Acta, ceteraque ad gesta & translationes spectantia eruderantur.

In portu Romano inclyta *Bonosa*, nunc cum *Eutropio & Zosoma*, alias cum quinquaginta militibus conjuncta, crisin non parum exercuit: neque de *Hilario* Ostiensi omnia componere, satis promptum fuit. Huc etiam spectant *Generosus*, Martyr Tibure in Latio, *Marcellus* Mediolani, apud Bergomenes *Domneo*. *Elius* five *Ælius* Justinopoli in Istria, & *Felicissimus* Nuceriæ, confessores sunt. Ast hos inter nullus *Alexio* celebrior, nullus majoribus difficultatibus implexus, ut Vitam ejus ænigmati propè similem non immerito dixeris. De eo Baronius & alii tacere maluerunt, quam dubia pro certis obtrudere. Nos Acta ejus, tum Romana vulgarissima, tum Edessena, nunquam hæctenus visa, ex Syriaco & Arabico accepta tradimus, nihil temere in ea controversia definientes. Seculo XIV insigne nomen sibi adeptus est *Petrus*, a solo natali *Fulginis* appellatus, ab incredibili prope in pauperes misericordia laudatissimus. Ad Italiam etiam spectat *Bernardus* Marchio Badensis, in Monte Calerio Pedemontii tumulum & cultum consecutus.

In Gallia *Domnus* Apriliacensis dubium reliquit, an cum synonymo Candiaccensi confundendus sit. Pares ambages dissolvendæ fuerunt circa *Helerium* in Cæsarea maris Britannici insula: tum vero de *Arnulpho* in silva Aquilina, cujus peregrinationes, prætenus Episcopatus, & gesta reliqua luce non modica indigent, quam etiam in *Justiniano* Lemovicensi desideramus. *Sisenandum*, Cordubæ in Hispania Martyrem, paulo notiores reddidit S. Eulogius. *Kenelmus*, puer martyr in Anglia, impie fororis parricidio sublatus, miraculis potius quam gestis innotescere potuit. Ad Scotiam spectat *Donavaldus* cum novem filiabus

liabus virginibus. *Arnoldus* autem, vulgo dictus Caroli Magni citharædus, colitur in Arnswailer ditione Juliacensis.

Ex sexu feminino. Magnorum Sanctorum dignissimam sororem, & ferme educatricem, *Marinam*, satis est nominasse, uti & ejus encomiasten S. Gregorium Nyssenum fratrem, quo præstantior ei obtingere non potuit. Non adeo nota est *Daria* Martyr Constantinopoli; at Carthagine prædicatur *Guddene*. Naturæ miraculum dici potest tenella virgo, sub virili habitu & nomine *Marinus* dicta; enormi calumnia illati stupri accusata; de cujus patria ærumnarumque tolerantia, tum de reliquiis multa discutienda fuerunt, ne multiplex potius quam una diceretur. Tibure porro in Latio nominatissima est *Symphorosa* cum septem filiis, a Felicitate distinguenda; tamen si fortasse in filiorum nominibus confusio aliqua facta fuerit, hic, quoad fieri licuit, sublata. *Marcellina* virginis, magni Ambrosii sororis, sacrum corpus non ita pridem repertum est, de qua re dissertatio MS. ferius ad nos transmissa, nihil continet quod cum nostris apprimè non conveniat. Gallis debetur *Apronia* virgo Tullensis. Virgines & Martyres nuncupari solent sorores sanctissimæ *Justa* & *Rufina*, quibus Hispali in Hispania gloriatur, eisque merito addenda est *Aurea* Cordubensis. Non adeo constat, utrum *Marina* aliqua Hispanis tribuenda sit, a superius laudata discernenda. In Germania coluntur *Stilla* virgo & *Regisvindis* puellula: in Scotia *Tbenna* seu *Tbenevv* matrona. In Belgio haudquaquam ignobilis *Reineldis* V. M. Amalbergæ filia, Gudilæ soror, quotidianis ferme peregrinationibus, prope Hallas Deiparæ, invocari, variisque morbis mederi solita.

Atque hi sunt Sancti præcipui, quorum Acta in hoc tomo illustrantur; quo autem die quibusve paginis reperienda sint singula, docet index alphabeticus eorundem toti volumini præfixus. Cetera in subjunctis aliis indicibus querenda sunt.

Synopsin hanc, ab ipsis Autoribus, pro more diu ab ipsis servato, publicatam, hic repetere placuit; idemque deinceps quoque facturi sumus, cum ipsi Tomi ferius plerumque ad nos transmittantur.

CONTINUATIO RECENSIONIS TRACTATUS
I 2 tus

tus Hist. Chronologici Boschiani de Patriarchis Antiochenis, Actis Er. A. 1726 M. Majo p. 197 ff. insertæ.

Flaviano institit Porphyrius ab A. CCCCIV usque ad CCCCXIII, a quo Alexander, Vir magnis virtutibus præditus, ideoque jure laudatus a Theodoro H. E. V. C. XXXV, felicissimus pacis conciliator, quippe divisos exulceratosque animos mira prudentia denuo conjunxit; difficultates Chronologicas circa annos illius natas Noster magna industria composuit. Obiit A. CCCCXVII, quo successit Theodorus, Lubricus ab initio, sed melior in Præfulatu, quo omnes maculas emendavit. Sequitur Joannes I, ab A. CCCCXXIX usque XLII, cujus virtutes Theodoretus & propria scripta apud Labbæum T. III Concil. p. 386 testantur, in causa Nestorii miro temperamento usus, dum errores damnando, errantem amare non cessavit. Mox Dominus II, A. CCCCXLII usque ad XLIX, quo (præcinente id ipsum S. Euthymio) in synodo Ephesina *λυστική* depositus fuit, postquam in S. Flavii damnationem consensisset: sed rediit ad Euthymium, nonnulla vitæ solatia ab Ecclesia Antiochena consecutus. Infulam accepit Maximus A. CCCCXLIX, quod multis testimoniis adversus Garnerium probatur. Obiit A. CDLV, non LVI, quod Baronius voluit, sed ex epistola Leonis M. ad S. Julianum facile corrigendus. Erat ante Præfulatum monachus, mox Archimandrita, postea Diaconus, tandem Episcopus. Successor Basilius, A. CDLVI usque LVIII, Vir probus, Simeonis Stylitæ omnisque Ordinis Monachalis defensor, Leoni M. P. clarus, quod Epistola inter Quesnellianas CXIIX declarat. Quo sublato Acacius, A. CCCCLVIII usque LIX, hocque vicissim Martyrius, CDLIX usque LXXI, Vir orthodoxus, Concilii Chalcedonensis strenuus defensor, eaque propter omnium consensu laudatus, qui renuntiavit Præfulatui A. CDLXXI. Cujus sedi se obtrusit Petrus Fullo seu *νεαφύλαξ*, Concilii Chalcedonensis oppugnantor, sed eodem anno detrusus, succedente Juliano, quod perperam Baronius negavit. Sedit ad usque A. CDLXXVI, quo, Basilio imperium captante, rediit Fullo, seditque ad usque CDLXXVII.

CDLXXVII. Quo iterum pulso, Joannes II intrusus, tertioque post mense exauctoratus, Tyri sedem accepit, quo decedente, duo Stephani, nempe II & III, confusi inter se, quorum Stephanus II martyrium subiit, alter A. CDLXXIX obiit, cui tribuuntur, quæ ad secundum pertinent. Inde Joannes Codonatus, Episcoporum Orientalium jussu, ordinatur, cujus rei infcius Acacius Constantinopolitanus, jussu Zenonis Imperatoris, consecrat Calendionem, Virum strenuum sanctumque, A. CDLXXXV mense Augusto. Hic est, qui trisagio adjecit: *Christe, Rex noster*, ne in ullam aliam personam cadere viderentur verba Petri Fullonis: *qui Crucifixus es pro nobis*. Pulso Calendione iterum Fullo succedit anno CDLXXXV mense Augusto, seditque usque ad LXXXIX; tanta illius libido fuit Ecclesiam vexandi, Concilio Chalcedonensi obtrectandi, quæ Patres Orthodoxi statuerant, abrogandi, unde & mox illam Calendionis formulam sustulit. Inde eligitur Palladius, S. Theclæ in Seleucia Presbyter, suffragante Joanne Constantinopolitano, & Anastasio, qui ex Silentario Imperatoris sedit ab A. CDLXXXVIII usque XCII. Eutychianorum partes secutus, teste Cyrillo Scythopolitano in vita Sabæ apud Surium, Concilium Chalcedonense damnavit, patrumque assentientium nomina & imagines delevit combussitque. Defunctum excipit S. Flavianus II, cujus vita Actis Sanctorum die IV Julii p. 22 inserta. Erat antehac Presbyter Antiochenus, ejusque Ecclesiæ Apocrisarius in aula Constantinop. unde sibi gradum struxit, sedit ad usque DXII, quo consilium abeundi accipiens ad Platanos secessit. Successit Severus Majumensis, mense Novembri die VI, apertus Veritatis hostis, sed Anastasio Imperatori gratus, defensusque, mansit Antiochiæ usque ad A. DXIIX mensem Septembris, teste Evagrio. L. IV. C. 4, cum depositionis sententia adversus illum lata esset eodem anno mense Julio, mandato Justiniani Imperatoris. Annum fugæ defendit Boschius, multosque suffragatores doctissimos secum trahit. Depulso vero succedit Paulus II, post multas disceptationes anno DXIX mense Majo, Concilii Chalcedonensis assertor juxta Liberatum. Hic Ecclesiæ Constantinop. Presbyter, ejusque apud Antiochenes Apocrisarius, contra Severum fortiter fecit, sed

Præful factus, insolentior evasit, male gessit officium, inde conscientia memor ac rationi reddenda impar, se ipsum dignitati subduxit A. DXXI circa Aprilem. Habuit successorem Euphrasium A. DXXI, Hierosolymis venientem, nec meliorem paulo, sive initia seu finem spectes. Hostis enim Orthodoxorum & carnifex, unde non humana, sed cœlesti manu punitus, terræque motu obrutus, extinctusque fuit A. DXXVI mense Sept. Eam Ecclesiam restituit Ephræmius, ex Comite Orientis Præful, Pater Urbis, omnisque calamitatis solatium. Factum id A. DXXVII circa Majum, non citius, quod contra Norisium Boschius probat. Sedit usque DXLV, insigni ornatus elogio, Photiano Codice CCXXVIII, CCXXX. Alii sanctitatis titulum ipsi concedunt; Simeon Stylita junior lynceis oculis animam ejus cœlum ascendentem vidit. Inter maculas refertur, quod tribus Capitulis, a Justiniano Imperatore stabilitis, subscripsit. De Synodo illius contra Origenem v. Labbeus Concil. T. V p. 306. Mox Domnus III, A. DXLV usque ad LIX adultum, gente Thrax, & Ptochotrophio circa Lychnida præfectus, aulicisque postea insinuatus, Præful Antiochiæ renuntiatur. Is plane dispar Ephræmio, priorisque immemor officii, Ptochophthorus evasit. Mortem ejus Simeon junior Stylita deprecatus est, forte ne succederet pejor. Tandem ipsi succedit S. Anastasius I A. DLIX, Monachus Palæstinus, doctrina vitæque sanctitate magnus, sed pulsus A. DLXX, Justino mandante. An Candelapta postea fuerit factus in templo resurrectionis Hierosolymitano, dubitat Boschius & refellit. Mox Gregorius I A. DLXX, quod pulchre probatur ex Oratione S. Anastasii apud Lambecium Bibliotheca Vindobonensi T. VII p. 168. Obiit podagræ morbo vexatus, quum potionem ex Hermodactylo ebibisset. Vivo tamen adhuc spiranteque ipso, Anastasius restitutus, quin imo etiam consentiente & commendante, quippe qui iniquam Anastasii ejectionem semper censuisset. Vir certe magnus, a vitæ primordiis Byzantinorum Præfectus, tum, cum in monte Sinai habitaret, ex quo Pontifex consilio virtuteque Maximus, etsi variis calumniis appetitus, quas ille laudabili *ἀμνηστία* sepelivit. Inde sanctitatis elogio ornatus, etsi neque Menæis neque Martyrologiis inscriptus

ptus fuerit. Sic sponte Gregorii Anastasius iterum habenas Antiochenæ Ecclesiæ suscepit A. DXCIII usque XCIX, quo ita se gefit, ut præsentium veneratione, absentium cultu & litteris honoraretur. Sequitur Anastasius II A. DXCIX usque ad DCX mens. Aug. Antecessori ubique par, & quod ad martyrium pertinet, major. Judæorum enim scelere interemptus Martyrologio inscriptus est die XXI Dec. Post hujus vitam Boschius Appendicem dedit ad Seculum VI, quo Patriarchas Antiochenos Jacobiticæ Sectæ diviserunt. Habuit hæc Secta suos proprios Patriarchas & a Severo usque ad nostra tempora deduxit. Quo instituto se Eusebium Renaudotium sequi fatetur, qui haud pauca Antiochenensium in suo de Jacobitis Alexandrinis Volumine A. 1713 eruerat: tum & Cl. Virum, Jos. Simonem Assemanum, quippe qui in Bibliotheca Orientali non leves suppetias tulerit, seriem ostendendo ex Catalogis scriptorum Syrorum, Gregorii Bar Hebræi & Dionysii Barlalibeni & aliorum. Primus igitur Patriarcha Jacobitarum Severus, Magni cognomento apud suos martatus, qui Antiochia ejectus, primum Constantinopoli, deinde in Ægypto A. DXLII vixit. Periit Alexandriæ in loco Chafade, d. XXIIIX Febr. Ejus memoria tam sancta, ut non solum ipsum tanquam Sanctum, sed ut Prophetam celebrent. Illi successit Sergius Telenis seu Constantiensis, cujus loco alii Theophanem produnt, ut duplex forte nomen habuerit. Factum id ab A. DXLII usque DXLV. Eo sedente Jacobus Zanzalus, a quo Jacobitis nomen, Episcopus œcumenicus ordinatus fuit. Succedit Paulus Niger Alexandrinus ex Cœnobio Gubæ, homo versipellis & ludibrium ex veritate faciens; unde in Diptychis Jacobitarum non extat. Sedit ab A. DXLV, a quo nonnulli Monophysitæ Paulianistarum nomen traxere. Depositus A. DLXXIIIX, mortuus Constantinopoli A. DLXXXIX. Locum illius supplet Petrus, anno DLXXIIIX, ex Cœnobio Araniæ, seditque probabiliter usque ad A. DCII. Magni habitus, ut & Monophysitarum Secta ab eo Petrianorum nomen sibi adsciverit. Autor Anaphoræ apud Assemanum p. 77. Mox Julianus ex Cœnobio Kenferinensi usque DCIV, & illico Athanasius Samosatenus Camelarius, defunctus A. DCXXXIX. Hucusque Jacobitæ Seculi VI.

Dum

Dum igitur ad Sec. VII abijt Bofchius, iter impeditum deprehendit, ac desperationis plurimum, quum fileant veteres, & omnia propemodum inftrumenta idonea defint, ut ferme hic definendi confilium ceperit, nifi majorum imperio fibi cenfuiſſet obtemperandum. Precatus tamen hos, qui impeditum illud negotium poſt ſe fuſcepturi ſint, ut bonis probiſque ducibus e veteribus utantur, neve juniores tantum ſequendo, ea ſtatuant dicantque, quæ ab ipsis dicta eſſe optimi quique nolint. Ita ad Gregorium II in fronte ſeculi VII collocatum abijt, Panvinio Genebrardoque memoratum, ſed veteribus ignotum, neque in Catalogis e Syria accerſitis, ſibi que per Cl. Aſſemanum tranſmiſſis, reperiendum. Unde illi earundem tabularum fide Anaſtaſium III ſubſtituit, qui ab A. DCX uſque DCXXI ſedit, licet Euty chius T. II p. 195 aſſerat, poſt mortem Anaſtaſii II cathedram Antiochenam vacaſſe annos 17, adeoque nec Gregorium, nec Anaſtaſium III, neque Athanaſium ſucceſſorem admittat. Hic vero Anaſtaſius Bibliothecarius ad A. Chr. DCXX inferit Georgium, cujus tamen textum eſſe corruptum, & nomen Georgii ex Patriarchis Alexandrinis irrepreſſiſſe, Boſchius docet. Hinc Athanaſius Jacobitarum Patriarcha ſequitur, a Pagio fruſtra conſutatus, a Boſchio autem ex Theophane, Paulo Diacono, autore vitæ S. Maximi, Cedreno, Zonara, Baronio, fortiter aſſertus, univerſæ Eccleſiæ Antiochenæ Episcopns, annitente Heraclio Imp. A. DCXXIX, orthodoxis male audiens, faver & pernicioſus, Antichriſti præcurſor, qui omnia Monophyſitarum dogmata divulgavit, eſſi Chalcedonenſis Concilii ſe aſſertorem fingeret. Ejus cum Heraclio Imp. colloquium adverſus Pagium nobis egregie defendiſſe videtur Boſchius, quum utrumque verum eſſe queat, ut & cum Paulo Severiano & cum Athanaſio de eadem re conſultationes inſtituerit. Eum poſt Concilii Chalcedonenſis amplexum, etiam Jacobitæ agnoverunt, dicentes, non ſe cum Chalcedone, ſed Chalcedonem ſecum ſentire. Sedit uſque ad A. DCXXXIX. Succellit Macedonius Monothelita, Conſtanti-nopoli eodem anno creatus. Eum ibidem eſſe mortuum, antequam Antiochiam perveniret, Euty chius retulit. Quod quum incertum ſit, certo expediri nequit. Sedere potuit uſque ad A. DCXLVI. A quo tempore Jarihus ſive Georgius I, ſoli Euty chio

notus,

notus, isque Monothelita, creatus Constantinopoli, neque vasa Antiochia, ibidem mortuus. Post illum Macarius A. DCLIV Monothelita Constantinopoli creatus, neque ipse Antiochiam vidit, depositus A. DCLXXXI d. VII Martii Synodo VI, sed Romam missus, ob doctrinam corrigendus, diem suum obiit. Hinc Theophanes Sculus, qui ad refutandum Macarium sedem illius acquisivit tempore Synodi VI, A. DCLXXXI d. XXVI Mart. Sedit ad A. DCLXXXIV, quo defuncto restitui debebat Macarius, nisi potius sede sua, quam opinione semel electa carere maluisset. Hic vero Patriarchis inseritur Constantinus quidam Diaconus a Baronio A. DCLXXXVI n. 5, quem & Blasius Terzi in Syria S. & Assemanus amplexi sunt. At Boschius erudita jucundaque ratione ostendit, errorem ex male scriptis Anastasii verbis in vita Cononis natum esse. Quum enim ibi legatur, Cononem in *ἀντιποδεία* Ecclesiasticorum Constantinum Diaconum, Ecclesie Syracusanæ Rectorem constituisse, scriptor pro *ἀντιποδεία* Antiochiam scripsit, vitioque suo hunc Patriarcham, non nisi in errante calamo natum, Antiochenis Patriarcham dedit. Sequitur Parergon de S. Joanne Marone, primo Patriarcha Antiochenorum Maronitarum. Hæc sedes non confundenda cum ea, quæ proprie Antiochena dicitur. Ille solis Maronitis præfuit, non autem Ecclesie Antiochenæ, quod recte Cl. Assemanus docet. De eo plura Quaresmius Terræ S. L. I & Eugenius Rogerius in Terra S. Parisiis edita 1646 Tr. VII, & Faustus Nairon Diss. de Maronitis. Theophani successit Alexander II, quanquam id Ricciolus in Chronologia & Gualterius negent, aliique hoc Seculo non extitisse Patriarcham statuunt. Verum Anastasius Bibliothecarius & Eutychius hunc nostrum fati confirmant. Binominis fuit, & Thomæ præterea nomen gessit, creatus in confinio annorum 684 & 685, seditque usque ad 686. Succedit Georgius II A. 686, seditque usque 702. Subscripsit Synodo quinisextæ, ut mirum sit eum aliis viris doctis neglectum esse. Ab eo tempore irruentibus Sarracenis Ecclesia XL annos Pastore orbata fuit. Hic iterum appendix ad Sec. VII Patriarchas Antiochenos Jacobitas sistit, interque eos Joannem I, qui ex cœnobio Eusebone Evangelia e Syriaco in Arabicam linguam transtulit, obiitque A. 649. Cui successit Theodorus usque 665 ex

P. 478.

Scetenſi eremo. Huic Severus II uſque 680, qui cum Episcopis Meſopotamiæ lites de ordinationis jure geſſit, quo deſuncto A. 684 Athanaſius ſuccedit uſque ad 687, poſtquam Jacobitarum Episcopatus vacaſſet annos IV. Is linguæ Græcæ admodum peritus multos Græcorum libros in Syriacam linguam tranſtulit, viſos Aſſemano citatoſque. Inde Julianus II cognomento Romanus, ad quem Simonis Patriarchæ Alexandrini Synodicon extat. Obiit 708, teſte Dionyſio Barſalibeno, apud Aſſemanum T. II p. 105.

Tranſit porro ad Sec. VIII, ſiſtitque in ordinaria ſede Stephanum IV, Eutychio neglectum, non vero Theophani, qui A. 742 eum memorat, aitque, poſt quadragenalem vacationem hunc primum, licet ſimplicem ac pœneruſticum, ſub Iſaaco Sarracenorum Duce Antiochenis conceſſum eſſe. Brevi tempore ſedit uſque ad 745. Poſt quem Theophylactus ex Presbytero Edeſſeno, quem ipſe Marvam ab Arabibus honorifice ſalutari juſſit, ideo, quod divinis gratiæ donis mirifice polleret. Obiit A. 751 menſe Junio, a quo Theodorus I A. 751, ex Armenia oriundus, cujus Epistoſa Synodica apud Labbeum T. VII p. 919. Sedit, dubitantibus aliis, uſque ad 773, teſte Eutychio. Deſuncto ſuccedit Theodoricus I, non Theodorus, quod Baronio placuit A. 787 n. 2. Sedit ad A. 790, quo ſublato evivis, iterum ſedes vacat uſque ad Jobum, quod Eutychiuſ dixit, & Cl. Aſſemanuſ ferme credidit, dicendo, Theodoricum vel ad A. 812 produxiſſe vitam, vel ab A. 790 uſque ad 812 ſedem vacaſſe. Appendix ſeculi VIII Patriarchas Antiochenoſ Jacobitaſ habet. Elias, ex Baragæ Episcopo Juliano ſuccedens A. 709, ſedit ad A. 723, primumque orthodoxuſ fuit, inde e lectione libroꝝ Severi alioꝝque Monophyſitarum Apoſtata factuſ. Succedit Athanaſiuſ III, qui obiit A. 739, quem excipit Joanneſ II, inſigni fraude electuſ: dum enim trium Candidatoꝝ nomina in urnam injecta crederentur, ipſe ſuum nomen tribuſ ſcheduſis inſcribi injicique fecit, unde terna vice quaſi per miraculuſ extractuſ Præful evaſit. Ingratuſ ipſe frauduꝝ illaruꝝ patroniſ, quos Marvani Principiſ favore nixuſ, varie afflixit, ſe Principem Episcoporuꝝ fecit, alioſ anathemate percuſſit.

fit. Tandem obiit A. 755. Suffectus Isaacus, ex Episcopo Haram jussu Regis Arabum a Jacobo cæco Rhæfinæ Episcopo ordinatus: nec tamen annum integrum explevit, chrysopeïæ gratia parricida primum, ac deinde Martyr, si Barhebræo fides, quum ab Almanfore Rege ideo fuerit interfectus, mox Athanasius IV A. 757 Sandaliensis, ejusdem Almanforis jussu suffocatus A. 759. Horum tempore tres Patriarchæ Anti-Jacobitici, Georgius Monachus, Græcis literis eruditus, adversus quem a Mesopotamiis eligitur Joannes Calliniciensis, qui tamen ipse Georgio suffragium dederat. Quo defuncto Davides Duræ Episcopus, jussu Almanforis constituitur, Georgio in vincula coniecto, quod artibus Davidis patratum. Sedit annos X. Hinc defuncto Almanfore, liberatus catenis Georgius, missoque Patriarchatus titulo, A. 790 obiit, miserias antea hymnis ac cantionibus apte compositis solatus. Sequitur Josephus ex cænobio Gubensi A. 790, obiitque A. 792, quum unum Episcopum ordinasset. Excipit ipsum Cyriacus A. 793 ex cænobio de Columna, scripsitque Synodicas ad Patriarcham Alex. Vir sanctus Elmazino, sedit ad A. 817 & Episcopos LXXXVI ordinavit. Celebravit Synodum ad tollenda verba ex liturgia: *Panem cælestem frangimus*. V. Asseman. T. II p. 117. Eo sedente iterum Anti-Patriarcha Abraamus, qui sedit usque ad 837, habuitque successorem fratrem Simeonem,

Seculo IX inter Patriarchas universales ab A. 812 usque ad 842 sedit Jobus, quem, sicut & reliquos, ex Eutychio habemus, qui hucusque non satis notus, aut si quibus notus, non satis tamen feliciter ad constituendam Patriarcharum seriem adhibitus fuit, quæ & Blasii Terzi infelicitas fuit. Ex hoc discimus, quod Jobus usque ad A. 842 federit. Græcæ linguæ non ignarus fuit, qua cum uteretur ad Ancyranis persuadendum, quo Almotafemo tributum solverent, non nisi lapides & convitia præmii loco tulit. Constantinus Porphyrogenitus turbavit hanc seriem in recensione Episcoporum Orientis, Jobumque Alexandriæ, Christophoram Antiochiæ constituit, in quo fefellit, errore ex transpositione nominum facili. Post hunc Nicolaus ab A. 846 usque ad 868, a quo tempore vidua Antiochena Ecclesia existente, loco Patriarchæ in Concilio œcumenico Octavo Thomas Metropo-

lita Tyri subscripsit. Falso Nicetas Paphlago Michaellem substituit. Hic enim Alexandrinum Patriarchatum tunc tenebat, quod Lupus Yprensis ad Conc. VIII Can. IX bene observavit, frustra Nicetam defendente Pagio A. 869 n. 3. Nicolaum sequitur Stephanus V, sed brevis vitæ, & illico Tatasus sive Theodorus II A. 870. Sic Eutychius T. II p. 471. Obiit A. 889 vel 890. Succedit A. 892 Simeon sedemque tenuit usque ad A. 904. Appendix Jacobitarum Patriarchas hujus Seculi exhibet, Dionysium, qui successit Cyriaco A. 818. Obiit A. 845 d. XXII Aug. quod Barhebræus & Elmacinus testantur. Synodicam dedit ad Marcum Alexandr. Patriarcham, teste Renaudotio aliisque, maxime Assemano. Valuit gratia apud Arabum Principem Abdallam, qui ipsi Abrahamum Pseudo-Patriarcham puniendum dedit, sed benigne ab eo tractatum, demtoque duntaxat titulo, dimissum. Hunc Joannes III sequitur A. 846 mense Nov. ordinatus ab Abileo Tarsensi. Dedit Synodicam ad Josephum Alexandr. Obiit A. 873 d. III Dec. Post quadriennem vacationem succedit Ignatius I, appellatus antea Josua, a quo Successores mutandorum nominum consuetudinem sumserunt. Obiit A. 883 d. XXVI Mart. quem Theodosius excipit A. 887, postquam sedes vacasset annos IV. Obiit A. 896. Scripsit de S. S. Trinitate & Incarnatione Christi Epistolam, qua ostendit, Christum ex duabus Personis unam Personam juxta Cyrillum habere, post quem Dionysius A. 897 usque 909.

Seculo X universalis Patriarcha fuit Elias I ab A. 904 usque 931. Fuit Scriptor. Successor Theodosius A. 935 post IV annorum intercapedinem. Hic desinit Eutychius, quapropter Successores hinc & inde querendi. Boschius ad Assemanum conversus, nuda Patriarcharum nomina accepit, cum in Catalogis missis non addita esset Chronologia. Forte id studio fecit, ut gloria non apud alium, sed apud se esset, & perfecta successio in suis Operibus tantum quereretur. Posuit tamen Theodoretum II & Agapium I, tum porro Christophorum & Theodorum III, quorum prior a Sarracenis interfectus A. 966. Hoc tempore quum Nicephorus Phocas urbem cepisset, Theodorum substituit A. 970, quod Leo Diaconus apud Pagium testatur ad A. 1170 n. 1. Sequitur Agapitus II Episcopus Aleppi in Syria apud Asseman.

T. II

T. II. p. 351, quem Elmacinus Agabium dicit A. 976 eiectus a Bafilio Imp. A. 987 & Constantinopoli manere coactus, ideo quod rebellionem Phocæ Bardæ probasset. Ita mansit Constantinopoli usque ad A. 994, quo absente Sardonix sive Chirotonix per Vicarium quendam Antiochiæ factæ sunt. Hunc excipit in Catal. Asseman. Joannes III, sed absque temporis nota. Nomen extat in Epistola Petri Antiocheni ad Michaelem Cerularium apud Cotelarium T. II p. 148. In Parergo p. 540 memorat Macarium II, III, Eleutherium ex vita S. Macarii, quam Monachus quidam S. Bavonis composuit A. 1067, quamque Baronius refert A. 1061 n. 15. Dubitavit tamen Henschenius, an non hæc potius Pifidiæ urbs esset. Unde Pagius id aperte negavit ad A. 1011 n. 6, quin imò Henschenius apud Elmacinum alium Agabium reperit, ut hi tres rejici pariter debere videantur. Idem Seculum X Patriarchas Jacobitas habuit, Joannem IV ab A. 910 usque 922, qui Stylitam ante egerat, teste Barhebræo & Barsalibæo: Bafilium II, Synodicæ autorem, ab A. 923 usque 935: Joannem V ab A. 936 usque 956, ex Anachoretis Teledæ: Joannem VI Stylitam ab A. 956, qui paulo post obiit: Dionysium III ab A. 957 usque ad 961, cujus variæ epistolæ apud Syros extant: Abraamum ab A. 962 usque 963: Joannem VII ab A. 965 usque 985, a sacco arundineo, quo induebatur, Sarygha dictum, qui a Nicephoro Constantinopolin ductus, hæresique suæ pertinaciter inhærens, in carcerem detrusus, a Zimisca liberatus, in Syriam rediit, vivendique finem A. 985 fecit, Synodicas scripsit, de quibus Renaudotius & Assemanus T. II C. XXI: Athanasium II ab A. 986 usque 1002 aut 1003, de quo accurate Barhebræus egit.

Seculo XI Melchitæ Patriarchas habuere Eliam II & Georgium III, sedentes usque ad A. 1051. Id Assemanus ad Boschium breviter, ob causas dictas. Et quis improbet? Petrum III A. 1051, qui perquam doctus & eloquens in Epistolis ad Dominicum Patriarcham Gratensem & Mich. Cerularium apud Cotelarium Mon. T. II p. 142. Theodorum IV A. 1075, quem, ut & alios, ipse Boschius suo corticeo matans reddit, cum catalogus Assemanianus hiatum habeat & a Joanne Petri Successore ad Theo-

dorum Balsamoneum transfiliat, qui A. 1186 Patriarcham egit. Nostrum igitur Theodorum IV Cedrenus & Curopalata testantur A. 1057 sedisse. Affuit enim proclamato Imperatori, Isaaco Commeno. Successit Theodosius apud Anastasium Cæsariensem, v. Cotelerius T. III p. 436. Huic Æmilianus ab A. 1087 sub Nicephoro Rotonata & Nicephorus Maurus A. 1089. Inde Joannes IV, A. 1098 usque 1100, quo tempore Turcis Antiochia erepta fuit. Abiit Constantinopolin Latinis inuisus, laudatus tamen a Wilhelmo Tyrio & Alberto Aquensi, hist. Hieros. L. V. Oudinus Schismaticum vocavit, quam labem ipsi Boschius demit, stercoreque in Oudini faciem coniecto, nihilominus ipsi gloriam Opusculorum Asceticorum aufert, & alicui Joanni juniori adscribenda censet. His dictis sequitur auctuarium de reliquis Patriarchis Græcis Antiochenis, quos Imperatores Constantinopolitani, quum Antiochia sub Latinis esset, constituere, etsi vel Antiochiam non viderint, vel rebelles Ecclesiæ Romanæ Imperatorum patrocinio fruerentur. Quod Innocentium III movit, ut censuris Ecclesiasticis eos persequeretur. Horum nomina sunt Joannes Oxiensis Sec. XII, imperante Commeno: Athanasius sub eodem Commeno, apud Cinnamum, 1161: Theodosius 1180 & Theodorus Balsamon. Hic interruptam seriem in Catalogo Asseman. prosequitur Boschius, quanquam neque illa sit absoluta, neque exhibeat Euthymium & Arsenium, de quibus Pachymeres. Theodori Balsamonis usque ad A. 1203 sedentis successores sunt Dorotheus, Simeon Julianus, Athanasius David, Cyriacus Dionysius, Joannes, Marcus, Ignatius, Michael, Marcus alter, Pachomius Nilus, Michael sub Tamerlane, Pachomius, Marcus, Joachimus, Dorotheus in Concilio Florentino, Michael, Marcus, Joachimus, Gregorius, Michael, Dorotheus, Michael alter, Dorotheus alter, Joachimus, Michael, Joachimus alter, Michael, Joachimus alter, Joachimus Benzajade, Dorotheus, Athanasius, Ignatius, Cyrillus, Euthymius Carne, Eutychius Chius, Macarius Alepensis, Cyrillus, Athanasius Damascenus A. 1724, a quo Catalogum accepit Assemanus.

Seculo XI Patriarchæ Jacobitæ fuerunt Joannes VIII A. 1004, qui ineptus officium suum Davidi Syncello commisit, ordinavit

navit Episcopus XLVII, accusatus a Nicephoro Meleteniota, Constantinopolin citatus, in monasterium Caji apud Bulgaros relegatus, obiit A. 1029. Dionysius A. 1033 usque 1043 sedem extra dominium Imperatoris Græci constituit. Joannes ab A. 1049 usque 1058, de quo Assemanus & Renaudorius, Athanasius VI A. 1058 usque 1064, post quinque annos depositus, inque monasterium detrusus, Constantinopolin ducendus obiit. Joannes X 1064 usque 1073 viginti, Canones de disciplina Eccles. condidit. Basilius II 1074 usque 1075 invitus sedit, ut & sibi ideo barbam abraderet. Joannes XI intrusus. Dionysius V A. 1077. Joannes XII, 1086 usque 1088. Dionysius VI intrusus per annos VI, electus post annum obiit 1090. Athanasius VII A. 1090 usque 1129, qui & Abulpharagus appellatur.

Seculo XII Patriarchæ Antiochenfes Latini: Bernhardus Joanni IV suffectus A. 1100, patria Valentinus. Id vero contra pacta cum Alexio Comneno factum. Sedit ad usque 1136. Hinc Radulphus, militaris ingenii, Antiochi potius quam Petri æmulus, ob superbiam & ambitionem depositus A. 1142, inque custodiam datus, sed elapsus Romam adit, ibique moritur. Aymericus Lemovicensis A. 1142, illiteratus, in Radulphum Promotorem ingratus, qui ut varias injurias a Rainaldo Principe Antiocheno pertulit, ita stragem a Saladino Syriæ illatam senex vidit A. 1187. Radulphus II sedit usque ad 1201. Idem Seculum Patriarchas Jacobitas habuit Joannem XIII ab A. 1130 usque 1137. Athanasium VIII ab 1138 usque 1166; Michaelem I five Magnum ab 1166 usque 1199, Virum eruditum, decorum, venerabilem, voce sonorum, libris editis clarum, quos Assemanus recenset.

Seculo XIII Patriarchæ Antiochenfes Latini fuere: Petrus I, a Comite Tripolitano Raynaudo in carcere enectus, v. Innocentius III. Lib. XI Ep. CX; Petrus II A. 1209, Innocentio III laudatus, usque ad A. 1215; Rainerius, electo Pelagio Albanensi recusante, Petro Capuano substitutus, A. 1219 usque ad 1226. Elias Robertus 1239 successisse dicitur, is est Albertus, qui Rainerium excepit usque ad A. 1246. Mox Christianus, a Sarracenis interfectus A. 1268, quo anno urbs a Soldano capta excisaque fuit.

In Appendice Seculi XIII Patriarchæ Antiocheni Jacobitæ recensentur: Athanasius IX ab A. 1199 usque 1207. Michael II, invalor, ab A. 1200, usque 1215, plerisque invalor. Joannes XIV ab A. 1208 usque 1220, cognomento Scriba, statura pusillus, solitudinis amandior quam dignitatis, bisque Episcopatum fugiens, Synodicam misit ad Joannem Patriarcham Alexandrinum. Ignatius II ab A. 1222 usque 1253. Dionysius VII, qui ut Aaron inter cancellos altaris misere trucidatus a Sergio Monacho A. 1261. Joannes XV A. 1253 usque 1263, summis infimisque gratus. Ignatius III, ab A. 1264 usque 1282, ex hydrope obiit. Ignatius IV ab A. 1283 usque 1292. Ignatius V ab A. 1293 usque ad 1332, quem duo ejusdem nominis, Ignatius Michael & Ignatius Constantinus excipiunt. Tandem opus universum finitur Auctario Patriarcharum Antiochenorum Jacobitarum, qui Seculo XIII posteriores extiterunt, usque ad nostra tempora, quorum nomina etiam apud Assemanum habentur in Catalogo, quem cum Tomo II Bibliothecæ Orientalis edidit Romæ A. C. 1721.

HISTORIE DU TIMUR BEC.

h. e.

*HISTORIA TIMURI BEGI, QUI EUROPÆ
is nomine Tamerlanis innotuit, lingua Persica scripta a
CHEREFEDDIN ALI, autore coævo; in Gallicum
sermonem translata a PETIS LA CROIX.*

Tomi IV.

Delphis, apud Reinier Boitet, 1723, 8.

Alph. 2 plag. 15 Mappæ Geogr. 4.

Historiam Orientalium Regnorum vulgo apud nos non solum minus cognitam, verum & plane neglectam esse, res ipsa loquitur. Cujus neglectus causa non tantum ignorantia linguarum exoticarum orientalium, imprimis Arabicæ, indeque nata raritas librorum illorum, sed etiam absurda quædam & fo-cordix plena persuasio, in scholis puerilibus imprudenter hausta, & cum plerisque, qui puerilibus studiis per totam vitam occupan-
tur

tur, consensens, quasi sola Romana vel Classica historia omnia exempla prudentiæ & magnorum eventuum complecteretur, & ad constitutionem politicam orbis terrarum cognoscendam sola sufficeret; cum e contrario ad præsentem statum orbis politici, & imperiorum in eodem maximorum, ortusque, incrementorum & jurium eorundem cognitionem, historiæ orientales, æque ac aliæ historiæ mediæ ævi Europæarum gentium, multo plus revera conferant, quam remotarum istarum rerum notitia, exempla etiam virtutum & fortitudinis scientiæque bellicæ & magnorum eventuum æque multa imo plura atque illustriora in istis occurrant. Non negabit id, quisquis hanc quam in manibus habemus, leget Timuri seu Tamerlanis Historiam omnium maxime fide dignam, cujus Autor est *Moulla Scherefeddin Aly Tezdenfi*: ut annotavit *Hadgi Calfa*, Turca modernus, in Bibliotheca sua Orientali, qui & meminit, eum præliminaria præmisisse, historiam *Oulovidorum*, sive tribuum, quæ *Zagatay* Canum in regionem ipsi a Patre *Ginghiz Cano* attributam secutæ fuerant, & seriem principum *Zagataye* usque ad Timurum Begum exhibentia. Principem inter historicos, qui Timuri vitam conscripserunt, hunc esse, ex eo liquet, quod edidit librum *Chirasi* Persiæ urbe, jussu *Ibrabimi*, qui nepos Timuri fuit ex *Charoko*: unde & in II & III parte operis, quæ tamen hic Gallice versa non comparet, de *Charoki* & *Ibrabimi* factis exposuit: præterea vero, quod ipse testatur, se eam concinnasse ex commentariis ipsius *Timuri*, cui moris fuerit, omnium factorum suorum historiam, ab ipsis ducibus, qui rebus gerendis interfuerant, exhibitam, in unum corpus colligere, & Secretariis suis dictare. Interpres vero hujus historiæ est *Petis de la Croix*, qui a Franciæ Rege Ludovico XIV ad addiscendas linguas orientales liberali cum stipendio missus in orientem, dein variis negotiis cum Rebusp. præcipue Africanorum piratarum tractandis adhibitus, prudentiam Regi fidemque, & singularem illarum linguarum scientiam probavit, ac postremo Professionem linguæ Arabicæ in Collegio Regio ornavit. Atque hic quidem *Ispabani* copiam hujus Autoris nactus, jussu Colberti ejus versionem orsus est, primo ad verbum magis exprimendo flores & elegantias eloquentiæ Persicæ, dein, cum castigatori eloquentiæ assuetis auribus eam ingratiorem deprehendisset, no-

vam concinnavit, sensum potius quam verba referentem. De
 ejus quoque operibus aliis longo catalogo recensitis dicere non
 abs re esset, si id brevitatis instituti nostri pateretur; unde solum
Historiam Genghiz Cani, qui maximam fere post hominum me-
 moriam *monarchiam Mogolico-Tartaricam* condidit, ejusque suc-
 cessorum usque ad Timuri tempora, itemque *Bibliothecam O-*
rientalem Hadgi Calsa, Cadi vel judicis Constantinopolitani, lon-
 ge ab Herbelotiana diversam & luculentum eruditionis Orienta-
 lium specimen præbentem, memorasse suffecerit.

Quantum vero ad hanc vitam *Timuri*, patrem ejus fuisse
 memorat Noster *Tragai* Principem, matrem *Tekinam Catun*, ejus
 uxorem legitimam. Nobilitas generis avita fuisse dicitur, descen-
 dens a *Toumene Kaw*, regis adeo dignitatis viro, ex iis, qui cum
Zagatay Cano in Transoxiana provincia fedes acceperant. Pa-
 trem tenuisse principatum *Kech*, cum præfectura 10 millium mili-
 tum ei annexa, quem tamen sponte agnatis ex gente *Berlas* cesserit
 vel integrum vel societatem ejus. Editus est anno *Hegira* 736 vel
 anno Christi 1336 in villa *Sebz* prope *Kech*. Nomen ejus *Timur*
 ferrum notat, cui adjectum *Beg* dignitatis Principalis indicium.
 Ex quibus vocibus conflatis & syllaba *Beg* in *Lanc*, quod notat
 claudum, more Orientalibus solenni mutata, *Tamerlanem* forma-
 runt. Quo tempore natus est, regnabat in *Zagataya Sultan Casan*, vi-
 gesimus primus successorum *Zagatay Cani*, qui ob tyrannidem a
Mir Cazagano dejectus & cæsus est, in cujus locum hic substituit
Beyan Couli Aglenidam.

Non memorabimus hic, quibus artibus summam rerum
 sibi conciliaverit *Timurus*: sufficere annotasse, eum A. C. 1359, sub-
 lato æmulo *Hussaino* (cum quo antea varias expeditiones susce-
 perat) summum *Zagataya* imperium, titulumque *Sabeb Cajan*
 i. e. Imperatoris Sæculi & Victoris mundi obtinuisse. Mature
 quidem bellis nonnullis lacescitus, cum omnia in illis ex voto
 gessisset, ad majora audenda conversus, A. 1370 *Herati* vel *Heræ*
 regulum, ad comitia vocatum, nec parentem, cum exercitu ag-
 gressus est. *Mazanderani* principem ut se imperata facturum
 promitteret, adegit. *Kelati* regulum, aliquoties supplicem, sed in
 fide non manentem, angulo urbis suæ inclusum tenuit, donec se
 ipsi traderet captivum. Unde armis in *Sistanum* versis, regnum
 uni-

universum cum urbibus *Bost* & *Sistan Zere* sui juris fecit, turre-
 que passim ex hostium & rebellium corporibus admista calce ex-
 struxit, & *Ouganianis* in itinere deletis, ac *Candabare* occupata,
 Samarcandam rediit. Post varias deinde expeditiones alias felici-
 ter susceptas, propagandæ religionis Muhammedicæ prætextu, A.
 1376 in Christianos *Georgianos* arma convertit, *Tesliso* expugna-
 to, & rege *Hippocrate* capto, imo *Schirvani* & *Gilani* principi-
 bus certatim se deditibus. Filium quoque Persiæ regis defun-
 cti *Zeni Elabeddin* ad se arcessit, tanquam commendatitiis patris
 literis in ipsius clientelam deditum; qui cum venire recusa-
 ret *Elabeddinum*, arma Timuri in se convertit. *Isphano* porro ul-
 tro se dedente, propter seditionem mox exortam in cives exiliis
 servitum 1387. Rex ipse ad præfectum *Tostari* confanguineum
 effugit, a quo in vincula coniectus. Principes *Yerda*, *Lara*, & plu-
 rimi ex *Carmania* ultro se dedunt. Hinc consilium cepit extir-
 pandorum plane Getarum; quorum ingentem numerum cepit,
 terram vastavit. Deinde expeditionem in *Capebac* anno 1390 su-
 scipit, & deprecante, etsi non serio, *Focatmicho* cum exercitu pro-
 gressus, & e monte *Olouc Tac* vastissimam planitiem viridantem
 sed plane desertam prospiciens, eam sibi asseruit, & in ejus rei
 memoriam obeliscum cum inscriptione dedicavit. Tum in ma-
 ximo illo deserto progressus, summamque annonæ penuriam
 passus, venatione integri exercitus instituta, quam *Gerke* vocant,
 (ubi omnis exercitus circulo factò totum tractum cingere solet)
 & infinito bestiarum numero concluso, inopiæ consuluit. Hinc
 variis victoriis, magnaque Arabiæ parte, urbibus imprimis, *Bag-
 dado*, unde artifices omnes in sedem suam Marcandam migra-
 re coegit, & *Ameda*, cujus mœnia ante 4300 annos structa per-
 hibebant, potitus, Georgiam iterum petiit, & *Focatmichum*,
 cujus ibi copias offendit, A. 1395 cruento prælio superavit. Inde
 ut famam suam in occidente latius spargeret, ad *Borysthenem*
 movit, universamque *Russiam* & *Moscoviam*, *Russiam* quoque mi-
 norem vastando pervagatus, *Tanaida* convertitur, ubi omnes Chri-
 stianos necavit, Muhammedanis servatis. *Cubanum* porro progres-
 sus, *Circasiamque* omnem populatus, silvisque cæcis transi-
 tum sibi faciens, per montem *Alburz* in Georgiam descendit,
 statuisque ac templis Christianorum omnibus vastatis, *Astra-*

canum, cujus Præfectum proditionem moliri acceperat, & *Sarai*, primariam *Capebaci* sedem, ejectis civibus, solo æquat; e contra, patratis aliis facinoribus, *Achiram* castellum ad limites Chinæ instaurat & incolis instruit. Interea cum nepos ejus, quem *Candabara* & vicinis provinciis præfecerat, occasione captata, quod fratres bini, *Fironzo* rege mortuo, rerum summam ad se traxissent, constituto nominatenus saltem Rege, nepote *Fironzi*, *Mahmoudo*, eos in *Delly* & *Multane* residentes bello aggressus esset, *Timur*, probato instituto, & desiderio religionis Muhammedanæ propagandæ, & meritum expeditionis sacræ, quam *Gazie* ipsi vocant, acquirendi ductus, in Indiam movet. Hic *Batnir*, urbe munitissima, cum numero infinito eorum, qui eo confugerant, capta, ac *Multane* per nepotem subacta, ad *Delly* accessit, propeque eam prælio superato *Mahmoudo*, urbem nullo negotio occupavit, quam milites ejus, orta inter cives discordia, diripuerunt. Cives urbis *Mirtbi* durius habiti, omnes enim vivi excoriati. Inde ad *Gangem* progressus, noctu lucentibus facibus cum superans, alium regulum *Mobarek* vicit. Anno 1399 Samarcandam redux, cum comperisset de alienatione mentis, in quam filius *Miran Chab* inciderat, in *Atropanensem* provinciam mox iterum profectus est. Ibi omnes, qui voluptatibus filii inservierant, Musicos & Poetas, quamvis excellentissimos, suspendio necavit. Iterumque Georgianis Christianis infensus, *Cyro* si. trajecto, media hyeme eos afflixit, vitesque omnes extirpavit, religionis Muhammedicæ amore. Hinc bellum inter *Timurum* & *Bajazethem* conflat. Causa belli, quod *Bajazethes* successibus inflatus, cum *Sebasten* & principem ejus in suam potestatem redegisset, & *Malaticum*, quæ Syrorum fuerat, cepisset, etiam *Arzendgiana* principem, qui pridem se Timuro permiserat, ad imperata faciendam evocasset. Literis ergo acerbissimis ad eum scriptis, *Timur*, ut cœptis absteret, monuit: quibus nihil respondit *Bajazeth*, nisi quod dudum in votis habuerit cum eo bello contendere. *Timur* exercitu per *Arzerum* & *Arzendgiam* ducto, Septembri mense A. 1400 Ottomannicas terras ingressus, & *Sebasten* machinationibus, aggeribus, cuniculis & igne Græco infestans, cives ad deditionem faciendam compulit: equitibus præfidariis *Bagazetbi* in puteos coniectis & necatis. Post *Malatiam* cepit,

cepit, & cum *Bajazetbes* haecenus ausus non esset in campo comparere, arma in *Aegypti* Sultanum, in quem veteris iræ causas habebat convertit, deprecantibus licet & dehortantibus suis. Captis tamen ut Noster testatur, plurimis urbibus, *Aleppum* accessit, qua urbe Syri egressi infelix prælium commifere, urbsque ipsa capta & crudeliter direpta, castellum quoque vi ad deditionem adactum. Quo facto *Emessam*, *Balbecum* ac tandem *Damascum* accessit media hieme, copiis interea ejus universam Phœnicem Syriamque populantibus. Et quamvis *Aegypti* Sultanus *Damascum* advolasset, ac specie legatorum ficarios immisisset *Timuro*, evasit is tamen eorum infidias, urbemque deditione cepit, & arce cuniculis subruta igne cremavit: sola ab incendio servata turricula, quam *Minaretum* vocant, ea ipsa, in quam descensurum esse *Jesum Christum*, cum venturus sit ad vivorum mortuorumque judicium, stolide fabulantur *Muhammedani*. Inde e *Syriâ* ducens super *Eupbratem* per *Mesopotamiam*, & *Tigri* apud *Mouffel* superato, *Bagdadum* iterato obsedit, æstate æstuosissima, militibusq; sudore sere diffluentibus. Hic cum æstus causa cives in domos se recepissent, & in stationibus fallendi hostis causa pileos & cassides suspensos reliquissent, urbs vi capitur, infinitus civium numerus mactatur, ex capitibus cæcorum 20 turres excitantur, urbs, solis templis servatis, solo æquatur; quam tamen aliquot annis post *Timur* religione ductus restituit. Hinc etsi reconciliatus esset pace cum *Bajazetbo*, mox tamen novis ejus injuriis A. 1401 irritatus, ultimam contra eum expeditionem suscepit, & *Kernaco* castello in itinere capto, exercitum ad *Sebasten* duxit. *Bajazetbes* interea *Tocatum* venerat cum exercitu; *Timur* vero *Cesaream* se converterat ac inde *Kircheberam*; quo cum quoque *Bagazetbes* accessisset, *Timur* præterito illo *Ancyram* versus movit, præ se ferens, in animo sibi esse hostis regionem vastare, & peditatum ejus fatigare. At dum *Ancyram* obsidere incipit, propere accurrit *Bajazetbes*, atque adeo decretoria committitur pugna A. 1702 Cal. Julii. Exercitum *Timuri* & ejus alas ducebant filii & nepotes, *Bajazetbis* quoq; exercitum filii & affinis, uxoris frater, quem *Pesir Laus* vocat Autor, regebant. Sed hic ipse statim sub initium pugne casus finistrum in exercitu *Bajazetbis* omen præbuit. Furtuna jam inclinante, *Bajazetb* cohortes quasdam *Timuri* colle, quem tenebant, dejecit, ibi vero exercitus sui fugam prospiciens, terrore correptus

& ab ipso dein Timuro oppugnatus, postquam per integrum diem fortiter restitisset, fugere tentat, sed retractus, manibus ligatis, ad Timurum adducitur. Quem cum conspiceret Timur, solvi illico compedibus & secum assidere iussit, objurgans eum humaniter, nec inhumaniter ejus excusationem accipiens. Quin petenti *Bajazethi*, ut filii sui *Musa* & *Mustafa* requirerentur, annuit; solus tamen *Musa* adductus est. Bajazethem exinde honesta regiaque custodia habitum fuisse, diserte Autor testatur, ut adeo explodantur facile fabulæ, quæ de dura ejus captivitate circumferuntur. Universam inde Anatoliam vastando pervagatus exercitus Timuri, *Yeni. hebera Bajazethi* uxorem quoque *Destinam* cum duabus filiabus cepit, quam *Bajazethi* remisit Timur ea conditione, ut illa quæ, *Servix* quippe *Despotæ* filia, fidem Christianam etiam in Gynæceo Bajazethis servaverat, Muhammedisimum amplecteretur. *Caramano*, qui per duodecim annos in vinculis Bajazethis fuerat, præfecturam Caramaniæ cum *Iconio*, *Lavendo*, *Acserai*, *Anzarya*, *Alaya* concessit; Bajazethem vero, ad epulas solennes & festivitates aulicas invitatum, præfectura universæ Natoliæ investitum, corona aurea & sceptro ornavit. Post in Ægyptum legatos misit, postulantes, ut *Atelmich Vani* præfectus restitueretur, moneta *Timuri* nomine signaretur, & in precibus publicis nomen ejus recitaretur; quod impetrasse eum, infra docemur. Mæandrum transgressus usque ad *Fire* urbem, accepit de *Smyrna* *Ezmir*, eam teneri a Christianis, a quibus Muhammedani vexentur multis modis, esseque munitissimam, sæpius a *Bajazetho* & semel per integrum septennium frustra obsessam. Zelo itaque religionis ad eam oppugnandam conversus, dum Smyrnenfes universæ Europæ Principum opem per legatos implorant frustra, urbem media hyeme 6 Dec. 1406 aggressus, more suo, id est, omni arte militari, cuniculis, igne Græco, arietibus (ingentem enim artificum, qui hæc agitabant, nos *Ingeniarior* diceremus, numerum semper secum habebat) nondum absoluto duarum septimanarum spatio, cepit, diruit, cunctis civibus cæsis, ædibus destructis, materia omni in mare abjecta; adeo ut copix auxiliares, paulo post navibus ex Europa advectæ, nullis vestigiis urbis deprehensis, obstupescerent. *Cbii* insulæ princeps *Soba* ultro se dedit; *Phocaam* pariter a Christianis infessam aggressurus Timur, sponsione tributi mitigatur. Inter hæc *Bajazeth* apoplexia moritur A. 1403, cujus mortem lacrymis pro-

Profecutum esse Timurum, refert Autor. Ceterum cum in illo tractum *Tartaros, nigros* dicunt, incidisset, qui ibi inde a temporibus *Hulacoi Cani*, & postremo in clientela *Bajaz:thi* fuerant, eos omnes, familiarum nempe 30 vel 40 millia, deduxit ad regionem *Getarum*, a se quondam vastatam, incolendam. Exinde contra *Gourghin* Regem *Georgiæ*, quod præsentem se sistere recusaret, denuo grassatus, castellum *Cortene*, quod inexpugnabile creditum, capit, terras, templa, monasteria crudelissime vastat, nec desistit, donec legis Mahummadicæ doctores, a Rege corrupti, persuaderent Timuro, legibus Alcorani hoc injungi, ut qui ad tributum annuum pendendum consensissent Christiani, cetera a vexationibus immunes essent. Unde pecunia, quæ ipsius nomine signata erat, accepta, exercitum deduxit, & post 7 annorum absentiam Samarcandam rediit, A. 1404. Ibi legati eum accesserunt tum *Capehaci*, tum *Egypti* Regum, tum imprimis Castellæ Regis; notatque Interpres, relationem hujus legationis Hispanico sermone editam extare, quæ mire cum Autoris nostri historia conspiret, non nisi in levibus nonnullis circumstantiis diversa. Nuptiis dein nepotum suorum summa magnificentia per duos menses celebratis, expeditionem in Chinam destinat Timur, eo animo, ut facta hac expeditione contra Idololatrias suscipienda, atrocius in superioribus bellis gesta expiaret. Sed ea illi postrema & fatalis exstitit. Ingressus est illam media hyeme A. 1405, frigore adeo sævo, ut homines æque ac belluæ membris mutilarentur; jamque fluvium *Taxartem* glacie constrictum superaverat & *Otravem* venerat, cum febris ardente correptus eodem anno Cal. April. animam efflavit, prius hærede dicto *Pir-Mehammed Gebangbir* nepote, qui ex primogenito ejus filio genitus, omnium, qui ex ea familia superstites erant (uno excepto *Miran Cban*, qui ob mentis deliquium a Regno arcebatur) natu maximus erat. Enimvero, ut ex sequentibus patet, hujus *Mirani* filius *Calil*, exercitu sub specie prosequendæ expeditionis Chinenfis potitus, & absentia *Gebangbiri* illius, qui tum in *Candahara* hærebat, usus, Samarcandam, quo Timuri corpus delatum, petit & diffugiendi illinc reliqua Timuri familia, a præfecto urbis recipitur, regnumque auspiciatur, *Gebangbiri*, hæredi testamentario, solo *Cani Tartaria* titulo relicto. Is vero ut erat ignobilis & concubinæ amori obnoxius, quæ, vivo etiam Timuro, suis artibus effecerat, ut uxores

Timu-

Timuri & concubinæ vilis conditionis hominibus vel invitæ collo-
 carentur, quo magis ipsa illis exæquaretur; ita effusa prodigalitate
 immensas opes, a Timuro relictas, intra quadriennium absumpsit.
 Hæc de gestis *Timuri*, cui Autor descriptionem universæ familiæ
 ejusdem, qualis eo decedente fuerat, numero 36 virilis, fœminei-
 que sexus 17, subjungit. Atque ita vitæ Timuri recensione defuncti
 videbimur: superest, ut de moribus ejus aliisque rebus memorabili-
 bus pauca annectamus. Patrõnum & promotorem artium atque
 scientiarum maximum fuisse Timurum, ex eo apparet, quod &
 doctos viros semper secum habuerit, quibuscum frequenter con-
 fabulatus, & undique conquistos curiosarum operarum artifices
 Samarcandam deduxerit. Magnificentiam ejus loquuntur pala-
 tia & hospitalia splendidissima. Scientia vero bellica eum omni-
 bus suæ ætatis, Europæis quoque, Principibus longe præstitisse,
 ostendunt tot expugnationes urbium per cunicularios & ignis
 Græci artifices promotæ, plane secundum regulas artis, tum
 temporis ne quidem Europæis satis cognitæ. Sævitiã quidem
 & severitatem ejus in infligendis imprimis pœnis nemo excusa-
 verit, ne quidem ipse Autor, etsi in gratiam nepotum ejus scri-
 pserit, judicat tamen Noster, perditissimo statui earum regionum
 forti atque acri medicina opus fuisse. Sed amorem quoque justi-
 tiæ administrandæ singularem docent tum plurima exempla, tum
 ipsum ejus symbolum, quod annalibus inscriptum habuit: *Rusti
 Rasti*, quod idem est ac si dixeris: *In recto decus*. Cum prælia in-
 iret, adeo religiosus & humilibus ad Deum precibus usum fuisse,
 ex Autore apparet, ut magis aptæ vix ex ore Christiani proficisci
 potuerint. Humanitatis quoque subinde exempla dedit, e. g. cum
 Ysouf Sosio, quamvis a se oblesso, peponum primitias dono misit,
 quas hic quidem, nullo Timuro responso dato, in fossam urbis pro-
 jecit. Ceterum possent & alia curiosa circa mores harum gentium
 ex Autore nostro afferri, qualia sunt: usus caudæ equinæ Zagatayen-
 sibus æque ac Turcis familiaris pro insigni bellico, cum Persæ po-
 tius vexillis utantur; mos dona numero novem Regibus Tartaricis
 offerendi; privilegium singulare bene meritis principibus vel mini-
 stris regiis tributum, novies scilicet impune peccandi, idemque in 7
 usque generationem prorogatum; mos item omnia consultis A-
 strologis agendi; unde & Timur horas expeditionum, palatiorum
 fundandorum, & similiarum actionum legere curasse, memoratur.
 Denique etiam Chronosticha, quæ vocamus, imprimis ad harum
 gentium palatum esse, e variis locis Autoris intelligitur.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. III.

*COLUMNÆ MILITANTIS ECCLESIAE,
sive sancti & illustres Viri, Eremitæ primi, Anachoretæ,
Ordinum regularium institutores, propagatores, reforma-
tores, æneis figuris excusi, elogiis dilaudati. Cum
permisso Superiorum.*

Noribergæ, sumt. Viduæ Christoph. Weigelii, 1725, fol.

Alph. 1 pl. 2 Icones 88.

Qui celebriorum ex antiquitate Virorum imagines, ex lapidibus, gemmis, nummis, aliisque fide non indignis monumentis curiosorum exhibent oculis, adeo hac tempestate non in vanum laborant, ut potius magnus eorum inveniatur numerus, qui his delitiis oculos animosque pascunt; licet vel ipsi iconum collectores de *αὐθεντία* imaginum lectorem suum non semper usquequaque certum reddere queant. Eandem quoque fortunam sibi forte polliceri poterit hujus collectionis Cl. Autor. Effigies 88 affabre factas curiosorum sistit obtutui, & deinceps non sanctorum vel illustrium suorum Virorum historias, sed, ut ipse appellat, elogia, eaque certis inscriptionibus concepta, exhibet. Nec inficiatur, se in his condendis secutum esse auctoritatem Actorum Sanctorum, Surii, Ribadeneiræ ejusque continuatoris, item Ph. Bonanni, Ramböckii, Caroli de Arenberch, Aug. Sartorii, Ge. Josephi Eggs, & similium Autorum. Sancti autem illustresve Viri hoc quidem se excipiunt ordine: 1) S. Elias, Propheta.

M

2) S. Joh.

2) S. Joh. Baptista. 3) S. Petrus; in cujus elògio paulo nimis Rhetorica visa sunt ista in initio: *Obstupescite cæli & terræ, quia gratis venundati estis a Creatore vestro: qui vos spiritu oris sui creavit: suo in vos dominio se abdicavit; & quæ paulo post sequuntur: Age nunc, Lector, & pronus Petrum venerare, DIVINÆ OMNIPOTENTIÆ METAMORPHOSIN.* 4) S. Cyriacus, Ep. Hieros. qui ordini cruciferorum initium dedisse fertur. 5) S. Chariton. 6) S. Paulus Ægyptiacus, primus Eremita, quem Noster cum Paulo Apostolo confert. 7) S. Antonius, vitæ cenobiticæ in eremo fundator. 8) S. Pachomius, Tabennesionitarum monachorum pater. 9) S. Macarius Ægypt. Eremita. 10) S. Basilius, magnus ille vitæ monasticæ reformator. 11) S. Augustinus, non minor Ecclesiæ Pater, qui sui ordinis fundator creditur. 12) S. Hieronymus, immortalis nominis monachus Bethlehemiticus & S. Scripturæ interpres. 13) S. Honoratus, monachorum Lerinensium institutor. 14) S. Sabdas, Cappadox. 15) S. Benedictus, monachorum in occidente parens. 16) S. Oddo, Cluniacensium autor. 17) Beatus Soror, Senensis, Fratrum S. Mariæ institutor. 18) S. Romualdus, Camaldulensium pater. 19) Ludolphus, qui congregationem S. Columbæ de Avelana instituit. 20) S. Stephanus Arvernus, ordinis Grandimontensis fundator. 21) S. Joh. Gualbertus, ordinis Vallumbrensis institutor. 22) Gasto, ordinis S. Antonii de Vienna fundator. 23) S. Bruno, Germanus, Carthusianorum parens, qui nostro est bis Germanus, natalibus & virtute. 24) S. Ivo, diversorum ordinum Canonicorum parens. 25) S. Robertus, qui Cistercienses instituit. 26) S. Albericus, Cisterciensis. 27) S. Stephanus, Cisterciensis. 28) S. Robertus de Arbriffello, autor ordinis fontis Ebraldinensis. 29) S. Johannes de Mathera, ord. Pulsanensis fundator. 30) S. Guilielmus Vercellensis, ord. Montis S. Virginis pater. 31) S. Norbertus, Archi-Episc. Magdeb., Præmonstratensium fundator. 32) S. Bernhardus, Abbas Clarevallis, Bernhardinorum autor. 33) S. Guilielmus, e Duce Aquitanicæ fundator ord. Guilielmitarum. 34) S. Joh. Oldratus de Meda, ord. Humiliatorum autor. 35) S. Joh. de Matha, qui ord. redemptionis captivorum instituit. 36) S. Felix de Valois, qui ord. S.

Tri-

Trinitatis condidit. 37) S. Guilielmus, Abbas Roschildensis, qui Canonicos reformavit. 38) Innocentius III Papa Rom. qui congregationem Regularium Sacerd. Spiritus S. in Papia instituit. 39) S. Albertus, Patriarcha Hierof. ordini Carmelitico regulam præscribens. 40) S. Franciscus, ordinis Franciscanorum flator. 41) S. Dominicus, Prædicatorum five Dominicanorum parens. 42) S. Petrus Nolascus, qui erexit ord. B. V. de Mercede. 43) B. Bonifilius, ord. Servorum B. M. V. institutor. 44) S. Philippus Benitius, ejusdem ordinis. 45) S. Silvester, Silvestrinorum conditor. 46) S. Petrus de Morono, dein Cælestinus V Papa Rom. congregationis S. Damiani autor. 47) Tobias, congreg. Fratrum Laicorum, Cellitarum, institutor. 48) S. Nicolaus Tolentinas, Augustinianus Eremita. 49) B. Robertus Salentinus, Cælestinorum reformator. 50) S. Bernardus Ptolemeus, qui congregationem fratrum S. Mariæ montis Oliveti instituit. 51) S. Joh. Columbinus, ord. Clericorum regul. Jesuatorum autor. 52) Petrus Ferdinandus, Eremitarum S. Hieronymi conditor. 53) Gerhardus Magnus vulgo Groot, Belga, qui congregationem clericorum vitæ communis erexit. 54) B. Petrus Gambacurta, Hieronymitanorum parens. 55) Carolus Granellus, Rhedonus & Gualterus, congregationis Fesulanæ auspiciatores. 56) Lupus de Olmedo, Longobardicæ congregationis autor. 57) Alexander Crivellus, Albertus Befozzi & Antonius Petrasancta, ordinis Barnabitarum reformatores. 58) S. Laurentius Justinianus, ord. Canon. Secul. S. Georgii in Alga reformator. 59) S. Franciscus de Paula, fundator ordinis Minimorum. 60) Joh. a Popula, provinciæ Angelorum fundator. 61) Matth. de Bassio, Capucinatorum autor. 62) Hieron. Malufellus, qui instituit congregationem boni Jesu ac S. Margaritæ. 63) S. Cajetanus, qui ordin. Theatinorum erexit. 64) Antonius Zaccaria, Barthold. Ferrarius, & Jac. Ant. Morigia, qui congreg. Cler. Reg. S. Pauli, seu Barnabitarum fundarunt. 65) S. Ignatius de Loyola, Soc. Jef. fundator. 66) Hieron. Æmilianus, Cler. Regul. Soma-schenfium conditor. 67) S. Joh. de Deo, autor ord. de hospitalitate seu fratrum de Misericordia. 68) Bernhardinus Rubianensis, Eremita, Coloritorum pater. 69) S. Petrus de Alcantara, ordinis

ordinis Reformatorum parens. 70) Ludovicus Blofius, Abbas Latiensis, Benedictinorum reformator. 71) S. Philippus Neri, qui congregationem Oratorii instituit. 72) Joh. Leonardi, qui Congr. Cler. Reg. Matris Dei erexit. 73) Joh. la Barriere, qui Congr. B. Mariæ Fulienfis in Gallia, & Congr. reformatam Monach. S. Bernardi in Italia dedit. 74) S. Carolus Borromæus, Cardinalis, Archi-Ep. Mediol. & fundator congreg. oblatorum S. Ambrosii. 75) Bernardus Alvarez, fratrum charitatis S. Hippolyti autor. 76) Matthæus Guerra, congreg. clericorum sacrorum clavorum parens. 77) Camillus de Lellis, qui Congr. Cler. Reg. spe supernæ mercedis gratis ministrantium infirmis instituit. 78) Augustinus Adornus, Cler. Regul. Minorum congregationis conditor. 79) B. Joh. a Cruce, Carmelitarum reformator. 80) Thomas a Jesu, ord. strictioris discalceatorum Eremit. S. Augustini autor. 81) Cæsar de Bus, congreg. Patrum de doctrina Christiana fundator. 82) J. Baptista a Conceptione, qui novam discalceatorum familiam peperit. 83) Petrus de Berulle, congreg. Oratorii Domini nostri Jesu Christi parens. 84) Josephus a Matre Dei, qui religionem Cler. Reg. pauperum Matris Dei Scholarum piarum erexit. 85) S. Franciscus de Sales, ord. Sanctimonialium de visitatione B. M. V. institutor. 86) Carolus Caraffa, piorum operariorum congregatione instituta clarus. 87) Vincentius de Paulis, congreg. Clericorum de missione autor. 88) Petrus Bencur a S. Josepho, congreg. fratrum Laicorum Bethlehemiticorum fundator. Hi sunt, qui gestu omnes devoto depicti representantur, quos deinde duplici indice, primo quo ordine se in libro excipiant, tum Alphabetico, repetit Autor, tandem indicem Ordinum ipsorum subnectens, quos Viri illi vel instituerunt, vel reformarunt, vel illustrarunt.

*JAC. HYACINTHI SERRY, ORD. PRÆD.
Doct. Sorbonici & in Academia Patavina Primarii S.
Theol. Professoris, Divus Augustinus Divo Thomæ ejus-
que Angelicæ Scholæ conciliatus in questione de gra-
tia primi hominis & Angelorum.*

Pata-

Patavii, typis Seminarii, apud Jo. Manfrè, 1723, 8.

Pl. 132.

Qui post editam Congregationis de auxiliis gratiæ Historiam, eandemque adversus Gerontium & Metzenium assertam, (vid. Acta nostra A. 1700 p. 337, & A. 1703. p. 118 - 124) de Augustino bene mereri voluit, & *Augustinum a calumnia vindicatum*, A. 1704, 8 orbi eruditorum exposuit Autor celeberrimus; jam hoc opusculo non de Augustino solum, sed etiam de Thomæ bene meriturus, Augustinum in quæstione de gratia primi hominis & angelorum, sive de efficacia gratiæ in statu integritatis, Divo Thomæ ejusque Angelicæ Scholæ conciliatum exhibet. Hos ipsos enim, Augustinum & Thomam, prædestinationis & gratiæ summos prædicat in epistola dedicata ad Danielem Delphinum Episcopum Aureliano-Politaneensem Magistrum, a Deo ecclesiæ datos; quos tamen veritatis Magistros esse non posse fatetur, nisi in tradenda divinæ gratiæ doctrina unam eandemque habuissent sententiam, cum veritas aut una sit, aut nulla. Thomam vero ejusque discipulos in efficaci gratia ad omnes humanæ naturæ status, atque ad ipsos etiam angelos dilatanda ab Augustino procul abscessisse, non solum, teste Autore in præfatione hujus opusculi, Cornelius Jansenius primus omnium affirmavit, qui tamen Thomam etiam dixit Augustinum contractum; sed etiam Viri nonnulli summe, uti Autor scribit, Catholici, doctrinæ Romano-Catholicæ integri, ipsiusque Augustini studiosissimi, profitentur, qui Thomisticæ scholæ turpem illam notam affricant, quod in asserenda gratia per se ipsam efficaci, sanis perinde ac lapsis hominibus necessaria, Aristotelem prætulerit Augustino, totaque a summo illo doctore via abierit. Hanc injuriam cum furda aure præterire non potuerit Autor, scholæ Thomisticæ defensionem hoc scripto, quod XXIV absolvitur capitibus, suscepit, Augustinum non solum divo Thomæ, quod titulus spondet, conciliaturus, sed etiam Augustinum, a se ipso per falsos interpretes abalienatum, Augustino restitutus. Quod consilium suum pluribus exponit C. I. sibi scilicet non animum esse cum Molinæ

discipulis disputare; sed tantum cum pauculis Augustinæ scholæ Professoribus, quos efficaciam gratiæ in statu naturæ lapsæ necessariam adferentes, in statu vero naturæ innocentis efficaciam gratiæ ex humanæ voluntatis assensu vel dissensu suspendentes, priori respectu Thomistas, posteriori Molinianos dicit; in hanc delapsos sententiam, eo quod gratiæ per sese efficaciæ necessitatem ex sola naturæ vulneratæ corruptæque conditione repetant, non vero simul ex activa, ut ajunt, indifferentia voluntatis, aut ex naturæ creatæ, a Deo pendens, subjectione. Ad internum hoc dissidium, inter Augustinianos nonnullos & Thomistas subortum, quo argumenta Molinianis opposita enervari agnoscit, sedandum tollendumque, ita adversus hosce Augustinianos se disputare fatetur, ut ipsa principia, quibus doctrina Augustiniana & Thomistica nititur, verane sint an falsa, Pontificum Romanorum decretis obtemperans, non expendat, sed ex sola argumentationis lege pro certissimis ponat, atque hac ratione ad hominem, uti dici solet, consonantiam utriusque doctrinæ ostendat, probetque, Augustinum non modo gratiam per se ipsam efficacem homini utroque in statu variis titulis necessariam docuisse, verum etiam ea posuisse principia, quæ gratiam illam non solum in statu naturæ corruptæ, sed etiam in statu naturæ innocentis necessariam evincant. Istiusmodi generalia principia Augustini Cap. II - VI quinque in medium profert, & ad quæstionem susceptam applicat; eandemque Cap. VII, VIII & IX, ipsius Augustini autoritate verbisque confirmat, & inter alia ex cap. IX libri XII de civitate Dei locum adducit, in quo Augustinus aut angelos, mala voluntate cadentes, minorem accepisse amoris divini gratiam, aut bonos, amplius adjutos, ad eam pervenisse statuit beatitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fierent. Testimoniis Augustini Autor Cap. X - XIV rationes subiungit theologicas, ex Augustino delibatas, suamque ulterius probantes sententiam: & cap. XV celeberrimæ de divinis auxiliis Congregationis iudicium recitat, in qua ad mentem Augustini, tanquam ad Lydium lapidem controversias, Molinianæ doctrinæ occasione excitatas, probare & definire iusserat Clemens VIII Pontifex Romanus. Hæc enim Congregatio sanxit,

tantum

tantum abesse, ut testimoniis Augustini, ex cap. XI & XII libri de correptione & gratia, a Moliniano oratore adductis, dogma Thomisticum de gratia per se efficaci impeti possit, ut potius ex illis ipsis magis firmetur, si recte intelligantur. Potissimum vero adversæ sententiæ fundamentum ut evertat Autor, Augustinum, probat Cap. XVI & XVII, non ex sola humanæ naturæ, originali peccato sauciata, corruptione, sed etiam ex ipsa causarum subordinatione, efficaci gratiæ necessitatem petiisse; & Cap. XVIII ex Systemate de gratia, versatili dicta, non efficaci, angelis primisque parentibus data, non pauca fluere consecraria ostendit, ab Augustini principiis alienissima: ruere scilicet, hoc posito, gratiæ prædestinationis dogma; ruere divinæ voluntatis decreta in se ipsis efficacissima; ruere scientiam Dei, rerum omnium causam, non dirigentem modo, verum etiam efficientem: quæ dogmata Augustiniana ii, quibuscum Autori nostro res est, rata habeant & confirmata. Sed cum hi regerant, mentem Augustini ex eo maxime repetendam esse loco, in quo totam illam quæstionem ex instituto tractavit, nempe ex cap. X, XI & XII libri de corrept. & gratia, Autor cap. XIX-XXIV disputationem Augustini cum monachis Adrumetinis recenset, ejusque distinctionem inter adjutorium, *sine quo non fit* bonum opus, & *quo re ipsa fit* opus, exponit: atque argumentum adversariorum, ex hac Augustini cum Monachis disputatione desumptum, refellere; quin inno summa doctrinæ capita, quæ Augustinus in hac disputatione attingit, singulatim ad D. Thomæ sententiam reducere conatur. Sic magno quidem cum studio scholæ Thomisticæ causam oravit Autor: utrum vero eandem peroraverit, & Augustinianis scrupulum exemerit omnem, non sine causa dubitamus. Parum autem utilitatis ex hac controversia redundabit in eos, qui nec Augustini, nec Thomæ, sed Apostolorum & Prophetarum fundamento innixi, utriusque dogmata ad sacram Scripturam, tanquam ad Lydium lapidem examinanda ducunt; & præterea ab aliis jam satis superque demonstratum esse norunt, Hipponensium Præsulem in doctrina de gratia nec ubique recto incedere tramite, nec sibi semper constare.

Historie derer Heidnischen Opfer-Mähler.

hoc est,

HISTORIA CONVIVIORUM SACRORUM
a gentilibus celebratorum, ad demonstrandam realem præ-
sentiam corporis & sanguinis Christi in S. Cæna
exposita.

Magdeb. & Lips. ap. Viduam Christ. Seidelii, 1726, 4.

Plag. II.

AUtor præsentis opusculi Anonymus quatuor capitibus non nihil curatius in hunc profanorum gentium ritum, ipsis sanctissimum habitum, inquitur, c. 1 hujus sui instituti rationem reddit, persuasus, huic argumento, quo ipse Paulus Apostolus 1 Cor. XI, 15-22 utitur, novam lucem accendi debere. Et quamvis ingenue fateatur, B. Godofr. Olearium nostrum in diss. *de nonviviis* cum Christo & dæmoniis hoc argumentum jam excussisse, cujus dissertationis summam quoque c. 1 §. 5 exhibet; negat tamen, se ex Oleario sapere, & jam diu ante, quam Olearianam dissertationem viderit, se de hoc argumento quædam in chartam coniecisse, asseverat. Cap. 2 ipsam horum sacrorum historiam pandit, ubi quidem statim in fronte rationem, quare hæctenus adeo pauci de his sacris egerint, eam esse putat, quia in scriptis gentilium pauca tantum de his conviviis inveniuntur, siquidem ex disciplina arcani solis initiatis hæc mysteria aperire voluerint. Convivia vero hæc non omnibus sacrificiis subjuncta fuisse, inde probat, quia Porphyrio L. 2 §. 54 de abstin. Virgilio item Æneid VIII v. 152 sq. & Servio, ut & Festo testibus, quædam sacrificia holocausta fuerint. Talia vero antiquissima sacra omnia fuisse, opinatur. Tempore tamen Jacobi Patriarchæ convivia sacra jam in usu fuisse, & originem a profanis Autoribus his conviviis assignatam fabulosam merito credit, ex usu nempe Promethei, Jovem decipientis, sacra hæc originem ducere. Ritus generatim in oblationibus observatos recenset, præcipue quod illotus nemo ad S. convivia accedere debuerit: quod item poculum vini in convivio biberint, Diisque aliq. in mensam

mensam effundendo libaverint. Pro temporum & gentium varietate quosdam quoque ritus variasse, sanguinis usum & in faciendis. fœderibus & in sacris obtinuisse, in his conviviis successu temporis convivantes delitiatos fuisse, & quales mensæ qualisque apparatus in usu fuerit, recenset. Dein c III propius ad rem accedit, & finem his conviviis intentum exhibet, triplicem nempe *κοινωνίαν*, 1 epulantium inter se, 2 mutuam convivarum cum Diis & Deorum cum convivis, & 3 dæmonum cum sacrificiis: quæ ultima in eo consistebat, quod gentes putabant, dæmones mediæ naturæ (non pariter Deos plane spirituales) ad talia etiam convivia accedere, & cibos ipsis sacros ingredi ac per esum eorum in ipsos convivas se insinuare, quod Noster e locis Jamblichi & Julii Firmici, ab Oleario jam adductis, quibus locum ex Augustino tantum jungit, docet, quod & ex apparatu omni corroborare nititur, e. gr. e Diis dedicatis convivorum mensis, benedictione sacerdotali, esu intestinorum, &c. & tandem ex effectibus sacris hisce conviviis tribui solitis, v. c. vaticinandi facultate per convivia illa acquirenda. Ultimo c. IV Autor ad ipsam verborum Paulinorum expositionem se confert, & ad triplicem illam *κοινωνίαν* antea indicatam Pauli quoque verba reducit. De prima communione convivarum inter se agit v. 17, 18. De secunda, nempe communione Dei & convivarum, explicat v. 20: 21. De tertia autem illius communionis specie, qua dæmones in cibis vere præsentis a gentibus credebantur, Autor noster exponit v. 16 & 19, ubi Paulus eo respiciat & inde argumentum petat. Quia vero hoc est illud ipsum, quod V. Cl. sibi in toto tractatu demonstrandum sumsit: sublato prius dubio, num ab idololatræ illo ritu argumentum peti potuerit, paraphrasin 1 Cor. X, 14 sqq. præmittit, & deinde argumentationem Pauli secundum naturalem plane ordinem sistit: ne comedatis idolothyta: nam S. Cœnæ usus repugnat; est enim in S. Cœna talis *κοινωνία* inter symbola & corpus & sanguinem Christi; qualem sibi gentiles imaginabantur inter cibos sacros & dæmones &c. Hæc ut magis inculcet, ostendit, S. Cœnam vim suam non a fide sumentis, sed institutione Christi habere, & præsentiam Christi non solum possibilem, sed & vere talem esse. Et hoc

p. 10 sqq.
14 sqq.
28 sqq.

37 sqq.
40 sqq.
49 sqq.

50 sqq.

65 sqq.

67 sqq.

70.

e conviviis sacris gentium exponi debere probat, quia α) contextus Paulinus de illis loquitur, & phrasin v. 16 sic declarat, & β) Paulus clare convivia illa sacra cum S. Cœna confert. Quod vero realis unio Christi & Symbolorum in S. C. intelligatur, demonstrat, quoniam 1) Paulus ex ea *κοινωνίας* specie, a gentibus in S. conviviis asserta, argumentatur, quæ reliquarum est fundamentum, & , qua sublata, convivium tale mera esset ceremonia: id autem de tertia specie *κοινωνίας* supra commemorata, ubi dæmones cum cibis sacris vere se uniisse dicebantur, verum est: igitur, vi oppositionis, in S. Cœna vere talis est unio materiæ cœlestis cum terrena: 2) ita colligit: argumentatio Paulina omni fundamento concludendi careret, si realem præsentiam & unionem C. & S. Christi cum pane & vino in S. Cœna Paulus non docuisset: omnino illa intelligi debet. Atqui. Ergo. Assumptum probat, quia Paulus tunc ea solum ratione argueret: Gentes credunt, se in S. conviviis vere participes fieri Deorum suorum: in S. Cœna id quidem non fit, ut vere Christi corpus & sanguinem accipiatis: attamen idolothyta comedere haud debetis. Ita deesset ratio concludendi. 3) Hoc comprobatur, quoniam duæ reliquæ species *κοινωνίας* a gentibus creditæ ad exponendam communionem, quæ est inter corpus sanguinemque Christi & panem ac vinum, non quadrant: ut sic ad tertiam hanc speciem compellamur. Quibus sic inculcatis, ex eodem ritu & transubstantiationem & Calvinianorum pariter opinionem rejicit, atque, duas admonitiones practicas subnectens, finit.

NIC. BERNOULLI PROF. BAS. RESPONSIO ad ea, quæ JULIUS CAROLUS DE FAGNANIS edidit in Art. VI Tomi I Supplem. Diarii Erud. Italiæ, ut & in Sect. II Tomi VIII Supplem. Act. Lips. pag. 75; continens præter alia novum Theorema pro integratione æquationum differentialium secundi gradus, quæ nullam constantem differentialem supponunt.

Nullus dubito, controversiam istam, inter me & Fagnanum agita-

agitata, occasionem præbuisse Eruditissimi Comitis Riccati Animadversionibus editis in Sect. II Tom. VIII Suppl. Act. Erud. pag. 66, & in Act. Anni 1723 pag. 502, in quibus proponit atque exemplis optime illustrat *Criterion generale*, per quod dignosci possit, an *proposita aliqua æquatio differentialis secundi ordinis assumptionem differentialis constantis supponat aut gigni queat nulla usurpata constante*. Etenim cum criterium hoc generale conveniat cum eadem illa regula a me jam ante subindicata in integratione æquationis ad Parabolam $a y d d x - a x d d y = z y d y^2 + y y d d y$ (vid. art. V Tomi XXIX Diar. Erud. Ital.) & postea sequentibus expressis verbis proposita in Act. Lips. 1720 pag. 309, si dicat, *æquationem suam nullam præsupponere differentialem constantem, necesse est, ut ad eandem æquationem integram perveniam supponendo constantem aut nullam differentialem, aut aliquam pro lubitu sive hanc sive illam*; cum, inquam, criterium hoc generale Comitis Riccati (consistens in eo; quod si quacunque usurpata constante eadem semper summatoria nobis occurrat, hoc signum fit ad æquationem propositam differentio — differentialem perveniri absque eo, quod necesse fuerit, constantem adhibuisse) conveniat cum dicta regula, qua tunc præter alia argumenta utebar adversus Fagnanum ad ostendendum, non posse ad æquationem hanc $X d y^n : y^m d x^n = \frac{a}{x} + \frac{b d d x}{d x^2} + \frac{c d d y}{d x d y}$

+ $\frac{f d y}{y d x}$ perveniri sine prævia positione differentialis alicujus constantis extra casum, quando $c = -b$; valde mihi verisimile fit, Ill. Comitem suis animadversionibus in æquationes differentiales secundi gradus objectiones meas contra Fagnanum, & regulam prædictam ab ipso rejectam nec pro *demonstrativo indicio* habitam (vid. Suppl. Diar. Ital. Tom. I pag. 176 177, & Tom. VIII Suppl. Act. Lips. pag. 83) firmare atque sic causam meam tacite defendere voluisse. pro quo officio ipsi debitas habeo gratias. Talem igitur defensorem nactus existimavi, non necesse esse, ut vel quicquam opponerem ultimo Fagnani scripto locis citatis primum Italico sermone in *Suppl. Diar. Ital. Tom. I* & postea latino in *Tom. VIII Suppl. Act. Lips.* immediate post Riccatianas

animadversiones adversus me evulgato; quamvis viderim mihi immerito spiritum contradictionis, acrem stylum, perversam verborum interpretationem, logomachias, paralogismos & errores objici, quorum omnium reum esse solum Fagnanum, intelligentes & æquanimi Lectores facile, ut confido, deprehendent. Ista fiducia fretus per tanti temporis intervallum filii, & diutius siluisse, nisi responsionem aliquam meam passim nonnullos, præsertim in Italia, desiderare mihi nuntiatum fuisset; quorum desiderio satisfactum iri credo, si vel unicum illud argumentum a me in *Act. Lips. 1720 pag. 310 & seq.* prolatum, quod Fagnanus per risum & ironiam *Achillem* vocat, revera fortissimum *Achillem*, qui *Theristen Fagnaneum* ictu pugni interficiet, esse ostendere.

Ante omnia vero statum quæstionis denuo rite formabo, Fagnanus enim ad *sophisma ignorationis elenchi*, tanquam ad sacram anchoram, confugere videtur. Quæstio inter nos agitata

hæc est: an supra memorata æquatio $Xdy^n : y^m dx^n = \frac{a}{x} + \frac{b dx}{dx^2}$

$+ \frac{cddy}{dx dy} + \frac{f dy}{y dx}$, in qua nulla differentialis primi gradus constans

ponitur, possibilis sit, nec ne: id est, an detur aliqua Curva, cujus coordinatæ x & y talem inter se relationem habeant, ut quocunque modo ipsarum incrementa vel decrementa momentanea procedere concipiantur, sive quæcunque differentialis primi gradus constans esse intelligatur, prædicta æquatio semper ostendat relationem, quæ est inter secunda differentia coordinatarum illius Curvæ. Nam quemadmodum ex. gr. ista formula $ds^3 : (dyddx - dxddy)$ in qua ds significat elementum ipsius Curvæ & nulla differentialis constans ponitur, eandem semper dat longitudinem radii circuli osculatoris in quacunque hypothesi differentialis constantis; ita etiam, quando in prædicta æquatione controversa nullam differentialem constantem supponimus, hi characteres ddx & ddy generalem significationem obtinent, quæ omni hypothesi differentialis constantis convenit. Jam vero dixi, & etiamnum affirmo, propositam æquationem esse impossibilem & contradictoriam, si nulla posita differentiali

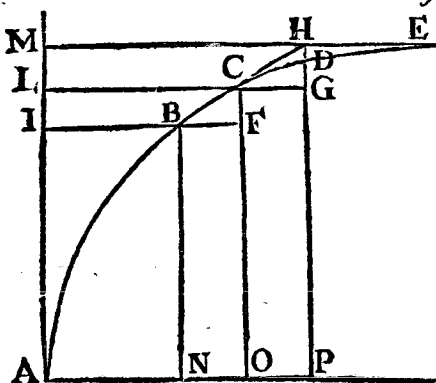
con-

constante ipsæ ddx & ddy generalem habeant significationem, id est, nullam dari Curvam, quæ propositæ æquationi satisfaciat in omni hypothesi differentialis constantis, excepto solo casu, quando $c = -b$.

Ad hoc demonstrandum præter alia invicta argumenta adhibui sequens Lemma: *Omnis æquatio differentialis secundi gradus, in qua dx est variabilis & dy constans transmutari potest, salva æquatione integrali, in aliam in qua dx est constans & dy variabilis, scribendo pro ddx hunc valorem $- dx ddy : dy$. Ope hujus lemmatis controversa æquatione in alias æquivalentes, id est, semper eidem Curvæ respondentes æquationes transformata, deduxi necessario debere esse $c = -b$. Hanc autem illationem Fagnanus præcipitem vocat & in purum putum paralogisimum dissolvi ait, nisi probem, quod ex præsupposita æqualitate inter ipsas x earumque differentiales ad æquationes, prædicta ratione transformatas, pertinentes, etiam ipsa y earumque differentiales tam primæ, quam secundæ, imo vero etiam quantitas per f designata, (quid hic sibi velit cum quantitate f , quæ sicut reliquæ per a, b, c , designatæ invariabilis est, & cur potius hanc nominet, quam unam pluresve reliquarum a, b, c , nemo capiet) vere æquantur in utraque æquatione. Sed vereor, ne ipse Fagnanus hic variis suis documentis ex Poetarum floribus decerptis ad evitandum paralogisimum opus habeat. Quid enim sibi volunt aliud ista Lemmatis verba: *salva æquatione integrali*: quam quod adhibita transmutatio differentialis constantis non mutet naturam Curvæ æquationi propositæ satisfaciens, sed quod eadem Curva designetur per utramque æquationem, propositam nempe & illam, in quam proposita transformatur? Quod si ergo eadem Curva designatur per utramque æquationem, annon positæ x , dx , ddx , utrobique æqualibus, etiam ipsæ y , dy , ddy vere æquabuntur in utraque æquatione, & easdem, non diversas, quantitates repræsentabunt?*

Quia vero vim allegati Lemmatis & consequentiæ illinc deductæ Fagnanus non percepisse videtur, utriusque veritatem clarissime demonstrabo. Ut omnis æquivocatio tollatur, sit dd nota differentialis secundi gradus, ubi nulla primi ordinis constans

ponitur; Dd nota differentialis secundi gradus, quando dx constans ponitur, Δd similis nota, quando dy , & δd , quando alia quantitas præter dx & dy constans ponitur. Sit præterea æquatio universalis $ddy = A dx + B$, ubi A & B significant quantitates quomodocunque compositas ex x , y , dx , dy & constantibus. Vt definitionum præmissarum erit in eadem Curva, cui competit ista æquatio differentialis secundi gradus $ddy = A dx + B$ in hypothese nullius differentialis constantis, erit, inquam, in eadem illa Curva $Ddy = B$, & $\Delta dx = -B:A$. Lemmatis autem demonstrandi hic est sensus, quod in omni Curva sit $\Delta dx = -dx Ddy : dy$, sive quod semper $dy \Delta dx = -dx Ddy$, id quod variis modis facillime demonstratur. 1 In omni Curva radius circuli osculatoris est $= ds^2 : dy \Delta dx$, ubi ds elementum Curvæ designat, idem vero radius est etiam $= ds^2 : -dx Ddy$, ergo in omni Curva $dy \Delta dx = -dx Ddy$. 2 Quia $Ddy = B$, dividendo per dx erit $Ddy : dx = B : dx$, & integrando $dy : dx = \int B : dx$, quæ æquatio rursus differentiatâ in hypothese dy constantis præbet $-dy \Delta dx : dx^2 = B : dx$, sive $-dy \Delta dx : dx = B$, sed est $B = Ddy$, unde iterum sequitur, quod $dy \Delta dx = -dx Ddy$. 3 Sit propositæ æquationis $ddy = A dx + B$ integralis $dy = z dx$, quæ æquatio in utraque hypothese ipsius dy & dx constantis differentiatâ præbet $0 = dz dx + z \Delta dx = dz dx + dy \Delta dx : dx$, item $Ddy = dz dx$, quo valore ipsius $dz dx$ in præcedente æquatione substituto iterum habebitur $dy \Delta dx = -dx Ddy$. Hæc

demonstratio convenit cum illa quam acutissimus Geometra Brook Taylor dedit in *Method. Increment. p. 8*. 4 Idem Geometricè quoque demonstratur: Exponatur Curva quæcunque $ABCDE$, cujus ordinatæ infinite propinquæ BN , CO , DP , distent paribus intervallis, NO , OP , quæ

quæ vocentur dx , producatur arcus Curvæ BC donec ordinatæ DP productæ occurrat in H , & erecta ad axem AN normali AM , ducantur rectæ MHE , LCG , IBF , axi AN parallelæ, voceturque $IL = CF = HG = ML = dy$, erit $HD = -Ddy$, & $HE = \Delta dx$, & ob similitudinem triangulorum CGD , EHD , erit $HE : HD :: CG : GD$ i. e. $\Delta dx : -Ddy :: dx : dy$ (pono dy pro DG , quia a CF differt quantitate DH infinites minore quam CF & DG), quæ analogia iterum præbet $dy \Delta dx = -dx Ddy$. Sufficenter jam his quatuor modis veritatem propofiti Lemmatis demonstratam existimo; videamus jam, quænam consequentia hinc deduci possit: hæc tribus tantum characteribus sequentibus denotabitur $z = A$, id est, $dy = Adx$; quia enim $Ddy = B$, & $\Delta dx = -B : A$, substituendo hos valores in æquatione Lemmatis habebimus $-Bdy : A = -Bdx$, & per $-B : A$ utrinque dividendo $dy = Adx$. Nascitur itaque ex demonstratis hoc utilissimum

Theorema pro integrandis æquationibus differentialibus secundi gradus, quæ nullam constantem differentialem supponunt.

In proposita æquatione neglectis terminis, qui per nulla secunda differentialia multiplicantur, mutantur secunda differentialia in prima, & habebitur æquatio differentialis primi gradus, quæ proposita integralis erit.

Unicus est casus, qui hoc Theorema ad integrationem ineptum reddit, scilicet quando in æquatione proposita $d dy = Ad dx + B$, coefficientis quantitas A jam exprimitur per $dy : dx$, tunc enim ambo membra æquationis $dy = Adx$ fiunt identica; hoc autem casu habebitur æquatio integralis, si quantitas $B : dx$, integrari poterit, est enim per superius demonstrata $dy : dx = \int B : dx$. Ceterum præbet hoc Theorema etiam universalissimum criterium, quo dignosci potest, an aliqua æquatio differentialis secundi ordinis nullam differentialem constantem supponens possibilis sit nec ne; quando enim in proposita æquatione non est $dy = Adx$, sed ponendo pro dy hunc ejus valorem in absurdum delabimur, æquatio illa erit impossibilis, nec sine assumptione differentialis constantis ad illam pervenietur. Sed hæc omnia exemplis illustrabimus. *Exempl.*

Exempl. 1. Sit æquatio a Cl. Comite Riccato proposita $z^{m+1} dx^m ddx + dy^{m+1} dz: z = dy^m ddy$, hujus integralis per nostrum Theorema, neglecto termino $dy^{m+1} dz: z$, atque mutatis ddx in dx , & ddy in dy , inveniatur $z^{m+1} dx^{m+1} = dy^{m+1}$, five $zdx = dy$.

Exempl. 2. Proponatur ista æquatio $x^m ddx = ddy$, per Theorematis regulam erit $x^m dx = dy$, sed isto valore ipsius dy in æquatione proposita substituto habebimus $x^m ddx = x^m ddx + mx^{m-1} dx^2$, quod non potest esse, nisi sit $m=0$, hoc autem assumptam hypothesin evertit, & facit $dx = dy$, ut optime etiam observatum est a laudato Com. Riccato.

Exempl. 3. Proponatur $x^m ddx = zddz + dz^2 + xz dz^2$, per regulam nostram erit $x^m dx = z dz$; si substituamus igitur $x^m dx$ pro zdz , & ejus differentiale $x^m ddx + mx^{m-1} dx^2$ pro $zddz + dz^2$, habebimus $x^m ddx = x^m ddx + mx^{m-1} dx^2 + x^2 dx^2$, unde sequitur debere esse $m-1 = 2m$, & $m = -1$, quod iterum convenit cum animadversionibus Riccatianis.

Exempl. 4. Proponatur æquatio $ayddx - axddy = zydy^2 + yyddy$, erit per regulam $aydx - axdy = yydy$, five $(aydx - axdy): yy = dy$, quæ est differentialis æquatio Parabolæ, quam etiam ordinariis methodis inveni in *Art. 5 Tom. 29 Diar. Ital.*

Exempl. 5. Proponatur æquatio $ayddx = (mm-m)y^{m-1} dy^2 + Pddy$, quam sibi resolvendam sumfit Fagnanus in *Art. 7 Tom. 31 Diar. Ital.* Per theorema nostrum habebimus $aydx = Pdy$, five $adx = Pdy: y$, quæ æquatio iterum differentiatâ dat $addx = dydP: y + Pddy: y - Pdy^2: y^2$, quo valore ipsius $addx$ in proposita æquatione substituto erit $dydP + Pddy - Pdy^2: y = (mm-m)y^{m-1} dy^2 + Pddy$, five $dydP - Pdy^2: y = (mm-m)y^{m-1} dy^2$, & per ydy dividendo $dP: y - Pdy: yy = (mm-m)y^{m-2} dy$, quæ integratâ præbet $P: y = my^{m-1} + b$, ubi b significat constantem arbitrariam; quapropter necessario $P = my^m + by$, alioqui æquatio proposita impossibilis est, nec ad illam perveniri potest sine assumptione differentialis alicujus constantis. Substituendo igitur $my^m + by$ pro P æquatio inventa $adx = Pdy: y$ æqualebit huic $adx = my^{m-1} dy + bdy$,
cujus

ejus integralis est $ax = y^m + by + g$, ubi per g iterum intelligitur quantitas constans arbitraria. Non itaque mirandum est, Fagnanum per duplicem differentiationem hujus æquationis $ax^m = y^m + by + g$ non potuisse redire ad æquationem propositam $ayddx = (mm - m)y^{m-1} dy^2 + Pddy$ (vid. art. 7 Tom. 31 Diar. Ital.) nisi in solo casu, ubi $P = my^m + by + k(ax - y^m - by - g)$, id est, quia $ax - y^m - by - g = 0$ ubi $P = my^m + by$, solus enim iste casus possibilis est, reliqui autem omnes impossibiles sunt & contradictionem involvunt, adeo ut inconcussa maneat veritas illius propositionis, quam *Axioma notissimum non nobilissimum*, ut male impressum legitur, appellavi in art. 5. Tom. 29 Diar. Ital. & in Act. 1720 p. 305, nequicquam obstante erronea Fagnani objectione facta in art. 7 Tom. 31 Diar. Erud. Ital.

Exempl. 6. Proponatur æquatio inter nos controversa Xdy^n :

$$y^m dx^n = \frac{a}{x} + \frac{b dx}{dx^2} + \frac{c dy}{dx dy} + \frac{f dy}{y dx};$$

per theorema nostrum invenitur $\frac{b dx}{dx^2} + \frac{c dy}{dx dy} = 0$, id est $b + c = 0$, sive $c = -b$. *Quod erat demonstrandum.*

Ostensa igitur soliditate animadversionis meæ in præcedentem æquationem a Fagnano propositam, supervacaneum esse existimo refutare reliqua a Fagnano mihi objecta, quæ non nisi verborum cavillationes, logomachias, paralogismos (quales mihi immerito imputantur) ratiocinia propriis Fagnani hypothefibus contraria, flosculosque Poeticos & Rhetoricos, loco demonstrationis geometricæ positos, continere, Lector præcedentia intelligens & cum reliquis nostris hac de re scriptis conferens non difficulter deprehendet.

Quod vero attinet ad Fagnani solutionem hujus Problematis: invenire suppositionem differentialis constantis, quæ integrabilem reddat hanc æquationem $XZdy^n$: $dx^{n-1} = \frac{adz}{z} + \frac{bdx}{dx}$ $+ \frac{cdy}{dy} + \frac{fdb}{b} + \frac{gds}{s}$ ubi X & Z significant quantitates datas quomodocunque per X & constantes, r & b quantitates datas per y &

y & constantes, & quantitatem quomodolibet ex variabilibus & constantibus compositam, a, b, c, f, g constantes arbitrarias & ad differentialem secundi gradus: audeo affirmare, eam esse occultam imitationem methodi a me exhibitæ in *art. 5 Tom. 29 Diar. Ital.* Ecce enim quomodo premendo vestigia illius methodi quæ sita differentialis constans inveniri queat. Integrando propositam æquationem habetur $\int XI dy^n: dx^{n-1} = alz + bldx + cldy + sb + gl\mathcal{E} + le = \text{logar. } z^a dx^b dy^c b^f \mathcal{E}^s e$, ubi e sit quantitas constans quæ sita. Patet igitur quantitatem e talem esse debere, ut $z^a dx^b dy^c b^f \mathcal{E}^s e$ possit æquari quantitati finitæ, in qua indices potestatum ipsarum dx & dy se invicem destruant, ex gr. $\xi^r \gamma^s b^k \mathcal{E}^m dx^n dy^u$, ubi t, s, k, m, u sint numeri constantes sed incogniti, & ξ significet quantitatem quomodocunque expressam per x & constantes; stante igitur prædicta hypothesi erit

$$XI dy^n: dx^{n-1} = \frac{d\xi}{\xi} + \frac{dz}{z} + \frac{sd\gamma}{\gamma} + \frac{kdb}{b} + \frac{md\mathcal{E}}{\mathcal{E}} + \frac{u ddx}{dx} + \frac{u ddy}{dy}$$

& multiplicando utrinque per $\xi^r \gamma^s b^k \mathcal{E}^m dx^n dy^u$ (sumo iterum r & p pro numeris incognitis sed constantibus) habebitur $\xi^r \gamma^s X dx^n dy^u$

$$= \xi^r \gamma^s b^k \mathcal{E}^m dx^n dy^u \text{ in } \frac{d\xi}{\xi} + \frac{dz}{z} + \frac{sd\gamma}{\gamma} + \frac{kdb}{b} + \frac{md\mathcal{E}}{\mathcal{E}} + \frac{u ddx}{dx} + \frac{u ddy}{dy}$$

pro cuius integrali ponatur $\int \xi^r \gamma^s X dx^n dy^u = q \xi^r \gamma^s \mathcal{E}^m dx^n dy^u$, ut autem posterioris membri differentialis i. e. $\xi^r \gamma^s \mathcal{E}^m dx^n dy^u$ in $\frac{qrd\xi}{\xi} + \frac{qpdz}{z} - \frac{qdr}{\gamma} + \frac{qndax}{dx} - \frac{qnddy}{dy}$ possit æquari posteriori membro præcedentis æquationis, oportet ut sit $qr = t$, $qp = t$, $-q = s$, $k = 0$, $m = 0$, $qn = u$, id est, $q = -s$, $r = -t$, $p = -t$, $s = u = -m$, unde substitutis his valoribus pro integrali quæ sita habebimus $\int \xi^{-t} z^{-t} X dx^n dy^u = \int \xi^{-t} z^{-t} \gamma^{-t} dx^n dy^u$; ubi notetur, hic & in similibus casibus, ubi tota integratio actu non fit, sed per signum $\int$ facienda denotatur, non opus esse addere quantitatem aliquam constantem B , ut facit Fagnanus, quia ipsum signum $\int$ satis monere potest, additionem debitam quantitatis constantis in actuali integratione non omittendam esse. Et cum positum fuerit $z^a dx^b dy^c b^f \mathcal{E}^s e = \xi^r \gamma^s b^k \mathcal{E}^m dx^n dy^u$

$dy^{-n} = \xi z^t Y^s dx^{-s} dy^{sn}$, erit e five quantitas constans supponenda $= \xi z^{t-a} Y^s h^f \mathcal{G}^{-s} dx^{-s-b} dy^{sn-c}$ vel (ponendo $t = a$, quod fieri potest non tantum quia t habet valorem arbitrarium, sed & quia ξ quomodolibet data esse concipitur per x , & per consequens etiam per z) $= \xi Y^s h^f \mathcal{G}^{-s} dx^{-s-b} dy^{sn-c}$. Q. E. I. Si quis iam Fagnani solutionem cum ista conferre velit, nullam fere inter eas differentiam inveniet, nisi quod mea paulo sit simplicior, fundamentum autem solutionis utrobique idem, & quod literæ ξ, s, e , mihi idem significant, quod Fagnano respective $A^{s:r}, \Theta^{s:r}, C^{s:r}$.

Non abs re erit hic exponere aliam methodum magis simplicem, quæ sine ulla exponentum incognitorum assumptione filo quasi Ariadne nos ducit ad hujus Problematis solutionem. Sit iterum, ut supra, $\int XI dy^n : dx^{n-1} = \text{Log. } z^a dx^b dy^c h^f \mathcal{G}^s e$, ponatur $z^a dx^b dy^c h^f \mathcal{G}^s e = V^k$, eritque $XI dy^n : dx^{n-1} = k dV : V$ multiplicando per $V = z^{a:k} dx^{b:k} dy^{c:k} h^{f:k} \mathcal{G}^{s:k} e^{t:k}$, habemus $XI z^{a:b} dx^{b:k-n+1} dy^{c:k+n} h^{f:k} \mathcal{G}^{s:k} e^{t:k} = k dV$, ut autem primum hujus æquationis membrum integrari possit in quantitatibus per x & constantes tantum expressis, oportet assumere $e^{t:k} = \xi^{t:k} Y^{-t}$ $dx^{-b+k+n} dy^{-c+k-n} h^{-f:k} \mathcal{G}^{-s:k}$, ubi ξ iterum sit quæcunque quantitas per x & constantes ad libitum expressa, quo posito erit $\xi^{t:k} z^{a:k} X dx = k dV$, cujus integralis est $\int \xi^{t:k} z^{a:k} X dx = kV = k z^{a:k} dx^{b:k} dy^{c:k} h^{f:k} \mathcal{G}^{s:k} e^{t:k} = k \xi^{t:k} z^{a:k} Y^{-t} dx^n dy^{-n}$, & quantitas constans supponenda five e erit $= \xi Y^{-k} dx^{-b+nk} dy^{-c-nk} h^{-f} \mathcal{G}^{-s}$; quæ solutio plane convenit cum priori, in qua t idem denotat, quod in ista $-k$.

Quamvis autem ambæ methodi eandem prodant differentialem constantem supponendam, non tamen existimandum est, hanc quantitatem solam esse, quæ propositam æquationem integrabilem reddat, dantur enim plures aliæ positiones differentialis constantis non contentæ in formula nostra inventa, quæ idem præstant, ut jam olim in exemplo particulari ostendi in *art. 5 Tom. 29 Diar. Ital.* Et sane proposita æquatio facillime ad æquationem differentialem primi gradus reducitur ponendo hanc quantitatem $P dx^x dy^y$ constantem, ubi per P intelligo quantitatem quomodocunque expressam per x, y & constantes; faci-

endo enim hanc hypothefin habebimus $\frac{dP}{P} + \frac{bdx}{ax} + \frac{cdy}{dy} = 0$, id

quod propositam æquationem mutat in hanc $XYdy^n : dx^{n-1} = \frac{adz}{z} + \frac{dP}{P} + \frac{fdb}{b} + \frac{gdz}{z}$, quæ continet tantum differentia

primi gradus, & in qua separatio indeterminatarum & ulterior integratio dependet a diverfitate valoris ipsius P. In cafu speciali quando $X=x$, $Y=1$, $z=x$, $a=1$, $b=1$, $c=1$, $d=y$, $f=1$, $g=0$, feperantur indeterminatæ ponendo constantem $Ax^p dx dy$ id est $P = Ax^p$, ubi p exponentem arbitrarium, & A quomodolibet ex y & constantibus compositam quantitatem denotat, eritque æquatio integralis $(p-1)A^{1-(p-1)}y^{1-(p-1)}x^{-1} = fA^{1-(p-1)}y^{1-(p-1)}x^{-1} dy$. Imo, fi dicendum quod res est, ille qui proponit inveniendam Curvam fatisfacientem æquationi allegatæ generali $XYdy^n : dx^{n-1} = \frac{adz}{z} + \frac{bdx}{ax} + \frac{cdy}{dy} + \frac{fdb}{b}$

$+ \frac{gdz}{z}$ nec fupponit differentialem aliquam constantem, nec

ponit $c = -b$, fimilis est illi, qui proponeret inveniendum aliquem numerum unitate e. g. majorem alio numero, nec diceret quem numerum intelligat per iftum alium numerum; nam quemadmodum in hoc cafu nullus effet numerus, qui quæftioni non fatisfaceret, ita & in illo cafu nulla est Curva, nullaque æquatio integralis, quæ propositæ æquationi differentio-differentiali non fatisfaciat, quippe pro qualibet Curva proposita ipfi conveniens pofitio differentialis constantis inveniri potest. Sit enim $dy = Bdx$ (ubi per B intelligo quantitatem quomodolibet expreffam per x , y & constantes) æquatio differentialis primi gradus Curvæ cujuscunque; ajo hanc ipfam æquationem $dy = Bdx$ effe integralem fæpe allegatæ æquationis a Fagnano propositæ, fi nempe pro differentiali constante affumatur $\xi Y^b f \xi - \xi dx^{-b-c} B^{n-c}$, quæ affumptio femper poffibilis est, excepto fæpe memorato cafu quando $c = -b$, adeo ut nova ratione probata fit veritas afferti mei, quod Problema Fagnani, fi modo fit diftinctum Problema, quod aliquam vel aliquas Curvas, ex omnibus

quæ

quæ in mundo existunt, feligendas vel inveniendas proponat, necessario supponat aliquam differentialem constantem vel esse = - b.

Cæterum recte observatum est a Fagnano, posse formulam inventam differentialis constantis etiam inservire resolvendæ

$$\text{huic æquationi } X^r dx dy^n : dw^n = \frac{adx}{z} + \frac{bdw}{dw} + \frac{cdy}{dy} + \frac{fdb}{b} +$$

$$\frac{gd\zeta}{\zeta}, \text{ cujus integralis invenitur } \int \xi^{-1:s} z^{-a:s} X dx = -s \xi^{-1:s} z^{-a:s}$$

$r^{-1} dw^n dy^{-n}$ posita constante $e = \xi Y^s b^{-f} \zeta^{-g} dw^{-sn-b} dy^{sn-c}$; in

$$\text{casu igitur particulari hujus æquationis } dx dw : dy = \frac{adx}{x} \frac{d dw}{dw}$$

$$+ \frac{dy}{y} \text{ (in qua nulla differentialis constans ponitur, \& ubi s signi-$$

ficat radium circuli osculatoris datum per x & constantes, dw^2

$$= dx^2 + dy^2, a=1, \text{ quando ordinatæ Curvæ in puncto quodam}$$

coeunt, & = 0, quando sunt parallelæ) habebimus ponendo $X=r:s,$

$$r=1, n=-1, z=x, b=-1, c=1, f=0, g=0, \xi=1, s=-1,$$

$$\text{pro integrali quæ sita } \int \frac{x^a dx}{e} = x^a dy : dw \text{ (omitto additionem}$$

constantis ad quantitatem $\int \frac{x^a dx}{e}$ ob rationem supra indicatam)

quam æquationem *debita cautela tractando*, & substituendo pro

$$dw \text{ ejus valorem, obtinebitur } dy = dx \int \frac{x^a dx}{e} : \left(x^{2a} - \int \frac{x^a dx}{e} \right)$$

$$\int \frac{x^a dx}{e} \Big)^{1:2} \text{ alia æquatio quam quæ in Fagnani scripto erronee}$$

impressa legitur.

Absolutis nunc omnibus, quæ neglectis multis aliis respondenda & monenda affe duxi, liceat mihi addere querelam de iniqua censura *Abbatis Lioni, Autoris Supplementorum Diarii Italici*, qui, quamvis in his rebus non versatus, non dubitavit Fagnani scripto præter alia hanc epicrifin subungere: *Frattanto potrà con piacere osservarsi dal Lettore in questa Difesa del Sig. Conte de Fagnani*

gnani la moderazione, degna veramente d'un uomo nobile e dotto, che egli usa nel trattare la sua causa, e nel rispondere alle ultime dure ed acerbe espressioni del suo Oppositore. Ego quidem & alii neque hanc moderationem Fagnani, neque duritiam aut acerbiter in expressionibus meis invenire possumus, nisi Fagnanus (cui ultimis meis verbis ulcus tactum est) aliquam duritiam velit latere in adverbio *centies*, pro quo substituat si velit *sapius*. Sane ad manus mihi sunt literæ Celeberrimorum Virorum, qui tum expressiones meas *modestissimas* appellarunt, tum Fagnani scriptum Lipsiæ impressum (in quo tamen multæ expressiones in Suppl. Diar. Ital. occurrentes correctæ sunt) *felle plenum* esse deprehenderunt; adeo ut a Collectoribus Actorum dubitatum fuerit, an esset Actis inferendum. Si Lectoris interesset, apponerem hic longum indicem, excerptum ex Fagnani ultima defensione, exemplorum istius moderationis, *dignæ scilicet homine nobili & docto*. Sin autem quis sit, qui judicare velit, uter nostrum magis sectatus sit tam veritatem quam modestiam, illius judicium, si scripta nostra attente perlegerit, impavidus expecto, non dubitans, pronuntiatum iri illud Poetæ: *Dat veniam corvis, vexat censura columbas.*

CONTINUATIO DISSERTATIONIS ANTI-Bernoullianæ de luminis refractione, Autore JO. RIZETTO, Actis Erud. A. 1726 M. Junio
p. 275 insertæ.

PHÆNOMENON I.

IN transitu luminis ex medio rariore in densius, mutato angulo incidentiæ mutatur angulus refractionis, ea lege, ut horum angularum sinus sibi invicem in ratione constante respondeant.

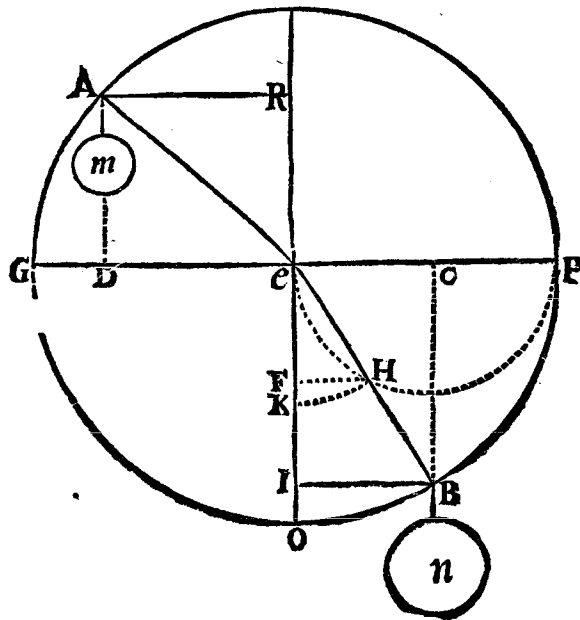
EXPLICATIO.

Sinus angulorum incidentiæ & refractionis inter se sint vel reciproce ut resistentiæ mediorum, juxta Canonem Bernoullianum, vel directe ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur, juxta nostrum; mutata incidentia luminis ex uno in aliud medium transeuntis, constantes attamen sunt,

sunt, tum illæ resistentiæ, tum istæ facilitates. Quare videtur ita esse mutanda refractione, ut constans maneat in utroque casu etiam ratio inter eos sinus, & Canon sit æque Bernoullianus ac noster pro hoc explicando Phænomeno idoneus.

Facit autem respectu primi difficultatem, quod floccus lanæ levis, & globus auri gravis descendunt velocitate valde inæquali per aerem, & velocitate perquam æquali per materiam illam, quæ remanet in Machina Boileana aere vacua; quare patet assignabilem esse resistenciam aeris, & inassignabilem resistenciam materiæ in hac machina remanentis. At hæc materia (etiam annuente Bernoullio) ætherea dicitur, itaque resistenciam ætheris esse infinite minorem resistenciam aeris conceditur.

Difficultas igitur in eo consistit, quod in transitu luminis ex æthere in aerem, ex medio scilicet resistenciam infinitesimæ in alterum resistenciam finitæ, quamvis mutetur angulus incidentiæ, attamen Canon Bernoullianus postulat, ut angulus refractionis semper unus & idem maneat, hoc est infinite parvus. Cum enim sit resistenciam aeris ad resistenciam ætheris ut sinus anguli incidentiæ AR , (Fig. 1) ad sinum anguli refractionis BI , resistenciam aeris

est

est infinite major resistentia ætheris; & proinde debet esse AR infinite major BI : Quælibet nempe sit quantitas finita AR , quantitas BI debet esse semper infinitesima. Quam ob rem in transitu luminis ex æthere in aerem vel Canon Bernoullianus, vel Phænomenon propositum falsitatis arguendum est. At in transitu luminis ex æthere in aerem Astronomorum observationes ostendunt, quod si mutatur angulus incidentiæ, angulus refractionis unus & idem semper non est, nempe infinite parvus, sed hic etiam mutatur, sinibus horum angulorum in ratione assignabili sibi invicem respondentibus; videtur itaque in hoc casu ipse Canon deficere, & etiam in eo propositum Phænomenon confirmari.

Si nostro Canoni insistimus, hujusmodi difficultates evitamus, quælibet enim sit finita vel infinita facilitas, qua lumen propagatur in æthere (per ea quæ supra docuimus), hæc ita differt ab illa, qua propagatur in aere, ut ratio inter has geminas facilitates assignetur. Quoniam igitur sinus angulorum incidentiæ & refractionis juxta ipsum Canonem sunt ut istæ facilitates, itaque assignabitur ratio quoque inter eos sinus. Si igitur assignabilis est angulus incidentiæ, assignabilis erit etiam angulus refractionis, ac si mutatur primus, mutabitur juxta legem propositam etiam secundus. Quare si Canon Bernoullianus experienciæ adversatur, noster autem arridet, illo itaque deficiente, hæc videtur solus explicando Phænomeno satisfacere.

Pro corollario subjungo, hinc alias profluere leges, quas docuit Newtonus in Libro Optices. Is ait primo, quod si ratio inter sinus angulorum incidentiæ & refractionis in transitu luminis ex medio rariore in densius, exempli gratia ex æthere in aerem, est ut b, a , & in transitu ex eodem medio rariore in aliud densius, exempli gratia ex æthere in aquam, ut B, a , ratio inter eos sinus in transitu ex aere in aquam sunt inter se ut B, b . Is deinde pronunciat, quod si lumen transit per multa-refringentia media gradatim invicem densiora, & superficiebus inter se parallelis terminata, summa omnium refractionum est æqualis uni refractioni ei, quæ futura esset luminis immediate ex primo medio in ultimum transeuntis: & hoc esse verum affirmat, etiam si corporum refringentium numerus augeatur infinite, eorumque distantia
inter

inter se minuuntur, adeo ut lumen continuis refractionibus in lineam plane curvam inflectatur. Quare concludit, totam refractionem luminis per Atmosphæram transeuntis ab altissima ac rarissima ejus parte usque ad infimam & densissimam æquare refractionem, quæ futura esset luminis simili obliquitate transeuntis immediate ex æthere in illum aerem, qui pari densitate sit, ac infima pars Atmosphære. Ratio pendet ex præmissis, & hoc ideo dixisse sufficiat.

PHÆNOMENON II.

In transitu luminis ex medio densiore in rarius dato angulo incidentiæ assignatur angulus refractionis eo pacto, ut ratio inter sinus horum angulorum inversa illius sit, quæ erat in transitu ex hoc medio rariore in illud densius.

EXPLICATIO.

Si Canon Bernoullianus adhibetur, transeunte lumine ex medio rariore in densius, sinus angulorum incidentiæ & refractionis reciproce sunt, ut resistentiæ mediorum. At redeunte lumine ex hoc medio densiore in illud rarius, constantes manent istæ resistentiæ, ergo constantes erunt etiam illi sinus, & eorum ratio in secundo casu inversa erit illius, quæ fuerat in primo; quare satis ad intentum facere Canon ipse videtur.

Objicitur tamen, quod in transitu luminis ex aere in ætherem, scilicet (per ea, quæ supra tradita sunt) ex medio resistentiæ finitæ in alterum resistentiæ infinitesimæ, quamvis detur angulus incidentiæ BeI (Fig. 1), attamen postulat ipse Canon, ut nullo modo assignari possit angulus refractionis AeR . Cum sit enim resistentia ætheris ad resistentiam aeris ut sinus anguli incidentiæ BI ad sinum anguli refractionis AR , resistentia aeris est infinite major resistentia ætheris, & proinde AR debet esse infinite major BI . Quælibet igitur sit quantitas finita BI , nunquam potest assignari quantitas AR ; quam ob rem vel is Canon vel Phænomenon propositum in hoc etiam casu falsitatis arguendum esse deprehenditur.

Contra hanc difficultatem responderi potest, quod in eo casu radius ex medio densiore non emergit in rarius, sed potius

P

regre-

regreditur tanquam reflexus. Quo posito sequitur, lumen ex æthere in aerem immergi, non autem ex hoc in illum emergere. At lumen coloris ærei, quod exhibet Luna in defectu (P. Ricciolo in Almagesto indicante) est illud Solis, quod a nostra Atmosphæra refringitur; patet itaque, lumen ex æthere in aerem immergi, & ex hoc in illum emergere. Quam ob rem (ni fallor) in hoc etiam casu ipse Canon deficit, & propositum Phænomenon confirmatur.

Non ita Canon nostro contingit: si radii extrema linea FG (Fig. 2) propagatur in medio densiore intra rectas mG , OF ; facilitas propagationis esse potest vel æquabilis vel successive repressa. Si æquabilis est; inde sequitur, quod constanter sit applicata illa vis, unde oritur propagatio, ac radius hominem imitetur, qui vi semper eadem innatans, difficilius movetur in aqua densiore; at si ex hac in alteram rariorem transit, majorem innatandi facilitatem indipiscit. Si vero facilitas, qua lumen propagatur in medio densiore successive reprimitur, sequitur, quod minor sit in medio rariore repressio, & ideo propagationis facilitas major sit in rariore quam in densiore.

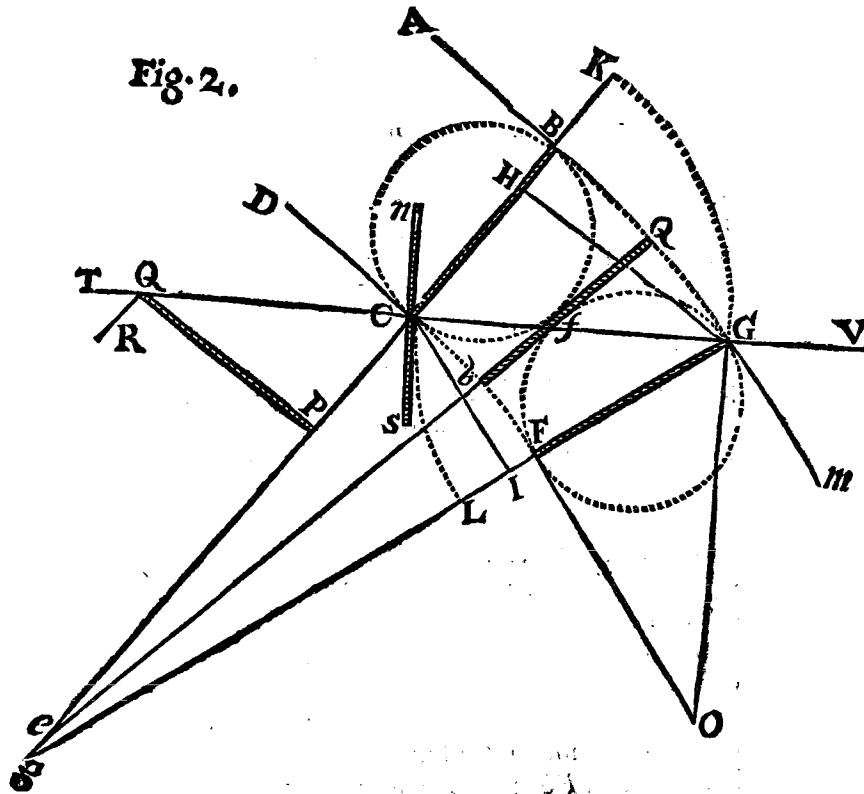
His positis, si radii extrema linea FG (Fig. 2) propagata intra rectas mG , OF incidit oblique ex densiore in superficiem CG medii rarioris, huic primum occurrit, ac primum emergit punctum G , dum adhuc punctum F per medium densius propagatur. Cum autem minorem difficultatem offendat punctum G , quam punctum F , necesse est, ut in transitu ex uno medio in aliud ea puncta F , G propagentur per curvas GB , FC ; Dum scilicet punctum F propagatur ægrius in medio densiore per arcum minorem FC , necesse est, (inquam) ut punctum G propagetur facilius in rariore per arcum majorem GB ; donec tota linea FG emergente, ac acquirente positionem CB , iterum propagatio fiat punctorum extremorum C , B per alias rectas CD , BA . Hinc igitur Demonstrationis præmissæ vestigiis insistendo intelligitur sinus angulorum incidentiæ & refractionis in transitu quoque ex medio densiore in rarius esse inter se ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur.

Si igitur propagationis facilitas æquabilis est, post emergence-

nem

nem ex denfiore in rarius, eadem redit, quæ fuerat ante immer-
 sionem ex rariore in denfius; fi facilitas propagationis fucceffive
 reprimitur, in tranfitu ex denfiore in rarius ita fit ordine inverfo
 repressio, ficut in tranfitu ex rariore in denfius antea fiebat.
 Quoniam autem hæc contingere patet, cujuslibet refiftentiæ fit
 medium rarius, five finitz five infinitesimæ; colligitur itaque,
 rationem inter facilitates propagationum in uno casu esse semper
 inverfam illius, quæ fuerat in altero. Et quoniam ita pariter inter
 fe habentur sinus angulorum incidentiæ & refractionis, itaque
 in tranfitu luminis ex denfiore in rarius dato angulo incidentiæ
 assignatur angulus refractionis eo pacto, quo erat explicandum.

Fig. 2.

P 2

Corol.

Corollarii loco subiiciendum est, hinc aliam emanare legem, quam Newtonus tradit in libro supra citato: Is ait, quod si radius refractus ad punctum incidentiæ revertatur, in eandem lineam refrangitur, quam incidens ante descripserat. Hujus quoque legis explicatio est eadem, quæ prior, & ideo sufficiat illam indicasse.

PHÆNOMENON III.

Radius qui ex medio densiore transit in rarius, est diversus ab illo, qui ex rariore transit in densius, ac diversitas in eo consistit, quod ille non semper ex densiore in rarius emergit; sed si angulus incidentiæ est nimis magnus, emersione in immersionem mutata regreditur tanquam reflexus: Radius autem, qui transit ex rariore in densius, semper immergitur.

EXPLICATIO.

Principia Bernoulliana videntur in hoc Phænomeno explicando deficere: transeunte radio Be (Fig. 1) ex medio densiore BCD in rarius CDA , Virga rigida QD instar axis admittat more Bernoulliano verticillum e , qui lubricissime fluat. Huic verticillo duo funiculi alligati sint eAm , eBn trochleas A , B superambientes, inque suis extremitatibus suspensa sustinentes duo pondera inæqualia r , m , quæ mediorum resistentias expriment. Deinde ostendatur, verticillum e pertrahendum esse in virga CD ad eum locum, in quo sinus anguli BeI representantis angulum incidentiæ ad sinum anguli AeR exhibentis angulum refractionis sit ut pondus m exponens resistentiam medii rarioris ADC ad pondus r exprimens resistentiam medii densioris DCB . His positis, verticillus e ita se componere debet, ut semper adsint Anguli BeI , AeR , ut unus nempe alteri semper respondeat. Quamobrem longe abesse videtur, ut ex hoc principio mechanico eliciatur ratio, qua ob nimiam magnitudinem anguli incidentiæ BeI (deficiente angulo refractionis AeR) reflexionem potius quam refractionem radius patiatur.

Non ita principia nostra deficient: ex densiore in superficiem medii rarioris CG (Fig. 2) radius incidat $mGFO$, cujus linea extrema FG ita sit inclinata, ut antequam emergat tota, possi-

positionem acquirat $S n$ perpendicularem superficiem refringenti CG . Quoniam propagatur facilius (medio permittente rariore) pars emersa $C n$, & ægrius (medio impediante densiore) pars immersa CS ; tota linea $S n$ (cujus partes facilitate cientur inæquali) non amplius propagabitur pro peragenda emersione; sed contra medium densius inclinata ad immersionem regredietur, & tota ipso medio motus immersa, positione $P Q$, ac directione $Q R$ propagabitur tanquam reflexa.

Cum iterum sit æqualis propagationis facilitas, hinc acquisita in emersione, & inde amissa in immersione, si facilitati acquisitæ mutatio respondet positionis FG in SN , necesse est, ut facilitati amissæ respondeat æqualis etiam mutatio positionis SN in PR . Cum igitur angulus CQP sit æqualis angulo CGF , recti sunt anguli RQP , mGF , & æquales per consequens anguli RQT , mGV : Nimirum extrema linea FG post inceptam emersionem redit ad immersionem ea lege, qua reflexionem subire solet.

Hinc patet, quod ipsa linea FG ex medio densiore emergenda mutari potest in immergendam, si nimis magnus est angulus incidentiæ OGm ; Cum enim refractione a perpendiculari discedat, emersio incipere potest, & antequam peragatur, fieri ejus lineæ positio $S n$ perpendicularis superficiem refringenti CG , & inde ad immersionem reclinari. At pariter manifestum est, quod ipsa linea FG in medium densius immergenda mutari nequit in emergendam. Quilibet enim sit angulus incidentiæ OGn , cum tamen refractione ad perpendicularem accedat, nullam ea linea potest in actu immersionis positionem acquirere, qua ulterius introire recuset.

Quamvis radii extrema linea FG sit infinite parva, arcus tamen FC , GB (per ea, quæ supra docuimus) inter se sunt, ut facilitates, quibus propagatio fit in mediis inæqualiter resistentibus. Sunt autem in eadem proportionem finis angulorum incidentiæ & refractionis; Si hæc igitur proportio in terminis finitis assignatur, facile intelligitur, rectas quoque Gm , BA , quæ tangunt arcum superiorem GB in punctis extremis G , B ad se invicem sub angulo assignabili inclinari. Cum itaque radius

transiens ex directione mG in alteram BA per alias directiones medias transiturus sit; si aliqua ex his est parallela superficiæ refringenti CG , tunc emersione in immersionem mutata, radius regreditur tanquam reflexus. Quare patet, quod licet infinite parva sit incidentis radii diameter, idem semper effectus contingere debet, & juxta leges propositas refractionis fieri, vel in reflexionem mutari. Quod erat explicandum.

PHÆNOMENON IV.

Resistentiæ aeris & aquæ inveniuntur directe, ut differentia inter sinus angulorum incidentiæ & refractionis in transitu luminis ex æthere in aerem, & in transitu ex æthere in aquam.

Ex observationibus in Anglia habitis ac in Commentariis Regiæ Academiæ Parisiorum anni 1700 relatis colligitur, esse ipsorum angulorum sinus in transitu ex æthere in aerem ut 100036, 100000, & in transitu ex æthere in aquam ut 134400, 100000. Quare eliciuntur differentiæ inter eos sinus, ea scilicet, quæ habetur in uno casu ad illam, quæ habetur in altero, ut 100036-100000, 134400-100000, vel ut 1, 955. At Newtonus in Principiis Mathematicis ex suis experimentis pendulorum in aere & aqua oscillantium elicit resistantias aeris & aquæ esse inter se ut 1 ad 800 vel 900; licet igitur has sumere resistantias differentiis illis directe proportionales.

EXPLICATIO.

In hujus Phænomeni explicatione Canon Bernoullianus videtur non modo deficere, sed etiam adversari; cum enim sinus angulorum incidentiæ & refractionis in transitu luminis ex æthere in aerem inter se sint ut 100036, 100000, & in transitu ex æthere in aquam ut 134400, 100000, erunt ipsorum angulorum sinus in transitu ex aere in aquam ut 134400, 100036. Quare sequitur ex ipso Canone, proportionem inter resistantias aeris & aquæ esse ut 100036, 134400, vel quam proxime ut 1, 13, valde diversam ab illa (ut 1 ad 800 vel 900), quæ ab experientia indicatur.

Ut hujus diversitatis causa intelligatur, notetur prius, quod in transitu luminis ex aere in aquam ex lege actionis & reactionis

Autor

Autor elicit, resistentias aeris & aquæ esse inter se, ut vires, quibus lumini opus est ad eas resistentias superandas; & quoniam statuit has vires in puncto incidentiæ obniti, ex suo mechanico principio collegit, easdem vires, & per consequens easdem resistentias esse reciproce inter se, ut sinus angulorum incidentiæ & refractionis. Ad memoriam deinde revocetur, quod in puncto incidentiæ ex una parte obnitiatur illa vis, quæ superest lumini post aeris resistentiam superatam, & ex altera parte obnitiatur altera vis, quæ refertur ad excessum, quo resistentia aquæ superat resistentiam aeris; non autem obnitiuntur vires, quibus lumini opus est ad superandas resistentias aeris & aquæ. Quare perperam Autor (ni fallor) ex mechanico suo principio collegit, has vires, siue horum mediolorum resistentias sinibus illorum angulorum reciproce respondere.

Denique loco virium, quibus dicitur lumen per media resistentia ferri, substitutis facilitatibus, quibus dicatur illud per eadem media propagari, ex lege actionis & reactionis iterum colligatur, esse resistentias aeris & aquæ, ut facilitates, quas lumen amittit in transitu ex æthere in aerem, & in transitu ex æthere in aquam. Quoniam autem sinus angulorum incidentiæ & refractionis inter se sunt juxta Canonem nostrum ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur, hinc facile elicitur differentia inter eos sinus in transitu luminis ex æthere in aerem ad differentiam inter eosdem sinus in transitu ex æthere in aquam, ut differentia inter facilitates, quibus lumen propagatur in æthere & aere, ad differentiam inter facilitates, quibus propagatio fit in æthere & aqua, vel ut facilitas, quam lumen amittit in transitu ex æthere in aerem, ad facilitatem, quam amittit in transitu ex æthere in aquam, vel tandem ut resistentia aeris ad resistentiam aquæ: Quod erat explicandum.

Proportiones inter sinus angulorum incidentiæ & refractionis ab Anglis inventæ exponuntur in transitu luminis ex æthere in aerem numeris 100036, 100000; in transitu ex æthere in aquam numeris 134400, 100000, ita ut constans in utroque casu sit angulus refractionis. Cum autem sinus ipsorum angulorum inter se sint ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter
refi-

resistentibus propagatur, erunt proportionales inter facilitates propagationum in æthere & aere ut 100036, 100000, in æthere & aqua ut 134400, 100000. At si loco primæ proportionis altera æqualis substituatur expressa numeris 100000, 99964; loco secundæ altera æqualis substituenda pariter erit, quæ numeris 100000, 74404 exprimat, adeo ut constans in utroque casu sit facilitas propagationis in æthere. Cum enim facilitates, quibus lumen propagatur in aere & aqua, sint reliquæ illius facilitatis, qua propagatur in æthere, constans hæc esse debet, transeunte lumine vel ex æthere in aerem, vel ex æthere in aquam. Quare si loco facilitatum restituantur sinus incidentiæ & refractionis, isti exprimendi sunt (ni decipior) in transitu ex æthere in aerem numeris 100000, 99964, & in transitu ex æthere in aquam numeris 100000, 74404, ita ut in utroque casu sit constans angulus incidentiæ in æthere.

Differentiæ igitur inter eos sinus transeunte lumine ex æthere in aerem, & ex æthere in aquam statuendæ esse videntur, non juxta computum Anglorum ut 100036 - 100000, 134400 - 100000, vel ut 1, 955, sed juxta nostrum ut 100000 - 99964, 100000 - 74404, vel ut 1, 711. Porro Newtonus ex suis experimentis pendulorum in aere & aqua oscillantium invenit aeris & aquæ resistentias ut 1, 571; deinde subjunxit, *quod si penduli in aqua oscillantis filum totum fuisset immersum, resistentia ejus fuisset adhuc major, adeo, ut penduli in aere oscillantis resistentia illa, quæ velocitatis quadrato proportionalis est, quæque sola in corporibus velocioribus consideranda venit, sit ad resistentiam ejusdem penduli totius, eadem cum velocitate in aqua oscillantis, ut 1 ad 800, vel 900 circiter, hoc est ut densitas aeris ad densitatem aquæ quam proxime.* Videtur autem proportio inter resistentias aeris & aquæ, quam Newtonus invenit, majorem illa (ut 1, 571) magis esse appropinquatura ad illam ut 1, 711, quæ deducitur ex refractione juxta computum nostrum, quam ad illam ut 1 ad 800, vel 900, quæ refertur ad densitates juxta computum Newtoni, vel ad illam ut 1, 955, quæ elicitur ex refractione juxta computum Anglorum.

Cum in transitu luminis ex æthere in alia media densiora diffe-

differentiæ inter sinus angulorum incidentiæ & refractionis sint ut facilitates, quas lumen in penetrandis mediis amittit, vel ut mediolorum resistentiæ; ita incidat radius Ae (Fig. 1) ex æthere in medium densius DCB , ut infinite parvus sit angulus AeD , complementum anguli incidentiæ: ac is radius ita refringatur in eB , ut sit angulus refractionis BeI , cujus sinus BI : sumatur eH æqualis BI , ac ducatur FH parallela ad ipsam BI . Denique constantes maneant æther & angulus incidentiæ, mutetur autem medium densius, & per consequens angulus refractionis. Hinc vocatis $eB(a)$, $eF(x)$, $FH(y)$, in triangulis similibus eBI , eHF invenitur analogia, $IB(\sqrt{x^2+y^2}).HF(y)::eB(a).eH(\sqrt{x^2+y^2})$, ex qua deducitur $a-y.y=x^2$.

Si itaque dividatur eP bifariam in C , ac ex puncto C , semidiametro Ce , descripto semicirculo eAP , ducatur quælibet recta eHB ; exponente eH sinum anguli refractionis, intercepta HB exprimet differentiam inter hunc sinum & illum anguli incidentiæ, vel facilitatem, quam in penetrando medio lumen amittit, vel tandem ipsius medii resistentiam.

Ab hac constructione plura notatu digna indicantur: In transitu luminis ex medio densiore in rarius agnoscitur, quis sit angulus incidentiæ, extra quem incidens lumen reflectatur potius quam refringatur. Si enim dividatur semidiameter eO in puncto k , ut sit eO, eK , sicut angulorum incidentiæ & refractionis sinus, ac ex centro e , semidiametro eK , describatur arcus KH secans semicirculum eHP in puncto H ; recta eHB transiens per punctum H faciet angulum BeI , extra quem incidens lumen reflexionem potius quam refractionem patietur.

Cum refractiones oriantur ex facilitatibus, quas lumen in penetrandis mediis amittit, his facilitatibus amissis respondent resistentiæ mediolorum, & his resistentiis vires refractivæ, quæ mediis ipsis tribuntur, ac pariter differentiæ inter sinus angulorum incidentiæ & refractionis. Quamobrem his differentiis eas pariter vires refractivas in præfatis Commentariis Regiæ Academiæ Parisiorum recte dicitur respondere. Itaque in transitu luminis ex æthere in medium densius vim hujus refractivam,

Q

five

five resistantiam licet agnoscere; si enim dividatur ut prius semidiameter eO in puncto K , ut sit eO , eK sicut angulorum incidentiæ & refractionis sinus, ac ex centro e , semidiametro eK , descripto arcu KH , agatur per punctum intersectionis H recta eHB , intercepta HB vim refractivam, seu resistantiam medii densioris exponet.

Hinc tabulam construximus, cujus prima columna in partibus decem millesimis indicat proportionem sinuum incidentiæ & refractionis, in transitu luminis ex æthere in illa media, quæ Newtonus posuit in tabula prop. 10 part. 3 Lib. 2 Optices. Ostendit secunda Columna vires refractivas seu resistantias ipsorum mediorum absolutas, quæ in ipsis partibus exprimentur. Gravitates specificas, seu densitates mediorum tertia columna in partibus iisdem exponit. Interim deficiebant in hac tabula tenacitates, quæ ad densitates additæ resistantias absolutas mediorum, seu vires refractivas componunt. At tenacitas in uno medio inveniri non poterat, nisi prius ea cognita foret in altero: Hæc porro in nullo medio cognoscebatur, sed observare tamen licebat, in quo medio illa minima videbatur. Hinc Vitrum Antimonii notavi, quam maxime friabile, perexigua scilicet affectum tenacitate; quare hoc satis ad intentum facere visum fuit.

Cum vis refractiva hujus vitri sit 4706, ejus densitas 52800, observavi vim refractivam aeris $3 + 6 : 10$, & ejus densitatem 12. Hinc statui, quod si nulla foret ipsius vitri tenacitas, haberetur analogia $4706. 52800 :: 3 + 6 : 10. 40$. Posito itaque, quod vitrum Antimonii tenacitate careat, si ipse quoque aer tenacitate careret, ejus densitas constaret ex partibus 40. At hæc constat ex partibus 12; colligitur itaque, vim refractivam aeris componi ex summa duorum elementorum, scilicet ex densitate 12, & ex tenacitate 28. Vera hæc esset aeris tenacitas, si nulla foret illa vitri Antimonii; at quoniam aliqua hæc est, ea quoque aeris est major quam illa inventa. Cum tamen pateat, ipsius vitri tenacitatem perexiguam esse; Si itaque negatur exacte illam aeris invenire, saltem datur eam proxime agnoscere; intelligitur enim, veram aeris tenacitatem non esse minorem inventa, sed illam esse paulo majorem. Tali pacto aliorum mediorum tenacitates elicui,

elieui, ac in quarta tabulæ columna descripti, quæ nisi exacte, saltem proxime veræ sunt, cum veræ sint paulo majores inventis, non autem minores.

<i>Corpora refringentia</i>	<i>Proportio sinuum incidentiæ & refractionis seu proportio facilitatum, quibus propagatur lumen ex æthere in alia media.</i>	<i>Vires refractivæ seu Resistentiæ mediæ abso-lute.</i>	<i>Gravitates specificæ seu densitates mediæ.</i>	<i>Tenacitates.</i>
Pseudo-Topazius	10000 - 6087	3913	42700	1200
Aer	10000 - 9996 + 4:10	3 + 6: 10	12	28
Vitrum Antimonii	10000 - 5294	4706	52800	—
Selenites	10000 - 6721	3279	22520	14270
Vitrum commune	10000 - 6451	3549	25800	14015
Chrystallus de Rupe	10000 - 6400	3600	26500	13890
Chrystallus Islandica	10000 - 6000	4000	27200	17676
Sal Gemmæ	10000 - 6470	3530	21430	18175
Alumen	10000 - 6857	3543	17140	18124
Borax	10000 - 6818	3182	17140	18566
Vitrum	10000 - 6562	3438	19000	19574
Vitriolum Dantzicum	10000 - 6600	3400	17150	20997
Oleum Vitrioli	10000 - 7000	3000	17000	16656
Aqua pluvia	10000 - 7440	2560	10000	18720
Gummi Arabicum	10000 - 6774	3226	13750	12444
Spiritus vini	10000 - 7300	2700	8660	21636
Camphora	10000 - 6666	3334	9560	17448
Olivum	10000 - 6818	3182	9130	26874
Oleum ex lini semine	10000 - 6750	3250	9320	27146
Spiritus Terebentinæ	10000 - 6800	3200	8740	27166
Electrum	10000 - 6429	3571	10400	30365
Adamas	10000 - 4100	5900	34000	32197

Proportiones sinuum incidentiæ & refractionis, ac densitates mediæ in hac tabula descriptæ cum illis conveniunt, quæ in tabula Newtoniana leguntur; discrepant autem proportiones inter vires refractivas, & densitates; At de hac discrepantia non miror, videtur enim tabula Newtoniana falsæ Hypothesi insistere, qua nimirum supponitur, lumen esse celerius in corporibus quam in inani.

Mirum est potius, quod in nostra tabula inveniatur resistentia aquæ, quæ oritur ex tenacitate, major illa, quæ provenit ex densitate. Nam ea difficultatem faciunt, quæ Newtonus docet

quæstione vigesima Optices. Is ait, *quod Calor multum facit ad fluiditatem, diminuendo tenacitatem corporum: Fluida reddit multa corpora, quæ alioquin fluida non sunt, augetque fluiditatem liquorum tenacium, ut olei & mellis, eorumque vim resistentem eo pacto imminuit, quod utique facere deberet, si quidem aquæ resistentiæ pars aliqua notatu digna oriretur ex tenacitate partium suarum. Quare aquæ vis resistens oritur præcipue ex vi inertia materiæ suæ.*

Huic difficultati Autor ipse respondere debuerat; cum enim in prop. 10 part. 3 Lib. 2 ejusdem operis, is quoque colligat ex luminis refractione, aquam esse mediæ naturæ inter corpora pinguia, sulphurea & unctuosâ, ut Camphoram & oleum, ac inter alia terrestria, macra, & alcalizata, ut Pseudo-Topazium & Vitrum Antimonii, materiam aquæ consentit non exigua tenacitate coire. Cum autem ille præmissam difficultatem prætereat, eâ, quæ ad rem nostram faciunt, in medium ferenda sunt.

Si verum est, quod ex partibus solidis consent omnia corpora fluida; alia tenacitas est, qua simul universæ corporis fluidi partes adhærent, & alia qua coit singularum partium materia. Tenacitas autem, cujus inops (fluiditatis causa) dicitur aqua, primi generis esse videtur; generis (inquam) illius, quod ad refractionem non facit; hanc enim patitur lumen (ni fallor) penetrando materiam singularum partium; Quare tenacitas, cujus dives (refractionis causa) aqua dicitur, esse videtur secundi generis. Hoc etiam confirmatur ex eo, quod aqua sive in liquorem soluta, sive in glaciem indurata, refractionem (teste P. Lana) in utroque casu quam proxime æqualem efficit: Quare vitrum quoque in liquorem (ut aqua) solutum, æque lumen refringeret, ac in soliditatem (ut glacies) induratum, nam materia singularum partium æque in utroque casu luminis penetrationi resisteret. Dum agitur itaque de luminis refractione, tenacitatem esse intelligendam puto, non illam propriam corporis fluidi, qua minimæ ejus partes inter se adhærent; sed illam æque communem corpori tam fluido, quam solido, qua scilicet materia partium singularum cogitur, Quare non miror, si a refractione judicatur

dicatur resistentiã aquæ, quæ tribuitur tenacitati, majorem illa esse, quæ adscribitur densitati.

Itaque addendum est, quod in transitu luminis ex aere in aquam sinus angulorum incidentiæ & refractionis sunt ut 99964, 74404; quare resistentiis aeris & aquæ relativis ad densitatem existentibus ut 12, 10000, vel ut 1, 833, ut ipsorum mediorum resistentiæ absolutæ sint juxta Canonem Bernoullianum ut 74404, 99964, oportet eorum resistentias relativas ad tenacitatem esse ut 1118, 1; & hoc nescio quo colore affirmari possit. Diversam autem invenimus, si nostro Canoni insistimus; cum enim resistentiæ absolutæ aeris & aquæ juxta istum Canonem sint ut 36, 25596, vel ut 1, 711; si horum mediorum resistentiæ relativæ ad densitates sunt ut 1, 833, ipsorum resistentiæ relativæ ad tenacitates erunt ut 1, 589, scilicet in ratione diversa parum ab illa (ut 28, 18720, vel ut 1, 672), quæ ex tabula prædicta resultat. Quare in omnibus & per omnia Canon Bernoullianus elidi, & noster confirmari videtur.

Prætermittenda non est vis refractiva, seu resistentia illa, quæ medium densius luminis impervium facit. Cum enim in transitu ex æthere in aquam sinus angulorum incidentiæ & refractionis sint 100000, & 74404, vel quam proxime 4 & 3, & per consequens vis refractiva seu resistentia aquæ 4-3 (1); ut penetrationis facilitate pereunte refractione omnino tollatur, sufficit vim refractivam, seu resistentiam medii densioris esse majorem quadruplo illa aquæ. Quod in causa esse potest, ut corpora opaca fiant.

Tandem conclusionis loco sequens observatio subjungenda est: corpus elaterii expers, cujus massa e , feratur directe velocitate f in alia duo corpora quæta, ac ea pariter elaterii experta, semel in corpus, cujus massa r , & rursus in aliud, cujus massa R : ea lege, qua corpora inertia moventur, elicitur corpus e post congressum ferri in primo casu velocitate $fe: r+e$, & in secundo velocitate $fe: R+e$. Hocposito velocitates, quibus movetur corpus e ante & post congressum, erunt in primo casu ut $f, fe: r+e$; vel ut $r+e, e$; & in secundo ut $f, fe: R+e$, vel ut

Q 3

$R+e$,

$R + e, e$; ex quo elicitur differentia inter eas velocitates in primo casu ad eandem differentiam in secundo ut r, R , nimirum ut massæ ipsorum corporum r, R .

In transitu luminis ex æthere in aerem, & ex æthere in aquam vidimus, esse resistentias aeris & aquæ ut differentias inter sinus angulorum incidentiæ & refractionis, qui propagationum facilitates exponunt. Si igitur comparamus resistentias aeris & aquæ cum massis corporum r, R , luminis energiam cum massa corporis e , & facilitates, quibus lumen propagatur, cum velocitatibus, quibus ante & post congressum movetur ipsum corpus e , loco quantitatum illarum his aliis proportionalibus substitutis, in uno casu uti possumus eo discursu, quo in altero usi sumus, ac in utroque similes consequentias elicere. At analogiam inter has quantitates esse percipimus, & consequentias, quæ similes in utroque casu eliciuntur, veras esse cognoscimus; itaque intelligimus, actionem luminis transeuntis ex medio rariore in densius, eam scilicet pertinentem ad facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur, eo modo temperari, quo natura moderatur motus corporum elaterii expertium.

Si rursus pila BC (Ftg. 2) elaterii experts (cujus puncta extrema BC ferantur pari velocitate per rectas AB, DC) impingat oblique in alteram quietam GF , hanc etiam elaterii expertem; hæ pilæ simul invicem comprimuntur, geminæ in unam coiturræ. Cum autem minorem resistentiam inveniat punctum B , quam punctum C ; necesse est, ut in tempore compressionis punctum B moveatur citius per arcum majorem BG , dum alterum punctum C movetur tardius per arcum minorem CF , donec perfecta compressione, ac mutata positione BC in alteram (puta) GF , iterum pari velocitate ferantur per rectas GM, FO . Quoniam igitur demonstravimus, ita transire ex medio rariore BCC in densius CGF radium $ABCD$, cujus extrema linea BC , videtur itaque temperari, ut motum corporum elaterii expertium, actionem radii transeuntis ex medio rariore in densius, ac non modo eam actionem pertinentem ad facilitates, sed etiam illam pertinentem ad directiones, quibus fit in mediis inæqualiter resistentibus propagatio.

Cum

Cum tandem diameter radii talis sit, ut tanquam infinite parva nisi Mathematicæ, saltem Physicæ sumi queat, indicavimus ea, quæ supra demonstrata sunt, alteranda non esse nec a tremitu, nec a quolibet alio elemento, quod in collisionibus locum invenit. Quare ex hoc etiam patet, actionem uminis ex medio rariore in densius transeuntis, vel illam pertinentem ad facilitates, vel illam pertinentem ad directiones, temperandam esse ut motum corporum elaterii expertium. Quoniam igitur ita fieri ex Phænomenis etiam constat, videtur itaque huic nostræ explanationi omnia conspirantia favere.

JOANN. CASP. LOESCHERI, S. THEOL.
Doct. Superint. & Past. prim. Rochlitiens. Liber II de
Patribus Africanis, in quo de S. Athanasii, Cyrilli Alex.
Didymi Alex. Eutychii Alex. Isidori Pelus. Macariorum,
Nili, Nonni, Origenis Adamant. Pauli Theb. Paphnutii &c.
vita, eruditione, meritis, scriptis, elogiis, nævis,
singularibus rebus & autoritate
exponitur.

Rochliti, formis Langianis, 1724, 8.

Plag. 12.

NON defuit promissis, priori Libro, in his Actis recensito, factis, S. R. Autor, secundoque hoc libro eadem methodo pergit ad Patres, qui veram Christi Ecclesiam ornarunt, Ægyptios; inter quos Alexandrini reliquis facile palmam præripiunt, sigillatim Athanasius, Clemens, Cyrillus, Didymus, Origenes, Theophilus, Dionysius & alii. In gratiam legentium memorabilia non hujus tantum, sed prioris etiam libri peculiari indice complexus est. Promittit præterea, Accessiones ad utramque libri totius partem, si summò visum fuerit Numini, suo tempore in lucem prodituras. Ex parte autem hac secunda quædam breviter delibare, Ben. Lectori haud ingratum fore autumamus. Pag. 15 abominatur errorem *Autoris Anonymi Angli*, doctrinam de *S. Trinitate* a Valentinianis coortam esse, absque fronte tradentis.

Pag.

Pag. 22, *Clementem Alexandrinum* Plutarchum Christianum a non nemine habitum observat, Jacobumque Gadium taxat, qui jam dictum Autorem Præfulem Alexandrinum fuisse contendebat. P. 44, *Origenem Adamantium* omnium, qui sanctum regni Christi cætum orparunt, Presbyterorum doctissimum fuisse, censet. Pag. 50, B. Kortholti iudicium, Origenem, si errores sibi objectos pro suis non agnovisset, dissensum suum publico scripto testari debuisse, referens, hoc fortè ab Origene aliquo loco factum suspicatur; etsi de omnibus ejus erroribus idem sibi persuadere nolit. Id ex eo colligit, quia pleraque ejus scripta hodie non extant, & quia Hieronymus (vid. p. 53) ex quadam Origenis epistola, Origenem cum dolore factum retulit, *se multa erronea scripsisse*. Pag. 59 commemorat, Origenem in Libris contra Celsum testari, crepitus ventris s. v. ab Ægyptiis pro re sancta stultissime habitos fuisse. Idem Origenis liber a Philippo Labbeo opus aureum nuncupabatur, vid. p. 59. *Dionysium Alexandrinum* Antistitem Romanum in suis ad hunc Epistolis fratrem appellasse, p. 66 enarrat. Pag. 97 occasione epistolarum *Paschali* ab *Athanasio* cum ad alios, tum ad ipsos Romanorum Episcopos, scriptarum observat, Athanasium, etsi hoc jus ad ipsum & reliquos Alexandrinæ Ecclesiæ Antistites pertinuerit, nullam sibi tamen prærogativam ex hac consuetudine arrogasse, quam haud dubie Romanos Antistites sibi asserturos fuisse credit, si hoc jus ad eos spectasset. Cum Petro Nannio, nulli Patrum plures libros fuisse suppositos, pag. 97 existimat. Veritatem historix de *Paphnutio* cælibe pro sacerdotum conjugio in concilio Nicæno magno cum pondere sententiam dicente, idque graviter defendente, adversus Pontificios pag. 104 seq. vindicat. *Homilias Cyrilli Alexandrini* tanto in honore sacerdotibus Ægyptiacis fuisse, ex Gennadio notat, ut verba ad populum pro concione facturi eas memoriæ mandatas ex sacro suggestu recitarint. Mittimus alia, quia ratio instituti nostri, quod prolixitatem non fert, plura annectere vetat.

JO. CASP. LOESCHERI, S. TH. D. SUPER-
int. & Past. Rochlit. Parergorum Sacror. Exercit. XI &
XII,

XII, *quarum illa de ficto Mosis sacerdotio, hæc de homine interno & spir. in impiis exponit.*

Dresdæ, sumtibus Hæred. Miethianorum, 1723, 4.
Const. plagulis 7.

Continuatio hæc Paregorum Sacr. Autoris duo tractat argumenta haud levis momenti. Prima harum Exercitationum Romani cœtus fautoribus opposita est, in qua Autor refutato Tolandi iniquissimo de Mose judicio, Bellarminum, Greferum aliosque Romani cœtus, Mosis summum sacerdotium idque Aaronis sacerdotio eminentius tribuentes refellit, causamque, cur ita sentiant, uberius exponit, & quantum illis intersit, ut hunc errorem tueantur, planum facit, veramque sententiam idoneis argumentis evincit, confutatis simul adversariorum rationibus. In altera Exercitatione res *paradoxa* & perabsurda Fanaticorum quorundam sententia impugnatur. Cum enim homo *internus & spiritualis* solis credentibus vereque piis conveniat, hi talem in impiis pariter ac piis quærunt. Hos igitur, notatis Pontificiorum, Reformatorum, Socinianorum, Arminianorumque de interno homine erroribus, modeste confutat, & *Weigelianorum* non solum errorem refellit, sed Fehrmanni maxime & similibus figmentum sibi discutiendum sumit, ultimoque loco argumenta dissolvit, quæ vel adversantis sententiæ fautores urgent, vel ad errorem illum extenuandum facere videntur.

FRANCISCI FABRICII ORATIO IN NATALEM CL sive Annum Jubileum III Academiæ Batavæ, quæ est Lugduni Bat. habita auctoritate publica d. VIII Febr. MDCCXXV.

Lugd. B. in typographia Acad. Petri van der Aa, 1725, f.
Plag. 17.

ET si in Orationibus, sigillatim impressis, recensendis parci esse consueverimus, hujus tamen, quam Summe Reverendus *Fabricius*, Magistratu Academico decedens, ipso ejus Natali CL recitavit, vel ideo mentionem faciendam putamus, quod ad Historiam Literariam illustrandam non parum conducit, imprimis

R

cum

- cum Autor notas Orationi sub finem adjunxerit admodum curiosas. Nos pauca pro more enotabimus. Cum orto cum Hispanis bello prudenter perspiceret Guilielmus Araufionensis, Lovaniensem Academiam, quæ unica hæc fuerat in Belgio, nec religioni, nec statui civili Belgarum satis convenire, autor fuit suæ forque, datis d. 28 Dec. A. 1574 ad Status Hollandiæ ordines litteris, ut novam Academiam conderent Lugduni, quod illi consilium ita probabant, ut eam haud multo post d. 8. Febr. 1575 solenni ritu inter arma inaugurarent, eodem Jano Doufa, qui nuper urbi præfectus eam contra hostes strenue defenderat, primo Academiæ Curatore constituto. De Mathesi hic sigillatim observatur, quod ea inde ab A. 1599 lingua Belgica, autore Mauritio Principe, hic doceri cœperit, ne Latinæ ignari artis bellicæ notitia privarentur. Theatrum Anatomicum maximum ante paucos annos incrementum accepit a Jo. Jac. Ravio, qui ei præparata sua cum instrumentis Anatomicis curiosissimis A. 1719 suprema voluntate legavit, cujus legati Indicem propediem emissurus dicitur Cl. Albinus. Memorantur & inter recentiora legata, tum Codices excusi vetustæ editionis & manuscripti rariore, a Celeb. Perizonio, A. 1715 die 6 April extincto, Bibliothecæ donati, tum Sphæra Astronomica Copernicana, qualis in sola Regis Galliæ supellectile mechanica existat, a Sebastiano Schepers, Senatore Roterod. A. 1711 Bibliothecæ destinata. Inter legata ad sublevandam studiosorum paupertatem facta, quorum summa centum millia floren. longe superat, recentissima sunt Perizonii, qui 20000, & Samuelis de Zee, qui mortuus 1724 10000 Academiæ reliquit. Professorum aliorumque Virorum doctorum, Lugdunum eruditionis suæ fama illustrantium, longos catalogos Noster nectit, simulque nuntiat, Petrum vander Aa in eo esse, ut omnium Professorum vitas cum eorum iconibus in lucem emittat. Imprimis vero extollit virtutem Juvenum studiosorum, qui, Gallis A. 1672 urbi imminenti, in unam cohortem descripti, sub præfecto primario Christiano Meldero, Mathem. Professore, & altero ab illo, Carolo Dematio, Med. D. & Chymici Professore, portam, per quam Hagam tenditur, strenue tuendam susceperunt. Quam publice eodem anno elegiaco carmine nomine Magistratus urbani deprædicavit Janus Grœnendicius,
- urbis

urbis Actuarius, numismate quoque argenteo in rei memoriam
 cuso ac distributo, cui hoc inscriptum carmen:

p. XXIX.

*Græcia devictam jactat per Pallada Trojam,
 Immensa strueret cum modo molis equum.
 Diva Minerva suis Leydam conservat alumnos,
 I nunc, & dubita, quis magis aqua fuit.*

Inter cives Academix illustres Mauritius imprimis & Fredri-
 cus Henricus, Guilielmi I Arausionensis filii, tum Guilielmus
 III, Patriæ Gubernator ac postea Angliæ Rex, memorantur,
 nec omittuntur summi Principes alii, qui Academiam sua præ-
 sentia dignati sunt, in quibus Russorum imprimis Imperatorum
 compellat, ejusque singularem in lustrandis rimandisque naturæ
 arcanis curiositatem extollit, observatque in notis, illo ipso die
 8 Febr. paucis ante horis, quam hæc habita Oratio, rebus mor-
 talibus fuisse ereptum tantum Principem.

XVII.
 XXXI.

p. 15.

SYSTEMA RELIGIONIS MUHAMEDANÆ.

Petropoli, in officina Cæsarea, 1722, fol.

Alph. 4 pl. 8.

AUtorem hic liber habet Illustrissimum Moldaviæ quondam
 Principem, in omni doctrinarum genere eximium, *Deme-
 trium Contemirum*. Inter alia illustria eruditionis suæ specimina,
 quorum pleraque imperfecta sunt, hoc quoque scriptum reliquit,
 quod ante obitum, qui incidit in diem 21 Augusti anni 1723, La-
 tino sermone ab eo compositum, posteaque in Ruthenicum trans-
 latum, Augustissimo Imperatori PETRO MAGNO dicavit, apud
 quem Senatoris intimique Consilarii munus admirabili dexteri-
 tate administravit. Multi de religione Muhamedanorum hæcte-
 nus prodidere: inque his palmam reliquis fere præripuit Hadria-
 nus Relandus in suo de religione Muhamedana libro; nihil tamen
 nostri Autoris scripto in hac materia melius exactiusque in
 lucem adhuc prodixisse facile velliconjectu est, quod libros
 Muhamedanorum rarissimos evolvere, eorumque sacra prop-
 rius introspicere, Autori licuit. Multa itaque hic de genuina
 eorum doctrina, multa de hæresibus Muhamedanorum, eorum-
 que autoribus reperiuntur, quorum apud reliquos altum est silen-
 tium. Præfixa operi est præfatio, erudita multa aliaque conti-

R 2

nens,

nens, quæ Imperii Turcici statum hodiernum concernunt. In encomium Illustriss. Autoris Archimandrita Theophylactus, Scholæ Moscuenfis Rector, Oden quandam non in elegantem Latinam, & Gedeon Wiszniowski, Philosophiæ Doctor, inscriptionem satis amplam præmifere. Jam, cum liber ipse nondum ad nos pervenerit, solum, quod possumus, Librorum & Capitem conspectum, qualis nobis transmissus est Petropoli, cum B. L. communicamus.

Divisum est opus in Libros VI. Liber primus continet Capita 12. Capite 1 exponuntur nomina Muhamedis, 2 vita ipsius, 3 persona, 4 mores, 5 initium pseudoprophetiæ illius, 6 quomodo legem a Deo acceperit, 7 ascensus ipsius in cœlum, 8 descensus e cœlo, 9 miracula, quæ scriptis memoriæ prodita leguntur, 10 alia miracula, quæ a plebe narrantur, & virtus filii ipsius, qua satisfecit libidini aliquot millium militum, numerusque uxorum ejus, 11 ipsa ipsius, & 12 Successores ejus. Liber II absolvitur 6 Capitibus, quorum primo tractatur de nominibus Curani, vulgo Alcorani, 2 de libro Muhamedis, qui traditiones continet, 3 de doctrina Curani, 4 de falsitate Curani, 5 de stilo Curani, 6 de difficultate idiomatis, quo Curanus scriptus est. Liber III exponit Apocalypsin Muhamedanam. Liber IV constat 21 Capitibus, quorum primo generatim agitur de Theologia Muhamedanorum, 2 exponitur, quid sentiant de Deo, 3 de providentia divina, 4 de creatione eorum, quæ præcesserunt universi creationem, 5 de Angelis, Diabolis, &c. 6 de creatione mundorum, 7 de creatione Adami & Evæ, 8 de Prophetis ab Adamo usque ad Noachum, 9 de ipso Noacho, 10 de Ahrahamo, & filiis ejus, 11 de Moyse & Aarone, 12 de Davide & Salomone, 13 de Alexandro Magno, 14 de Salvatore nostro Jesu Christo & beatissima Virgine Deipara, 15 de Sanctis Christianorum, 16 de fine mundi, 17 de universali resurrectione & judicio extremo, 18 de examine peccatorum fidelium, 19 de Araff, igneo fluvio, ipsorum purgatorio, 20 de inferno, & 21 de Paradiso. Liber V habet 15 Capita, quorum primo continetur modesta Autoris excusatio, quod vix valeat omnes, quotquot sunt, ejus superstitionis vanitates describere. In 2 tractatur de Religione Muhammedana in universum, 3 de *Husl*, i. e. ablutione totius

totius corporis, & *Aldest*, i. e. ablutione manuum, 4 de *Namar*, i. e. precibus, 5 de *Urudz*, i. e. jejuniis, 6 de *Hadz*, i. e. peregrinatione versus Meccam, 7 de præceptis Curani, 8 de operibus ad *Fars*, i. e. præcepta a Deo data, & *Gunnet*, i. e. præcepta a Muhamede instituta pertinentibus, 9 de operibus ad solum *Gunnet* pertinentibus, 10 de operibus meritoriis, sed non necessariis, 11, quod ea, quæ ad *Fars* atque *Gunnet* simul pertinent, & necessaria sunt & meritoria, 12 de aliis operibus meritoriis, 13 de Præceptis *Halat*, i. e. permissivis, 14 de præceptis *Haram*, i. e. prohibitivis, 15 de *Mecrub*, i. e. execrabilibus vel spurcis. Liber VI continet Capita 41, quorum primo tractatur de *Dubun*, i. e. Solennitate generaliter accepta, 2 de Matrimonio, 3 de Divortio, 4 de sepultura & parentalibus, 5 de monumentis *Schejchorum*, i. e. prælatorum, 6 de diebus festis, 7 de Solennitatibus politicis, 8 de sectis *Derwischorum*, i. e. religiosorum in genere, 9 de primis harum sectarum autoribus, 10 de secta *Mewlewi Derwisch*, 11 de secta *Bektachi Derwisch*, 12 de secta *Calenderi Derwisch*, 13 de secta *Kadri Derwisch*, 14 de *Derwischis Torlaz*, & *Ebrithubari* dictis, 15 de secta *Jedbemi Derwisch*, 16 de secta *Hysrewi Derwisch*, 17 de *Abdal*, *Urian*, & *Budalla Derwisch*, 18 de *Sejab Derwisch*, 19 de hæresibus Muhamedanorum in genere, 20 de hæresi *Raphasy* dicta, 21 de hæresi *Munafub*, 22 de hæresi *Maalumi*, 23 de hæresi *Himetullabi*, 24 de hæresi *Mesaky Bajagy* &c. 25 de hæresi *Ischraky*, 26 de hæresi *Chajreti*, 27 de hæresi *Muammasi* & *Selis*, 28 de hæresi *Bektaschi*, 29 de hæresi *Kadyfadeli*, 30 de hæresi *Mumfijunduren*, 31 de hæresi *Luty*, 32 de idololatriis, & impiis Muhamedanorum, 33 de atheis Muhamedanorum, 34 de scientiis, quæ apud Muhamedanos coluntur, 35 de eo quod primum esse debeat in scientiis, 36 de doctrina *Incba* dicta, 37 de scientiis *Rekam gendise* &c. 38 de Logica, Rhetorica, &c. 39 de scientia divinorum nominum, 40 de scientiis *Rasad*, *Sybr*, *Tylym* &c. & 41 de scientiis *Fal*, *Dzajasuly* &c. prohibitis.

ELOGIUM JOACHIMI FRIDERICI FELLERI.

Patrem habuit B. Fellerus Joachimum, Theologiæ Lic. & Poeseos apud nos Professorem, Collegam nostrum sub ipsius hujus instituti auspiciis perindustrium, matrem vero Annam Do-

rotbeam, *Friderici Rappolti*, Theologi de Academia nostra optime meriti, filiam, e quibus natus est Lipsiæ anno superioris sæculi LXXIII die 26 Dec. Ingenium nactus ad literarum studia aptissimum, mature sub idoneis magistris operam iis dedit, ita ut jam A. 1688, anno ætatis decimo quarto, prima Philosophiæ laurea ornaretur. A. 1690 literarium iter ingressus, *Wittebergam* primum adiit, *Kirchmaieri*, Viri clarissimi, convictu & hospitio usus; tum *Fribergam* delatus, Plur. Rev. *Bayeri*, ab Orientali præsertim literatura celebris viri, bibliothecam diligenter perlustravit. Hinc *Tschopavia* transiens non neglexit contemplari *preccatoriam*, uti vulgus appellat, *speluncam Valentinii Weigelii*, quam pro metallico ipse cuniculo habere non dubitavit. Aliquanto diutius *Sneebergæ* commoratus est, retinente ipsum *Lichtenbani*, Medici clarissimi, humanitate & bibliotheca. Diutius etiam *Cygnæ*, in Parentis sui patria, ubi B. *Schlegelii* Superintendentis convictu, hospitio autem publico Senatus ipsius usus est, qui demandaverat ipsi curam conficiendi catalogi ejus Bibliothecæ, quæ post Chr. *Daumii* V. C. mortem ad Senatum pervenerat. Cum vero Bibliotheca illa libris maximam partem Philologicis constaret atque Criticis, tum quid de juvene XVII annos nato judicaverint homines idonei, tum quanta ipsi facultas discendi hac occasione oblata sit, apparet. Sed interruptum tranquillum hunc secessum acerba mors Patris, quem, dum semisopitus, desurgendi causa, cubiculo dormitorio egredi vult, malus error ad fenestram appulerat lorica humiliori, per quam infeliciter adeo in pavementum delapsus est, ut cranio eliso paulo post exanimaretur. Rediit noster post funus patris *Cygnæ*, & absoluto demum Catalogo Bibliothecæ *Daumianæ*, *Lipsiam* reversus, ab A. 1693 Juris tum civilis tum publici studio seriam operam navare cœpit, Titio præsertim, *Menckenio*, *Franckensteinio*que doctoribus. A. 1696 iter literarium denuo ingressus, mox *Guelferbyti* innotuit magno *Leibnitio*, cui in tertium annum operam navavit sedulam in colligenda ex medii ævi scriptoribus materia historiæ *Brunsvicensis*, aliosque literarios labores ipsi adjuvit, liberaliter eo nomine tractatus, nec dimissus sine viatico. Circa Historiam *Brunsvicensem* quid egerit, ipse indicat in vitæ *Leibnitianæ* suppl. „Ex Historicis medii ævi, mihi

„ex

„ ex Bibliotheca Electorali suppeditatis, operose congeffi *Ex-*
 „ *cerpta & Collectanea secundum ordinem annorum*, ab initio Im-
 „ perii Henrici Sanchi live ab anno 1002 usque ad excessum Hen-
 „ rici VI Imperatoris & finem seculi XII. Antiquiores quosvis
 „ scriptores aut coævos primum perlegi, deinde recentiores cum
 „ veteribus cõparavi. Gesta præfertim & itinera Imperatorum,
 „ festa Nativitatis Christi, Paschatos, Pentecostes &c. passim
 „ celebrantium, aliaque memorabilia, adhibitis accuratissimis
 „ Chronologis, diplomatibus, chronographis ineditis, quanta
 „ fieri potuit diligentia, annotavi & excussi. Quicquid sub eo-
 „ rum Imperio *de rebus Brunsvicensibus* reperire potui, eo retuli,
 „ ita ut potius Annales rerum ab Imperatoribus seculi XI & XII
 „ gestarum, quam Historia Brunsvicensis appellari mereatur.
 Neque vero sibi hic ipse defuit. Nam præterquam quod in eo,
 quo ipse præditus erat, ingenio multa hæere necesse fuit ex tot
 librorum lectione, & ipso usu reddi ad historiam cum laude
 tractandam aptius subactiusque, multa etiam tum ex ore ac literis
 Viri, tum ex libris, quos legebat, hausta sibi seposuit, non ipsi
 tantum, sed pluribus, quin posteritati profutura. Hoc enim ex
 fonte profluxerunt, maximam certe partem, primum *Monumen-*
 „ *ta varia inedita*, quorum fasciculus ultimus, isque XII prodiit
 anno hujus sæculi XVIII (plures quo minus secuti sint, per B. Virum
 non stetisse, certum est) deinde literario illi apud Leibnitium
 otio debetur *Historia Genealogica domus Brunsvicensis*, variis ob-
 servationibus illustrata, quæ prodiit anno hujus sæculi XVII
 Lipsiæ, libellus bonæ frugis & optimarum observationum plenif-
 simus, non tantum ad Serenissimæ familiæ, cui Regium Anglo-
 rum diadema veterem dignitatem instauravit potius, quam re-
 centem contulit, origines antiquissimas pernoscendas, sed ad
 alia multa historiarum capita inde illustranda. Sed quantum ex
 Leibnitiana illa consuetudine profecerit noster, nihil forte meli-
 us indicaverit, quam editum ab ipso A. 1718 *Otium Hanoveranum,*
 „ *seu Miscellanea ex ore & schedis Ill. Viri p. m. G. G. Leibnitii quon-*
 „ *dam notata & descripta &c. quibus præmissum est supplementum*
 „ *vite Leibnitianæ*, quod paulo ante laudavimus. In hoc otio plu-
 rima inesse, quæ non possunt non esse Leibnitiani nominis i. e.
 „ literarum omnium studiosis jucundissima, quisquis legere volue-
 rit,

rit, deprehendet. Sed redimms in viam. Hoc labore perfunctus (verba sunt B. Viri, is, quæ ante retulimus, proxima) operam meam commodavi celeberrimo viro *Jobo Ludolfo*, Francofurti ad Mœnum, in Parte secunda *Theatri mundi*, seu hifloriæ universalis ex recentioribus hifloricis, Pufendorffio, Vittorio Siri, Nani, Gallorum Commentariis &c. contextenda. Fateor tamen, multa memoratû digna, quæ tunc ad illud opus complendum subministraveram, ob festinationem Autoris ætate jam gravis & librarii omiffa, aliæque minoris momenti ex Theatro Europæo & fimilibus fcriptoribus arrepta fuiffe. Anno hujus feculi primo Noribergæ aliquandiu moratus est apud fratrem novercæ suæ, Godefridum Thomafium, Virum non fola medendi fcientia, fed reliquis etiam Apollineis artibus merito fuo celeberrimum, ejusque diviti bonæ copiæ bibliotheca fruitus est. Sed amplior paulo post occasio illi nafcebatur divitiarum, quæ ingenio comprehenduntur, insigniter augendarum; itinere in Galliam fufcepto, in quo, tum Leibnitiana tum fua ipfius commendatione adjutus, innotuit eruditiffimis ea tempeftate hominibus, in quibus nominare ipfe folebat *Hofpitalium* Marchionem, tum *Bulteavium* Confiliarium atque Secretarium regium, *Godefredum* & ipfum Confiliarium tabulariique cultodem, *Toinardum* præterea, *P. de Vitre*, Abbatem de *Longuerue* & *Bækeronium*, qui Palmquifto, Suecorum Regis legato, tum a facris erat. Redux factus cum Ratisbona transfret medio A. 1702, a Legato Brunfuico-Cellenfi, *Schraderro*, præfectus est filii ipfius unici, qui poftea patri fuffectus est, moribus ftudiisque regendis, manfitque in familia Viri Excellentiffimi ufque ad auctumnum Anni 1706 hujus feculi, quo ad occupandam Secretarii Ducalis ftationem Vinariam commendatione avunculi fui *Rappolti*, qui Cancellarius eò tempore erat, vocatus est. Sub initia ftatim hujus muneris anno feculi quarto in comitatu Ill. Viri *Lynckeri* Vindobonam abiit, cum is nomine totius Sereniffimæ familiæ Vinarientis feudum, quod vocant, acciperet, rebusque ex fententia peractis, redeunte Legato, ipfe aliquot adhuc menfibus, indultu Principis fui, in convictu Ill. Viri *Huldebergii* Vindobonæ hæfit. Non ita multo poft A. 1708 & iterum A. 1720 Vitebergam miffus, communis domus Saxonicæ tabularii recentendi caufa, ea cum fide & dexteritate his rebus perfunctus est, quam & in aliis omnibus muneris fui partibus demonftravit. Si quid illi otium a laboribus relinqueretur moleftiffimis, ut qui in audiendis fcribendisque litibus verfarentur maximam partem, illud literis omne tribuit; unde præter ea, quæ ante jam commemoravimus, & alia forte, quæ noftram effugere notitiam, nata ipfi funt, quæ ad emendandum & illuftrandum Atrium vernaculum Heroum Saxoniorum Sigifm. a Birken ab ipfo allata funt, quæ editio prodiit Norib. 1718, 8. Multo enixiorem operam navavit in *Serotini* (*Spafthens*) i. e. *Stilieri* ampliffimo opere vernaculo, quod *Secretariorum artem* infcripfit. Illud cum propediem (abfolutum enim effe, præter indices, ex ipfo B. Viro audivimus) prodierit, apparebit luculentius, quam præclare occafionibus ufus fit, obiter quafi, & nulla parte officii fui neglecta, ftudiofius earum rerum, quibus ipfe cum laude interfuit, inferviendi. Uxorem duxit A. 1708 Annam Elifabetham Wolfiam, honeftiffimo genere Senatorio & Mercatorio apud Numburgenfes ortam, e qua filios fuperftites habet duos, unam filiam virginem. Morbum, qui fatalis ipfi fuit, naftus videtur fuiffe jam A. 1719, ubi hæmorrhagiam narium fecuta febris tertiana cum fudoribus per tres menfes integros ipfum afflixit. Idem morbus A. 1723 cum pleuritide fpuria & continua tuffi rediit, quem tamen præter fpem tum evafit; fed ita ut ab illo tempore fatis appareret, cum hæftico ipfum morbo conflitari, qui cum per totam hiemem proximam tuffi, æftu, fudoribus, illum maceraffet, tandem d. 15 Febr. A. 1726 mortali-
um rebus exemit, virum & reip. & literis merito fuo defiderandum.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. IV.

INDEX ALTER PLANTARUM, QUÆ IN
Horto Academico Lugduno-Batavo aluntur, conscriptus
ab HERMANNO BOERHAAVE.

Partes II.

Lugduni Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1720, 4.

Alph. 3 pl. II Tabb. æn. 28.

Quem sub auspicia muneris sui jam tum divulgaverat Horti Lugdunensis Indicem; altera vice pluribus per decennium accessionibus auctum, pauloque accuratius digestum, binis voluminibus, (serius quamvis allatis, non tamen penitus silentio prætermittendis) exhibuit Celeberrimus *Boerhaave*. Qui cum intelligeret, multis, qui herbarum cultura delectantur, non ingrati esse hortorum, in quibus publica auctoritate studiosius colliguntur, brevem historiam; quibus tam conspicuus hoc tempore hortus ab initiis ad tantum succreverit splendorem, quibusve sua debeat incrementa, succincte in historia Indici huic præmissa explicat. Primum loci pone ædes Academicas a Curatoribus Reipublicæ A. 1557 horto destinati conditorem *Theodor. Augerium Clutium* memorat, qui cum filio, *Augerio Clutio*, per universam Europam, imo & Asiam, ad plantas sedulo investigandas, aliquot annos ablegato, fatis egregia horti posuit fundamenta; cui uberius exornando *Bontius, Pavius, Clusus, Vorstii, Schuylius, Syenus*, omnes summi inter illorum temporum Botánicos nominis, tantâ dexteritate

& sollicitudine manus admoverunt ; ut *Paulus Hermannus*, libris non minus Botanicis, quam horti cura, bene de herbarum notitia meritus, anno 1680 ad 1537 stirpes in eodem deprehenderet: quorum ille tamen conatus tanto post se intervallo reliquit, ut octo annorum spatio ad 3029 usque plantas in hortum congefferit. Cui post *P. Hottinum*, in digerendis accuratius plantis potissimum occupatum, Autor huius Indicis Celeberr. anno huius seculi nono ex merito successit.

Primus in hoc Indice locum plantæ occupant submarinæ, utpote simplicissimæ, ab Autore antea in privatos usus collectæ, nunc suis in scriptæ titulis publice in usum studiosorum expositæ ; quarum quatuor ab ipso constituuntur genera : Lithophyta, Keratophyta, Titanokeratophyta, & reliqua mollioris fabricæ marina. His terrestrium stirpium simpliciorum, in quibus partim neque floris neque fructuum vestigia patent, partim aliqua saltem vasorum seminalium rudimenta sunt conspicua, subjungit. In quarum tamen simplicissima fabrica flosculorum aliquando fructuumve simile quid humanam esse deturam industriam contemplatione ductus modi, quem natura ubique solet servare, confidit ; cum seminalia in iis organa & ovaria requiri tota clamet natura ; eoque minus de felici dubitat successu, cum & *Malpighius* in ficu tectos flosculos atque fructus integros tandem præter expectationem deprehenderit. Inde ad plantas, composita magis ex organis diversis fabrica gaudentes, progreditur, omnemque earum gentem bifariam dividit ; in Dicotyledones seu binis lobis seminalibus, embryonem in medio complectentibus, in semine præditas, & Monocotyledones, quibus, si eo spectantes occurrant plantæ, Polycotyledones jungi queant. Arctiores earum ordines a semine, quod ad maturitatem provectæ ferunt, constituuntur, unde Gymnopolyspermarum, Gymnomonospermarum, Gymnotetraspermarum, Enangiospermarum, Diangiopolyspermarum, alixque emergunt classes. Reliquas earum divisiones modo a varia floris figura, modo a foliorum cauliumque crescendi ratione, modo ab aliis deducit momentis ; ita scilicet Gymnotetrasperma in verticillatas, asperifolias, tetrapetalas ab eo dividuntur.

Spe-

Speciales cujusvis plantæ characteres ex *Malpighio* potissimum & *Grewio*, quos apparatus naturæ herbas molientis optime ostendisse censet, desumfit. Nominum innovationem, quantum licuit, evitare studuit, sicque, quam in primo admisisse fatetur culpam, in hoc emendare allaboravit. Imo ne ceterorum nova fingendi nomina pruritus suis obesse queat Auditoribus, potiora cognomina *Casparis* & *Joannis Bauhinorum*, *Morisonii*, aliorumque, quorum icones accuratiores evolvi merebantur, ubique subjunxit. Quo tamen labore superfedere in posterum Botanicos posse sperat, simulac Amplissimus *Guil. Sberardus* Pinacem suam, opus dudum desideratum, evulgaverit; cui perficiendo prosperam vegetamque eam senectam merito cum Autore iterum atque iterum apprecamur. Ut autem accuratam magis Botanicis studiosis notitiam conciliaret, durationem stirpium, locum apud Batavos natalem, civitate medica ob perspektas earum virtutes donatas, ut & quæ ad culturam & conservationem plantarum pertinent, suis quæque signis annotavit. Hac ratione digestas ab Autore descriptasque invenies plantas indigenas æque ac exoticas, quarum non exiguum hinc & inde per totum systema numerum, quibus rariora potissimum placeant, deprehendent. Imprimis egregie iis se probabunt stirpes nonnullæ, quibus Africa superbit, elegantissimæ, Tomo II a p. 182 ad p. 206 cum sollicitè descriptæ, tum nitidissimis tabulis æneis delineatæ, quarum icones a *Joanne Hertog*, herbarum per omnes terras indagatore sedulo, sibi concessas, perituras forte alias, hac occasione ab interitu vindicare non inconsultum, neque lectori ingratum fore duxit. Tria sunt illarum genera *Lepidocarpodendron*, *Conocarpodendron*, & *Hypophyllocarpodendron*, in varias quæque species distincta, loco quarumvis natali, usuque pariter, si quis esset in Medicina, notatis. Neque, quibus novas, variis e terrarum angulis excussas, accuratius nosse & systemati inserere volupe est, ingratum erit, sub finem operis recensitas legere plantas, de quarum ordine dubitat, quasve nondum ab autoribus descriptas esse animadvertit.

SEBASTIANI VAILLANT, ACAD. REG. SCIENT.

Socii, & Plantarum in Horto Regio Parisino Demonstratoris, Botanicum Parisiense, Operis majoris Prodromus.

Lugduni Batav. apud Petrum van der Aa, 1723, 8.

Plag. 9.

Indicem hunc plantarum, quæ sponte sua circa Lutetias nascuntur, prodromum majoris operis, propediem rogatu defuncti Auctoris a se edendi, Celeberr. *Boerhaave* evulgavit, ut, quarum plantarum delineationem, quidve novi in ipso opere debeat expectare, eo certius lectori constare queat. Edidit jam sub finem seculi proxime præterlapsi *Tournefortius* Plantarum indigenarum catalogum; huic operi supplementa scribere, & quæ solertiam viri summi præterfugerant, curatius colligere, ab illo ipso tempore ad annum usque 1722 annifus est, in quo quantum ille præstitit, vel ex sola huius indicis inspectione facile patebit, siquidem præfixi plantarum nominibus asterisci, (quorum aliquot singulis paginis occurrunt) prætervivas *Tournefortio*, & ab autore adjectas denotant stirpes. Has igitur omnes ingenti in folio volumine descripsit, florendi & perficiendi semina tempus, nomen proprium æque ac synonyma usitatiores adnotavit, observationes circa partium fabricam creberrime immiscuit, in reliquos Auctores criticas subinde notas adjecit, utque eo perfectius prodiret opus, manu *Claudii Aubriet*, Pictoris Regii, in hoc opere a *Tournefortio* jam exercitati, minutissimas Plantæ partes delineari curavit.

Hoc opere ita absoluto, ut publicam lucem aspicere mereatur, præter opinionem per litteras a Celeberr. *Boerhaave* flagitare cœpit, ut curam evulgandi operis in se fusciperet. Qui illud & precibus amici & bono publico se debere ratus, tabulas pictas, quæ ad opus pertinebant, haud mediocri ære suo redemit, eumque iis librum ipsum accepit, easdemque a principe sculptorum sui ævi, *Jacobo Wandelaar*, æri incidi curavit. Jamque magna spes affulget, ipsum propediem opus proditurum, siquidem *Job. & H. Verbeck*, Lugdunenses, & *B. Lakemann*, Amstelodamen-

mensis, bibliopolæ, conditiones obtulerunt, quibus nomina profiteri sua jubentur, qui leviori pretio, antequam liber perficiatur, solvendo ejus compotes fieri cupiunt. Ceterum quale ipsi libro statuendum sit pretium, facile intelligit, qui a Vaillantio, natura veluti ad Botanicen destinato, *Tournefortii* disciplina formato, usu demum in horto regio Parisino, cui præfectus erat, confirmato, multis jam in Botanica speciminibus incluto, illum elaboratum, tabulasque trecentas præstantissimorum artificum manu pictas, ærique incisas, jam Celeb. *Boerhaave* cura studioque in publicum prodire perpenderit.

JOHANNIS MEYERI, S. THEOL. D. ET
Prof. Tractatus de temporibus sacris & festis diebus
Hebræorum. Accedit מנחת הערית *Volumen*
de jejuniis.

Amstelodami, apud Jo. Pauli, 1724, 4.

Alph. 3 pl. 5.

PRimam hujus Operis editionem A. 1693 p. 505 sq. recensuimus. Hanc alteram cum Autor, nuper vita defunctus, ideo se distulisse scribat, ut prodiret elaboratissima, utque produceret non vulgaria & trita, sed rara & alibi haud obvia, merito putamus, nova nobis defungendum esse recensione. Divisit autem hoc opus duas in partes, alteram *τεχνικήν*, alteram *ιστορικήν*. Ac in priore quidem copiose agit & accurate de distributione temporis in annos, menses, septimanas, dies, & horas. Scilicet præmissa *Capite primo* quæstione de anni tempestate, qua conditus mundus, invictis argumentis e sacro codice probari posse statuit, autumnali tempore mundum fuisse a Deo creatum, multisque refellit *Sebast. Schmidium*, pro verno propugnantem tempore. Hinc *Cap. II & III* computationem annorum Judaicam considerans, in medium profert *Raf Adæ* computum mensium unius anni, & *R. Hillelis* cyclum novemdecennalem, ex quo certissime cognosci queunt novilunia. Simul in *Addendis* totius p. 361 sqq. anni novilunia demonstrat ex *R. Mordechaj Japhe*, eumque computum mirifice laudatum esse docet a *Jof. Scaligero. Cap. IV & V* docet,

docet, Patriarchas, qui ante Mosen vixerunt, computum suum instituisse secundum annum solarem, idque probat ex historia diluvii: qua occasione etiam observat, plerosque Scripturæ S. interpretes vulgatam versionem improvide secutos existimare, aquam in diluvio fuisse quindecim cubitis altiore[m] montibus, cum tamen textus Hebraicus ita explicari possit, *quindecim cubitis sursum versus crevisse aquas, adeo ut montes tegerentur. Capite VI* docet, a Mose post exitum ex Ægypto institutam esse novam anni formam, & in usum deductos annos lunares, idque negantem Petavium refellit, producendo loca sacri codicis clarissima. *Cap. VII* demonstrat, Judæos sub Macedonico viventes imperio præter ecclesiasticum suum computum habuisse *eram contractuam*, cujus initium ab Alexandri an a Seleuci imperio factum sit, disputari ostendit, prius defendentibus Judæis, posterius Christianis. *Cap. VIII* agit de novissima forma anni Judaici a R. Hillele Hannasi, qui tempore Imp. Constantii seculo IV vixit, introducta, deque cyclo ejus decemnovennali. Incidens hic oblata occasione in quæstionem de origine & occasu synedrii magni, repudiata Petavii opinione, a Gabinio synedrii illius originem derivantis, & eorum quoque rejecta sententia, qui post Esdram id introductum putant, Judæis assentitur, id a Mose institutum semper postea viguisse etiam sub regibus Israelis. *Cap. IX* de mensibus & eorum nominibus; *Cap. X* de septimanis agit, & de divisionibus diei pariter ac noctis in certas partes. *Cap. XI* disquirens de translatione unius diei in sequentem, ne scilicet duo dies festi concurrant, ingenue corrigit sententiam in priore hujus libri editione defensam, docens, istam dierum translationem non obtinuisse in V. T. nec fuisse a Synedrio introductam, stante templo, sed quarto demum seculo Christiano a Rabbiniis. *Cap. XII* de diei in horas partitione differens, ostendit, antiquissimam eam esse apud Judæos: eaque occasione commentationem Abarbanelis de solariorum Achazi in Latinum sermonem translata[m] exhibet, sperans, non exiguam se initurum esse a lectoribus gratiam, simulque subscribens istius Rabbini sententiæ, statuentis, miraculum illud non constituisse in retrocessione Solis, sed in regressu miraculoso decem graduum per singularem radiorum solariorum in illo horologio motum.

Hacte.

Hactenus prior Pars hujus Operis. Altera propemodum tota est occupata in refutanda Spenceri sententia de originibus legum ritualium Mosaicarum : ubi præmissa *Cap. I* & ex Judæis scriptoribus illustrata partitione legum Mosaicarum in morales, ceremoniales, & forenses, *Cap. II* observat, a Spencero injuste accusari Judæos, quod statuant, leges Mosaicas pependisse a sola DEI voluntate, neque adeo investigari debere earum causas. Docet enim, Rabbinos censuisse plerosque, omnium legum certas fuisse causas, etsi illæ singulæ non sint cognitæ. *Cap. III* Spencero, qui, primariam legis Mosaicæ rationem fuisse inhibitionem idololatriæ, probat primum ex eo, quod Israëlitæ recens ex Ægypto egressi gens fuerint idolis addictissima; deinde ex eo, quod lex primario ad idololatriam inhibendam a Deo promulgata fuerit; utrumque assentitur: eius autem interpretationem *de statutis non bonis Ezech. XX, 25* rejicit tanquam impiam, adductaque Abarbanelis de isto dicto commentatione, itemque Cocceji & Spanhemii sententia, ipse, quid sentiat, silentio præterit. *Cap. IV* Spencero, originem sacri tabernaculi, templi, sacrificiorum, arcæ, & Cherubinorum a sacris Ægyptiis repetenti, respondet, sententiam hanc plane non esse verosimilem Deoque indignam. Addit, ex epistola Pauli ad Hebræos manifestum esse, iis rebus subesse sensum mysticum. Loca V. T. quæ pro sua sententia adducit Spencerus, aliter interpretatur, ductum sequens Rabbiorum, simulque explicat locum *Amos V, 25, 26*. *Cap. V* separatim expendit locum *Jerem. VII, 22, 23*, ex quo probare nititur Spencerus, sacrificia Mosaica non tam a voluntate Dei, quam a gentium ruditate originem habuisse, adductis rursus more suo Rabbiorum interpretationibus. *Cap. VI* Spenceri sententiam, statuentis, Deum in lege Mosaica tantum bona & mala huius vitæ, non item præmia & supplicia æternæ proposuisse, refutat, docens, Rabbinos resurrectionem mortuorum & vitam æternam referre inter articulos fidei fundamentales. Adducit etiam plurima loca cum V. tum N. T. ad probandam suam sententiam, simulque exhibet doctrinas Rabbiorum de resurrectione mortuorum. *Cap. VII* Spencero, circumcisionis originem ab Ægyptiis arcessenti, eaque in re prementi ve-

stigia

stigia Marshami, respondet, eum manifeste contradicere Mofi, & dicta *Josue V, 9* & *Jerem. IX, 26*, quæ in suam sententiam interpretatur Spencerus, rectius interpretatur Rabbiniis ducibus. *Cap. VIII* de origine festorum Hebræorum generationem disputans, refutat breviter argumenta Spenceri, quibus is usus est ad originem eorum in Ægypto quærendam. *Cap. IX*, refutatis de Sabbatho opinionibus Spenceri Marshamique, ostendit, in ipso exordio mundi Sabbathum a Deo institutum, & a piis hominibus observatum fuisse: quanquam, hoc posterius non esse prorsus certum, concedit. Hinc contra Spencerum & Vitringam negat, Sabbathum consistere in sola cessatione ab operibus, contenditque, Sabbathum institutum fuisse propter exercitia pietatis, in eoque congregationes sacras fuisse habitas: idque egregiis argumentis reddit testatissimum. *Cap. X* addit, præceptum Dei de Sabbatho partim morale esse, partim ceremoniale: subjungens nonnulla de origine & obligatione Christiani Sabbathi five diei Dominicæ. *Cap. XI, XII & XIII* de Hebræorum Neomeniis mensuris, deque festo Paschatis & Pentecostes agit, & quæ Spencerus de horum sacrorum origine ab ethnicis repetenda disputat, refellit copiose. Pari modo *Cap. XIV* Spencerum oppugnat, ab ethnicis derivantem originem festi novi anni five diei clangoris buccinæ initio mensis Tisri celebrati. *Cap. XV* de die expiationis agens, per Azazelem *Levit. XVI* intelligit diabolum, sequens hic sententiam aliquot eruditissimorum virorum, quos nominatim laudat. *Cap. XVI* festi tabernaculorum veram originem ac præcipuos ritus persequitur, ac *Cap. XVII* potiores quæstiones circa annum Sabbathicum occurrentes studiose resolvit. Denique *Cap. XVIII* de anno Jubilæo disputat, quem non quadragesimum nonum, sed quinquagesimum quemque fuisse, docet argumentis magni ponderis, ac simul ad eorum rationes, qui pro anno quadragesimo nono pugnant, dilucide respondet.

Annexus est huic Operi liber Hebraicus *de jejuniis antiquissimus*, & quondam summæ raritatis, quem Amstelodami A. 1649 R. Abraham Levita edidit una cum amplissimis annotationibus. Illustrat is liber historiam Efræ, Nehemiæ, ac Maccabæorum,

rum, enarratque res gestas a condito templo secundo usque ad urbis everfionem, itemque Judæorum perfecutiones, quibus obnoxii fuerunt, potissimum sub regno Græcorum. Constat duodecim Capitibus pro numero mensium, ac singulis sub mensibus memorantur dies festi Judæorum, qui celebrantur ob miracula Dei extinctasque perfecutiones. In fine demum capituli ultimi breviter commemorari videas dies jejunii. Adjunctus habet hic liber Autoris incogniti non solum versionem Meyeri, sed & notas notæ optimæ: e quibus, ne longiores sumus, duas duntaxat excerpimus pro specimine. Scilicet p. 13 sqq. disputat de Karæis, ostenditque, eam sectam jam ante natum Christum viguisse, ac Sadducæorum grege vetustiore esse. Simul refellit plures doctissimorum virorum errores de Karæis. P. 62 sq. docet, ex hoc libro certiores nos reddi de Herodis M. mense & de emortuali, simulque vetustatem hujus libri propugnat adversus Bern. Lamium.

JOHANNIS VAN DEN HONERT, T. H.
Filii, Ecclesiæ Harlemensis, de gratia Dei, non universali, sed particulari: nec non de essentia Dei
Dissertationes.

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmans, 1725, 8.

Alph. 2.

DUæ hic exhibentur Dissertationes Ecclesiæ Clarissimi *Honerti*, antehac Catwycensis, postea Enkhufani, nunc Harlemensis, paternæ laudis æmuli, qui ante aliquot annos non solum Parentis sui celeberrimi Dissertationem de Theologiæ propheticæ necessitate, ejusque perpetuo in ecclesia usu, in linguam Belgicam transtulit, & Dissertationem de sacrificio Abrahami typico adjecit: sed etiam eodem sermone Miscellanea sacra edidit, & Johannis Melchioris Fundamenta Theologiæ in tabulas redegit; nunc vero hæc Dissertationibus, quas Professores Theologiæ in Academia Lugduno-Batava approbasse dicuntur, & diligentiam & ardorem Reformatæ ecclesiæ dogmata propugnandi ostendere voluit. Posterior quidem Dissertatio, de essentia

T

Dei,

Dei, quæ & brevior est, & minoris ponderis, in qua Autor ex sententia Cartesii atheos convincere, & rem omnem, uti quidem opinatur, dirimere aggreditur, jam antea typis descripta fuit, & nunc altera vice auctior paulo & emendatior prodiit: a nobis vero in præfenti facile prætermitti potest, cum solidiora non desint argumenta, ab aliis prolata. Prior autem Dissertatio, de gratia Dei, non universali, sed particulari, quæ maximam opusculi hujus partem constituit, nunc primum edita est; & in hac quidem nihil etiam in medium profertur, quod non toties totiesque a Reformatæ ecclesiæ doctoribus sit propositum; cum vero multis hodie persuasum sit, a pristino rigore jam abiisse hodiernos Reformatæ ecclesiæ doctores; operæ omnino pretium esse ducimus, & occasionem atque scopum, & argumentum hujus dissertationis paucis enarrare.

Doctrinam de gratia universali a variis vario tractari instituto cum vidit Autor, Lutheranis, quos inter beatum Fectium nominat, gratiam divinam universalem simpliciter defendentibus, & non nullis ex ipsis Reformatis non quidem in Belgio, sed aliis in regionibus, eandem sententiam amplectentibus, vel hanc controversiam nullius plane momenti esse, sibi & aliis persuadentibus, uniendæ ecclesiæ desiderio; cui, si sententiam suam de particulari gratia vel mutant, vel aliter paulo interpretentur, vel intactam penitus relinquunt, satisfieri posse arbitrantur: in longe alia se abire, hac dissertatione testatum facere voluit Autor noster, id quod in proœmio hujus dissertationis diserte profitetur, materiam hanc non solum gravissimam esse, sed & eandem dextre explicandam, atque hac denum ratione animorum conjunctionem sperandam esse, non inepte persuasus, modo dextre & ex mente supremi numinis explicetur, ea scilicet, qua gratiam suam nobis patefecit, ratione. Hac autem mente dissertationem hanc non Lutheranis solum, sed & Arminianis & Socinianis opposuit; quin & non nullis ex ipsis Reformatis, quorum nominibus tamen parcit, ne classicum canere, & alios, ut secum in arenam descendant, evocare videatur. Autorem vero anonymum, qui Formulam consensus Helveticam Latino & Gallico idiomate cum notis edidit, non ad Reformatos,

matos, sed ad Remonstrantes & Socinianos pertinere, sibi persuasissimum habet.

Ipsam Dissertationem in tria dispescit Capita, in quorum *primo* salutem æternam non meritis nostris, sed sola Dei gratia niti, prolixè demonstrare: in *altero*, hanc gratiam ad solos electos referendam esse, probare: & denique in *tertio* adversariorum argumenta refutare voluit. In *primo* Capite non tam Lutheranos, quam quidem Socinianos rectius informare conatur, & universam humani generis corruptionem prolixè exponit, quia ex hac veritate quædam maximi ponderis argumenta fluere credit, ad convincendos Lutheranos, & ad refutandos Arminianos haud inutilia. Hinc de vita æterna & salute, quo nomine corrupti hominis felicitas optime describitur, pauca quædam præfatus, cum de malis auferendis, tum de bonis possidendis differit. Malum dividit in malum turpe, sive peccatum, & malum nocens vel triste, sive pœnam peccati, mortem, cum corporalem, tum spiritualem: ubi inter alia adversus Limburgium tuetur, originem peccati non ex solis aliorum exemplis derivandam esse: in doctrina de peccato originis Remonstrantes quidem a Socinianis distare verbis, re ipsa tamen cum iisdem amicissime conspirare: in comminatione mortis non solum corporis mortem esse intelligendam: & imprimis peccatum Adami rectè justeque imputari omnibus ejus posteris: Parentem quoque in Commentario Belgico de veris Dei viis affirmantem, infantes perverfis in utero materno motibus cogitationibusque demonstrare, se inhærentis atque perniciosæ cupiditatis imperio morem gerere, cujus sententiam Limburgius in quarta demum editione Theologiæ suæ Christianæ commentum hæcenus inauditum ævotique dixit, & non argumentis solum, sed & acerbis satis verbis aggressus est, in nota subjuncta defendit, & Limburgii argumenta refellit. Ad bona vero obtinenda dum progreditur, immunitatem ab omni malorum genere impetrari posse ostendit, vel sola debiti remissione, vel justâ ejus solutione: hanc postulasse justitiam Dei vindicativam, præstitam vero esse a sponsore, nempe Christo, cujus satisfactionem & meritum adversus Socinianos confirmat. Atque circa

p. 55.

68.

104.

162.

172.

hoc Caput primum nonnulla quidem etiam moneri possent : verum eadem ab aliis notatum iri facile prævidemus. In Capite secundo meritum Christi, & eo nixam gratiam, non ad omnes omnino homines, sed ad solos ab æterno electos referri oportere probaturus, neminem *sine absurdissimis consequentiis* meritum Christi universale agnoscere atque defendere posse, confidenter satis affirmat, cum omnes æternæ salutis participes non sint futuri. Hinc eniã sequi scribit, vel patrem filio non dare omnes, quos ille emerit : vel filium eos, quos pater ipsi dederit, non servasse : vel denique filium non applicationem, sed solam impetrationem salutis homini meritum esse : quicquid autem eligatur, nil nisi *absurdum* eligi posse, sese demonstrasse jactat, & tandem concludit : rejectis omnibus *absurdissimis universalissimi absurdissimis consequentiis*, tenemus firmiter, Dei gratiam, a Christo impetratam, non ad omnes omnino homines, sed ad solos ab æterno electos referendam esse. Ea vero, quæ ad doctrinam Reformationum propugnandam, & ad absurdissimas, ut ipsius vocabulo utamur, doctrinæ de gratia universali consequentias stabiliendas, ex sectæ suæ scriptoribus congestit, multis jam vicibus, & a quamplurimis sunt excussa. Lutheranos quidem sæpius fratrum dignatur nomine : utrum vero fraterno amori par sit, quod eos per Remonstrantium latus sæpissime pungat ; quod magnum sane decretorum divinorum numerum ac mirum admodum ordinem eos *fingere*, nulla addita probatione, affirmet ; imo, quod eos Socinianismi defensores nominet ; prudentiores dispiciant dijudicentque. Nos tantum monemus, quam plurima Scripturæ S. dicta in alienam detorqueri sententiam, eo quod nec operationes gratiæ divinæ hominis pertinacia reddi posse irritas, agnoscere, nec intelligere velit, quo sensu primi gratiæ convertentis motus a nostratibus dicantur irresistibiles. In capite tertio dum respondere satagit Autor ad objectiones, quibus universalissimus probatur, & firmiter satis atque solide evinci potest, gratiam Dei a Christo partam esse omnibus omnino hominibus, certas argumentorum constituit classes, quarum prima ea complectitur Scripturæ S. testimonia, quæ salutem & virtutem meriti Christi ad *omnes* : secunda, quæ illam ad *mundum* : tertia, quæ

quæ eam indefinite ad *peccatores*: quarta, quæ eandem ad *illos* quoque, *qui peccant*, pertinere confirmant: porro in classe quinta ponuntur dicta, quibus universalis Christi intercessio: in sexta, quibus Christo omnes generaliter datos esse: in septima, quibus universalis vocatio probatur: & tandem octava classis varias continet argumentationes, a Cel. Pfaffio & Remonstrantibus Reformatorum sententiæ oppositas; scilicet, Catechismum Palatinum in resp. ad qu. 37 universalitatem meriti Christi habere; ex universa credendi obligatione universalem probari posse gratiam; doctrinam de particulari gratia hominibus injicere scrupulum dubitationis de fide & salutè; hacque doctrina posita, baptismum, gratiæ, non dubiæ, sed certæ signum, in neminem conferri posse; neminem quoque propter suam incredulitatem damnatum iri. Quæ ad hæc argumenta respondentur, cum satis trita fiunt & sæpius recocta, ex. gr. vocabulum *omnis* ad genera singulorum, atque adeo ad solos electos restringi posse: *mundum* notare electos, & gentiles, & Judæos, & id genus alia; merito præterimus. Hoc saltem adhuc observamus, præfationem duabus hisce Dissertationibus præmissam esse, Cel. *Jo. Laur. Mosheimio* oppositam, vel, uti Autor loquitur, consultatione ipsius de autoritate Concilii Dordraceni, paci sacræ noxia, extortam. Nulla quidem privatorum hominum, vel Conciliorum humanorum, sed solius Dei autoritate nixum sese, arduum hujus negotii examen & dicendam de eo sententiam aggressum esse, Autor contendit: Synodi tamen Dordracenæ canonibus se esse addictissimum, non diffitetur, quos æquissimos dicit, & nil nisi orthodoxiam complexos. Atque hac de causa voculam *noxia* in titulo commentationis Cel. *Mosheimii*, quam tamen innoxiam esse, & acerbitate carere, facile perspicere potuisset, ægre ferens, omnia ejus argumenta in hac quoque dissertatione examinasset, si eam prius vidisset; jam vero, alio quodam Viro, in Belgio minime ignoto, apologiam pro Synodo Dordracena moliente, duo tantum monere voluit; primum sua non referre, utrum supralapsarius, an infralapsarius dicatur: certum sibi esse, ab æterno Deo in ipsa æternitate immutabili ratione constitutum esse, quid de unoquoque homine in hac vita, & post eam in æternum futurum sit: al-

terum vero, eos, qui quinque Remonstrantium articulos defendere velint, a Luthero decedere, & Lutheranorum nomine indignos esse. Sed nec Moshemius optimæ causæ suæ tuendæ deerit; nec veritas semper sibi constans probis modestisque non minus, quam strenuis defensoribus destituetur.

DAN. GEORGII MORHOFII LIBER DE

pura Dictione Latina.

Hanoveræ, apud Nic. Fœrsterum & Fil. 1725, 8.

Pl. 20.

Quanta *Morhofius*, immortale decus Cimbriæ, in excolendis bonis literis solertia fuerit, quantove ingenii acumine omne Scriptorum Latinorum genus excusserit, non solum luculentissima eruditorum suffragia testantur, sed etiam applausus, quo omnia felicissimi ejus ingenii monumenta adhuc hodie excipiuntur, abunde satis declarat. Qua de causa in Actis quoque nostris, in quibus *Morhofii* nomen optimo suo jure est celebratissimum, ante hos quadraginta annos, A. 1684 p. 575, optatum fuit, ut *Viro* huic, ad literas Latinas pristino splendori restituendas nato, divina benignitas vitam & integras largiretur vires, quo tractatum *de pura dictione*, cujus jam tum temporis spem fecerat, in lucem ipsemet producere posset. Sed fato dum cedere debuit longiore vita dignissimus, opusculum hoc, quod anno superioris seculi nonagesimo quarto hæredes *Morhofii* a se quidem expectari jusserunt publice, irrito tamen hæctenus eventu, in scriniis delituit, & non oculis solum, sed animis quoque eruditorum subtractum fuit. Summam ergo apud orbem eruditum gratiam iniit *Vir Summe Reverendus, Jo. Laurentius Moshemius*, Th. D. & in Academia Julia Prof. P. longe dignissimus, quod tractatum hunc, ab amico quodam ea lege dono acceptum, ut publici illum juris faceret, diutius desiderari non passus sit, eundemque Reverendissimo & Perillustri *Christophoro*, Cœnobii Luccensis Abbati, & literarum elegantiorum censori ac arbitro gravissimo, inscriptum, & præfatione ornaverit, & notis eruditissimis illustraverit. In præfatione recte monet, li-
brum

brum hunc, cum, voce *purus* in latissima significatione accepta, regulas contineat, ad veram eloquentiam dictionisque castitatem perveniendi rationem docentes, commode inscribi potuisse *Institutiones linguae Latinae*: exhiberi etiam in illo notitiam criticam librorum & autorum, ex quibus uberior rerum ad hoc argumentum spectantium hauriri queat scientia; praesertim scriptorum Indicum, quibus recensendis nemo haecenus peculiarem operam impenderit: atque hac ratione supplementa hic inveniri Polyhistoris Morhofiani in rebus ad eloquentiam Latinam pertinentibus, cum opusculum hocce talia completatur, quae in Polyhistore vel parcius exposita sunt, vel penitus omissa: id quod vel ex titulis XVI Capitem, in quae tractatus hicce ab Autore est divisus, unicuique constare potest. Etenim quid per puram dictionem intelligat Autor, Cap. I exponit, docens, puritatem dictionis sensu grammatico, logico & rhetorico considerari posse, & ex tribus illis considerationibus inter se junctis illam oriri ideam *καθαρότης* Ⓞ, quam Hermogenes formavit, abstrusioribus contemplationibus, iudice Autore nostro, nimium abreptus; primam tamen acceptionem in hoc opere tantummodo respici, quippe in quo de lingua Latina agatur, quomodo illa ad normam scriptorum aureae aetatis formanda, & quomodo orationis habitus fit constituendus, ne quid vel barbari vel inusitati aures offendat. Tum characteres purae dictionis alios constituit Autor noster externos, alios internos: & externos quidem Cap. II designat, *tempus* & *locum*, ac ratione utriusque & differentiam & historiam Latini sermonis tradit, quomodo scilicet a gentibus Europaeis ad eam, qua vixit, aetatem cultus sit. Interiores purae dictionis characteres dicit *materiam* & *formam*, quibus rite explicandis omnia reliqua capita inserviunt. Nam quod ad *materiam* attinet, quam *voces* constituunt, singulari industria & dedita opera agitur de puritate vocum ratione etymologiae Cap. IV, ratione usus Cap. V, de nomenclatoribus Cap. VI, de Lexicorum & Indicum scriptoribus Cap. VII, de phrasibus, earumque selectu & scriptoribus phraseologicis Cap. VIII, de verbis & phrasibus civilibus & formulis Latinae linguae Cap. IX, de vocibus barbaris ac germanismis Cap. X.

Cap. X, de observatione puritatis instituenda Cap. XI, de translationibus, quæ loco propriorum adhibentur, Cap. XII, de particulis, earumque accurata observatione, Cap. XIII, & denique de particulis connectentibus expletivis earumque variatione, Cap. XIV. Per *formam* vero puræ dictionis Autor aptam & decentem *verbum juncturam* intelligit, quam syntaxis Grammatica præcipit: atque hac occasione tam veteres quam recentiores recenset auctores, qui Grammaticæ studium præ ceteris excoluerunt, Cap. XV, ex quo Polyhistoris Tom. I. Lib. IV Caput decimum de Grammaticis Latinæ linguæ & augeri & illustrari potest. Tandem Cap. XVI sermonis puritatem Autor considerat, quatenus consistit in sententia, & in expressionibus sensuum formalibus, quæ verbis mentis nostræ cooperatione imponuntur. In notis, quas S.R. *Moshemius* adjecit, modo ea, quæ Morhofius posuit, explicantur & illustrantur; modo levia quædam *παρωροίματα* notantur & emendantur, vel minimum a sententia Autoris receditur: modo scriptores nonnulli adduntur, præsertim recentiores, qui post obitum Autoris demum innotuerunt: ubi tamen iterum iterumque, quæ summa Editoris est modestia, monetur, plura & locupletiora facile ab iis adhuc addi posse, qui in hoc studiorum genere versantur. Ut industriæ & eruditionis Moshemii specimina quædam producamus in medium, & quid in edendo hoc libro Morhofii præstiterit, Lectori nostro cognitum perspectumque reddamus, prolixiores quasdam notas præ reliquis notabiles paucis attingemus. Pag. 10 Morhofius certas ut rerum publicarum, ita linguarum ætates haud inepte constitui, affirmat, infantiam, pueritiam, virilem ætatem & senectutem. Moshemius vero observat, eruditos circa linguæ Latinæ fata certis intervallis distinguenda tum in denominandis hisce intervallis, tum in limitibus ætatum definiendis dissidere, additque, universam linguæ Latinæ historiam illis ætatum distinctionibus, quamcumque sequamur, non comprehendi, cum restitutæ Latinitatis historia ab hisce partitionibus excludatur. Quando Morhofius p. 24 linguam Latinam ratione locorum variantem considerat, eandemque antiquitus *Romanam* aliam, aliam *Latinam* fuisse, monet: Moshemius notat, hanc distinctionem

&

& ratione temporis accipi posse, uti Petrus Crinitus quatuor idiomatum Latinorum statuit genera, *priscum, Latinum, Romanum & mixtum*; & ratione loci: posteriori autem sensu, quo Morhofius partitionem hanc usurpavit, quanquam rara distinctionis hujus apud veteres occurrant vestigia, quibus *Latino loqui* idem est, quod *pure & eleganter*; rem tamen ipsam aliis nominibus esse expressam, cum veteres inter sermonem urbanum & peregrinum sive rusticum discrimen statuerint, nobis hodie incognitum. Porro lectu dignissima sunt, quæ p. 48 de duplici vocum proprietate, *alia significationis, alia usus*, quæ a Morhofio prætermissa: quæque p. 169 de ratione & vi Synonymorum differit, in quibus recte percipiendis ipsam actionem a principio actionis distinguere jubet, ostenditque, dari vocabula, quæ *actionem*, ut in se spectatur, exprimunt, alia vero, quæ simul *principium actionis* designant; & posterioris generis vocabula interdum generaliori significatione poni pro ipsa actione, interdum vero, ubi res id postulat, non quibusvis promiscue, sed certis tantum adaptari hominibus. Ultimo loco non præmittendum esse ducimus, dum Morhofius p. 31 Bernhardum Aldrete Hispanum citat, Moshemium utrumque hujus Autoris librum, quem & de origine linguæ Castellanz & de antiquitatibus Hispaniæ conscripsit, rarissimum dicere & præstanti eruditione refertum; faterique, se Latinam utriusque versionem conficiendi cepisse consilium, quum *Antiquitatum Hispanicarum Thesaurum*, sive collectionem Scriptorum, qui antiquitates illustrarunt Hispaniæ, meditatus sit; nunc autem aliis distractum laboribus, hoc quicquid consilii fuerit, aliis relinquere: & hæc occasione data ideo notare voluisse, ne secus intelligantur, quæ Bibliothecæ Germanicæ autores Tom. VI p. 238 prodiderunt, ipsum, *Antiquitatibus Italicis absolutis, Hispanicis fovendas* suscepisse.

**PRIMITIÆ UTINENSES, AUTORE ADAMO
HENRICO LACKMANNO, Episcopalis Scholæ
Utinensis Rectore.**

- Q**Uatuor omnino libellus hic complectitur commentationes, Prima est Oratio a Cl. Autore sub auspiciis novi muneris, quod Scholæ Utinensis Rector suscepit, recitata, *de libris e Scholis cum publicis tum privatis eliminandis* agit. Paucula hic de insigni, quem librorum notitia in omni studiorum genere præstat, usu præfatus, materiæ, quam tractare constituit, dignitatem commendat. Rem ipsam deinde aggressus, remotos ante omnia cum *Sacchino & Rechenbergio* e scholis vult libros obscenos, juvenum pestes, Petronium, Carmina Priapeja, Aristæneti Epistolas, Satiras Sotadicas, hujusque furfuris plures alios. Comites his addit illos male ingeniosorum abortus, qui virtuti, qui veritati in S. Scriptura librisque symbolicis propositæ contrarias sive primi proferunt, sive ab aliis probatas propugnant sententias; quorum quippe lectione sensim sensimque in pessima quævis ruant juveniles animi. Damnat porro, tanquam scholis minime proficuos, amplissimos illos veterum Grammaticorum a Gothofredo atque Putschio conlectorum Commentarios, ineptiis maxime inficitis plenos; quo vitio nec ipsæ recentiorum quorundam opellæ concinniores, v. c. Scioppii grammatica philosophica, liberæ sint, atque adeo obsint magis Latinæ sibi linguæ notitiam paraturis, quam profint. Noxias quoque Scholasticæ publi esse contendit Comenii, Batei, Bunonis aliorumque chartulas atque nœnias, in memoriæ subsidium adinventas, ob incommoda, quæ habent, longe maxima; quibus cum pari ambulant passu Kombergii, Ungeri, Corderii ac Specicii Latini stili exercitiæ; jejuni item illi Sententiarum Nomenclatorumque Scriptores. Pergit Cl. Autor, atque, num *Terentius* in Scholis sit terendus? post tot alios, disquirit. *Richerio* autem heic calculum addit, qui *difficiliorem illum dixit, quam ut concisa ejus venustatis gustum & sensum aliquem perciperent pueri*. Ceterum & illos reprehendendos censet ludorum magistrorum, qui vel Cicerone prorsus neglecto, vel non ita, uti par erat, juvenibus commendato, varios discipulis scriptores Romanos in manus ingerunt, quin & recentioris ævi Viros Latinæ dictio-
- nis

nis laude claros proponunt; qui tamen omnes abesse a ludis debeant prorsus, futuræque, quæ firmatis annis maturiori instituitur iudicio, lectioni servari. Ad editiones porro, quos Classicos dicimus vulgo, Autorum transit, deque illis quid sibi videatur, edisserit. Ubi quidem non adeo magnum statuit pretium illis, quæ in Delphini usum in Gallia, illis item, quæ cum Schrevelii, Freigii variorumque notis prodierunt in Belgio: quin neque Germanorum plurimi ipsi probantur hac in parte suscepti labores. Uno verbo omnes illas scriptorum Latinorum Græcorumve editiones, quæ criticos magis aut philosophicos exhibent Commentarios, quam ut genuinum dictorum sensum tradant atque eruant, minus conducere Scholarum usui arbitratur, ac proinde merito eliminandas. Excipit hanc Commentationem alia de *Cbrist. Falsteri V. C. Specimine emendationum in A. Gellii Noct. Att. libr. I.*, quod Cl. Falsterus Novis Litterariis Lips. 1721 p. 138 seq. inferi curavit, ubi modeste de nonnullis, quas ille in Gellio Gronoviano ibi tentaverat, correctionibus dispicit. Observasse autem se heic profitetur nonnulla temere a Falstero immutata, aliquas lectiones, quas variantes dicimus, præteritas; & id genus alia. Ita perobsuro Gellii loco, lib. I cap. II p. 32 edit. Gronov. *Propulsabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus adium posticum refrigerantibus*, rel. sic lucem reddere conatus est Falsterus, ut *collibus* aut *montibus* legat pro *mollibus*, atque ad Varronem simul de Re Rust. lib. I cap. XII & XIII provocet. At vero commode satis communem lectionem *mollibus* sartam tectamque servari posse, Noster putat, optimum daturam sensum, si tritum hujus vocis usum apud Latinos, Virgilium præcipue, attendas. Tertia scriptio, ad spectandum Drama aliquod Scholasticum invitatoria, problema discutit: *an una eademque Comædia per intervalla dierum representari possit ac debeat?* Ubi postquam varia de controversia Menagium inter atque Hedelinum Abbatem super Terentii Heautontimorumeni olim agitata, de moralitate itidem *spectaculorum*, (quibus, *si casta sint*, atque *in se considerentur*, *tam parum corrumpi homines cum Koenigsmanno putat, quam litteris atque convivii, si moderata,*) præfatus fuisset, Comædiarum in-

P. 15.

16.

47.

49.

61.

64.

68.

- super usum Celeb. *Christiani Volfii* verbis commendasset, vel tribus post hæc verbis suam de hac quæstione sententiam profert. Et iustas utique habere sibi videtur causas, quod negantium τὸ ζήτημα partes fuerit amplexus. Scilicet, quum hic omnium consensu dramatum sit finis, ut, fictis personis, res veras imitentur, hominumque consilia ac mores scite pingant, unde alii, quid deceat, quid non, addiscant, & spectatorum affectus moveantur; ea autem porro humanæ mentis indoles sit, ut verba uno velut impetu fusa, imaginesve rerum una serie representatæ, vehementius sensorium agant impellantque, ac quidem ista, quorum ideæ per intervalla ad ducendam imaginem excitantur; rem ipsam certe postulare Autor putat, ut mens, scopo & usui Comædiarum satisfactura, spectacula isthæc intueatur nullo interjecto somni & dierum intervallo, sed exacte potius attenteque comprehendat, ne elabantur. Quartum denique harum primitiarum schediasma *de singulari Germanorum veterum erga Principes suos observantia* conscriptum est, Serenissimo Lubecensi Episcopo strenæ loco dicatum. Varia heic ex Tacito, Cluvero, Althammero, Lehmanno, aliis afferuntur cultus, quo Principes prosequuti olim sunt suos Germani, specimina.

ISTORIA DELLA GENERAZIONE DELL'

Vomo &c.

i. e.

ANT. VALLISNERI, MEDICINÆ THEOR.
Professoris Publ. Prim. in Acad. Patavina, Societatis Germ. naturæ curiosorum Collegæ, &c. Historia Generationis hominum atque animalium. Accedunt Tr. de sterilitate, Discursus Academicus de nexu rerum omnium creaturarum, nonnullæque Epistolæ & Observationes virorum illustrium, &c.

Venetiis, apud Jo. Gabr. Hertz, 1722, in 4.

Alphab. 2 pl. 16 Tabb. æn. 14.

Divisum est præclarissimum hoc atque elaboratissimum opus in partes tres. In una agitur de generatione e vermiculis semi-

feminis masculini ; in altera de generatione ex ovulis, ipsam delineationem futuri foetus, imo totum subtilissimum animalculum complectentibus ; in tertia de sterilitate. Capite primo occasionem scribendi, statum quaestionis, fructumque illum exponit Autor clarissimus, quem in difficillima hac tractatione ex pristinis suis laboribus, detegendæ origini, evolutioni & naturæ insectorum destinatis, multo amplissimum consequutus est : *Difficillimum quippe, inquit, non dicam ἀδύνατον mihi nunc foret, de certa quadam specie insectorum (hoc est de vermiculis feminis masculini) solide differere, si qua universo generi a natura præscriptæ sunt leges, ignorarem.* Capite altero de primis inventoribus ac defensoribus vermiculorum feminalium, *Leeuwenbækio, Hartshækerio, Hombergio, Gardenio, Dalempatio, Andryo, Geofroy, Listero, Camerario, ipsoque Leibnitio, & doctis quibusdam Italis, deque figura & verissima præsentia vermiculorum istorum disputat, negatque cuiquam supereffe dubium hac de re posse, nisi qui microscopiis recte uti aut nolit aut nesciat.* Capite tertio usum & scopum vermiculorum feminalium ex placitis eorum explicat, qui veros animalium foetus in iis latere statuunt. Capite quarto rationes atque argumenta istorum Autorum affert, simulque discrimen notat inter sententiam *Leeuwenbækii*, ova plane nulla in animalibus viviparis admittentis, & inter hypothesein *Andryi, Gardenii*, aliorumque plurimorum, qui in ipsa ova insinuari vermiculos, ibidemque nidulari, involvi, ac nutriri volunt. Capitibus V, VI, VII septemplex comparationem facit inter generationes hominum, animalium, insectorum, & plantarum, ad confirmandum systema propositum, harmoniamque & constantiam naturæ demonstrandam. Capite octavo docere instituit, quam pulchre scilicet omnia phaenomena, ad generationem & semen spectantia, ex hypothesi de vermiculis spermaticis explicare liceat: non solum, quo pacto masculi & femellæ nascantur, cur interdum plures foetus uno partu edantur, quomodo monstra existant; sed & qua ratione virgines gravidæ fieri possint sine apertura claustrorum virginalium, quomodo ad XIII menses differri partus queat, quomodo *superfoetatio* fiat, & quæ sunt alia hujus generis

p.

34. seqq.

10.50.

12. seqq.

15. seqq.

17.

38. seqq.

40.

42.

43.

46.

- neris, multis fortasse incredibilia, sed ab *Andrio* nuper fortissime defensa. Capite nono ad argumenta respondet, quæ oppo-
 ni huic systemati solent : quæia sunt, quod decèptio vitri &
 phantasiæ vermiculos produxerit; quod nimia eorum copia &
 parum conveniens proportio sit; quod morbi hæreditarii &
 similitudines natorum cum matribus ex hypothese illa minus
 commode declarari queant; quod denique ipse oculatissimus
 61. Leewenhœkius nunquam detegere vermiculum in ovo gallina-
 ceo recens fœcundato potuerit; cujus rei hanc ille causam red-
 dit, quod materia ovi non satis clara ac pellucida sit, quippe
 magna ex parte globulis rotundis, variæ molis, constans. Et
 hæctenus quidem nihil omissum est a Nobiliss. *Vallisnerio*, quod
 ad ornandam atque asserendam sententiam illam pertinere vi-
 deatur. Nunc vero, Capite X & sequentibus, vertere sty'um,
 62. priora confutare, & quid ipse de genuino usu vermiculorum
 feminalium censeat, exponere aggreditur. Quod adeo modeste
 atque verecunde facit, ut se quidem ter sententiam mutasse, ter
 calamum arripuisse, quo de hac controversia scriberet, sed &
 ter eundem abjecisse, atque etiam in præsentia e manibus posi-
 turum esse confirmet, nisi iustis magni *Leibnitii* illustrisque
 65 66. *Garelli* (ad quem opus suum scripsit) obsequendum arbitraretur.
 Quærit autem ex iis, qui cum *Leewenhæki*o vermiculos se-
 minis pro veris vermibus habent, in homunculos demum vel
 animalcula certæ speciei, per evolutionem transformandos,
 num mutationem illam momento fieri, an juxta consuetas na-
 turæ leges existiment? prius dici posse negat: sed nec poste-
 rius cum experientia convenire credit; debere enim vermem
 antea mutari in chrysalidem seu nympham, atque exinde sive
 hominem sive animal prodire, omnibus partibus mox perfectum
 & adultum: nam si ex verme satis valido, agili, & perfecto,
 facta mutatione & evolutione, animalculum prodiret tam im-
 perfectum, tam tenerum, tam invalidum, ut est fœtus humanus,
 naturam in operationibus suis oppido retrogradi; quod parum
 63 67. conveniens judicat. *Dalempatium*, qui vermiculos feminales
 non pro veris vermibus habet, sed pro iustis ac completis ho-
 munculis vel animalculis, sub tenui saltim involucro vermifor-
 mi

mi latentibus, imaginariamque ejus observationem, & homunculi ab ipso visi deformationem, sol.de coarguit ac meritissime ridet. Is, qui forte asserent, fœtum ex verme oriri, non evolutione, sed vera metamorphosi, respondet, hoc olim cum applausu dici fortasse potuisse, hodie non posse. Denique cum videri quibusdam queat, evolutionem vermiculorum feminalium cum evolutione ranarum potius, quam insectorum, componendam esse; tum vero non ranas modo, sed omne genus vermium se pertentasse, at nihil plane reperisse docet, quod cum mutatione atque evolutione vermis spermatici convenire videretur. Urget deinde rursus argumentum ab incredibili multitudine vermiculorum feminalium desumptum, negatque, horum abundantiam cum abundantibus plantarum seminibus a *Leeuwenbækio* recte comparari, cum & seminum plures cogniti sint usus, (*fructus enim pro esca viventibus*) & plantulis longe præstent homunculi atque animalcula. Ostendit etiam atque urget vere incongruam proportionem inter vermiculos feminales diverforum animalium, item difficultatem concipiendi, qua ratione vasa umbilicalia, juxta istam hypothesein, perforare involucra fœtus queant. Pergit capite XI, atque ulterius vermium generationi destinatorum patronis infinitam illam vermiculorum multitudinem opponit, quæ in aliis quoque liquoribus, & in aliis partibus animalium reperitur: *Quodsi enim, inquit, nemo affirmat, hos liquores atque partes animalium a vermiculis ibi hospitantibus constitui atque formari, quid est, cur de vermiculis spermaticis aliter sentiamus?* Docet, non semper inveniri vermes in semine, quantumvis fœcundo. Ostendit, etiam in femellis libidinosis consimiles vermiculos aliquando reperiri. Affert observationem Malpighii, qui in ovo non fœcundato nescio quid molæ simile, hoc est, ut Noster interpretatur, fœtum subtilissimum & adhuc fere pelucidum detexit. Porro ex ipsis placitis atque observationibus *Leeuwenbækii* demonstrat, vermiculos feminales nihil aliud esse posse, quam insecta, quæ in semine hospitentur, quippe cum ibidem vivant, crescant, genus suum propagent, atque moriantur, eaque ratione perpetuo vermes & insecta maneat. Multa deinde contra *Andrium* disputat,

p. 69.

70, 71.

72.

73, 74.

76.

77.

78.

79.

80.

81.

83.

85, 86.

- p.88. sputat, & imprimis contra imaginarias ejus valvulas & foramina in ovis. Postremo exemplum & testimonium amici profert, cujus semen antea non verminosum, sed sanum tamen & fluidum, postea factum est verminosum. Capite XII de vero & genuino usu vermiculorum seminalium disserit. Et primo quidem sententiam *Listeri* exponit, qui *vermes illos solo Veneris incitamento, & ad inflammandam virorum libidinem, in vasa spermatica locatos* arbitratur: quem quidem usum non plane negat, ceterum exemplo feminarum, castratorum, senum, evincit, libidinis excitationem potius spiritibus, & ex parte salibus, immo balsamo cuidam oleoso volatili, quam vermiculis illis, adscribendam esse. Deinde propriam hypothesein in hæc verba profert: *Si de re adeo obscura loqui fas est, ego quidem putarem, vermiculos istos, præter usus commemoratos, adhuc alium habere finem magis absconditum. Scilicet cum semen ejusmodi sit liquor, cui stagnandum ad aliquod tempus extra sanguinis circulum, & voluntas hominis, quo prodire queat, expectanda est; periculum erat, ne partes ejus mucida & glutinose nimium inter se implicarentur, necerentur, condensarentur, corpusque solidum pro fluido formarent. Cui malo, hominibus & humanae propagationi adeo funesto, ut prospiceret natura, collocavit in vasa seminalia populum infinitum minutissimorum & summe agilium vermiculorum, qui fibras & particulas pervadentes, impellentes, ac perpetuo motu cientes, nimiam earum connexionem impedirent, fluidamque seminis naturam conservarent.*
90. Negat postea, totam seminis substantiam (nam de subtilioribus quibusdam partibus rem facile concedit) a vasis sanguineis vel lymphaticis de novo absorberi, ac continuo motu cum ceteris humoribus circumferri. Denique causam seminis, in lapideam naturam aliquando conversi, vermiculorum defectui rite adscribendam censet. Quod non ita interpretandum est, quasi nullo plane alio pacto, quam ope vermiculorum fluidum conservari semen opinetur; nam & amici & aliorum semen vermiculis destitutum, neque tamen non fecundum & fluidum, rem aliter se habere convincit: sed hæc ejus esse sententia videtur, si ex semine masculino vulgo auferentur vermiculi, verendum esse, ne identidem vel
91. lapide-
- 92.

lapidesceret vel certe minus fluidus latex iste permaneret. De cetero non ingratum fortasse lectoribus fuisset, si de vera ratione, cur quædam femina verminosa sint, quædam minus, quædam etiam e non verminosis verminosa fiant, vel contra, item, cur femina fœcunda & recte constituta non æque ad concretionem sint proclivia, sententiam explicare suam Vir clarissimus voluisset. Restat caput ultimum primæ partis, in quo argumenta quædam *Andrii* examinantur atque erudite refelluntur. Demonstrato igitur atque satis evicto, quod vermiculi ut plurimum quidem in femine masculino reperiantur, ceterum pro meris vermiculis atque insectis, in femine hospitantibus, non vero pro generationis principiis ipsum semen constituentibus, haberi debeant, nunc deinceps, in altera hujus operis parte, id agit Celebrerrimus Autor, ut, quid sibi verosimillimum videatur, circa difficile illud & per obscurum generationis negotium quam luculentissime exponat. Quo loco priusquam de ordine ac divisione operis ageamus, non incommodum arbitramur, universam Autoris hypothesein breviter complecti. Verissimum censet, generationem in ovariis feminarum fieri, atque per tubas *Fallopianas* in uterum deduci ova, vel nescio quid ovis simile, fœtum tenerrimum comprehendens; id enim non solum insignem ac pœne continuam ovariorum mutationem, quam unus *Harvæus* nequicquam infitiatus est, sed & experientias certissimas, de fœtibus extra uterum, in ovario, in tubis, vel in ipsa cavitate abdominis repertis, planissime comprobare: ceterum vesiculas illas lymphaticas, quæ vulgo in ovariis offenduntur, a plerisque etiam celeberrimis Anatomicis falso pro ovis haberi, cum *Malpighio*, *Lamy*, *Mery*, *Sparaglia*, *Leeuwenbæki*, ex magnitudine firmaque cohærentia & ipsa interiori earum constitutione, demonstrat. Ergo magno suo præceptori, *Malpighio*, quem mirifice veneratur, adfertiens, folliculos illos, sive corpora globosa, glandulosa, & plerumque lutea, quæ, ubi ad maturitatem pervenerunt, magnam ovariorum partem occupare solent, pro genuinis ovulorum tenerrimorum ac minutissimorum receptaculis numerat. De quibus quidem corporibus hæc potissimum observavit: quod plura reperiantur, pro multitudine fœtuum; quod

P. 93.

183.

181.

157, 192.

256, 260.

183, 271, 278.

130, 196, 264,

182, 117, 127,

197.

125, 126, 138,

182.

- p.137,147, quod etiam ante coitum femellæ cum masculo adsint, conti-
 182. nuoque crescant ac mutantur; quod ex intervallis vesicularum
 190. lymphaticarum enascantur, atque adeo pro ipsis vesiculis am-
 121,196. plicatis & ad formam folliculorum redactis haberi non pos-
 123. sint; quod tamen cum vesiculis istis connexionem nonnullam
 182. habeant, nutrimentumque aliquod inde accipiant, & cum insigni
 123. earum diminutione augeantur; quod in vaccis præcipue, tam
 141. colore quam ipsa compage, cum vitellis ovorum gallinaceo-
 134. rum conveniant; quod in capris friabilia, e variis lobulis com-
 129. posita, coloris lutei obscuri, & similia renibus succenturiatis
 142. sint, in canibus simplices vesicas grandiores referant, in asinis
 vix inveniantur; nisi materiam aliquam nigricantem atque ad
 figuram triangularem accedentem, quam circa medium ovarium
 Autor detexit, eorum loco numerare placeat; quod in
 uno eodemque animali tres velut ætates horum corporum ali-
 quando observentur, crescentium, maturorum, & deficientium;
 quod in medio cavitatem habeant, liquore, qui coctus facile
 116, 118. concresecat, impletam; quod cavitas illa in diversis animalibus
 diversæ magnitudinis & figuræ, plerumque tamen triangularis,
 123,135. copiosissimisque vasibus, fibris, & velut continuarum glandularum
 labyrinthis, ramulos suos per universam materiam luteam di-
 121,131,134. spargentibus, vestita reperiatur; quod ex hac cavitate ad papillam,
 182. in exteriori superficie obviam, tempore maturitatis, meatus fa-
 133, 135. tis notabilis pateat; quod papilla ista multis etiam aliis for-
 minulis, instar cribri, pertusa sit, unde exprimere liquorem
 nullo negotio queas; quod tunicæ, ovarium & corpora glandu-
 124. losa involventes, circa papillam mirifice attenuentur; deni-
 142. que quod mox post graviditatem decrefcere corpora illa, venis
 eorum intumescantibus, incipiant. Quamquam vero, his confi-
 185. deratis, non dubitat Vir Cl. quin ex cavitate folliculorum, de
 quibus diximus, proveniant ovula, tamen & negat, cicatricu-
 117,125,138. las, post ejecta ova, nisi læsione quadam minus naturali acce-
 267, 204. dente, in ovariis restare, & ingenue fatetur, se nunquam re-
 45,81,132. perire atque ipsis oculis usurpare verum ovum in calice folli-
 135. culi, vel circa istum locum potuisse, quantumvis circumspecte
 140,186. atque curiose, una cum suavissimo Collega, *Morgagnio*, omnia
 iterum

iterum iterumque pertentasset. Et observationes quidem aliorum Anatomicorum, imprimis æstumatissimi sui *Malpighii*, qui p. 186. faventio-rem hac in parte naturam habuisse videntur, aperte in dubium vocare non audet: interim nec ea, quæ ab aliis contradici posse arbitratur, exponere atque affirmare intermittit. 190, 191. *Causam*, cur tam raro, vel forte nunquam (nisi casu quodam plane extraordinario & non naturali retineantur,) conspicua 188. sint ovula, priusquam in tubas vel uterum perveniant, eam esse censet, quod non modo tenuissima sed & prorsus pellucida 187. sint, in tubis autem mox excrefcere & opacitatem aliquam acquirere incipiant. Itaque atiam inter proprias satis copiosas 144. observationes semel ac brevissime commemorat, visa sibi aliquando ovula in tuba muris. Nunc si sententiam Viri clarissimi de toto generationis opere, de transitu ovi per tubam, de- que evolutione & incremento ejus, seire lector desiderat, ea est hujusmodi: delata seminis virilis portione in uterum & tu- 192, 211. bas, quo, tanquam in locum magnopere calefcentem ac rarefactum, avide attrahitur, spiritus ejus subtilissimus, per ipsas tubas rigescentes (propter copiosum sanguinis spirituumque affluxum) & arctissime ad ovarium applicatas, non modo in cavitate folliculi, sed & in ipsum ovulum, & latentem ibi tenerimam machinulam, eo probabiliter loco penetra- 213. tum, ubi deinceps placenta & vasa umbilicalia apparent; liquoresque hujus machinulæ quam placidissime agitando, efficit, ut membra ejus aliquantulum explicentur, ortoque primum lentissimo motu in auricula cordis ventriculoque dextris, deinde in sinistris, systole & diastole, porroque justus humorum per vasa sua circuitus producat. Hinc novi subtilissimi ac purificatissimi succi in folliculo præparati, per poros ovi, & per vasa umbilicalia intrant, priores impellunt, cum iis miscentur, globulos rubros formant, novam temperaturam sanguinis efficiunt, materiamque commodam amplificandis vasis & augendis partibus subministrant. Evoluto hac ratione foetu in ovulo, ortoque intra illud novo quodam ac proprio vortice, inflatisque membranis ovum fecundatum involventibus, fibræ ipsius calicis (a sanguine jam magis in eo hærente tumefacti ac rigescentis) corrugantur, at- que

que ab ovo, tanquam a fructu maturo & de pediculo suo deciduo, separantur. Itaque ovum, velut emancipatum & nunc deciceps per se subsistens corpus, a fibris calicis irritatis, per papillam, ad quam via est aperta, in tubam *denuo* ad ovarium applicatam expellitur, atque motu *peristaltico* (quem semel ipsis oculis conspexit Autor in mure lactante) ab effluviis & pondusculo ovi, fortius excitato, in uterum, velut granum aliquod in terram, immittitur. Hic sanguis & purissima lymphæ præsto sunt, a quibus expectatus iste hospes irrigatur, penetratur, novumque incrementum accipit: atque ipse vicissim, pondere & exhalationibus suis stimulans fibras uteri, in causa est, ut plus liquorum continuo affluat. Jamque etiam organa nutritioni destinata manifestantur: placenta quippe, cum radiculis grani in terram jacti rite comparanda, apparet; atque hæc intra alveolos & poros uteri infinuata, purissimam inde lympham, ab arterioliis allatam, haurit, eamque per infinitos vasculorum labyrinthos magis magisque attenuatam atque comminutam ad vasa umbilicalia, porroque ad embryonem, transmittit; cui hac ratione accommodatum alimentum, si omnia se recte habeant, deesse nunquam potest. Exposuimus placita Nobilissimi *Vallisneri* de generatione animalium *sensibili*. De generatione vero *insensibili* ipsorum ovulorum sic statuit: magna eam quidem obscuritate esse involutam, ceterum nihil verosimilius dici posse, quam corpuscula organica animalium universorum jam inde ab initio mundi divinitus creata, atque ita perfecte *præformata*, invicemque & in ovariiis primorum parentum inclusa fuisse, ut nunc sola *evolutione* atque augmentatione omnis generatio cum sensibilis tum insensibilis absolvatur. Quæ sententia, hodie a summis Philosophis mirifice deamata, non propter ineffabilem primorum corpusculorum parvitatem, ad quam imperiti nequicquam stupent, sed propterea nescio quid a perfectione naturæ alienum comprehendere videtur, quod Deum velut ex machina adhibet, infinitamque materię & organorum varietatem, sapientissimasque & fecundissimas leges motus, sufficere fortasse statuit, ad producendas molas, strumas, atque alia corpora inordinatius excrecentia, quæ

p. 145.
214.

225.

quæ nemo facile evolvi præformata contendet, non vero ad formandum vel minimum corpus naturale novum atque absolutum. Nam quid tandem magnopere interest, dicit philosophus dissentiens, sive initio mundi, sive nudius tertius creasse Deum *immediate*, & sola vi æternæ ac potentissimæ suæ voluntatis, ovulum quodvis minimum, cum integro & perfecto animalculo, nunc evolvendo, censeamus? nisi forte, quod tam diu extiterit, quodque tam profunde absconditum, & tam innumerabilibus involucris tectum fuerit, id unum pulcherrimum ducatur. Generatio plantarum atque animalium vera & mechanica opus in natura rerum sine dubio consummatissimum est, omnemque artem & machinationem humanam infinitis modis superat: quam qui abrogare fatagunt, sive evolutione corporum præformatorum introducta, sive spirituum, animarum, archæorumve exercitu in subsidium vocato, ii sane vereor ne naturam infra artem deprimerent, atque imbecillitati potius intellectus nostri blandiri, quam pro dignitate mundanæ machinæ, ipsaque veritate pugnare videantur. Sunt & alia nonnulla, quæ ex Autore nostro humanissimo, circa observationes ejus & hypotheses, paullo ante propositas, bona cum ipsius venia quærere vellemus. Negat iterum ac sæpius, se invenire vera & non dubia ova, in ovariis propriisque nidis potuisse, erroremque eorum coarguit, qui nescio quos globulos vel vesiculas, ova æmulantes, (quorum procreatione nihil est naturæ facilius) pro genuinis ovis, sine hæsitatione habuerunt: cur igitur inter accuratissimas ejus observationes non relatam legitur, ubi & quando detecta primum & quibus notis ab ipso agnita sint ovula verissima? nunquamne nisi semel in tuba muris ova descendencia notavit? & cur observationem illam tam paucis attingere, neque examen sine dubio circumspiciendum istorum ovulorum exponendo, lectoribus scrupulosus satisfacere voluit? Non statim postquam seminis masculini subtilissima portio, per tumidas arcteque applicatas tubas ad ovaria penetravit, sed interjecto demum notabili tempore, e corporibus glandulosis in tubas *denuo* applicatas expulsi ova matura ac velut emancipata, statuit: sed quidnam esse causæ censeamus, cur *denuo* & tam attemperate applicentur tubæ?

p.190.

p. 276.

148.

tubæ? & quomodo fieri concipiamus, ubi plura adsunt corpora glandulosa, cum maturis ovis, ut unius tubæ tam angustum orificium nunc ad hujus, nunc ad illius, mox etiam ad tertii, quarti, quinti corporis papillam, tam promte, tam accurate, tam scienter se convertat, ut ex singulis excipere ovulum maturum possit? num tantillum motum, qui forte a constrictione membranarum ac fibrarum calicis, ex quo ejiciendum ovulum est, ad tubam usque pertingit, tantundem efficere credamus, quantum efficit (si efficit quidem, nam etiam de hoc dubitare licet) insignis tubarum intumescencia, tempore ætus venerei & fœcundi coitus, a spirituum sanguinisque uberrimo affluxu excitata? Jam motum peristalticum tubarum ipsis oculis, sed semel duntaxat, observavit Celeb. Autor, in mure lactante, hoc est longe post delata in uterum ova; similiterque applicationem tubæ ad ovarium aliquando intempestivam contempit: ex quo argumentatur, si per accidens & extra usum applicentur tubæ, posse easdem etiam haud dubie in tempore applicari. Nonne vero fatius fuisset, si motum illum & applicationem nunquam, nisi cum opus esset, & ita quidem sæpius vidisset? scilicet ut de vero usu istarum rerum eo minus ambigere liceret. Omittimus alia, atque illud unum adhuc rogamus, an vasorum matris & fœtus in utero anastomoses omnino neget, atque ut radices plantarum e terra, sic vasa placentæ e poris uteri humores *extravasatos* (ut Medici loquuntur) exfugere contendat? & nullane tandem responsione digna judicet argumenta contraria, quæ imprimis urfit nuperrimus Anthropogoniz scriptor copiosissimus, *Jo. Hyacinthus Vogli*, Medicus Bononiensis? Sed eo, unde discessimus, nunc redeundum, ac tota dispositio Partis II & III elegantissimi hujus operis *Vallisneriani* breviter exhibenda est. Dissertitur Capite primo de primis ovarum femineorum inventoribus, eorumque primo systemate. Deinde proponuntur Capite II observationes *Malpighii*, circa ovaria feminarum vivipararum; Capite III observationes ipsius autoris, circa ova, corpora glandulosa, vesiculas lymphaticas, aliasque ovariorum partes, in porcis, vaccis, & ovibus; Capite IV & V aliz ejusdem observationes circa res easdem in equabus, asinabus, canibus, vulpibus, rupicapra, felibus, capris, muri-

muribus & hominibus ; Capite VI observationes selectissimæ *Harvei & Graafii* ; Capite VII observationes novæ Academicorum Parisiensium ; Capite VIII observationes *Verheyinii* & aliorum quorundam Anatomicorum recentissimorum. Capitibus IX, X, XI, XII observationes illæ examinantur. Capite XIII ostendit Autor, quomodo fiat generatio, juxta systema suum de ovis. Capite XIV sententiam *S. Augustini* cum sententia Philosophorum recentiorum, qui pro evolutione pugnant, apprime convenire docet. Capite XV & XVI evolutionem, de qua diximus, ulterius defendit, allata in eam rem eruditissima Epistola magni cujusdam Amici. Capite XVII demonstrare conatur, quod admissa hypothese ovarum & evolutionis, omnia generationis phænomena quam luculentissimè explicari queant. Capitibus denique XVIII, XIX & XX *Lamii, Merii, Sparagliæ, du Verney*, aliorumque objectionibus erudite atque copiose respondet. Et hæc quidem Parte II continentur. Restat Pars tertia ; ubi capite primo de sterilitate feminarum agit *Cl. Vallisnerius*, rationesque complures superioribus ignotas affert ; Capite altero de convenientibus remediis disserit. Capite tertio duas exhibet epistolas *Lancisii*, aliasque duas *Mulebacherii*, in quibus de molis ac monstris quibusdam, nec non de vermiculis feminalibus tractatur. Caput quartum Lectionem Academicam continet, de ordine, progressu & connexione universarum rerum creatarum. Denique Capite quinto variæ adducuntur historiarum, descriptiones & figuræ monstrorum, quæ ad tractationem de generatione pertinere videntur. Sequitur index rerum maxime notabilium ; totumque opus Augustissimo nostro Imperatori, Carolo VI ab Autore dedicatum est.

JOSEPHI SENTENTIOLÆ, VERZALIA CÆ-
senatis, Epistola ad Geometriæ Professores atque
Studiosos.

POST ea, quæ duabus proximis superioribus litteris meis, vobis demonstranda suscepi, satis intelligo *Viri Doctissimi*, longiori,

giori promissa exfolvendi mora, & meo de causis, quæ me ad eam impulserunt, silentio, fidem, existimationemque meam apud Vos in discrimen facile venire posse. Quare ne quis, aut officii oblivioni & ignorationi, aut, quod forsitan maxime vellet, alicui de rebus jam enunciatis exortæ dubitationi, rei prolationem ac sustentationem assignet; e dignitate mea esse, hujus aliquam vobis a me reddi rationem, existimo. Et, ne fastidium inertiamque quandam in digerendis & disponendis inventis, animo prope meo insitam atque innatam, quam non omni profecto culpa liberaretis, proferam: duo vobis commemorabo, quorum alterum opusculo illi, de quo Vos semel atque iterum admonui, nunc peculiare contigit; alterum in omni meditationum ac studiorum meorum genere frequenter evenire, atque adeo nullo non tempore solet. Hoc igitur scire Vos volo; quod, cum non ita pridem in manus Adversaria quædam mea sumpsissem, ut iis, quas in ipsa conjeceram, meditationibus illud augerem; earum tantam esse varietatem inveni, ut justo opere vix ac ne vix quidem comprehendere ea commode possent; quare consilium mutare, & quæ *Animadversionibus* quibusdam in suas partes ac capita distributis complexus fueram, ea *Dialogis* dilatare nunc cogor; quod scriptiois genus cum Personarum, quæ in ipsum inducuntur, arbitrio atque voluntate regatur, & laxioribus legibus contineatur, non ad varia modo, sed vel ad opposita argumenta exponenda atque explicanda, aptum est, & vehementer accommodatum. Sed hæc fortuita officii mei retardatio. Illud est, antea semper fuit, & ut opinor in posterum semper erit, scriptis meis in apertum proferendis impedimento; singulare & flagrans rerum novarum studium; quo fit, ut jam inventas pro veteribus atque obsoletis habeam; atque vix a me ipso impetrare possim, ut eas, in Commentarium ne effluant, referam; nedum ea, quæ decet in lucem emittenda, diligentia exequar atque perpoliam. Quo animo hunc naturæ meæ habitum prope singularem accepturi Vos sitis, *Viri Eruditissimi*, nescio; pro mea adversus judicia vestrum similibus reverentia, cupio quidem, bono: quod ad me attinet, neque hæcenus unquam

unquam fuit; neque in posterum, ut puto, futurum est, ut illius pœniteat, etiam plus plusque in dies lætor, cum quotidie fructus ex eo uberiores capiam; quos si cognoveritis, atque adeo cum cognoveritis, cognituri enim ex commemoratis *Dialogis* estis; non modo me, de hac lucubratione meas evulgandi negligentia non accusabitis, sed industriam meam, in persequendis eis, in quæ, alia meditans, fortuito incido, rite collocari, Vos ipsi fatebimini.

Atque ut aliquod cessationis hujus meæ opus Vobis extet; hic habetis. *Invenire curvam, quæ per quotlibet, & quælibet data puncta pertranscat*: quæstio est, quam clarissimorum Virorum præconium, eorundem in illam insumptus labor, & studium, ac sua in primis maximopere præstantia commendat. In eam cum jam pridem casu incurrissem, digna statim visa est, in quam omnem meam operam conferrem, & quanquam quibusdam aliis rebus difficillimis implicatus, ab re ardua serio tentanda abstinuerim: nunquam tamen cogitationem ab ea penitus abduxi, sed quicquid meditarer, quicquid expedirem, ea semper animo obversabatur, mihi que aliud agenti & contemplanti occurrebat. Hinc, cum mense Octobri superiori in villulam hanc meam, in qua *non homo, sed aer, atque litus, & solitudo mera*, ab arbitris libera, me abdiderim, neque diutius solutionis *Problematis* tam rari, ac singularis desiderium ferre possem, in illam tota mente incubui; cumque post varios conatus, duas adeptus essem illud dissolvendi vias, quarum altera nullo modo, altera vere æstimata; satis proprie quæsito, at superioribus Judicibus satisfacere minime posset: rem, non rei cupiditatem dimisi, a qua semper invitatus, semper alectus, cum mense Majo superiori schedas aliquas meas, ut materiam ad *Dialogos* compararem, excuterem; ita sum ea denique incitatus, ut deposita ceterarum meditationum cura, omnes nervulos meos adhibuerim, si possem insignem hanc *solutionem*, una cum aliis lucubrationibus meis, dono Vobis suo tempore mittere, Paulo post eventus ex sententia processit; atque generatim, ac omnibus suis numeris absolutam *solutionem Problematis*, quod Celeberrimus *Newton*, esse ex pulcherrimis, quæ

†

solvere

solvere desideraret, professus est; & summus *Geometra Leibnizius*, de eo ab ipso admonitus, *perelegans* vocavit, sum affectus. Id ad animum meum hac in re cumulate explendum deerat, ut intelligere possem, quatenus mea cum *Newtoni* solutione congrueret; quam cum, a quo primum tempore ex litteris ipsius ad *Oldenburgerum* datis, de *Problemate* cognovi, inter eas id genus quæstiones, quas *Philosoph. Natur. Princip. Mathem. lib. 1 section. 5* diligentissime post decem annos est persecutus, incassum quæsierim, comparationis hujus instituentæ spem omnem abjeceram. Verum, cum (quem ad finem, nec memini, neque meminisse attinet) non ita pridem commemoratum opus pervolutarem, video inter evolendum, æcervum quendam litterarum, scite atque venuste dispositum, præterlapsum; confisto, atque quid id rei esset intelligendi cupidus, ad illum redeo, & sic demum optatam diu quæstionis hujus *Clarissimi Angli* enodationem *lib. 3 lem. 5* invenio, ac quam possum maximo studio considero atque contemplor. Tum vero meæ pretium intelligere, præstantiam cognoscere, perfectionem atque abolutionem maximi æstimare: cum ea, quam *Vir hic Geometrarum* facile Princeps tantopere optavit, tam valde concupivit, unam tantum & alteram quæsti rationem complectatur, & *quotlibet* duntaxat, non *qualibet puncta* persequatur: quod quantum a generali, ac perfecta *solutione* ejus abhorreat, & *Cl. Leibnizius*, cum adhuc ei ignota esset, ex parte majori intellexit, & facile nunc est cuilibet existimare. Quo minus viam, qua ad rei expeditionem perveni, Vobis nunc demonstrarem, dux potissimum causæ me tenent; justa altera ac honesta, quod haud æquum esse censeo, omnem hujus singularis inventi gloriam ad me convertere, partemque illius doctissimis illis Viris præripere, qui, si de eo cognoverint, illud proprio, ut dicitur, Marte profecto perficient; altera necessaria, quod schedæ hujus angustia non patitur rem pro dignitate explicari & exponi: illud dico; *Formula* optatæ progressum esse satis expeditum & facilem; cum duobus, aut tribus ad summum *terminis* ejus inventis, quot libuerit, non magno negotio procreari ex iis parvo tempore possint; cum
in

in hac Familia, simul ac a *Geometra animus illis datus est*, *Majores* omnes, leviter pro re nata immutati, ad singulorum *Posterorum* corpus coagmentandum, una concurrant.

Habet ergo nunc demum *Geometria*, meditationibus quilibuscunque nostris, aditum ad quæstionem hanc, tot nominibus illustrem, patefactum; & ubi antea *Algebra* egregiis suis conatibus ac mentis exercitationibus id tantum præstabant, ut naturam ad magnam thesaurorum suorum vim depromendam allicerent, vel etiam impellerent, ceterum eas persecuturi vias, quas illis ipsa monstrasset; nunc eo dominationis in illam progressi sunt, ut injectis veluti habenis, ea, quæ ipsis placuerit, itinera percurrere; quot & quales ipsis visum fuerit flexus, quot sinus, in tanto, ac tantulo spatio, persequi, arbitrato suo cogant: scilicet illa vis, quæ sibi infertur, pœnas, longioribus ut plurimum calculis, vel in non ita magno *Coordinatarum* assumptarum numero repetit: sed ecquid præclarum eximiumque, idemque facile est? Quanquam, si *æquationes* istæ conferantur cum aliquibus *seriibus*, quæ jam pridem tanta *Geometrarum* omnium approbatione prodierunt, & quibus, dum improbo labore, quæsitæ rei appropinquare magis magisque existimant, tantum ab ea fortasse recedunt, quantum a veritate absunt, ut aliquando monstrabimus, non modo ferendæ, sed commodæ sunt: cum præsertim in rationibus particularibus ad miram brevitatem a quolibet ratiocinatore adduci possint. Sed postea? quid facias? sic fert *Problematis* natura, ea est quæstionis conditio, quæ paucis expediri non possit; semperque magno constitit, maxima moliri. Explicate quæso Vos, si potestis, *formulas Newtonianas*; quas duas tantum quæsitæ partes ex innumeris complecti supra dicebamus, ipseque commodas & expeditas appellat; atque tum demum, num veriloquar, intelligetis; tamen Celeberrimus Vir ille: *Abscissas*, præter vulgarem *Geometrarum* morem, *negativas* (qua causa impulsus ignoro) assumendo, ita rem omnem impedivit, ut difficile, vel potius nullo modo, nisi peculiari ratione actam, eam ad exitum perducere potuerim; licet, ut mihi quidem videor, omnibus modis rem versaverim, ut viam eam, quam ipse

indicat, persequeretur. Ceterum, ut idoneam *formula* meæ speciem animo comprehendatis, illud omitti non debet, me habere rationem *aquationem* componendi, quæ tametsi & primam ex *Newtonianis*, & innumeras atque infinitas id genus alias *Problematum solutiones* continet, ad illam tamen minima tantum atque tenuis particula quædam est.

Nunc jam, *Viri Doctissimi*, de hac fidem meam liberandi dilatione, ut lubet, existimate; ego facillime patior: illud *Vos* rogo, ut si vigiliis, cogitationibus ac laboribus meis aliquid ornamentum huic præclarissimæ scientiæ attuli, quod nisi alia re, eum hac saltem, tum superiori meditatione de *inveniendâ* curva, quæ cum sit inquadabilis, tot tamen, quot libuerit, spatia habeat quadabilia, sperare mihi posse videor præstitisse; si ope mea a durissima servitute non ita pridem liberati; missilium semitas in pleno persequi omnes; *Catenariarum, Musculorum, & Velorum* sinus, ut non ea omni corpore, hoc est natura propria cogitatione privetis, explicare potestis; ne me incognita causa condemnetis; sed vel donec ipse eam dixero, iudicium vestrum sustineatis; vel si longius voluntate vestra rem protrahi patienti animo ferre non valetis, paulisper saltem, præjudicatis opinionibus abjectis, quæ Vobis superioribus litteris indicavi, per vos ipsos aggrediamini. Omni enim Vobis ratione confirmo, fore, ut id, quod ante plures menses amico meo, longissime quidem ab his studiis remoto, per ingenioso tamen, atque in rerum viribus existimandis acerrimo, evenit, Vobis quoque contingat. Cum enim ipse a me vehementer petiisset, ut sibi ea diligenter exponerem, quæ tam constanter meis, & unis, & alteris litteris in dubium vocaveram; moremque illi, earum rerum, quæ communiter his temporibus traduntur a *Geometris*, accurata explicatione gererem; ubi ad ea, quæ dubitationem habent, ventum est; non modo illa suspensio atque incerto animo ita excepit, ut de iis maxime dubitare appareret; sed iterum ac tertio sibi non probari apertissime falsus atque etiam professus est; neque prius iis acquiescere visus est, quam ego, cui in his studiis tantum tribuit, quantum nec postulo, nec ago, omnes meos nervos contendi, ut illa, quæ falsissima esse

esse existimo, ipsi probarem, non eo sane consilio, ut Virum mihi charissimum, atque tot nominibus, & in primis eo, quod tantam mihi habet fidem, de me bene meritum deciperem; sed ut illum de sententiæ meæ rationibus parumper cælarem: quod argumento est, fore, cum hæc in animum præconceptis opinionibus vacuum influxerint, ut omnem vim suam exerçant, ac vel ab invitissimis assensum dictis meis extorqueant. Possum falli ut humanus: sed tamen experimini, Viri Cl. me amate, omnem in re tanta festinationem tollite, ac valet. Ex litore Cæsariati superi maris prope Rubiconem, Octavo Kalendas Julii 1726.

*JO. PAULI L. B. DE GUNDLING, CONSIL.
intimi Camer. & Societatis Regiæ Scient. Boruss. Præsidi,
Dissertatio de origine Marchionatus Brandenburg.
fide diplomatum suffulta, ad Virum Illustrem*

D. de - - .

Vidimus plures & hac ætate magnæ eruditionis Viros, qui in inquirendis rerum originibus somnum vigiliisque posuerunt ac omnes ingenii vires intenderunt, ut verum tempus conditi Marchionatus & Electoratus Brandenburgensis, ac vera primordia ex rerum temporumque caligine eruerent & vera initia tanti Principatus indicarent. Fuerunt, qui initia conditi Marchionatus Brandenburgensis ad Romanorum & Augusti Octaviani tempora festinanter satis rejecerunt: imo alii crediderunt, a Carolo M. Marchionatum fuisse erectum eo tempore, quo Venedos Vilzosque armis sibi subjecit. Alii Henricum Aucupem conditorem illius extitisse putant, qui Sigefridum primum Marchionem constituerit, cui Otto Magnus & Otto II Geronem & Theodericum substituisent, eo induci argumento, quod Gero & Theodericus Marchionis appellatione ornati in historia legantur. Sed si recta mentis acie rem totam perlustramus, facile apparebit, nec Geronem, nec Theodericum unquam dominium hujus regionis habuisse, quod ad Henricum Aucupem belli jure, & post ad Ottonem Magnum

ipfiusque filium Ottonem II, ut Saxoniz Ducis, potius fpectavit, qui bella fub Ducibus Gerone & Theoderico contra (a) Rhedarios gelferunt, ac Epifcopatus inftituerunt & confirmarunt, (b) quod nunquam ab ipfis fieri potuiffet, nifi dominium harum regionum habuiffent. Nihil præter regiones aliquas & prædia & dominia aliqua ad illos Ducis Vicarios & Marchiones cum magna tamen poteflate pertinuit, qui officio & munere contenti, quod Marchiones dicerentur, nihil amplius ambiverunt. Hic rerum ftatus ufque ad A. 983 (c) duravit; hoc enim anno Miftevojus Obotritorum Rex frena mordebat, & Ottoni II Imp. ob violentiam Theoderici Marchionis has regiones eripuit, qui vicaria poteflate abutebatur. Licet vero ftatim & pofit ab Ottone III arma in Obotritos fint mota; eventus tamen docuit, eos fub Henrico II & Conrado Salico ipfiusque filio magis fuiffe triumphatos quam victos. Omnia in deterius pofit Wilhelmi Marchionis Septentrionalis (d) ftragem & interitum apud Prizlavam prope Werbenam ruebant, qua clade factum, ut Venedi libertatem fibi vindicarent, percuffo cum Henrico IV fœdere, cui contra Saxones fuppeticas tulerunt. Repreffit eos apud Cothenam, Anhaltini Principatus oppidum, Otto Afcharienfis Comes, (e) expugnato cis & trans Albim in fignit terrarum tractu, qui nunc ex parte Ducatus Saxoniz appellatione in fignitur. Poftea Lotharius, tunc Saxoniz Dux, (f) eos devicit & vectigales reddidit; fed mox cum ad ingenium rediiffent, Adelbertus Afchariz Comes & Lufatiz quondam Marchio antiquam Marchiam feu Soltwidelenfem ab Imp. Lothario adeptus, iufto bello eos plane devicit, & extractis caftis eos debellato Prebizlavo Obotritorum ac Hevellorum Rege A. 1137 fub jugum mifit, novisque incolis, Frifis, Weftfalibus, Saxonibus, aliisque deinde terram hanc implevit. Pofit Imp. Lotharii ex hac vita difceffum, Conradus III. Imper. eligebatur, qui ob avitas inimicitias, Henricum Saxoniz & Bavariz Ducem fuperbum, odio

(a) Epift. Ottonis M. apud Witichindum. (b) Literæ foundationum apud Cl. Lunigium de Epifcopatu Havelbergenfi & Brandenburgenfi. (c) Annalifta Saxo, ap. Ill. Dn. de Eckard. (d) Annalifta Saxo. (e) Annalifta Saxo. (f) Chronicon Hildefenfe.

odio habere cœpit, quem postea proscriptis & Ducatu Saxoniz & Bavariz privavit. Ambibat Adelbertus Saxoniz Ducatum, eo quod Mater ipsius Eilica, ultimi Saxoniz Ducis Magni esset filia, ob quam ille successionem in Ducatu Saxoniz prætendebat. Arripiebat occasione fronte capillatam Conradus III Imp. ac Ducatum Saxoniz Adelberto Marchioni tribuebat. Assumfit Adelbertus statim dignitatem, (g) nomen & titulum, ac in omnibus Imperii rebus ut Dux Saxoniz negotia tractavit, & Imperatorum in tabulis & præceptis ut Dux Saxoniz inter testes est adhibitus. Mox ad arma res deveniebat : nam novus Saxoniz Dux Adelbertus Ducatum Saxoniz, ac in eo urbes plurimas expugnavit, sibi que vindicavit. Non duravit tam felix belli alea, quæ facile turbatur, quæque Welfo Henrici Leonis patruo favere cœpit, ut ipse Adelbertus regionibus suis a Saxoniz Principibus expelleretur, ac ad Cæsaris Conradi gratiam cogeretur confugere. Quemadmodum vero odia humana cum morte hominum, qui odio habentur, defervescere solent; ita aliarum temporumque facies apparet, postquam Conradus III Imp. post fata Henrici superbi Francofurti ad Mœnum, pace cum Henrico Leone inita, fratri uterino suo Bavariam relinquere, Henrico Leoni vero Saxoniz Ducatum, jam in Adelberti potestate delatum, restituere secum constituisset. Igitur Adelbertus spe sua de retinendo Saxoniz Ducatu dejiciebatur, ita ut hujus Principis rationes exigerent, novam ac aliam gratiam ab Imperatore Conrado efflagitare, ut inter summos Imperii Officiales in occupato fastigio relinqueretur. Non ex re Imperii Conrado III videbatur, Adelbertum, tam insignem, tam fidum sibi ac tam fortem Principem, ab occupato inter Duces Germaniz loco dejicere, aut pati, ut is, qui inter Imperii summos officiales Sacri Romani Imperii Archi-Marschallus fuerat, ac res maximas & publica negotia tractaverat, inter Principes sequiores locaretur. Igitur ut Adelbertus eo facilius Ducatum Saxoniz dimitteret, videndum sibi ratus, quo potissimum modo ea possit

(g) Diploma Astensibus datum A. 1140 apud Cl. Tolnerum : Quorum nomina sunt hæc : Fridericus Dux Suevorum, Henricus Com. Palatinus, Conradus Dux Karinthiz, *Adelbertus Dux Saxoniz.*

posset refarcire, quæ dimissione Saxoniz Ducatus Adelbertus (b) amitteret. Igitur Archicamerariatus dignitatem Adelberto concessit, ac Marchionatum Soltwidelensem cum regione inter Albim & Oderam conjunxit, additis omnibus Ducatus juribus, quæ Duces tum temporis reddebant illustriores. Non erant in his regionibus Marchio, nec Palatinus, nec Landgravius, aut alii Principes seculares, nec Comes, qui aliquid haberet, quod putaret esse suum. Nobiles, quos in hac regione locabat Adelbertus, erant ipsi clientelari fide addicti, nec ullus se in centu Imperii esse credebatur. Episcopus uterque subditi illi erant, licet Principes Imperii fuerint ob eminentem saltem, quam habebant, dignitatem, quæ ipsis tamen non ut terrarum Dominis competebat. Igitur Adelberto a Saxoniz Principibus patria propulso, felicius postero tempore rerum decursus favere cœpit, ex quo hostes ipsius ipsi sua restituere ac omnem regionem reddere compellebantur. Accidit hoc fere post (i) quinquennium, ex quo a Principatu erat dejectus, quod ipsi A. 1139 contigit. Igitur candidior nunc illi dies ibat, postquam Imperator utramque regionem sub Marchionatus Brandenburgensis appellatione illi concesserat, ac Archicamerariatus munus illi conjunxerat. Nemo adhuc certum annum potuit indicare, quo Adelbertus primum Marchio Brandenburgensis sit appellatus. Fuerunt quidem rerum alias peritissimi, qui ex diplomate A. 1147 Francofurti ad Mœnum dato eruere voluerunt, Adelbertum nostrum prima vice illo anno Marchionem Brandenburgensem dici. Et sane id quam verissimum est, dici in hoc diplomate Adelbertum Marchionem Brandenburgensem, qui vice Wincenburgensis Comitum Kemnadense Monasterium Corbejensi Abbati Wiboldo tradidit, quod diploma Tolnerus alique exhibuerunt. Se altius tanti momenti initia petenda videntur, maxime quod nonnulla reperiantur documenta, in quibus ipse Imperator Conradus III Adelbertum nostrum Marchionem Brandenburgensem appellat, quæ A. 1144 Hirsfeldæ & Nordhusæ data sunt. Igitur altioris indaginis quæstionem putavi, si in primordia
tam

(b) Hæc optime Albertus Kranzius exposuit, Saxon. l. 6. c. 8. (i) Vide diploma in fine dissertationis hujus exhibitum *Lit. A.*

tam magni Principatus inquireretur. Incidi in diploma Friderici Archiepiscopi Magdeburgensis, in quo legitur, Adelbertum Marchionem ex emergentibus & magnis causis a Principibus Saxonie patria ferme per quinquennium fuisse propulsum, qua de causa recurrendum mihi erat ad annum, quo ipse ex antiqua Soltwidelensi Marchia ejiciebatur. Indicavit vera Annalium fides, id A. 1139 contigisse, ex quo facile apparebat, reditum Adelberti Marchionis in A. 1144 incidere in eundem annum, quo Conradus III ipsum Marchionem Brandenburgensem appellavit. Nituntur hæc fide diplomatum (k) Conradi inter Germanie Reges Tertii, inter Romanos Imperatores vero Secundi. Primum, quod ad manus est, Hirsfeldæ celebri olim in Hassia monasterio, Reinhardo Reinehusensis cœnobii Abbati datum est, quo omnia, quæ ejus monasterio data sunt, auctoritate Imperiali confirmat, quod Illustris (l) noster Leibnitiuss exhibuit. Inter testes illius præcepti memorantur, Henricus Moguntinus Archiepiscopus, Bucco Wormatiensis Episcopus, Wigerus Brandenburgensis Episcopus, Wiboldus Stabulensis Abbas, Henricus Hersfeldensis Abbas, Conradus Helmwardeshufenensis Abbas, *Adelbertus Marchio de Brandenburg*, Comes Herimannus de Winzenburg & Frater ejus Henricus, & Ludovicus Landgravius de Thuringia, qui præsentés adfuerunt. Hæc quidem indicasse sufficeret, sed & (m) aliud adhuc Conradi III Imperatoris superest documentum, quo ille Canonicis redditus & proventus auget Ecclesie Goslariensis, quam Proavus Henricus III Imperator suis sumptibus fundavit ac construxit. Inter testes adhibentur, Bucco Wormatiensis Episcopus, Wiboldus Stabulensis Abbas, *Adelbertus Brandenburg. Marchio*, Hermannus Comes de Winzenburg, Conradus Sporiad, Tibertus de Spielberg, Rabodus Dei miles, Henricus Marschalcus, Arnoldus de Burchdorff, quorum nomina jussu Imperatoris a Notario apponebantur. Hæc satis probare videntur, Marchionatum Brandenburgensem tum temporis, pace facta cum Henrico Leone, fuisse

Z

ere-

(k) Vide Diploma *Lit. B.* in fine dissertationis hujus exhibitum. (l) In Tomo I Rerum Brunsvicensium. (m) Vide Diploma sub *Lit. C.* in fine dissertationis hujus exhibitum.

erectum ac conditum. Ajunt quidem, Adelbertum jam A. 1149 in alio diplomate Magdeburgensi, cœnobio B. Mariæ dato, Marchionem Brandenburgensem dici. Sed annus non est appositus & tunc temporis Dux Saxoniz appellabatur. Et licet Adelbertus noster Brandenburgensis Marchio hoc in anno in Diplomate Springirsbacensi monasterio dato inter testes *Adelbertus Marchio de Saxonia* appelletur; sciendum tamen, & hanc appellationem ad tempus aliquod non fuisse inusitatam, quemadmodum & nonnulla diplomata occurrunt, in quibus Adelbertus noster Marchio saltim nominatur, non facta mentione Marchionatus Brandenburgensis, quod eo tempore sæpe factum in recensione Ducum, Palatinorum, Landgraviorum & Marchionum, non apposita appellatione Ducis Bavariz, Palatini ad Rhenum aut Badensis, Vohburgensis, Misnensis & Lusatiz Marchionum, quod facile rerum periti tot testimoniis inducti sunt concessuri. Imo reperitur (n) aliud diploma, in quo Hartvicus, ex stirpe Stadenfium Comitum & Septentrionalium Marchionum, A. 1145 terram Jerichowam cum aliis castris Magdeburgensi Ecclesiz contulit, cui firmando Henricus Dux Saxoniz, Henricus Palatinus Comes de Rheno, Adelbertus Marchio alique adhibebantur, evidenti rei indicio, Henricum Leonem A. 1145 cum Adelberto pace facta jam fuisse concordem. Eodem anno Adelbertus (o) Villæ suæ Stendaliz Jus fori concessit, in quo diplomate, licet versio Germanica antiquissima quidem mihi modo visa, Adelbertus se Dei Gratia Marchionem Brandenburgensem appellat, cum tamen in literis (p) ipsius Conradi Imperatoris III, Monasterio Gratia Dei appellato A. 1146 datis, Marchio Adelbertus modo nominetur. Eodem modo Beatrix Quedlinburgensis Abbatissa A. 1146 Adelbertum (q) in literis foundationis Monasterii Michelsteinensis Marchionem appellat, cum illum contra A. 1147 Francofurtense Diploma celeberrimum & notissimum ab Imperatore Conrado III Adelbertum Marchionem de Brandenburg nobis exhibeat. Ganders-
hei-

(n) Apud Mushardum. (o) Codex Diplom. meus Misus. (p) Apud Rev. Dn. Leuckfeldium Antiq. Monaster. Gratia Dei. (q) Apud eundem in antiquitatibus Michelsteinensibus.

heimense Diploma A. 1148 datum ipsum Marchionem designat, quo Ludgardis Gandersheimensis Abbatissa permutationem prædiorum Hermannii Comitis confirmat. Mox A. 1150 (r) Adelbertus se Divina favente Clementia Marchionem Brandenburgensem appellat, certissimo indicio, Marchionatus Brandenburgensis titulum illi jam ante sexennium competitivisse, licet ipse Adelbertus in multis diplomatibus, quæ mihi servo, se tantum interdum Marchionem scripserit, ac in aliis rursus Brandenburgensem Marchionem se nominarit. Igitur Adelbertus Brandenburgensis Marchio Marchiam Septentrionalem cum universa Wilzorum regione feliciter conjunxit, ac cum Ducatus jure, quod ad Henricum Aucupem & Imperatores Ottones spectaverat olim, a Conrado Imperatore obtinuit; cui accessit summa Archicameraris dignitas quæ a Sueviæ Ducatu in Marchionatum Brandenburgensem translata est, quam ipse Conradus, qui Sueviæ Dux fuerat, ipsi concessit, quod sine ipsius assensu fieri haud potuisset. Apparet deinde Adelbertus in nummis, quos cudi iussit, cum clave, evidenti indicio, ipsum inter Imperii Officiales Archicamerarium jam fuisse, ac in tam celfo fastigio inter illos eminuisse. Obiit Princeps eminentissimus A. 1170, testantibus multis antiquioribus rerum autoribus, licet fuerint, qui dicant, domesticam traditionem serenissimorum suorum posterorum obstare, quæ confirmet, ipsum jam A. 1168 obiisse. Sed haud firmo talo stat hæc traditio, cum (s) Diploma mihi ad manus sit, ex quo apparet, ipsum solenni Curia Bambergæ A. 1169 habitæ interfuisse, ubi inter testes donationis factæ a Frederico I Imperatore nominatur, adjecta filiorum Ottonis & Hermannii mentione, qui Parentem illuc secuti, eandem traditionem testimonio suo firmarunt. Hæc benevole, Vir Illustris, Tibi exponere volui, nullo alio argumento adductus, quam ut rem difficillimis scopulis subjectam planiorem redderem, ac vera rerum initia tam potentis Electoratus demonstrarem. Vale & falve. Berolini dat. 20 Jul. MDCCXVI.

Z 2

Lit.A.

(r) Diploma Codicis Diplomatici mei Msi. (s) Diploma A. 1169 Cod. mei Msi diplomatici.

Lit. A. Diploma I.

In nomine sancte & individue Trinitatis Fridericus Dei Gratia sancte Magdeburgensis ecclesie Archiepiscopus. Noverit universitas fidelium, quod in villa Mose dicta ecclesia beate Marie ex antiqua traditione V. mansos possederat reliquam vero ejusdem ville partem Marchio Albertus ab archiepiscopo Magdeburgensi itemque a Marchione Comes Otto in beneficium habuerunt. Interea novis quibusdam & magnis emergentibus causis, cum Marchio Albertus a Principibus Saxonie propulsus fuisset ferme per quinquennium a Patria, comes Otto ob spem refrigerii sempiternam idem beneficium Conrado nunc temporis hujus Magdeburgensis ecclesie archiepiscopo eo tenore resignavit, ut ecclesia beate Marie condonaret.

Lit. B. Diploma II.

Et ut haec rata omni tempore permansant, presentis praecepti paginam sigilli nostri impressione communiri jussimus, testesque, qui affuerunt, subternotari fecimus, quorum nomina haec sunt: Henricus Mogunt. Archiepiscopus, Bucco Wormatiensis Episcopus, Wigerus Brandenburgensis Episcopus, Wiboldus Stabulensis Abbas, Henricus Hersfeldensis Abbas, Conradus Helmwardesbusensis Abbas, Adelbertus Marchio de Brandenburg, Comes Herimannus de Winzenburg, & frater ejus Henricus, Ludovicus Landgravius de Tying.

Lit. C. Diploma III.

Testesque qui affuerunt subternotari fecimus, quorum nomina sunt haec; Bucco Wormatiensis Episcopus, Wiboldus Stabulensis Abbas. Adelbertus Brandenburg. Marchio.

Lit. D. Diploma IV.

Ad hujus enim rei firmitudinem perpetuo manendam presentem paginam impressione imperialis signi decoravimus. Hujus rei testes sunt Christianus Moguntinus Archiepiscopus. Philippus Coloniensis Archiepiscopus. Wicmannus Magdeburgensis Archiepiscopus. Heroldus Wirtzeburgensis Episcopus. Henricus Dux Bavariae & Saxoniae, Conradus Palatinus Comes de Reno. Marchio Adelbertus de Saxoniae.

NICOLAI

NICOLAI TRIVETI ANNALIUM CONTINUATIO; UT ET ADAMI MURIMUTHENSIS Chronicon, JOANNIS BOSTONI Speculum Cœnobitarum, ET EDMUNDI BOLTONI Hypercritica. Omnia nunc primum edidit ANT. HALLIUS,
S. T. P.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1722, 8.

Alph. 1 plag. 10.

CUM de ipsis *Triveti* Annalibus dictum fuerit in Actis A. 1722 M. Mart. p. 105, hanc alteram quoque libri partem, nuper demum ad nos allatam, commemorari par est. Et continuator quidem ejus *Anonymus* res ab A. 1306 ad 1318 sub oculis suis gestas descripsit, de quo plura dicere non attinet. Opportune vero accessit alius quidam *Triveti* continuator, *Adamus Murimuthensis*, cujus Historiam sui temporis ab A. 1303 ad 1336, ab alio Autore, ut Cl. Editor credit, ad A. 1380 continuatam, Thomas Walsinghamus strenue compilando, magnam partem gloriæ Murimuthensi debitæ hætenus obscuravit. Sequitur *Jo. Bostoni* Speculum Cœnobitarum: etsi vero nec nomen Autoris, nec titulus in Codice, e quo hæc deprompta sunt, compareat, e Balæo tamen Noster evincit, & Bostonum autorem esse, & Speculum si non ipsum, certe ejus epitomen hic exhiberi. Simul vero observat, ejus Catalogum Scriptorum Ecclesiæ, adhuc ineditum, tribus exemplis exstare in Anglia, optatque merito, ut possessores adduci se patiantur, ut ipsius tandem cura prodeat liber, dignus quippe, qui Auberti Miræi Bibliothecæ Ecclesiasticæ, nuper a Viro Cl. Jo. Alb. Fabricio cum magnis accessionibus recusæ, addatur. Denique ceteris subjungendam Noster putavit *Edmundi Boltoni*, Viri ob varia scripta historica clari; Hypercritica, seu Dissertationem Anglico idiomate exaratum de conscribenda Historia Anglicana, cujus fragmentum Cl. Th. Hearnius in Vindiciis Galfridi Monumethensis publicavit. Hic cum præcipue Anglos respiciat, primum observat, quid de Galfrido Monumethensi, qui Sigeberti Gemblacensis, a quo allegatur, tempore vixit, primusque Britones a Bruto quodam

p. 208.

204.

- p. 207. deduxit, censendum fit. Neque vero omnem ei fidem denegandam putat, cum ex veteri MSpto Wallensi sua transumerit, quo excerpta ex hymnis Bardorum, quibus, vel Lucano & Ammiano Marcellino testibus, fortia Britonum gesta decantari fuerant, continebantur. Inde docet, plerosque Historicos recentiores, qui vetustissimis temporibus gesta, prout animati sunt, vel probant suo calculo, vel detestantur, ob id ipsum, quia non rogati sententiam ferunt, valde suspectos esse; hocque majorem fidem mereri S. Scripturam, quod in illa res sine fuco referuntur, & rarissime vel bene gesta probentur, vel male gesta improbentur. Nudam ergo veritatem proponendam suadet; *quid enim fortius desideret anima*, (ut loquitur S. Augustinus)
214. *quam veritatem?* Porro scribendæ Historiæ Anglicanæ difficultatem ex præjudiciis deducit, quæ ex fide, & privilegiis cleri, ex rationibus item status, quæ nunc pro libertate populi, nunc pro majestate Regis pugnant, & denique ex gloria nationis orta docet, neminem Scriptorum non aliquid esse mentitum censens, nisi forte ex antiquis Malmesburiensem, Huntingdonum, Hovedenium & Bedam excipias. Ad stylum denique Anglicum accedens Autor, quo vestienda fit historia, Thomam Morum, Phil. Sidney, Rob. Pearsonium, Gualt. Raleigh, Franc. Baconem, ipsamque Elisabetham & Jacobum I, sub quo vixit Noster, aliosque profæ Scriptores; in poesi vero Elisabetham iterum, cujus varia poemata a Puttenhamio, qui ejus stipendiis vixit, in Arte Poetica Anglorum publicata sunt, tum præter alios Th. Sackvil, Raleigh, Jo. Donn, Hug. Holland & imprimis Benj. Jonson commendat. Disquirat hic inter alia Noster, quomodo in propriis nominibus formandis se gerere debeat
- 228 sq. Scriptor Latinus, & Buchanano vitio vertit, quod ea nimium deformando, e. g. ex nomine *Wisehart* Græcum *Sophocardius* componendo, obscuram nimis reddiderit historiam, nec Thuanum probat, qui sine Indice topographico intelligi vix possit; quibus Camdenum præfert, qui exemplo scriptorum mediæ ævi nomina, prout sonant, retinuerit; suadetque, aut retinenda, nulla Latinitatis habita ratione, aut ad analogiam ejus redigenda esse, veris nominibus in margine appositis. Postremo Angliæ
231. Histo:
- 232 sq.
- 236 sq.
- 239.

Historiam scripturum jubet esse 1 bonum Christianum, qui magnarum rerum eventus, sive prosperos sive adversos, ad divinam providentiam referat, ad corrigendos Atheos, instruendosque Lectores quosvis alios; 2 bonum Civem, qui quæ ad statum & legitimam Angliæ libertatem spectant, diligenter ponderet; 3 bonum subditum, qui monstrando rebellionum damna, Principis autoritatem & populi tranquillitatem promoveat, 4 bonum Patrem familias, qui, dum publico inservire cupit, non negligat rem familiarem, & famam quidem, divitias autem minime se reportaturum e tali opera speret.

LIBRI NOVI, EX ANGLIA ALLATI.

I tinerarium curiosum, or an Account of the Antiquitys and remarkable Curiositys in Nature and Art, observ'd in Travels thro' Great-Brittan, illustrated with Copper-Prints; by William Stukely, C. M. L. and S. R. S. London 1724, fol.

Itinerarium Septentrionale, or a Journey thro' most of the Counties of Scotland and those in the North of England; by Alexander Gordon. London 1726, fol. e. fig.

Remarks on several Parts of Europe, relating chiefly, to the History, Antiquities and Geography of those Countries, through which the Author has travel'd, as France, the Low-Countries, Lorrain, Alsatia, Germany, Savoy, Tyrol, Switzerland, Italy and Spain, by John Breval, of Trinity-Colledge at Cambridge. London 1726, fol. c. fig.

The most notable Antiquity of Great Britain, vulgarly called Stone-Heng, on Salisbury-Plain, restored; by Inigo Jones, Walter Charleton and John Webb. London 1725, fol. c. fig.

Memoirs of Affairs of State in the Reigns of Q. Elizabeth and K. James I. collected (chiefly) from the Original Papers of the Right honourable Sir Ralph Winwood, Kt. sometime one of the Principal Secretaires of State; comprehending likewise the Negotiations of Sir Henry Neville, Sir Thomas Edmondes, Mr. Trumbull, Mr. Cottington, and others, at the Courts of France and Spain, and in Holland, Venice &c. Wherein the principal Transactions of those Times are faithfully related, and the Policies and Intrigues of those Courts at large discover'd. In Three Volumes, by Edmund Sawyer, of Lincoln's-Inn. Esq. London 1725, fol. A Voyage

A Voyage to the Islands, Madera, Barbadoes, Nieves, S. Christophers, and Jamaica; with the Natural History of the Herbs and Trees, fourfooted Beast, Fishes, Birds, Insects, Reptiles &c. of the last of those Islands. To which is prefixd an Introduction, wherein is an Account of the Inhabitans, Air, Waters, Diseases, Trade &c. of that Place, with some Relations concerning the Neighbouring Continent and Islands of America. By Sir Hans Sloane, Baronet. Volume II. London, printed for the Author, 1725, fol. c. fig.

Annals of the Reformation and Establishment of Religion and other various Occurrences in the Church of England, during the first Twelve Years of Q. Elizabeth's happy Reign; compiled faithfully out of Papers of State, authentick Records, publick Registers, private Letters and other original Manuscripts, by John Strype, M. A. Vol. I and II. The second Edition with large Additions. Lond. 1725, fol.

Mona antiqua restaurata, an Archaeological Discourse on the Antiquities natural and historical of the Isle of Anglesey, the ancient seat of the British Druids; by Henry Rowlands, Vicar of Llanjdan, in the Isle of Anglesey. Dublin 1723, 4 maj. c. fig.

Firma Burgi, or an historical Essay, concerning the Cities, Towns and Boroughs of England, taken from Records; by Thomas Maddox, Esquire, his Majesties Historiographer. Lond. 1726, fol. c. fig.

De vita & rebus gestis Serenissimæ Principis, Mariæ, Scotorum Reginae, Franciæ Dotariæ, quæ scriptis tradidere Autores se-decim, in duo Volumina distributi & ad optimæ fidei Codices recensiti a Samuele Jebb. Londini 1725, fol. c. fig.

The History of the Life and Reign of Mary Q. of Scots and Dowager of France, extracted from original Records and Writers of Credit. London 1726, 8.

The Life of Erasmus, more particularly that part of it, which he spent in England; wherein an Account is given of his learned Friends, and the State of Religion and Learning at that Time in both Universities; with an Appendix containing several original Papers; by Samuel Knight, D. D. Prebendary of Ely. Cambridge 1726, 8 maj. c. fig.

ACTORUM
ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA.
Tom. IX Sect. V.

CLEMENTIS UNDECIMI, PONTIFICIS
Maximi, Bullarium.

Romæ, ex typographia Reverendæ Cameræ Apostolicæ, 1723, fol.
Alphab. 7.

CUjus in Actis nostris, cum de S. P. *Clementis XI* Homiliis ageremus, Mense Augusto 1723, spem fecimus, ejusdem Summi Pontificis Bullarium illo ipso anno publici juris factum est. Adeo, quicquid contra molitum esse Tribunal Rotæ Romanæ, accepimus, nihil avertit Eminentissimum Principem *Annibalem Cardinalem Albanum*, S. R. E. Camerarium, Clementis XI ex germano fratre nepotem, a præclarissima contentione gloriæ tanti Pontificis, post editas Orationes Consistoriales & Homilias, maximo splendore decoratas, etiam consulendi editione nitida hujus Bullarii, quod quidem forma, ut paullo minori, & ornatu, quippe figuræ æri incisæ defunt, non tamen typorum elegantia laudatis Orationibus & Homiliis cedit. Inscriptionem, qua dedicatur opus S. Josepho, lubet integram apponere: **SANCTISSIMÆ DEI GENITRICIS SPONSO, SANCTO JOSEPH, PRÆCIPUO ALBANÆ GENTIS PATRONO, cujus sub auspicio & clientela ejusdem Familiæ Lumen longe clarissimum, CLEMENS XI, PONT. MAX. natus est, vixit & obiit, ANNIBAL TIT. S. CLEMENTIS PRESBYT, CARD. ALBANUS, S. R. E. Camerari-**

rarius, Volumen hoc Sanctionum, pro Urbis & Orbis regimine a Patruo suo editarum, in perenne gentilitæ venerationis monumentum, humiliter offert. Præmissa est brevis vitæ recensio, ut mos, in collectionibus Constitutionum Pontificalium alias servatus, in hac quoque adhiberetur. Opus vero ipsum tres in partes dividitur. Pars I continet Bullas, Constitutiones, Chirographa & Brevia memorabilia. Pars II comprehendit Edicta, Decreta, Monitoria & Mandata memorabilia ad spirituale ac temporale Urbis ditionisque Pontificæ regimen pertinentia, quæ ab Eminentissimis & Reverendissimis D. D. Cardinalibus, Vicario, Camerario, signaturæ Justitiæ Præfecto, Prodatario, nec non a RR. PP. DD. Governatore Urbis, Auditore Generali & Thesaurario Generali C. A. Auditore Papæ & Congregationibus particularibus, a Sanctissimo specialiter deputatis, prodierunt. Pars III complectitur Edicta, Declarationes & Decreta memorabilia, quæ a sacris Congregationibus, nempe S. Officii, Episcoporum & Regularium, Concilii Tridentini, propagandæ fidei, immunitatis Ecclesiasticæ, sacrorum rituum, indulgentiarum, sacrarumque reliquiarum, Indicis librorum prohibitorum, disciplinæ regularis, visitationis Apostolicæ, rerum ceremonialium, consultationis super negotiis status Ecclesiastici & reformationis tribunalium ejusdem Urbis prodierunt. Singula vero ista in qualibet parte operis juxta temporum seriem ab initio Pontificatus usque ad obitum Pontificis, nempe ab A. 1707 usque ad A. 1721 diligenter disposita sunt, ita, ut in parte I etiam in frontispicio cujusque paginæ annus, quo promulgata sunt, quæ inferius extant, compareat. Adjectæ etiam ubique visuntur notæ marginales, quibus contenta Constitutionum significantur. In fine operis additus est Index, qui secundum ordinem Alphabeticum concinnatus res in universo Bullario occurrentes exhibet. Nos rem haud ingrâtam facturos confidimus, si, quæ Parte prima & præcipua continentur, Bullas, Constitutiones, Chirographa & Brevia enumeremus. A. 1701 prodierunt, 1 Breve Apostolicum, quo publicatur Jubileum universale, ad implorandum divinum auxilium initio Pontificatus pro salutari S. Eccl. Cathol. regimine, 2 Constitutio de erigenda congregatione sublevaminis pro Alma Urbe, 3 Literæ pro-

processus, publicatæ die Cœnæ Domini, quarum similes singulis sequentibus Pontificatus annis editæ sunt, 4 Breve Apost. pro facultate transferendi pensiones Ecclesiasticas usque ad summam scutatorum C monetæ Romanæ pro RR. PP. DD. in signatura justitiæ votantibus, 5 Concessio privilegiorum pro nonnullis suis familiaribus, 6 Concessio indulgentiæ plenariæ Christi fidelibus Italiæ & insularum adjacentium, pro pace inter Principes Christianos, 7 Extensio facultatis transferendi pensiones, de qua Breve n. 4 disposuit, & declaratio, quod etiam dimissis votantium hujusmodi officiis ea uti possint, 8 Concessio plurium indulgentiarum perpetuarum pro congregatione Missionis. Sub A. 1702 extant, 9 confirmatio Decreti sacrorum rituum congregationis, quo officium cum missa de B. Augustino Dalmata pro civitatibus Lucerina, Zagabrienfi & Tragurienfi, nec non earum diœcesibus & pro ordine Prædicatorum de communi tamen Confessorum Pontificum indulgetur, 10 declaratio de translatione Festi S. Francisci Xavierii cum indulgentia &c. 11 Confirmatio Decreti D. Cardin. Protectoris ordinis Carmelit. quo declaratur, facultatem erigendi Confraternitates S. Mariæ montis Carmeli esse duntaxat superioribus generalibus ordinis Carmelitarum &c. Ad A. 1703 pertinent, 12 Concessio indulgentiarum &c. 13 Jubileum pro Christi fidelibus Italiæ & insularum &c. 14 Confirmatio quorundam capitulorum cum deputatione Vicarii Generalis & definitorum, aliisque ordinationibus pro ordine sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum. A. 1704 sistit, 15 concessionem indulgentiarum, &c. 16 damnationem & prohibitionem libelli typis editi sub titulo: *Veritable tradition de l'Eglise, sur la predestination & la grace &c. par Mr. de Launoy Docteur en Theologie, de la Maison & Societé de Navarre, à Liege 1702.* 17. Damnatio quorundam foliorum, quibus titulus: *Acte d'Appel interiette par le Procureur General de Lorraine & Barrois de l'execution du Bref; du 22 Sept. dernier.* 18 Confirmatio & ampliatio Constitutionis Pauli III de privilegiis Neophytorum quoad bona temporalia, 19 concessio indulgentiæ plenariæ perpetuæ visitantibus Ecclesias ordinis servorum B. Mariæ virg. De A. 1705 sunt, 20 deputatio R. P. D. Vicesgerentis pro tempore in Judicium privatum

p. 20.

p. 24.

p. 31.

p. 39.

- vum quarumcunque causarum domus Catechumenorum urbis locorumque piorum illi annexorum &c. 21 Confirmatio Decreti S. Congregat. Episcoporum & Regularium, quo sancitur, constituendum esse Procuratorem generalem pro Discalceatis & Recollectis, qui Romæ in Conventu Aracclitano resideat, 22 confirmatio & innovatio Constitutionum Innocentii Papæ X & Alexandri VII adversus Jansenianam hæresin, 23 confirmatio Decreti S. Congregat. Episcop. & Regular. quo Manuale Ceremoniarum provinciæ S. Evangelii de Mexico Ord. Minor. S. Francisci de observantia approbatur, 24 unio provinciæ Italiæ fratrum discalceatorum Ord. SS. Trinit. redemptionis captivorum cum congregatione Hispaniæ ejusdem ordinis. De A. 1706 extant, 25 assignatio loci perpetui inter Auditores Rotæ Perusinz uni ex civibus civitatis Urbini &c. 26 Indultum pro militibus Hospitalis S. Joannis Hierosolym. ut in bellicis ipsorum navibus missam celebrari facere possint, 27 erectio computistiarum locorum Montium, 28 Jubileum universale &c. A. 1707 prodierunt, 29 declaratio nullitatis quamplurium decretorum, ordinationum &c. aliorumque gestorum in ditone Ducis Sabaudiz, libertati & jurisdictioni Ecclesiasticæ atque autoritati Apostolicæ præjudicialium, 30 indulgentia plenaria perpetua pro visitantibus Ecclesias fratrum & monialium S. Francisci &c. 31 Declaratio nullitatis cujusdam Concordiæ in sedis Apost. & S. R. E. præjudicium initæ super hybernis stationibus, quas milites Germani in Ducatu Parmæ & Placentiæ locarunt, 32 communicatio & extensio omnium privilegiorum & facultatum, quæ ordinibus mendicantium & Congregationi Clericorum Regular. ministrantium infirmis competunt, ad Congregat. fratrum Bethlehemitarum, 33 declaratio nullitatis gestorum a Præfide, ministris & officialibus Regiæ Audienciæ civitatis Aquilan. libertati & immunitati Ecclesiast. præjudicialium, 34 damnatio opusculorum & libellorum tam editorum, quam edendorum adversus Decretum Apostol. super remotione R. P. D. Petri Coddazi Archiep. Sebasteni a Vicariatu Apostol. missionum Hollandicarum, &c. De A. 1708 sunt, 35 damnatio & prohibitio librorum : *D. Laurentii Pires Carvalho Questiones selectæ de Bulla Cruciatæ Lusitania* : it. Epitome

tome das Indulgencias, e privilegios da Bulla da sancta Cruzada,
 36 declaratio nullitatis Electionum duorum Administratorum
 Ecclesiarum Gnesnensis & Uladislaviensis &c. 37 damnatio libri
 impressi sub titulo : *Le nouveau Testament en Francois avec des*
reflexions morales, a Paris 1699, it. sub titulo : *Abregè de la mo-*
rale de l'Evangile, des Actes des Apostres, des Epistres, &c. a Paris
1693 & 1694, 38 prohibitio extrahendi quomodolibet libros,
 chartas & mobilia quæcunque ex Bibliotheca Monasterii SS. Fa-
 biani & Sebastiani extra & prope muros Urbis, 39 prohibitio ex-
 trahendi, commutandi, commodandi &c. sacros libros, ornamen-
 ta, vasa &c. ex Sacristia, Ecclesia & dicto Monasterio SS. Fabiani
 & Sebastiani, 40 Constitutio, ut festum conceptionis B. Mariæ
 Virg. immaculatæ de præcepto ubique in posterum observetur.
 De A. 1709 exhibentur, 41 Concessio Indulgentiarum &c. 42
 declaratio nullitatis electionis R. P. D. Francisci de Solis, Episco-
 pi Ilerd. in gubernatorem Ecclesiæ Abulensis. De A. 1710 sunt, 43
 confirmatio Decreti congregationis sacrorum rituum, de cultu
 B. Lucie de Narnia, 44 Constitutio præscribens modum & for-
 mam gubernandi congregationem Cisterciensem in regnis Ca-
 stellæ, Legionis & Galleciæ. De A. 1711 comparent, 45 declaratio
 nullitatis precum primariarum S. R. Imperio vacante a Vicariis
 Imperii expeditarum, 46 declaratio nullitatis quamplurium De-
 cretorum, ordinationum, &c. in Hispaniis libertati & jurisdic-
 tioni Ecclesiæ atque autoritati Apostol. præjudicialium, 47
 Constitutio super studiis & gradibus ordinis Carmelitarum. A.
 1712 habet, 48 præceptum super observatione generalis interdi-
 cti, cui R. P. D. Fabritius Episc. Lyriens. a seculari potestate vio-
 lenter ejectus, civitatem & diocesim supposuerat, 49 Motus pro-
 prius concessionis Venerabilis Ecclesiæ & Collegii S. Mariæ Mon-
 tium congregationi piorum operariorum de Urbe, 50 Consti-
 tutio, qua superioribus & Monachis Ord. Carthuf. sub pœna ex-
 communicat. interdicitur, ne cuiquam, etiam Cardinali, in Mo-
 nasteriis ejus ord. carnibus vesci permittant, 51 Canonizatio S.
 Pii V Pont. Max. ex ordine fratrum prædicatorum, 52 Canoni-
 zatio S. Andreæ Avellini, Congregat. Clericor. Reg. Theatino-
 rum, 53 declaratio nullitatis, damnatio & reprobatio restitutio-

p. 92.

97.

104.

113.

p. 148.

nis Ecclesiasticæ &c. temere ac damnabiliter præsumptæ per quemdam delegatum prætensi tribunalis Siciliæ &c. 54 Confirmatio Decreti S. Congregat. Episcop. & Regular. quo sancitur servari solitum in electione Provincialium provinciarum S. Antonini & S. Crucis Ord. Prædicator. in Indiis Occidentalibus &c. 55 Constitutio, qua conventus S. Lucie in Monte civit. Neapolit. & Hospitium S. Petri de Alcantara provinciæ Neapol. reuniuntur, 56, abrogatio Edicti in civitate Januensi promulgati &c. A. 1713 emissa sunt, 57 Indulgentia plenaria &c. 58 Concessio facultatis Magistro generali Ord. Prædicator. substituendi, quoad vixerit tantum, Vicarios provinciales Missio. ariorum ejusd. ordinis pro erectione Confraternitatum S. Rosarii in Tunkini ac Sinarum regnis, 59 Concessio facultatis eidem Magistro generali Ord. Præd. erigendi in Sinarum regnis unam pro viris, alteram pro mulieribus, Confraternitatem S. Rosarii, 60 Declaratio pro Confraternitatibus B. Mariæ Virg. de monte Carmelo, concernens indulgentias, 61 inhibitio extractionis librorum & quinternorum Bibliothecæ conventus S. Mariæ majoris Tyburis ord. FF. minor. observant. S. Francisci extra Conventum, 62 declaratio nullitatis, damnatio &c. cujusdam Edicti a Laicali potestate editi super censuris Ecclesiasticis a R. P. D. Petro II Episc. Casal. adversus Comitem Jac. Nemours promulgatis, 63 Confirmatio Decretorum Congreg. SS. Rituum super cultu immemorabili S. Liberati de Lauro Ord. minor. Reg. observ. S. Francisci, provinc. Marchiæ, 64 damnatio quamplurium propositionum excerptarum ex libro : *Le Nouveau Testament en Francois avec de reflexions morales &c.* item : *Abregé de la morale de l'Evangile &c.* cum prohibitione ejusdem libri & aliorum in defensionem ejus tam editorum quam edendorum, (quæ ipsa est celebris illa Constitutio : *Unigenitus*), 65 confirmatio Decreti Congreg. SS. Rituum editi super cultu immemor. B. Gregorio X Papæ exhibitio, 66 Concessio Indulgentiarum pro præservatione seu liberatione a grassante epidemica animalium luc divinam opem implorantibus, 67 Constitutio pro feliciori regimine Congregationis observant. Lombardiæ nuncup. ord. Eremitarum S. Augustini. De A. 1714 extant, 68 declaratio nullitatis plurimorum gestorum ab asserto

judice

167.

iudice prætenfi tribunalis Monarchiæ Siculæ & quibusdam ejus delegatis, 69 diversæ ordinationes ad vindicandam dignitatem ac jurisdictionem R. P. D. Archiep. Tarraconensis, 70 Constitutio in favorem artis agrariæ & eam exercentium, 71 declaratio nullitatis &c. Edicti promulgati a quodam delegato asserti tribunalis Monarchiæ Siculæ &c. 72 Concessio Indulgentiarum pro recitantibus Coronam S. Brigittæ, 73 declaratio super omnimoda observantia Ecclesiast. interdicti, cui civitates & diœceses Catanienfis & Agrigentina subjectæ, 74 declaratio nullitatis præcepti a quodam delegato asserti Tribunalis Monarch. Siculæ per Diœcesim Cataniensem transmissi. De A. 1715 sunt, 75 declaratio nullitatis Edicti a quadam congregatione *Giunta* nuncupata, per secularem potestatem regni Siciliæ deputata, promulgati ad effectum impediendi in eodem regno executionem Mandatorum & Decretorum Apostolicorum, 76 extinctio & abolitio prætenfæ Apostolicæ in regno Siciliæ Legationis & Monarchiæ nuncupatæ, ejusque tribunalis, iudicis, ministrorum & officialium, 77 literæ Apostolicæ in forma Brevis ad Archiepp. & Episcopos, nec non utrumque Clerum & omnes Christi fideles regni Siciliæ, quomodo causæ dicti regni ad forum Ecclesiast. pertinentes in posterum judicari debeant, donec alia ratione a Sanct. sua & sede Apost. nationi Siculæ consulatur, 78 præceptum super inviolabili observatione eorum quæ alias a Sanct. sua in causa ceremoniarum Sinensium decreta fuerunt, 79 Jubileum universale, contra Turcas, 80 declaratio nullitatis &c. cujusdam actus appellationis a Procuratore fiscali regni Siciliæ editi adversus binas literas Apostolicas super extinctione prætenfæ Monarchiæ Siculæ & super modo in posterum judicandi, emanatas, 81 Concessio Indulgentiarum, contra Turcas. De A. 1716 sunt, 82 beatificatio fervi Dei Joannis Francisci Regis sacerdotis professi Societ. Jesu, 83 Impositio subsidii unius millionis Cruciatorum ad favorem R. Portugallæ pro sumptibus belli contra Turcas, 84 unio perpetua trium Parochialium Ecclesiarum de jure Patronatus R. Portugall. Regiæ Cappellæ M. S. in civitate Ulyxbonensi, 85 Confirmatio novorum statutorum Congregat. Musicorum sub invocatione S. Cociliæ in Urbe institutæ, 86 erectio Patriarchalis Ecclesiæ

p. 193.

217.

- p. 241. clesiz Ulyxbonenfis Occidentalis de jure Patronatus Sereniff. Portug. & Algarb. Regis, 87 fufpenfio privilegiorum a fede Apoftolica concefforum Facultati S. Theologiæ Parif. ad Sanct. fuz & ejusdem fedis beneplacitum. Sequuntur de A. 1717, 88 confirmatio actorum a delegato Apoftol. pro executione literarum Apoftolicarum erectionem novæ Patriarchalis Ecclefiæ Ulyxbon. Occid. concernentium, 89 ampliatio indultorum ad favorem Capituli Patriarchalis Ecclefiæ Ulyflip. Occid. 90 conceffio indulgentiæ plenariæ pro Chrifti fidelibus Ecclefiasticum interdictum in civitatibus Catanien. Agrigent. & Liparen. inviolate obfervantibus, 91 confirmatio Decreti a delegato Apoftol. editi quoad initium & diftributionem orationis quadraginta horarum in civitate Ulyxbonenfi, 92 confirmatio capitulorum, feu ordinationum regiminis civitatis Recinetti, 93 declaratio nullitatis cujusdam Edicti nomine feularis potestatis in Ducatu Sabaudiæ & Pedemontii Principatu editi in præjudicium fupremi domiui ad fedem Apoft. in quibusdam locis menfæ Epifcop. Aften. private fpectantis. Succedunt de A. 1718, 94 confirmatio Conftitutionum Academiæ Theologiæ de Urbe, cum deputatione nonnullorum S. R. E. Cardinalium ejus Academiæ Protectorum & quorundam privilegiorum conceffione, 95 declaratio nullitatis omnium geftorum & attentatorum per D. Princip. Guftavum Leopoldum de Dupont, intrufum in adminiftrationem militiæ aureatæ Conftantinianæ S. Georgii, 96 erectio Ecclefiæ Parmenfis B. Mariæ della Steccata in Ecclefiam & fedem conventualem S. Equeftris religionis Conftantin. S. Georgii, 97 fufpenfio diverfarum gratiarum ab Apoftol. fede Philippo V. Hispan. R. Catholico conceffarum, nempe cruciatæ sanctæ, fubfidii, primæ decimæ & fructuum Ecclefiasticorum unius menfis, &c. 98 Monita pastoralia univerfis Chrifti fidelibus data adverfus eos, qui Conftitutioni Pontificiæ, quæ incipit : *Unigenitus*, anno Incarn. Dom. 1713 sexto Idus Sept. editæ, debitam obedientiam præftare hæcenus recufarunt, aut in pofterum recufaverint. Annus 1719 habet, 99 declarationem nullitatis cujusdam Edicti fub nomine Senatus in civitate Taurinenf. residentis in præjudicium Ecclefiast. libertatis & Pontificiæ autoritatis promulgati. A. 1720
- 256.
- 276.
- fifit,

sistit, 100 revocationem suspensionis Cruciatæ sanctæ in regnis
 Hispaniarum pro isto anno, 101 Concessionem indulgentiæ ple- p. 279.
 nariæ perpetuæ visitantibus Ecclesiam Convent. Militiæ aur.
 Constantin. B. Mariæ della Steccata, &c. 102 prohibitionem ex-
 trahendi libros & scripturas ex publica Bibliotheca a Sanct. sua
 in Conventu FF. Ord. Minor. S. Francisci conventual. civitatis
 Urbinatensis instituta, cum licentia in ea retinendi & asservan-
 di quoscunque libros prohibitos, 103 relaxationem & revoca-
 tionem suspensionis Cruciatæ sanctæ & aliarum gratiarum pro 285.
 Hispaniarum R. Catholico. Sequuntur jam numero 104 Con-
 stitutio Innocentii Papæ XIII, qua assignatio loci inter Auditores
 Rotæ Maceratensis a Sa. mem. Clemente XI facta uni ex civibus
 civitatis Urbini, confirmatur, & 105 Constitutio ejusdem In-
 nocentii XIII, qua literæ Apostolicæ Clementis XI con-
 firmatoriæ diversorum privilegiorum ac indultorum a Rom.
 Pontificibus Universitati Studii generalis & Collegio Doctorum
 Urbini concessorum &c. amplissime confirmantur. Has excipi-
 unt sex Brevia & una Bulla extra temporis ordinem posita, cum
 ad manus Collectoris sero nimis &, secunda Parte operis jam pri-
 dem typis exscribi coepta, demum pervenerint: sunt vero, 106
 Indultum Fratibus missionariis Ord. minor. S. Francisci de ob- 301.
 servant. reformat. anno 1704 concessum, ut post ministerium
 in missione Æthiopiæ per 12 annos præstitum, si ad suas pro-
 prias dicti Ordinis provincias redire velint, reversi omnibus pri-
 vilegiis, quibus FF. ejusdem Ord. qui ministri provinciales fue-
 runt, fruuntur, gaudere possint, 107 Concessio vineæ in loco Pu-
 riolo S. Congregationi de propaganda fide & fundatio Alumna-
 tus pro juvene Nationis Epiri, seu Albanicæ, ab eadem Congrega-
 tione nominando. De A. 1708 porro 108 Exemptio Alumnorum
 & Ministrorum S. Congregationis de propag. fide in ejus Colle-
 gio & Palatio commorantium a quibuscunque juribus parochia-
 libus Ecclesiæ S. Andreæ de Fractis, excepta administratione Sa-
 cram. Matrimonii, de eodem anno. Succedit A. 1710, 109 Ap-
 probatio & confirmatio regularum Collegii, seu seminarii Mis-
 sionariorum in conventu Assisienf. Ord. FF. minor. S. Francisci
 Conventualium, donec aliter provideatur, destinati, 110 Appro-
 batio

batio & confirmatio Regularum Collegii, seu Seminarii Missionariorum in Conventu S. Bartholomæi in Insula de Urbe Ord. FF. minor. de observantia nuncupatorum, destinati. De A. 1712, III declaratio nullitatis &c. quarundam pactionum a Capitulo & Canonicis Cathedralis Ecclesie Hildesienfis cum A catholicico Principe initarum &c. Ultimo loco comparet de A. 1716 declaratio nullitatis &c. Postulationis a Capitulo & Canonicis Cathedralis Ecclesie Osaabrugensis factæ de persona Princ. Ernesti Augusti, e Brunsvicensi ac Luneburgensi domo, notorii A catholicici, in Episcopum ejusdem Ecclesie, cum aliis ordinationibus.

DEL HISTORIA CIVILE DEL REGNO DI
Napoli, Libri XL, scritti da PIETRO
GIANNONE, &c.

i. e.

HISTORIÆ CIVILIS REGNI NEAPOLITANI
Libri XL, scripti a PETRO GIANNONIO,
Filio & Advocato Neapol.

Tomus I.

Neapoli, apud Nicolaum Nafum, 1723, 4 maj.

Alph. 12.

EGregium hec opus, Augustissimo Imperatori *Carolo VI* consecratum, non simplicem rerum gestarum seriem fabulis nugisque refertam continet, sed integram Regni Neapolitani, tot mutationibus obnoxii, Historiam vere Pragmaticam, exactam Status publici in rebus Ecclesiasticis & secularibus scientiam cujusvis ævi continentem, testibus optimis, Protestantium quoque partibus addictis, sub finem paginarum subnexas, firmatam, & cum exacta Juris privati notitia conjunctam, ob oculos sistit, ut inde solida rerum Neapolitanarum, statusque publici cognitio facili negotio hauriatur. Veritatis amantissimum fuisse Cl. *Giannonium*, vel illud abunde probat, quod usurpationes Pontificum, ad immensam in omnes potestatem grassantium, ubique detegat, adeo ut & Autorem nimio studio veritatis litantem invidia sedis
Roma-

Romanæ coegerit, patria relicta, sub Invictissimi Imperatoris tutamine, quò nunc fruitor Viennæ, refugium querere, & liber ipse acri censura damnatus rarissime proster. Rem inde gratissimam Lectoribus nos facturos existimamus, si singularia quædam e Tomo I depromserimus. Civitas Neapolitana insigni quondam (*Senatus Populi Quæ Neapolitani*) titulo usa, postmodum eundem Lib. I. p. 21. sic immutari voluit: O. P. Q. N. i. e. *Ordo Populus Quæ Neapolitanus*, quod ex inscriptionibus patet. Donatio Constantini M. facta L. II. p. 95. Silvestro Pontifici de universa Italia solide confutatur, uti adeo nec sola Neapolis excepta dici queat, nec investitura Pontificia inde repetenda sit, ut plures exinde enatos errores taceamus, quos in *Masheo de Afflictis*, Jcto, historiarum ignarissimo, deprehendere liceat, de quo Marinus Freccia dicere fuerat solitus; *Afflictus meus historicus non est*. Dum Constantinus M. in gratiam veræ 104. Religionis multas anteriorum leges mutat, vel abolet, Gregorianus & Hermogenianus, ne omnis Gentilium Jurisprudentia penitus periret, veriti, Codices suos compilarunt. Cum Archi-Episcoporum titulo sæpius pro lubitu superbirent Episcopi minorum 122. civitatum, hinc in regno Neapolitano evenit, ut plures dentur Archi-Episcopi, suffraganeis plane destituti. Fridericus II Imperator Neapolitanis edixit, ne Clericis *stabilia* seu bona immobilia licitum esset acquirere, sed hanc Constitutionem impiam injustamque criminantes Ecclesiastici, valore suo privarunt, ut hodie in regno quondam felicissimo pauca Laicis superfiat, quæ Clerus exigua opera absorbere demum cuncta queat. Sub Gotho- L. III. 180. rum regimine Legibus Romanorum antiquis uti permissum Neapolitanis, officia secularia & ecclesiastica eadem retenta, imo libertas ipsis relicta, qua Gallos Franci irruentes privarunt; nulla tamen Legum Justinianearum fuit autoritas sub dominio Gotho- 198. rum, qui Codicem Theodosianum in mores suos traduxerant. Monachi Basiliani Seculo VI primum ex Oriente in terras hæc 226. sunt delati, quos numero mox vicerunt S. Benedicti regula instructi. Postquam Longobardi, instigante Narsete, Italiam intrassent, ipsi Beneventum ductu Zotonis fraude bellica A. 561 occuparunt, quod confirmavit Rex illorum Autaris, Samnio eidem subiecto; sed ab exiguis iniduis eo exerevit Ducum Beneventanorum

- norum potentia, ut seculis duobus præterlapsis Italianam omnem
 Transiberinam cum regionibus aliquot vicinis sub ditione te-
 nerent. Civitati Neapolitanæ Duces præstiebant Imperatores
 Græcorum, e quibus Compfinum ferunt, trucidato Phoca, ferrea
 corona Barii, mox aurea Neapoli primum Neapolitanorum Re-
 gem fuisse inauguratum, quibus tamen fidem habere vetat veritas.
 Legibus Longobardorum, Procerum consensu stabilitis, vixerunt
 Neapolitani, qui Codicem membranaceum earundem huc usque
 asservant Cavæ in scriniis cœnobii S. Trinitatis. Posteaquam Lon-
 gobardi Græcos, ipso Constantio Imperatore exercitum ducente,
 Beneventum acerrima obsidione cingentes, fortissime repulissent,
 misso Idolorum cultu & Arianorum superstitione primum fidem
 Catholicam amplectabantur, S. Barbato Autore. Bulgari, circa A.
 667 in has oras delati, cum Longobardis amice conspirantes,
 plura loca jure Gastaldie tenuerunt; ex quo tempore etiam idio-
 ma Italicum a Latino longe diversum magis magisque invaluit.
 Comitatus XII uni subfuisse ordinarie Duci, Autor existimat, quæ
 tamen opinio, inveterata quondam, hodie a pluribus confutatur.
 Romana Ecclesia tum temporis donationibus terrarum in Regnis
 ac Principatibus exteris mirum in modum ditata, subinde prædia
 ista oneribus publicis ac jurisdictioni magistratus subtrahere
 tentavit; sed Principibus acriter obstantibus, S. Gregorius Ponti-
 fex id sub anathemate severe interdixit. Ast cum redditus ex præ-
 diis *patrimonii* nomine venirent, plures in errorem sunt prola-
 psi, ac si territoria integra, in quibus sita fuerant prædia, patri-
 monio Romanæ Ecclesiæ accrevissent. Per turbas Leonoclasta-
 rum Romæ non omne plane Græcorum Imperium uno ictu cor-
 ruisse artibus Gregorii II Pontificis, sed superfuisse adhuc pristinæ
 potestatis vestigia, officialibus Græcis ibi admissis, optime de-
 monstrat Autor. Statua, quæ Baruli hodiernum visitur, Rachisio
 Longobardorum Regi a pluribus falso tributa, Heraclio Impera-
 tori justis argumentis vindicatur. Electos quondam Pontifices,
 sed consecratione nondum peracta defunctos, numero Paparum
 haud fuisse adscriptos, exemplo Stephani I patet; verum recen-
 tioribus seculis, postquam opinio invaluit, electione fieri Pontifi-
 cem, non inauguratione, Stephanus alique olim haud consecrati,
 inter

inter Pontifices connumerari cœperunt. Consulum nomen Imperatores quondam haud dedignabantur, eodem utebantur Cæsares Francorum gente oriundi, uti & Imperatores Itali Berengarius & Guido, sed dum Græci Majestati suæ hoc minus convenire existimarent, illudque officialibus ausæ tribuerent, reliqui etiam idem sunt imitati, unde *Consulem Maris* vocatum reperimus, qui nobis *Thalassiarcha* aut rei maritimæ præfectus dicitur, atque inde Magistratus inferiores, imo Magistri opificum hoc nomen adoptarunt. Carolum M. ipsiusque successores ad Henricum IV, usque Pipini donationem Romano Pontifici factam tantum firmasse, minime vero Beneventanum & Neapolitanum territorium isti adjecisse, (ut Siciliam, Sardiniam, Saxoniamque taceamus,) solide Noster evincit, cum nomine *justitæ Ecclesiæ*, in illis terris fedi Romanæ concessæ, prædia solum exigua significantur. Leges Longobardorum sapientissimæ, convocatis Nobilibus Magistratibusque, condebantur, Clero tamen & plebe exclusis: hinc oppressis quoque Longobardis, non tantum in Beneventano Ducatu istæ sunt retentæ, sed & in ceteris Neapolitani Regni partibus receptæ: Clerus autem jure Romano vivebat. Tandem Lex Longobardorum, Romano jure restituta, tempore oblitterata, unde Seculo XIV *Lucas de Penna* eandem barbaram, asininam & incultam nominare haud erubuit, adeo ut Aragonensibus regno potitis vix memoria juris Longobardici superesset. Seculo VIII plures prodierunt *Canonum collectiones*, *Isidori Peccatoris*; *Capitula Hadriani Papa*, quæ in usum nusquam videntur deducta; denique *Diurnus Romanorum Pontificum*, Romæ compilatus, quo continebantur formulæ antiquæ, in rebus quotidianis decernendis adhiberi solitæ. Monachorum statu crescente regnum quoque Neapolitanum haud exigua sensit detrimenta, unde maximos redditus, quos Commendæ majores appellant, Cardinales aliique Clerici Ordinum superiorum, Pontificum beneficio, ad sustentandam dignitatem quotannis hauriunt. Longobardis in Italia a Carolo M. devictis, supererant ex istis Duces Beneventani, universo pœne regno Neapolitano potiti, si Cajetan, Amalphin, ipsamque Neapolim extipias, quæ Francorum jugo subdere colla recusarunt, Græcorum simul jussa vilipendentes. Hi Duces in ditionibus

p. 348.

353.

355.

363.

366.

L.VI.372.

376.

381.

- bus late patentibus Comites creare coeperunt, atque his inferiores Gassaldos, civitatibus aut villis præpositos; donec subinde dignitate Comitum, munere Gassaldi invalescerent. Ducatum Neapolitanum & Cajetam tenebant Græci, quam modo sub *themate*, i. e. divisi Imperii Orientalis parte Longobardica, modo sub Sicilia comprehendere consuevere. Duces istis terris præfecti, a populo nonnunquam electi, ab Imperatore Græco fuere confirmati, inter quos Stephanus haud tacendus, qui Dux & Episcopus Neapoleos filium præmatura morte extinctum ploravit, cujus monumentum temporum injuria absumtum falso putavit *Gianmetastus*, cum Salerni id hodiernum servari, Pellegrinus & Mazza testentur. Grimoaldus II, ut securos Francorum depopulationibus Beneventanos redderet, annum tributum circa A. 815 Carolo M. est pollicitus. Sico Beneventanus bello atrocissimo Neapolitanos, Ludovici Pii auxilia frustra sperantes, eo adegit, ut corpore S. Januarii Beneventum translato, *Collatam* seu tributum ipsi solverent. Græcorum Archi-Episcopi jure Metropolitanorum in reliquos Episcopos haud fruebantur, quo gaudebant Archi-Episcopi Latinæ Ecclesiæ, sed prærogativa dignitatis præ ceteris Episcopis saltem fuerunt insignes, quales Archi-Episcopos Neapolitanos isto tempore fuisse deprehendimus. Ritus etiam Græcorum, una cum lingua Græca, in cultu divino peragendo recepti, cujus rei vestigia inter Clericos, uti in *Cimeliarbis* quarundam civitatum, aut *Protopapa* Regiensi, hodiernum occurrunt. Post illa tempora Ducatus Beneventanus misere concussus, & intestinis turbis in tres partes, Beneventanam, Salernitanam & Capuanam est discerptus, quarum Domini tanta indignatione inter se grassati, ut Saracenis, in auxilium excitis, viam panderent illas Orbis delicias igne ferroque vastandi, donec Ludovicus II Imperator, cujus opem devote imploraverant, superatis fortissime Saracenis, plurimas iisdem urbes extorqueret, & singulos Duces ad pacem invicem colendam autoritate sua perduceret, supremo sibi Dominio in ipsos servato. Falluntur oppido, qui Pontificem Gregorium VII integras civitates excommunicationis fulmine primum concussisse perhibent, cum jam Seculo IX Joannem VIII & Sec. XI Clementem II hanc sibi potestatem arrogasse constet.
- Impe-

Imperante Carolomanno, Saracenis omnia undique devassantibus, Beneventum a Leone VI Imperatore, opportunam occasionem amplexante, in Græcorum ditionem est redactum: variis tamen mutationibus mox obnoxium. Postea Amalfitani, arte navigandi commerciiisque ditati, creatis sibi Ducibus, Leges maritimas sanxerunt, quibus tunc omnia maris discrimina & mercatorum lites discearhebantur. Joannem X Pontificem primum fuisse, qui exercitui præfuerit inter Præfules Romanos, falso tradit Sigonius, cum eadem gloria potius tribuenda sit Joanni VIII. Arnulphum primum ex Regibus Germanis Imperatorio diadmate fuisse redimitum, Noster quidem existimat, cum potius Carolo Crasso id adscribendum videatur. Giannetasius denuo vapulat, ubi sub Ottone M. Capuani Principatus conditore, Duces Neapolitanos rezenset, cum cognominibus, quæ nondum usu tunc introducta fuerant. Animadvertit præterea, Ottonis M. ævo usum Eucharistiæ sub utraque specie in universa Italia fuisse receptum, cujus etiam Imperator ejusque exercitus a Landulfo, recentissime in Archi-Episcopum Beneventanum evecto, facti fuerint participes, qui tandem mos in terris Neapolitanis post plura secula in desuetudinem abiit. Sub Ottone II demum, cum fratres hucusque terras in isto regno a majoribus possessas multoties divisissent, & ex illorum posteris innumeræ fere gentes fuissent exortæ, paulatim introductum, ut ad familias secernendas cognomina ab urbibus, castellis, prædiisve possessis, illustribus majoribus, officiis, indole, colore, vestitu, aliisque occasione desumpta, sibi adsciscerent: frequentior illa consuetudo esse cepit Sec. XI & XII apud Normannos, adeo ut Sec. XIII & XIV infimæ sortis hominibus eadem in usu esse cœperit. Plebs Neapolitana sibi persuadet, Vesuvio flammæ violentas fumumque eructante, divitem quendam mortuum isto tempore ad inferos descensurum, quandoquidem Landulfo Malatesta A. 981 mortuo, sanctus quidam Eremita tam tremendum spectaculum oculis suis vidiisse credatur. Græci ad subditos Apulos in fide continendos, novum ibi Magistratum constituerunt *Catapanum*, non ex Græca origine ab omnimoda potestate concessa ita vocatum, sed quod vox illa cum altera sequioris ævi, *Capitanus*, coincidat.

Apud

p. 451.

471.

476.

L. II. 485.

489.

490.

945.

499.

502.

- p.505. Apud Apulos Calabresque Normanni, Græcis demum expulsi, feuda & simul dignitates Comitum Baronumque introduxerunt. Græcorum mos in S. Synaxi cum pane fermentato celebranda in illis oris, ringentibus licet sæpe Pontificibus, adhuc retinetur. Errorem communem de Crescentio contra datam fidem ab Ottone III occiso, Nostrum haud evitasse miramur. Imperatorem vero hunc non chirothecis venenatis, quod veri haud simile, sed toxico in potu propinato interiisse, physice demonstrare constatur Autor, quamvis exemplum Joannæ Navarrenæ Sec. XVI eodem modo sublatae satis notum sit. Sed levia isthæc pondus rerum hic prolatarum longe superat. Ceterum non prætereundum, Archi-Episcopo Beneventano liberum esse, plumbeum sigillum Bullis suis appendere, quo Romani Pontifices tantum uti solebant. Hæstenus de primo Tomo; de tribus reliquis operis adeo insignis Tomis proxima occasione dicemus.
- 506.
- 509.
- 511.
- 520.

HISTOIRE GENEALOGIQUE DES TATARS
d' Abulgasi - Bayadar - Chan.

hoc est,

HISTORIA GENEALOGICA GENTIS Tataricæ, ex manuscripto ABULGASIDÆ BAYADURI, Cborasmiæ Chani, cum notis ad Asiæ Septentrionalis statum præsentem illustrandum spectantibus & mappis Geographicis, Interprete

D***

Lugduni Batavorum, apud Abrah. Kallewier, 1726, 12 maj.

Alph. 1 pl. 12 Tabb. 22. 2.

EA est temporum nostrorum felicitas singularis, ut omnes fere disciplinæ, præjudiciis abdicatis, purgatæ & perfectiores reddita alia se jam & minus indecenti forma spectandas fistant. Sed & imprimis ipsæ regnorum vicissitudines, hominumque non solum studium, quo maxime etiam nostris temporibus ad res novas investigandas incenduntur, verum quoque necessitates & pericula ad perficiendam orbis nostri, tam in naturalibus quam

quam historicis ac geographicis noticiam insignia adjuncta stitulerint. Itaque etiam Oriens paulatim incipit dilucescere, & quæ fabularum & ignorantie densis tenebris hæcenus sepultæ erant, historię ejusdem jam severiorem & apertiore faciem nobis ostendunt. Magnum momentum ad hoc habiturus est hic liber, omnium manibus tenendus, qui Geographię & Historię amore ducuntur. Debemus id maximam partem alicui e Nobilibus Succis, post cladem ad Pultavam in Asię interiora a victore rejectis. Hujus in manus incidit Historia Tataricę gentis, nulli alii rerum gestarum & imperiorum, quæ per longum satis tempus obtinuit, amplitudine secundæ, quæ ex Tatarica vel Mugalensi lingua in Russicam primo translata, nunc Gallicę comparet, una cum observationibus & notis, quæ ut plurimum ex relationibus recentissimis & ex ipsa familiari cum hominibus illorum locorum conversatione haustæ, adeoque fide dignissimæ, mira curiositate cunctis se commendant. Ipse quidem Autor scripti Tatarici est *Abulgaf Bayadur*, ex regia familia, utpote paterno ac materno genere a *Zingis* vel *Zingis Chano* descendens, atque ipse Rex vel Chan aut princeps urbis *Urgens* & vicinæ in *Chorasnia*, varias quidem vices expertus, diuque inter Persas in custodia versatus, quo factum, ut ingenium pro modulo nationis admodum perpoliret, simul historię patrię cognitione excellens. Is duobus ante obitum annis librum hunc exarare cepit, quem morte præventus filio perficiendum edendumque reliquit. Etenim quæ de pristinis temporibus tradit, desumpta sunt ex alio libro, quem *Chodsa Raschid*, jussu *Gasan Chani*, ex eadem *Zingis Chani* familia Persię Regis, optima documenta ac monumenta ad opus tam arduum subministrantis, concinnaverat. Qui quidem *Chodsa Raschid* Autori nostro idem esse videtur cum *Fadlallah*, sæpius a *Petito la Croix* in historia *Zingis Chani* citato, cujus versio ne publico invideatur, Noster optandum censet. Cetera vero dubium non est, quæ proxima temporibus *Zingis Chani* referuntur gesta, & sequentia, fide omnino digna esse; reliqua ex traditionibus gentiliū desumpta non æque certa esse, vel ex hac recensione apparebit. Deducitur Genealogia *Zingis Chani* & reliquorum Tataricę Principum ab ipso *Adamo*

mo per singulas generationes, admissio saltem unico hiatu 400 annorum, quibus Mugalorum in Irgana Kou inclusorum res incertiores fuisse creduntur. Ex Nui tamen sive Neachi nepote, & Japhis sive Japheti filio natu maximo Turck profapia ulterius deducitur. A Turco enim per contiuam successione principatus pervenisse dicitur ad Alanza Chanum, cujus duo fuere filii Tatar & Mungl vel Mogul, capita duarum familiarum. In Tatarorum gente successio Regum continua usque ad Siuntz Chanum; in Mugali familia paulum interrupta; sed regnavit tamen in ea temporibus Siuntzi Ill Chanus. Quo ab illo victo, & gente Mugalorum ad internacionem fere cetera, qui reliqui erant, per aliquod tempus errabundi deferuntur in regionem montibus undique clausam & inaccessam, quam Irgana Kou vocarunt, in qua se ad 400 annos abscondunt. Tum vero prodeunt iterum, consilio fabri ferrarii, & montibus igne liquatis, viam sibi facientes, mox omnes gentes vicinas in potestatem redigunt. Ex hac adeo quoque gente ex regia familia continuata successione ortus est Zingis Chan, qui, vicinis primo accisis, cum gravissima injuria affectus esset a Persis & Chorasmis Sultano, bellum in eum movit. Quo per successores etiam & filios feliciter continuato, in potestatem hujus gentis redacta sunt, praeter Persiam & Asiam anterioris maximam partem, Russia etiam, pars Indiae ulterioris citeriorisque & China, quin & Hungaria graviter afflictis, & Germani nostri clade non parva in Silesia affecti, adeo ut ditiones vastissimi hujus Imperii a China & Oceano Japonico vel Indico ipsaque Insula Java ad Danapriam vel Vistulam potius extensa fuerint. Mugalorum vero gens cum tantas res gesserit, cur apud nos Tatarorum potius nomine, quod esse alterius stirpis nomen diximus, appellari sineverit, non satis liquet. Zingis Chanii filii memorantur quatuor, Zuzi, Zagatay, Ugaday & Paulay, inter quos divisa provinciae: uni tamen eorum Ugadayo principatus tribuitur in ceteros ex voluntate patris, accedente etiam electione praeteritum: unde Magni Chanii nomen omnino excellentius ceteris ortum. Et successor quidem Magni Chanii a praecibus lectus plerumque, qui ex familia nati vel meritis maximis esset. Ex Ugadayi adeo familia brevi emi-

eminentior hæc dignitas in familiam Taulayi transit, priori familia oppressa. Nec ipsa historia Taulayanæ familiz ulterius quam ad Cublayi tempora, quibus maxime floruit hoc imperium, China omni sub jugum coacta, perducitur. Zagatayi posteri in Transoxiana regnarunt, unde & regioni nomen per aliquod tempus, usque ad ætatem Timuri vel Tamerlanis, a quo principatu dejecti sunt, succedente in eorum locum Timuri familia & posteris, qui & ipsi sedes & imperium in Indiam transulerunt, unde Mugolicæ Indiz nomen, ita tamen ut apud Persas propter veteres sedes hujus Timuricæ familiz Mugoles illi Indici Zagatayensium appellationem etiamnum habere memorantur. Unicus quoque Zagatayanæ stirpis ramus adhuc rerum in Casahgar potitur. Taulayi Chani reliqua familia, quæ Magnum etiam, ut dictum, Chanatum obtinuit, in Persia quoque regnavit, pluribus ex ea Regibus Christianis existentibus; tandem dissidiis & rebellionibus ad incitas redacta & a Zuzianis oppressa. Sola superest Zuzii gens, in plures familias divisa, quarum potior in Kipsac Capchac dominatum stabilivit, Russiamque per aliquod tempus tenuit. A Zuzii quoque filio, Togy Timur, Chani Crimenses descendunt, ut & ab alio filio ejusdem Usbek ortus, qui a suis adeo amatus, ut nomine ejus, quod hodiernum durat in locis, quibus confederunt, se appellaverint. Prolixius tandem recensetur ramus, ex Zuzio descendens, Scheybani Chani, qui quidem Russiæ & Germaniæ urbes quasdam tenuisse a Bayaduro narratur: quod vero ab eodem familiz Europæorum principum regumque plurium originem suam repetant, inter commenta illius, ex relatione incerta hausta, referendum esse, nobis quidem liquido constat. Potissimum vero Chorasmiam tenuit hæc Scheybani Chani familia, ex qua & *Abulgasi Bayadur*, Autor noster, descendit. Historia Chorasmiz hujus, non nisi infinita bella & tumultum alterum ex altero natum, perfidiam consanguineorum, levitatem populorum, latrocinia in vicinos urbiumque direptiones narrans, prolixius recenseri vix meretur. Ceteram Historia hæc finitur morte Abulgasidæ Bayaduri A. 2122 Christi. 1665; in notia vero adjectis suis natura harum regionum explicatur, nullo quidem ordine,

nifi quem mentio ipsorum locorum in textu suggerebat; quamvis gratius haud dubie fuisset lectori, res in superioribus illis notis pertractatas alio & magis naturali aut coherente ordine legere. Dabimus quaedam ex iis ad gustum lectoribus nostris faciendum. Calmakorum nomen non tam nationis proprium, quam per contumeliam iis, qui Muhammedicæ Sectæ inter Mugalos addicti, inditum a paganis Mugalis, qui potius Mugali dici ament. Tria sunt eorum genera, Calmaki Dsongari, Coschoti & Torgauti. Primis imperat Chan Taisch; Coschoti a Dalai Lama vel Presbytero Chano reguntur, tertii Ajukæ parent vel paruerunt. In omnes hos tamen etiamnum aliqua est autoritas & prærogativa Chan Taischæ, a quo per secessionem saltem Ajukæ frater se subduxit. Ipse legitimus potius magnorum Chanorum successor habetur, ceterum a Russis & Chinesibus modernis admodum in angustias redactus. Tataricæ nomen universæ Asiæ Septentrionali a nostris abusive tribuitur; nam regio Tungusorum & ulteriores usque ad Oceanum supraque Amurem fluvium longe aliis gentibus habitantur; eadem quoque nunquam Tataris vel Mugalis paruerunt. Mugalorum porro natio & præsens status suse a Nostro describitur. Dividuntur in Orientales, qui Chinam subegerunt, pridem jam cultiores, & in domibus fixis degentes, ac Occidentales, qui nunc Chinesibus parent, & tentoriis utuntur. Chanum habent, qui Tuschidtu vocatur. De religione eorum singularia narrantur: idololatrias se esse negant; presbyteros suos vel summos sacerdotes, Dalai Lamam & Kutuchta Lamam (nam jam duo sunt; olim solus erat Dalai Lama) tanquam ministros Dei venerantur; unde collationem Noster inter cultum eorum ac Pontificium haud absonam instituit. Turcorum nomen, Tataris & Mugalis commune, ipsi etiam tanquam honorificum ultro affectant. Quousque produxerint ea parte suos fines Russi, cum gestis ad Abasinskam, a Russis in solo miræ fertilitatis structam, sed a Chinesibus vastatam, accuratius exponitur. Limites per confluentes Argun & Gorbiza cum Amuro, & a latere sinistro Amuri ad Oceanum progrediuntur. Cosaccorum tria memorantur genera, Zaporowiensis, Donitici & Jaiki, quorum res accurate exponuntur.

suatur. Nomen ipsum non fugitivos notat, sed ex nomine Kipchaci incolarum corruptum. Porro de Abassis & Curdistana partim ex experientia partim e probatis autoribus docemur. Kirgisos ex loco ubi habitaverant, propter transitus frequentiores ad Russos, a Taischa Chano ad alias regiones abductos, narratur. De extremis quoque Afiz peninsulae ultima supra Japoniam, quae Kamschatka dicitur, nullibi alias obvia & plane curiosa referuntur. Nec spernenda est conjectura de origine & fundamento opinionis quorundam, quod regio Gog & Magog in Tartaria ipsa etiam nunc occurrat: credibile est enim Autori, Budensir Mogak, regem praepotentem ex majoribus Zingis Chani, propter nominis affinitatem locum fabulae dedisse. Maris Caspii natura describitur admodum impetuosa: num vero Euripi in eodem, speciatim in sinu ejusdem Cara Buga existant, per quos exitus sit aquarum in subterraneos ductus, Autor in medio relinquit. De mutationibus, quae fluvio Oxo, ab incolis Amu vocato, acciderunt, memorabile est, quod ramus alter dexter, qui Urgens urbem alluebat, alveo relicto, in fluvium Khesell exonerari coeperit, cum eo postea in mare Caspium delatus. Sed ipse fluvius Khesell ab accolis Chorasmis Tataris jam in Lacum Arall deductus est, ita ut praeter ostia alveus prior jam siccatus existat, quod factum metu Russorum, quos aditu in regionem suam excludere incolae Chorasmiae voluerunt. Hinc fata Bekowitzii, a Russis ad quaerenda ostia missi, a Tataris vero in insidias illecti & e medio sublati, recesserunt. Sic & Sinum Persicum olim non tantae extensionis fuisse notatur, prout tempore Marci Pauli Veneti, qui refert, Balsoram medio itinere inter Bagdadum & mare sitam fuisse, quae hodie saltem 15 leucis a mari distat. Quod de Derbenta ab Alexandro M. strucla vulgo perhibetur, Noster eo minus verum existimat, quo certius constat, Alexandrum ne quidem Atropatenem pertigisse, nedum Derbentam. Ceterum quae de fluvio Daria, in Orientali latere maris Caspii quaerendo, nomineque hoc non aurifero uni fluvio, sed pluribus communi, afferuntur, in medio relinquitur: interim non negandum, in altero seu Occidentali maris Caspii latere, quo & nupera Russorum expeditio, quae ad fluvium

Daria in potestatem redigendum suscepta dicebatur, facta fuit; exstare lacum Daria vel Darii, in ipsa Relandi mappa de Persiæ regno edita & plerisque probata expressum.

THE LIFE OF DR. JOHN COLET &c.

i. e.

VITA JOANNIS COLETI, THEOL. DOCTORIS & Decani D. Pauli, Fundatoris Scholæ Londinensis Pauli nomine insignitæ; cum appendice, relationem de Magistris & discipulis celebrioribus, quos Schola illa fovit, & varia autographa, ad viri hujus historiam facientia, complexa; Autore SAM. KNIGHT, Th.D. & Præbendario Eliensi.

Londini, apud J. Downing, 1724, 8.

Alph. 1 pl. 11 Tabb. 22. 8.

Præf.

PRæstantium in litteris Virorum vitam scriptis singularibus posterorum memoriæ commendandi consuetudo quanto frequentior nostris quidem temporibus observari solet, ita ut excessu interdum pene peccetur; tanto magis neglecta, insigni civitatis litterarum incommodo, eorum qui duobus abhinc seculis nos antegressi sunt, majoribus nostris fuit, ut nihil fere præter jejuna admodum valdeque sterile de eruditis relationes litteris consignatas deprehendas, & de paucissimis quidem, quos scilicet Jupiter æquus amavit, plurimis alta nocte sepultis. Quo magis laudandus Autor noster, cujus vitam Erasmi nuper recensuimus in Actis A. 1727 M. Jan. p. 34. Is, postquam juvenis olim in Schola Londinensi, quæ D. Pauli titulo a Fundatore Jo. Coletio nuncupata est, liberaliter educatus fuisset, a pietate sua in beneficii hujus autorem, ante duo secula illustrem, non alienum putavit, ipsius, qui, inter Reformationis in Anglia præcursores non minimus fuit, singularique pietatis, doctrinæ morumque integritatis laude excelluit, historiam fusius, quantum licuit, descriptam publicæ luci exponere. In ea conscribenda præterquam quod Erasmi, qui, cum in Anglia degeret, Coletio patrono usus est

est admodum munifico, Epistolis, ea maxime, quam ad Justum Jonam dedit de hujus viri rebus satis prolixam, & monumentis aliis fide dignis usus est, multum quoque Episcopo Petropolitano *R. White*, a quo αὐτὸς ἔλαβεν. Coleti varia communicata habuit, se debere gratus profiteretur.

Natus est Joannes Coletus Londini A. 1466, patre Henrico, summa civitatis Præfectura (*Majoratum* dicunt) insigni; & matre Christina, femina nobili. Ex undecim filiis totidemque filiabus solus superstes, hæreditatem paternam universam obtinuit, inter liberos Henrici natu maximus. Ab ipsa natura animo pio atque docili instructus, ubi ex ephebis excesserat, A. 1483 Oxonium missus est, ibidemque summa se contentione ad humanioris disciplinæ studia contulit, Mathematicumque cognitionem: Philosophiæ etiam placitis, uti quidem tum tradebantur a scholasticis, gnaviter imbibendis operam dedit, Ciceronis potissimum, Platonis atque Plotini lectione impense delectatus, tanto quidem successu, ut Magistri artium titulo non multo post publice cohonestaretur. Attigerat jam eam ætatem, qua de certo aliquo vitæ genere eligendo cogitandum erat. Et plurima quidem aderant natalium opumve commoda, quibus corporis liberalis elegantia accedebat, quæ facilem ipsi ad aulicæ vitæ splendores viam parabant; parentis etiam officia, queis patriam sibi devinxerat, expeditum filio ad amplissimos in re publica honores aditum spondebant. At potiora his omnibus litterarum, sacrarum præcipue, studia habebat; quibus ut magis commode strenueque vacare posset, ultro sacrum ordinem amplectendum statuit, annoque 1485, ætatis 19, ecclesiæ parochialis D. Mariæ de Denyngton, Dioceseos Norvicensis in Comitatu Suffolcienfi, præfectus constitutus, plurimis post hæc aliis admodum optimis beneficiis sacris mactatus est. A. 1493 Lutetiam adiit, communem tunc studiorum matrem, ut comparatam hactenus sanctioris doctrinæ notitiam amplissimis accessionibus augetet. Totus heic Patrum lectioni incumbens, Juris etiam sive Civilis sive Canonici Autores sedulo evolvit, immo nec Scotum Thomamque reliquit intactos, ne nimium scilicet a seculi sui gustu atque genio abhorreere videretur. Amicos quoque ibi inter eruditos præter
alios

p. 12.

19.

23.

alios, Rob. Gaguinum, celebrem Galliz historicum, Guil. Budz-
 um & Franciscum Deloquinum sibi conciliavit, quemadmodum
 in Italia, quam postea adiit & quam complures tunc Angli ad-
 discendi sermonis Græci gratis frequentabant, Th. Linacri, Guil,
 Grocini & Guil. Lillii familiaritate plurimum profecit. Post
 quatuor fere annorum decursum in Angliam redux, plurimis
 propensionum naturalium tentationibus divexatus, quæ secula-
 ris vitæ mundique delicias monasticæ vitæ austeritate amabilio-
 res tantum non persuaderent, feliciter tandem illas precibus,
 jejuniis, vigiliis continuisque sacrarum litterarum studiis com-
 pescuit & abiecit. Linquendum etiam plane, quo facilius ab
 omni laicorum seminarumque commercio & blandis aulae ille-
 cebris abstineret, Londinum, Oxoniumque repetendum duxit.
 Quo delatus omnes Pauli Apostoli epistolas publice & gratis in
 frequentissimo doctorum hominum consensu explicavit, tanta
 quidem solidæ eruditionis atque pietatis laude, ut vel ipsos do-
 ctiores veteranos ab illo juvene, nec dum Doctoris honores con-
 secuto, discere non puderet. Circa idem fere tempus Erasmi,
 qui forte tum Oxonii degebat, amicitiam ambivit Coletus, ob-
 tenuitque, & cum insigni animi voluptate deprehendit, eximie
 prorsus augere Erasmi præsentiam famam illam, quam Parisiis
 commemoratus, communi eruditorum voce de ipso ferri audive-
 rat. Quos itaque virtutis amor doctrinæque studium primum
 conjunxit, mutua officia, consilia, castigationes etiam interdum
 amicabiles & fraternæ adamantinis quasi vinculis arctius indies
 constrinxerunt, & quum excessisset Angliæ Erasmus, frequens lit-
 terarum commercium sustentavit. Varia nobilis hujus consortii
 intimique amoris specimina profert Autor, quæ cum in Eras-
 mi operibus legi possint, huc non transcribemus. Amica iam-
 primis illa de optimi Salvatoris nostri tristitia, cum crucis jam
 instaret supplicium, disceptatio, perfectissimum modestæ inter
 eruditos disputationis exemplum, non sine voluptate legi po-
 test. Perrexit interim Coletus gnæviter varios divinarum litte-
 rarum libros interpretari, nova plane methodo, & quæ a Scho-
 lasticorum more, Scoti magis Aquinatisque sententias in cathe-
 dra crepantium, quam Scripturas scrutantium, penitus abhorre-
 ret.

ret. Quo majores autem sic in solidioris Theologiæ (cujus doctorem A. 1504 creari se, licet maxime invitus, passus est,) cognitione fecerat progressus, tanto magis exorsæ ipsi reddebantur steriles sententiariorum nugæ, Scotique sine mente soni, aut Thomæ ingeniosæ argutiunculæ. Non possumus quin huc transferamus lepidam, quam Autor noster *ὡς ἐν παροῖσιν* tradit, historiolam supinæ linguæ Græcæ isto seculo ignorantæ testem. Verfabatur tunc philosophantium manibus Græcus quidam in Aristotelem Commentarius; in quo vel errore, vel, si mavis, imperitia Commentatoris, pro *ψυχὴ ἐστὶν αἰθήρ*, anima est immaterialis, positum legebatur *ψυχὴ ἐστὶν αἰὼς*, anima est tibia. Torquebat hæc lectio initio interpretem, virum acutissimum, donec felicissime textum hunc expediri posse ipsi succurreret, si, nihil plane vitii in verbis suspicatus, quindecim argumentis, animam esse tibiam, probare susciperet. Sed ad Coletum redeamus. Consciverat ille sibi plusquam Vatinianum Cleri odium; quo non indignus scilicet videbatur barbaræ theologiæ philosophiæque osor, domuum, quas religiosas vocant, contemtor, masculæ contra, quæ unius Dei eloquiis niteretur, doctrinæ sectator & liberalioris disciplinæ æstimator. At nec deerat, qui justum viri virtuti, zelo atque pietati pretium statueret, Angliæ Rex Henricus VII, qui haud expectantem vel desiderantem A. 1505 Londinum vocabat, & optima Decani Ecclesiæ Paulinæ sparta ornatum, a concionibus sibi, plaudentibus bonis, esse jubebat. Strenue heic partibus demandatisungebatur Coletus, non modo singulis diebus festis, in sueto hactenus exemplo, sacros sermones instituens, sed & omni præterea nisu eo contendens, ut collapsam plane Collegii sui disciplinam restitueret. Adscivit sibi hunc in finem varios eruditionis fama præstantes viros, Guil. Grocinum, Jo. Majorem Scotum, Joan. Sowle, Carmelitam, pluresque alios, qui sacræ Scripturæ perspicue interpretandæ & plebi instruendæ operam darent. Mittimus jam alia, quæ in Ecclesiæ Collegiique sui emolumentum constituit, quæ, licet omnino præclara fuerint, non tamen prohibere potuere, quo minus malevolorum quorundam calumniis peteretur, Princeps inter hos Episcopus Londinensis,

p. 52.

57.

61.

63.

67.

- p. 32. *Fitz-James*, hæreseos Coletum publice accusabat apud Guil. Warhamum, Archi - Episcopum Cantuariensem. Liberius aliquanto apud amicos suam de ignorantia vitiisque Clericorum, de monasteriorum abusu, de prohibiti sacerdotibus matrimonii incommodis, de ordinibus religiosis, de imaginum cultu, pluribusque aliis id genus argumentis sententiam dixerat Coletus; in sacris etiam sermonibus protulerat nonnulla subinde cucullatis
89. fratribus minus accepta, frigidum præsertim de charta sermones sacros recitandi morem notaverat. Sed irritos fecit Warhami, cui probe pridem perspectæ erant Coleti dotes, integritas malignos delatorum conatus & consilia. Et quamvis ultra processisset adversariorum furor, accusatusque esset apud ipsum Regem ceu rogo dignissimus, feliciter tamen eluctatus est tandem. Ita sibi redditus, de collocandis in publicam rem, quibus
97. satis instructus erat, divitiis (quum præsertim nemo inter consanguineos superesset, ad quem hæreditatis jure bona ipsius devolverentur) serio cogitavit. Et placuit ipsi præsertim in patria
100. fundandi Scholam aliquam publicam consilium, certe non absque evidenti instantis proxime literarum politiorum doctrinæque purioris instaurationis prælagio. Anno igitur 1508, Henrico VII emortuali, & proprio juvandi bonas literas studio & aliorum
101. exemplis excitatus (siquidem refert Autor, quindecim scholas illo circiter tempore fundatas fuisse) magnificis plane sumptibus Scholam ædificari jussit, & puero JEsu dicatam, duobus præceptoribus, Guil. Lillio & Joanne Ryghtwysio instruxit. His, & qui post illos futuri essent ludi magistri, largum constituit stipendium, ut gratis rudiores pubem literas docerent. Multus est Autor noster in excitandis scriptorum hac de re testimoniis; figura simulzæna eleganter incisa hodiernam scholæ istius, uti post flebile incendium restituta est, faciem exhibet; nonnullos etiam circa foundationis annum definiendum discrepantes allegat. Plura ad ludi hujus scholastici originem, leges & constitutionem penitus noscendam pertinentia hæc non transcribimus, cum, vel tacente Autore, ex Erasmi, quam diximus, Epistola colligi illa possint. Illud unum memoramus, tantam scholæ a se recens institutz curam habuisse Coletum, ut in ipsi-
- 124.

us usum ipsemet Grammaticæ rudimenta conscribere pigratus non sit. Ceterum præter Liliū, Thomamque Linacrum, qui plures libros, instigante Coeto, instruendæ juventuti & in literis & moribus proficuos composuerunt, Erasmi præsertim in Paulinam scholam singularia existant merita. Varii enim ille generis carmina fecit de puero JESU, cui ludum dicat Coletus, quæ parietibus appingis postea iussit; institutionem Christiani hominis, ad puerorum captum a Coeto Anglice scriptam, summamque religionis complexam, elegiacis versibus expressit stilo plano ac simplici; Orationem de puero JESU pueris imitandam composuit; varias precationum puerilium formulas concinnavit; laudatissimos denique de copia verborum Commentarios inscripsit. Interim Coletus Henrici VIII quoque, ad imperii fasces admoti, singularem plane gratiam meruit; qua ut illum privarent, nihil plane intermiserunt invidi monachi gravissimorum criminum ad Regem delatione, quæ tantum abest ut ei fuerit exitio, ut tanto faventior post hæc esset Coeto Princeps prudentissimus. Tandem vir optimus morbo Britannis admodum familiari, sudorem Anglicum vocant, emaciatus, A. 1519 d. 16 Sept. placida morte decessit, ingenti omnibus, qui pretium ipsius virtutibus statuere noverant, sui desiderio relicto. Humatus est in templi Paulini choro, nec quicquam aliud, ut ipse iusserat, epitaphii loco tumulo inscriptum præterquam nomen: *Jo. Coletus*. Coronidis loco variorum honorifica admodum elogia Autor concessit; qui cum ipsi exstiterint viri laudatissimi, quantum veræ laudis in Coeto fuerit, affatim loquantur.

Appendix varia complectitur monumenta, illustrandæ historiæ Coleti inservientia, v. g. I ipsius Sermonem convocatorium Latinum ad Clerum Anglicanum A. 1511 habitum & eodem anno Londini ap. Rich. Pynson impressum; II eundem ex antiqua versione Anglicana; III quinque Coleti epistolas partim ineditas, & unam Erasmi ad Coletum; IV Collectionem miscellaneorum ad vitam Coleti spectantium, Historiam præsertim Scholæ Paulinæ, ubi legitur n. 3 Testamentum ipsius A. 1511 super dotatione Scholæ Paulinæ, n. 4 succulenta Erasmi de puero

Jesus Oratio, de qua supra dictum est, n. 5 statuta Scholæ Paulinæ, n. 6 succincta narratio de ludi hujus magistris, Guil. Lilio, Grammatico eximio, A. 1522 peste defuncto, Jo. Rightwyse, Rich. Jones, Thoma Freeman, Jo. Cook, Guil. Mabin, Jo. Harison, Rich. Mulcaster, Alex. Gill, patre & filio, Jo. Langley, Sam. Cromleholme, Thom. Gale, Jo. Postetwayhe, Phil. Alcongh, & Benjam. Morland, n. 7 de his, qui tirociniis in hac schola positis, magnum postea inter eruditos nomen consecuti sunt, n. 8 inscriptiones queis insignita est ædes scholastica, n. 11 Coleti Institutio hominis Christiani, Anglice scripta & ab Erasmo Latinis verbis expressa, n. 18 relatio de vita Justii Jonæ, ad quem Erasmus de Coletio scripsit, n. 19 Testamentum Henr. Coleti patris, n. 20 Testamentum Joannis Coleti, num. denique 21 Catalogus librorum, qui in Bibliotheca Scholæ Paulinæ hodie asservantur.

L'ARTE MEDICO-CHIRURGICA, ESAMINATA
da suoi principi.

i. e.

ARS MEDICO-CHIRURGICA RATIONE
suorum principiorum examinata a SEBASTIANO
MELLI, Professore Chirurgie.

Venetis, apud Johannem Baptistam Recurti, 1721, 8.

Alphab. I.

CUM duas esse causas cognoverit Clariss. Melli, ob quas Medicina in magno olim pretio habita hodie ubique fere contemnatur, quod scilicet vulgus quemvis pro Medico habeat, qui titulum hunc nullo meretur jure, præconceptisque opinionibus de Medicina sit præoccupatum, & quod imperiti se immisceant arti, quam non callent; constituit secum, singulis quatuor mensibus volumen in publicum emittere, in quo errores vulgi corrigere, atque docere conabitur, quomodo artifex officio suo facere satis debeat. Comparant hic sex Volumina, in quorum I de Arte Medica in genere agit, quam Artem scientificam, circa cognitionem omnium rerum, corpori humano curando ne-

cessa:

cessariarum, versantem vocat, a Deo originem duxisse, & ab eo ipso, a S. Angelis, ab hominibus sanctis, Regibus & Principibus, & a personis nobilibus, autoritate & virtutibus claris, excultam esse dicit; in Partem porro eam theoreticam & Practicam divisam, triplici fonti, diætetico, pharmaceutico & chirurgico inniti adstruit. In *II* in Chirurgiæ originem inquiri, eamque Medicinæ partem, nullo modo ab ea separandam, pronuntiat, siquidem illa nec diætetico nec pharmaceutico fonte carere queat; ac Artem antiquissimam & præstantissimam, non mechanicam sed liberalem, & quidem vel theoreticam vel practicam esse probat. In *III* subjectum considerat Artis Medicæ, corpus scilicet humanum, & generationem ejus explicat, quæ non per animalcula spermatica, sed ovula fieri statuit, modosque recenset, quibus hæc imprægnari hæctenus fuit creditum. In *IV* & *V* de Vita & Morte hominis loquitur. Quemadmodum autem homini duas tribuit animas, materialem, caducam & mortalem alteram, alteram immaterialem & rationalem, ita de illa deprædicat, quod pro organorum dispositione vel diversitate modo vegetationi, modo sensationi præsit, & mediatrix quasi existat inter animam rationalem & corpus, de hac vero, quod per infusionem corpori accedat. Vitam igitur in continuo fluxu & refluxu humorum & aeris per debita loca & organa, & in præsentia animæ rationalis consistere ait. Sicut autem anima materialis variis vicissitudinibus alterationum, morbis & interitui obnoxia est, ita de rationali perhibet, quod de ejus natura sit, hospitium suum relinquere, & ad tribunal universale migrare. Mortem nuncupat impotentiam machinæ animalis motum humorum & aeris continuandi, quam sequatur separatio animæ rationalis a corpore, anima materiali intereunte. In *ultima* repetit ea, quæ hæctenus edisseruerat, monetque insimul, post mortem & discessum animæ corpus quidem cadaver esse, sed haud inutile. Subjectum enim tum existere Anatomix, ac ex ejus consideratione omnipotentiam divinam admirari, fragilitatem humanam cognoscere, & quomodo viventibus, variis vexatis miseris, succurrere debeamus, addiscere nos posse, eaque argumenta proxime insequentium Voluminum

fore. Quæ omnia autoritate S. Literarum, Patrum, Philosophorum, Medicorum & Poetarum roborat & illustrat. Singulis etiam Voluminibus aliquot literas, casus, historias & observationes addidit, sic pag. 115 varias habet observationes de aneurismatibus, p. 175 aneurisma polyposum in aorta, p. 189 gravem contusionem pollicis manus sinistrae, p. 251 observationem Anatomicam de ægro enormes abdominis cruciatus passò, in cujus cadavere intestinum iæon tumoribus & abscessibus oblitum fuit repertum, p. 257 mortem repentinam hominis dysuria cum abdominis doloribus laborantis, cujus vesica urinaria crispata, urethères rupti, & lotium in abdominis cavitate collectum erat, p. 262 semen filiquæ Ceratoniz in concham internam auris intrusum & post sextum demum anuum extractum, p. 278 ulcus fungoso-putridum in brachio sinistro cum carie ossis, p. 305 historiam chirurgicam de percussione capitis cum cranii læsione exhibet, & uberius differit, quibus in casibus trepanatio locum inveniat, & pag. 345 historiam naturalem Hystricis pandit, usumque ejus lapidis, *pietra del porco* dicti, exponit.

JOANNIS BAPTISTÆ PAITONI, PHILOS.
 & *Medici Veneti, Bononiensis Instituti scientiarum Academiae Socii, Vindiciæ contra Epistolas PETRI
 BLANCHI, M. D.*

Faventiz, ex prelo Josephi Antonii Archii, 1724, 4.
 Plag. 15.

QUINQUE præterlapsi sunt anni, cum Clariss. Paitonus Discursum de Generatione Hominis Italico idioma conscripsit, in quo duas illas in Medicorum scholis hætenus agitatae opiniones, num scilicet ex vermiculis spermaticis, an ex ovulis in ovaris latentibus oriatur homines, sub examen vocavit, priorem sententiam rejiciendo, posteriorem vero argumentis haud proletariis defendendo. Non displicuit conatus hic Paitoni juvenilis viris ætate ac sapientia gravibus, nec tamen defuerunt, qui atro colore eundem notarunt. Quos inter surrexit Petrus Blanchus, qui ægre ferens, ab Antonii Vallisnerii, in Patavino

vino Archi-Lyceo Primarii Medicinæ Theoreticæ Professoris, placitis aliquando dissenfisse Paitonum, binas contra eum divulgavit epistolas, ubique rabie & felle confertas, & ad Nicolaum Sardagnam, Artistarum in Patavina Univerfitate Pro-Syndicum, directas. Contra quas Paitonus Vindicias præfentes contexit, & fingulis Bianchi literis, quas apponi curavit, fingula reposuit refponfa, ita tamen ut omiffis lemmatibus ea tantum attigerit placido calamo, quæ rem Medicam & Philofophicam concernunt. Quemadmodum autem placita Clariff. Paitoni in Actis A. 1724 Menfe Septemb. p. 404, Difcurfum ejus fupra laudatum de Generatione Hominis commendantes, fufe recensuimus, ita a controverfiis ftudio abftinentes, nil amplius addendum duximus, quam quod L. B. uberiozem argumentorum dilucidationem expetentes, ad ipfas Vindicias ablegemus.

JOHANNIS RIZETTI LUDORUM SCIEN-
tia, five Artis conjectandi elementa ad alias
applicata.

QUAMVIS omnia in mundo certis rationibus & conftanti viciſſitudinis lege contingere quadam naturali anticipatione perciperent homines, non erat tamen hæc veritas manifefto in lumine conftituta, nec rigore geometrico demonſtrata. Jacobus Bernoullius, acerrimi ingenii Vir, eam demonſtrandam ſibi propoſuit, ac in fine libri de Arte conjectandi demonſtrationem ſubnectit, *cujus (ut inquit) tum novitas, tum ſumma utilitas cum pari difficultate conjuncta pondus & præſtium reliquis illius doctrine capitibus ſuperaddit.* At ſuum inventum non potuit, ut par erat, excolere, nec ad uſum tradacere: nam adverſa diu valetudine afflictus, & tandem ipſa morte præreptus operam imperſectam reliquit. Spes erat, inſignes alios ex ejus familia Mathematicos ad ea, quæ ceperat Vir ſummus, conficienda aggreſſuros; ſed expectationem hucusque ſefellit eventus, nec quicquam profuere, quæ in præfatione memorati libri leguntur, excitamenta.

Plura ex Bernoulliano Canone utiliſſima documenta ad omnes

omnes artes disciplinasque pertinentia fluere, non ignorabam; at hujusmodi speculationes sequi ingeniis excellentioribus relinquebam. In promptu erat simplex eaque perfecta Theoria de ludis fortuitis, quæ licet ex alienis principiis videretur deprompta, eam tamen in publicum emittere cogitabam, nisi Clariss. Daniel Bernoullius, Autoris laudati ex fratre nepos, in hanc materiam cogitationes suas contulisset, suorum laborum fructus ipsa quoque aliquando editurus. Cum ille de ludis ageret, non dubitabam, quin totus in eo esset, ut molem extrueret, cujus Patruus fundamenta jecerat; verum eximium juvenem in suis exercitationibus Mathematicis per obliquos incertosque calles vagari observavi. Hinc operam mihi navandam constitui, ut nisi superbum ædificium, securum saltem perfugium construere, quo me possem ab Adversarii diceriis tueri, & alios ab injuriis fortunæ vindicare. In hoc igitur præcipue conabor, ut propositiones elementares ad ludum alexæ pertinentes tradam, laudem illi relinquens se implicandi serierum ambagibus, quos tanquam arcanas edit, ac si ab ejus Patruo, & Mathematicis Anglis harum provincia ita occupata non sit, ut parum addendum sibi superfit.

Ne devius a proposito abeam, vestigia Jacobi Bernoullii sequar: *Ut suum dogma intelligendum exhiberet, supponit in urna quadam se inscio reconditos esse plures calculos alios albos, & alios nigros, rationem exempli gratia sesquialteram inter se habentes, ac singulos æque facile extrahendos; deinde eorum proportionem experimentis exploraturus, educit calculum unum post alium (singulis vicibus reponendo illum, quem eduxit, priusquam sequentem elingat, & omnes simul permiscendo) ac observare sibi proponit quoties albus & quoties ater eriat. His positis querit, utrum hoc toties fieri possit, ut decuplo, centuplo, millecuplo si probabilis fiat (hoc est ut moraliter tandem rectum evadat) numeros vicium, quibus albus, & quibus niger elicitur, eandem rationem sesquialteram, qua ipsi calculorum, seu casuum numeri gaudent, inter se habituros, quam aliam quamlibet rationem ab ista diversam.*

Ne au-

Ne autem hoc securi intelligatur quam oportet, rationem inter numeros casuum, quam experimentis determinari aggreditur, non precise & in indivisibili acceptam valeat. (sic enim profusus eveniret, eo quo minus probabile fieret, veram rationem inventam esse, quo plures caperentur observationes,) verum rationem in aliqua latitudine sumptam, id est binis limitibus conclusam, sed qui tam arcti constitui possunt, quam quis voluerit.

Hoc utique magnum inventum est, proportionem enim, quam inter se casus possibiles servant, a posteriori exploratam habemus, ac si nobis a priori cogita foret. Quomodo autem fieri possit, ut, quo plures capiuntur observationes, eo minus probabile sit veram rationem inventam esse, & iterum eo magis probabile sit rationem inveniri binis limitibus conclusam, qui tam arcti constitui possunt, quam quis voluerit, aliis explicandum relinquo. Interim quomodo rem ego concipio, sequentibus exposuimus præbeo.

Definitio 1. Casus qui contingentes sunt, pari vel impari possunt facilitate contingere; quoniam autem de ludis agendum est, qui casus insituntur æquali proclivitate donatis, nomine casuum intelligendi sunt illi, quorum eventus sunt æque proclives.

Definitio 2. Adæquationem voco more Diophanteo eam æqualitatis speciem, in qua duæ quantitates ita se invicem superant, ut differentia ad alterutram ipsarum comparata evadat inaffignabilis.

Axioma 1. Effectus constans & immutabilis pendet a causa constante, & inmutabili.

Theorema 1. Calculorum omnium ut ante in urna collocatorum duos designo litteris A, B, ac plures modo allato eductiones perserens, dico, rationem, quam habituri sunt inter se calculi educti A, B ad æqualitatem magis ac magis accedere, & tandem intra limites adæquationis consistere.

Hoc omnes in quotidiana praxi constanter observant, & (ut verbis Bernoullianis utar) *nonimam latet, quod ut iudicium de quæpiam eventu feratur, non sufficit unum vel alterum experimentum, sed opus est magna experimentorum copia: Quando & flu-*

pidissimus quisque (nescio quo natura instinctu) per se & nulla pravia institutione compertum habet, quo plures ejusmodi capte fuerint observationes, eo minus a scopo aberrandi periculum fore. Quamquam hoc autem naturaliter omnibus notum sit, attamen demonstrationem addo, quæ si, deficiente Lemmatum apparatus, tam acris non fuerit quam Bernoullian, se tamen satis simplicitate probabit.

Quotidie perago datum numerum extractionum calculorum A, B, exempli gratia millenarium, & observo, quoties exeat unus, & quoties alter: His positis dico primo, quod quibusdam diebus (ut casus fert) extrahatur calculus A sæpius quam B, & in aliis calculus B sæpius quam A. Nam si quotidie semper unus calculus sæpius quam alter educeretur, casus locum non inveniret, & huic effectui constanti causa æque constans tribuenda foret; major nempe facilitas educendi calculum A, quod repugnat hypothese.

Cum sæpius igitur extrahendus sit quibusdam diebus unus calculus, & aliis alter, in duas summas quotidie colligo, quoties eductus sit toto tempore extractionum calculus A, & quoties B: quibus positis dico secundo, quod prima summa superabit aliquando secundam, & aliquando a secunda superabitur. Nam si quotidie summa eductionum calculi A superaret summam eductionum calculi B, huic effectui immutabili causa pariter immutabilis responderet, quæ nulla alia esse posset, nisi quia calculus A extrahendus esset facilius quam B, quod hypothese ut prius repugnat.

Cum itaque summa eductionum calculi A futura sit quibusdam diebus major, & quibusdam minor altera summa eductionum calculi B, aliquando eveniet, ut prima summa superet hodie secundam, & cras a secunda superetur. Eveniet itaque ut differentia inter universas eductiones calculi A, & illas calculi B, consistat ad summum in dato numero millenario (dempta unitate) illarum scilicet eductionum, quæ unica die peraguntur.

Cum hoc semel contigerit, repetito discursu demonstratur futurum fore, ut quotidiano exercitio iterum atque iterum idem contingat. Si igitur continuatis eductionibus differentia, quæ futu-

futura est inter illas calculorum A & B rursus ac rursus consistere debet ad summum in dato numero millenario unitate subducta; quibusdam aderunt intervallis dies, quibus, numero educationum magis semper atque magis crescente, differentia inter extractos calculos A & B (cum omnibus extractionibus comparata) minor erit semper atque minor; & in hoc casu ratio inter eductos calculos A & B magis semper atque magis ad æqualitatem accedet. At numerus extracti num augeri potest in infinitum; si hoc igitur fiat, differentia inter extractos calculos A & B (facta cum omnibus extractionibus comparatione) erit infinite parva; & in hoc casu educationes calculorum A & B inter se adæquabuntur. Quod erat demonstrandum.

Scholium 1. Qui vim hujus demonstrationis perceperit, eam recte concludere intelliget, dum agitur de proportionem geometrica, inter se comparando educationes, quæ calculorum diversi generis fiunt; non autem recte, dum agitur de proportionem arithmetica, inter se comparando excessus, quibus educationes calculorum generis unius superantur ab educationibus calculorum generis alterius. Porro educationum numero magis semper atque magis crescente, hujusmodi excessus, si comparantur inter se, possunt esse aliquando minores, & aliquando majores: At tamen inter quosdam limites sunt; etenim quotidiano exercitio continuo, adsunt aliqui quibusdam intervallis dies, quibus nequeunt excessus illi superare numerum millenarium unitate subducta, ideoque comparati cum omnibus calculorum educationibus magis semper atque magis decrescunt, & tandem penitus evanescent. Itaque fieri potest, ut discrimen, quo proportio inter eductos calculos differt ab æqualitate, majus sit exacto toto anno, quam primo mense; at tamen fit, ut illa proportio magis ad æqualitatem post totum annum, quam post primum mensem accedat.

Corol. 1. Quod demonstratum fuit de geminis calculis A, B, idem aptari potest omnibus albis & nigris ut ante in urnam immisissis. Hinc igitur agnoscere licet, quod educationibus sæpius repetitis, ratio quam habituri sunt inter se calculi educti magis semper atque magis accedet, & tandem adæquabit rationem illam, qua calculi educendi gaudent.

Corol. 2. Igitur facile intelligitur, quod longa educationum opera decuplo, centuplo, millecuplo &c. probabilis sit, & tandem moraliter certum evadit, numeros vicium, quibus albus, & quibus niger elicitor, rationem inter se habituros quantumvis proximam illi, qua calculi educendi donantur, ut Jacobus Bernoullius demonstrare sibi proposuit.

Corol. 3. Cum in quotidianis educationibus calculorum A, B aliquando eveniat, ut summa illarum calculi A hodie superet summam aliarum calculi B, & cras prima summa a secunda superetur, eveniet quoque, ut ipsæ summæ in aliqua educatione æquantur inter se: & cum hoc semel contigerit, si quotidianum exercitium continuatur, eveniet quoque, ut iteram atque iterum idem contingat. At quod demonstratur de geminis calculis A, B, idem aptatur ad reliquos alios albos, & nigros in urna ut ante collocatos; itaque ratio qua calculieducti donantur, non modo accedet, sed quoque rationem æquabit, quam calculi servant educendi; & cum hoc semel acciderit, iterum idem continget, toties, quoties &c.

Ad ludorum Theoriam hæc notitias consulo præmisi, quia mirum in modum inserviunt huic materię illustrandę; ut autem omnia recte procedant, quædam alię definitiones superaddendę sunt.

Definitio 3. Inter casus ad aleam pertinentes quidam sunt, quorum aliquo eveniente alter aleatorum ab altero depositum adipiscitur: alii quorum eventu aleatores nihil amittunt ex proprio, & nil acquirunt ex alieno. Sic in ludo Pharaonis, si charta dignitatis electa, quæ significativa appellatur, in aliqua foliorum biga locum tenet primum vel secundum, in commodum unus vel alterius aleatoris cedit: si vero ipsa charta est omnium ultima, nil inde sequitur pro aleatorum lucro vel damno. Primi casus, quibus ludus suum fortitur effectum, decisivi vocantur. Si vero aliquis postremorum cedit, possunt aleatores detineri, ut ludum usque ad decisionem prosequantur, & dimitti possunt, ut a ludo instaurando absolvantur. Si aleatores detinentur, hujusmodi casus nihil agunt, ut ludus aliquo modo alteretur; si dimittuntur, hi casus in incerto relinquunt, an summus ludus effectum for-

fortiturus sit. Quoniam igitur illi, assentiente quoque Bernoullio (Jacobus), dissimulandi sunt; & illi, jubente quoque Bernoullio (Daniele), calculo subjiciendi, illos itaque inanes, istos indifferentes appello.

Definitio 4. Vocetur M numerus ludorum, in quibus casus, qui contingant, inter se sunt sicut illi, qui contingere possunt. Numerus autem M indeterminatus est, ut infra explicabo.

Definitio 5. Justum appello ludum, in quo postquam evenerint casus in ea proportione, in qua possibiles sunt, uterque aleatorum discedit absque luero vel damno. Profecto series ludorum M cito vel sero complenda est, & cum hæc semel completa fuerit, iterum est eadem complenda, toties, quoties &c. si quis igitur aleatorum in singulis seriebus ludorum M quicquam amittit ex proprio, dicendum est ludum injustum esse, stante pro altero prerogativa.

Theorema 2. Geminis inter se decertantibus, sit depositum unius A, alterius B, casus decisivi pro primo x, pro secundo y, casus indifferentes q: dico justum fore ludum, si est $x, y :: A, B$, hoc est si sint ut casus decisivi qui aleatoribus favent, ita istorum deposita.

Series ludorum M completa, una pars erit illorum, qui ratione casuum indifferentium vacui manebunt, altera pars erit eorum, qui casuum decisivorum, opera sunt sortientur effectum.

Hæc postrema pars exprimitur fractione $\frac{M(x+y)}{x+y+q}$ & ea quoque

in alias duas dividetur, quarum una ad unum aleatorem pertinebit, altera ad alterum. Cum hæc geminae partes inter se sint

ut $x : y$, invenietur prima $\frac{M \cdot x}{x+y+q}$ secunda $\frac{M \cdot y}{x+y+q}$ exactis igitur

ludis M lucrum primi aleatoris erit $\frac{M \cdot B \cdot x}{x+y+q}$ & lucrum se-

condi $\frac{M \cdot A \cdot y}{x+y+q}$. At justus est ludus si exactis ludis M nihil alea-

tores, unus ab altero, acquirunt, ergo esse debet

$\frac{MBx - MAy}{x + y + q} = 0$; ex qua elicitur $x, y :: A, B$, quod erat demonstrandum.

Corol. 1. Interdum casus decisivi, qui singulis aleatoribus favent, possunt esse inter se diversi, alii primarii & alii secundarii. Hujusmodi sint casus x , qui ad primum aleatorem pertinent, hoc est horum aliqui primarii, quorum numerus v , & alii secundarii, quorum numerus u : hic aleator acquirat, si contingit unus ex illis, totum depositum alterius B , & si accidit unus ex istis, partem ipsius depositi expressam per a B . At æquitas postulat, ut in omnibus ludis M nemo detrimentum capiat, si fit igitur debita substitutio, præmissa formula in sequentem mutatur $\frac{MBv + MaBu - MAy}{v + u + y + q} = 0$, & æquatione ad analogiam revocata deducitur $v + au, y :: A, B$.

Hujus generis est ludus Pharaonis: pro primo aleatore, qui dicitur œconomus, numerantur casus primarii v , cum scilicet charta significativa est unica & prima in aliqua foliorum biga, & alii secundarii u , cum scilicet ista charta duplex est in una eademque biga: si apparet unica & prima, lucratur œconomus totum depositum B alterius aleatoris, qui dicitur collusor: si duplex illa est, is accipit tantum dimidiam partem ipsius depositi B . Collusori favent quidam casus tantum primarii y , cum nempe charta significativa locum in biga tenet unicum & secundum, quo casu eveniente is totum acquirit depositum œconomi A . Cavendum est autem, ne ipsa charta appareat omnium postrema, hic enim casus q pro indifferente haberetur.

Ut igitur ludus hic ad æquitatem reducatur, esse debet $\frac{MBv + (MBu):2MAy}{v + u + y + q} = 0$; hoc est $v + \frac{1}{2}u, y :: A, B$; quæ nos docet analogia, casus secundarios æstimandos esse, ac si forent primarii debita proportione imminuti. Cum ludus instituat in integro foliorum systemate, invenitur $v = y = 130000$, $u = 10725$, & $q = 0$. Justus igitur ludus erit, si fuerit $130000 + \frac{10725}{2}$, 130000 (vel

(vel quam proxime 27, 26) :: A, B. Quare patet casus secundarios 10725 habendos esse ac si dimidii eorum primarii forent, & reliqui indifferentes:

Corol. 2. Ita fit, cum data parte depositi, quam aleator lucraturus est in eventu casus secundarii, depositum querendum sit, quod pro ludi æquitate debetur in eventu primarii. At justus alio modo ludus fieri potest, cum dato nempe deposito, quod aleator adepturus est in eventu casus primarii, queratur ipsius depositi pars, quæ par est in eventu secundarii.

Rem illustrabit exemplum: In ludo Bassettæ aleatores acquirunt ab invicem depositum A in eventu casus primarii. Hujusmodi casuum numerus pro œconomo est v, cum scilicet charta significativa apparet anterior in qualibet alia foliorum biga præter primam. Casus enim, quibus ea potest esse anterior in prima biga, secundarii sunt, & hi quoque œconomo favorabiles, quorum numerus u. Numerus autem primariorum pro collusore est y, cum nempe ipsa charta est posterior & unica in qualibet alia biga præter ultimam; casus enim q, quæ potest esse omnium postrema, pro indifferente usurpatur.

Si queratur, quæ pars ipsius depositi A in æquo ludo ab œconomo acquirenda sit in eventu unius ex casibus secundariis; posita hac parte b A, formula superius proposita in sequentem transit

$$MAv + MbAu - MAy = 0, \text{ ex qua elicitur } b = \frac{y-v}{u}.$$

Cum igitur ludus incipiatur integro foliorum systemate invenitur y = 130000, v = 119900, u = 20825, & q = 0. Hic igitur ludus ad æquitatem reducitur, si sit pars ejusdem depositi in casibus secundariis ab œconomo acquirendi (b) = $\frac{130000 - 119900}{20825}$ vel

quam proxime $\frac{2}{5}$, quæ pars ipsius depositi est minor quam dimidia.

Corol. 3. Æquitas ludi aliquando dependet non modo a quantitate depositi, quod alicuius ab altero acquirere possunt, sed a numero experimentorum, quæ pro ludo complendo fieri debent. Sit numerus casuum a, quorum una pars sit b, altera a-b: ita

ita ludus instituitur, ut Petrus depositum Pauli lucretur, si dato numero experimentorum n semper aliquis ex casibus b successive contingit; & Paulus tantundem acquirat, si aliquis accidit ex reliquis casibus $a-b$.

Ex calculo combinationum elicitur, quod eventus, qui in omnibus experimentis n contingere possunt favorabiles Petro, sunt $\frac{b^n}{a^n}$, & illi qui possunt accidere favorabiles Paulo, sunt $\frac{a^n - b^n}{a^n}$.

Ut igitur ludus iustus sit, esse debet $\frac{b^n - a^n}{a^n} + b^n = 0$; ex quo

elicitur numerus experimentorum $n = \frac{L a}{L a - L b}$. Hujus proble-

lematis solutionem primus dedit Hugenius, complectentem quosdam casus particulares; postea Jacobus Bernoullius generaliter ad omnes ampliavit. At quia calculo utitur longo & operoso, non erit abs re hanc solutionem compendiosissimam, tanquam methodi specimen addidisse.

Corol. 4. Cum ex praemissa formula $\frac{M B x - M A y}{x + y + q} = 0$

elicitur analogia $x, y :: A, B$, quae ludi aequitati convenit, casus indifferentes q deprehendimus in hac circumstantia evanescere. Quamvis igitur isti decisivi addantur, omnia tamen, quae supra posita sunt, eundem effectum obtinent, ac si solis decisivis ludi constituerentur. Quod ita sit, patet etiam, ex eo, quia casus indifferentes suum quidem locum habent in serie omnium ludorum M . Verum cum lucra aleatorum in hac serie pro ludi aequitate inter se aequari debeant, sequitur casus indifferentes nil aliud agere, quam in eventu se immiscere cum decisivis absque aleatorum lucro vel damno.

Scholium 1. Non ita se res habet cum exactis omnibus ludis M lucra unius aleatoris superantur a lucris alterius. Profecto Theoria ludorum iustorum explicata, facile est ad alios ludos transire, in quibus unus aleatorum quicumque habet privilegium pro altero. Revocatis formulis lucrorum, quae in omnibus ludis M ad singulos

aleatores pertinent, nempe $\frac{M B x}{x + y + q}$, & $\frac{M A y}{x + y + q}$, si differentia $M B x -$

$\frac{MBx - MAy}{x + y + q}$ datæ magnitudinis est, facile intelligitur, prærogativam pro uno vel pro altero stare, prout habetur ea differentia positiva vel negativa. Dum agitur itaque de hujusmodi ludis, casus indifferentes non evanescent sicut in ludis æquis, in quibus ea differentia nulla est.

Si quantitas $\frac{MBx - MAy}{x + y + q}$ prærogativam exponit, quàm alter pro altero habet in omnibus ludis M , eadem quantitas divisa per M , hoc est quantitas $\frac{Bx - Ay}{x + y + q}$ prærogativam exprimit, qua in singulis ludis aliquis aleatorum prævalet. Ut intelligatur quid præstet hæc formula $\frac{Bx - Ay}{x + y + q}$, ea resolvenda est in sua elementa

$\frac{Bx - Ay}{x + y} \cdot \frac{x + y}{x + y + q}$: Horum primum significat, quod aleator præ-

rogativa donatus, quotiescunque vincit, quantitatem $\frac{Bx - Ay}{x + y}$ acquirit plus æquo, & quotiescunque jacturam facit, eandem quantitatem injuste retinet. Iterum secundum elementum significat, quod probabilitas, ut ille vincat, vel jacturam faciat, ut ludus scilicet decidatur, consistit in quantitate $\frac{x + y}{x + y + q}$. His elementis

componentibus formulam $\frac{Bx - Ay}{x + y + q}$, facile intelligitur, quod præ-

rogativa $\frac{Bx - Ay}{x + y}$, qua gaudet aleator in singulis casibus decisivis, aliquid ob casus indifferentes derogatur, ita ut in singulis ludis illa remaneat $\frac{Bx - Ay}{x + y + q}$.

Corol. 1. Dum agitur de prærogativa unius vel alterius aleatoris, casus diversi generis, hoc est primarii & secundarii, possunt

alii pro decisivis, & alii ad instar indifferentium haberi. Ut res illustretur exemplo, sumatur ludus Pharaonis eo modo, quo in usu est. Hoc cum omnibus foliis instituto, numerantur (ut alias diximus) casus primarii 130000, quorum eventu collusor acquirit quantitatem A , totidem alii casus primarii, quibus evenientibus tantundem acquirit oconomus. Si casus hujusmodi soli forent, prerogativa nemo aleatorum donaretur; at quia numerantur alii casus secundarii 10725, quorum eventu oconomus acquirit quantitatem $\frac{1}{2} A$, hujus itaque prerogativa fit in singulis ludis $\frac{130000 A + (10725 A) : 2 - 130000 A}{270725}$, vel $\frac{10725 A}{2 + 270725}$.

Hæc quantitas in gemina resolvitur elementa, hoc est

$\frac{A}{2 + 10725}$ & $\frac{10725}{270725}$, quorum primum ostendit, quod oconomus, quotiescunque contingit unus ex casibus secundariis, lucratur plus æ quo quantitatem $\frac{1}{2} A$, & secundum indicat, quod probabilitas, ut hoc lucrifaciat, ut casus scilicet secundarius contingat,

confistit in quantitate $\frac{10725}{270725}$. Itaque haberi possunt casus secundarii tanquam decisivi, quibus oconomus prerogativa donatur,

& casus primarii tanquam indifferentes, quibus prerogativa in incerto relinquatur: Nimirum ab his elementis composita quantitate $\frac{10725 A}{2 + 270725}$, quæ est proxime æqualis $\frac{1}{30} A$, hanc esse in singulis ludis oconomi prerogativam agnoscimus.

Corol. 2. Cum casus decisivi diversi generis sunt, alii primarii, & alii secundarii, ad alterutros referri potest prerogativa, quæ gaudet aleator. Sumatur pro exemplo ludus Bassette. Hoc cum omnibus foliis inchoato, si usu venit unus ex casibus primariis, quorum numerus (ut alias indicavimus) est 130000, collusor adipiscitur quantitatem A : si contingit alter ex casibus primariis, quorum numerus est 119900, tantundem aufert oconomus. Si casus hujusmodi soli forent, prerogativa donaretur collusor. At quia

quia numerantur alii casus secundarii 20825, quibus evenientibus
 lucratur œconomus quantitatem $\frac{2}{3} A$, hic itaque gaudet in singulis
 ludis prærogativa $\frac{119900 A + (2 \cdot 20825 A) : 3 - 130000 A}{270725}$, vel

quam proxime $\frac{3783 A}{270725}$. Hæc resolvi potest in duo elementa

$\frac{3783 A}{20825}$, & $\frac{20825}{270725}$, quorum primum nos docet, quod œconomus,
 quotiescunque contingit unus ex casibus secundariis, lucratur plus
 æquo quantitatem $\frac{3783 A}{20825}$, vel quam proxime $\frac{2}{3} A$; & secunda
 ostendit, quod probabilitas hujus prærogativæ, vel hujus casus se-
 cundarii consistit in quantitate $\frac{20825}{270725}$.

Verum præfata prærogativa $\frac{3783 A}{270725}$ resolvi potest in duo
 alia elementa, hoc est $\frac{3783 A}{119900}$ & $\frac{119900}{270725}$, quorum indicat pri-
 mum, quod œconomus, quotiescunque unus accidit ex casibus
 primariis, plus æquo adipiscitur quantitatem $\frac{3783 A}{119900}$, vel quam
 proxime $\frac{1}{80} A$, & secundum designat, quod probabilitas hujus
 prærogativæ, vel hujus casus primarii consistit in quantitate
 $\frac{119900}{270725}$. At quomodocunque sit, ex geminis elementis compo-
 sita in utroque casu quantitate $\frac{3783 A}{270725}$ (quæ est proxime æqualis
 $\frac{2}{30} A$) hanc esse constat in singulis ludis prærogativam œconomi.

Corol. 3. Cum lucratur œconomus in singulis ludis partem
 $\frac{Bx - Ay}{x + y + q}$ illius nummi, qui pro deposito est, numero ludorum M

completo lucrabitur partem $\frac{MBx - MAy}{x + y + q}$; illorum nummo-
 rum,

rum, qui in omnibus ludis M (sive casus propitii sint, sive adversi, sive indifferentes) numerantur.

Hic numerus ludorum M est quidem notæ indeterminatæ, attamen eventus indubitati; itaque nescit œconomus an istum numerum ludorum M cito vel sero complecturus sit; certus est tamen eum nisi cito saltem sero complendi; & cum semel illum compleverit; certus est iterum eundem complendi, toties quoquo-

ties &c. Ignorat itaque, an partem $\frac{MBx + MAy}{x + y + q}$ istorum num-

morum qui numerantur in omnibus ludis M , cito vel sero lucraturus sit; attamen non dubitat eam partem, nisi cito, saltem sero lucrari, & cum semel illam acquisiverit, non dubitat iterum eandem (toties quoties) acquirere.

Corol. 4. Potest œconomus plus lucrari, quam suæ prærogativæ conveniat, si ab exercitio discedit, antequam compleat primum numerum ludorum M ; poterit autem in hoc casu jacturam quoque subiri. Numero ludorum M semel completo, si discedit antequam alterum compleat, lucrum poterit sperare majus, & jacturam timere minorem; nam a lucro, quod in primo numero ludorum M provenerit, aut alterum lucrum augebitur, aut jactura temperabitur. Tandem post unum vel alterum numerum ludorum M œconomus poterit eo pervenire, ut quamvis discedat antequam alius numerus compleatur, majus semper atque majus lucrum sperandam sit procul a timore jacturæ.

Corol. 5. Ita lucrum respondet œconomis, si quod in uno ludo depositum est, idem quoque deponatur in altero. At si deposita sunt in aliis ludis majora, & in aliis minora, exitus lucri querendus non est in omnibus ludis conjunctim; sed in illis figillatim, qui ad deposita ejusdem magnitudinis pertinent. Potest enim œconomus sua frui prærogativa in quibusdam ludis pertinentibus ad deposita unius magnitudinis, & nondum in aliis, unde oriatur in universis jactura. At si ludi ad unamquamque depositi magnitudinem pertinentes ad eum usque numerum, qui convenit, augeantur; lucrum poterit in universis quoque adimpleri.

Corol. 6. Si quis igitur in quibusdam ludis, veluti in illis Pharaonis vel Bassettæ, œconomum videt de collusore triumphare, non credat hoc esse donum fortunæ, quæ magis unum quam alterum

rum

rum diligit, sed fateatur munus esse ludorum, qui magis uni quam alteri favent.

Corol. 7. Hinc igitur dicere licet, quod unicuique homini non insipienti opus est ludos calculo exactiore perpendere, ut iudicium ferre possit, antequam diutius illis indulgeat. Nam si iusti sunt, nemo quicquam sperare potest; si iniusti, certus est unus lucri, & alter damni. Videat igitur in primo casu, an ita tempus terendum sit, & in aliis consideret, an lucrum conveniat honestati, vel damnum utilitati.

Corol. 8. Quidam alii sunt ludi similes illi, qui vulgo dicitur L'Ombre: In his Ars fortunæ admiscetur; non sufficit enim favorabiles chartas fortiri, sed eas quoque industrie ludere oportet. Huiusmodi ludi et plurimum iusti sunt; nam si aliqua prerogativa est, ex uno in alterum transit, ut de ea æqualiter omnes participant. A principiis nostris nec isti quidem abhorrent; nam facile intelligitur, aleatores, qui diu pari industria colludunt, nulla alia afficiendos esse jactura præterquam temperis, quod diu ludendo consumuat, & illos qui æque industrii non sunt, afficiendos esse lucro vel damno, prout magis vel minus fuerint in ludendi arte periti.

Cetera proxima Sectione sequentur.

EOLOGIUM JOANNIS CHRISTOPHORI WICHMANSHAUSEN.

NOvam nuper Academia Wittebergenfis jacturam passa est morte Viri Celeb. Jo. Christoph. Wichmanshausen, Dynastæ civitatæ Duttendorffii, linguar. Oriental. Prof. Publ. ordinis Philosophici Senioris & Academiæ Bibliothecarii. Natus est A. MDCCCLXIIII, quinto nonas Octobres, Ilfenburgi, in Comitatu Wernigerodensi, patre, Joan. Christophoro, domino Vogtsfeldæ, primo monasterio, Walckenriedæ, titulo inspectoris, præposito, deinde Comitæ Ilfenburgenfis, moxque Ducis Brunsvicensis, rationibus & negotiis, quæ ad officinam ærariam pertinent, præfecto, sive, barbara rudis vulgi voce, *factore*, matre item, Elisabetha, ortu Heydia, qui sane optimi parentes antiquitate generis & laude majorum floruerunt. Domesticis primum formatus præceptis, dehinc, robustior factus, publicas frequentare scholas cepit, ac Schœningæ, quam in Guel-

ferbytno principatu salinarum fontes illustrant, ad affinem, Jo. Andream Daeplerum, missus, hujusque abitu, sacrorum ibidem antistitis, Christophori Bosenii, contubernio patrocini quoque, sibi utilissimo, commendatus, singulari institutioni vacavit clarissimi tum ludi istius moderatoris, Joachimi Maderi. Hinc A. c. 1611. xxx gymnasium Gotharum petiit, ac magistris principis, Georgio Heshio, M. Henrico Rumpelio, ac Adamo Tribbechovio, primario divini cœtus administro, Hebraice doctissimo, operam dedit, ac duobus annis post Lipsiæ in Academicorum tabulis relatus, antequam convictu ab initio M. Jo. Dornfeldii, sacerdotis id temporis ad D. Nicolai, postea, mirabili divinæ providentiæ munere, cui secundissimus respondit eventus. L. Ottonis Menckenii ædibus perinde ac mensa, plus duobus annis, bene feliciterque usus, & intra istud spatium Philosophiæ Magistri auctus dignitate, ante tamen, quam id fieret, summis se haud indignum honoribus insignibusque, publica disputatione de *divortio secundum jus naturæ*, ductu Menckenii sui, probavit, ipseque deinde præles, de *Zopyro, Babylonis fallente*, ac porro, de *extinctione ædificii Templariorum*, gradum sibi ac viam ad ordinem Philosophorum muniendi causa, specimina dedit. Præter ceteros, studiose Jo. Benedicto Carpzovio, Theologo, unius anni curriculo, addixerat sese, eumque fidelissimum magistrum tam in divinarum intelligentia rerum, quam dicendi facultate, fuerat expertus. Indo egressus ad tempus arctioribus Academici spatii A. c. 1611. lxxxviii, conspirantibus secum in idem propositum M. Casp. Lindenbergio, & M. Gothof Springero, ad amplam evectis postea sacerdotia, iustravit Bataviam perinde ac magnam Britanniam, eo præsertim anni articulo, quo Guilielmo, Principi Arausionensi, regno Rex Jacobus cedere atque ad Gallos fuga salutem petere cogebatur. Reversus inde, posteaquam ex Angliâ Hambarum trajecturam turbulentiæ quatuordecim dierum tempestates, jactis in mare ætheris, non sine præsentissimo vitæ periculo, impediverant, rejectusque in Bataviam, terra continenti, una cum sociis, Lipsiam in hospitis sui Carpzovii sinum rediit completumque. At nec diu hic se tenuit, sed, quod dudum destinarat, Wittebergenium quoque Musarum colere delubra, morte tamen subita Celeb. D. Balthaf. Bebelii, theologi Argentoratensis, divi D. Abrahami Calovii successoris meritissimi, retardatus fuerat, nunc demum

eo magis executus est destinata, quo magis fama de illustri Samuele Stryckii, Jcti, adventu percrebresceret, cujus, simul ac eo pervenerat, incredibili humanitate captus, brevi in tanti hospitis, sibi victum præbentis, singularem intravit benevolentiam, gravissimaque ejus commendatione spem cepit non omnino nullam adipiscendi muneris extra ordinem publice docentis. Verum tamen in itinere, supra confectò, conquiescere nondum poterat animus erectior, nec extremo vitæ discrimine, ab infestissimo tempestatibus mari sibi intentato, deterreri, quin denuo medicaretur peregrinationem, cogitaretque in Italiam, & digrediendi eo societatem infretum unico Stryckii, aliorumque purpuratorum filiis, quibus dux itinerisque moderator contigerat Conrad. Samuel Schurtzschleischius, cujus opera ab illis eo cupidius expetebatur, quo longius & latius Belgium, Britannias, Gallias, terra marique, jamjam peragraverat. Horum comitatu A. cto 1701, sexto Kal. Jan. hinc movit Wichmannshausenius, delatusque Norimbergam, Ratisponam, Augustam Vindelicorum, Ingolstadium, Monachium, & per Comitatum Tirolensem, Alpes non magis, ac posthac Apenninum, transcendens, Venetias, atque hinc Ferrariam, Bononiam, Florentiam transiens, Romam venit, ac hac in urbe aliquandiu detentus, Venetias, alio provinciarum tractu, quo Ancona, Spoletum, Fanum Maris Lauretanæ, occurrunt, remigrat, obiensusque universam Longobardiam, Patavium, Genuam, Mediolanum, Ticinum, Parmam, Placentiam, Brixiam, aliaque loca versus dirigit cursum, & Italia, Carinthia, Foro Julii, Stiria, relictis, Vindobonam Austriæ concedit, & postquam augustam Cæsaris sedem perinde ac bibliothecam inspexerat, Danubio Fosonium, Comoronium, Budam, nondum tutam satis a nupera pestilentia, Jaurinum, remis velisque secundis devectus, Vindobonam redit, ac denique, non multo post, Moraviam percurrens, Silesiam & Saxoniam, A. cto 1702, vertente mense Novembri, cum Schurtzschleischio suo redditur Wittebergæ. Hujus literarum herois adhaesisse lateri in toto annui prope itineris cursu, magnum semper fortunæ munus habuit divus, præsertim compellationem magni Etruriæ Ducis, Colmi III, Schurtzschleischium, cum comitibus, commendatione Antonii Magliabechii, splendide admittentis, haud magis, quam ad Ciceronem sigillatim, coram Daniarum Rege, Friderico IV, principe tum juventutis, itemque ad Livium, æternis monumentis sigrantes, allocutionem in humanam vix cadere posse eloquentiam ingeniumque,

umque, ac huius diuturnam consuetudinem intimam iudicavit studiis suis rebusque tam fortunatam, ut, praeunte hoc experto duce, incredibile quantum proficeret, ac, nunquam ab eo discedens, doctrinarum eujusque loci & dignitatis principes salutaret ubique, bibliothecas perferretur, eruditorum secreta exploraret, nationum mores, ritus, habitus, commercia, in usum suum annotaret. Sic factum, ut Nostro, vixdum reverso, provincia tradendae linguae Graecae demandaretur extra ordinem, quae cum ordinaria Poeseos postero anno commutabatur, excipiente hanc deinceps, A. 1710 1711 munere Orientales linguas publice docendi, Cl. Theodoro Dassovio discessu Kilonium vacuefacto. Disputationibus plurimis, duo facie Volumina complentibus, quibus Vet. Testamenti loca difficillima illustravit, Eruditis omnibus doctrinam apprime probavit. *Gymnasio Arabico*, ut vocavit, a se edito, discipulorum industria magna attulit adjumenta, ac eos ipsa exercitatione, praceptorumque ad usum accommodatione, erudit confirmavitque. In tractandis Academiae causis perdiligens fuit, religiosus & prudens, ac publico ejus nomine modo delegatus ad Comitata provincialia A. 1710 1711, modo ad stativa Altranstadenia Regis Suecorum, Caroli XII, haud procul Lipsia, cum aliis preclare agendi facultate praeditis, A. 1710 1711 mense Septembri missus. Rectoratus munus in Academia semel, Decanatus vero quinquies obiit. De Bibliotheca, cujus curam suscepit A. 1712, bene meritus est, ad eamque ornandam non minus, quam amplificandam, plurimum contulit, ac lectissimorum supellectilem librorum, a divo D. Theod. Dassovio, Cimbricorum praesule sacrorum, Academiae testamento legatam, quae partim Graecis, quondam a Balthasare Stolbergio hereditate ipsi relictis, partim Hebraicis, magnis suis sumptibus conquestis, constat, non solum Rensburgo celeriter apportandam curavit probe, sed & sine ullo incommodo advectam suisque loculis distributam, pariter ac cetera receptacula, cancellis & claustris munivit, aditumque bibliothecae expurgavit, atque eidem multiplicandae extraneorum benignitatem adjunxit, eorumque liberalitatem provocavit. Ad Theologiam quidem natus, non factus, erat, erat quippe religiosus, pius, Dei sincere reverens, ac frequens oraculorum, pro concione explanatorum, auditor, nec sui, sed simplicitatis veritatisque amans, affabilis & jucundus, nemini molestus, ac cujusvis studiosus, & summis infimisque carus, muneris sui observans, ac cunctas vitae innocentis, rectaeque doctrinae, partes explens. A. 1710 1711 ad matrimonium adiciens animum, Annam Sophiam, Celeb. Ottonis Menckenii, olim hospitis, filiam unicam, propitio fato duxit, e qua, praeter alios liberos praemortuos, filium unicum, Jo. Burchardum, & filias tres reliquit, quarum natu major Jo. Guil. Jano, celeb. Viteb. Theol. nupsit, A. 1725 gravi Acad. & familiae luctu, ut alibi diximus, extincto. Ceterum, etiam esset noster valetudine satis firma, post mortem tamen uxoris suavissimae, quae A. 1714 decessit, asthma laborare cepit; cui cum tandem accessisset febris lenta & catarrhalis, demum viribus plane exhaustus, & perpetuo divina cogitans, animam Creatori reddidit A. 1727 d. 16 Cal. Febr.

ACTORUM ERUDITORUM,

Que Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. VI.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB
Anno Ære Christ. D ad MD. LUDOVICUS ANTO-
NIUS MURATORIUS, Seren. Ducis Mutinæ Biblio-
thecæ Præfectus, collegit, ordinavit & Præfationibus
auxit.

Tomus VII.

Mediolani, ex typogr. Societatis Palatinæ, 1725, fol.

Alphab. 7.

STrenus persequitur institutum Cl. Muratorius, ita ut spes sit, opus hoc splendidum viginti demum Volumina complexurum; maxime cum in præstituta annorum periodo non acquiescat, & quedam etiam Chronica addat, quæ ante A. 500 ordiuntur. Exstat in hoc Tomo, qui Serenissimo Principi Reynaldo Æstus inscriptus est, *I Chronicon Romualdi II Archi-Ep. Salernitani* ab O. C. ad A. 1178, tum rerum copia ac selectu, tum styli quoque, quod mireris illo seculo, elegantia commendandum, cujus effi laciniæ uberrimæ Baronius dederit in *Annal.* qui ut fabulam de Alexandro III collo Imp. Friderici Barbarossæ insultante confutaret, ad hunc imprimis scriptorem, eum testem *αὐτόπρωτον* provocat; alias Felix Contelorius in libro de Concordia Alexandri III cum Friderico Imp. contra Fortunatum Ulmum, Monachum Casinensem Venetum; aliasque
Gg rursus

rursus Carusius in Bibliotheca Sicula adjecit; nemo tamen adhuc præter Nostrum existit, qui opus integrum, cujus Codices etiam in Vaticana, Salernitana, & Regia Parisiensi exstant, quàm accuratissime ex Ambrosiana evulgavit, opera simul usus Cl. *Jos. Ant. Saxii*, Bibliothecæ hujus Præfecti. Et merebatur sane post tot secula publicam lucem Autor gravissimus, illustri genere natus, quippe qui Wilhelmi II Siciliæ Regis, cujus legatus Venetias se conferens paci inter Alexandrum & Fridericum constitutæ summo cum honore interfuit, avunculus, ut testatur Petrus Blesensis in Epist. X; ad Salernitanum Archi-Episcopatum evehctus A. 1153 vel 1154 Ecclesiam sapienter rexit; nec sacris tantum literis, verum & Medicinæ & aliis artibus deditus, decessit tandem A. 1181. Sequitur II ejusdem ætatis scriptoris, *Hugonis Falcandi*, *Historia Sicula*, qua res sui temporis ab anno circiter 1154 ad 1169 descripsit; quam etsi compilaverit Fazellus & integram jam ediderint alii, hos tamen Thesauro non indignam statuit Cl. Muratorius, quod Autor sagacissimus judicio non vulgari, simulque magna scripsit libertate, ita ut ne Siculis quidem suis aliquid indulerit, usus præterea stylo eleganti, gravi & concinno. Dedit inde *Nostrer III & Godofridi Viterbiensis Pansæ, seu Chronico, Partem XVI*, quæ ad res imprimis Italiæ spectat, omittis reliquis, quæ apud Pistorium aliisque legi possunt, simulque observat, Baronium ad A. 1186, ubi nominat *Godofridum Viterbiensem (ut vulgo fertur) seu Vitembergensem*, frustra de patria dubitare, cum Codices omnes, impressi & MSSpti, constanter eum Viterbio vindicent, nec obstat, eum a puero in Germania versatum, Bambergæ literarum rudimenta didicisse, & trium Imp. German. Secretarium fuisse, siquidem eo tempore, quo tantum Italis commercii cum Germanis intercessit, Itali mature in Germaniam missi fuerint, ut linguæ adfuerent, quos deinde Principes Germaniæ iubente in aulam adseverint. Existimat etiam, ambitiosum *Pansæ* titulum neutiquam ab Autore ipso operi præpositum, cum vetustæ membranæ *Memoria seculorum* inscriptionem ferant, qua occasione Vossium notat, qui de Hist. Lat. L. II C. 24, a quibusdam hunc librum sub tit. *Memoria Sanctorum* citari, falso persuasus fuit. Majoris momenti est *IV Sicardi*

Sicardi Episcopi Cremonensis, A. 1215 mortui, *Chronicon*, a N. C. ad A. 1273, quod e Codicis Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis & altero Bibl. Estensis nunc primum prodit. In hoc Chronico, ad quod alii Historici jam pridem provocarunt, eruendo singularis fuit Nostri felicitas; nam cum diu frustra illi infidatus esset, accidit, ut oportune inciderit in Codicem Bibliothecæ Estensis, cujus ipse curam habet, nullo Autore præposito conscriptum, quem cum antea ob fabulas (a Regiensi quodam Autore inspectæ, qui & Regiensi quædam addens, hoc Chronicon pro suo vendidisse videtur) contempisset, diligentius relegens, non vana in eo vestigia Sicardianæ operæ reperit, eoque Ill. *Gentilotto* Codicem transmisit, cum Vindobonensi conferendum, qui cum eum utique cum hoc convenire animadverteret, (nisi quod Vindobonensis aliqua, in Estensi desiderata, hic vero multo plura, quæ in illo frustra quæsieris, ex alio Sicardi opere huc trans'ata, ut Noster certis argumentis evincit, contineat, maxime de rebus ejus tempore in Oriente a cruce signatis, quibus ipse accessit, gestis) adduci se demum passus est, ut Vindobonensem Codicem, annuente Augustissimo Imperatore, *CAROLO VI*, cum Nostro communicaret. Unde is in rebus quidem a C. N. ad^o Caroli M. tempora Estensem Codicem, relictis tamen putidis fabulis, ab alio, ut diximus, Autore infartis, in reliquis vero Vindobonensem potissimum secutus, alteram ex altero emendavit & supplevit; quanquam, cum uterque Codex vitiatis lectionibus abundet, menda omnia tolli non potuerunt. Ceterum utalia habet Sicardus, quæ historiari jvant, ita expeditionem Friderici I Imp. aliorumque in Oriente tam dilucide exponit, ut nemo melius, & de inelyta Marchionum Montisferrati progenie vix alibi obvia observat; sermone quoque supra seculi genium eleganti cuncta describens. Subjunctum huic est *V Anonymi Chronicon breve Cremonense* ineditum, ab A. 1096 ad 1232, cum *Jo. Jac. Turrectini Catalogo Magistratum Cremonensium*, licet interrupto; quod utrumque opusculum etsi nihil fere præter nomina Potestatum, ut vocant, seu Magistratum contineat, attamen cum civitates Italix non alios olim quam externos, eosque nobilitate illustres viros, Magistratui admoverint, habebunt tamen hic fa-

miliz nobiles, unde profapiam suam illustrent. Succedit *VI* opus pariter ineditum, *Bernardi Thesaurarii de acquisitione Terra sancta ab A. 1095 ad 1230*, e Bibl. Estensi, quod ex Gallica, qua conscriptum fuit, lingua circa A. 1320 Latine traduxit *Frater Franciscus Pipinus Bononiensis Ord. Prædic.* cui etiam versionem Latinam Marci Pauli Veneti consuetudinum regionum Orient. debemus, ut & *Chronicon*, quod deinceps edere constituit Cl. Muratorius. *VII. Chronicon Fosse nova*, quod Ughellus primus in Appendice Tomi I Italiz S. sub *Johannis de Ceccano* nomine divulgavit: quanquam ut fuit Ughellus, alioquin de historia Episcoporum Italiz bene meritus, artis Criticæ parum peritus, & innumeros errores tum suos, tum typographorum irreperere passus est, ita parum accurate hoc *Chronicon* ipsi Johanni Comiti seu Domino Ceccani tribuit, quod multa ejus Acta & chartæ in eo comparerent, quorum initium: *Ego Johannes de Ceccano*. Quare de hujus pariter ac sequentis *VIII Chronici brevis Atinensis Ecclesia*, ab eodem Ughello publicati, autore omnia adhuc incomperta sunt. Quod sequitur *IX Chronicon Cavense* ab A. 569 ad 1318, ex margine Codicis in monasterio S. Trinitatis Cavæ, quo Bedæ *Chronicon* continetur, Noster descripsit, additis *X Excerptis* e Martyrologio & Necrologio Casinensi. Dignum quoque, quod ex Ughelli Tomo III huc transferret, Nostro visum, *XI Richardi de S. Germano*, oppidi hujus Notarii, *Chronicon* rerum per Orbem, imprimis utramque Siciliam, gestarum ab A. 1189 ad 1243, quem autorem utut Ughellus censeat nimio in Fridericum II Imp. amore seductum, aliquando a veritate deflexisse, Noster tamen neminem reperiri facile existimat, quem tutius sequaris in ejusdem Imperatoris Historia. Ultimum locum occupant *XII Matthæi Spinelli de Juvencio Ephemerides Neapolitanæ*, seu diarium rerum suo tempore ab A. 1247 ad 1268 in Regno Neap. gestarum, Italice nunc primum editum ex Cod. MSpto Neritonensi, cum versione Latina & Notis *Dan. Papebrochii*, cujus in Propilzeo ad Acta Sanctor. Maji primum Latine prodire hæc Ephemerides, postea a Carusio quoque Tomo II Bibl. Sigulæ recufæ. Quod vero post versionem Latinam nunc etiam textus Italicus, Apula dialecto exaratus, prodit, ideo factum, quod pri-

primus omnium, quantum constat, *Spinellus* hic res gestas lingua sibi vernacula tradere tentavit, quem paulo post Ricordanus Malaspina & Dinus Compagnus, a Nostro pariter edendi, imitati sunt; observatque Cl. Editor, Latinæ linguæ usum tum in Actis publicis tum aliis artium scientiarumque & historiarum monumentis perpetuum fuisse usque ad seculum XIII, quo primi Poetæ, ad exemplum forte Provincialium, ipso Friderico II regnante, aliquid in Poesi Italica conati, quorum exemplum mox deinde alii quoque scriptores sunt secuti.

M. LEONHARDI BOHNERI, NORIB. Institutiones Theologiæ Catecheticæ, ad genuinum rudioribus verbum Dei tradendi methodum comparatæ. Appendicis loco adjecta est ejusdem Sciagraphia methodi tractandi studium Theologicum, seorsim antea excusa.

Altorffi Nor. apud E. F. Zobelium, 1727, 4.

Pl. 14.

CUM in hac officii ministerialis parte admodum necessaria Cl. Autor defectum aliquem systematicæ introductionis deprehendit; in eo fuit, ut, in eorum præcipue usum, qui in Aca- demis in catechisandi studio erudiri cupiunt, has Institutiones, Latino contextas sermone, proponat. Elegit autem methodum eam, ut per tabulas, sed non illas steriles, verum variis eruditorum observationibus refertas, totius doctrinæ Systema exhiberet. Ampla vero præmisit prolegomena, & in his varia congeffit erudita de etymo vocis Catechesis, item de ejus synonymis, hisque tam Ebræis & Græcis, quam Latinis & Germanicis: suppeditat & hic definitionem Theologiæ Catecheticæ, quod sit habitus verbum Dei docendi rudiores. Hujus norma, ut appellat, est S. Scriptura, & normatum, libellus Catecheticus brevis, speciatim Lutheri, non vero ab aliis propria autoritate confarcinati. Finis ipsi proximus est, ut fundamenta Christianismi ponantur; remotus vero conservatio & propagatio Ecclesiæ. Affectiones numerat, utilitatem, necessitatem, difficultatem, & hanc tum ob me-

p. 3.

Gg 3

thodum

- thodum, tum ob catechumenorum varietatem. Addit & his dignitatem, & subjicit subsidia in hoc studiorum genere, eaque tam fundamentalia, Catechismos variarum religionum, quam methodica, scilicet vel præcepta partim commoventia, nempe pia desideria Theologorum, partim didactica, vel etiam exempla. Ipsæ autem Institutiones in duas dividuntur partes. Prima est historica, & Catecheseos quidem ac Catecheticae institutionis historiam nesciens, tum quoad institutionem divinam, tum quoad executionem in *Ecclesia Patriarchali* e. gr. *Gen. XIV, 14, XVIII, 19,* item in *Mosaica*, tam in scholis publicis, quam privatim domi.
- p. 13. Tandem & in *Ecclesia N. T.* catechetica institutio invaluit, partim a Joh. Baptista, & Christo (quem cum *Zenogravio* Archi-Catechetam appellat) partim & deinceps ab Apostolis & eorum successoribus instituta; non exclusâ institutione domestica, quale exemplum 2 *Tim. I, 5, III, 15.* In Ecclesia, quam specialius appellat *Patristicam*, inter alios recenset *Pantenum, Clementem Alex. Origenem, Heraclum, Dionysium, Athanasium, Didymum, Ambrosium* e *Sec. II*; e *III* *Babylam & Gregorium Neo-Cæsariensem*; e *IV* *Greg. Naz. & Nyssenum*, tum *Cyrillum Hieros.* quod ad *Ecclesiam Orientalem* attinet. Quoad *Occidentalem* autem, *Sec. II Justinum Martyrem*; *Sec. III Tertullianum & Cyprianum*; *Sec. V Hieronymum & Augustinum*; *Sec. VIII Job. Damascenum & Sec. IX Theodorum Studitem* recenset; qui duo ultimi tamen ad Græcam & Orientalem Ecclesiam referendi erant. His sc̄minas Catechistas, scilicet *Diaconissas & Presbyterissas* subnectit, domesticamque parentum institutionem. Varias quoque cumulat variorum observationes de *Catechumenis*, ut & de doctrina, quam Catechumenis proposuerunt. In Ecclesia, quam vocat, *Scholastica* *Sec. X* hujus studii cœpit neglectus, & præcipue id iterum *Sec. XI & 16. sq.* invaluit. In Ecclesia *Evang. Lutherana* laudibus evehit *B. Lutheri* in hac etiam parte felicem diligentiam. Bello autem tri-cennali oborto, haud raro & hoc studium elanguit, rursus deinde restitutum. In Ecclesia *Pontificia* præ ceteris *Jesuitis* hac etiam in re laudem tribuit. In Ecclesia *Calvino-Reformata* Catechismi studium laudabile vigere, s̄notat, & hac occasione de Catechismi *Heidelbergensi* applausu, vel reprobatione nonnulla affert,
- 17.
- 24 sqq.
- 27 sqq.

affert. De *Socinianis* etiam & eorum *Catechismo Racovienſi*, ut & *Oſterdiano* non tacet; quibus addere potuiſſet novam illam, ut putant, *Crellii* catecheſin, quam Cl. *Petrus Jenichen*, Reſt. & V. D. M. *Thorunii* aliquot diſputationibus nuper reſutavit. Ex *Arminianorum* Catecheſibus recentet: *Onderwyſinge in der Chriſtelyke Religie*, dictam; pariterque *Quackerorum* Catechiſmos, tum a *Barclajo*, tum *Koblbanſo* editos; nec non *Anabaptiſtarum*, & inter hos *Mennſitarum*; & tandem *Eccleſia Græca*, & ſpecialim *Ruſſicæ*, Catecheſes nominat. Ad alteram Inſtitutionum Catechetiſtarum partem, nempe *didacticam* delatus, C. I de *Catechetis* diſſerit, quos e *Rom. II, 20* deſcribit. Huc refert naturales, videlicet parentes, heros, patres matresque familias, quos obligatos merito cenſet, ut, ſi ipſi ſuos docere nequeant, per Præceptores domeſticos id faciant. Miniſtros pariter Eccleſiæ ad Catechiſmi inſtitutionem obſtrictos eſſe, recte urget. Nec a Theologiæ ſtudioſis occaſionem datam negligi debere, judicat, & imprimis Præceptores ſcholarum huc reſpicere debere, ſalutariter monet. Tandem & Suſceptores ex undis baptiſmalibus, ut & Tuſtores & Curatores, immo omnes omnino Chriſtianos ad hanc curam obſtrictos eſſe, docet; ſed hos extraordinarie. Dona deinde, quibus Catecheta inſtructus eſſe debeat, perſequitur, ut & illius officium. C. II de *Catechumenis* agit, & inter alia bene monet, quod Catechumenis præcipue & illa vitia, ut maxime peſtifera, debeant ſiſti, quæ eorum temperamento, ætati, ſtatu & vitæ generi maxime ſunt familiaria. Doctrinam deinde exhibet, quæ maxime inculcanda veniat, & in cœtu e proveſtoribus & tyronibus mixto, illorum majorem, quam horum rationem habendam eſſe putat, ſimul ſubſidia & munia Catechumenorum conſiderans. C. III methodum catechiſandi exponit. Hic inter alia monita ſalubria urget, quod quæſtiones ſimplices formari, & ſecundum captum Catechumenorum phraſibus & illuſtrationibus e vita communi petitis omnia plana & liquida reddi debeant. Immiſcet quædam ad *Ebr. VI, 1 ſqq.* & fundamentum fidei ſpectantia, ſecundum diſciplinam *Zeltnerianam*, quæ in medio relinquimus. Tum quomodo Eccleſiæ Miniſter in conventibus etiam publicis, data occaſione, ad alios ipſtruendos, loqui debeat,

p. 35.

44.

65.

67.

90 ſqq.

p.120.fqq. debeat, proponit, & de systematico Catechesin docendi ordine disquirit: item ipsius translationis rationem, quoad explicationem, probationem, illustrationem & applicationem ad pietatem, persequitur. C. IV denique nonnullas speciales observationes de ipsis *Catechisationibus*, seu examinibus catecheticis, addit, & hic impedimenta & motiva, mediaque etiam ad continuationem catecheticorum horum exercitiorum facientia, considerari merentur. Conspectum tandem materiarum pertractatarum, & Catalogum Autorum adhibitorum subnectit. Et optima quidem ex his congesta hic esse, facile dabimus; licet forte quidam sint futuri, qui nimium verborum ex notis alioquin Autoribus citatorum copiam fastidiant. Sciagraphiam autem studii Theologici, quam titulus etiam promittit, tabella duabus solum paginis, omissa ejus expositione uberiori, sistit. Ceterum compendium hoc Catechetice Institutionis usibus illorum accommodatissimum censemus, qui vel Collegia Catechetica instituere, vel etiam proprio Marte de nexu disciplinari totoque officio Catechetico instrui avent.

HISTORIA VITÆ JACOBI ARMINII,
Autore CASPARO BRANTIO.

Amstelodami, apud Martinum Schagenium, 1724, 8.
Alph. 1 pl. 8.

HISTORIÆ HUFUS EDITIO ALTERA
multo correctior, cum Prefatione & Notis JO. LAUR.
MOSHEMII, Tb. D. & P. P. O.

Brunsvigæ, apud Frid. Guil. Meyerum, 1725, 8.
Plag. 16.

Vitam Jacobi Arminii, qui Remonstrantium sectæ originem nomenque dedit, post Bertium Sagittarius, Benthemius, Jægerus, & tantum non omnes recentioris Historiæ Ecclesiasticæ scriptores, nec non Bælius, Uhsius, aliique biographi, qua quisque potuit consultumque duxit ratione, in monumentis suis historicis exposuerunt. Omnium vero copiosissime ac plenissime eandem

eandem peculiari opera enarravit Autor presentis hystorie, ecclesiastice munere in cœtu Remonstrantium apud Amstelodamenses quondam defunctus, nobisque ob eruditionem haud vulgarem sapientia laudatus. Hic non solum ex Bertii oratione funebri, vita Johannis Uytenbogardi, Epistolis Ecclesiasticis, aliisque monumentis literariis typis jam divulgatis, verum etiam ex schedulis non paucis ipsius Arminii, etiorumque eo seculo insignium virorum, nondum impressis, itemque ex actis presbyterii Amstelodamensis, ea collegit omnia, quæ ad vitam Arminii illustrandam afferri poterant. Hoc opus ante triginta annos conscriptum, post obitum Autoris in alienas incidit manus; a filio autem illius, Gerardo Brantio, recuperatum, & luci publicæ expositum est; atque accusante Cel. Moshernio jam altera vice impressum. Primam enim editionem Belgicam, & magno venientem pretio molè voluminis haud respondente, & fœdis operarum erroribus inquinatam, & indice rerum autorumque destitutam, altera statim secuta est Brunsvicensis, Cel. Moshernii præfatione & notis, quibus nonnulla a Brantio posita modo illustrantur, modo emendantur, nec non indice rerum & autorum armata. Et hanc posteriorem editionem multo correctiorem esse, titulus quidem indicat: eandem vero operarum erroribus non carere, ex priorè editione Belgica omnino corrigendis, peritus lector facile judicare potest. Nam, ut in gratiam eorum, quibus Belgicam editionem inspicere non licet, aliquos tantum errores notemus, in præfatione Gen. Brantii legendum est: *Hec præmittere libuit, pag. 1 lin. ult. emendatione, pag. 6 lin. 21, in quo notator, pag. 17 l. 28, M D L X X V I I, pag. 22 lin. 2, quam quidem sequens eodemque hoc rerum articulo incidens casus, pag. 33 lin. 12, mandare, pag. 40 l. 26, compellere, p. 41 l. 11, oblocutus, p. 47 l. 14, tentatam, p. 49 l. 14, per lecto, p. 63 l. 4, iudicia, p. 84 l. 8, consuetudine, p. 87 l. 27, ecclesiæ, p. 101 l. 15, foli, p. 143 l. 17, scaturum, 145 l. 29, designatum. &c. p. 180 l. 5, aptantem, p. 183 l. 12, iterando, l. 21, eda- &c. l. 27, Velfo p. 187 l. 10, prurigo, p. 188 l. 5, scrutatur, p. 201 l. 3, quorum, pro quaque &c. Obiter etiam observamus, pag. 157 lin. 6 addendam esse vocem *occisionem*, vel *suasem*, quæ etiam in editione Belgica desideratur.*

Ex ipsa vero vitæ Arminii historia, cum notissima sit, nec non ex notis Moshemii eruditissimis, singularia tantum quædam, & quæ ceteri vitæ Arminii scriptores vel ignorarunt, vel prætermiserunt, ut breviter perstringamus, dum Brantius observat, Arminium, alias *Jacobum Hermanni* dictum, eodem, quo Melancthon fati cessit, anno natum esse, nempe 1560, Moshemius notat, Bzlium quidem asserere, id ipsum jam a Bertio observatum esse in oratione funebri Arminio dicta, sed nihil ejus rei in oratione illa Bertii reperiri. Qua occasione nos non prætermittendum esse ducimus, Bertium, & qui eum secutus est, Jægerum in Hist. eccles. sec. XVI Tom. I f. 153 Arminium eodem, quo in Gallia colloquium Possiacenum habitum, anno natum esse referre: hunc vero errorem a Bzlio jam notatum, eoque hæc a Brantio recte omissa esse. Hermanni Rennecheri, Westphali, quo Arminius præceptore usus est in addiscenda lingua Hebraica, dum mentio injicitur, Moshemius scripta quædam illius affert, quibus addi omnino merentur: *Affertio solida ac pia veritatis carnis Christi*, ed. Hanoviz 1597, 8, in cujus titulo sese linguæ Hebrææ in inclita Academia Heidelbergensi Professore dicit, atque *Orthodoxus & perspicuus Tractatus de regeneratione*, Lichæ 1600, 8 editus. Cum Arminius in Academia Basileensi A. 1582 Theologiæ operam daret, referente Brantio, in feriis vindemialibus pro more ibi recepto publice jam habuit Lectiones Theologicas in capita quædam Epistolæ Paulinæ ad Romanos, quas Jacobus Grynaeus aliquoties sua decoravit præsentia, qui etiam in lectionibus suis, si quid gravius proponeretur, honoris gratia ad Arminium his verbis provocare non veritus est: *respondeat pro me Hollandus meus*. Sed ad hæc Moshemius ex Phil. Pareo bene monet, Arminium quoque a Grynaeo graviter admonitum esse, ut sobrie divina mysteria scrutaretur. Nobis etiam innotuit Disputatio Grynaei, Hermanno von der Malsburg inscripta, in qua publice defendenda Arminius respondentis partes sustinuit. Hæc nec Brantio, nec Moshemio visa, sequenti prostat titulo: *Problematis, rectene Augustinus censuerit, Patrum & nostra Sacramenta diversa quidem fuisse, rem autem eandem, nec ne? Dijudicatio Theologica, tradita a D. Johan. Jacobo Grynaeo: de qua in publica disputatione*
dit

Die 4 Julii respondit Jacobus Arminius, Hollandus, Basilea 1583, 4. Arminius vero anno ætatis vigesimo octavo ad sacrum ecclesiam Amstelodamensis ministerium rite vocatus, anno sequente a Senatu Ecclesiastico Amstelodamensi obnixè rogatus est, ut libellis Theodori Coornhertii, civis Amstelodamensis, refutandis, omnes ingenii vires impenderet. Etenim hic Reformatam Ecclesiam non adeo repurgatam esse, palam professus, ut nullis amplius laboraret erroribus, veritati pietatique Christiane adversantibus, imprimis dogma de absoluto divine electionis & reprobationis decreto, a Schola Genevensis doctoribus, Calvino & Beza, traditum, ore scriptoque perstrinxerat, & elapso inde decem annorum spatio disceptatione inter ipsam & sacrorum apud Delphenses antiquites, Arnoldam Cornelii & Reinerum Donteklokium, sub Illustr. Ordinum presidio instituta, dignus iudicatus fuerat, in quem insurgerent omnes, qui Reformatae Ecclesie famam existimationemque salvam cuperent. Ecclesiasticis vero Delphensibus hisce, ut suam de absoluto decreto sententiam facillius defenderent, a rigidiorè Genevensium sententiæ in eodè quodam libello desolentibus, & decretum hoc peremptoriam creationi lapsusque generis humani subordinantibus, Martides Lydius, qui ad libellum istum ab autoribus transmissum se respondurum, fidem dederat, Arminium incitavit per literas, ut Beza, magistri sui, cujus argumenta recens audita memoriæ adhuc infixæ haberet, patrocinium adversus Delphenses in se susciperet, atque hæc ratione sibi ad refutandum Coornhertianam viam sterneret. Sed Arminius argumentis utriusque partis ad sententiæ suæ defensionem accurata mentis trutina perpensis, tam inextricabiles in utraque nodos reperit, ut, quid sibi eligendum fugiendumve foret, dubitans, resolutionis penam susceptæ filium abruptaspere, & penitiori huius doctrinæ scrutationi omnem operam impendere, in animum induceret. Atque ut eo incutentius constaret, quemadmodum animo tum affectus fuerit Arminius, epistolam ejus ad Gryneum scriptam, & a Col. Hassio in Bibliotheca Brem. Theol. Philol. T. III p. 384 primam editam, Moeheimus in notis suis integram apposuit. Cum vero Arminius A. 1591 caput VII Epistolæ ad Romanos non de hominis negativò, sed

sub lege existente pro concione exponeret, acerbissimas inter illam & presbyteriam Amstelodamensem orta sunt dissidia; quae, Vitenbogardo & Tessino operam paci reddere grandis frustra independentibus, autoritate & mandato Consulum componenda fuerunt. Arminio autem in concionibus suis subsequente anno caput nonum Epistolae ad Romanos, primum illud sententiae Reformationum de absoluta praedestinatione fulerunt; explicanti nova excitata est controversia. Cum enim communi Reformationum sententiae neque patrocinandum, neque contradicendum ratus, tantum assereret, Apostolam suam de justificatione hominis ex fide doctrinam, in praecedentibus capitibus expositam, in hoc capite persequi, & a plurimis Judaeorum objectionibus vindicare, negre id toleravit Symonista, quorum disceptationes cum Arminio habitas Brantius plurimis verbis recenset. Inter alia ex Senioribus quidam dixisse perhibetur, fatendum quidem, sedulo curasse Arminium, ne quid aperte proferret, censorum nota dignum; at tamen ambiguis & equivocis loquendi formulis fuisse usum. Arminio autem accusatores suos in publico Senatus ecclesiastici conventu iterumque provocante, ut, quae contra ipsam habent, coram proferrent, Phisicus inter alias erroneas opiniones, Arminio imputatas, protulit, ab eo traditum, Angelos non esse immortales; qui tamen de hac quaestione, privatim aliquando ventilata, sententiam suam publice ita exposuit, sentire se, immortalitatem esse attributum soli Deo propriam, 1. Tim. VI, 16; Angelos quidem beatos spiritus ac immortales esse & fore, non natura sua, sed externa Dei sustentatione. Ubi Mosheimus, in nota addita miratur, virum nec vulgaris ingenii, nec eam prudentiam, Arminium, tam tenere hanc litem, ad vanam de vocabulo pugnam reddentem, movere potuisse, subjungitque, insitum hoc vitium esse eorum animis, quos novitatis verat studium, ut, si rebus ipsis nihil asserre queant mutationis, in vocabula impetum convertant, eorumque potestate diminuta vel aucta, subtilitate & novorum inventorum gloriam acquirere studeant. Phisicis hinc altercationibus, Arminius A. 1594 ab amplissimo nobis Senatu Scholarchae vice obire iussus est, & leges illas scholasticas adornavit, quae a schola hujus rectoribus singulis

his sermionibus etiamnum recitari solent. Postea cum Gellius Suetonius A. 1596 Hærogen in IX cap. ad Romanos publici juris fecisset, Arminius magno perfusus gaudio, quod cogitata illius magna ex parte cum suis coincidere animadverteret, epistolice nuntium in idem caput illi transmisit analysin, quam ab Antonio nondum expositam, hæredes examini libelli Perkiniani de prædestinatione adiecisse, Jodocum Lærenum vero publico scripto impugnavisse, observat Mosheimus. Sed & alia ea ætate viventibus doctioribus viris scriptulos suos de prædestinationis negotio aperuit Arminius, imprimis Lydio, Taffino, Kuchlino, & his similibus; Francisco Julio, quem Brantius summis extollit laudibus. De quidem colloquio Lugduni Batavorum A. 1597 cum Jano Hege, epistolice ipsi misit disquisitionem, cui Junius scriptum reposuit; ipse Arminio iudice, pius, eruditus, & fructuosa præsentis caritatis; ad novas vero Arminii considerationes, sub barbaro *Replie* nomine adornatis, nunquam respondit. Hæc ipse tempore Arminii Tabulam confecit Theologicam de prædestinatione, Witenbegero transmissam; & libelli Perkiniani eamdem quæsitavit, sed Perkinio mortuo, imperfectam reliquit; nec non Synopsis locorum Theologicæ consecrari incipit, cujus tantum partem aliquam se vidisse testatur Brantius. A. 1599 Drusus quidem ab Arminio magno cum studio commendatus est, ut Biblis in linguam Belgicam vertendis adhiberetur: nonnullis autem ecclesiæ ministris suspicantibus, ipsum in locis quibusdam Scripturæ sacre explicandis ingenio suo plus satis indulgere, non solum ab ipsa translatione, verum etiam a translationis inspectione exclusus est; sed, ne profus negligi videretur, a Federatis Ordinibus Commentarium, sive notis ad loca diffinitiva V. T. scribere iussus est; sub conditione 6000 Florenorum, in aliquot annos pro stipendio numerandorum. A. 1625 Arminio a Synodo Ecclesiarum Hollandiæ Anstalis negotium impositum est omnes Anabaptistarum errores excutendi & refutandi, quo tamen profus superfidentem cepisse illum, refert Brantius; eo quod sincera mente id sibi commissum esse dubitaret. Nec contrarium ex eo evinci potest, nisi quidem colligit Mosheimus in notis, quod A. 1607 delecti Syno-

di Hollandiæ Australis ex eo quæſiverint, quidnam in refutatione Anabaptistarum præstitisset. Cum A. 1602 pestis non Amstelodami solum, sed & per omnes urbes Belgicæ grassaretur, Arminius singularem fidem pastorem demonstrasse prædicatur. A. 1603 Francisco Junio, hac ipsa lue abrepto, in provincia Academica Leidensi successit. Quam acriter vero vocationi obstitit ejus adversarii, imprimis Kuchlinus & Gomarus; quoque pacto collatio Gomari cum ipso ante initam Professionem Hagæ Comitum habita sit; & Arminius tandem a Senatu ecclesiastico & Consulibus Amstelodamensibus dimissus, ad titulum Doctoratus acquirendum, privato examini Gomari, Grotio & Merula presentibus, se subjecerit, & labores Academicos auspicatus sit, Auctor noster fufius exponit, refertque, Uitenbogardum ob navatam in promovenda Arminii vocatione operam, non solum a Jano Douſa eleganti carmine celebratum, sed etiam Senatus Academici nomine poculo argenteo donatum esse. Lites autem & disceptationes, quæ Arminio cum Gomaro & aliis intercesserunt, a Nostro quoad singulas fere minutias prolixè enarratæ, cum factis cognitæ sint, a nobis jure meritoque prætermittuntur. Arminius quoque de divinitate filii Dei, an sit *aut Deus*, disputavit, cujus controversiæ historiam Mosherius in notis subjunxit. Idem ut omnem plane Socinianismi suspicionem amoliretur, primaria quædam & maxime decantata Socini dogmata, imprimis librum ejus de Servatore, publice & ex professo refutavit, idque, judice Brantio, tam operose, tam prolixè, tam solide, ut nemo ante ipsum, forte nec post illum, solidius. Accusatus etiam, quod regnum Pontificium promovere moliretur, aperte professus est, se Pontificem Romanum, Pontificatu more solito fungentem, pro membro corporis Christi non habere, sed pro hoste, pro violentissimo injustissimè in ecclesiam dominationis usurpatore, &c. seque existimare, ex Scripturis magna verisimilitudine probari posse, *ab eo, qui ad Pontificatum Romanum evahitur, reformationem non esse expectandam*: interim optasse se aliquando hand negavit, ut argumenta Bellarmini, quibus ex Reformatorum quorundam sententia elicere studeat, Deum Opt. Max. ab iis autorem statui omnium peccatorum, solidius refutata perspexisset.

xisset. Morbo vero correptus JACOBUS ARMINIUS, ab aliis ludentibus VANI ORBIS AMICUS appellatus, ab aliis, addita litera H, ita loquens inductus: HABUI CURAM SIONIS, sexennio in professione exacto, annumque agens nonum supra quadragesimum, d. 19 Octobr. A. 1609 diem supremum obiit, symbolo gavisus sequente: *Bona conscientia Paradisus*. Historice huic vitæ Arminii Autor adjecit descriptionem corporis & animi illius; nec non ejus hostes & vindices; & præter testimonium Senatus Academici, viduæ & liberis ipsius exhibitum, plurima, quibus viri nonnulli præclarissimi, studiis partium non addicti, cum vivum illum, tum etiam mortuum ornarunt, elogia; & denique Dominici Baudii epicedium, scazontemque Hugonis Grotii, cujus epistola etiam inserta legitur, qua Gomaro ad declinandam invidiam significat, in verbis: *Monstrata per te regna solus arderis*, pro vocula *solus* vocem *totus* esse reponendam. Hanc itaque historiam & lectu jucundam, & scitu utilem esse, neminem negaturum, confidimus: eandem tamen omnibus numeris absolutam esse, negat Moshemius in præfatione alteri editioni præmissa, facile fieri potuisse ratus, ut Autor, Arminianorum sectæ addictus, nimium Arminio tribuerit, quædam retinuerit a laudibus ejus aliena, nonnulla hostium ejus facta invidiosius, ac par est, retulerit, & nevos quosdam ejus ingeniose excusare, quam ingenue fateri maluerit. Omnium quidem errorum Arminium non arguendum esse arbitratur, quos postea discipuli ejus, a præceptoris sui institutis recedentes, susceperunt; collide tamen & versute eum causam suam agere maluisse, quam mentem suam aperte declarare. Ultimo loco nos certiores esse jubet Moshemius, vitam Episcopii, a Philippo Limborgio exaratam, & versionem Latinam vitæ Jo. Uiteabogardi, ab eodem, qui alteram vitæ Arminii editionem protulit, mercatore librario luci publicæ mox expositum iri.

Der ehmalige Polnische Arianische
Socinismus.

sive

ARIANO:

ARIANO-SOCINISMI, QUI OLIM IN PO-
lonia viguit, Historia, a SAM. FRID. LAUTERBA-
CHIO, Pastore ac Inspectore Frauenstadiense, nec non
Conventus ecclesiastici M. Poloniae Seniore
conscripita.

Francof. & Lipsiz, apud Georg. Marcum Knochen, 1795, 8.

Alph. 1 pl. 9.

EX scriptis Plurimum Reverendi Autoris historicis, quibus de re literaria bene meritus est, & extra patriæ suæ fines inclaudit, vitam Valerii Herbergeri in Actis A. 1708 p. 328 recensuimus; cujus continuationem & alteram quasi partem esse voluit historiam Ecclesiasticam Frauenstadiensem A. 1711 editam, quam historia pestis, Frauenstadii A. 1709 coortæ, præcessit. Idem orbi erudito dudum promisit analecta Wschovensia & Polonica, in quibus inter alia de sacris, quæ in Polonia viguerunt, vel adhuc vigent & tolerantur, utpote Romano - Catholicorum, Græcorum, Reformatorum, Arianorum, Judæorum & Tartarorum, plurima scitu lectuque peramœna collegit. Hoc opus vero dum ultra modum excrevit, nec commoda satis ratione integrum prodire potuit, in præsentem aliquam tantum ejus partem, ad instar prodromi, cum eruditis communicare consultum esse duxit Pl. Rev. Autor, historiam scilicet Arianorum & Socinianorum, qui & Anti-trinitarii & Unitarii nuncupantur. Huic historię nullam se ideo præmississe dedicationem testatur, quod parum præsidii in rebus adversis dedicationes afferre, ipsemet sit expertus. In præfatione rejicit dispellitque scriptum Papicolæ cujusdam, qui post tristia Therunensia fata personam Ariani induere, & parænesi sua Lutheranos pariter atque Reformatos inducere conatus est, ut cum Arianis & animos & arma conjungerent. Sed malam ejus mentem, qua omnibus in Polonia sic dictis dissentientibus in Arianorum numerum & ordinem relatis, internecionem consilare studuit, Noster detegit, & levia ipsius argumenta explodit. Ipsa Socinismi historia tribus absolvitur capitibus, in quorum primo & ultimo hæreseos Socinianæ in Polonia ortus, facilis progressus, & extirpatio paucis describitur, & ea, quæ ad Soci-

Socienorum synodos & interna diffidis, in primis quæ ad Catechismi Racovienfis historiam Illustrandam pertinent, sedulo notantur. In altero capite, quod maximam hujus opusculi partem constituit, sententia exhibetur virorum, hujus sectæ famigeratissimorum, qui, paucis exceptis, muneribus in Polonia Ecclesiasticis vel scholasticis defuncti fuerunt, viris ejusdem nominis & cognatis, ut siatoris, patre, filio & nepote, Radecis, Lubienitis, Arcillevis, Stegmannis, Sandii sub quo titulo relatis. Namque habentur in hoc capite vitæ Mich. Serveti, quem, licet in Poloniam non venerit, Autor primo loco posuit, veluti primipilum errorum, per Poloniam paulo post disseminatorum; Lælii Socini, Franc. Stancari, Lissmanini, Gribaldi, Gentilis, Alciati, Neuseri, qui per Poloniam tantum in Transylvaniam demigravit, ex Calvinismo in Arianismum & ex hoc in Mahometismum delapsus; quive dixisse fertur: *Qui vult vitare Mahometismum, vitet Arianismum; & qui timet sibi, ne incidat in Arianismum, caveat Calvinismum: nullus nostro tempore mihi notus factus est Arianus, qui non ante fuerit Calvinista*: porro Blandratae, Modrevij, Georgii Pauli, Gonesii, Lutomicæi, Ochini, Francisci Davidis, Crovici & Palzologi. Ex reliquis eminent vitæ Fausti Socini, Andréæ Dudithii, Joannis Capri, qui vel ipsi Sandio innotuit, Sommeri, Osterodi, Völkeli, Smalzi, Lubienitorum, Jonæ Schlichtingii, Wolzogenii, Crellii, Przypcovii, Wiffowatii, Martini Ruzii, Jeremiæ Felbingeri, Stegmannorum & Sandiorum. Hæc vitæ Noster, quanta potuit cum industria, composuit, & quamvis accuratior quorundam virorum notitia adhuc desideretur, ea tamen, quæ invenire potuit, sollicitè congregavit, aliorumque relationes, præsertim Sandii, passim notavit & emendavit: ex quibus nonnulla etiam excerpere non dubitavimus, nisi compertum haberemus, Theologum quendam ex nostratibus historiam Socinianismi, a Bernh. Læpio gallice scriptam, & in Actis nostris A. 1726 p. 259 commemoratam, in vernaculam nostram sermonem translata, notisque Theologicis & historicis Illustratam, nec non vitis quorundam Socinianorum sanctam, in locum publicum mox editurum esse, in quo opere non solum sectæ hujus historia plenius exponitur, sed etiam omnium

Socinianorum, qui in hoc opusculo adducuntur, maiorumque aliorum vitæ curationi studio & iusto ordine enarrantur.

MECHANICES MORBORUM, DESUMTÆ
a motu sanguinis, Autore JO. BAPT. MAZINO,
Philosopho & Medico Brixiano,

Pars I.

Brixiz, ex Typogr. Jo. Maria Ricciardi, 1723, 4 maj.

MECHANICES MORBORUM, DESUMTÆ
a motu solidorum, eodem Autore,

Pars II.

Ibidem, ex ead. Typographia, 1725, 4 maj.

Alph. 1 pl. 16 Tabb. zn. 2.

MULTA sunt, quæ commendare hunc librum posse videntur: nam & splendide impressus atque ad exornandas Bibliothecas perquam accommodatus est; & argumentum complectitur magni momenti, curiosum, difficile, nec a quoquam antea ita late atque ordine pertractatum; & Autores sine dubio præstantissimi, cum Medici tum Mathematici, passim allegantur; & stylus denique, quanquam paullo incultior, sine dubio tamen Mathematicus est. Quod vero ad cetera attinet, de iis ex specimine mox afferendo ipse lector judicabit. In prima libri parte, Beatae Mariæ Virgini dedicata, tirones Medicinæ his verbis alloquitur Nobilissimus Autor: *Cum sapientissimo hoc seculo mira legentis a celeberrimis Viris alabocata, que naturæ opera Geometricæ, & Mechanicæ agerent, cuiusque Medicinæ praxi agere sapissime observaverim, plurima Morborum Phænomena a sanguinis motu eruta, scienter explicari non posse, nisi Mechanicæ leges operam & manum præderent; propterea studui melioribus, ut puta, conjecturis Mechanicæ plurimum Morborum causas a sanguinis motu derivari.* Exponit deinde divisionem hujus Partis in tres Dissertationes; in quarum prima præcipua massa sanguinea motus; in secunda Pul-

monum

motuum morbo; in tertia aegritudine extra regionem Pectoris a vitioso motu sanguinis ortas, se indicaturum pollicetur. Et quoniam particulas sanguinis tribus precipue motibus naturaliter affici existimat, scilicet motu pressonis seu impulsus, motu separationis, & motu assimilationis; propterea in precipua horum motuum naturalis, tum praternaturalis phaenomena, in prima Dissertatione inquirat. Afferemus exempli loco, quae de motu separationis disserit. Cum sanguis ab arteriis, inquit, in varias viscerum glandulas necessario traheatur, peculiares liquores separaturus; cumque motus corporum continentium contenta corpora tali ratione urgere debeant, homologa, quodammodo motibus corporum continentium, suspicatus sum sanguineum laticem in glandulis peculiaribus a specifica glandularum structura motum probabiliter mutuari, ut separanda corpora apte fecernantur. Licet vero hanc rem Celeb. Michelottus doctissimo opere de fluidorum separatione plena manu tractaverit; nihilominus, studii gratia, se non vereri ait, exponere conjecturas, quae de motu separationis fluidorum per glandulas probabiles quoque ipsi visa sint. Et glandulam quidem, cum Malpigio, a folliculo membranoso compositam, varioque modo contextam, statuit. An autem membranosi illi folliculi elaborati sint, a dilatatione arteriae evanescentis, aut a membranosa quadam vesicula inter arterias evanescentes posita, & vascula excretoria, id incipitem se non inquirere dicit, cum instituto suo utraque res seveant. Allata deinde sententia celeberrimorum Virorum, Leibnitii, Bernoulli & Conori, qui statuunt, universas corpora nostra glandulas, a primo fectus exordio, peculiari liquore saturatas fuisse, quae postmodum toto vitae cursu cogantur secedere confimiles atque homogeneos faecos; tum vero sequentibus verbis placita sua exponere pergit;

Præter hæc quævis ætas, digna sint, voto peculiarium liquorum separationem in peculiaribus viscerum glandulis alia quoque methodo fieri posse suspicatus sum: Itaque certum est quacunque Animalium viscera, ut Lien, Hepar, Renes &c. suas habere glandulas peculiari, & specifica texture, ac figura donatas; alterius hæc diversa glandularum modificatio determinatur a diverso ordine, ac texture fibrarum muscularium, nervorum & membrana-

rum . . . . . Deinde hac diversa fibrarum directio, diversus ordo, & varius figura, & textura motus necessario affert debet glandulis diversimode elaboratis peculiarem quoque glandularum motum singulis glandulis proportionalem . . . . . Hisce prebabitur eligamus ibi glandulas Hepatis, simili enim ratiocinio de ceteris quoque viscerum glandulis proportionaliter licebit philosophari: Cum hujusmodi glandula sit biliosarum particularum separationi destinata, in hac biliofa particula ferax sanguis ab evanescentibus Hepaticis arteriis effunditur: ibi tamen cogitur sequi motum specificum glandularum continentium: In hisce enim exagonis glandularum lacunis biliofa, seu sulfurea massa (numero certe, & momento majores ceteris ibi commixtis) inter se homogenea, ejusdemque superficies, & indolis urgentur a specifico, & naturali motu glandularum Hepaticarum, ut oportuna separationi accommodentur; verum cum methodus separationis ab ordinis, ac lege motuum masse sanguinis glandulam ingredientis habetur; ideo nonnulla praevidenda sunt: quae motuum leges aperient futurae separationi exequenda oportuna; PRIMO itaque sciendum est, quantitatem, motus sanguinis excurrentis a corde in his fistulis (natura bene se habentis) semper futuram esse proportionalem quantitati motus ejusdem per foraminulum arteriae ingredientis, & ingredientis glandulam eadem fistula, ut tali ratione semper fiat glandulae Diastoles, cordis fistulae proportionalis: Ut autem hac obtineri possent, nec audiam esse, quantitatem motus liquorum per quavis foraminum erumpentium, quae viribus impellentibus proportionales sunt esse in ratione composita ex rationibus duplicatae velocitatum, simplis densitatum, & simplis foraminum, e quibus erumpunt, (per prop. 31. Hermannii, & per demonstrata a Michelotto;) Itaque cum sanguis sit fluidum in parte naturali ejusdem densitatis, ejusdemque qualitatis specifico, cujus quantitas proportionaliter a momento cordis semper impellitur, ideo simili lege futura erit quantitas motus sanguinis, quae per unam foramen effluit quacumque fistula in ratione composita ex ratione quadratae velocitatis ducti in sanguinis densitatem, SEU QUANTITATEM, & ducti in foramen, per quod dato tempore erumpit massa sanguinis; quare si quantitas motus massa sanguinis erumpentis dato tempore e

fora

foramine trunci arteria vocetur q ; foramen vero e quo erumpit vocetur o , QUANTITAS vero, densitas, seu MASSA sanguinis vocetur m , velocitas vero vocetur u , erit $q = o \times m \times u$: Modo certum est truncum arteria plurimos in ramulos esse divisum, sicutur truncus arteria supponatur divisus in 20 ramulos, quorum unus in glandulam erumpens sit vigesima pars trunci arteria majoris; procul dubio motu cordis naturaliter se habente, futura quoque erit quantitas motus sanguinis exeuntis dato tempore e foraminulo rami arteriole in ratione composita ex duplicata velocitatis, simpla massa, & simpla foraminis, e quo aequali tempore erumpit, quare erit $q = o \times m \times u$; & cum ceteris paribus quadra-

ta velocitatum sint similia inter se, futura erit quantitas motus masse sanguinis exeuntis e foramine trunci arteria una fistole proportionalis quantitati motus massa sanguinis exeuntis e foraminulo rami arteriole eadem fistole; quare factio analogisimo, fiet haec ratio $q \frac{q}{20} : o \times m \times u. \frac{o \times m \times u u}{20}$ Propterea colligendum,

quod cum sanguis fistole cordis expulsus ingrediens glandulam hanc proportionaliter dilatare debeat, fistolem cordis, & glandularum dilatatione inter se proportionales, quare glandula qualibet tanquam parvula cordis haberi facile poterunt . . . . . SE-CUNDO opus est fluidum in glandulas delatum non celeri nimis modo agitari, sed leni, placidoque motu moveri: Etenim ut in fluidis similia a dissimilibus separari possint, requiritur ea ratio temporis tanta operi oportuna: verum fluente nimio motu sanguinis, confusioque omnibus auferatur ea ratio determinati temperis, qua procul dubio necessaria est, ut debita methodo discernantur . . . . . quare suppositis superioribus cum quadrata deorsum in ratione duplicata suarum radicum, constat quadratum velocitatis massa sanguinis e foraminulo rami arteriosi egredientis, & ingre-dientis glandulam nempe uu futurum esse necessario minimum

respective ad quadratum velocitatis massa sanguinis e majori ar-teria egredientis, nempe respective ad uu . . . . . TERTIO prestat tanto operi separationis, massam sanguinis ingressam glandulam

dulam quacunq; fistole esse quoque respective minimam, nempe minimo glandula continentis spatio proportionalem . . . . .

Hisce praesuppositis, cum naturalis fistoles, seu vibratio elastica glandula semper eadem ratione fieri debeat quacunq; cordis fistole juxta eundem gradum quadrati velocitatis, procul dubio tali quoque ratione urgebit, aut immediato, aut mediato contactu contenta elementa massa sanguinis; cum autem hujusmodi elementa alia similia sint, alia vero dissimilia; similia elementa (biliosa nempe corpuscula) utpote homologas habentia superficies excipiunt singula percussiones, si non semper, saltem ut plurimum supra plana homologa; cum autem corpora similia ejusdemque generis eadem semper lege motus percussa, superque easdem, aut similes planorum superficies semper impulsae moveri necessario debeant motibus, seu directionibus quoque, aut aequalibus, aut similibus, & juxta exceptos percussiones proportionalibus; procul dubio haec juxta easdem, aut similes directiones itura erunt susceptis impulsionibus proportionales: Quamobrem haec similia corpora numero pauca, lente, ac placide mota, eademque lege homologa motuum, ac vibrationum semper mota, impulsae, ac quassata supra homologas planorum superficies superatis paulatim aliorum corporum dissimilium vinculis, resistentiis, atque occurribus, cogentur moveri omnia, aut fere omnia juxta eandem directionem, ita ut versus unam glandula partem, ac seum convenire paulatim coactae sint; cetera vero heterogenea corpora cum mole, figura, ac pondere dissimilia sint tali, ac specifica vibratione, & fortasse tali, ac tanto vibrationum numero glandularum Hepaticarum urgente improporcionata, ac dissimiles dissimilium corporum superficies inaequaliter quoque percussa, inaequaliter movebantur per directiones pariter inaequales, ac dissimiles, quare hujusmodi corpora dissimilia necessario urdebuntur per diversas, ac dissimiles vias, ac directiones per loca pariter diversa glandula continentis; unde dissimiles massula tali mechanica methodo motuum dissimilium mota a similibus biliosis massulis satis sejuncta, ac separata, nullatenus impediunt, quin similia, & homogenea biliosa corpora ab ceteris separata, quae data porta extra glandulas paulatim eliminantur . . . . .

Sed

Sed de prima Parte hujus libri satis superque dictum est. Sequitur altera, quam pariter in tres Dissertationes divisit Nobilissimus Autor. In prima agit de *universalibus sensuum affectionibus*; ubi non tantum naturalia *distraktionis & contractionis*, hoc est *oscillantis* momenta, sibi omnibus communia, verum etiam universales & particulares agrotantium sensuum affectiones, se adepturum confidit. In secunda pro *morbis sensuum internorum affectionibus* sollicitus est, agens obscurissima immortalis animæ officia, quam adeo intrinsece, arte, & intime uniri, applicari, & *compenetrari* viventibus organis, ac sensorii existimat, ut minori penetratione lumen politissimo, purgatissimoque vitro, ac crystallo applicetur, idemque cristallum penetret, quam anima sensorii, organisque compenetratur. Deique tertia *Dissertatio morbosæ affectiones sensuum externorum* mechanicè molitur. Ut chartæ & lechoribus parcamus, nihil addere amplius, præter hoc unum, placet, pari diligentia, operatu atque ingenio, utrumque Volumen elaboratum esse. De extero etiam Partem tertiam *Mechanicæ morborum*, desumptam a motu febrium, Vir optimus, Deo juvante, se daturum pollicetur.

PHILOSOPHICAL TRANSACTIONS &c.

i. e.

TRANSACTIONES PHILOSOPHICÆ.

Continuatio recensione Partis II Voluminis XXXI, quæ Acta anni 1721 complectitur.

Postquam hujus Voluminis Partem I recensimus in Actis Et. 1727 M. Junio, ibidemque consilium nostrum aperimus de recensendis in posterum Actis his Anglicanis, jam ad alteram ejusdem Partem, quæ Acta anni 1721 complectitur, convertimur.

Num. 367, pro mensibus Januario, Febuario, Martio & Aprilis A. 1721, *Steigebaltus* mira narrat de factu per continuos 46 annos in utero materno conservato. Fœmina per 40 annos vidua, & anno ætatis 94 mortua, 6 ante obitum annis se gravidam sensit & sesto tempore proficientibus aquis tormina experta, sed
irrito

irrito conatu factum nullum excludit. Postea bis gravida facta filium & filiam peperit, certissime persuasa, quod foetus anterior adhuc in utero hospitetur. Cum A. 1720 moreretur, uterum speriri iussit post mortem: quo facto, massa dura globosa reperta est foetum continens. *Leutenbachi* deprehendit, membranam, qua involvuntur fasciculi fibrarum, ex quibus musculus constat, compositam esse ex innumeris vasculis admodum exilibus; ita et globulus sanguineus per eos moveri nequeat. Notandum nitidum, eundem fibras carneas habere pro fasciculis fibrillarum membrana involutarum. Usus igitur membranarum statuit, deferre nutrimentum, nec in iis circulationem concedit. Suspiciatur autem, per illa vascula pinguedinem separari. Idem quoque describit vascula lignorum ex insula *Ambonia* allatorum & fibras musculares variorum animalium, quarum aperturam globulo sanguinis multo minorem vidit, in 64 partes æquales dividendo, antequam intrare possit. Cumque antea retulisset, fibras carneas ex filamentis exilibus componi; nunc commemorat, filameta ista esse vascula exilia. *Desaguliers* experimenta quædam de resistentia fluidorum exhibet; usus est globo aureo vernice obducto & ex filo argenteo suspenso, cujus longitudo erat 12½ digitorum. Cum pendulum ageretur in Mercurio, prima vibratione absolutum spatium paulo minus fuit decima quarta Mercurii & secunda intra illud substituit, quod inter 26 & 28 vibrationes in aqua facta attingit. Idem globus intervallo 2½ secundarum in Mercurio cecidit per intervallum 3 pedum 10 digitorum. Pendulum vero 39½ dig. post 5 vel 6 vibrationes in Mercurio factas ad quietem rediit, quarum prima quoad spatium emensum respondit decimæ quartæ in aqua quam proxime, secunda vero vigesimo septimæ, tertia denique quadragesimo in aqua facta. Gravitate specificam Mercurii & aquæ reperit ut 1376½ ad 1. Pondus globi in Mercurio erat 498, in aqua 2424, in aere 2577 granorum. *Paulus Dudley* nonnullas observationes ex nova Anglia misit. Prima & secunda describit arborem venenatam, quæ contagium communicat tum per contactum, tum per odorem. Refert exempla eorum, qui a contactu visum per ostidum amisserunt & ad ignem, quo crematur, affidentes per aliquot dies tumores

res contraxerunt. Veneno tamen non inficiuntur omnes, nec idem nunquam lethale fuit. Lignum istud instar glaciæ frigidum. Tertia observatio continet methodum, qua in nova Anglia utuntur detegendi alvearis apum in sylvis. Niditur hisce principiis, quod apes odore percipiat mel vel ceram ad distantiam milliaria Anglica & directo tendat ad arborem, in qua alveare situm, quando in aere volitat. Apes melle allecta capiuntur & quaedam eorum in duabus stationibus notæ distantia e carcere dimittuntur, observatis angulis ea interfectione viarum & lineæ stationum ortis. Monet idem, omnes apes in nova Anglia descendere ab illis, quas ante 100 circiter annos illuc deportarunt Britanni, & apem exalveari ad mel expositum reducem multo comitatu gaudere. *Taylor* aliquot propositiones de motu projectilium parabolicis demonstrat.

Num. 368 continentur ea, quæ pro mensibus Majo, Junio, Julio & Augusto publicata fuerunt. Cum *Paukus Dudleyus* animadvertet, ferè nobilis descriptionem, quam Americæ septentrionali propriam *Aberigines* lingua sibi vernacula *Moose* appellant, a *Leuthorpio* in Compendio Transactionum Anglicanarum ex *Jeselynt* Historia novæ Angliæ traditam in plerisque deficere; ipse propria & aliorum inquilinorum experientia suffultus accuratorem cum *Jeanus Chamberlano* communicavit. *Hallejus* de refractione aeris nonnulla annotat in usum observationum Astronomicarum. Monet, quamprimum stellarum altitudo 20 gradus superat, absque sensibili errore sumi posse, sinum distantia verè a vertice esse ad distantiam apparentem in ratione consistite. Inde infert, omnium fixarum distantiam apparere iusto minorem, ita ut singulis gradibus respondeat minimum defectus unius secundi, atque adeo 30 gradibus defectus unius minuti. Hinc porro concludit, sextantem *Herschii* non fuisse exacte divisum, cum observationes suas comprobaturus in unam summam conjicit octo distantias, quæ exactissime integrum circulum complent, a quo tamen deficere debebant minimum sex minutis. Refractio omnium minime contrahit distantiam fixarum, si horizonti fuerint parallelae, seu eandem habuerint altitudinem, aut certe non multum differant. Quo proptius vero stellæ ad distantiam perpendicularem

accedunt eo magis, efficit differentia distantie, rursus apparen-
 tis. Exhibet tabulam refractionum fiderunt ad altitudines apper-
 rentes illustri Newtoni, quem super rebus humanis oratum me-
 rito ob singularia in Mathematicis & naturae cognitionem Mathema-
 ticam merita laudamus. Quoniam eam ceteris praefert, quae dede-
 re alii; igitur non dubitamus eam A. G. h. i. c. inferre.

Alt ap gr. m.	Refractio		Alt. app. gr.	Refractio		Alt. app. gr.	Refractio		Alt. app. gr.	Refractio	
	m.	sec.		m.	sec.		m.	sec.		m.	sec.
0.	0	33	45	11	4	27	36	13	61	0.	30
0.	15	30	24	12	4	5	37	11	62	0.	28
0.	30	27	35	13	3	47	38	8	63	0.	27
0.	45	25	41	14	3	31	39	6	64	0.	26
1.	0	23	7	15	3	17	40	4	65	0.	25
1.	15	21	20	16	3	4	41	2	66	0.	24
1.	30	19	46	17	2	53	42	0	67	0.	23
1.	45	18	32	18	2	43	43	0	68	0.	22
2.	0	17	8	19	2	34	44	0	69	0.	21
2.	30	15	23	20	2	26	45	0	70	0.	20
3.	0	13	26	21	2	18	46	0	71	0.	19
3.	30	11	57	22	2	11	47	0	72	0.	18
4.	0	10	48	23	2	5	48	0	73	0.	17
4.	30	9	50	24	1	59	49	0	74	0.	16
5.	0	9	42	25	1	54	50	0	75	0.	15
5.	30	8	21	26	1	49	51	0	76	0.	14
6.	0	7	45	27	1	44	52	0	77	0.	13
6.	30	7	14	28	1	40	53	0	78	0.	12
7.	0	6	47	29	1	36	54	0	79	0.	11
7.	30	6	23	30	1	32	55	0	80	0.	10
8.	0	6	41	31	1	28	56	0	81	0.	9
8.	30	5	40	32	1	25	57	0	82	0.	8
9.	0	5	32	33	1	22	58	0	83	0.	7
9.	30	5	16	34	1	19	59	0	84	0.	6
10.	0	4	31	35	1	16	60	0	85	0.	5

Varia-

Variationes sex mensium observatae in magno Oceano australi & Capite meridionali Californiae in Insula Guayanae

five Guayanae.

Januarius 1720.	Lat. correct. sing. diebus.	Long. Occid. a Lond.	Variationes Orient.
12	28	114.	03.
13	28	114.	02.
14	20	115.	02.
15	19	115.	02.
16	18	116.	02.
17	18	117.	02.
18	17	117.	02.
19	16	118.	02.
20	15	118.	01.
21	15	120.	01.
22	14	122.	01.
23	14	124.	00.
24	14	126.	00.
25	14	129.	00.
26	13	131.	00.
27	13	132.	01.
28	13	134.	01.
29	13	136.	01.
30	13	139.	01.
31	13	142.	01.
Febr. 1	13	144.	01.
2	13	147.	01.
3	13	150.	02.
4	13	153.	02.
5	13	155.	02.
6	13	157.	02.
7	13	100.	02.
8	13	163.	03.
9	13	165.	03.

Kk 2

Februa-

Februarius 1797.	Lat. correct. sing. diebus.	Long. Occid. a Lond.	Variationes Orient.
10	13.	44 167.	26 04. 00
	13.	36 169.	56 03. 45
	13.	33 172.	27 04. 00
	18.	36 175.	00 04. 30
	13.	32 177.	21 05. 20
15	13.	40 179.	28 06. 30
	13.	47 181.	24 07. 00
	13.	54 183.	22 07. 30
	13.	52 185.	37 09. 00
	13.	40 187.	42 10. 15
20	13.	28 189.	49 11. 00
	13.	21 191.	30 11. 30
	13.	12 193.	25 12. 00
	13.	07 194.	37 11. 50
	13.	10 195.	51 11. 00
25	13.	03 197.	51 10. 0
	13.	00 199.	03 09. 50
	18.	57 200.	16 09. 30
	12.	54 202.	20 09. 00
Mart.	12.	58 204.	12 08. 40
	13.	04 206.	06 08. 20
	13.	05 207.	33 08. 00
	13.	05 209.	04 07. 50
5	13.	02 211.	54 07. 30
	13.	07 212.	42 07. 10
	13.	07 214.	07 07. 00
	13.	03 215.	28 05. 50
	13.	03 217.	11 06. 30
10	13.	16 218.	27 05. 40

Idem

Idem *Hallejus* communicat variationes actus magneticæ a *Rog-
rio* in mari pacifico factas, quod inde confirmantur, quæ an-
te annos 40 defectu observationum in eorum parte conjectan-
do affectus fuerat. Optat ut Galli observationes publicæ juris fa-
ciant in itineribus ex regnis *Peruvianis* & *Chilensibus* in *Chinam* fa-
ctis instituendas & Hispani alias, quæ sperare licet in reditu ex *Lu-
centis* in novam Hispaniam. Observationes *Rogertanas* ob utilita-
tem modo hic p. 259 & 260, cum aliter fieri non possent, transcripti-
mus. Idem *Hallejus* artem suam vivendi sub æquis in Transactio-
nibus Num. 349 propositam ulterius perficit, ut amplior evadat
ejus usus. Referuntur quoque observationes auroræ borealis, quæ
d. 6 Febr. A. 1721 visa *Dublini* in *Hibernia* & in *Devonia* Comitatu
in Anglia a *Samuele Cruwys*. Stellæ apparuerunt tum per materiam,
quæ speciem auroræ exhibuit, tum quæ sub forma nubium ad ze-
nith usque ascendit, tum quæ per modum radiorum evibrata.
Radiorum alii per integrum fere horæ spatium eodem loco per-
sistere, nec colorem suum, quo conspiciui fuerat, immutarunt, alii
vero celeriter evibrati statim disparuere, quævis & ipsi colore
tingerentur. Motus fuit ad horizontem obliquus: lux tanta,
quæ horæ in horologio aureo portatili distinguenda sufficiebat.
Leguntur ibidem observationes *Leonvembekii* de fibris muscula-
ribus piscium: Detexit perinde et in fibris muscularibus anima-
lium ingentem vasculorum numerum secundum longitudinem
excurrentem, quæ ortum trahere ipsi visa sunt a membranis fibras
tegentibus. Vascula nitrum ex membrana in tunicam fibræ in-
gressa per interiorem ipsius superficiem sparguntur in plures ra-
mos minores, qui maximam partem fibræ componunt. Idem
Leonvembekius per microscopis observavit innumera vascula, per
quæ particulae farinæe in semine adducitur nutrimentum. Eo-
dem optime petere oculo armata expertus est in *soho* & *pisi*.
Taylorus quædam experimenta de magnetismo refert, quibus
confirmatur, decrementsa vis magneticæ in distantia majoribus
esse velociora, quam in minoribus.

Num. 369, pro mensibus Septembri, Octobri, Novembri &
Decembri, *Edmundus Hallejus* quædam monet circa methodum
determinandi loca planetarum per observationes appulsus earum

ad stellas fixas. Non aliam observationem accuratius ab Astronomo institui posse censet, quam appulsus planetarum ad fixas. Suedet igitur, ut fixarum telescopicarum in zodiaco loca determinentur & catalogis inserantur, ut observationes istiusmodi crebriores haberi possint, quas alias rarissimas sunt. Ipse determinat loca duarum fixarum telescopicarum, ad quas *Galileus* in Nuncio fidereo Joveas & in *Astronomia Reformata Ricciolus* Saturnum retulit. Illius longitudinem ad tempus Catalogi Britannici refert ad $11^{\circ} 13' 24'' 33'$ cum latitudine australi $25'$, hujus vero ad idem tempus seu principium anni 1690 ad $17^{\circ} 29' 24''$ cum latitudine boreali $2^{\circ} 0' 30''$: ubi notat, *Ricciolus* in determinanda Saturni latitudine commisisse errorem 7 minutorum. Idem *Hallejus* describit perhelion d. 26 Oct. 1721 a se observati. Corona Solem ambiens & Iridis coloribus superbiens ab eo 23 circiter gradus distabat. Cetera vero ad phænomenon hoc spectantia ob aerem minus perspicuum observare non potuit. *Whistonus* vero d. 23 Oct. observavit halonis segmentum majus & in eo duo parhelia Soli directe opposita & candida albicantes in oppositum Solis projectientes. Cauda orientalis longitudo erat 20 aut 25 circiter graduum, occidentalis 10 vel 12. Utraque erat acuminata. Parhelia obversa Soli parte rubebant, averfa vero pallebant. Altitudo Solis erat 223 circiter graduum & halo concentricus horizontem stringebat. Medio loco inter zenith & verticem Coronæ seu halonis conspicebatur iris inverfa, colore rubro in convexitate horizonti obversa conspicuo. Distabat scilicet a vertice halonis 23 gr. quanta erat semidiameter halonis verticalis. Semidiameter Iridis, cujus centrum erat in zenith, 21 graduum. Ventus australis partem halonis versus Occidentem sitam in figuram ovalem immutabat, ita ut parhelia aëre adhuc conspicua non amplius in halone, sed uno circiter alteroque gradu ab eodem relictis viderentur. *Parvatus Blas* observationes quasdam de generatione plantarum exhibet ab hortulano curiolo *Philippo Milero* ipsi communicatas. Observavit is, deesse semini punctum vite, nisi impregnetur farina staminata summitatibus adherente. Cum tamen ex tulipis separato quodam in loco plantatis staminibus excedissent, maxima cautione adhibita, ne quicquam

fari-

farina: statim dispergeretur; ad quibusdam ex aliis tulipis in eadem deferri vidit, quanta ad fecundandum semen sufficit. A poponibus cum refecaret flores, nullum prorsus fructum obtinuit. Negat tamen *Blarius*, singulis farina: globulis inesse plantulam ad semen deferendam, propterea quod per effluvia florum vicinorum semen immutari statuit. *Georgius Graben*, horologipocus, d. 21 Dec. A. 1721 extraordinariam motum Mercurii in barometro altitudinem, quae erat 30. 8 $\frac{1}{2}$ digitorum; *Jacobus Jurinus* docet, qua cautione opus sit in examinanda gravitate specifica solidorum, ponderatione in aqua facta. Jubeat scilicet ex poris educi aerem, ut liber pateat aquae in eos ingressus. Aquam, cui immergitur corpus porosum, ante calefieri jubet, quam sub vase per siliam evacuando collocatur. Monet tamen aquae calidae non immergi debere corpora ex quibus tinctura extrahitur, & necessitatem cautionis exemplo calculorum humanorum probat. *Eduardus Nais* Chirurgus describit ossificationem arteriae cruralis, quam in viro 67 annos nato observavit, *Benjaminus Langwith* d. 17 Dec. A. 1721 eandem vidit horizontalem in rore copiosissimo. Figura apparebat hyperbolica, vertex oculo obversus exiguo intervallo ab eodem distabat. In vicinia seu prope verticem colores erant illustriores, quam in remotis crurum partibus ad aliquot centenas perticas protensis. *Leutenbeckius* narrat, quae de osculis sive spiraculis foliorum baxi & de lanugine malorum persicorum & cydoniarum observavit. Duodecim baxi oscula sibi contigua diametro pili porcini longitudine respondere deprehendit, calculoque inito numerum osculorum, per quae perspiratio & exhalatio fit, 34480 in uno folio determinat. Floccos lapidos in malis persicis & cydoneis multitudini osculorum penitentem diffusorum numero pares existimat, quippe ex illis efflorescentes. *Ossifera* inventum perpetui mobilis primum nunciavimus eruditio in Actis A. 1715 p. 46. Cum tunc temporis in pago prope Cizam sito curiosi spectanda obijceretur machina: prorsus singularis; inter alios spectatores eam cum *Taubero*, viro in rebus mechanicis versatissimo, oculis usurpavit *Leibnitzus* & admiratus est. Experimenta ad reselendos obrectatores ab inventore facta retulimus in Actis A. 1718

p. 497. Edidit anno sequenti *Orffyreus* Cassellis in 4 historiam inventi sui lingua Germanica & Latina sub titulo : *Triumphantis perpetui mobilis Orffyreani*, cujus nullam in his Actis fecimus mentionem, cum relatio anno præcedente 1718 inserta sufficere nobis videretur. Obiter notamus, sub finem illius historię in incredulos canere poetam *Lebhartum Zambach de Kesfeld*, Astronomicis inventis celeberrimam, Mathematicos Professore Cassellanum, ob ignoratam causam effectum negari non posse contendentem, qui in omnium oculos incurrit. Cum igitur plurimi sibi perfuserint, rotam *Orffyreanam*, quæ motum æquabilem per 14 & plures dies factis experimentis continuasse deprehensa fuit, absque ullo impetu extrinsecus accepto, & cujus motus continuati causam a singulati artificio mechanico in structura interna adhibito pendere didicit Serenissimus Hassiæ *Landgravius*, summus *Orffyreus* Mæcenas, rerum mechanicarum ipse expertissimus, cum structuram internam contempleretur, esse perpetuum mobile vere mechanicum. *Cel. Desagulterius* evincere conatur, falso niti principio eos, qui ex motu gravitatis exemplo *Orffyreus* perpetuum mobile construi posse arbitrantur. Sumunt enim, pondera æqualia inæqualiter ponderare debere, si pondus ascendens minore intervallo removeatur a centro quam descendens. Errant autem, iudice Nostro, in eo, quod putent, velocitatem ponderis æstimandam esse ex linea, quam centrum ponderis describit, cum tamen æstimanda sit ex altitudine, per quam ascendit, vel descendit. Rationem vero nullam reddit, cur rota *Orffyreana* absque ullis rotis & elateribus in structura interna adhibitis motum per plures dies absque ulla imminutione continuare potuerit & cur spes nulla superfit, fieri posse, ut per longiorem temporis tractum, immo per omnem, quo structura integra conservatur eundem continuet. Gallus quidam ingeniosus, cui *Du Gues* nomen est, communicavit methodum, navem in mari juxta directionem datam agitandi, etsi ventus non spiret. Inventum ad militem transportandam utile & ratione, & experimento confirmat. *Rotlandus* experimento probat, quod in fluviiis multiplici possint ostere maximo numero, si aliquot centena eidem committantur. Experimentum, quod laudat, est octo vel novem anno-

annorum, cumque exiguo fundi spatio fuerint commiffæ ostrez circiter trecentæ vel quadringentæ a quodam Nobili, hoc tempore sese jam diffuderunt per aliquot milliaria Anglica. Diffusionis causam allegat fluxum & refluxum, quem patitur flumen ob viciniam maris.

CONTINUATIO MATERIÆ DE TRAJECTORIIS RECIPROCIS; imprimis de PANTOGONIA, que pro diversa axis positione se ipsam in quovis angulo dato constanter secat: Item determinatio alterius reciproce algebraicæ omnium post primam simplicissima. Conf. Act. Erud.

1722, 1723, 1724, 1725. Autore JOH.

BERNOULLI.

§. 1.

Quanquam ab aliquot annis multa & varia hinc inde in lucem prodierunt ad problema Trajectoriarum spectantia, jucunda non minus quam utilia; multum tamen abesse existimo, quo minus secundam istam materiam omnino exhaustam esse credamus. Meæ multiplices solutiones, analyfes, constructiones, demonstrationes, annotationes & quæ alia in eam rem faciunt, legi possunt in Actis Lipsi. quibus ansam dedit velitatio illa sat diu me inter & Anonymum Britannum, in hunc usque diem mihi ignotum, intercedens.

§. 2. Is cum vidisset, me sibi identidem provocanti aliaque post alia de novo proponenti nunquam defecisse, desistit tandem ab importuna compellatione abruptoque commercium litterarium, haud quidem mihi valde gratum, quia nesciebam quo cum genere viri mihi res esset, a quo tamen commercio non abhoruissem, si non perrexisset nomen suum pertinaciter celare. Ut enim quod res est libere dicam, parum videbatur gloriosum decertare cum ignoto, quem si viceris nihil tibi proderit victoria, cum nescias a quo palmam repetere liceat, sin aliter evenerit ut succumbas, in triumpho te ducere non cunctabitur Victor, apud Anglos præsertim, ubi quamplurimi sunt, qui immani odio & invidia flagrant in exterorum viros & merita. Aliam certe

LI

cau-

causam, cur Anonymus noster aperto Marte pugnare defugerit, nullam video, quam ut posset aut tuto vincere aut impune vinci.

§. 3. Monebat quidem, ut verum suæ mentis propositum dissimularet, sibi non fuisse in animo, mecum inire certamen; interim eodem in loco urget, se invenisse mirabilem aliquam curvam, ejus ~~istat~~ ut illa sit trajectoria reciproca non tantum pro uno angulo dato, sed pro infinitis aliis, prout alius atque alius in illa assumatur axis *inversionis*, quo nomine voco rectam illam, circa quam curva inverfo situ posita & hinc inde mota, altera alteram constantem in angulo dato secat. Subindicabat simul Noster in litteris d. 22 Febr. 1723 datis, hoc quod tanquam soluta difficillimum credebat, *et se mihi proponi potuisse, si me tentandi animum habuisset*. At haud ægre olfaciens sub istis verbis latere tacitam provocationem, applicui animum e vestigio ad illud quicquid erat problematis solvendum; quod cum brevi feliciter evodissem, perscripsi sine mora me totum detexisse mysterium & demonstrare posse id quod ipse sine analysi & demonstratione communicaverat; atque ne dubitaret adjeci quædam observata, ex quibus certo concludere potuisset, non vanum esse quod assereram.

§. 4. Ille non contentus mea demonstratione novos movit scrupulos, dubitans scilicet in responsoria epistola d. 13 Maji scripta, utrum ego præter nudam quam dederam demonstrationem suæ propositionis invenierim; quoque solutionem & solutionis fundamentum; *alia*, inquit, *res est propositionis demonstrationem videre, alia vero fundamentum, unde inventa sit, percipere*. Indignabar nonnihil, ut verum fatear, eam adversarii morositatem, quam nemo alius paulo tantum æquioris animi habuisset: Ideoque in vitis negotiis, quibus nos in publica statione constituti nunquam non distinemur, accinxi me protinus ad exarationem prælongæ epistolæ die 17 Julii 1723 dimissæ ad Antagonistam multo ut apparet otio abundantem, in qua ut ulterioribus altercationibus ansam præciderem, omnia capita minutissime exposui, ex quibus cernere posset me certo ad ima usque novi hujus problematis fundamenta penetrasse, aliaque multa communi-

cavi

cavi & monui generatim spectantia ad rem nostram de Trajecto-
riis reciprocis: hactamen addita seria declaratione, *nullas illas
in posterum abis me expectandas esse litteras, si me diutius ignorare
suerit nomen suum.*

§. 5. Sive igitur nihil amplius habuerit quod reponeret, sive
quod maluerit filere quam se, quis esset, notum facere, sive, ut
probabile est, utrumque sit silentii causa, ab eo nihil ulterius re-
sponsi loco in hunc usque diem vidi. Quare nunc lubet cum pu-
blico communicare principaliora ex Epistola illa mea ad Anony-
mum postremo data, & quaedam admiscere ad illustrationem
eorum quae obiter tantum tetigeram; inservient ad notitiam cu-
riosorum partim, partim ad analyseos parum hactenus usitatae
perfectionem. Quod inter cetera eo lubentius facio, quia ob-
servare licuit, Anonymum nostrum hanc materiam intricate ma-
gis quam accurate pertractasse in longo suo atque intellectu per-
quam difficili & obscuro schediasmate, quod in Actor. Erud.
Supplem. Tomo VIII, extat excerptum ex Transact. Londin.
Quantum praesertim attinet ad descriptionem illius trajectoriae
reciprocae (quae *Pantogonia* vocari potest) ea proprietate gau-
dentis, ut infinitos habeat axes inversionis inter se parallelos,
adeoque problemati satisfaciat non pro uno tantum angulo da-
to sed pro infinitis aliis datis pro lubitu, assumto nimirum alio
atque alio axe ut casus exigit: hujus descriptionis, quam dat No-
ster in praefato Supplem. Tomo VIII pag. 253 vix aliquod
certae analyseos vestigium videre est. Non itaque ingratum spe-
ro me facturum perspicuae methodi Amatoribus, si rei funda-
mentum ipsamque qua usus sum analysin, prout eam Antagonista
meo ante 4 abhinc annos perscripsi, hoc loco apernere.

§. 6. *Problema.* Inveniendae & construendae est super recta
positione data AC (Fig. 1) linea curva ABC, quae conversa cir-
ca quamcunque perpendicularem ad AC, ex gr. circa FN, &
deinde ultro citroque mota, motu parallelo ipsi FN, se ipsam
semper fecet in angulo constanti qui duplus erit anguli AFN;
atque ita si circa axem alium ex gr. DL invertatur curva
ADC, ut sit angulus intersectionis perpetuo duplus anguli
ADL &c. *Preparatio ad solutionem.* Sit AC recta abscissarum

TAB. III.
Fig. 1.

in qua nempe concipio sumi abscissas AL, AM, AN, AO, AP, AQ &c. in progressionem arithmetica, ita ut applicataz LD, ME, NF, OB, PG, QH &c. æquali a se invicem distent intervallo. Hinc per ea quæ explicavi in Actis Lips. 1722 p. 398 §. 1 & 2, assumpta EM pro axe inversionis, id curandum est, ut angulus ADL + ang. AFN fiant = 2 ang. AEM, hoc est, ut tres anguli ADL, AEM, AFN sint continue arithmetice proportionales. Porro si jam FN debeat esse axis inversionis, oportebit pariter tres angulos AEM, AFN, ABO procedere in continua proportionem arithmetica; idem concludetur de tribus AFN, ABO, AGP, item de tribus ABO, AGP, AHQ, & sic deinceps. Unde liquet totam seriem angulorum ADL, AEM, AFN, ABO, AGP, &c. quousque libuerit continuatam formare progressionem arithmeticam, dum & abscissæ AL, AM, AN, AO, AP, &c. talem progressionem observant. Uade statim perspicitur, ad investigandam quam petimus curvam, nihil aliud agendum esse, quam ut assumpto ubivis puncto R pro initio abscissarum determinetur qualis sit curva ABC, cujus abscissa quælibet RM sit directe proportionalis angulo sibi correspondenti AEM, quem facit applicata EM cum tangente in puncto E.

§. 7. *Solutio & Constructio.* Problema huc reductum solvitur per vulgarem calculum differentialem ducitque simul ad sequentem constructionem quæ eadem opera analysin monstrat: Primo manifestum est, abscissas RM, ut comparari possint cum suis respectivis angulis AEM, eorumve potius mensuris, supponendas esse æquales arcibus alicujus circuli ad arbitrium assumti: sit itaque recta RT assumptæ longitudinis = 2 quadrant. peripheriæ alicujus circuli $\alpha\gamma$ (Fig. 1 & 2) cujus centrum ζ ; intelligatur arcus indeterminatus $\alpha\zeta$ cui æqualis supponatur abscissa RM; sitque radius $\alpha\zeta = a$, tangens $\alpha d = t$, sinus $\zeta e = x$, cosinus $\zeta e = y = \sqrt{aa - xx}$, arcus $\alpha\zeta = s = RM$, ME = u, cui proxima sit applicata me; erit $Mm = ds = aadt : (aa + tt) = dx : \sqrt{aa - xx} = -ady : \sqrt{aa - yy}$, ne = du. Ut igitur anguli AEM proportionales fiant abscissis RM, hoc est, arcibus $\alpha\zeta$ vel angulis $\alpha\zeta$, possum supponere angulum AEM seu Ee n esse æqualem angulo $\alpha\zeta$ vel cuivis ejus multiplo submultiplove;

sup-

supponamus ergo statim $Een = a\zeta$, erit $En, ne :: a\delta, a\zeta$,

hoc est, $ds. du :: \frac{aadt}{aa+tt}, du :: t, a$, vel, si mavis, erit En .

$ne :: \zeta e. s\zeta$, seu $ds. du :: \frac{adx}{\sqrt{aa-xx}}, du :: x, \sqrt{aa-xx}$ vel

etiam $ds. du :: \frac{-ady}{\sqrt{aa-yy}}, du :: \sqrt{aa-yy}. y$; ex prima ana-

logia habetur $du = a^2 dt : (aat + t^2)$, ex altera fit $du = adx : x$, ex tertia denique est $du = -aydy : (aa-yy)$. Hinc cognosco curvam quaesitam ABC describi, si facta abscissa $= RM =$ arcui $a\zeta$ sumatur applicata ME seu $u = c + \int a^2 dt : (aat + t^2)$, vel $= c + \int a dx : x$, vel $= c + \int -aydy : (aa-yy)$; per c intelligo quantitatem constantem arbitrariam.

§. 8. Trium horum modorum medius dat accurate constructionem Anonymi nostri, reliqui duo, etsi in expressione differunt, cum eodem tamen coincidunt, supponuntque omnes tres quadraturam hyperbolæ vel (quod in praxi longe facilius & concinuius est) logarithmos; sumta enim a pro unitate, fit $\int a^2 dt : (aat + t^2) = \log. t : \sqrt{aa+tt} / \int a dx : x = lx : a$, & $\int -aydy : (aa-yy) = l\sqrt{aa-yy} : a$. Hos autem omnes valores esse inter se æquales patet ex eo quod $t. \sqrt{aa+tt} :: x. a :: \sqrt{aa-yy}. a$.

§. 9. In his ita expositis consistit tota solutio & solutionis fundamentum; interim volebam ulterius progredi, quia liberum est statuere angulum Een æqualem non tantum simplici angulo $a\zeta$ sed cuivis ejus multiplo, hunc in finem ita procedebam: statuatur angulus $Een = 2$ ang. $a\zeta$, erit (quia tangens dupli anguli $a\zeta = 2aat : (aa-tt)$ ut calculum facienti patebit)

$En, ne :: ds. du :: \frac{aadt}{aa+tt}, du :: 2aat : (aa-tt). a$, adeoque

$du = (a^2 - att) dt : (2aat + 2t^2)$; facta igitur rursus abscissa $RM =$ arcui $a\zeta$, capiatur applicata ME seu $u = c + \int (a^2 - att) dt : (2aat + 2t^2)$, orietur etiam hoc modo curva quaesita ABC .

§. 10. Statuam porro angulum $Een =$ triplo angulo $\alpha \zeta \zeta$; cujus tangens $= (3aat - t^3) : (aa - 3tt)$; erit nunc $ds \cdot du$ ($\therefore \frac{aadt}{aa+tt} \cdot du$) $:(3aat - t^3) : (aa - 3tt)$. a , unde $du = (a^3 - 3a^2tt) dt : (aa + tt) \times (3aat - t^3)$. Et sic facta semper $RM =$ arcui $\alpha \zeta \zeta$, fiat applicata $ME = c + \int (a^3 - 3a^2tt) dt : (aa + tt) \times (3aat - t^3)$, describetur iterum curva optata ABC . Eodem ritu possum pergere, ponendo angulum $Een =$ quadruplo aut alii cuivis multiplo submultiplove anguli $\alpha \zeta \zeta$, & sic semper obtinebo diversam expressionem pro applicata ME , cui negotio inservit formula generalis quam exhibui in Actis Lips. 1722 p. 367, & jam antea in iisdem 1712 p. 330 pro inveniendis tangentibus arcuum multiplo rum ex tangente arcus simpli.

§. 11. Videtur prima fronte, omnes istas diversas expressiones applicatæ ME non posse non totidem diversas generare curvas ABC , sed re paulo penitius inspecta & ad calculum differentialem revocata, protinus liquet illas curvas esse omnes inter se easdem vel potius similes. Unde hoc emergit paradoxum, omnes has formulas $\int a^3 dt : (aat + t^3)$, $\int (a^3 - att) dt : (2aat + 2t^3)$, $\int (a^3 - 3a^2tt) dt : (aa + tt) \times (3aat - t^3)$ &c. per solas areas hyperbolicas vel quod perinde est per meros logarithmos integrari, adeoque nihil, ut alias in hujusmodi fractionibus rationalibus plerumque fit, absolute integrabile vel reducibile ad arcus circuli in illis comprehenditur, quod *a priori* invenire, res forsan esset difficilioris indaginis.

§. 12. Ceterum patet curvam nostram ABC habere duos ramos BA & BC similes & æquales: sumta enim in prima constructione (vid. §. 7 & 8) $RO =$ quadranti $\alpha \zeta \gamma$ erit angulus ABO rectus, sumtisque punctis M & Q æqualiter a puncto O distantibus erunt anguli AEM & CHQ æquales inter se, quanto enim AEM recto minor, tanto etiam ex natura curvæ angulus AHQ recto est major, & præterea $ME = QH$, nam utraque $= c + \int x$; a , vel (ob $a = 1$) $= c + \int x$. Patet insuper curvam duas habere asymptotas RS & TV parallelas applicatis; nam in punctis R & T , est ζ seu $x = 0$, ideoque $\int x = \int 0 = -\infty$; id est applicatæ prima

prima & ultima R S & T V sunt infinita in partes avertas duenda, quae proinde habent naturam asymptotorum.

§. 13. Ne curiosus Lector opus habeat longa disquisitione ad indagandum per quam viam ad enodationem propositi hujus problematis pervenerim; operae pretium erit ipsam quoque analysin in illius gratiam hic opponere, quae monstrabit, unicam tantum dari curvae speciem problemis solventem: quia cum supra vidimus in fine §. 6 curvae natura postulat, ut angulus AEM seu Ee n (Fig. 1) sit proportionalis RM, erit etiam elementum anguli Ee n, hoc est, Ee n = AEM proportionale elemento abscissae Mm. Sit itaque RM = z, ME = u, data recta arbitrariae longitudinis = a, atque ponamus, quod liberum est, elementum applicatae dn constans: erit, quemadmodum in Analyfi infinite parvorum docetur, ang. Ee n - ang. AEM = d u d dz: (du² + dz²), faciendum ergo est, curvae natura id exigente, d u d dz: (du² + dz²) = dz: a, quae aequatio licet sit differentialis secundi gradus, reduci potest ad aliam primi gradus, introducendo novam indeterminatam t, ponendo nempe dz = t du: a, adeoque d dz = (ob du constantem) dt du: a; quibus substitutis, mutabitur d u d dz: (du² + dz²) in a dt: (aa + tt) = dz: a, seu a a dt: (aa + tt) = dz. Quare assumpta tangente ad pro t, & radio ζ pro a, erit arcus αβ = s a dt: (aa + tt) = z. Ut vero etiam determinetur u seu applicata ME; notatur, quia dz = t du: a seu du = a dz: t = (substituto valore ipsius dz) a² dt: (aat + t²), fore u = a² ∫ dt: (aat + t²) = a ∫ dt: (a + t²/a) = (sumta avel ζ pro unitate) l(αδ: ζδ). Dico itaque, si describatur curva, cujus abscissa sit aequalis arcui αβ (Fig. 2) & applicata sit = l(αδ: ζδ), habere curvam esse quaesitam.

TAB. III.
Fig. 2.

§. 14. *Constr.* ex hac analysi non tantum fuit constructio illa, quam supra §. 5 dedimus & quam dedit quoque Anonymus, sed & haec altera inde deducitur per logarithmos procedens longe facilior & concinnior: sit quadrans circuli αβγ (Fig. 3) cujus centrum ζ, tangens indefinita αB. Producta αζ versus V, super ea tanquam asymptoto describatur logarithmica γS T, transiens per γ, cujus subtangens sit aequalis radio ζγ: jam per quodlibet

Fig. 3.

libet punctum C in quadrante assumtum agatur asymptoto parallela CS occurrens radio $\zeta\gamma$ & logarithmicis in punctis R & S ; tum ad abscissam AM factam æqualem arcui aC applicetur ME æqualis ipsi RS : dico punctum E fore in curva optata BEG .

§. 15. *Demonstr.* Demisso perpendicularo CS & ducta per C secante $\zeta\delta$, quæ repræsentant easdem lineas CS & $\zeta\delta$ in fig. II. Hæret RS esse logarithmum ipsius $R\zeta$ vel $C\delta$; quia vero $\zeta\gamma$ seu $\zeta\delta$ sumitur loco unitatis est $R\delta$ logarithmus rationis $C\delta:\zeta\delta$, hoc est, $a\delta:\zeta\delta$, quare cum AM sit = arcui aC , & $ME = RS = 1$ ($a\delta:\zeta\delta$) erit punctum E in curva BEG , quæ habebit conditionem in analysi inventam; ergo BEG est curva quæ petebatur. Q. E. D.

§. 16. *Coroll.* Cadente puncto C in γ , ita ut arcus aC fiat = quadranti $aC\gamma$, erit & ipsa AM quæ jam est $aB = aC\gamma$, & RS vel $ME = 0$. Abeunte vero C ultra γ , ita ut arcus aC tanto jam major fiat quadrante, quanto antea minor erat, manifestum est easdem recurrere applicatas RS vel ME , dum interim abscissa AM tanto excessu superat aB quanto prius ab eadem superabatur: unde patet esse curvam GEB continuari ultra B in alium ramum priori GEB omnino similem; quod quidem supra (§. 12) alio modo jam demonstratum fuit, sicuti & id quod curva habeat duas asymptotas parallelas, quandoquidem existente arcu $aC = 0$, vel = 2 quadrant. inde fit RS vel $ME = \zeta\gamma$ vel $a\gamma$ quæ est infinita.

§. 17. *Solutio 1.* Ex eo quod in §. 13 per analysin nostram invenimus unam tantum æquationem differentialem $a dt : (a + t) = dx : a$, quæ sane primi est gradus, merito conclusimus, non nisi unicam dari curvæ speciem, quæ optatum effectum præstare possit, quia si aliæ præterea darentur curvæ ab inventa diversa, hæ non possent subterfugere analysin, quippe quæ, cum fuerit insulsa ad problematis conditionem, comprehendere utique debet omnes quæ ei satisfaciunt curvas. Interim aliter videtur concludendum esse per ea quæ dedi in Actis Lips. 1722 p. 426 §. 15, ubi demonstravi ex una eademque trajectory reciproca generalitatis aliam naturam diversas: ut si ex. gr. ABC (Fig. 4) sit trajectory reciproca, ex cujus quolibet puncto I ducta intelligatur

TAB. III.
Fig. 4.

gatur recta FK axi inversionis parallela & equalis arcui BF ,
 tanto initio B ubicunque libuerit (eo enim hoc initio, eadem
 tamen semper generatur curva RBK) ostensum est in loco allega-
 to punctum K esse in nova trajectoria reciproca RBK , quae cum
 priori communem habeat axem inversionis & in sua inversio se
 interfecabit in angulo constanti, dimidio nempe ejus in quo
 prior ABC se inverfam secat; quando igitur proposita ABC
 gaudet natura Pantogonia, hoc est, ut habeat infinitos axes inver-
 sionis, circa quos singulos conversa se interfecit in alio atque
 alio angulo constanti, facile intelligitur, etiam alteram inde ge-
 neratam RBK necessario esse Pantogoniam: quid autem? annon
 curva RBK est speciei omnino diversae ab ea cujus est ABC ? ita
 est profecto, generaliter loquendo; nam qualiscunque sit ABC ,
 altera RBK ab ea valde differet & plurimum toto genere, quod
 vel ex eo intelligi potest, quia si curva ABC sit algebraica, erit
 RBK transcendens, nisi forte, quod rarissimum, ABC sit rectifi-
 cabilis, sic ex. gr. ABC existens circulo, orietur inde RBK Cy-
 clois. Hoc enim ita se habeat, videtur atque non unam tantum
 speciem trajectoriae reciprocae pantogoniae ABC dari, sed aliam
 quoque quae eo quod dictam est modo ex prima describitur RBK ,
 & postea ex hac tertiam, ex tertia quartam, & ita infinitas alias.
 Verum enim vero, quod singulari hic est, & praeter expectatio-
 nem accidit, omnes illae curvae sunt similes ejusdemque adeo na-
 turae & speciei. Hinc sequens fuit Theorema, quod ita enuncio:
 „Sit curva ABC pantogonia, qualem supra §. I. definiimus & in-
 „de alia descripta RBK , quae fit duendo FK , asymptoti RS , & V
 „parallelam & aequalem arcui BT ; dico duas illas curvas esse
 „similes.

§. 18. *Demonstr.* Caplatur punctum B pro initio arcuum re-
 secandorum BF in vertice principali curvae ABC ; jam enim mo-
 mentum tandem (cum RBK generari quocunque in loco initia-
 um B sumatur; sit R punctum in quo generata RBK occurrit asym-
 toto RS , quod ibi erit ubi sumus, quod rursus DA in infinitum
 continuato circumplectatur concipitur; sui evolutione tandem
 super incidens asymptoto SR pertingit ad R . Ex R & B arcum ad
 asymptotam perpendicularis RO , BT ; duabusque nullo modo duabus
 applicatis proximis LK , LM , quae fecerit rectam BT & curvam

MM

BFC

$BE C$ in punctis L, Γ & λ, γ ; abscindantur ex $T B$ duæ absciffæ proximæ $T I, T i$ quæ sint dimidiæ ipsarum $\theta Z, \theta \zeta$ atque in punctis I, i , applicentur $I H, i h$; quare si intelligantur lineolæ $K o, h n$, elementis absciffarum $Z \zeta, I i$ parallelæ ideoque etiam æquales, erit $k o = h n$, quia $\theta Z = 2 T I$ & $\theta \zeta = 2 T i$ proinde $\zeta L = 2 I i$. Cum vero ex natura curvæ $B H C$, est $T I$ ad $T L$, ut angulus $n H h$ ad angulum $L \Gamma \gamma$, erit angulus $L \Gamma \gamma$ duplus anguli $n H h$, & cum etiam per ea quæ demonstravi in Actis Lips. 1722 p. 406 §. 17, idem angulus $L \Gamma \gamma$ duplum sit anguli $o K k$, erit utique ang. $o K k = n H h$: hinc triangulum $o K k$ simile est triangulo $n H h$, ideoque $o K = 2 n H$, & summa omnium $o K$, hoc est, $Z K = 2$ sum. omnium $n H$, hoc est, $= 2 I H$. Unde sequitur $\theta Z, T I :: 2.1 :: Z K, I H$, id quod arguit curvas $R B K$ & $B H C$ esse similes, atque priorem $R B K$ longitudine duplam esse alterius $B H C$. *Q. E. D.*

§. 19. *Scholium 2.* Alter curvæ ramus pertinens ad $R B K$, huicque contiguus, sicuti $B A$ contiguus est ipsi $B C$, describitur infra asymptoton $R S$ per curvam quæ ipsius $A B C$ est conjugata & infra $R S$ existere intelligenda, situm habens respectu asymptoti similem priori $A B C$; ita ut quælibet medietas $R E K$ ad sui generationem requirat integram curvam $A B C$, cujus pars una dimidia $B H C$ dat $B K D$, altera $B A$ dat $B R$, quæ cum $B K D$ unam tantum medietatem $R B D$ constituit; illa nimirum $B K D$ fit prolongando applicatam $L \Gamma$ ad K ; hæc vero $B R$, retroagendo applicatam $I G$ ad P , ita ut utrobique sint $\Gamma K, G P$ suis respectivis arcibus $E I, B G$ æquales.

§. 20. *Scholium 3.* Id quoque notatu non omnino indignum, est. Trajectoriam nostram pantogoniam se ipsam in alio quocunque axis situ ad angulum constantem secare, modo alius is situs axis cum priori parallelismum servet, etiam si planum curvæ non invertatur, ut in aliis trajectoriis reciprocis fieri debet: Constituitur scilicet eius quælibet portio $G H C$ (Fig. 5) in situm $g H c$, ita ut axis $G P$ iam habeat positionem $g p$ priori parallelam, curvæque convexitas alteri non sit opposita, sicuti in reciprocis, sed eandem utrobique respiciat partem; dico si feratur alterutra motu parallelo secundum rectam $G P$ vel $g p$, fore perpetuo intersectionis angulum $c H C$ eidem constanti æqualem. Hujus rei veritas patet ex hoc quod ob similitudinem utriusque rami

$B H C$

TAB. III.
Fig. 5.

BHC & BGA (Fig. 4) situs inversus totius curvæ ABC non dif- TAB. III.
fert a situ directo; quocirca si concipiamus portiones CHG, cHg Fig. 4-5.
(Fig. 5) continuari in curvas integras, potest altera respectu alte-
rius considerari tanquam inversa, quæ proin se mutuo decussa-
bunt in angulo invariabili. Q. E. D.

§. 21. *Coroll.* Hinc trajectoria nostra pantogonia talis est, quæ
problemati satisfacit pro omni possibili intersectionis angulo, si ve
situm habeat inversum circa communem axem, si ve in eodem re-
linquatur situ, mutata tantum positione axis in aliam parallelam:
quæ proprietas, pariter ut prior illa, in nullam aliam curvam cade-
re potest. Sed de pantogonia satis.

§. 22. Quemadmodum his ceterisque hæcenus explicatis,
quæ cum Anonymo maximam ad partem communicaveram in
Epistola illa 17 Julii 1723, super omnibus punctis ad me tentan-
dum prolatis, ex assè satisfactum est, ita sperabam fore, ut ille vi-
cissim præstaret quod jure talionis ab eo exigebam, eoque magis
quod nihil proposuerim solvendum quam quæ sponte evata sunt
ex ipsius ejus probrietate de invenienda Trajectoria reciproca al-
gebraica omnium algebraicarum simplicissima. Postquam enim
hoc protinus solvissem & solutionem ei sine mora transmississem,
primo sub anagrammate, deinde per apertam explicationem ana-
grammatis addita constructione ab ipso met approbatam, quam
vide sis in Actis Lips. 1724 Mens. Jul. & postquam tandem ejusdem
constructionis dedissem in iisdem Actis 1725 M. Julio Demon-
strationem una cum Analyfi quæ me deduxerat ad parabolam
Cubicalem secundam tanquam ad curvam quæsitam; subnexui
ad calcem mei schediasmatis p. 325 novum problema vel potius
prioris soluti continuationem, invitans Anonymum, qui me jam
toties tentaverat semperque paratum & obsequentem deprehen-
derat, ut versa tandem vice responderet ipsa quoque ad problema
his verbis propositum: *Quæro ab eo, ut det illam trajectoriam reci-
procam algebraicam, quæ sit inter omnes, quas invenire potest in or-
dine simplicitatis secunda, ut quæ exhibeat æquationem inter coordi-
natas naturam curvæ quæsitæ exprimentem.* Cum vero jam per
biennium servet altum silentium, ex quo nihil boni ominandum,
mearum esse partium duco silenti succurrere; ea ergo solvendi
modum.

§. 23. Quandoquidem Parabola cubicalis secunda, quæ ut vidimus simplicissima est inter algebraicas problema solventes, occupat locum in tertio ordine Linearum algebraicarum, utpote cujus natura exprimitur æquatione inter coordinatas ad tres dimensiones ascendente; inquirendum est, an aliqua detur Linea ex quarto ordine, quæ habeat qualitatem Trajectoriz reciprocz, talis enim si erui possit, erit utique illa post parabolam præfatam omnium simplicissima, nisi forte, de quo tamen ob gravissimas rationes dubito, plures problema solventes in eodem ordine quarto existant, quæ ideo non forent simpliciores, sed tantum eadem simplicitate gaudentes: suffecerit ergo vel unicam dedisse ex hoc Ordine, ad cujus indagacionem non alia usus sum methodo, quam quæ generalis est & a me primum explicata in Actis Lipsi. 1722, M. Aug. ubi eam tantum adhibui circumspectionem, quæ ad electionem æquationis differentialis inter coordinatas earumque elementa spectat, ut integrando prodiret æquatio algebraica præ alia simplicitate enitescens; qua ratione apparet, rem esse meræ sagacitatis, quam quilibet in sublimiori analysi versatus habere potest, si probe attentus esse velit.

§. 24. Computi processus, quem institui, ita se habet: ex §. 3 p. 398 Actorum modo memoratorum 1722 liquet, proprietatem characteristicam trajectoriarum reciprocarum in eo consistere, ut

TAB. III. *sumtis, (Fig. 6) in utramque partem a communi initio abscissarum O (per quod nimirum axis inversionis OS transit) abscissis æqualibus OL, OM, rectangulum sub elementis utriusque applicata æquetur quadrato elementi alterutrius abscissa, hoc est, ut Bc x dy sit = ΠLl vel ΠMm . Sit OL = x, Ll = dx, adeoque OM = -x, Mm = -dx; & sit LB vel MD = y, cB vel nd = dy. Præterea duæ constantes quædam rectæ arbitrarie a & b: ex his formo hanc æquationem differentialem integrabilem dy = $\frac{(ab+2xx)dx}{ab} + \frac{2xdx\sqrt{ab+xx}}{ab}$, quam tribuo relationi inter elementa coordinatarum OL, LB; ea ut inserviat coordinatis ab opposita parte sumtis, scribendum est -x & -dx pro x & dx, & habebitur dy = $\frac{-(ab+2xx)}{ab} + \frac{2xdx\sqrt{ab+xx}}{ab}$. Ducendo itaque cB seu (ab+2xx)dx: ab+2xxdx $\sqrt{ab+xx}$: ab in nd seu -(ab*

$-(ab+2xx)dx:ab+2x dx \sqrt{ab+xx}:ab$, erit $ndxcB = -dx dx = Mm \times Ll = \Pi Ll$ vel ΠMm . unde sequitur æquationem nostram assumtam differentialem $dy = (ab+2xx) dx:ab+2x dx \sqrt{ab+xx}:ab$ habere conditionem requisitam, ut sit ad aliquam Trajectoriam reciprocam.

§. 25. Videamus nunc, quænam inde eliciatur æquatio algebraica: quia $\int (ab+2xx) dx = abx + \frac{2}{3}x^3$, & $\int 2x dx \sqrt{ab+xx} = (\frac{2}{3}ab + \frac{2}{3}xx) \sqrt{ab+xx}$; integrabilis sane erit æquatio $dy = (ab+2xx) dx:ab+2x dx \sqrt{ab+xx}:ab$; integratur ergo & habebitur hæc æquatio algebraica $y = (abx + \frac{2}{3}x^3):ab + (\frac{2}{3}ab + \frac{2}{3}xx) \sqrt{ab+xx}:ab$, vel multiplicando per $3ab$, hæc $3aby = 3abx + 2x^3 + (2ab+2xx) \sqrt{ab+xx}$. Positis vero rationalibus terminis ad unam, & irrationali ad alteram partem, erit $3aby - 3abx - 2x^3 = (2ab+2xx) \sqrt{ab+xx}$, sumtoque utriusque membri quadrato, ut asymmetria tollatur, emerget $9aabbby - 18aabbxy - 12abx^3y + 9aabbxx + 12abx^4 + 4x^6 = 4a^3b^3 + 12aabbxx + 12abx^4 + 4x^6$. Deletis delectis totaque æquatione ad 0 reducta, ut moris est, lucrabimur æquationem desideratam $4aabb - 9abyy + 18abyx + 3abxx + 12yx^3 = 0$, cujus ultimo in termino $12yx^3$ cum indeterminata simul ad quartam dimensionem ascendant, erit illa ad Lineam algebraicam quarti ordinis, adeoque hæc ipsa dabit Trajectoriam reciprocam omnium algebraicarum simplicissimam post Parabolam cubicalem secundam. Q. E. I.

§. 26. *Schol. 4.* Qui ulterius hanc materiam excolere voluerit, poterit iisdem vestigiis hic indicatis insistens vires suas explorare in venandis aliis trajectoriis reciprocis ex sequentibus Linearum ordinibus, rem enim non esse impossibilem ex iis cognoscere est, quæ præstitit felicissimi ingenii Juvenis Leonhardus Eulerus, & cujus sagacitate & acumine maxima quæque nobis pollicemur, postquam vidimus quanta ille facilitate & solertia in adyta sublimioris Geometriæ nostro auspicio penetravit. Is quippe, sicuti significavit in Actis Lips. superioris A. 1726 p. 363 hæc calcans viam ex quolibet altiori ordine Linearum unam saltem trajectoriam reciprocam eruendi methodum feliciter detexit, cur vero eam hucusque prefferit ratio est, quia Anonymo nostro nolebat præripere sufficiens tempus respondendi ad propositam sibi quæstionem.

nem, ad ejus enodationem tanto magis obligabatur Anonymus, quod ipsemet, suo exemplo, proponendi ansam dederat.

PETRI ZORNII BIBLIOTHECA ANTI-
quaria & exegetica in Scripturam S.

Tomi I Pars IV---X.

Francof. & Lipsiæ 1725, 8.

Alph. 2 pl. 12.

POSTeaquam A. 1726 p. 44 tres priores hujus operis Partes recen-
suimus, nunc subsequentes perlustrabimus, libros eos nomina-
turi, e quibus Cl. Autor excerpfit, quæ illustrando sacro Codici in-
serviunt. Primo igitur Parte IV, V & VI *Fortunii Liceti* librum de
Anulis antiquis contemplatur, eoque duce aliquot V. T. loca, qui-
bus servorum perforatas & annulatas aures habentium fit mentio,
interpretatur, e.g. *Pf. LXXXIV, 11*, cujus loci hanc exhibet paraphra-
sin: *Malo sub quavis conditione, etiam servitio perpetuo additus,*
non servi atriensis, sed vel mediastrini loco habitus, in Dei domo ata-
tem transigere, quam apud homines impios libertate largissime fru-
ens versari. Hinc e *Salmasii Specimine confutationis animadversio-*
num Desiderii Heraldi explicat locum *Apocal. V, 1*, ubi memoratur
βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὀπίσθεν. Tum e *Stephani le Moy-*
ne Epistola de Dodone occasionem capit lucem affundendi difficil-
limo loco *Hebr. XI, 37*, quem quidem in mendo cubare credit, &
pro *ἐπεσείθησαν* rescribendum censet *ἐπέσθησαν*, venditi sunt.
Sequitur *M. Meibomii de Fabrica trirremium* liber, e quo plura re-
petuntur ad illustrandum *τὸ ἑτεροζυγῆν*, quod *2 Corinth. VI, 14* ex-
stat; *Luca Holstenii* epistola de *veribus Dianæ appositis*, e qua duo-
rum locorum integritas defenditur, in quibus illorum *veruum* fit
mentio apud *Minucium Felicem* & *Prudentium*; *Guil. Saldeni*
Dissertatio de calculo albo, illustrans *Apoc. II, 17*, cui tamen non sub-
scribit Cl. Zornius, sed innui putat initiatis dari solitum album cal-
culum, cui novum nomen inscriptum, quod præter accipientem ne-
mo intelligeret. Hinc e *Jo. Lud. de la Cerda Scholiis ad Psalterium*
Salomonis producit interpretationem verbi *παράδειμα* *1° Matth.*
I, 19, qua tamen rejecta substituit meliorem; e *Jac. Gronovii Spe-*
leo Mitbræ aliquot N. T. illustrat, quibus respici videntur sacra Mi-
thriaca; e *Lipsii* libro de *Vesta & Vestalibus* disserit de igne perpetuo
populi sacri *Lev. VI, 3*. Pergit inde ad *Steph. Morini* Dissertatiouem de
salc

sale adspergi solito super urbium dirutarum ruinas, quam adhibet inter alia ad explicandum locum *Marci IX, 49: Omnis oblatio sale salietur*; ad *Chiffletii* Explicationem tituli sepulchralis *Geminae*, cujus tamen sententiam de causa, cur ethnici defunctis quietem sint precati, repudiat, ac certiores profert; ad *Catalogum Musei antiquarii Sam. Veyrellii*, e quo excerptam exhibet plerorumque rituum Pontificiorum cum ritibus prisca ethnorum convenientiam; denique ad *Hieron. Mercurialis* libellum *de accubitu, triclinio, & Maria Magdalena*, eaque hinc producit, quibus perspicuus redditur *Lucas cap. VII, 38*. Parte VII, VIII & IX occurrit primo loco *Petri Morelli* *Pompa ferax*, quo in libro clariora redduntur, quae sacris in libris relata legimus de unctione mortuorum, deque eorum ablutione, de tiliarum usu in funeribus, de vestibus scissis lugentium, de mortuis extra urbem sepultis, & alia hujus generis. Offert se hinc *Sebast. Fesebii* Epistola *de nummo Pylamenis, Paphlagoniae Regis*, qua de multorum Principum cognomento *Euseyētēs* differitur, adeoque illustrantur haec Christi verba *Luc. XXII, 25: οἱ εὐσευήτορες Εὐσευήτων καδύπται*. Incidimus inde in *Jac. Lydii* disquisitionem *de juramento, Cant. II, 7 & III, 5*, quod quidem non vult haberi juramentum proprie dictum, sed elegantem obtestationem. Hanc excipit *Jos. Scaligeri* Dissertatio ad *Exod. XVII, 16*, quam tamen *Cl. Zornius* non munit suo suffragio. Sequitur *Petri Seguinii* *Agathodemon*, quo in libello de sacro serpentum cultu agitur: quam occasionem arripit *Cl. Zornius*, non solum sua sensa expromendi de comparatione serpentis znei cum Christo cumque Diabolo, verum etiam *de throno Satanae Apoc. II, 13*. Progredimur ad *Joan. Ximenii* Disputationem *de malis citriis*, quae *Zornio* nostro occasionem praebet interpretandi vocabulum *κίτριον*, ter sacro obvium in Codice, item locum *Prov. XXV, 11: mala aurea in lectis argenteis*, denique, quid fuerit *Urim & Thummim*, quidque non fuerit, investigandi. Succedit *Caroli Patini* Dissertatio *de numismate judicium Paridis exhibenti, adjectumque murem*. Differit hac occasione *Cl. Zornius* de muribus saepe integras regiones vastantibus, atque ita illustrat *Sam. V, 6*. Delatus hinc ad *Contr. Sam. Schurzsteischii* *Antiquitates Ciliciae*, quid *Aetor. XVIII, 3, σκηνωτοειδῆ* sit, edisserit, simulque de *Tarsensium* studiis literariis potiora exhibet. *J. Boemi* Dissertatio *de barbaris Scytharum moribus* idonea ei visa est, quae adhiberetur explanandis Pauli verbis *Coloss. III, 11*, ubi *barbari a Scythis* distinguuntur. Pari modo, quid sit *Aet. XIX, 35, ὁ γερμανικός*, ex *Jo. Petri Bellorii* *Notis in numismata apibus insignita* manifestum facit. Hinc pedem promovet ad *Jo. Bapt. Porta* opus *de furtivis literarum notis*, ac deinceps ad *Huetii* Dissertationem ad *Jesa. LXV, 11, de Gad & Meni*, cujus tamen sententiam se jam A. 1722 singulari in disputatione refellisse addit.

addit. Commendat hinc *Henrici a Monte acuto* librum, *Demonis Mimica* inscriptum, quo is contendit, affinitatem illam, quæ Hebræorum inter & ethnicorum ritus intercessit, non ad Dei *συγκατάθεσις*, sed ad diaboli *κακοζήλιος* esse referendam. Subsequitur *Seldeni* *Dissertatio de iurejurando per Genium & Fortunam Principum*, *Dodwelli* *Diss. de tabulis calæ*, *Fr. Patricii* *Diss. de disciplina arcana in sacris gentium*, *Ettypon spoliorum templi Hierosolymitani ex Villalpando*, *Francisci Villamene Ager Puteolanus*, & *Alb. Rubenii* *Diss. de natali die Cæs. Augusti*: ex quibus petitur illustratio loci *Genes. XLII, 16*, ubi Josephus jurat per vitam Pharaonis; *2 Cor. III, 3*, ubi mentio fit *tabularum carnearum*; *Col. II, 14, 15*, ubi chirographum scribitur a Christo sublatum, & triumphus actus de principibus & potestatibus; aliorumque locorum, quorum mentionem brevitatis amore prætermittimus. Parte denique X, XI & XII tredecim libelli antiquariorum hic nobis repræsentantur ad lucem aliquot sacris locis inferendum. En eos eo ordine, quo hic commemorantur: *Jac. Rhenferdi* *Fragmentum de agonisticis veterum Arabum*, *Gabr. Simeonis* *Illustratio Epitaphiorum & nummorum*, *Jac. Zabarella* *de nobilitate gentis Valeria*, *Gaulmini* *Notæ ad Psellum de demonibus*, *Petri Lasene* *de gymnasio Neapolitano*, *Lud. Demontioffi* *de Gallo Roma hospite*, *Norisi* *de nummo Herodis Antipæ*, *Christ. Ravii* *de Dudaim*, *Cammarra* *de Teate antiquo*, *Phil. Rubenii* *Electa*, *Norisi* *Parænesis ad Harduinum*, *Pomp. Gaurici* *libellus de sculptura sive statuariâ*, ac postremo *Freinsheimii* *Diss. de potu calida*. His in libellis quæ illustrata sunt sacri codicis loca, brevissime indicabimus, adjunctis iis, quorum explicatio profecta est ab ipso Cl. Zornio. Scilicet *p. 165 sqq.* explicantur hæc verba: *Esto fortis & robustus*, *Jos. I, 6, 7, 9 & 18*, itemque *Iob. IV, 3, 4* occurrentia; *p. 186 sq.* Paulinum illud *ὁρῶσθε τὸν Gal. II, 14*, ex vetusto pancratio explicatur; *p. 909 sqq.* lucta Jacobi cum Deo *Gen. XXXII, 24* uberius illustratur; *p. 942 sqq.* de vestibibus albis *Apoc. III, 4*; *p. 955 sqq.* de Judæis ad Babylonis fluvios sedentibus ac plorantibus *Pf. CXXXVII, 1*; *p. 958* de collyrio *Apoc. III, 18*; *p. 975* de filiis lucis *Eph. V, 8*; *p. 1011 sqq.* de analogia fidei *Rom. XII, 13*; *p. 1039*, de Dudaim *Gen. XXX, 14*; *p. 1042* de verbis Christi: *Nondum erat tempus ficuum*, *Marc. XI, 13*; *p. 1076*, de funditoribus, qui dextra uti non poterant, *Judic. XX, 16*; *p. 1094* de Juda proditore suum abeunte in locum, *Act. I, 25*; *p. 1114* de veste coccinea, *Matt. XXVII, 28*; *p. 1151* de episcopo tepido ex ore Christi evomendo, *Apoc. III, 15*, doctæ proferuntur interpretationes. Sufficiant hæc specimina lectoribus nostris, facile hinc intellecturis, quam larga in hoc opere seges exhibeatur iis, qui intimos penetrare cupiunt in recessus obscurissimorum sacræ Scripturæ locorum.

第 (281) 卷
**ACTORUM
ERUDITORUM,**

Que Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. VII.

**MERCURII AC SOLIS CONGRESSUS IN
Astronomica Specula Bononiensis Scientiarum Instituti ob-
servatus d. 9. Nov. 1723; Autore EUSTACHIO MAN-
FREDI, ejusdem Instituti Astronomo & Acad.**

Socio.

Bononiæ, apud Constantinum Pisarrum, 1724, 4.

Plag. 5 Tab. xn. 1.

Clitius hæc Dissertatio rerum maximi ad Astronomiam mo-
menti plenissima cum lectoribus communicanda fuisset,
si ad nos maturius pervenisset. Preparatis horologiis in-
gressum Mercurii in Solem notavit celebris Astronomus tele-
scopiis binis vitro opacato munitis, altero undecim Campani,
altero octo pedum Bononiensium. Positiones Mercurii in disco
determinavit hoc altero; in quam rem filis parallelis instruxerat,
cum alio ipsis ad rectos insidente efficientibus reticulum in foco
de more extensum, cujus ope observatio poterat ad parallelos at-
que horarios circulos institui. Quæ quidem operam adjungen-
tibus suam cum Gabriele Manfredi Autoris fratre, ex profunda
Matheseos scientia dudum cognito, doctissimis Scientiarum Aca-
demie sodalibus *Jacobo Parma*, Philosophiæ, *Job. Baptista Ban-
dario*, utriusque Juris doctoribus, *Josepho Bolso Machese*, Par-
mensi, *Domitico Weber*, Helveto, & presentibus ex amplissimo
Senatorio Magistratu *Francisco Maria Gemiti Signio*, & *Alexan-
dro*

Na

dro

dro Duliolo Marfilio; nec non ipso Illustrissimo Aloyfio Ferdinando Comite MARSILIO; peracta fuit ut fequitur.

Tempora a meridie. d. 9 Nov.

3^h 26' 22" Nunc primum ortivus Solis margo foveola quaedam incisus Mercurium ingredientem prodidit, telescopio pedum XI, atque ex ejus foveolae figura apparuit, nec dum dimidiam planetae diametrum Solem ingressam. Eodem tempore detectus est Mercurius telescopio pedum VIII.

3^h 27' 45" Totum Mercurii corpusculum Soli immersum erat, ejusque limbum interius tangebatur telescopio pedum XI. Haec phaenomena paulo serius accidisse visa est, quam expectabatur, quasi planeta inter ingrediendum oblongus fieri, aut appendiculam post se trahere videretur, nescio an ex optica aliqua causa, nam postmodum plane rotundus apparebat.

I. 3^h 33' 26" Limbus praecedens Solis ad filum horarium reticuli.

3^h 35' 38" Mercurius ad idem filum.

3^h 35' 41" Limbus sequens Solis ad idem filum.

Solis diameter, quae juxta horarium protraheretur, intervalla 21 $\frac{1}{2}$ reticuli occupabat; eorundem intervallorum 11 $\frac{1}{2}$ intererant inter parallelos Mercurii & limbi Borealis, qui limbus in hac & sequentibus observationibus unum e filis reticuli aequidistantibus percurrebat. Quoniam hoc tempore refractiones nondum rotundam Solis figuram ad sensum immutare poterant, Solis vero diameter, quae ex tabulis Astronomicis probatissimis erat 32' 34", intervallis 21 $\frac{1}{2}$ reticuli respondebat, scire licet, inter Borealem limbum Solis, ac Mercurium intercapedinem (quae observata est intervallorum 11 $\frac{1}{2}$) fuisse 17' 25". Pari ratione cum a transitu praecedentis ad transitum sequentis limbi Solis per horarium circulum 2' 11" temporis effluxerint, a Mercurio autem ad limbum sequentem 3', patet, ex ea, quam diximus, Solaris diametri mensura, Mercurium a sequenti, sive orientali Solis limbo, secundo circuli maximi 43' distitisse. Eadem ratione in sequentibus observationibus declinationes Mercurii a Boreali atque elongationes ab orientali margine supputatas, & ad scrupula maximi Circuli reductas consignavimus.

II. 3^h

II. 3^h 43' 57" Limbus præcedens Solis ad horarium.

46 5 Mercurius ad horarium.

46 12 Limbus sequens Solis ad horarium.

Declinatio Mercurii a Boreali Solis Limbo ex intervallorum observatione elicitæ 16' 52". Elongatio ejus a Limbo orientali, ex temporibus annotatis 1' 41" accurata observatio.

III. 3^h 48' 7" Mercurius ad horarium.

48 15 Limbus sequens Solis ad horarium.

Declinatio Mercurii a limbo Bor. 16' 48" ejusd. elongatio a limbo Orientali 2' 9". Per idem tempus Mercurii magnitudinem iterum, ac sæpius æstimantes intervalli unius partem nonam in diametro exæquare judicavimus. Erat ergo planetæ diameter 9° circ. max.

3^h 49' 50" Mercurius ad horarium.

50 0 Limbus sequens Solis ad hor.

Elongatio igitur planetæ a limbo Orientali 2' 25". Declinationem non notavimus.

IV. 3^h 52' 47" Mercurius ad horarium.

52 57 1/2 Limbus sequens Solis.

Elongatio a limbo orientali 3' 8". Inter hæc Mercurii figuram in eo telescopio, cui reticulum inerat, quam altero pedum octo, curiosius inspecta nonnullis minime rotunda, at ovalis æstimabatur, longiori ejus diametro ita posita, ut cum horario circulo angulum semirectum paulo amplius, a Borea in ortum efficeret. Ad hæc planetam quadam veluti nubecula, quemadmodum solares maculæ solent, circumseptum se vidisse quidam arbitrati sunt.

V. 4^h 6' 56" Mercurius ad horarium.

1 9 Limbus sequens Solis ad hor.

VI. 4^h 5' 3" Mercurius ad horarium.

5 17 Limbus sequens Solis. Declinatio a limbo Bor. 15' 45", elongatio ab Orientali 3' 23".

VII. 4^h 10' 55 1/2 Mercurius.

11 13 Limbus sequens Solis; a limbo Bor. 15' 40"; ab Orientali 4' 13".

4^h 13' 21" Mercurius.

4^b 13 39 Limbus sequens. Elongatio igitur a limbo Orientali 4' 21".

VIII 4^b 14' 56^b Mercurius.

15 16 Limbus sequens Solis. Elongatio a limbo Orientali 4' 49".

IX 4^b 29' 12" Mercurius ad horarium,

29 36 Limbus sequens Solis. Declinatio a limbo Bor. 14' 35"; elongatur ab or. 5' 48". Post hæc iterum telescopio ped. XI. Solem inspicientes ad occasum persecuti sumus. In eo Mercurium perpetuo rotundum, et si inter horizontales vapores fluctuantem, neque ulla involutum nubecula vidimus. Hactenus verba auctoris.

Atque hic annotandum, Romanis adscriptis numeris distinguere illas observationes, quæ ad definiendas planetæ in Sole positiones pertinent, quales Fig. 1 exhibentur. Quod declinationum mutationes non respondeant ubique (licet aberratio non excre-

TAB. IV.
Fig. 1.

Fig. 2.

scat ad dimidium unius minuti) temporum incrementis, id partim vagis & inconstantibus refractionum variationibus, partim pro suo candore ipsarum observationum exiguis errorculis tribuit, atque difficultati fila ad debitum situm exquisite seorsim componendi. Quod autem ex constanti refractionum effectu observata afficere potuit, quatenus per Theoriam refractionis fieri potest, sic exactissime exiit. In Figura 2 sit FKNY discus Solis irrefracti; dato tempore observationis corrigendæ dabitur Solaris centri altitudo vera, hincque ope Tabulæ refractionum, visus sit Kb equalis differentie refractionum centri & limbi superioris in verticali KY, & b erit locus visus ipse K ex effectu refractionis. Et eodem modo liceret quodvis punctum T reducere ad t, quo per refractionem transfertur; sed suffecerit sane K ad b & Y ad L, reduxisse, & descripsisse circa FN binas Semi-Ellipses alteram dimidii axis minoris bS, alteram SL, nam Fb NL erit quam proxime figura Solis refracti. Porro ad tempus observationis datur angulus HSK, sub verticali KS, & horario HS, sit autem SP normalis ad HS, adeoque eadem cum parallelo per centrum Solis. Jam ad unum vel alterum minutum post observationis momentum, queratur de-

nuo

mo altitudo centri vera, refractione competens, & proinde alti-
 tudo visa: Intervallum temporis assumptum reducatur ad partes
 circuli paralleli deinde maximi, fitque ejus mensura ex eodem
 modulo cum semidiametro SN desumpta, SP; ducta PH ipsi
 KY parallela verticalem exponet, in quo Sol haret post tempu-
 sculum assumptum, & si PA fiat aequalis differentiae refractionum
 Solaris centri in verticalibus KY, HP, (quae refractiones ex al-
 titudinibus computatis dantur,) erit SA apparens centri paral-
 lelus, ad quem fila parallela inter observandum directa fuerunt.
 Sit SR conjugata ipsi DD, & tangens RV, parallela eidem DD
 positionem habebit fili stringentis marginem borealem inter ob-
 servandum. Fiat SG perpendicularis ipsi DD, & SO conjugata
 ipsi SG, erit OV Ellipsis contingens ad O, filum horarium tem-
 pore observationis: atque ex his patet, R esse marginem borea-
 lem, O orientalem observationis, quae in horizonte occiduo ha-
 bita fuit. Si igitur VQ fiat aequalis observatae elongationi or-
 tivae, VI declinationi australi, ductis QM, IM, ipsis VR, VO
 parallelis, erit M locus planetae visus. Ex quo patet, quam hic
 sit diversus ab eo qui respectu horarii HS & limbi FKN a re-
 fractionibus immutatis prodisset. Revocatur autem M ex disco
 viso ad verum ductis per M, T C ipsi KY, & MX ipsi FN paral-
 lelis. Nam educendo XE ipsi KY & EZ ipsi FN demum paral-
 lelas erit Z locus verus planetae in disco vero, ut ex Ellipseos
 proprietatibus manifestum est. Hac via licebit positiones pla-
 netae ad Eclipticam tuto referre, si hae in angulo competente ad
 SH inclinetur. Hac methodo observata Mercurii loca corre-
 cturus descripsit circulum Fig. 1, ea magnitudine, ut 16' semi-
 diametri aequarentur fere quinque uncis Bononiensibus. Inve-
 nit autem locum observatum F ex refractione sensibilibus non
 mutari, & ideo ipsum retinuit. Tum ad ultimam phasim IX,
 ut praecedentia praecipiant, reliquasque ordine correctionum
 applicuit, atque in II, III, IV idem quod in I deprehendit: at
 inde a V aberratio notabilis prodit. Tandem semitam ex I &
 IX commodissime se assecuturum ratus, per haec loca rectam
 duxit, quae quidem ab intermediis (excepta VII) parum dissen-
 sit, unde & huic errorem inesse suspicatur. Pervestigando se-
 mitae

mitz situm, invenit latitudinem ad ingressum $3' 13''$; ad egressum $7' 31''$, ad Boream Eclipticæ utrobique. Ceterum breve ad occasum Mercurii cum Sole temporis spatium impedimento fuit, quo minus semita hæc per plura loca desiniri potuerit. Ex datis tamen latitudinibus dictis & semid. Solis $16' 17''$ calculo affectus est:

Differentiam long. Ψ & centri $\odot$ in ingressu $15' 58''$, in egressu $14' 27''$; longitudinem semitz intra discum $30' 41''$; perpendiculum ex centro in semitam $5' 25''$; Inclinationem semitz ad Eclipticum $8' 2''$. Cum portio semitz I IX, sit $6' 20''$ & momenta observata, quæ his planetæ stationibus competunt, sint $3^h 27'$; $4^h 29'$, erit horarius motus in semita apprensus $6' 8''$, & habita ratione diametri apparentis $9''$, ut ad III observ. notatum fuit, colligendoque $89''$ temp. a contactu externo ad internum; ex hoc observato $3^h 27' 45''$, prodit ille $3^h 26' 16''$, (licet ante $3^h 26' 22''$ Mercurius in Sole non fuerit deprehensus,) item appulsus centri $3^h 27' 0''$, quod momentum cum tempore phasis IX $4^h 29' 12''$ collatum moram ab appulsu centri ad hanc phasim $1^h 2' 12''$ suppeditat; inde horarius accuratior $6' 7''$, exque data orbite inclinatione horarius in Ecliptica $6' 3''$ obtinetur.

Igitur ex horario $6' 7''$ mora Mercurii in semita tota $30' 41''$ fit $5^h 1' 9''$, ejusdemque dimidium $2^h 30' 34''$ ad appulsus centri $5^h 27' 0''$ adjectum momentum patefaciet medii transitus $5^h 27' 34''$, ut adeo centrum ex Sole excelleret $8^h 28' 8''$. Porro ex differentia long. inter centrum Solis & Mercurium ingredientem $15' 58''$ cum hujus horario $6' 3''$ conjunctio cum Sole efficitur ad $6^h 5' 21''$ seu medii temporis $5^h 49' 23''$, ad quod momentum tabulæ Cassinianæ exhibent Solem $16' 47' 10''$ M, qui locus cum observationibus ab Autöre his ipsis diebus habitis ad amissum consentit. Ut adeo Mercurii locus e Sole ipso conjunctionis momento fit $16' 47' 10''$ S.

Cum ex numeris supra positis incrementum latitudinis toto tempore transitus $5^h 1' 9''$ prodeat $4' 18''$, ab ingressu ad conjunctionem seu intervallo $2^h 38' 21''$ latitudo crevit $2' 16''$, & addendo latitudinem ad ipsum ingressum, quæ fuit $3' 13''$, erit latitudo Ψ in ipsa conjunctione $5' 29''$ septentrionalis. Ceterum Ephemerides

merides ab Autore A. 1715 o Tabulis Cassinianis editæ conjunctionis tempus verum ponunt $6^{\circ} 41'$, quod excessum $3'$ in long. prodiit, & latitudinem $5^{\circ} 6''$ ab observata parum diverfam. Ex utroque tamen arguitur correctio motibus Mercurii adhibenda.

His ita expeditis progreditur celeberrimus Vir ad determinationem nodorum ex latitudinis incrementis, concluditque Mercurii ad Septentrionalem nodum appulsum d. 8 Nov. $23^{\circ} 41' 51''$, & longitudinem nodi e tellure visam hoc ipso momento $17^{\circ} 9' 42''$ M., atque assumto per tempus $6^{\circ} 23' 30''$, (quo appulsus ad nodum ingressum præcessit,) motu Mercurii e Sole visi e Tabulis Cassin. $1^{\circ} 38' 16''$ in orbita, sed in Ecliptica $1^{\circ} 37' 34''$, & supposito e præc. loco Mercurii e Sole sub ipsam conjunctionem $16^{\circ} 47' 10'' 8$, elicit longitudinem nodi e Sole $15^{\circ} 9' 36'' 8$; eodem modo assumtis distantis Mercurii & telluris a Sole e Tabulis Cassinianis, eruit latitudinem Heliocentricam ad conjunctionis momentum $0^{\circ} 11' 34''$ & ex hac & nodi loco Heliocentrico paulo ante reperto determinat inclinationem orbitæ Mercurii ad Eclipticam $6^{\circ} 57' 15''$, minutis tribus Kepleriana & reliquorum complurium Astronomorum majorem.

Post inventum telescopium congressus Mercurii cum Sole omnino sex ab Astronomis observati fuerunt, primus a *Gassendo* Parisiis 1631 7 Nov. mane; alter a *Shakerlao* Anglo 1651 3 Nov. in Insula Surata; tertius Londini *Hugensio* & *Mercatori*, & Gedani *Hewello* 1661 3 Maji, sed præp. nodum descendentem; quartus *Hallejo* visus in Insula *S. Helenæ* 1677 7 Nov. & Avinionem *Galleto* & Sociis; quintus a *Kirchio* Erfordiz, de *Wyrzelbau* & *Eimmarto* Norimbergæ, P. P. *Fontenay* & *Is Comte* Cantone, atque ab aliis alibi observatus A. 1690 10 Nov. sextus 1697 3 Nov. Parisiis a *Cassino*, de *la Hire*, *Maraldo*, & Roterdami a *Cassino* filio, Viennæ Austriæ ab Illustrissimo Comite *Marsf. Ho*, Norimbergæ a *de Wyrzelbau* deprehensus est. In his Galleti numeros & secum ipsos, & cum numeris Hallej. pugnare, ostenditur, cum conjunctio ex ipsis $0^{\circ} 48' 53''$ prodeat, quam tamen Galletus in $0^{\circ} 39'$ retrahit. Ex numeris autem Hallejanis prodiit horarius juxta Eclipticam apparet $5' 58''$ non nisi quatuor secundis ab eo, quem supra invenit cel. *Manfredius*, deficientis.

oiens. Cassinus, referente *du Hamel*, in Historia Acad. 1697, eundem deprehendit 6, 8", quinque secundis Manfrediano majorem: ut hic medio loco inter hos binos possit haberi & proinde ad veritatem quam proxime accedens. Unde Autor iudicij summi *Viri Halleji* relinquit, an morz Mercurii in disco, quas in egregia super hoc argumento dissertatione (e transactionibus etiam in hac Acta A. 1693 transfumta, & in Whistoni Astronomicis prælectionibus impressa) posuerat, aliquid correctionis desiderent, sic quidem, ut ex dimidio maximæ durationis Hallejanæ 2^b 44' fiat 2^b 40', ac reliquæ omnes eadem proportionem corrigantur.

Quod attinet ad latitudinem, cum semilongitudo semitzæ in observatione Hallejana fit 15' 46", ex hac & latitudine ad egressum 6' 12" & semid. Solis 16' 17" concluditur, inclinatio apparens semitzæ ad Eclipticam 7° 55', & proinde latitudinis ab ingressu ad egressum incrementum 4' 21" genitum spatio 5^b 14' 20", quo totus iste transitus duravit. Pro cuius ratione in transitu Manfrediano spatio 5^b 1' 9" eidem latitudinis incremento debentur 4' 10", quod a 4', 18" ex observatione deductis differt 8". At in congressu 1697 paulo minor deprehenditur latitudinis mutatio; nam *du Hamel* latitudinem egredientis Mercurii australem perhibet 8' 58", & moram inter conjunctionem & egressum facit 2^b 11' 26", Cassinus vero in Actis Academiz Parisinz latitudinem in ipsa conjunctione ponit 10' 49"; unde latitudinis decrementum 2^b 11' 26" debitum est 1' 44", & proinde tempore 5^b 1' 9" augmentum esset 3' 59", a quo observatio 1677, 10", & Manfrediana præsens 19" dissentit, excessu utrinque.

Ad motus medios transiturus conjunctionem ex observatione Cassendi definit A. 1691, 20^b 32' 7 Nov. Bononiz, & ex observatione Halleji 1677, 7 Nov. 1^b 20', iterum Bononiz Jani ex intervallo 16802^d 4^b 48', item ex intervallo inter Hallejanam & Manfredianam 16802^d 4^b 45', per sumam utriusque 33604^d 9^b 33', quod inter remotissimas intercedit, habita ratione revolutionum Mercurii interim factarum atque excessus, colligitur motus diurnus 4° 5' 32" 34" 50". Eum motum ex A. 1691 ad 1690

1697 invenerat Cassinus in Dissertatione supra memorata $4^{\circ} 5' 32'' 21''$, ex anno autem 1631 ad 1690 $4^{\circ} 5' 32'' 42''$, vel si observationum a Bullialdo expensarum ratio habeatur $4^{\circ} 5' 32'' 37'' 37''$, diversitate $47''$ a diurno Manfrediano. Denique si ad diversam anomaliam planetæ in utraque observatione ex constitutis jam inæqualitatibus respectus fiat, diurnus erit $4^{\circ} 5' 32'' 36'' 7''$ & annuus $1^{\circ} 23' 43'' 19'' 42'' 35''$, $4''$ tantum major eo quem & Rudolphinæ & Ricciolanæ & Hirtenæ tabulæ adsciverunt.

Quod ad motus nodorum indaginem spectat, summus Astronomus J. D. Cassinus ascendens longitudinem e tellure ponit 1631, 6 Nov. $\eta 6^{\circ} 13' 8''$; 1677, 7 Nov. $\eta 14^{\circ} 12'$; 1690, 10. Nov. $\eta 14^{\circ} 32' 25''$; (& e Sole in locis oppositis) A. 1694 Mense Maio, medio scilicet tempore inter 1690 & 1697, $14^{\circ} 42' 10''$; e quibus prodit annuus nodi motus $1' 21''$, $1' 26''$, $1' 31''$ respective, licet ex Hevelii observatione A. 1661, 3 Maji ad nodum desc. habita, longitudine $8^{\circ} 14' 24'$ collata cum observatis Gallendi prodeat $2' 32''$, haud paulo prioribus celerior. Attamen observationibus annorum 1631, 1677, cum Cassiniana & præsentis 1723 collatis, habetur respective $62''$; $53''$; $58''$; ut adeo nihil videatur superesse quam ut conjunctiones hæcenus observatæ vel in communioribus hypothësis $51''$ & $1' 20''$ expendantur. Ejus autem collationis compendium exhibet Tabula sequens, quam ex Autore subjungimus, reliqua, imprimis quæ circa nodorum motum differit, ex ipsius pulcherrimæ dissertationis usu lectori haurienda relinquentes.

Conjunctionum Comparationes.	Interval- lum.	Incrementum vel decrementum latitudinis e tellure visæ a prima ad secundam con- junctionem.		
		Ex hypoth. 51"	Ex hypoth. 1' 20"	Ex observ.
1631-1677	46	+ 1 31	+ 0 30	48
1631-1690	59	+ 9 25	+ 7 52	9 4
1631-1697	66	- 13 28	- 15 21	14 0
1631-1723	92	+ 2 42	- 0 6	2 11
1677-1690	13	+ 8 4	+ 7 49	8 16
1677-1697	20	- 14 49	- 15 29	14 48
1677-1723	46	+ 1 21	+ 0 31	23
1690-1697	7	- 22 53	- 23 13	23 4
1690-1723	23	- 6 43	- 7 46	6 53
1697-1723	26	+ 16 10	+ 15 27	16 11

**DE LUNÆ DEFECTU DISSERTATIO JOH.
RIZZETTI.**

Definitio. Lentem artificiosam appello, quæ radios ex puncto longinquo fluentes ita refringit, ut aliquos ultra focum transmittat sibi invicem parallelos, & reliquos a se invicem divergentes.

TAB. IV.
Fig. 3.

Coroll. I. In lentem artificiosam AB (Fig. 3.) radiante ob-
jecto longinquo, cujus diameter apparens dg, ita refringatur lu-
men puncti g, ut radii BG, AG (aliis ultra focum a se invicem
divergentibus) illi sint, qui comitantibus parallelis concurrant
in G, ac inde pergant ad O, Z; ita transmittatur lumen puncti
d, ut radii BD, AD (divergentibus aliis) illi sint, qui comitanti-
bus parallelis conveniant in D, ac inde propagentur ad Q, W:
radii fluentes ex punctis intermediis inter d, g, quos paralleli
comitantur, post refractionem cogentur (ut dioptricus patet) in
totidem alia puncta intermedia inter G, D, ac ulterius ferentur
intra

intra angulos QBO, ZAW . Quare lumen comitatu parallelorum in hujusmodi radiis collectum vigebit intra hos angulos QBO, ZAW , & in aliis a se invicem divergentibus dispersum languabit intra angulum QVZ .

At diametro objecti dg aucta indefinite ad partes d, g ; augetur etiam indefinite anguli QBO, ZAW ; & indefinite minuitur angulus QVZ : itaque radiante Sole in dg , & coelo circumjacente, depingetur in tabula OW perpendiculariter objecta imago Solis diducta in anulum luminis vividioris, cujus erit latitudo $OQ(ZW)$, & huic imagini tam intra, quam extra erit imago coeli contermina.

Hunc anulum, quem negabat unica materia in sphaericam figuram formata, promittebat materia duplex lentis aqueo-vitræ in schemate 4 descriptæ. Hujus lentis proprietas est, quod radii ex uno puncto fluentes ita refringantur, ut in alterum physicum punctum concurrant: verum est utique, quod coguntur in unum idemque punctum radii centrales & extremi; & quamvis in eodem puncto simul convenire non possint (sphaerica prohibente figura) alii intermedii; attamen horum est ita exigua aberratio, ut in foco physice nulla censenda sit.

TAB. IV.
Fig. 4.

Talem hujusmodi lentis proprietatem observavit etiam Newtonus in prop. 2 Part. I Lib. I; insuper ego vero notavi hanc lentem artificiosam esse, radiorum scilicet ex lucido puncto incidentium in arcum FB aliquos emergere sibi invicem parallelos, & reliquos ultra focum a se invicem divergentes; quare lumen longius a lente vigere in illis collectum, & languescere in istis dispersum. Hæc omnia demonstrare possum, ut autem brevitati consulam, experientiam loco demonstrationis substituo.

Totam hanc lentem in foramine cubiculi obscuri solaribus radiis exposui, ac in tabula ultra focum procul objecta pulcherrimum vidi anulum luminis vividioris. Dum lumine ab hoc lente refracto, annulus in tabula opposita depingebatur, si chartacea corona superinducta, relinquebatur in medio lentis apertura, quæ circuli formam præ se ferebat, vel si nucleo opaco intro-misso, relinquebatur in extremitate lentis apertura, quæ coronæ

formam exhibebat, annulus luminis vividioris in primo casu de-
 lebatur, in secundo incoluntis perseverabat. Quare manifestum
 erat, quod interceptis in primo casu radiis, qui exibant sibi invi-
 cem paralleli, permittebantur illi, qui emergebant a se invicem
 divergentes; & radiis in secundo casu interceptis, qui emerge-
 gebant a se invicem divergentes, permittebantur illi, qui exibant si-
 bi invicem paralleli.

Problema,

Lunæ defectum explicare.

Anno 1722, Junii 28, nocte subsequenti, Bononiz (observan-
 tibus Astronomis Instituti Scientiarum) Luna nudo oculo vi-
 sa fuit obscurari, qua parte umbram subitura erat. Obscuratio-
 ni trientem Lunaris diametri occupanti successit umbra, qua ter-
 minis satis distinctis definiebatur, exigua intercedente penum-
 bra, cujus latitudo vix trigessimam partem Lunaris diametri æ-
 quabat: at ipsa obscuratio ad partem lucis sensim clarescebat, &
 tandem cum luce confundebatur. Disco Lunari AB (Fig. 5) um-
 bram subeunte, in illa diametri parte, qua exponitur per BC,
 obscuratio videbatur in illa, qua exhibetur per CD, reliqua par-
 te DA lumen coloris argentei præ se ferente. Tandem Lunæ co-
 lor erat in umbra rubidus, similis illi æris, & in obscuratione
 subflavus, nempe medius inter æreum umbræ & argenteum
 lucis.

TAB. IV.
 Fig. 5.

Illa, qua dicitur umbra, dicitur etiam ob Astronomis um-
 bra telluris; at cum ea (æreo colore indicante) illustretur a lu-
 mine, quod interposita Atmosphæra refrangitur; ipsa igitur sub-
 stituta loco luminis directi, potius umbra Atmosphære dicen-
 da est.

Fig. 3.

Sit Solis diameter apparens dg, (Fig. 3) diameter Atmo-
 sphære AB, cujus umbra contineatur intra angulum ATB: lu-
 men solis ita (dioptrica docente) refrangitur, ut in aliquod pun-
 ctum U concurrentibus radiis BU, AU, qui refractionem sub-
 eunt ceteris maximam, & in aliquo puncto e convenientibus ra-
 diis be, ae, qui refractionem subeunt ceteris minimam, umbra
 Atmo-

Atmosphære potest a refracto lumine illustrari intra angulum OUW , & in obscuritate relinqui intra angulum $F e H$.

Hanc obscuriorem umbram infra punctum e Luna tum subire videtur, cum deficit Apogæo propinqua; in hoc enim casu maculam solet nigram in medio ærei coloris ostendere. Cum autem hæc macula in defectu proposito abesset, visa fuit Luna subjisse illam umbram, quæ supra punctum e tota a refracto lumine illustrabatur.

Si lumen hoc totum in divergentibus radiis disperderetur, umbra poterat ab illo illustrata rubescere; at illa tamen videntia erat luci (solita penumbra intercedente) contermina. Quoniam autem umbra ærei coloris erat (angustiori penumbra intercedente) contermina obscurationi coloris subflavi, illa igitur umbra indicabat lumen debilius in divergentibus radiis dispersum, ac ista obscuratio ostendebat lumen fortius in parallelis collectum.

Porro radiante sole $d g$, ad punctum extremum g pertineat radius SF , qui refractus tellurem tangat in b , & cum Axè $g F$ in punctum F concurrat: dum punctum incidentiæ pergit a puncto S ad punctum extremum B , si materia Atmosphære ubique homogenea foret, punctum concursus F magis semper atque magis ad ipsam Atmosphæram accederet, & radii puncti g emergerent omnes ultra focum a se invicem divergentes. Dum autem materia Atmosphære magis semper atque magis rarefcit exterius, puncto incidentiæ pergente a puncto S ad punctum B , potest utique punctum concursus F prius ad Atmosphæram accedere, deinde ab illa discedere; quare radii incidentes ex puncto g in arcum SB possunt emergere (ut illi a lente aqueo-vitrea refracti) aliqui sibi invicem paralleli, & reliqui a se invicem divergentes.

Quod fieri posse (materia Atmosphære exterius rarefcente) percepi, factum fuisse (lente aqueo-vitrea confirmante) cognovi. Cum hanc (circulo Chartæco, qui vicem gerebat nuclei operi, superinducto) aperto solis lumini exposuissem, vidi in Chartæ plagula debite objecta umbram lentis illustratam a lumine in quibusdam partibus debiliore, ac in aliis fortiore. Cum umbras

igitur inter se comparassem, eam scilicet lentis aqueo-vitreæ quæ in Chartæ plagula videbatur, ac illam Atmosphæræ, quæ in Luna deficiente apparebat, nullo discrimine intercedente intellexi utramque eodem modo illustrari.

His cognitis ita refringatur lumen puncti g , ut radii BG , AG (aliis ultra focum a se invicem divergentibus) illi sint, qui comitantibus parallelis concurrant in G , & inde propagentur ad O, Z : ita transmittatur lumen puncti d , ut radii BD , AD (divergentibus aliis) illi sint, qui comitantibus parallelis conveniant in D , & inde pergant ad Q, W : radii fluentes ex punctis intermediis inter g, d , quos comitantur paralleli (dioptrica docente) cogentur in totidem alia puncta inter G, D , ac ulterius ferentur intra angulos $OBQ; ZAW$. Quare lumen in hujusmodi radiis collectum vigebit intra hos angulos OBQ, ZAW , & in aliis dispersum languabit intra angulum QVZ .

Sicut igitur (charta debite objecta) lumen a lente aqueo-vitreæ refractum apparet, debilius in uno loco, & fortius in alio; ita (Luna describente arcum OW) cernitur lumen ab Atmosphæræ refractum, languere in arcu QZ , ubi umbra Atmosphæræ radios luoratur divergentes; illud autem vigere in arcu OQ (ZW), ubi umbra & obscurior penumbra radios sibi vendicat parallelos, ac sensim clarescere, & denique in lucem desinere ad partes O, W , ubi sensim penumbra clarescit, & tandem in lucem desinit. Quod erat &c.

Coroll. 1. Hæc præcipue explicata sint, ne mirentur Astronomi Lunarem defectum raro calculis respondere. Nam umbra, quam Luna deficiens subit, nimis diversa est ab umbra telluris, quæ sumi solet pro defectu Lunari inveniendò. Hæc porro contenta (exempli gratia) intra angulum aeb longius a tellure deorescit, & illa contenta intra angulum QVZ , a tellure longius augetur.

JOHANNIS RIZZETTI LUDORUM SCIEN-
tia, Supplem. T. IX Sectione V p. 215 sequ. inserta,
Continuatio.

Sche-

Scholium 2. In quibusdam ludis prerogativa quae initio fuerat, aliquando potest ante decisionem mutari. In ludo (exempli gratia) Bassette lucratur Oeconomus totum depositum collusoris B, si accidit unus ex casibus primariis V, & duas tertias partes ipsius depositi B, si contingit unus ex casibus secundariis u: Collusor acquirit totum depositum economi A, si evenit unus ex aliis casibus primariis y: ac nihil aleatores adipiscuntur in eventu casus indifferentis, uti in corollario secundo superioris theorematis indicavimus. Hinc prerogativa

$$BV + \frac{2Bu}{3} - Ay$$

V + u + y + q

initio ludi potest esse nulla, affirmativa, vel etiam negativa, prout ludus justus vel injustus est. At quolibet illa sit, si primo folio detecto ludus aduc remanet indecisus, in

aliam mutatur $\frac{BV - Ay}{V + y + q}$. Quare si initio ludi prerogativa

$$BV + \frac{2Bu}{3} - Ay$$

V + u + y + q

(sicut aequitas postulat) nulla est, primo folio detecto resultat $Ay > BV$, & in commodum collusoris tran-

fit alia prerogativa $\frac{Ay - BV}{V + y + q}$.

Corol. 1. Hinc oritur ratio, quam collusor hac prerogativa donatus ad economi depositum habet. Quare si de ludo interrumpendo aleatores agunt, collusori debetur ex deposito eco-

nomi pars $\frac{Ay - BV}{V + y + q}$; namque illa interruptio partem ludi per-

agendam impedit, pro qua nemo rationem habet quidpiam acquirendi, non autem effectum tollit partis ludi jam peractae, pro qua debita compensatio inter aleatores facienda est. Si vero ludo instituto statim de illo deserendo agitur, nemo rationem habet supra depositum alterius. Nam si conditio ludi interrumpendi eadem est, quae initio fuerat, causa non est, cur aleatores alter ab altero quidpiam adipiscantur. Ita definitur ratio, quam

in distributione aleator iuste contra aleatorem habet. Quomodo autem ea ratio definienda sit, quam ponimus unum contra alterum iniuste habere, aliis investigandum relinquo.

Corol. 2. Interim addo, quod ludus inchoatus aliquando in alium mutatur, ut sæpe usi venit aleatoribus Bassettz. Vno vel pluribus foliis absque decisione detectis, aleatores inter se conveniunt, ut si charta significativa est immediate sub folio, quod bigæ primam apparet, collusor aliquam partem ex deposito æconomi accipiat: si vero ipsa charta significativa locum diversum tenet, aleatores discedant integrum suum depositum singuli retrahentes. Cum in hac conventionem primus abruptatur ludus, ut alius substituatur, sint initio primi ludi deposita æquitati consona, illud nimirum æconomi A , & illud collusoris B : in actu primi ludi interrumpendi remaneant casus favorabiles Oeconomio V , favorabiles collusori y , & indifferentes q , quare cedat in commodum collusoris portio $\frac{A y - B V}{V + y + q}$ ex deposito æ-

conomi capienda. Hæc illa quantitas est, quam collusor in novo ludo amittere potest. At æquitas postulat, ut sit y, V :

$\frac{A y - B V}{V + y + q} = \frac{A y V - B V^2}{y V + y^2 + y q}$; collusor igitur si vicerit, in novo ludo acquirere debet ex deposito æconomi partem

$\frac{A y V - B V^2}{y V + y^2 + y q}$. At si vicerit, debetur illi altera quoque pars

$\frac{A y - B V}{V + y + q}$, quæ primo ludo interrupto in ejus commodum cef-

ferat, illi igitur victori debetur ex deposito æconomi pars

$\frac{A y V - B V^2}{y V + y^2 + y q} + \frac{A y - B V}{V + y + q}$, vel $\frac{V + y \times A y - B V}{y V X y^2 + y q}$

Scholium 3. Clariss. Daniel Bernoullius ludorum Theoriam breviter expeditam videbit, verum quantum satis est illustratam, ut is agnoscat quod Montmortiano ac paterno nomine captus eam claudo pede petiverit. Mirabitur forte nec verbum quidem de fortibus vel expectationibus aleatorum legisse; at

alia

alia methodo consulto usus sum, quæ extra disceptationem foret, ut ejus ope facilius controversiam dirimerem.

Ut rem aggrediar, ea quæ leguntur in suis exercitationibus Math maticis, propono. *Sunt quatuor Casus, quorum duo sunt favorabiles Petro, unus Paulo, & quartus neutri, quaritur ratio sortis Petri ad illam Pauli. Respondens Viri Doctiss. Rizzettus & Comes Riccatus, esse sortes illas ut 2 : 1; ego vero cum Montmortio rationem 5 : 3 veram esse dico. Comes Riccatus se ab hac quæstione abstinebat, sed Bernoullius voluit eum quoque a sua demonstratione confundi. Sit (inquit) depositum quodlibet A; ergo duo sunt casus Petro favorabiles, qui ipsi valent 2 A, unus (nimirum contrarius) quo nihil, & unus (nempe indifferens) quo particulare suum depositum accipit; unde expectatio Petri per regulam notissimam est*

$$\frac{2 \times 2 A + 1 \times 0 + 1 \times A}{4} = \frac{5}{4} A;$$

& per consequens expectatio Pauli $\frac{3}{4} A$, atque ratio expectationum ut 5 : 3. Quod erat demonstrandum.

Hujusmodi expectationes Adversarius, Montmortianis ac paternis vestigiis insistens, ad illas refert totius depositi partes, quæ ab aleatoribus capiendæ forent in casu ludi abruptendi. Is autem jus, quod in distributione aleator juste contra aleatorem habet, cum illa ratione confundit, quam unum contra alium injuste sibi fingit habere. Ut itaque difficultatem intelligat, considerare debet, quod hujusmodi partes, & per consequens aleatorum expectationes (casu indifferente sublato) sunt inter se ut $\frac{2}{3} : \frac{1}{3}$. Si igitur (casu indifferente restituto) illæ mutantur in alias, quæ inter se habentur ut $\frac{2}{3} - \frac{1}{3} : \frac{2}{3} + \frac{1}{3}$, vel ut $\frac{1}{3} : \frac{2}{3}$; quomodo potest ista mutatio convenire definitioni casus indifferentis, qui ab ipso dicitur neutri favorabilis?

Scholium 4. Sed hæc me minus movent, pluris faciendum puto, quod in definiendis aleatorum expectationibus suam adversarius demonstrationem ex mera hypothese arbitraria deducit. In hac aleatores expectare supponit non modo illud, quod acquirere possunt ex alieno, sed etiam illud quod præservare possunt ex proprio. At si ego postulo ut id unice aleatores expectent,

pectent, quod ex alieno possunt acquirere, quis est qui prohibeat? cum casus gemini sint, quibus singulis evenientibus aufert Oeconomus depositum Collusoris A; Casus alter, in cujus eventu tantundem collusor acquirit, & alius in quo nihil aleatores lucrantur; si definitio expectationem œconomi $\frac{2}{3}A$, & illam collusoris $\frac{1}{3}A$, & ob id dico esse illas ut 2:1, nec adversarius prohibere potest. Etenim pro hujusmodi expectationibus definiendis hoc tantum postulo, ut nil aleatores expectent in illo casu indifferente, in quo ipse Adversarius affirmat, *quod nec Oeconomus collusori, nec collusor Oeconomo aliquid solvendum habet.*

At si ego postulo, ut aleatores expectent non modo illud quod acquirere possunt ex alieno, sed illud quoque quod amittere possunt ex proprio, quis est qui contradicat? cum lucretur œconomus in geminis casibus depositum collusoris A, & in uno amittat suum depositum A; Collusor autem depositum œconomi acquirat in uno casu, & suum perdat in geminis (nemine nec lucrum nec damnum in altero casu sentiente,) si definitio expectationem œconomi $\frac{2}{3}A - \frac{1}{3}A (+\frac{1}{3}A)$, & illam collusoris $\frac{1}{3}A - \frac{2}{3}A (-\frac{1}{3}A)$, & per consequens dico esse illas ut +1:-1, nec adversarius contradicere potest. Etenim ille commendat Bernoullium patruum, *qui vult vocabulum expectationis non sumi sensu vulgari, quo communiter expectare vel sperare dicimur, quod omnium optimum est, licet nobis pejus accidere possit; sed quatenus spes nostra impetrandi optimum temperata & imminuta est metu consequendi pejus, adeo ut per valorem expectationis semper significetur intermedii quidpiam inter optimum quod speramus, & pessimum, quod metuemus.*

Pluribus aliis modis definire possem expectationes, quas aleatores habent, varie inter se combinando, quod illi acquirendum sperant, quod amittendum metuunt, & quod præservandum supponunt. At satis est Adversarium interrogare, quo munere expectationes Montmortianæ præferendæ sint meis, præsertim illis, quas ex primo postulato deduxi?

Agatur in ludo proposito de inveniendâ prærogativa, qua gaudet unus aleatorum præ altero: si expectationes Montmortianas adhibeo, ex illa Oeconomi $\frac{2}{3}A$ detracto ejus deposito A,

in

in residuo $\frac{3}{4}A - A = -\frac{1}{4}A$ suam prerogativam invenio. Si expectationibus utor meis, ex illa œconomi $\frac{2}{3}A$ dempta altera collusoris $\frac{1}{3}A$, in residuo $\frac{2}{3}A - \frac{1}{3}A = \frac{1}{3}A$ eandem pariter prerogativam inspicio.

Rursus agatur de eodem ludo ad æquitatem reducendo: Vocatis depositis illo collusoris A , & illo œconomi x , erit hujus expectatio juxta regulam Montmortii $\frac{2A + 2x + x}{4}$, & dempte

deposito x , erit ejus prerogativa $\frac{2A + 3x}{4} - x$. Cum hæc igitur

debeat in ludo justo esse nulla, elicitur $x = 2A$, quod est depositum ab œconomo pro ludi æquitate exhibendum. Si meis expectationibus utor, illam collusoris invenio $\frac{1}{2}x$, illam œconomi $\frac{2}{3}A$; & hujus prerogativam $\frac{2}{3}A - \frac{1}{2}x$. Cum igitur æquitas postulet, ut hæc nulla sit, elicitur $x = 2A$, hoc est illud quod prius elicitum fuit.

Donec in proposito ludo versamur, ignoro quo manere expectationes Montmortianæ meis præferendæ sint; quamvis enim sit diversus utendi modus, videtur tamen problematum solutionibus pariter utrasque infervire. At si a præfato ludo discedimus, quo munere meæ præferendæ sint Montmortianis, manifeste patebit.

Scholium 5. In hoc enim scholio tria demonstranda sunt: Primum quod expectationes seu sortes Montmortianæ ea carent simplicitate, qua donantur meæ, quare usu illarum operose peragitur, quod mearum ope facilius expeditur: secundum, quod in solutionibus Problematum sortes Montmortianæ sæpe deficient, & morem meæ semper gerunt: tertium, quod opinionem de ludis ingerunt sortes Montmortianæ confusam ac falsam, meæ distinctam ac veram.

Quod primo loco proponitur, ab exemplo adversarii demonstratur: sint quatuor casus, duo favorabiles Petro, unus Paulo, & alius indifferens: eventibus casibus decisivis aleatores acquirant unus ab alio depositum A , hæc conditione, ut a ludo non dimittantur, nisi casus indifferens determinatis aliquot vicibus

bus n successive contingat. Expectationes Montmortianæ ita ab Adversario inveniuntur: fit M fors Petri in casu $n=1$, N ejur-dem fors in casu $n=2$, P in casu $n=3$, & sic deinceps; & habebitur $M = \frac{1}{4} A$, $N = \frac{4A+M}{4}$, $P = \frac{4A+N}{4}$ &c. & substitutis valoribus pro M, N &c. habentur sequentes aequationes: $M = A + \frac{1}{4} A$, $N = A + \frac{1}{4} A + \frac{1}{16} A$, $P = A + \frac{1}{4} A + \frac{1}{16} A + \frac{1}{64} A$; unde patet esse sortem Petri æqualem summæ sequentis progressionis geometricæ $A + \frac{1}{4} A + \frac{1}{16} A + \frac{1}{64} A$ &c. eo usque continuandæ, donec numerus terminorum excedit unitate datum numerum n , id quod dat sortem Petri æqualem $\frac{4}{3} A - \frac{A}{3 \times 4^n}$.

Expectationes ita inveniuntur mez: sint casus favorabiles Petro b , illi favorabiles Paulo c , indifferentes d , summa cunctorum a : probabilitas, quam Petrus habet pro acquirendo deposito, exprimitur per $\frac{b}{b+c}$, & quam habet Paulus, exponitur per

$\frac{c}{b+c}$, & illa quam habet uterque pro ludo decidendo indicatur

per $\frac{a^n - d^n}{a^n}$. Si fuerit igitur A quod in singulis casibus decisivis

potest acquirere Petrus, & B quod potest acquirere Paulus, erit fors

Petri $\frac{A b}{b+c} \times \frac{a^n - d^n}{a^n}$, & illa Pauli $\frac{B c}{b+c} \times \frac{a^n - d^n}{a^n}$. Cum ita-

que sint in ludo proposito $b=2$, $c=1$, $d=1$, $a=4$, & $A=B$,

erit prima fors $\frac{2}{3} A \times \frac{4^n - 1}{4^n}$, & secunda $\frac{1}{3} A \times \frac{4^n - 1}{4^n}$.

Pro inveniendâ Petri prærogativa, si fortibus Montmortianis insistamus, ex illa Petri detrahimus depositum A , & residuum

elicimus $\frac{1}{3} A \times \frac{4^n - 1}{4^n}$: si sortes meas adhibemus, ex illa Pe-

tri subducimus illam Pauli, & residuum colligimus $\frac{2}{3} A \times \frac{4^n - 1}{4^n}$.

eandem

eandem scilicet quantitatem pro Petri prerogativa utraque methodo invenimus.

Postulo interim, ut mea conferatur cum Montmortiana, huic enim Adversarius insistens operoso serierum calculo in unico casu particulariter agit, quod ego faciliori opera generaliter in cunctis expedio. Si igitur utraque via scopus idem attingitur, una operosius, altera expeditius, confidenter affirmo illam esse imperfectam, qua per plura fit in uno casu, quod per pauciora fieri potest in omnibus.

Secundo loco demonstrandum proposui, quod in solutionibus Problematum sortes Montmortianæ sæpe deficiunt, & morem meæ semper gerunt. Ut igitur proposito satisfaciam, ab exemplo adversarii rursus incipio: Petrus & Paulus colludunt pro deposito 2 A, cujus dimidia pars est unius, altera alterius: duos habet ille casus favorabiles, hic unum: casus insuper alius est, quo successive eveniente, Petrus successive reponit A, 2 A, 4 A &c. & si determinatis aliquot vicibus n is casus successive contingit, integrum depositum æqualiter inter aleatores dividitur: quaeritur ratio fortunæ illarum quæ a Montmortio indicantur. In hujus problematis solutione prius adversarius invenit, quod existente n = ∞ fors Petri est ad illam Pauli ut 7 : 5. Deinde subjunxit, *ulterius extendi posse speculationes, nimirum quaerendo quam series alia substituenda sit progressioni geometricæ 1, 2, 4 &c. ut Petrus & Paulus æquali sorte colludant.*

In hoc solvendo problemate si loco progressionis 1, 2, 4 &c. substituitur altera x°, x', x² &c. ut monet etiam Adversarius, sortes Montmortianæ in casu n = ∞ inveniuntur, nempe illa

Petri $\frac{4A}{3} - \frac{A}{12-3x}$, & illa Pauli $\frac{2A}{3} + \frac{A}{12-3x}$. Ut igitur Petrus & Paulus æquali sorte colludant, videntur sortes debere inter se æquales esse; quare facta æquatione $\frac{4A}{3} - \frac{A}{12-3x} = \frac{2A}{3} + \frac{A}{12-3x}$; elicitur x=3 A, quod verum profecto est.

Quod si porro quatuor esse casus a, b, c, d, ita ut Petrus acqui-

quirat quantitatem A , si accidit casus a , & quantitatem $2A$, si evenit casus b ; Paulus autem lucretur quantitatem x , si contingit casus c , & a ludo aleatores discedant in eventu casus indifferentis d : fortes Montmortianas invenio illam Petri $\frac{3A + 3x}{4}$,

& illam Pauli $\frac{5A + x}{4}$. Quærendo igitur quæ sit quantitas x , ut Petrus & Paulus æquali sorte colludant, si facio ut ante fortes inter se æquales, elicio $x = A$; quod utique falsum est, ex aliis enim omnibus ludis m , Petrus acquirit $\frac{3mA}{4}$, & Paulus $\frac{mA}{4}$, primus nimirum plus acquirit quam secundus, quod pro-blematis conditioni repugnat.

Hinc igitur patet, quod Montmortianis fortibus insistendo juxta methodum ab adversario indicatam, nunc veritatem assequimur, & nunc in errorem incidimus. At huic exceptioni responderi potest, quod Petrus & Paulus tum sorte æquali colludunt, quum nemo prærogativa donatur. Sicut igitur Petri prærogativa ab adversario statuitur in differentia, quæ inter ejus sortem, & ejus depositum intercedit, hoc est in quantitate $\frac{3A + 3x}{4} - x$, hac itaque posita $= 0$, invenitur $x = 3A$, quod utique veritati consentit.

Si sortes Montmortianæ semper ita se haberent, improprie quidem, non autem inutiles forent; sed sciendum est, quod non ita semper illæ respondent. Ecce exemplum: sint gemini casus a, b , primus favorabilis Petro, secundus Paulo, & ita ludus instituat: primo experimenta absolvantur bina ac bina, & uno absoluto binario teneantur aleatores alterum atque alterum instaurare, donec casus a , vel b in binis experimentis contingat. Secundo vincat is, cujus casus successive bis accidit, & hac de causa lucretur Petrus depositum Pauli $2A$, & Paulus depositum Petri A : Tertio si primo duorum experimentorum accidit casus a , repouatur

natur a Petro quantitas x , ut hæc ab ipso recuperetur, si secundo experimento contingit idem casus a , vel acquiratur a Paulo si evenit casus b . Quarto si tandem primo duorum experimentorum accidit casus b , reponatur a Paulo quantitas $2A$, ut hæc ad eum redeat, si secundo experimento recurrit idem casus b , vel transeat ad Petrum si accidit casus a .

Obfero in hoc ludo quatuor eventus esse possibiles, nam gemini casus a, b combinari possunt bini ac bini quatuor hisce modis aa, ab, ba, bb . Rursus animadverto, quod si contingit unus ex duobus eventibus $a a, b b$, aleator, qui vincit, non solum præservat suum, sed quoque depositum acquirit alterius; quare juxta regulam Montmortianam expectat quantitatem $3A$. Verum si accidit unus ex duobus $a b, b a$, aleatores nequeunt ea deposita præservare, quæ jacere debent, donec accidat unus ex aliis $a a, b b$; quare Petrus nil aliud expectat, quam ut amittat in eventu $a b$ quantitatem x , & acquirat in eventu $b a$ quantitatem $2A$: nec aliud Petrus expectare potest, quam ut lucretur in eventu $a b$ quantitatem x , & amittat in eventu $b a$ quantitatem $2A$. Unde sortes Montmortianæ profiliunt, illa Petri $\frac{5A-x}{4}$, & illa Pauli $\frac{A+x}{4}$.

Cum igitur inveniendus sit valor x , ut Petrus & Paulus aequali sorte colludent, si nullam pono prærogativam Petri, hoc est $\frac{5A-x}{4} - A = 0$, invenio $x = A$; quod falsum est, nam exactis

omnibus ludis m Petrus acquirit $m A$, et Paulus $\frac{m A}{2}$ plus nimirum unus quam alius, quod conditioni problematis adversatur. Nec geminas inter se sortes æquando invenitur valor x ; si enim fit $\frac{5A-x}{4} = \frac{A+x}{4}$, elicitur $x = 2A$; quod pariter falsum est, nam absolutis omnibus ludis m , Petrus lucretur $m A$, & Paulus $\frac{3m A}{4}$, plus nimirum ille quam iste, quod pariter problematis conditioni repugnat. Us

Ut igitur Petrus & Paulus equalis forte colludant, verum est quod valorem x in pluribus ludis invenimus, in quibusdam fortes Montmortianas modo proprio tractando, eas scilicet inter se æquando; & in aliis nisi modo proprio, saltem improprio illas usurpando, nullam nempe faciendo differentiam, quæ inter fortem unius aleatoris, & ejus depositum intercedit. At verum est quoque, quod hujusmodi valorem x in pluribus aliis ludis, has fortes adhibendo, ullo modo invenire non possumus.

Non ita se habent fortes mez, quæ Problematum solutionibus eodem modo semper inserviunt. In ludo qui primus ex tribus superius propositis legitur, illa Petri invenitur, $\frac{2A}{3}$, illa Pauli

$\frac{A}{3} = \frac{A}{12-3x}$, & ex æquatione $\frac{2A}{3} = \frac{A}{3} + \frac{A}{12-3x}$ elicitur

$x = 3A$, ut superius elicitum fuit. In secundo ludo illa Petri est $\frac{3A}{4}$, illa Pauli $\frac{x}{4}$, & ex æquatione $\frac{3A}{4} = \frac{x}{4}$ colligitur $x = 3A$,

ut prius colligere licuit. In tertio ludo resultat illa Petri A, & illa

Pauli $\frac{A+x}{4}$, & ex æquatione $A = \frac{A+x}{4}$ profilit $x = 3A$, quod

veritati consentit. Quare fortes Montmortianas in solutionibus Problematum sæpe deficere, & morem meas semper gerere satis hæc exempla demonstrant.

Tertio loco ostendendum proposui, quod opinionem de ludis ingerunt fortes Montmortianæ confusam ac falsam, mez distinctam ac veram. Satis autem ad intentum facere sequens videtur exemplum: gemini instituantur ludi, in quibus singulis quatuor sint casus, qui contingere possint; in primo duo favorabiles Petro, unus Paulo, & quartus indifferens; in secundo unus favorabilis Petro, nullus Paulo, & tres indifferentes. Cum aleatores in casibus decisivis valorem A alter ab altero acquirant; fortes Montmortianæ tam in uno, quam in alio eliciuntur, nempe

illa Petri $\frac{5A}{4}$, & illa Pauli $\frac{3A}{4}$, & proinde in utroque ludo pri-

na ad secundam ut 5:3. Has igitur sortes respiciendo quis poterit ludos propositos unum ab alio distinguere, & quid in singulis acquiruntur sint aleatores unus ab alio, cognoscere?

Non ita operantur mex: in primo ludo est illa Petri $\frac{2A}{4}$,

illa Pauli $\frac{A}{4}$ hoc est inter se ut 2:1. In secundo illa Petri $\frac{A}{4}$ illa

Pauli $\frac{0}{4}$, & ob id inter se ut 1:0. His igitur insistendo intelli-

gimus, quod aleatores unus ab alio acquirere possunt, scilicet in primo ludo Petrus duplum, Paulus simplum, & in secundo Petrus aliquid, Paulus nihil. Quare a fortibus Montmortianis opinionem ingeri confusam ac falsam, a meis distinctam ac veram, satis hoc unico exemplo demonstratur.

Corol. 1. Ut igitur veram ac distinctam de ludis ideam consequamur, mittendæ sunt omnes Hypotheses arbitrariæ, & ea tantum elementa sumenda sunt, quæ necessaria & immutabilia ludos ipsos componunt.

In primis si ludus aliquis proponatur; quod certa ac determinata sit ratio depositorum, quæ vincendo aleatores alter ab altero acquirunt, hoc utique arbitrarium non est, cum dependeat ex ludi propositi conditione. His depositis quantitates designo, quas aleatores expectant; nec facit ad rem, quod illorum ratio mutari possit; nam si huiusmodi mutatio fit, ludus amplius non est, qui fuit ab initio propositus.

Deinde quod casus utrique aleatori propositi numero certo ac determinato comprehendantur, & rationem determinatam inter se servant, neque hoc arbitrarium est, cum dependeat ex propositi ludi natura. His casibus vel ex toto vel ex parte decisivis (nam quomodo secundi ad primos revocentur, supra explicatum est) probabilitates aleatorum dimetior. Nec quicquam officium est casus indifferentes, nam si Petro duo casus favent, & unus Paulo, sive nulli sint casus indifferentes, sive horum numerus in infinitum augeatur, semper duplo probabilius est pro primo quam pro secundo stare victoriam.

Qq

Tandem

Tandem quod casus decisivi ad omnes, si indifferentes adfunt, datam habeant proportionem, prout ludi natura postulat, nec hoc pariter est arbitrarium. Cum igitur casus indifferentes quotiescunque contingunt, aleatorum spem irritam reddant, hinc oritur alia probabilitas utriusque aleatoris respectu ludi. Tertium enim aleatorem hac lege mihi fingo contra ludum certare, ut hic in eventu casuum indifferentium dimittatur.

Hoc mirum in modum illustrat illa Bernoullii Patruī definitio, quod unusquisque tantundem expectat, vel expectare dicendus est, quod infallibiliter obtinebit. Porro ludus instituitur, in quo sit depositum Petri A, Pauli B, casus decisivi pro primo x, pro secundo y, indifferentes q: cum in omnibus ludis m infallibiliter consecuturi sint, ac proinde expectare debeant aleatores, scilicet Petrus $\frac{m B x}{x+y+q}$, & Paulus $\frac{m A y}{x+y+q}$, in singulis ludis expectabunt primus $\frac{B x}{x+y+q}$, secundus $\frac{A y}{x+y+q}$.

Si itaque hujusmodi expectationes ita scribamus $B x \frac{x}{x+y}$, $x \frac{x+y}{x+y+q}$, $A x \frac{y}{x+y} - x \frac{x+y}{x+y+q}$, se dant illico in conspectum tria supra explicata elementa; symbolis B, A quantitates designantibus, quas aleatores expectant; formulis $\frac{x}{x+y}$, $\frac{y}{x+y}$ probabilitates exprimentibus, quas pro victoria aleatores habent; & valore $\frac{x+y}{x+y+q}$ probabilitatem exponente, ut ludus suum sortiatur effectum.

Hæc igitur illa elementa sunt, quæ necessaria ac immutabilia ludos componunt, & ea quæ rite tractata veram ac distinctam de ludis opinionem ingerunt. Quoniam autem nemo expectat, quod præservat ex proprio, vel (ut verbis Adversarii utar) quod alteri solvendum non habet; hoc itaque arbitrarium est, & præfatis elementis additum veram ac distinctam de ludis opinionem corrumpit.

Hoc

Hoc fatis ex præmissis patet ; nam formulam $\frac{Bx - Ay}{x + y + q}$ ex differentia duarum expectationum compositam adhibendo ; omnia quæ ad ludos pertinent nullo negotio perficiamus. Expectationibus autem $\frac{Bx}{x + y + q}$, $\frac{Ay}{x + y + q}$ illud addendo quod aleatores ex proprio retinent, alias habemus $\frac{Bx + Ax + Aq}{x + y + q}$, $\frac{Ay + By + Bq}{x + y + q}$ quæ ludi naturam confundunt.

Cum itaque in ludo ab Adversario proposito sit $x = 2$, & $y = 1$, contingere poterit in omnibus ludis in major vel minor numerus casuum decisivorum, & per consequens majus vel minus lucrum aleatorum, prout minor vel major fuerit numerus casuum indifferentium q , at casus decisivi, qui contingent favorabiles Petro, semper erunt illorum dupli, qui contingent favorabiles Paulo ; & cum sit $B = A$, lucrum quod infallibiliter obtinebit Petrus, duplum erit illius, quod consequetur infallibiliter Paulus.

SPECIMEN EXEGESEOS SACRÆ IN EXPLANATIONE parabole de patrefamiliâs & operariis in vinea, atque Gnomes: Primi erunt extremi &c. Matth. XIX, 30, XX, 1-16, exhibitum a FRIDER. SIMONE LOEFFLERO, V. D. M.

Lipsiæ, apud hæredes Frid. Lanckisii, 1726, 4.

Alph. 1 plag. 20.

NOVAM prorsus & ante hoc tempus ignoratam parabolæ de patrefamiliâs & operariis in vinea, & gnomes seu verborum: *primi erunt postremi, & postremi primi*, quibus Salvator in oratione ad discipulos de præmiis fide secum conjunctorum Matth. XIX, 30, XX, 1-16 usus est, interpretationem in hoc libro aperit Plur. Rev. Autor, Collega noster honoratissimus, in eoque omnem curam & studium ponit, ut demonstret, nihil quicquam in hac parabola frustra & sine causa esse prolatum, ut jamdudum

ab Origine, veteri Ecclesiæ Doctore, sit observatum, sed omnia ex mente Salvatoris apte commodeque exponi posse. Itaque sepositis aliorum de hac parabola sententiis, §. I, quo melius veram sententiam in lucem evocet, variis lectionibus Græcæ orationis in medium prolatis, II, III, parabola, ut in Judæorum libris legitur, adducta, IV, scopo vero ejus ad finem libri rejecto, VI, monitoque de parabolarum gnomarumque natura addito, VII, primum sensum *literalem*, habita jam nulla mystici ratione, tantum indagat, & ea de causa in *parabola* patremfamilias VIII, vineam, quæ fructus profert, possidentem, IX, X, & operarios XI, ut separatim ita etiam conjunctim, cum quoad conductiones & locationes, tum quoad mercedis distributionem considerat. In *conductionibus* & *locationibus* imprimis animum ad *horas* refert. In *prima* non tantum patrisfamilias egressum, qui & ejus tempus *πρωί*, XII, & actum *ἐξῆλθε*, XIII, & finem *μισθώσασθαι ἐργάτας*, complectitur, sed etiam contractum cum operariis, & quidem primo ejus objectum, quod diurnus labor, XV, atque merces *δηνάριον*, XVI, tum modum verbo *συμφωνεῖν* expressum, XVII, deinde consequens, quod *ἀποπέλασεν εἰς τὸν ἀμπελώνα*, XVIII exponit. In ea quæ *tertia* est facta, de patrisfamilias egressu, cujus tempus hora tertia, XIX, terminus ad quem, forum, XX, & personæ *ἀργυοί*, XXI, & de contractu cum operariis, in quo cum conductio, in mandato & promisso posita, XXII, tum locatio, XXIII, habetur, pari modo agit. Conductiones & locationes hora *sexta* & *nona* factas paucis tangit, & in ea, quæ horæ *undecimæ*, patrisfamilias cum egressum tum actionem cum mercenariis notat, & τὸ ὅτι hic redundare monet, XXIV, XXV. Dum vero in his exponendis versatur, non tantum vocum Græcarum significationes ex aliis locis N. T. atque e Græca septuagintavirali V. T. versione eruit, sed etiam de vino imprimis Biblyno, IX, de ejus decimis, XI, de diei natura & divisione, XV, de denariis & latinis N. T. vocibus, XVI, de contractu conductionis & locationis, XVII, de horæ voce, natura, inventore & de clepsydris, XIX, de foris Romanorum & Græcorum, XX, de eo, quod æquum est, XXII, & de eo, num contractus inter patremfamilias & eos, qui hora undecima conducti sunt,

sunt, sit contractus innominatus, *XXIII*, e veteribus & recentioribus scriptoribus differit. Hinc transit ad *mercedis distributionem* & in eius *prescriptione* significatum *ἐπιπέρας*, *XXVI*, *XXVII*, & *μυθῆ* *XXVIII*, ordinemque, quo a postremis initium faciendum, & in primis desinendum, industria a patrefamilias esse constitutum, *XXIX*, in *confessione* particulam *αἰνῶ* peræque, *XXX*, & in *reprehensione*, quid *γογγύζειν*, *XXXI*, quid *ἰσθῆναι*, *XXXII*, quid *πισθῆναι*, in ejus explicatione contra Calaubonum & Vorstium disputatur, notat, & murmurantes ut verbo *πισθῆναι* postremorum laborem extenuasse, *XXXIII*, *XXXIV*, ita suum extulisse, *XXXV*, atque ex justitia tum distributiva, *XXXVI*, tum commutativa contra patrefamilias disputasse, *XXXVII* declarat. Dum *defensionem* pertractat, non tantum eam in suas resolvit partes, *XXXVIII*, sed etiam docet, quid sit valeatque in contractibus consensus, *XXXIX*, patrefamilias monito, *ἀρεῶν τὸ σὸν, καὶ ὑπαργῶν*, animum iratum minime præ se tulisse, *XL*, largitionem ejusdem mercedis, quam primi acceperunt, postremis factam eo defendere, quod ex proæresi agat, suarum rerum sit dominus, seque *ἀγαθῶν* seu beneficium præbeat, *XLI*, & primi ipsi murmurantes, pravo oculo, qui sit invidiæ comes, hæc aspicientes, turpiter faciant, *XLII*. Argumenta artificiosa peculiariter perlustrans in *λόγοις* monet, a patrefamilias allatis eum, qui ab æquali primorum & postremorum labore petatur, a Maldonato & Hammondō temere & inconsiderate addi, quod is sit præcipuus, & tamen a Salvatore neglectus, atque iis, quibus paterfamilias usus est, prorsus repugnet, *XLIII*, *XLIV*, & ubi mores, qui sunt prudentia, probitas & benevolentia, *XLV*, affectusque, qui invidia, malevolentia & pudor, *XLVI*, commemoravit, tradit, quam sit ingressurus viam, si hujus parabolæ in profano scriptore extantis scopus sit exquirendus, & quid præcipuum, de quo murmurantes cum patrefamilias disceptarint, *XLVII*. Hinc ad *gnomes* sensum literalem progreditur, & voces *πρώτοι* & *ἰσχυροί* hic non qualitatis, sed quantitatis notionem habere, primosque non esse eos, qui sibi vel aliis videntur primi & aliis meliores, nec postremos, qui sibi vel aliis videntur postremi & viliores, sed primos esse ordine primūvocos, & postremos extremō

vocatos, eo firmat, quod non ille, sed hic τῶν πρώτων & ἑσχάτων significatus in parabola valeat, quæ non alia de causa a Salvatore sit prolata, quam ut gnomæ intelligendæ inserviat, ejusque clavem lectori præbeat, XLVIII, XLIX, L. Cum eidem exponendum, qui fiat, ut primi sint postremi, & postremi primi, Sal. von Till, statuenti, hoc indicari, postremo vocatis primum, & primo vocatis postremo, denarium distribuendum fuisse, & eo quicquid est in parabola spectare, minime assentitur, propterea quod hac ordinis permutatione Salvator finem parabolæ non faciat, sed potius contendit, illa respici paritatem mercedis inter postremos & primos distributæ, de qua plura adjiciat, de qua etiam inter primum vocatos & patremfamilias orta sit controversia, & in qua sedata Salvator desinat, LI. Ut igitur verum gnomæ sensum producat, in medium affert responsum oraculi Lesbici: Τὰ ἐμὰ ὡς Κῦρεσ σὸς, quod apud Philostratum legitur, ubi ὡς subintelligendum, LII, & quoniam litera servilis ∩ in Codice V. T. & particula ὡς in scriptoribus Græcis cum profanis tum sacris sæpius desiderentur, LIII, atque in parabola hæc verba: *dabo postremis, ὡς sicut tibi* (primo) legantur, eandem gnomæ inferendam putat, ut plena sit: primi erunt *sicut* extremi, & extremi *sicut* primi, LIV. Stabilito literalis parabolæ gnomæque sensu ad utriusque *mysticum* pergat, & in ponendum ejus fundamentum, quod e nexu cum antecedentibus, e natura regni cælorum, & e ratione parabolæ constat, ut verba: *simile enim est regnum cælorum*, indicant, primum omnes cogitationes confert. Nexus ei est alius, qui remotiora, & alius, qui propiora respicit. Dum de illo exponit, negat, Salvatorem in parabola & gnome rationem habuisse eorum, quæ inter se & juvenem divitem disputata sunt, censetque, ejus menti obversatam esse Petri quæstionem: *En! nos reliquimus omnia, teque secuti sumus, quid tandem erit nobis?* qua ille animum, non bonis operibus inflatum, nec gloriæ mercedisque immoderate appetentem, ut communis ferat opinio, sed docilem cupidumque percipiendorum præmiorum sibi constitutorum præ se tulerit, quod etiam firmis argumentis, a Christi & Abrahami exemplis, & illius responso Apostolo Petro quærenti dato, petitis corroborat,

bōrat, *LV, LVI*. Declarans nexum, seu locum, quem parabola & gnome in oratione Salvatoris obtineat, sentit, cum Apostolis tergeminum promittere primum, quorum primum sit eorum *proprium*, in eoque positum, quod cum eum sint secuti, sub ejus adventum in thronis, Israelitarum judicandorum causa, fessuri sint, *LVII*, alterum sit ipsis cum credentibus aliisque electis *commune*, bona cum presentis tum futuræ vitæ continens, *LVIII*, & tertiam *singulare*, quod gnome seu concisa sententia: *Multi primi erunt postremi, & postremi primi*, gravibus ex causis involutum proponat, & cui intelligendæ adminiculum præbere debeat ipsa parabola, ut ex particula *yaq* constet, *LIX*. In exponendo *regno celorum*, quod alterum, in quo fundamentum sensus mystici est positum, longus est Noster & percipiosus, quia interpretes sacrarum Literarum hunc locum, qui tamen late pateat, non attingant, nec quicquid ad illum pertineat, in loco de Ecclesia pertractetur. Quapropter originem phræcos regni celorum e loco Dan. II, 44, quem ad Jesum Christum recte applicari, R. Isaacus in מַלְכוּת מְשִׁיחַ seu *Munimine fidei frustra neget*, deducit, *LX, LXI*; ea regnum temporaque Messie indicari, non tantum ex locis doctorum Judaicorum, a Lightfooto & Vitringa collectis, *LXII*, sed etiam peculiariter ex quodam loco in R. Kimchi expositione Hof. III, 5 extante conficit, *LXIII*; atque hoc regnum, variis ejus descriptionibus, quas doctores cœtus christiani suppeditant, in medium allatis, *LXIV*, pro regni seu imperii natura depingit, atque a mundano disjungit, *LXV*. Tum hoc cum temporibus ante Messiam regnoque gratiæ, quod tum obtinerit, confert, *LXVI*, & momenta hujus regni, si ut constituendum spectetur, exhibet, *LXVII*. Extremo ad *parabolas* N. T. quæ ad fundamentum sensus mystici postremo pertinent, animum vertit, & sicut illas regnum celorum vel condendum, Matth. XI, 16, XIII, 31, 33, 44, 45, XXI, 28, 39, Marc. IV, 26, Luc. VII, 36, XIII, 6, XIV, 16, XV, II, XVI, 1, Joh. X, 1, vel condendum & conditum, Matth. XIII, 6, Luc. XV, 1, vel conditum, Matth. XVIII, 23, Luc. X, 30, XI, 5, XII, 16, XVI, 19, XVIII, 9, vel finiendum, Matth. XXIV, 45, XXV, 1, vel condendum, conditum & finiendum Matth. XIII,

14, 47, XXII, 1, XXV, 14, sistere contendit, *LXVIII*; ita novem regulas ad earum veram sententiam in lucem producendam suppeditat, *LXIX*. Tradito sensus mystici fundamento ad ejus naturam progreditur, & primum, quid mystici in parabola insit, docet. Principio, cum patremfamilias esse Deum Patrem, *LXX*, & ad eum pertinentem vineam terrarum orbem & præcipue Palæstinam, atque vitem in ea existentem Jesum Christum, *LXXI*, tum per operarios, illos Judæos, Samaritanos & gentiles, qui solenni modo ad cognitionem Jesu Christi sint perducti, intelligit *LXXII*. Deinde eos conjunctim considerat, *conductionesque* esse invitationes Dei Patris ad suum Filium, & *locationes*, hominum ad eum accessiones, quæ diversis horis seu temporibus, ineunte novo Testamento, sint factæ, ostendit. Ac in his exponendis dum versatur, horam *primam* ait id temporis esse, quo Deus Pater se Johanni Baptistæ, & per hunc populo Judaico patefecerit, *LXXIII*, *LXXIV*, a Judæis ea ætate viventibus, *LXXV*, notitia præsentis Messie primum imbuendis, *LXXVI*, ut poenitentiam agerent, & Jesum fide reciperent, postulaverit, *LXXVII*, & peculiaris dona Spiritus S. iis promiserit, *LXXVIII*, qui vera fide eum sint amplexi, *LXXIX*, & Jesum esse Messiam, voce Dei Patris cœlitus audita sint confirmati, *LXXX*. Horam *tertiam* id temporis, quo Deus Pater secunda vice Johanne in vincula coniecto, per Filium suum Jesum Christum in terra obambulantem, & per Apostolos ab eo electos, *LXXXI*, in Palæstina, quæ forum repræsentet, *LXXXII*, Judæos, Messiam præsentem non curantes, *LXXXIII*, ad fiduciam in Jesu ponendam, *LXXXIV*, promissis variis spiritualibus bonis, *LXXXV*, vocaverit, quorum quidam dicto eorum audientes fuerint, *LXXXVI*. Horam *sexam*, id temporis, quo tertia & ultima vice post Messie ascensum in cœlum Deus Pater per solos Apostolos ad Judæos, ulteriori gratia indignos & Hierosolymis atque extra eas versantes, accesserit, & ut Jesu interfecto sed redivivo poenitentes unica salutis causa niterentur, monuit, *LXXXVII*. Horam *nonam* id temporis, quo per Philippum Samaritanos ad Filium suum vocaverit, qui etiam ad eum firma fiducia accesserint, *LXXXVIII*. Ac horam *undecimam* id temporis, quo gentiles Deum verum Jesum-

Jesumque parum curantes, *LXXIX*, & imprimis per Petrum Apostolum Cornelium Centurionem Caesaree commorantem ejusque necessarios adierit, a quibus etiam oratio Petri studio fit audita, Jesusque, quem obtulerit, receptus, *XC*. His traditis pergit ad *distributionem mercedis* seu donorum Spiritus S. peculiarium largitionem, observatque, in ejus *prescriptione* finem hujus diei mystici fuisse, cum Jesum Salvatorem hominum Cornelius centurio gentilis, postremae hominum nationis ad eum vocandae primus, cum fiducia receperit, *XCI*, tumque innotuisse Dei Patris, *XCH*, decretum de procuratore perficiendae donorum Spiritus S. largitionis, qui sit Spiritus S. *XCIII*, ab aeterno factum, & colloquio divinarum personarum hic representatum, *XCIX*, secundum quod ab eo ad eundem in Jesum Christum credentes, *XCIV*, iisdemque dona peculiaria conferenda, *XCVI*, hoc servato ordine, ut ea primum gentilibus, tum Judaeis credentibus distribuerentur, *XCVII*. In exponenda *perfectione* largitionis donorum singularium Corneliana fideique Christianae socios dona Spiritus S. singularia accepisse & variis linguis loqui cepisse, *XCVIII*, *XCIX*. Post quos eadem dona Judaeis Ephesi commorantibus & Jesum Messiam per Johannem Baptistam edoctis data esse tradit. Quum vero Cl. Autor facile intelligat, his posse opponi, Apostolis multisque credentium Judaeorum imo Samaritanis prius gentilibus dona Spiritus S. singularia esse tributa, fatetur, hanc inveniendam esse difficultatem, quia sine hujus parabolae expositio praematur, quam ita removeat, ut dicat, non omnia in parabolis ad vivum refecunda, imprimis eas rerum gestarum ordinem non sistere nec attendere, ut ex parabola de nuptiali convivio pateat, quam si rigore sequaris, nec ullum Judaeorum in Jesum credidisse, nec gentes ante Hierosolymorum excidium ad fidem perductas esse oporteret; Salvatoris fuisse mentem & sententiam, eorum, quae cum Apostolis & Samaritanis futura vel facta sint, nullam jam habendam esse rationem, ac sufficere, gentes, credentibus ex circumcisione praesentibus, dona Spiritus S. esse adeptos, & post illos eadem ad Judaeos a Johanne baptizatos esse delata, *C*. Ad *reprehensionem* largitionis donorum recte interpretandam utitur certamine, in quod Petrus eum cre-

dentibus ex circumcissione deyerit, Act. XI, qui ei vitio dederint, quod gentiles adierit, cum iisque familiariter vixerit, refertque, inter reprehensores, ex sententia Epiphani, fuisse Cerinthum hæreticum, CI, atque statuit, eum, in quem præcipue impetus sit factus, non tam fuisse Petrum, quam Deum ipsum, CII, & disceptantes, CIII, ut ex responso Petri pateat, id imprimis ægre tulisse, quod gentilibus Spiritus S. dona æque ac sibi sint collata, cujus causa sit Petrus, IV, cum tamen illi a populo Dei per legem Mosaicam sint remoti, CV, & ipsi Judæi ad Jesum conversi varia mala pertulerint, CVI. Pari modo ei *defensionem* patrisfamilias explicanti inservit oratio Petri, per quam Deus suam agat causam, CVII, in qua ad hoc, quod gentiles Judæis credentibus in distribuendis donis Spiritus S. iuste sint æquati, confirmandum, CVIII, argumentum primum a conventionem Dei cum credentibus ex circumcissione per Johannem facta, in qua eis Spiritus S. sit promissus, quem etiam acceperint: *Tum ego, inquit Petrus, recordatus sum Domini dictum: Johannes quidem aqua baptizavit, vos vero Spiritu S. baptizabimini, Act. XI, 15, 16, CIX,* reliqua autem a voluntate, beneficentia & absoluto Dei dominio, quod in impertiendis donis Spiritus S. singularibus patefiat: *Quod si æquale donum eis dedit Deus, ut & nobis Jesu Christo confidentibus, ego quis eram, ut Deo prohibere possem, v. 17, sint petita, CX, censetque, consequens defensionis fuisse hoc, quod credentes ex circumcissione & tacerint & Deum glorificaverint, id quod animo intenderat paterfamilias, uni murmurantium dicens: *sume quod tuum est, & abi, CXI.* A defensione priusquam abiret, argumenta artificiosa adhuc respective considerat, & inter λόγους illum, qui ab æquali Judæorum & gentiliū fide in Christum petitur, hic locum habere negat, CXII, & nonnulla de moribus Petri, Deique attributis, ut ex oratione eluceant, CXIII, atque passionibus animi auditorum, quæ invidia & malevolentia plenz, sedandis CXIV addit. Postremo, ut quid mystici in *gnome* insit, constet, particulam *ως* ei inferendam esse judicat, ut integra sit hæc: Primi, seu Judæi, a Johanne ad Jesum Messiam perducti, erunt, *sicut* gentiles ab Apostolis cognitione Jesu Christi imbuti, si donorum Spiritus S. singularium ratio*

ratio habeatur, & quæ huic explicationi adversari videntur, studiose removet, *CXV*. Monetque, epiphonasma: *multi sunt vocati, pauci vero electi*, ea de causa a Servatore adjectum, ne Judæi & gentiles ex donis Spiritus S. acceptis sibi persuadeant, se nullo modo gratiæ Dei vitæque æternæ jacturam facere posse, *CXVI*. Ne vero Nostro opponi possit, genuina rationis interpretandi sacras literas præcepta in hac expositione esse neglecta, affert criteria veri sensus loci S. Codicis a Cl. Rambachio præscripta, & suam interpretationem cum iis exacte convenire demonstrat, atque scopum parabolæ esse didascalico-elencticum, objectum *πιστις*, passionemque, quæ tractetur, finitam, quærique, num Deus gentiles in Jesum credentes largitione donorum Spiritus S. singularium Judæis credentibus æquando injuste agat, id quod Judæi affirmant, Deus autem negat, clarissime conficit, *CXVII*. Quemadmodum autem supra ostensum est, Cl. Autorem in exponendo sensu literali parabolæ varia philologica & philosophica simul attigisse: ita etiam illum in sensu mystico explanando varia argumenta Theologica & locos S. Codicis illustrasse apparet. Multa enim de eo, quod impietatis studio præmia hujus & futuræ vitæ recte & secundo respiciantur, *LVI*, de duplici æconomia salutis seu temporibus ante Messiam & Messiam, ut & V. & N. Testamento, *LXVI*, de vite super portam templi Hierosolymitani, *LXXI*, de naturâ fidei in Jesum Christum, *LXXII*, de baptismo fluminis & fluminis, seu Johannis & Jesu, *LXVII*, de gratia Dei præveniente, præparante, excitante, & operante, *LXXIX*, de Jesu Christo, quæ secundum Evangelistas describitur, *LXXXIV*, de festo tabernaculo, *LXXXV*, de ignorantia Jesu in ejus hostibus, *LXXXVII*, de Samaritanis, *LXXXVIII*, de gentiliū contemptu Theologiæ naturalis & Judicæ, *LXXXIX*, *CII*, de Judæis, *CVIII*, de distinctione in Judæos, Samaritanos, & gentiles, *CXI*, de Spiritu S. *XCIII*, de colloquiis personarum divinarum, *XCIV*, de donis Spiritus S. peculiaribus, *XCVI*, de loquela variis linguis, & de Erasmo atque Salmasio, eam non recte explicantibus, *XCIX*, de pactis Dei & hominum, *CIX*, de Petro Bælio, negante, Deum posse gloriam & laudem ab hominibus postulare, *CXI*, de invidia, *CXIV*, de distinctione voluntatis in an-

tecedentem, in qua finis, qui salus, medium ad eum perveniendi, quod fides in Jesum Christum antecedit, & Deus dicat: *Ego vobis omnes homines salvare*, ideo iis per verbum & sacramenta fidem in Jesum Christum confero; & in consequentem, in qua finis seu salus, medium, quod fides sequatur, & Deus dicat: *Hi virtute divina fidem in Jesum Christum receperunt & in ea perseveraverunt, igitur salventur*, & de paucitate salvandorum contra Curionem, *CXVI*, disserit; & ad intelligenda S. Codicis dicta, Matth. XIX, 20, *LVII*, 21, *LVIII*, Mat. III, 1, IV, 5, 6, *LXXIII*, Luc. III, 2, *LXXIII*, Jes. XL, 3, quod ad reditum Judæorum e Babylonia male applicetur, *LXXXVI*, Matth. III, 11, *LXXVIII*, Matth. X, 23, V, 19, 27, *LXXXIII*, Joh. VII, 38, *LXXXVI*, Jo. IV, 9, *LXXXVIII*, Act. XIX, 1, 7, XI, 1, 2, 3, *CII*, *CIII*, com. 15, 16, 17, *CIV*, *CVIII*, *CIX*, *CX*, com. 18, *CXI*, quibus Rom. IX, 7, de voce *σπίνας* & Gal. IV, 1, 2, de voce *ἐπιγονος*, addenda, multa affert lectu admodum digna.

HISTORIA DE MAGNO SCHISMATE OCCIDENTIS, in compendium redacta, & Tomis duobus comprehensa a P. MAXIMILIANO WIETROWSKI, e Soc. J. S. Theol. D. & Archi-Episcopalis Consistorii Pragensis Assessore.

Vetero-Pragæ, typis Caroli Joannis Hraba, 1724, fol.

Alph. 1. pl. 17.

DE hoc opere non possumus quin Lectores nostros monemus, titulo ne fidem habeant, neve aliquid novi in illo præstitum esse, sibi persuaderi patiantur. Historiam enim hujus schismatis, a Lud. Maimburgio duobus tomis & sex libris comprehensam, qui legerit, eandem ab Autore nostro ex Gallico sermone in Latinum tantummodo translata, & Autores in margine citatos ex Maimburgio fideliter descriptos esse, facile deprehendet. Maimburgii vero nomen Noster haud exprimere voluit, ut ingenii sui factum orbi eruditorum venditare videretur, quamvis eum sub historici cujusdam, vel scriptoris Gallicani titulo quandoque notare ausus sit, Pontificis Romani partes cæco obsequio pro-

prosequentium gratiam initurus. Namque Maimburgius anti-papæ addictos Schismaticos appellari posse negat, & Gallos hujus criminis ab Italis insimulatos tuetur; privatas revelationes rejicit, refertque, Gregorium XI moribundum perituisse, quod ipretis prudentiorum consiliis, Brigittæ & Catharinæ Senensî, sanctam sedem ut Romam transferret, suadentibus, motem gessisset. Noster autem Clementi VII adherentes vere ac formaliter Schismaticos fuisse asserit; Gregorium indoluisse credit, quod sanctarum Virginum adhortationibus obtemperare diu distulerit; S. Catharinæ Senensîs revelationes, zelumque propugnat, & scriptoris Gallicani, literas hujus Virginis in dubium vocantis, argumenta refellere conatur; & S. Visulinæ Parmensis historiam f. 28 inspergit, ne tanto decore careat schismatis hujus historia. Neque hoc prætermittendum est, nonnulla Autorem nostrum omisisse, quæ Maimburgius prolixius describit. Conferatur modo historia Maimburgii, editionis Belgicæ p. 61, 80, III, 137-142, 144-158, 171-177 &c. ubi res gestæ Joannæ, Reginæ Neapolitanæ, Ludovici Ducis Andegaviensis, & Caroli Dyrrhachii recensentur, cum hac versione Latina; & pleraque salva fide historica præteriri non debuisse, nec sine partium studio præteriri potuisse, facile constabit. Majore tamen cum voluptate hanc ipsam historiam Latine scriptam lectum iri judicamus, si puriore ac nitidiore stylo esset conscripta, nec plurimis feateret barbarismis & germanismis: ex. gr. *se resolvit ad sedem suam restituendam; vel resolutus est: metropoli Christianitatis in miserando se videbat statu: ad recommendationem: passionati scriptores; & id genus aliis.* Idem judicium ferendum esse censemus de Historia Schismatis Græcorum in Oriente, quam Autor noster nuper a se in lucem esse editam, & in dedicatione, & in principio hujus historię, ad exemplum Maimburgii, testatur.

Brandenburgischer ATLAS.

hoc est,

ATLAS BRANDENBURGICUS, SEU DE-
scriptio Geographica Marchiæ Electoralis Brandenburgi-

Rr 3

ca,

cæ, ejusque Nobilitatis, e documentis regioni domesticis confecta a JACOBO PAULO GUNDLING, Consil. Intimo Regis Borussiae & Præside Reg. Societatis Scientiarum.

Potsdami, apud Barth. Neumann, 1724, 8.

Alph. 1 pl. 5.

Felix est illa regio, quam fidi Regum Principumque Ministri curatius explorant, & quantæ vel quam exiguæ sint ejus vires, Principi sine fuce aperiunt. Ita enim animus illius ad affectum vere paternum, ut regionis ægritudini manus medicas adhibeat, commoveri potest. Per - Illustris Autor per triennium (1713, 1714 & 1715) ipse urbes & vicos Electoratus Brandenburg. non perfunctorie, sed maxima cura perlustravit, ut adeo de multis rectius, quam ab aliis Geographis fieri antehac potuit, retulerit. Vidit enim omnia non alienis sed suis oculis, & authentica collegit documenta, tanto numero, ut eorum quatuor millia in Codice Diplomatico Marchico orbi promittat erudito: quemadmodum & spem facit de opere quodam Heraldico, & de similibus descriptionibus reliquarum Regis Borussiae provinciarum, a se edendis. Præsentem hanc Marchiæ delineationem auspiciatur tractatione historica. Romanos in Vete-rem penetrasse Marchiam, ex Tacito & Vellejo probat, de statu antiquiori differit, & regionis bonitatem demonstrat. Hinc ad varios Marchiæ Dominos, quibus paruit, conversus, de Suevis, Romanis, Venedis, Saxonibus & Caroli M. victoria agit. Nec tacet Marchionem Geronem ab Ottone I constitutum, Marchionesque alios, & Obotritarum in Marchiam dominium. Subnectit Marchionum e Comitibus Stadenibus historiam per compendium, & Domenslebienses Dominos Marchiæ, & quomodo demum sub regimine domus Aschariensis in præsentem abierit formam, quæque in illa acciderint, breviter percenset, filium ad hunc usque diem perducens. Annectit statim annotationes, in quibus probat, Waldemarum, quem alii haud pauci Pseudo-Principibus accensent, utique veri nominis Principem, quem se venditabat, fuisse. Agit & de domo Bavarica, Limburgica & Zollerana.

Præ-

p.3. sqq.

14 sq.

34.

35 sqq.

69 sqq.

Præmissa deinceps generali Marchiarum divisione, veterem Marchiam Sect. I exhibet, cujus X fluvios, XV urbes ac tria cœnobîa delineat. In additis vero notis nonnulla recenset curiosa, aliorumque emendat errores. Sect. II Prignitiam considerat, in qua VI fluvios, XI urbes, & duo cœnobîa deprehendit. Marchiam mediam Sect. III sistit, ubi XII fluvios, urbesque secundum circulos, in quibus sitæ sunt, distributas, considerat, notis ac diplomatibus subinde asserta confirmans. Urbium hic major est numerus, quam in reliquis Marchicis provinciis, quæ & ceteras tum pulchritudine tum divitiis vincunt. Metropolim imprimis, Berolinum, Noster graphice describit: quæ descriptio vel sola lectores allicere posset. Ukero - Marchiam Sect. IV persequitur, ejusque VI fluvios, & XXVI urbes & arces. Sectio V Neo - Marchiæ describendæ est destinata; & XIV flumina, & in circulos distributas urbes expendit, quarum nec hic est parvus proventus. Tandem ad Nobilitatem Marchicam pergit, quam variis merito mactat encomiis, & secundum circulos, in quibus Nobiles prædia sua possident, ordine recenset.

p. 86 sq.

136 sqq.

226 sqq.

255 sqq.

Pommerischer ATLAS.

i. e.

ATLAS POMERANICUS, SEU DESCRIPTIO Geographica Ducatus Pomeraniæ, ejusque Nobilium, ex ipsius Regionis documentis edita a **JACOBO PAULO GUNDLING**, Reg. Boruff. Consil. Intimo & Societatis Scientiarum Præside.

Potsdami, apud Bartholom. Neumann, 1724, 8.

Plag. 18 ½.

Cum Per-Illustris Autor a Pot. Rege suo statum omnium in Pomerania Borussica civitatum penitus scrutari jussus esset, natus ipsi fuit hic alter Atlas, eodem anno, quo Brandenburgicus, eademque ratione descriptus. Et Historiam quidem Pomeranicam in tres dispescuit periodos, quarum prima illa complectitur tempora, quibus Vandali oras has habitarunt, quorum vestigia

- p. 4. fligia in villis Vandaliz se invenisse, autumat, eosque in Corinos, qui circa Curzig habitaverunt, Rugios, qui a Rügenwalda usque ad insulam Rugiam omnia impleverunt, Gothones, qui Pomerelliam, & Lemovios, qui tractum Lebenssem incolabant, dividit. Num vero Franci has olim habitaverint oras, & Francofurtum ad Oderam, Sundam &c. ædificarint, & an Pomerania Geographi Ravennatis Muringia sit, statuere haud audet. Secunda periodus incipit ab iis temporibus, quibus Venedi has regiones sibi sedem elegerunt, e Livonia huc advenientes. Ex his deducit non solum stemmata Nobilium Pomeranorum maximam partem, sed & ipsorum Pomeranorum Principum. Tertiam tandem periodum a Pomeranorum conversione ad Christianam religionis exordia deducit. Et hanc cum describit conversionem, opinatur, Wartislaum, cum Otto adveniret, Christianismo jam penitus misisse nuntium, secus ac vitæ Ottonianæ scriptores docent, quos se alioquin sequi fatetur. Pomeraniam deinde Borussia expendit, & amplioribus Germaniæ provinciis accenset, ejusque circulos, quibus hodie dividitur, recenset. His præfationis quasi loco præmissis, sequitur ipsa tractatio. Et quidem cap. I supposita antiquiori divisione Pomeraniæ in 1) Ducatum Scedinensem, 2) Pomeranicum, 3) Venedicum, 4) Cassubicum & 5) Principatum Caminensem; Sedinensis Ducatus civitates XIII enumerat (computatis regionibus Usedom & Wollin) & singularia nonnulla ejus recenset. De Ducatu Pomeranico, strictè sic dicto, c. II eodem agit modo, & XXX ejus civitatum singularia tangit. C. III Ducatum Venedicum, factò a monte Chollenberg initio, in regionem Rugenwaldensem, Slavicum & Stolpenssem dividit, & commemorat, quod ante hos LXXX annos aliqui omnino e gente Veneda superfuissent in hoc Ducatu, qui nomen olim a Venedis, eo se recipientibus, cum Germani reliqua occuparent, acceperint. Civitates tantum VII hic agnoscit. Cassubici Ducatus (de quo c. IV agit) Metropolim Gedanum dicit: & qua ratione XVII Capitaneatus ad Regnum pervenerint Polonicum, Pomeranis vero, præter districtum Lauenburgensem & Butaviensem, nil manserit reliquum ex amplissimo hoc Ducatu, enarrans, nihil omittit, quo jura Regis sui amplificet.

Inde

Inde postquam de Caminensi Principatu cap. V & VI pari ratione egisset, amplissimam appendicem subjicit annotationum, quibus antiquæ historiæ lucem accendit, suamque de dubiis quibusdam historicis aperit mentem. Putat itaque, Regam fluvium olim alium tenuisse cursum, Rügenwaldam esse Rugium Ptolemæi, Hertham ad lacum Bucoviensem fuisse cultam, non in Insula Rugia, Geographum Ravennatem non de Pomerania intelligi debere, Duces Pomeraniæ non ex Vandalis sed Venedis esse ortos, nec tamen ex spuris Ducis Poloniæ Lesconis fuisse, conversionem Pomeranorum Poleslaum Polonum non propria, sed Papæ & Imperatoris autoritate promovisse, Ducem Pom. Wartislaum tempore Ottonis Christianismum penitus abjecisse, Polonis olim Pomeraniam non fuisse subjectam, & quæ sunt reliqua. Tandem amplum subnectit Catalogum omnium Pomeraniæ Comitum, Baronum & Nobilium, commemoratis ipsorum feudis, urbibus ac pagis.

**JO. GOTTLIEB HEINECCII, J.C. ET ANTE-
cessoris, Elementa Juris Civilis, secundum ordinem Institu-
tionum commoda auditoribus metodo adornata.**

Amstelædami, apud Janssonio - Waesbergios, 1725, 8.
Alph. 2 pl. 2.

**EADEM ELEMENTA JURIS CIVILIS, CUM
Animadversionibus JO. GEORG. ESTOR, J.V.L. P.P.
& Historiographi Hæssæ - Darmstadii.**

Gießæ, apud Jo. Philipp. Krieger, 1727, 8.
Alph. 1 pl. 17.

JAm olim summo Viro, Jacobo Cujacio, bilem movebant am-
pliores in libellum Institutionum Justinianearum commentarii.
Nullum enim ex libris juris civilis vel comtiorem vel faciliorem
prædicabat, quive interpretem desideret minus. Quapropter igno-
bile plane judicabat otium illorum, qui eum libellum longissimis
onerarent, non ornarent, commentariis, quod postum est in una co-
gnitione, in infinita dispartientes, quo scilicet plura scire videan-
tur, ut illis quidem videtur; nostro, inquit, judicio, ostentatione va-
na.

da, quo acrius nil sine videatur. Quibus licet dictis Jctos ejus
 arti, quibuscum simulata erant Cujacio, notatos sciamus, justiffi-
 ma tamen hunc commentandi pruritus & intemperantiam re-
 prehendit divini Vir ingenii, verissimeque cetera, que eo loco fre-
 quenter de concinnitate, elegantia & facilitate Institutionum dixit
Observationum & Emendationum Lib. XI cap. 38. quod nunquam
 sine voluptate legimus. Quid vero passuros Cujacii putemus Ma-
 nes, si quidem his videre & sentire daretur, quot, qui, quales, quo-
 num inde post ejus fata exierint commentarii, plerique invita Mi-
 nerva, plerique infelici fidere, plerorumque alter ex altero excrip-
 ptus, plerique *veluti errorum omnium maculis pulcherrimum li-
 bellen deformantes, ore quandoque etiam effuso in veterum Juris-
 consultorum doctrinam singularem ac prope divinam?* Quid? si
 daretur iis scire, quo numero, quam diversa methodo, quam impa-
 ribus subsidiis instructa hodie extant Institutionum compendia,
 compendiorum commentarii, annotationes, animadversiones, ad-
 ditiones, harmonicæ collationes, paraphrases, nuclei, synopses æ
 peno dixerim compendiorum compendia, quibus vel solis biblio-
 thecarum inaccessis, & male collocandum esset, sique introductis in
 eam jura tyronibus, perterritos multitudine ac varietate infinita
 tot voluminum, *desereres studiorum, vel diceλιστεc iis τα μετα-
 τάρωc* efficere propositum esset. His farinæ hujus sarcinis discru-
 ciati Manes Cujacii haberent tamen, in quibus solatium & delicias
 suas invenirent, paucas licet, posthumorum suorum factus
 scilicet, qui rectis & legitimis apparati subsidia modum finem-
 que tenent, atque elementorum vel principiorum juris titu-
 lum descendentes primis Justinianæ veram & egregiam per
 omne studium juris utilitatem præstant. Nemo ante Cele-
 berrimum *Heineccium* tam insigniter meritus est de aureis In-
 stitutionum libris, quam ipse primum eleganti Antiquitatum eorum
 illustrandam syntagmate, jamque his elementis nova & synthetica
 concinnatis methodo, quæ non modestiore, non æquiore indicari
 poterat elogio, quam *eam auditoribus commendam esse.* Præter totum
 hic libellus ingeniam ex legitimis principiis Jurisprudentiam do-
 cendi discendique rationem, præclaroque est specimini, quam ex-
 acte jus nostrum cohercat, simul re ipsa refellit eorum opinionem,
 qui omnia in Jurisprudentia fastidiunt & pleraque, si non absurda
 &

& flolida, falsum minus consequentia & sui dissimillima esse, clau-
 ditant. Nihil profecto abundans, nihil inutile, nihil perperam &
 injusto loco, nihil quod memoria soli commissum oneret discen-
 tes, positum, nihil quod acri iudicio probatum subleuet eorum dili-
 gentiam, acuat ingenium, in hoc compendio prætermisum est.
 Jam is apparet in genere dicendi nitor, ea concinnitas & perspicua
 breuitas, ut vel ob has Grætas commendandus foret libellus quibus-
 que meliorum literarum studiosis. Quo vero de methodi ratione
 clarius constare queat, ipsis Nostri verbis illam adumbrare iuvabit.
 „Eum, scribit, ordinem servavi, quem scopo meo credidi accom-
 modatissimum. Notionibus enim rerum paullo distinctioribus
 „investigatis, inde definitiones alicui, servatis plerumque antiquis,
 „si probas essent, vel novis, si istæ haud satisfecerunt, construxit.
 „Hinc progressus sum ad axiomata, quo nomine propositiones, ex
 „definitionibus „de „fluente, intelligo. Hæc excipiunt corolla-
 „ria, vel consecutaria, ita disposita, ut ea, quæ ex uno eodemque axio-
 „matis sunt, semper conjungantur. His adscripti leges potiores, ut
 „appareret, illa consecutaria in libris Justinianæis omnino reperiri.
 „Sæpe & ex pluribus definitionibus inter se comparatis doctrinas
 „quasdam collegi, imitatus Geometras, qui ejus generis propo-
 „sitiones, si theoreticæ sint, theorematata, si practicæ, problemata soleant
 „appellare. Aliquando & scholia inserpsi, quibus vel doctrinæ
 „paullo difficiliore illustrarentur, vel id aliando demonstraretur,
 „quod in ipso paragrapho fuerat traditum, vel juris antiqui a novo
 „discrimen explicaretur. Cum plerique non soluti serie coherere-
 „ant: nolui paragraphorum numerum in singulis titulis abrum-
 „pere: cujus instituti hunc quoque fructum cepi, ut, ex quo princi-
 „pio singulæ conclusiones sumit, citato per parenthesis paragrapho
 „eo facilius possem demonstrare. „ Ut hæc citationum
 „ostenderet utilitatem, exemplum in præfatione subjecit, quod &
 „ipsum recensere commodum erit. Dixit §. 728, arrogatori olim o-
 „mnes res, corporales & incorporales, arrogati pleno jure fuisse ac-
 „quisitas. Rationem queris? eam ostendant paragraphi, quos cita-
 „vit, 179 & 472, quia videlicet arrogatio sit modus acquirendi patri-
 „am potestatem & pater veteri jure omnia indistincte per filium ac-
 „quisiverit. Porro scire cupis, cur liberi omnia parentibus acquire-
 „ri? rationem reddet §. 135, qui ad principium, §. 233 explicatam, te

remittet, ubi offensum, patriam potestatem, vere fuisse dominum Juris Quiritium: dominum autem per rem suam acquirere, nemo dubitat. Atqui forsitan dubium videbitur, liberos in dominio Juris Quiritium fuisse: sed eximit scrupulum idem §. ubi liberos ratione patris fuisse res mancipi, demonstratur. Quis vero dubitet, res posse esse in dominio? Porro mirum videbitur, liberos fuisse res, cum fuerint homines. Sed & hic in viam te revocabit §. 75 seq. ubi ostenditur, qui nullo trium statuum civilium gavisus sit, cum hominem quidem habitum fuisse, sed non personam, eoque ex ipsa definitione personae apparet. Atque vel hoc exemplo patescit, quam accurate diligenterque Noster ab interioribus & reconditis Juris Romani principiis omnia repetere studuerit, quamque perpetuo nexu singulae doctrinae & conclusiones inter se cohaereant, quem per tot diversa & inter se librorum titulorumque intervallis disjuncta capita occultum, citationes illae, instar filii Ariadaei, manifestum reddunt. Equidem dolendum, quod operarum errore in editione Amstelzdamensi accidit, ut numero eodem bis vel ter repetitio alicubi turbarentur paragraphi, neque citationes eorundem ubique convenirent. Cui incommodo quaesivit Autor hoc remedium, ut in calce opusculi indicem hujusmodi erratorum exhiberet, ad cuius ductum navos hos emendare liceret. Verum in iterata libelli editione, quam Bibliopola Giessensis nuper procuravit, emendatio adhibita, sublatisque typorum erroribus, jam numeri paragraphorum & series iterum conspirant; quae cura nitorem chartae & elegantiam typorum, quae desideres, pensant, praeterquam quod minor sumus hanc editionem commendat extra Saxoniam nostram, in qua privilegium impetrarunt bibliopola Amstelzdamenses. Adjici curavit Giessensis Bibliopola animadversiones Consult. *Esberis*, quas cum auditoribus hic communicaverat, dum illis hunc libellum exponeret. Sunt ea ex vario lectionis atque doctrinae penam annotatae, quantum fieri potuit, plerumque adstrictiores, aliquando pleniores, & fere suggerunt, quae meliores Jurisconsulti, praesertim recentiores, non solum ad Institutiones, sed & ad ceteros juris nostri libros observavere. Denique nuntiandum est, praestantissimum doctrinae Digestorum compendium, eadem prorsus, qua haec elementa, methodo a Nostro adornatum, jam propediem apud Waesbergios proloquiturum esse.

MOREL.

MORELLI DE MAUTOUR OBSERVATIO
de Ara Apollinis, Colmarie in Alsatia nuper reperta, de
promta & Diario politico, LE CLEF DU CABINET,

M. Jan. 1727 p. 1 sq.

Dedit nuper Illustris de Corberon Præses Consilii summi Alsatia primarius, Parisios ad nobilem quandam, *Morellum de Mautour*, literas, quibus eum Consilii sui de antiqua Inscriptione, insculpta aræ cuiusdam Apollini sacre, fecit participem. Inventæ est hæc Inscriptio Horburgi, urbe vix ducentos passus, seu quartam partem milliariis, a Colmaria sita, in domo civis cujusdam. Ara hæc lapidea, cujus pars anterior a sculptore fronte ornata, altitudine sua quatuor pedes & duos digitos, latitudine circiter duos pedes habet. Inscriptio ipsa hæc est:

A P O L L I N I G R A N
 N O M O G O U N O
 Q. L I C I N I U S T R I O.
 A R A M.

D. S. D.

In hanc Inscriptionem doctissimus *de Mautour* conscripsit Dissertationem sequentem, quæ superiore A. 1726 in publico confessu Academiæ Regiæ Inscriptionum, cui ipse Socius assidet, prælecta atque approbata est.

Titulus ille, aut potius duplex titulus, *Granno Mogouno*, explicationis nostræ, quæ de Inscriptione ista proferenda est, potissimum caput constituit. Gruterus pag. 37 & 38 primæ editionis, novem diversas exhibuit Inscriptiones, aris Apollini consecratis insculptas, eodem omnes ac solo Granni titulo insignitas; quæ singulæ in diversis ac longè distitis regionibus fuerant inventæ, nimirum Romæ, Müffelburgi in Scotia, Enderaci juxta Edenburgum, Brettæ in Dacia, quæ urbs sita juxta fluvium Sargetium, & nobilitata est ingenti clade Decebali ejusque exercitus a Trajano inflictæ, cujus amplam Dio Cassius facit mentionem, & tandem *Phinigiaci, Laulingie, & Faingene*, in Diocesi *Augustana*.

Velferus in fine Historiæ suæ, quam de antiquitatibus August. Vindel. aliarumque hujus ditionis civitatum composuit, quinque earundem Inscriptionum, quas habet Gruterus, in medium profert. Videtur ibi ad illorum propendere sententiam, qui cognomen Granni seu Grani Apollini tractum existimant ex

nobilissima illa Germaniae civitate, quae Aquis-Grannum sive Aquis-Grani dicitur, ubi non temere credendum sit divinos Apollini honores singulari quadam pietate consecratos. Neque deesse sua conjecturae isti argumenta putat, cum facile creditum sit, sua balnearum aquarumque mineralium, quae sacrae sunt Apollini, abundantia Aquisgranenles ad sacra ista obcunda fuisse invitatos. Sed o quam crediderim, huius fundamentum vacillare aut plane corruiere, si quis vel ipsam nominis Aquis-Grani vetustatem in dubium vocare aggrediat. Certe antiquorum Geographorum ne unum quidem scio, qui ejus nominis ullam faciat mentionem. Primi fuerunt mediae aetatis scriptores, uti inter alios Luitprandus decimo seculo & Regino in suo Chronico, qui incognita ante Aquis-Grani, Grani Palatii, Thermarum Grani, Aquis Palatii nomina in lucem proferunt. Quis vero nostrum tam credulus sit, ut fidem habeat iis, quae in diplomate quodam Friderici Imperatoris A. 1164 referuntur, ibidemque occasione balnearum Aquis-Granenium confirmantur quodam Caroli M. testimonio, quod nempe Grannus fuerit cognomen Principis cujusdam Romani, fratris Neronis, qui extruxerit palatium istorum balnearum.

Quicquid huius rei sit, si admittenda sit sententia, quod sub Granni aut Grani nomine Aquis-Grani cultus fuerit Apollo, inde prompta statim simul foret opinio, tot fuisse huius Numinis in locis tam diversis & dissitis cultores & adoratores, quot ipsi olim fuerant in Tyro, Delo, Delphis, quod tamen haud ita facile quisquam sibi persuaserit. Sed annon forte de alia nobis urbe Grannum dicta possit constare, quae diversa sit ab Aquis-Grano, cujusque aliquid adjectum epitheton Mogouno faciat indicium?

Moenus fluvius est Germaniae, qui sive e regione Mogunnae Rheeno immittitur. Notum in vulgus est, Latino sermone fluvium illum plerumque dici solere Moenam. Neque tamen de sunt scriptores, qui Mogounum veteri appellatione vocant. Plinius, cum Lib. 9 Cap. 15 de pisce quodam vorace, Siluro, strugionum specie, dixerit, *Silurus*, inquit, *grassatur ubicunque est, equos natantes — — — demergens praecipue in Rheno, Germania circa prope Vindium*. In antiquo quodam MSpto legitur: *In Rheno Germania circa prope Vindium*, in alio rursus, *prope Ubi-er*, in Jacobi Dalechampii editione Plinii & Notis in hunc locum dicitur: *Plinius tempore nullus fuit in Germania Moenus fluvius*:

ur: sic posteritas cum vocavit, quem tali nomine seculum nostrum agnoscat, quapropter legendum putas: *præcipue in Rheus, pro: Mans.* In hanc sententiam non sine argumento Commentator iste videtur incidisse. Quod igitur cum admiseris, idoneo hoc teste uti poteris ad confirmandam sententiam, quod fluvius ille veteribus nunquam *Mansus* dictus fuerit, verum potius *Mogonus*.

Ita *Gravo Mogono* in Inscriptione nostra, ut distingatur ab *Aquis Gravi*, ut *Aque Gravi*, facit forte alius quidam locus situs circa littora *Mansi* juxta Moguntiam, ubi Apollini sacra facta fuerint. Hunc locum, hanc civitatem fatendum est, nobis plane hodie esse incognitam, ut innumeras alias civitates, quarum neque memoria, neque ipsius nomen ad nos pervenit. Quando respicimus ad ea, que a veteris nummorum quorundam inscripta sunt, ut: *Herculi Deusantiensi*, *Herculi Magoniano*, quem nunquam rerum antiquarum peritum tam felix ingenium fuisse prædicaveris, ut ex eisdem desine atque cognoscere loca illa poterat, ubi illidem sub nominibus *Herculi* ibidem facta fuerint. Nonnulli fallaces conjecturæ fuerunt, quarumque de Germanicis nominibus urbium a Tacito protulit. Forte eadem ratione se res habet cum Apolline *Gravo Mogono*. Neque forte infeliciter judicabitur, si illud quodam hujus Academiae membro (*de Bona*) suspicetis legendum potius in hac Inscriptione *Moguntius*, seu *Moguntina*, quam *Mogonus*, atque ita hæc duo nomina *Gravo Moguntina*, ideo sibi præda intelligi debere, ut vinculi, quod inter *Aquisgrannum* & *Moguntiam* intercedit, citius habeatur ratio, ut hæc in rebus exempli loco sunt nummi Græci cum Inscriptione: *Ωρωονία*, ad designandum utriusque concordiam, vel ut hinc hinc duo loca *Gravi* nominis insignis, alterum *Aquisgrannum*, alterum in *Gravo Moguntino* situm. Hæc sunt, quæ de argumento obscuritatis pleno nobis in mentem venerunt; quod tamen nec hæc cuiquam videntur satis idonea. Sicut de Apolline prædictum est, cumque jubeo aliter ad hunc locum pervenisse, quod in prædictis, nullam tamen facti mentionem coram, que ad nos pervenit Apollinem.

Cum vero de antiquis Inscriptionibus de prædicto loco, ubi inventa illa, judicium ferendum sit, non aliter fore docimus, si quidem ex antiquitatum monumentis excerpta de eisdem facta ac mutationibus eisdem loci prophetent.

Horturum est civitas, sita ad fluvium *Ellum* (*II*) juxta *Calmasium*, *Ellum* est *Ocellus* prædictus, non aliam hæc fuisse, quam celeberrimam illam veterem urbem, quæ *Argenteum* seu *Argentarium*, quam esse prædictam, quæ *Argenteum* celebratam *Argenteum* esse prædictam, *Argenteum* nomen, *Argenteum* Marcellianum, ut mentionem facit gentis victorie, ad Imperatorem *Gratiano* de Germanicis illis agris reportatæ, que ut *Incidentis* lecti prædicti, hæc in prædicto de *Argenteo* quodam ex illo, que hæc in rebus *Tullio* in via *Argenteo* Imperatori dicta sunt, *Ellum* hæc translatæ. *Genos*, que ultra *Rhenum* habitabant, appellatæ *Argentei*, supra *Rhenum* exercens quadraginta mille hominum vagabantur, hoc animo,

mo, ut depopularentur vicinas provincias. Hujus excursionis cum ad Gratianum Imper. pervenisset nuncius, ejus statim imperio redire jussit sunt, quibus Pannonia decreta erat, copiz; *revocatis cohortibus, quas pramiserat in Pannoniam*. Junxit illisdem alias, quas Gallis opponere constituerat, hasq; universas sub imperio Comitum Nannici & Mellaubaudii, Regis Francorum, seu potius Francorum Ducis bellici, contra Lentenses duxit. *Nannio negotium dedit virtutis sobria duci, eique Mellaubaudum junxit pari potestate collegam, domesticorum Comitum, Regemque Francorum, virum belliosum & fortem*. Grofius L. 7 testatur, quod Gratianus ipse in acie comparuerit, primusque contra hostem pugnaverit: *horrisco adversum frangere*, addit Ammianus, *primum apud Argentariam, signo per carnifices dicto concurrere est captum*. Itaque pugna pugnata est juxta urbem Argentariam in Gallia, quam aliqui Colmariam in Alsatia fuisse autumant; haecenus Tillemontius. Hostium triginta millia perierunt, ac multi capti. Ipse Rex, quem Autor dicit *Priarium*, in hoc proelio cecidit. Valefius in Notis suis ad Ammianum, adoptans correctiones Velferi, non Priarium sed Priamum legendum putat, ex testimonio Prosperi in Chronico, & Sigeberti Gemblacensis. Idem hic est Priamus, quem Autores nonnulli inter majores Pharamundi collocant.

Abrelius Victor, ubi de eodem proelio disserit, ita dicit: *hic apud Argentarium oppidum Gallie 30 Allov. morum nullis in bello extinxit*. Andreas Schottus in suis Observationibus pro *Argentarium*, legit *Argentariam*. *Ses feminini generis, sibi veteres*. Sed idem longe fallitur, quando ita pergit: *oppidum forte illud, quod hodie nomen retinet in agro Lemovico, Argentorum*. Duplicem enim hic errorem committit, dum non solum, quae ditionis Bituricensis est, urbem in agro Lemovico sitam confingit, verum etiam fallaci nominum analogia deceptus civitatem Argentonensem cum antiqua Alsatiae Argentaria confundit.

Ptolemaeus: *Argentarium* Galliae Belgicae civitatem asserit, quamvis potius Alsatia, omniaque illa pars Germaniae, cis Rhenum, videatur olim ad Galliam Celticam spectasse. Civitatem istam urbem reperias in Itinerario Antonini, & tabula Peutingeri, imo sunt nonnulli, qui credunt, super ejus ruinis extructam esse urbem *Colmar*, latine *Columbariam*, eo tempore, quo Fredericus II imperium in Germania tenuerit, seculo XIII. Hoc certe constat, ista aetate idem oppidum ab Albano Volsteno, Praefecto Alsatiae, muris fuisse circumdatum.

Quintus Licinius Trio, qui aram istam dicavit Apollini, fuit e gente Licinia, quamvis cognomen Trio commune alias fuerit genti Lucretiae. Haec utraque, vel Patricio vel plebeo sanguine orta, in plures ramos abiit; uti facis patet ex nummis Consularibus apud Patinum in familia Romana.

Hac postquam cum Celeb. ECKARDO, sententiam ejus exploraturi, communicassemus, remisit is vox ad nos Dissertationem, Wircsburgi in 4 de Apolline Grano Mogonno in Alsatia nuper detecto, impressam, quam profunda eruditionis plenam, & paucorum forte in manus perventuram, integram proxima Sectioni inseremus.

78 (229) 37
**ACTORUM
ERUDITORUM,**
Que Lipsie publicantur,
SUPPLEMENTA.
Tom. IX Sect. VIII.

ORIGINES GENTIUM ANTIQUISSIMÆ,
or
ATTEMPTS FOR DISCOVERING THE TI-
mes of the first Planting of Nations.

i. e.
TENTAMINA CIRCA ERUENDA TEMPO-
ra prime propagationis nationum; Autore R. CUM-
BERLANDO, Theol. D. & Episcopo Petroburgensi;
publicata ex MS. G. A. Autoris a S. PAYNE, A. M.
Ministro verbi Barnaci in Comitatu Northam-
ptoniensi.

Londoni, apud R. Wilkin, 1724, 8.

Alph. 1 pl. 20.

IN præfatione Editoris, multa erudita de scriptoribus Græcis,
imprimis de fide Herodoti, Ctesiz, Xenophontis, comple-
tente, commemoratur, fragmentum Sanchoniathonis cum
explicationibus historicis Anglicè ab Autore, in his studiis versatis-
simo, editum (vid. recensio in Actibus A. 1724 p. 524) primam hu-
jus operis partem constitutere: id. vera Porphyrium; seditum
gentilium defensorum, historicæ Mosaicæ, eo ipso præter ejus opi-
nionem confirmata, dum opposuit, feliciter conservasse: jam-
que Editorem, excitatum plausu, quo illud exceptum, tractatus

T t

quos.

quosdam autoris, non quidem plane coherentes, ita tamen, ut in lucem prodire queant, elaboratos, ceu partes vasti operis, quod inscribendum, *Origines gentium antiquissima*, vulgare, abjecto et alio ordine dispositas & in epitomen contractas Latine edendi consilio. Sunt autem *Tractatus IX*, quos & præfatio recenset, cui subijuncta est tabula Chronologica a diluvio ad A. M. 2890.

Tractatu I Noster commentatur in *Gen. XXXVI*, de occupata a posteris Esavi sede in montibus *Seir* usque ad *Elparan*, quorum antiqui incolæ fuerant Horitæ, & de regimine hujus terræ, ante & post hanc occupationem, cum inquisitione temporis, quo ea contigit. Hæc monet Editor in præfatione, commentatores errasse, qui Reges illos omnes, dicto capite commemoratos, Edomitas, seu ex posteritate Esavi fuisse existimarint: neque ferendam esse recentioris autoris (Jo. Clerici) audaciam, qui in prolegomenis suis in Commentarium in *Genesin* editum Amstel. 1693 expungendos putaverit, ceu supposititios, novem illos versus ab 31 ad 39, quibus Horitarum antiqui Reges enarrantur. Mosè hoc capite id agere putat, ut ostendat, impletum esse vaticinium Rebecæ divinitus revelatum *Gen. XXV, 23*, & simul ob oculos ponat gratiam Esavo ejusque posteritati a Deo exhibitam, dum, ejecto veteri colono, finitimam Cananæ terram ei possidendam concessit, antequam posteritas Jacobi terram propriam haberet. In ipsa tractatione tres ponuntur capituli hujus, *Gen. XXXVI*, periodi: I a v. 1 ad 19, II a v. 20 ad 40, III denique a v. 40 ad finem. Tum in tabula Chronologica proponitur per conjecturas maxime probabiles investigatus, & variis rationibus firmatus Synchronismus, quo vixerunt Patriarchæ ab Abrahami A. 85 ad Mosè: quo & successively regnarunt VIII Reges Horitarum, ab A. M. 2093 ad 2429, secundum annales Usserianos; ac deinde, ex hypothese, simul Idamæ per aristocratiam ab A. M. 2429 præfuerunt XXI duces, VII ex posteris *Seir*, & XIV ex posteris Esavi; (qui ipse ducis titulo non ornatur, nec totam regionem, sed partem saltem terræ, agrum Edom *Gen. XXXII, 3* dictum, possedit) & iterum alii duces, mere Esavitici, *Gen. XXXVI, 43 seqq.* memorati, usque ad Regem sub exitum Israelis ex Ægypto regnantem, ad quem

Moses

Moses vix Ægypto egressus A. M. 2513 legationem misit. Num. XX, 14.

Tractatu II Autor in *Deut. II, 23* docet, quod *Havaos*, habitantes in *Chazerim* (villis) usque ad *Gazam, Caphthorai*, exeuntes e *Caphthor*, perdidit & loca illorum inhabitavit. Caphthorzos nempe & Philistæos ex Ægypto prodiisse circa tempora primi regis Phœnicii Salatis, regnantis in Caphthore. Mosén his & duobus superioribus versibus Israelitis fidem facere, quod possit & velit Deus Cananzos extirpare, eamque in rem ab ipso adduci tria exempla, I Ammonitarum, qui Samsumnim, v. 20, 21; II filiorum Esavi, qui Horitas, v. 22; III Caphthororum, qui Havaos deleverunt, v. 23. Explicatio hujus loci tribus includitur questionibus. I *Quinam hi Havaos, פְּלִשְׁתִּים, fuerint, & quosam partem terra Canaan possederint?* Respondetur, fuisse populum Cananiticum, eundem cum Ivæis, seu Hivitis פְּלִיזִים, quorum sæpe fit mentio, & possedisse terram Philistæorum, quorum urbs erat Gaza; atque habitasse in villis, id enim significare vocem פְּלִיזִים, eorumque reliquias jugo servili oppressas mansisse inter Philistæos. *Jos. XIII, 3.* II *Quinam fuerint Caphthorai & Philistæi, pluribus Scripturæ locis juncti, & unde venerint oppugnatum Havaos, & eorum terras occupatum?* Respondetur, unum eundemque fuisse populum Ægyptiacum ex *Gen. X, 14, Jerem. XLVII, 4, Amos. IX, 7*, ubi Caphthor antiqua Philistæorum sedes dicitur. Caphthor autem, Hebræis alias *Sin*, *Ezech. XXXI, 16*, Chaldæis *Tin*, Græcis *Pelustum*, hodie *Damiatam*, Ægypti portam & propugnaculum esse, ad extremum Nili ostium Fanicum. Idque patere ex versione Arabica Pentateuchi, Caphthorim vocante cives Damiatæ; nec obflare, quod LXX hoc loco Cappadociam & Cappadoces nominent. *Lightsfootum* enim *decade Chorographica in Marcum* observasse, Judæos hoc nomine nil aliud quam Damiatam designare, quemadmodum Romanam Edom, Christianos Chuschitas vocare soleant; idque satis confirmari testimonio Maimonidis Ægyptii. Tum refutantur argumenta Bocharti, qui hic Cappadociam Afiz minoris intelligendam putat. III *Quodnam tempus, & qua occasio hujus migrationis fuerit?* Respondetur: uti ex *Josepho*, contra *Apionem*,

Africano, Eusebio, & Syncello pateat, incidere eam in tempora Salatis primi Regis Phœnicii, seu Cananzi, in Ægypto, atque ad eo in A. M. circiter 1920. Occasionem præbuisse bella Cananzorum adversus Ægyptios, quibus Pelusio expulsi alias sedes quærere coacti sint Ægyptii hi Capthorzi & Philistæi. Additur derivatio Pelusii & Palestinarum a radice $\Psi\lambda\epsilon$, *volutare se in luto*, vel *cinere*, unde Græcum $\psi\lambda\upsilon\varsigma$, & $\pi\alpha\lambda\alpha\upsilon\sigma\epsilon\upsilon$, quæ significatio conveniens situi Pelusii cœnoso in ostio Nili, cui & notio verbi Chaldaea & Syriaca, *apertum, patens, aditum*, nec non Æthiopica & Samaritana, *migrationem* designans, haud male congruat.

83 *Tractatu III* subjungitur tabula exhibens Synchronismos regum Canaan, Seir & Ægypti ab A. M. 1849 ad 2553, quæ & notis eruditissimis, Ægyptiorum & Phœnicum antiquissimam historiam mire illustrantibus, explicatur. Ita bellum Titanum adversus Deos, est ipsum illud bellum Typhonum, h. e. Cananzorum adversus primos Ægypti Reges in Deorum numerum relatos. *Typhon* enim, quæsi Plutarchus libro de Iside fratrem Osiridis vocat, est *Canaan*, frater ipsius Mizraim; nomine Typhonis itaque intelligenda omnis potestas Cananæ Ægyptum invadens. Ipse etiam Diqd. Siculus confirmat, fabulas Græcorum de Gigantomachia ex Ægypto esse derivatas. Regina Æthiopiæ *Afo*, Plutarcho memorata, Typhoni opitulans, idque navibus in mari rubro, est *Semiramis*, quæ & partem Arabiæ, Æthiopiam dictam, tennit. *Cham*, sive *Cromus*, est pater *Beli*, qui & *Chusch*, avus *Nimredi*, qui & alio nomine *Ninus* est. Idem fuit Ægypti dominus, eique duos Reges misit, *Mizraim*, & filium ejus *Thoth*, sive *Atboten*, qui & *Horus*, & *Anubis*, inter Ægyptiorum Deos canino capite effictus, ad designandam hieroglyphice ejus sagacitatem & vigilantiam. Phœnicum seu Cananzorum, quos reduces ex Ægypto terra Canaan agris capiebat, colonis plerumque non, ut Bochartus putat, hinc inde sparsæ sunt a tempore Josue; sed a tempore ipsius reditus ex Ægypto, qui contigit circa mortem Abrahami, A. 370 ante Josue invasionem. Et Græci consentunt, quod Phœnices, adeoque & litteræ a Cadmo in Græciam translatae, ex Ægypto prodierint; ut alia taceamus longe plura.

Tract.

Tract. IV., de generis humani per tres filios Noachi sufficienti propagatione ad condendas gentes omnes, ut & de dispersione hominum in varias partes terræ, speciatim de tempore conditæ urbis Ninives, metropoleos regni Assyriaci, differit. Fundamentum propagationis hominum celestis post diluivium ponitur 1) in robustiori, adeoque ad procreandos liberos aptiori corporis habitu, qualem ipsa hominum longævitas demonstrat; 2) in gradibus longævitas, non subito, sed sensim decrefcentis: siquidem in tribus prioribus a diluvio generationibus Arphaxad, Salah, Heber, vixerint ultra 450 annos. Inde 3) ponens parem fere longævitate omnium fere ejusdem generationis hominum, parem itidem fere πολυγενίαν, liberosque procreandi initium ab A. ætatis XX, & parentum numerum masculorum & femellarum, tabulam construit, qua evincit, anno CCCXL post diluivium existisse mares uxoratos 3, 333, 333, 330. Ceterum Niniven, adhibito loco *Gen. X, 11*, circa A. M. 1955 tribus post diluivium seculis conditam evincit. Nimrodum enim ipsum esse *Ninum*, quem urbis ἐπινοήτης conditorem tradunt *Strabo*, *Diodorus Siculus*, *Eusebius in Chronico*, alii. *Nini* vero patrem, *Belum II.*, *Mosi Chuschi* dictum, avum *Cronum*, a 17° quasi coronatum dicas, *Chanum* esse, qui & nonnunquam *Belus* dicatur, adeoque *Belus I* sit, siquidem nomina *Beli* & *Croni* dominationem designantia pluribus tribuantur.

Tract. V., seu appendix præcedentis exactius in intervallum inter foundationem Ninives & interitum Sardanapali inquirat, ex quo Monarchia Assyrica discripta in regnum Babyloniz incipiens cum Nabonassare, & Mediz, incipiens in Deioce; relicto tamen Tiglath Pilassar, ejusque successoribus, regno Assyriaco tam valido, ut Syriam occupare, & X. tribus Israelis in captivitatem abducere potuerint. Probat hinc Autor, Sardanapali interitum, vulgo in antiquiora tempora relatum, incidere in annum 27 post initium Olympiadum, qui A. M. 3255, anteq. C. 748, inque ipsum initium æræ Nabonassariz, recte ita statuente *Usserio*. Quo & refert *Velleji* Patriculi testimonium, qui interitum hunc contigisse scribat A. 770 ante consulatum Vinisii: consulatum vero hunc incidere in annum pericli Julianæ 4743, unde subtractis annis 770,

p. 142.

144.

146.

161.

168.

190.

204.

206.

emerget annis hujus periodi 3973, qui differat saltem sexennio ab A. 3967, cui affixum initium æræ Nabonassaræ.

p. 230.

Tract. VI. argumentum de antiquissima origine, & longa duratione imperii Assyriaci uberius explanat, & (contra *Marshamum*, qui Assyriacum alicujus momenti imperium ante Regem Phul existisse negat, siquidem Sesostris Egypti Rex, & ejus successores imperium Assæ tenuerint,) rationibus e Scriptura S. & autoribus gentilibus demonstrat imperium Assyriacum ante Nabonassarum. Adducit itaque loca Scripturæ, quibus Mesopotamia extra tetminos Chaldææ stricte dictæ sita, & in ea Ur, unde egressus Abraham, dicitur Ur Chaldæorum. *Gen. XI, 28, Act. VII, 4.* Ex quo patere ait, Chaldæos jam tum Mesopotamiæ dominos fuisse. Inde allegat *Ciceronem de divin. l. I, Xenophontem in Cyropædia, Herodotum in Polyhymnia*, Chaldæos partem imperii Assyriaci facientes. Necessè, ut reliqua persequamur.

264.

Tract. VII. Græcas & Romanas antiquitates connectere tentat cum antiquissimis regnis orientalibus in Asia & Ægypto; atque adeo cum dispersione Babylonica, proxime a diluvio facta. Hujus sunt capita duo: I De coloniis Græcis, speciatim de *Pelagis*. II De *Tyrrenis*, sive ut antiquiores Græci scriptores eos vocant, *Tyrrenis*, colonis ex imperio Assyriaco profectis & fundamenta jacentibus Græci & Romani Imperii.

268.

Capit. I. præter alia ostendit, sub initium seculi tertii post diluvium Græciam primos accepisse colonos per *Osiridem*, *Isidem*, *Promethæum*, *Japeti filium*, qui in *Bootia* condeserit. Respondetur ad objectionem de

272.

adyentu *Cereris* in Græciam tempore *Erechthæi*, monstraturque de importatis ex Ægypto frugibus hanc adventum esse intelligendum, & *Pausaniam* quædam, ubi antiquissimos *Beotiz* populos, *Hædones*, *Hyantes*, & *Alones* commemorat, explicantur. Porro

275.

regnam *Sicyoniæ* medio seculo III post diluvium cœpisse, & huius finitimum exiguum regnum *Arantiz*, seu *Phliuntis*, regnum itidem *Pelagorum* in *Arcadia* & *Argis* sepe cotivum fuisse, autoritate eam præcipue *Dionysii Halicarnassæ*, tum & aliorum ostenditur, iterumque *Marshamus*, regno *Sicyonio* eam, quæ vulgo ipsi tribuitur, antiquitatem detrahens, & *Castoris* ac *Pausaniz* la-

293.

terculum Regum *Sicyoniorum* rejiciens, confutatur, atque omni studio

studio Pelasgorum antiquitas asseritur. *Cap. II de Tyrrhenis*
 probatur, Tyrrhenos esse coloniam Lydorum; antiquiorem ve-
 ro hinc in Italia coloniam esse Umbrorum, quos Græci vocant
Ουββητες, Herodotus & specialim *Ουββητες*, cujus nominis rationem
 hanc maxime notabilem suggestit *Plinius*: *quod inundatione*
terrarum imbribus superfuissent. Hic diluvium universale in-
 telligendum, & Umbrosum conditores diluvio proximos fuisse
 Autor asserit, & *Saebastianus* ac *Diodori Siculi* testimonia ad-
 ducit, memorata *Eusebio de prepar. Evang. l. II, quod Cronus re-*
gnaverit in Sicilia, Lydia, & Italia; & *quod Obris Croni filius*
trajecto Hellesponto in Europam venerit, & filium suum, Regem
Maccedoniae reliquerit; unde facilem in Italiam transitum Autor
 fuisse ait. Jam cum Cronus sit Cham, qui & ipse diluvio superfuertit
 probabilem esse conjecturam, quod hi antiquissimi sint Umbrosum
 progenitores. *Bocharti*, *Æneæ* in Italiam adventum negantiam
 daciãam improbat, & tunc in tempus, quo Tyrrheni in Italiam ve-
 nerint, inquirens, Herodoti auctoritatem sequitur, qui e Lydia illos
 venisse tradit, duce *Thyrano*, cujus pater *Atys*, avus *Cotys*, pro-
 avus *Manes*, seu *Meon*, primus *Lydiæ & Phœgiæ* Rex. Hunc vero
 Meonem, unde frequenter antequam *Mæonia* nossem, esse *Quirin*,
 Hebræis *Mizraim*, primum *Egypti, Lydiæ & Phœgiæ* Regem, cu-
 jus templi fiat mentio *Jerem. XLIII. 13*, hinc antequam

Tract. VIII exstat Appendix de *Cabiris*, addenda disquisitioni
 de *Pelasgis*, eaque Latine scripta. Hac exponitur, ad quod religiose
 celebrant gentiles, quinam *Dii præcipue* in numerum *Cabirorum*,
 alia incertum, referantur. Notatur hic, voces *Cabiri, Corybantæ,*
Dioscuri, Semæbraestæ, *Eusebio* esse synonymas; nec Deos illos
 dici, sed tantum filios *Sydæ*, (quem *Semæm* esse alibi Autor osten-
 derat; vid. *A. Chæc. A. 1722 præf.*) qui *Zeus* sit habendus, quoniam
 pater dicatur *Dibæcurorum*. Tunc certum esse apud autores, e. g.
 apud *Sædæmæm, Corybantæ* aut eodem esse cum *Curitibus, Ili-*
is, Dabylis, & Cabiris, Semæbraestibus, Corybantibus, aut exigua tan-
 tum differentiis distingui, cum eodem fere omnia sacra habuerint.
 Imprimis vero ostenditur, *Cabiros* fuisse primos sacrorum eth-
 nicorum antistites, eosque habitos *Diis cognatos, carissimosque,*
 opibus & armis *Principum D. Croni* dandæssimum suffultos.

Quæ

p. 315.

321

330.

353.

p. 368.

Quæ deinde de templo Cabirorum, solis sacerdotibus patet, quod Memphi dignissime in honore fuerit; de templo Jovis Cassii; de Babylone; fontis idololatricæ; de Ifiride, fratris vñ Xvi, i. e. Censuris, præmi Phœnicis; qui Ifiris, seu Ofiris, per omnes terras, quas peragravit, novas dedit coluntias, easdemque religione illa, cujus antecessor Cabiri, ambulerit, vomite filio *Thoth*, vel *Athot*, qui Grecis *Mercurius*, Latinis *Mercurius*; de *Jove Hammon*, qui Obanus, pater Ofiridis; de Cabirorum orgiis & sacrificiis a Pelagijs receptis, ex Herodoto aliisque refert Noster, apud ipsam legi mentur, qui subfictis notat, religionem illam Cabirorum per multam terram antiquis notæ partem disseminatam; atque hunc finem præcipuum peregrinationum fuisse, quas tribuunt antiqui Crono, Astarte, & Ofiridi seu Baccho; ex perverso vero religionem occultandi studio ortum esse motem omnia fabulis velandi.

385.

395.

398.

401.

Tract. IX, pariter Latine exaratus, inscribitur Appendicula de legibus, quibus tenebantur Patriarchæ tam ante, quam post diluvium, usque ad tempus, quo solemniter sancitum est fœdus Mosaicum, quod leges continet præcipuas, quibus tenebatur populus Judæus post exodum ex Ægypto. Hæc commentatione Autor, ut in præfatione docetur, luculentius ostendere voluit, quantum religio Cabirica, idololatricarum antiquissima, respleret a religione Patriarcharum. Dispescitur autem illa in VII capita. *Capit. I* est de definitione legum patriarchalium, quare his verbis dedit Autor: *Leges Patriarchales sunt præcepta, liberae Patriarcharum auctoritate dirigentia ad vitam beatam, seu salutem humani generis bonum, ab idolo seu sufficiens auctoritate dicta, præmissa, pœnitentiæ seu promissis adæque omnia sancta & iuncta, & sufficienter promulgata.* Atque hæc definitio per singulas partes expeditur, ostenditurque ex revelatione, præmissa præposita fuisse æterna & potius æterna, quæ in re possibilia sunt sit differentia inter leges patriarchales, & inter naturales. Ubi *Autor ad librum sanctus de legibus naturæ* provocat, & non solum per traditionem oralem, sed & per scripta ante diluvium illas Patriarcharum leges propagatas esse autumat, allegans Josephi narrationem de Sethi solutinis, & testimonia de Thothi, uti ait, in-

ven-

uentis literis; *Iob. XXXI, 37, XIX, 23, 24*. Obiter etiam observat, Adamum & Evam, umbilicis caruisse, eoque posteris suis plurimis potuisse fidem facere, se non esse ex mulieribus natos. *Cap. II*, de distributione harum legum in partes, & de antediluvianis, ubi, collato *Hebr. c. IX*, de pietate Abelis, Sethi, Henochi, Noachi, eorumque iustitia & fide, & legibus specialibus Noachi tempore factis agitur. *Cap. III*, de postdiluvianis patriarchis, & speciatim de Semo, inter alia ostenditur, Semum esse Melchisedecum, & locum *Hebr. VII, 1 seqq.* eam in sententiam exponitur. *Cap. IV* ubi de Abrahami & fide, & pietate deque precepto circumcisionis legibus patriarchalibus superaddito agitur, inter alia observat, librum Iobi totum spirare pietatem patriarchalem, nullam in eo mentionem fieri circumcisionis, aut liberationis ex *Aegypto*, fuisse ipsum regem, seu iudicem summum inter Arabes, *Iob. XXIX, 25*, diu ante tempora Mosi. *Cap. V* de principalibus legibus patriarchalibus differens, per singula decalogi precepta ostendit, has simillimas fuisse illis, quas Moses iussu divino Israelitis post 430 annos ab Abrahami ingressu in terram Canaan prescripsit. Siquidem huius scopus fuerit in avita religione Israelitas instituire, & variis additamentis contra corruptelas gentium idololatricarum munire. *Cap. VI* de minus principalibus legibus patriarcharum, simulque adeo de ritibus religiosis, de sacerdotibus, altaribus, consecratis per unctionem lapidibus, decimis, usu Musice sacro, expiatione per sanguinem hyssopo spargendum, sacrificiis ex animalibus mundis, cum Mincha, seu mola salsa, de civilibus item constitutionibus, magistratibus minoribus, mensuris, monetis, &c. patens exponitur. *Cap. VII*, de legum patriarchalium duratione, distinguuntur iterum leges principales, quarum perpetua duratio asseritur, & minus principales cum republica Judaica tollendae; Christo scilicet melius & efficacius quid in eorum locum substituente; unde notandum, quod libri clausula, ut, quanto plus lucis nobis affulsit ex evangelio Christi, tanto uberiores & maturiores fructus verae pietatis, iustitiae, & charitatis indices proferamus. Index subjunctus respicit cum volumen primum, sive *Sanchoniathonis historiam Phoeniciam*, tum secundum hoc nostrum, quod *Origines gentium antiquissima* inscriptum est.

p. 411.

42

430.

434.

439.

441.

456.

469.

METHODUS NOVA ATQUE UNIVERSALIS, computandi series figuratas & potentias quascunque numerorum naturalium: Autore G. FRID.

RICHTERO.

EGregia sunt, quæ de computandis seriebus numerorum cum naturalium tum figuratorum, eorumque potestatum quarumlibet, in *Arte sua conjectandi* præcepit ac demonstravit Geometra incomparabilis, *Jacobus Bernoulli*: cujus etiam hæcquamquam improbandum iudicium videtur de eo quod *Wallisus* & *Bullialdus* in hoc argumento præstiterunt, magni sine dubio viri, sed in ambages oppido insignes delapsi. Quod cum prætereire non possit virum Cl. *Naudæus*, nescio sane, qua is adductus ratione, viam Wallisianam etiam aliquot passus longius persequendam statuerit, addita, in *Miscellaneorum Berolinensium Continuazione II*, quam nuper recensuimus, ad demonstrationem *Wallisi*, de summa seriei infinite trium inferiorum potestatum numerorum naturalium, nova & consimili demonstratione, pro potestate quarta & quinta: nisi forte hoc propterea fecit, ut occasionem nancisceretur, ea commemorandi, quæ in doctissimo ipsius schediasmate deinceps sequuntur. Ceterum ista legenti mihi in mentem venerunt, quæ de potentia numerorum naturalium, nec non de figuratis aliisque seriebus, earumque ortu & computatione, ante aliquot annos ipse meditatus sum, & memoriæ causa in chartam conieci. Quæ cum a Bernoullianis quidem differant, neque tamen minus, ut existimo, facilia atque universalia sint, non ægre laturos arbitror lectores harum rerum amantes, si methodum meam, quam potero brevissime, nunc exponam.

Si series naturalis, 1, 2, 3, 4, ... in semet ipsam ducitur, non tota in totam, sed tertius unus in unum, alius in alium, tertius in tertium, atque ita porro, oritur series naturalium duplicata, hoc est, series quadratorum, sive secunde potentie numerorum naturalium, 1, 4, 9, 16, ... sive 1², 2², 3², ... Si vero series naturalium in semet ipsam primo membro truncatam, (1, 3, 4, 5, ...) ista ratione ducitur, existit series dupla numerorum trigonalium, 2, 6, 12, 20, ... sive 1, 2, 2, 3, 3, 4, 4, 5, ... Porro si series natural.

in

in se ipsam primis duobus membris unitatam, (3, 4, 5, 6... ..) eodem pacto membratim ducitur, fit. series, 3, 8, 15, 24... .. cujus singuli termini sunt quadrata unitate minuta. Cunque similiter series naturalium tribus, quatuor, quinque, pluribusve membris orbata, in se ipsam sive integram sive truncatam duci possit, non difficulter intelligitur, quam plurimas hoc modo generari series novas, atque eas omnes, dummodo terminis infinitis consent, & numerus membrorum a serie naturalium demtorum finitus sit, inter se plane aequales esse. Ducatur enim series nat. A in seriem nat. B, membris quotcumque finitis n orbata. Quo facto perspicuum est, seriem hoc pacto genitam C, compositam esse ex duobus aliis seriis D & E, quarum utraque ad seriem totidem terminorum maxime aequalium, proportionem hactenus quidem inco- gnitam, sed finitam tamen habet. At series terminorum infinitorum n ad seriem terminorum infinitorum n^2 proportionem habet infinite parvam. Ergo series C = seriis D + E, = seriei quadratorum E. Quod si ponere placet $u = x + 1$, vel $u = y + 2$, mutabitur se- ries quadratorum E in seriem trigonalem duplam, vel in seriem quadratorum unitate minorum; atque ita porro:

$$A. \quad 1, 4, 9, 16, 25, 36, 49, 64, 81, 100, \dots n.$$

$$B. \quad u+1, u+2, u+3, u+4, u+5, \dots u+n.$$

$$C. \quad u+1, 2u+4, 3u+9, 4u+16, 5u+25, \dots nu+nn$$

$$D. \quad u, 2u, 3u, 4u, 5u, \dots nu$$

$$E. \quad 1, 4, 9, 16, 25, 36, 49, 64, 81, 100, \dots nn$$

Jam si seriem istomodo genitarum quolibet, sive integra sive uno pluribusve membris truncata, in seriem nat. sive inte- gram sive truncatam eadem ratione ducitur, rursus summerabi- les exoritur series novas, eademque aequales, dummodo terminis infinitis consent, necesse est, quas inter, praeter ceteras, etiam se- ries int. triplicata, hoc est, series cuborum sive tertiae potestatis numerorum naturalium 1, 8, 27, ... sive 1³, 2³, 3³, ... itemque series pyramidalis, seu figuratae tertii gradus, non simplex illa qui- dem sed sexupla, 6, 24, 60, 120... sive 1.2.3, 2.3.4, 3.4.5, ... locum habent: quarum illa nascitur, si series quadratorum, (1, 4,

$$U u^2$$

$$9 \dots$$

9.....) in seriem naturalium integram ducitur; hæc, si series trigonalis dupla, (2, 6, 12, 20..... five 1, 2, 3, 4, ...) per seriem natur. duobus membris diminutam (3, 4, 5,.....) membratim multiplicatur.

Similiter si series naturalium cum integra tum truncata, in series modo inventas, nec non series classis II, (omnes enim series hæc via repertæ ad certas classes referendæ sunt, ita ut una classis solam seriem naturalem, classis altera series primo loco demonstratas, classis tertia series proxime repertas, ceteræ ceteras complectantur;) si situr series classis III cum integro tum terminis numero finitis mutata, in se ipsas, aut in alias ejusdem classis, cum integro tum diminutas, membratim ducuntur, deinde emergunt series novæ quam plurimæ, ad classem IV adscribendæ, atque inter se, dum infinitæ fuerint, omnino æquales: quas inter etiam locum habet series naturalis quadruplicata, hoc est, series quadrato quadratorum five quartæ potentie numerorum naturalium, 16, 64..... five 1⁴, 2⁴, 3⁴, ... & series triang. pyramidalis, five figurata quartæ gradus, non simplex sed multiplex, 24, 120, 360..... five 1.2.3.4., 2.3.4.5., 3.4.5.6.,.....

Nolo hæc nunc longius persequi: sed, ut rem totam paucis complectar, illud saltem addo, quod, ductis seriebus quibuslibet classis c in series quascunque classis r , novæ quæ sic nascuntur series ad classem $c + r$ referendæ, atque inter se, si terminis consentiant infinitis, plane æquales sint, quodque in qualibet classe, cujus index sit c , inter alias series etiam locum habeat series potentatum c numerorum naturalium, & series figurata *composita* gradus c : hoc est, series 1^c, 2^c, 3^c, ... atque series hinc ipsi æqualis, 1.2.3....., 2.3.4....., 3.4.5....., 4.5.6....., ... Ubi notandum, me illas series *simplices* & *compositas* series figuratas *compositas*, vel etiam *compositas*, appellare, quæ methodo hucusque exposita prodierunt: quibus, ubi opus est, etiam series figuratas *simplices*, earumque membra & membrorum summas; facile reperiri licet, dividendo scilicet singulos terminos per terminum primum. Ita enim e.g. series figurata simplex gradus tertii æqualis erit serie figurata composita, 1.2.3., 2.3.4., 3.4.5., ... divisæ per 1, 2, 3, = 1, 3, 5, 7, 9, ... & series figurata simplex

plex gradus c æqualis, reperietur series configurata $1, 2, 3, \dots, c,$
 $2, 3, 4, \dots, c+1, 3, 4, 5, \dots, c+2, \dots$ divisa per $1, 2,$
 $3, \dots, c, \dots$

Cum ex his, quæ hæcenus commemoravi, satis constet, series potestatum quarumque numerorum naturalium infinite continuatas, $1^c, 2^c, 3^c, \dots, 1^c, 2^c, 3^c, \dots$ æquales esse seriebus configuratis itidem in infinitum continuatis, $1, 2, 2, 3, 3, 4, \dots$ (hoc est, $2, 6, 12, \dots$) $1, 2, 3, \dots, c, 2, 3, 4, \dots, c+1, 3, 4, 5, \dots, c+2, \dots$ perinde nunc erit in determinandis harum serierum summis, five priores live posteriores computandas sumamus. Sumamus igitur posteriores, quippe faciliores computatu, sitque primo loco investiganda summa seriei infinite $\Lambda, = 1 + 2 + 3 + 4, \dots$ quæ licet sit ipsa series natural. tamen & inter series potestatum & inter figuratas ex æquo numerari potest. Subscribatur ei series B, quam brevitate causa, *summatoriam* seriei Λ vocare fas sit, quippe cum quilibet eius terminus æqualis esse debeat termino respondenti seriei Λ , simul cum terminis præcedentibus ejusdem seriei in unam summam collectis.

Series A. $1, 2, 3, 4, 5, \dots$

Series B. $1, 3, 6, 10, 15, \dots$

Dico, seriem B oriri, si series A, per se ipsam multiplicetur primo membro truncatam, ac de nova serie hoc pacto genita C, five de singulis ejus terminis, sumatur dimidium :

Series naturalis A, $1, 2, 3, 4, \dots, n$

Series nat. truncata, $2, 3, 4, 5, \dots, n+1$

Series C, $2, 6, 12, 20, \dots, nn+n$

Dimidium seriei C, $1, 3, 6, 10, \dots, \frac{1}{2}nn + \frac{1}{2}n$
 $=$ seriei B.

Itaque membrum ultimum hujus seriei B, $\frac{1}{2}nn + \frac{1}{2}n = \frac{1}{2}nn$ (propter n ex hypothesi infinitum) $=$ toti seriei infinite A.

Sit porro computanda series configurata C, $2, 6, 12, 20, \dots$ (five $1, 2, 3, 4, \dots =$ seriei potestatum secundarum, $1^2, 2^2, 3^2, 4^2, \dots$) Dico, summatoriam hujus seriei D, $(2, 8, 20, 40, \dots)$ oriri, si ipsa series C membratim multiplicetur per seriem naturalem

ralem duobus primis membris truncatam, ac de nova serie hoc modo genita, E, sumatur pars tertia.

Series computanda C, 2, 6, 12, 20 . . . . . $nn + n$.

Series natur. truncata, 3, 4, 5, 6 . . . . . $n + 2$.

Series nova E, 6, 24, 60, 120 . . . . . $n^3 + 3n^2 + 2n$.

Series D = $\frac{1}{3}$ E, 2, 8, 20, 40 . . . . . $\frac{1}{3}n^3 + n^2 + \frac{2}{3}n$.

Ergo membrum ultimum hujus seriei D, $\frac{1}{3}n^3 + n^2 + \frac{2}{3}n = \frac{1}{3}n^3$, (propter n infinitum) = toti seriei infinite C.

Atque hac via etiam ad sequentes series configuratas, earumque computationem, ordine pervenire proclive est. Sed pergo nunc ad magis universalis, ostendamque, quo pacto series figurate compositae quaecunque, & terminis etiam numero finitis quotcunque constantes, una opera computari possint, nec non, qua ratione ex inventis summis seriei figuratarum, etiam summas earum seriei, quae ex potentiis quibuscunque numerorum naturalium constant, & membra sive infinita numero sive finita quotcunque habent, methodo plane universali definire liceat.

Sit igitur computanda series figurata composita quaecunque F, terminis quotcunque constants, & gradus c : dico rursus, summatoriam hujus seriei oriri, si ipsa series F multiplicetur per seriem naturalem membris c diminutam, ac deinde singula membra novae seriei G per $c+1$ dividantur, hoc modo:

Series computanda F, 1, 2, 3, 4 . . . . . c, 2.3.4 . . . . . $c+1$, 3.4.5 . . . . .

$c+3$, ... $n. n+1. n+2$, ... $n+c-1$.

Series natur. truncata, $c+1$, $c+2$, $c+3$, ... $c+n$.

Series nova G, 1.2.3 . . . . . $c+1$, 2.3.4 . . . . . $c+2$, 3.4.5 . . . . . $c+3$, ...

$n. n+1. n+2$, ... $n+c$.

Series G, divisa per $c+1$, $\frac{1.2.3 . . . . . c+1}{c+1}$, $\frac{2.3.4 . . . . . c+2}{c+1}$, $\frac{3.4.5 . . . . . c+3}{c+1}$, ...

$\frac{n. n+1. n+2 . . . . . n+c}{c+1}$.

Demonstrandum est, hanc seriem novissimam esse summatoriam ipsius seriei F, quod ita doceo. Membrum primum $\frac{1.2.3 . . . . . c+1}{c+1}$

est

est = 1. 2. 3 ... c, = membro primo seriei F. Membrum alterum,

$$\frac{2.3.4 \dots c+2}{c+1} \text{ est } = 2.3.4 \dots c+1, \times \frac{c+2}{c+1} = 2.3.4 \dots c+1, \times$$

$$\left(1 + \frac{1}{c+1}\right) = 2.3.4 \dots c+1, + \frac{2.3.4 \dots c+1}{c+1} = 2.3.4 \dots c+1,$$

+ 1 2.3... c, = duobus primis membris seriei F simul sumtis.

Porro membrum tertium, $\frac{3.4.5 \dots c+3}{c+1} = 3.4.5 \dots c+2, \times$

$$\left(1 + \frac{2}{c+1}\right) = 3.4.5 \dots c+2, + \frac{2.3.4 \dots c+2}{c+1} = 3.4.5 \dots c+2, + 2.$$

3.4... c+1, + 1. 2. 3... c, = tribus primis membris seriei F, in unam summam collectis. Denique membrum ultimum,

$$\frac{n.n+1.n+2 \dots n+c}{c+1} = n.n+1.n+2 \dots n+c-1, \times \left(1 + \frac{n-1}{c+1}\right) =$$

$$n.n+1.n+2 \dots n+c-1, + \frac{n-1.n.n+1 \dots n+c-1}{c+1} = n.n+1.n+2$$

$$\dots n+c-1, + n-1.n.n+1 \dots n+c-2, + n-2.n-1.n \dots n+c-3,$$

& ita porro; quam quidem seriem nullam aliam esse quam ipsam seriem F inversam, satis patet.

Itaque summa cujuslibet seriei figuratæ composîtæ, cujus

gradus c, & numerus terminorum x, est $\frac{n.n+1.n+2 \dots n+c}{c+1}$

& summa seriei figuratæ simplicis ejusdem gradus, & totidem

terminorum, est $\frac{n.n+1.n+2 \dots n+c}{1.2.3.4 \dots c+1}$ Quærat e.g. sum-

ma 8 membrorum seriei pyramidalis, ubi primum membrum 1,

c=3, n=8; eritque $\frac{n.n+1.n+2 \dots n+c}{1.2.3 \dots c+1} = \frac{8.9.10.11}{1.2.3.4} =$

$$\frac{7920}{24} = 330.$$

Restat ut expediam, quomodo ex cognitis numerorum figuratorum summis, summæ potestatum quarumlibet, & series earum

earum etiam finitæ quæcunque computari atque una formula generali comprehendi possint. Et de f_n quidem, hoc est, de summa primæ potestatis, sive ipsorum numerorum naturalium, 1, 2, 3, 4, ... n, jam ex superioribus constat, quod sit $= \frac{1}{2} n n + \frac{1}{2} n = \frac{1}{2} (n \cdot \overline{n+1})$. Cum vero terminus seriei figuratæ compositæ, ubi $c = 2$, indefinite sit $n \cdot \overline{n+1} = n^2 + n$, & summa omnium terminorum istius seriei, sive $f_n^2 + f_n$, sit $\frac{n \cdot \overline{n+1} \cdot \overline{n+2}}{3}$ erit

f_n^2 , sive summa secundæ potestatis numerorum naturalium, $= \frac{1}{3} (n \cdot \overline{n+1} \cdot \overline{n+2}) - f_n$.

Pari ratione, cum terminus seriei configuratæ, ubi $c = 3$, indefinite sit $n \cdot \overline{n+1} \cdot \overline{n+2} = n^3 + (2+1)n^2 + 2n$, & summa omnium terminorum, a primo ad n usque, sive $f_n^3 + (2+1)f_n^2 + 2f_n$, sit $= \frac{1}{4} (n \cdot \overline{n+1} \cdot \overline{n+2} \cdot \overline{n+3})$ erit f_n^3 , sive summa tertie potestatis numerorum naturalium, ab 1 ad terminum n usque $= \frac{1}{4} (n \cdot \overline{n+1} \cdot \overline{n+2} \cdot \overline{n+3}) - 2f_n^2 - 2f_n$.

Similiter reperitur, esse e. g. f_n^6 , sive summam sextæ potestatis numerorum naturalium ab unitate ad n usque, $= \frac{1}{7} (n \cdot \overline{n+1} \cdot \overline{n+2} \cdot \overline{n+3} \cdot \overline{n+4} \cdot \overline{n+5} \cdot \overline{n+6}) - 5f_n^5 + 4f_n^4 + 3f_n^3 + 2f_n^2 + f_n$; eritque hæc formula u-

niversalis, $f_n^c = \frac{1}{c+1} (n \cdot \overline{n+1} \cdot \overline{n+2} \cdot \dots \cdot \overline{n+c}) - (c-1 + c-2$

$+ c-3 \dots + 1) f_n^{c-1} - (c-2 \cdot a + c-3 \cdot b \dots) f_n^{c-2} - (c-3 \cdot a + c-4 \cdot b \dots) f_n^{c-3}$, & ita porro; ubi $a, b, c, d, \dots$ seriem summatoriam coefficientium membri immediate præcedentis, &

quidem a terminum primum, b terminum 1 & 2, c terminos 1, 2 & 3, &c. illorum coefficientium significat. Itaque in membro $-4a + 3b + 2c + d \cdot f_n^4$ (quoniam membrum immediate præcedens est $-5 + 4 + 3 + 2 + 1 \cdot f_n^3$) est $a = 5$, $b = 5 + 4$, $c = 5 + 4 + 3$,

& sic deinceps. In membro autem sequente, $3a + 2b + c \cdot f_n^3$, est $a = 4a$, (= termino primo membri præcedentis) $b = 4a + 3b$,

$c = 4a + 3b + 2c$; atque adeo $a, b, c, \dots$ in singulis membris alium habent valorem, qui tamen ex præcedenti valore facile determinari potest. Est igitur

$$f_n = \frac{1}{2} (n \cdot \overline{n+1})$$

f_n^2

$$\begin{aligned}
 f n^2 &= \frac{1}{2} (n, \overline{n+1}, \overline{n+2}) - f n \\
 f n^3 &= \frac{1}{4} (n, \overline{n+1}, \overline{n+2}, \overline{n+3}) - \overline{2+1} f n^2 - 2 f n \\
 f n^4 &= \frac{1}{8} (n, \overline{n+1}, \dots, \overline{n+4}) - \overline{3+2+1} f n^3 - \overline{2a+b} f n^2 - a f n \\
 f n^5 &= \frac{1}{16} (n, \overline{n+1}, \dots, \overline{n+5}) - \overline{4+3+2+1} f n^4 - \overline{3a+2b+c} f n^3 - \overline{2a+b} f n^2 - a f n \\
 f n^c &= \frac{1}{c+1} (n, \overline{n+1}, \dots, \overline{n+c}) - (c-1 + c-2 \dots) f n^{c-1} - \\
 &\quad (\overline{c-2} a + \overline{c-3} b \dots) f n^{c-2} - (\overline{c-3} a + \overline{c-4} b \dots) f n^{c-3} - (\overline{c-4} a + \overline{c-5} b \dots) f n^{c-4} \dots
 \end{aligned}$$

Exemplis duobus finiam. Queratur summa potestatum quintarum numerorum naturalium ab 1 ad 100, five $f 100^5 = \frac{1}{8} (100, 101, 102, \dots, 105) - \overline{4+3+2+1} f 100^4 - \overline{3a+2b+c} f 100^3 - \overline{2a+b} f 100^2 - a f 100$. Reperietur.

$$\begin{aligned}
 f 100 &= \frac{1}{2} (100, 101) = 5050. \\
 f 100^2 &= \frac{1}{4} (100, 101, 102) - f 100 = 343400 - 5050 = 338350. \\
 f 100^3 &= \frac{1}{8} (100, 101, 102, 103) - \overline{2+1} f 100^2 - 2 f 100 = \\
 &\quad 25502500. \\
 f 100^4 &= \frac{1}{16} (100, 101, \dots, 104) - \overline{3+2+1} f 100^3 - \overline{6+5} f 100^2 - 6 f 100 = \\
 &\quad 2050333330. \\
 f 100^5 &= \frac{1}{32} (100, 101, \dots, 105) - \overline{4+3+2+1} f 100^4 - \overline{15+14+9} f 100^3 - \overline{24+26} f 100^2 - 24 f 100 = 171708332500.
 \end{aligned}$$

Q. E. J.

Queratur summa seriei infinite quartarum potentiarum ex numeris naturalibus, ab unitate incipientium, five $f n^4 = \frac{1}{8} (n, \overline{n+1}, \overline{n+2}, \overline{n+3}, \overline{n+4}) - \overline{3+2+1} f n^3 - \overline{2a+b} f n^2 - a f n$. Quoniam $\frac{1}{8} (n, \overline{n+1}, \dots, \overline{n+4}) = \frac{1}{8} (n^4 + 4+3+2+1 n^3 + 3a+2b+c n^2 + 2a+b n^2 + a n)$; omnes vero quantitates, $4+3+2+1 n^3$, $3a+2b+c n^2$, $2a+b n^2$, $a n$, itemque $3+2+1 f n^3$, $2a+b f n^2$, $a f n$, (propter n hoc casu infinitum) respectu quantitatis n^4 , infinite parvæ sunt, erit $f n^4 = \frac{1}{8} n^4$, hoc est, summa seriei propositæ se habebit ad totidem terminos maximo æquales ut 1 ad 5.

JO. GEORGII AB ECKHART DISSERTATIO DE
Apolline Granno Mogouno in Alsatia nuper detecto, qua Dii loca-
les varii, Thermarum item Aquisgranensium, & Wisbadensium,
nec non Colmaria, Argentaria, Argentorati, aliorumque Alsatie
& Germaniae locorum Antiquitates quaedam breviser
exponuntur.

Wirceburgi, typis Henrici Engmann, Typogr. Aulici, 1727, 4.

Plag. 3.

CUM mature Observationem illam *Mautourii* de Inscriptione
 nuper in Alsatia reperta, quam in Supplementis Tomo IX
 Sect. VII p. 325 sq. dedimus, cum *Celeb. Eckarto* communicassemus,
 ille mox nobis singularem hanc Dissertationem typis impressam
 ac Reverendissimo LOTHARIO FRANCISCO, Archi-Ep. Mo-
 gutino inscriptam transmissit, quam hoc loco integram describi,
 haud ægre laturos Lectores speramus.

I. Horburgi, quod oppidum in Alsatia ad illum fluvium, Colmaria
 non procul, jacet, inventus nuper est Lapis Romanus, hac Inscriptione
 conspicuus:

APOLLINI GRAN
 NO MOGOUNO
 Q LICINIUS TRIO
 D. S. D.

Cl. Morellus Mautourius, vir variis jam ingenii monumentis editis cele-
 bris & membrum Academiæ Regiæ Numismatum & Inscriptionum Pari-
 sianæ omni laude dignum, aliquam ejus explanationem dedit, ab Illustri Do-
 mino de Corberon Præside summi in Alsatia Tribunalis primario ad hoc
 invitatus. Nobis in eandem paucula commentari placet.

II. Deos aliquando a locis certis cognomina recepisse, extra dubium
 est. MARTI CATURIGI dicata Ara ante aliquod tempus prope Heil-
 bronnam ad Nierum inventa est, quam brevi integram edemus; *Caturi-*
gum vero urbe. nunc *Chorges* dicta, in Gallia Narbonensi versus Druenti-
 am fluvium reperitur. Gruterus pag. 55, num. 2, 9, geminas Inscriptiones
 profert, unam MARTI ET GENIO TALLIATUM & alteram MARTI
 TALLIATUM consecratas. Repertæ hæ sunt non longe ab arce *Dollen-*
dorf in pago *Rumstorf* in *Eiffia*. Unde non adeo absone *Crombachius* vir
 doctus & Socius quondam *Jesu* in *Historia Coloniensi* inedita suspicatus
 est, ipsum *Dollendorffium* a *Talliatibus* veteribus incolis aut hinc ab illo no-
 men trahere. MERCURIO ARCEPIO, ARTAJO & ARVERNO inscri-
 pti lapides a Grutero exhibentur. HERCULES DEUSO a *Sirmondo* pri-
 mum demonstratus est fuisse Deus localis *Tuitii*, quod olim *Castrum Deu-*
sonis

Sonis audiit, nunc vero *Deutz* vocatur. HERCULES MACUSANUS, cuius Lapis olim *Westcapellæ* in *Selandia* erutus est, non quidem nomen habet a *Magusa* Africae urbe, cuius *Plinius Hist. Natur.* lib. VI. cap. 29 meminit; sed a *Macusa* vel *Macusa* civitate, quam *Geographus Ravennas* lib. IV. cap. 26, ad *Mosellam* infra *Tullum*, *Scarbonam*que & supra *Ganniam* & *Treores* sive *Treviros* constitutam fuisse prodit. *Macusæ* huic exacte convenit situs duorum vicorum, in utraque *Mosellæ* ripa sibi oppositorum, qui nunc vulgo *Rosben-Macheren* & *Königs-Macheren* dicuntur. Errant igitur & ii, qui *Westcapellam* *Macusam* olim dictam fuisse, testibus carentes, putarunt. DEUS LEHERENNUS apud *Convenas* *Novempopulaniæ* detectus apud *Gruterum* p. 1074. ENDOVELLICUS & MORITASGUS a *Reinesio* peculiaribus libellis expositi, BACURDUS, BELATUCADRUS, CAMULUS, TOGOTES & plerique a *Sponio* in *Dissertatione de Diis incognitis* producti eodem modo locales sunt. DEÆ MALVISÆ in lapide *Coloniensi*; MATRES & MATRONÆ AUFANIÆ apud *Gruterum* p. 90 num. 11. GERUDATIÆ in Lapide in *Provinciæ* loco, *SEsteyes* dicto, effosso & a *Sponio* in *Miscell.* edito; GALLAICÆ *Corunnæ* in *Gallæcia* in lapide inventæ, apud *Gruterum* p. 90. VAPTHIÆ in lapide ad *Rhenum* detectæ; ASERCNEHÆ *Odenhusii* ad *Rhenum*; HAMAVEHÆ ad vicum *Altorsium* prope *Juliacum* erutz; VACALLINEHÆ ad villam *Amwiler* non longe a pago, nunc *Vachlendorf* vocato, effosæ; RUMEHÆ in loco qui dicitur *Rumshelm*, non procul a *Veteribus* castris *Romanorum* repertæ, & in marmore *Ecclesiæ Lovensesis*, prope *Emakircham* ad *Rhenum* sitæ, melius ROMANEHÆ dictæ, nomina itidem sua a locis certis trahunt, ubi cultæ fuerunt. DEA NEHALENNIA in aliquot lapidibus in *Selandiæ* angulo, qua maxime in *Oceanum* excurrit, A. 1647 repertæ, peculiari studio a *Boxhornio*, *Vredio* & *Keislero* illustratæ est. Sed nemo horum, ut puto, quæ illa demum fuerit, detexit. In Lapidibus laudatis *Dea* hæc modo sedet cum corbe pomis, piris aliisque fructibus repleto, ad dextram canem, ad sinistram alium corbem habens; modo pede sinistro proreæ navis insistit; in aliis præsentatur cum calatho in manu sinistra, & foliis vitis hinc inde ad latus; in quibusdam ei canis adstat, aut *Hercules*, aut *Neptunus* cum *Delphino* & *tridente* vel *gubernaculo*; uni adsculptæ sunt *victoriolæ* cum *palma*; *cornucopiæ* quoque & *arbor* *latis* *foliis* ei adduntur. Clarum ex hisce est, hæc esse *signa* *novæ* *coloniæ* in *litore* *maris* institutz, & ex *cultura* *terræ* & *commerciis* *efflorescentis*. Statuo itaque, *Nehalenniam* esse *loci* *nomen* *Batavicum* atque *idem* *significare* *ac* *nostrum* *Neuland*, quo *terras* *præsertim* *maris* *detractas* & *noviter* *detectas* appellamus. *Neha* nostrum *neu*, *novum*, refert, & *land* aut *vetus* *land* est *terra*, *ager*. Tutelaris *regionis* *Dea* inde *Nehalendis* & *mollius*, ore *Romano*, *Nehalennia* dicta est, quasi *Dea* *terræ* *novæ*. *Germani* deinde post *expulso* *Romanos* *eandem* *terram*, quod *mari* *circumflua* *esset*, *Selandiam* vocarunt, *Crombachius* testatur, *Woringæ* ad *Rhenum* infra *Coloniam* lapidem

dem effossum & Blanckenhemium transportatum esse, qui hanc Inscripti-
onem habuit:

IN H. D. D.
DEAE REGINAE
VICANI SE-
GORIGIENSES.

Segorigienses hic vocari putat *Woringenses*; ita vicus eorum *Sporigen* di-
ctus olim fuisset; unde Romani literam *w* more suo in *g* convertentes
Segorigium fecerint. *Dea Regina* igitur, cui in honorem *Domus divina* si-
ve *Augustae Segorigienses* Aram dedicarunt, culta fuit *Regini*, qui locus
nunc *Reckendorf* dicitur & *Woringam* inter & *Coloniam* jacet, quod ille
non observat. Ex Itinerario quidem Antonini scio *Treviris* *Coloniam*
tendenti *Bedavicum*, *Aufanum vicum*, *EGORIGIUM vicum*, *Marcomagum*,
Belgicam, & *Tulpiacum* transeundum fuisse: ex quibus *Bedavicus* est *Bis-*
burg *Luxenburgici Ducatus*, *Aufana* quadrat in vicum *Oes* ad sinistram
Gerolsteinii ad amniculum, qui in *Kyllam* influit, situm. *Egorigium*, cor-
ruptum in *Egoripium*, in oppido *Kerpen* quaerendum est. *Marcomagum*
restat in *Marmagen* vico. *Belgica* ubi fuerit, non patet. *Tulpiacum* hodie
Züsch dicitur. Sed *Egorigium* hoc a lapidis *Segorigio* diversum esse ut exi-
stimem, congruentia nominum *Woringae* cum *Segorigio*, & *Reckendorfi*
cum *Regino*, ac utrorumque vicorum vicinia, facit.

Juliaci in columna Templi quadam legitur:

DEAE UNCIAE
QUINTINUS
QUINTINFANUS
QUINTUS
CANDIDUS.

Pro *Uncia* tamen, si *UNCIA* reponatur, non refragor. Locus *Zons* ad
Rhenum jacens *Suncium* nobis redderet. Sed *Tacitus* nobis indicat, *Civi-*
lem Batavorum Ubil, ad foedus secum contra Romanos incundum persua-
sis, *Sunicis* etiam, ut eidem foederi accederent, compulisse. Ergo interius
habitarunt; & *Suncium* vel *Suncium* *Sunicorum* vicus fuerit eo loco, ubi
nunc in Ducatu *Limburgensi* vicus *Sunic* vel *Sinnich* cernitur. *Coloniae*
cum *Virgines Ursulinae* prope *S. Cunibertum* A. 1674, novum *Partheno-*
nem conderent, Arx aliquot inventae sunt. Unius Inscriptio est:

DEAE HARIOSAE
H. D. TI. ULPIUS.

Si Ducatus *Clivensis* oppidum, *Orsolum* tam antiquum esset, ut ad Romana
tempora ascenderet, illud *Dez* huic cognomen fecisse potuisset. Nominis
certe sonus optime congruit. In *Bonnensis* suburbio *Dikireha* Ecclesia
Collegiata est, ad cuius laevum latus prope *Sacrarium* in muri quadrato la-
pide legitur:

APOLLINI LIVIO

CN.

CN. CORNELIUS
 AQUILPUS NIGER
 LEG. LEG. R. M. P. F.
 ITEM PROCONS.
 PROVINCIÆ GAL
 LIÆ NARBONENSIS. IT.
 SODALIS HADRIAN.

Livium, locus, exponi hic potest de oppido *Lince*, quod Keyferswerdam inter & Ordینگam in sinistra Rheni ripa jacet. Quæ vero de causa Apollinem *Livium Aquilpium Legatum Legionis primæ Minervæ, hæc, fidelis, item Proconsul Provinciæ Galliæ Narbonensis, item sodalis Hadriani Augusti* coluerit, nondum patet.

III. Tot exemplis, quorum tamen plura restidi, inductus, cenfeo APOLLINEM GRANNUM MOGOUNUM a duobus locis, *Granno* nempe & *Mogouino*, appellatum esse. Aquas minerales & balnea calida Apollini sive Soli, quem eorum auctorem Græci & Romani credebant, sacra fuisse constat. Cl. Mantorius idem recte observavit. Acidulis Romanos valde natos non invenio, thermæ & balneis autem delectatos esse certum est. *Belunium* civitas in Marchia Faticina territorii claret, a quibus ei & *Celtis* nomen fuisse: nam *balnea* *Celtorum* adhuc *ferrum* & *chalybem* designat. Hæc etiam thermæ celebres ab antiquo fuerunt, unde Aquileja & in *Belunio* non sunt. *Pellunt* modo FONTI BELENO; modo APOLLINI BELENO dicitur. *Belunio* Norici recte tribuit Tertullianus Apolog. lib. 25, quem *Belunio* Hieronymus lib. VIII, cap. 7, vocat. *Myoleyanus* & *Islandus* plantæ. Quæ *Carthago Apollinæ* nomenclaturæ. Autor græcus Synonymorum Dioscoridi junctorum *Belunio* & Apuleius de herbis cap. 4, *beluniantis* appellant, ab Apolline Beleno; unde & nomen Germanicum *bilsen* forte deducendum est.

Granni igitur & *Mogouini* aquas etiam calidas seaturisse non incongrue præsumitur. Velferus ideo vollet *Grannum* nominatum esse Apollinem ab *Aquisgrano*, ubi thermæ celeberrimæ. Cl. Mantorius quoque obstacula impediunt, quo minus huic sententiæ accedat. Primum est, quod Inscriptiones *Apollini Granno* vel *Granno* dicuntur & a Grutero Velferoque productæ in longe distitis ab *Aquisgrano* locis, Romæ nimirum, *Mulesburgi* in Scotis, *Enderaci* prope *Edenburghum*, *Brette* in Dacia, & tandem in Diocesi Augustana *Phintigiaci*, *Lullingæ* & *Faingenæ* sint repertæ. Affines Romani orbem terrarum pererrabat, & ex Belgio & Germania inferiori, ut necessitas & iura exigebant, in Britanniam Scotiamque, in Germaniam & Daciam ibat. Unde etiam unam eandemque Legionem sæpius in diversissimis & longe invicem distantibus terris militatam inventas. Deorum Dearumque etiam localium, a quibus beneficiis se affectos credebant, memoriam ubique conservabant, illdemque, prout occasio ferebat, monumenta erigebant. Quis Romæ quis referet *Dianam Arduennam* ab Ar-

duenna sylvâ inter Mosellam & Mosam fluvios extensa nominata? In e-
rim tamen ibi sacerdos ejus vixit, eamque coluit, quod idem aut alius, qui
eum constituit, in Arduenna felicem venationem exercuisset. Inscriptio
hoc testatur in via Decia Saltria ad Septem balnea reperta, & apud Grute-
rum pag. 214 num. 3 impressa, quæ his verbis constat:

DIS MANIBUS
Q. CAESIUS. Q. F. CLAUD
ATILIANUS. SACERDOS
DEANAE ARDUINNAE
FECIT. SIBI ET SUI S. HERED.
IN. FR. P. XII. AGE. P. XV.
III. ID. OCT.
IMP. CAES. FLAVIO DOMITIANO VIII.
ET C. VALERIO MESSALINO COS.

Eodem modo, qui a morbis ope thermarum certarum liberati erant, bene-
ficii memores Apollini istius loci sive Deo thermarum praesidi, grati animi
testimonium, ubique demum essent, exhibebant. Sic APOLLINISIA
NO sacer lapis Lugduni in S. Petro, teste Grutero, reperitur; quem vix
aliunde, quam a *Sauro* aut, ut Antonini Itinerarium scribit, *Sauro* no-
minatum putei. Hodie est oppidum Carniole ad Senam amnem, & vulgo
Sapeck dicitur. Sic Dei Norisiorum *Belen* *medicinis* Phœbium, & Atti-
cum Patra *sacerdos Apollinis Beleni* Antonius in Profect. Burdigalensi-
bus n. 4 & 10 celebrat. Eisdem Claromonti sive Arvernos & Convenas
Novempopulanae lapides dicati sunt. Proxime tamen Aquigrano *Apollin-*
em Grannum veneratum quoque esse, probat Lapis miltus in vico Erp
inventus & Blanchehemium translatus, ubi magnus Inscriptio num Rom-
anarum pumens, necdum ab antiquariis nostris satis lustratus, asserva-
tus. Illi locum est:

APOLLINI GRAN
NIO RTIUS.

Non igitur obest, quod in terra procul à villa Granni memoria inventa-
tur, nec ideo *Grannum* ab *Aquigrano* distinguendum est.

IV. Alterum Cl. Maitourii obstaculum, quod nolit *Grannum* de *A-*
quigrano exori, hoc est; putat Aquigrani nomen recentius esse, & se-
culo decimo tantum apud Rhegmonem & Luitprandum inveniri. Sed
Annales seculi octavi non omnes eam jam palatio Inelytam & veluti al-
teram in Germania Romanam celebrant. Thermae tamen, ibi a Romanis ex-
cultas & curandis morbis adhibitas, a Francis in Belgium & Galliam irru-
entibus devastatas, nec postea per longum satis temporis spatium valde cu-
ratas esse, facile credi. Interea nihilominus vulgo *Aquarum* & *Granni*
appellationem locus retinuit, ex quibus illa *Aquigrani* tandem coaluit.
Nockerus Balbulus in Vita Caroli M. prodit, creditum vulgo esse, spectrum
latere in calidis Granni aquis, & nocere his se lavantibus. Pippinus tamen

non-

nondum Rex, qui ibi ex Bertra conjugio Carolum A. 742 suscepit: unde locus ab eodem Nothero Caroli M. *genitale felum* vocatur, cum virtutem aquarum harum respicisset, vulgi opinionem insuper habuit, & ibi primus ex suis lotus est, thermasque restituit, quas filius ejus postea magnifice excoluit. Ex eo Pippinus locum adgnavit. Ejus jussu tunc aureum nummum AQVIS ab ERPONE MONETARIO cussam esse existimes, quem nobis Blancus ex Nummophylatio Regis Galliarum dedit. Nam monetarii, Majoribus Donis sic volentibus, nomina sua nummis inscribent, ne Regum nomina nimis inelaberent. Rex factus Pippinus Aquigrani primum A. 762. Pascha; & deinde iterum aliud Pascha natalemque domini solemniter celebravit, ac hiberna habuit. Inter nummos p. m. Sieglori Consilii Ecclesiastici Wirceburgensis Secretis & Academiae Bibliothecarii, quos nuper summe Reverendus Godofridus Abbas Gotwicensis, antiquitatum Germanicarum estimator, promotor & cultor inter paucos sibi comparavit; inveni rarissimum Pippini Regis nummum AQVIS URBIS nomen ostentantem, cujus delineationem in Commentariis de Rebus Francie Orientalis proxime edendis dabo. Oportet igitur *Aquas Granni* vel *Granni* urbem jam diu ante Pippinum extitisse: neque enim tam parva temporis intercapedine urbem ibi a Pippino constructam esse credibile est.

V. Ignote originis nomina vulgus aut a vetusta, quoslibet pro habitu fugit, hercolibus, aut a demonibus derivat. A Romanis olim incertam Aquigranum eam traditione ferebat, quae vel ipsi antiquitatem non parvam loco adstruit. Romae *Therma Neroniana* admirabantur; quo factum, ut Aquigranenses a fratre Neronis Imperatoris, cui *Granni* nomen fuisse fingebant, conditas & nominatas esse nascituli quidam rudi plebeculae facile persuaderent. Adoptavit hanc fabulam Fredericus I. Imp. in Praecepto pro Aquigranensibus emisso, eumque secutus est Engelhardus in Chronico edito, Leibnit. p. 291 & 1022.

VI. Alii, vulgari & veteri superstitione, rebus mirandis demones praesidere credentes, nomina thermarum non ab herede *Granno*, sed a *spectro Granno* habere opinati sunt, quod ibi se levantes infestes. *Granni* spectrum olim in Anglia famosum, a Gallis, sicut & Britannis, Celtaeque sobole, in posterorum notitiam delatum, ex Gervasio Tilbacensi Otii Imperialibus concludo. Ibi enim Dec. hanc III. cap. 62. de illo dicitur: *Est in Anglia quoddam demorum genus, quod sine idignitate GRANNI nominant, ad instar pulli equini anniculi, sibiis, oculum, oculis scintillantibus. Illud demorum genus saepissima comparet in platys, in ipsius diei, fervere aut circa solis occiduum. Et quatenus apparet futurum, ut verbe illo vel vico portendit incendium.* Spectri hujus nomen cum Galli vixique in Belgae apud se haberent, hereditarie etiam a Coelis susceptum, appellationem urbis *Granni* ob similem posse sonum facile cum hoc spectro considerunt, & Granni aquis demonem alligant, licet ab optimo genio essent.

VII. Nominis tamen *Granni* originem vel ex Celtica vel Germanica lingua

Lingua deducendam esse, nemo infamis ibit: ego in hanc sententiam imprimis inclino. Celtæ enim & Germani ante Romanos, & hi post eodem Aquigranum incoluerunt. Lingua Celtæ reliquit apud Aremoricos seu Gallie Britones, nec non apud Angliæ Wallos: Cambrosque superfluit. Cambri vero & Walli *gro* & *grujan*; Saxonibus vero *graw*, suburrum, glaream, sabulum denotant. Conueniunt cum his uocibus Gallie *grave* & *gravier*, sabulum; *gravelle*; calculus, qui Germanicè *grist* uocatur. *Vin de grave* iisdem Gallie appellatur uinum Burdigalense, quod ex solo archofo ad Gartunnam fluuium prouenit. Vulgo pro *grave* dicitur *graw*, & hinc locus publicus, supplicis scelerorum destinatus, Lutetia Parisiorum ad Sequanam situs, *la Grève* uocatur; qui olim sabulo refertus erat. Galli quoque *pierre de gré* nominant lapidem arenaceum duriorum; & Walones Belgici uocè *grés* pro *grais* aut *sabulo* adhuc utuntur. Radix omnium apud Saxonès celtat, quibus *græs* est *comminuere*, & *græ* & *reus* comminutione expressus. Hinc & Anglo-Saxonibus *sarfur* dicitur *græta*, Italis *crusta*; & Saxonibus pollenta est *græte*; Gallis uero *grau*, quæ Germanis *græze* enuelatur, quod comminutione granorum fiat. Nec arena aut sabulum aliud est, quam particula minutissime silicis comminuti, unde & igne fundi & in vitrum uertere potest. *Aquigrans* appellatio hinc deducta conuenit, quia solum ejus sabulosum est magna sui parte, & collis ei adiacet satis magnus, qui puro sabulo constat. Hinc itaque illam olim *Grannus* uel *Grannum* dictam esse uerisimile est quam maxime. Retinebunt inde per me Aquæ Granni *Apollinæ Grannæ*, donec aliquis edoceat his certiora.

VIII. APOLLO MOGOUNUS non secus ac GRANNUS a thermis salubribus cognominatus est, quæ in loco quodam *Mogounis* dicto existerunt. Ad fontem *Mogouni* nihil proximum accedit, quam nomen *Mogouni* fluuii Franconie, qui ex Montanis Fichtelii partem proficit, per Frinceniam labitur; atque a Rheno ex aduerso Moguntia recipitur. Hic fluuius Romanis iam notus fuit: Pomponius Mela eum *Mœnium*, Ammianus Marcellinus *Manium* uocant. Germani eundem contra Chius seculo IX & sequentibus *Moy* nominant; hinc pagus *Moguntia* dictus est, a Rheno prope Moguntia ad Syluam Odenwaldicam usque extendis, in quam ipsam eundem syriam aliquis sui parte intravit. Antiquissimis temporibus Moguntiam *Mogoniam*, *Mogimund* & *Mogoniam* uocant, eæ uoces *Moguntiarum* ostendit, quod iam Florus lib. IV cap. xlii. habet. Hoc enim a confluentibus Mœni & Rheni desumptum est. Nomina quippe locorum a *iacam* apud Romanos exantia; Germanicam aut Celticam terminationem *ig* habuerunt. & particula *ipollina* descendit a ueteri *igen*, quæ Saxonibus iam *egis* & Germanis *igis* exantiant; & *perimur* ad aliquid; *denominatum* ab aliqua re: aut *prop* *im* significat. *Mogunt* uero, *moen*, *mond*, *moen*; atque ore Romano, *Mogon* & *Moim* uel *Moem*, os & ostium fluminis designat. Hinc uariæ *Gemunda* & *Munda* ad ostia fluuiorum omnes sunt in Mappis Ger-

Germaniæ Geographicis reperiuntur. *Moguntiacum* igitur denotat urbem ad confluentem *Mœni* in *Rhenum* pertinentem sive ad ostium *Mœni* sitam. Ipsi huic fluvio nomen ab ostio inditum est; quia primi Rheni accola Germani, cum nondum in regionem sylvestrem & tunc temporis horridam, per quam *Mœnus* devolvitur, venissent, nec fluvium illum ulterius, quam prope ostium suum noscent, eundem ab ostio hoc suo denominare satis habuerunt, quod nomen *Alc* postea constanter retinuit. Hic fructus est studii Etymologici rectè instituti non spernendus, ut vel ex nominibus sylviorum, sylvorum & locorum de antiquis incolis & statu regionum vetustissimo nec in literas relato, aliquatenus certi quid pronunciare, & in tenebris aliquantulum lucis subinde intercernere possimus. Ex præmissis vero sequitur, Germanos olim necessario *Moguntiacum* enunciasse *Moguntig*, *Mogunzig*, & tandem *Mogunz*, *Moynz*, *Maynz*, *Meintz*, originationis incerti, cum *mein* apud ipsos falsum, perversum, dolosum & nequam designaret, unde *meineyd* adhuc est juramentum falsum & dolosum; in eam delapsi sunt opinionem *Meynz* sive *Moguntiacum* hinc esse derivatum. Hoc ipsis ansam præbuit eidem Moguntiaci conditorem dandi *Mogum* quendam nomine *Nequam*. Hinc, & non alia ex causa, ortum est inter inimicos Moguntiarum comma, vulgare: *Moguntia ab antiquo nequam*.

IX. *Moguntiacum* & *Bonnaam*, Floro teste, *Drusus* circa annum V. C. 745 munivit & pontibus junxit, per Rheni ripam quoque quinquaginta amplius castella direxit. Tunc etiam, ut non diu post, ut Legio Moguntiaci custodiæ destinata tutior esset, nec Germani usque ad Rhenum irrumperere possent, ingens vallum cum munimentis sive castellis necessariis a Rheni per inferiorem Comitatum *Cazenelleboganum*, *Weteraviam* & *Hassæ* partem ductum est, cujus rudera adhuc superant, & *Pfalgraben*, sive fossæ palis sudibusque munitæ vocantur. Has valli Romani reliquias *Winkelmannus* in *Historia Hassæ* impressa quidem, sed nondum publici juris facta, & in *Descriptione Ordinis Periscelidis* p. 129 descripsit; diu vero ante ipsum *Nicolaus Persona* in *Tabula Geographica*, cui titulus est, *Locorum Rheni adiacentium pars inferior*, eadem exacto delineavit. Quicquid intra hoc vallum jacebat terrarum, ad *Moguntiacum* pertinebat, & a Legionibus ibi collocata adversus irruentes barbaros defendebatur. Omnis itaque tractus ille *Moguntiacensis* vocari potuit. Reperiuntur in eo passim Inscriptiones Romanæ, nummi, urnæ, tegulæ Romanis nominibus inscriptæ, lampades & alia utensilia. Inscriptiones & statuas Moguntiaci detexit *Huttichius* peculiari libello, *Gruterus* & *Auctor Topographiæ Electoratus Moguntiaci*, aliique ediderunt. Aliquot, cum nuper fortalitiis urbs munitur, de novo inventæ sunt, quas Reverendissimus & Colatissimus Elector, *Apollonius* & *Mularum* protector nostri temporis indulgentissimus, mecum elementissime communicari jussit. Ex pluribus diffractis duas tantum hic proferam. Prima marmorea & spectabilis non parum prope Ecclesiam *S. Albani*, ubi nunc Fortalicium a *S. Albano* nominatum erectum

cernitur, & olim vetus Moguntiacum stetit, inventa est, & hæc verba insculpta, eodem modo, quo ea sisto, ostendit

PRO SALUTE IMP. M. AV
REL - - - ANTONN
PII FELIC. IS - - -
FORTUNA. E REDUCI
LEG. XXII. PR. PF. C. GENTI
IUS VICTOR VET. LEG
XXII. PF. MHM. NEGOT
IATOR. GLADIARIUS
TESTAMENTO. SUO FIERI
IUSSIT AD HS N VIII. MIL.

Altera in diffracto lapide hæc exhibebat :

- - - II. PF.
- - - VODAL
- - - AQVILIF
- - - L. P. VICT
- - - EG. XIII. LEG.
LEG. XIII. GEM.
II. PRIM. P. F.
Q. STIP. XLV.
AN. LXX.

X. Jam ad *Q. Licinium Trionem* redeundum, qui ob valetudinem *Aquis Granni* restitutam *Apollini Granno* grates persolvit. Idem, cum etiam *Moguntiaci* viveret, simile restitutæ sanitatis ex aquis in agro Moguntiacensi læstaurantibus beneficium se accepisse credidit: *Ponte* vel *Apolline*, quem *Mogonnum* vocat pro *Moguntiacensib*, eodem modo, quo supra *Apollinem Sianum* pro *Sianicensib* dictum vidimus, mollioris nempe enunciationis causa. *Mogonnum* vero pro *Moguno* posuit, ut vocalem *n* eo sono, quo nos Germanicam pronuntiamus, exprimeret. Romani enim *n* simplex, Gallorum & Anglorum more, ut *æ* vel *î* obscurum enuntiabant; & quando sonum Germanicæ *n* efferre vellent, *on* scribebant, quod & Galli adhuc faciunt. Hinc in veteribus libris seculo IX, X & XI, Germanicæ linguae exaratis, observabis ad exprimentum nostrum *n* semper *on* poni. O vero hoc deinde vocali *n* superimpositum est hoc modo, *n̄*; unde in vulgari nostrâ scriptura restat semicirculus huic vocali superponi solitus aut circumflexus perpendicularis. Acidulis omnis ager Moguntiacensis abundat; *Schlangenbadener* ab aliquo tempore frequentantur: & tepidas aquas etiam habent. *Saalbacenses* notæ sunt, *Selzerenses* & *Carpenses* nunc magis magisque inclarescunt. Sed acidularum usus, ut jam monui, apud Romanos non adeo frequens erat. Unde *Wibada* occurrit, duabus circiter Moguntiaci horis distans & olim Præfecto Moguntiaci Romano subdi-

ta, nunc vero Idstencium Principum oppidum & sedes. Hæc calidas egregie aquas præbet. Harum igitur usu Q. Licinius Trio altera vice curatus est, & eam ob causam etiam *Apollini Mogonno* gratitudinem suam in Lapide testatus est. Colonia Romanorum, quæ *Mastiacum* inque in Hassiam extendebatur, eamque urbem capitalem habuit, sequenti tempore *Wisbadon* etiam recepit; unde Ammianus Marcellinus lib. XXXIX cap. IV, suo ævo eam *Aguas Mastiacas* vocat. *Wisbada* vero summæ antiquitatis fuit, ut vel ex nomine *Uffesum* concludo. Tacitus eos jam in Germania inferiori offendit; sed nomen ipsorum, Romano ore enunciatum, Germanica dialecto *Viffheser*, *Viffbades*, *Viffbader* sive *Viffbadeses* nobis reddit: qua ex re concludimus, eos dudum a Castis pullos alio se contulisse & sedes mutasse. Ne vero quis miretur *Wisbadam* ad *Moguntiacum* a Q. Licinio Trione relatam, cum seculo adhuc nono *Francesfurtum*, multo longius a *Moguntia* distans, suburbanis *Moguntiz* accenseatur.

XI. Transit denique Cl. Mautourius ad locum, in quo *Lapis, Apollinis Granni, Mogoni* memoriam conservans, est inventus, ad oppidum nempe *Herburgum*; nec Beato Rhenano & Ortelio abnegat, eam olim civitatem & coloniam Romanam fuisse. Simul prælium cum Alamannis apud *Argentariam* commissum, cuius Ammianus Marcellinus lib. XXXI cap. X, & Orosius lib. VII meminerunt, in campis *Horburgensibus* depugnatum esse opinatur. Recte reprehendit Andream Schottum, qui, duplici memoriz lapsu, dixerat, *Argentariam* nomen adhuc suum in agro *Lemovicino Argentoni* retinere. *Argentonium* enim non in agro *Lemovicino*; sed in ditione *Rituricensi* situm est. *Argentonia* porro ingenti errore cum *Argentaria* confunditur; cum hæc Rhenum inter & illam *Alsaticam* amnem jaceat. Tandem commemorat, esse quosdam, qui super *Argentarie* ruinis urbem *Colmariam*, seu, ut magis Latine vocatur, *Columbariam* extructam esse velint, & ea quidem tempestate, qua *Fridericus II* Imperium seculo XIII in Germania tenuerit. Hoc certo constare putat, ita ætate idem oppidum ab *Albano Volterno Præfeco Alsaticæ*, muris circum esse. Ego hæc in res posteriores non inquirō. Sed *Columbariam* longe ante *Fridericum II* Imp. celeberrimam & illam ipsamque *Herburgum* ab *Argentaria* diversam fuisse, certus scio & demonstrabo.

XII. Ipsum *Columbarie* nomen Romani aliquid spirat: sed qua ratione exigeres a fœcis ævi inferioris scriptoribus, ut ejus mentionem peculiariter fecerint. In *Itinerariis*, quæ sub *Antonini* nomine habemus, non nominatur. Memini tamen eam sub regibus *Merovingicis* jam notam fuisse, licet author, apud quem hoc legi, jam non succurrat. *Notkerus Balbulus* in *Vita Caroli M.* lib. II cap. 5, fortitudinem & fidelitatem duorum nothorum de *genio Columbræ* celebrat. *Genium* erat *gynecium* sive locus, ubi ancillæ regis lanam linumque tractabant. *Columbaris* ergo sub *Carolo M.* ejusmodi *gynecium* regium habuit. *Gregorius IV* Papa, cum A. 833 in *Francia* esset, ut *Ludovicum Imp.* cum *illis* reconciliaret,

Columbaria hospitium habuit, & ibi Privilegium Aldrico Cenomaniensi Episcopo concessit, quod Mabillonius in *Analectis* edit. recent. p. 298 seq. publicavit. Clausula ejus est: *Data Coblantur VIII Idus Julii, Indictionis XI feliciter in domino Amen.* Post hanc *Columbaria*, favore forte Ludovici I Imp. in familia Guelfica potestatem venit. In Anonymo enim de Guelfis reperitur, S. Conradum Episcopum Constantiensem fratri suo Rudolpho patrimonium suum, quod a patre acceperat, *Altorf nempe, VVolfswende, Berge, Fronhofen cum suis attinentiis, & omnia alia fluvium Seuzina sita*, quae hodie Monachorum Weingartensium sunt, *per concambium donasse; & a Rudolfo recepisse Eyslingen, Andilungen cum omnibus appendiciis suis, & in Alsacia COLMIR & infra Rhetiam Carientem Amidis fluminis Lugenz;* quae S. Conradus omnia Ecclesiae Constantiensi contradidit. Ulterius antiquitatem *Columbariae* non persequor, cum haec nostro instituto sufficiant, & manifeste ostendant, eam non demum aetate Friderici II Imp. oppidum factum; sed diu admodum ante locum factis quidem celebrem fuisse. Palatium fere Regium nominassem, ubi gynaeceum regium fuit, & ubi Gregorius IV Papa hospitio exceptus fuit. Villam regiam minimum eo aetate fuisse, nemo inficiabitur.

XIII. *Columbariae* aut *Hochburgi Argentariae* quondam fuisse non credo. In Itinerario Antonini, cujus egregium mihi Manuscriptum seculi noni ad manus est, cum in hac libris non abundante regione editione Surice desituar, *Argentoratum* quatuor vicibus nominatur. *Argentuarium* vero sive *Argentaria* unica tantum vice occurrit in itinere, quod *Mediolanum per Alpes Apenninas Mogontiacum* duxit. Ab *Augusta Rauracorum* incipimus, & millia passuum addemus. Post eam sequuntur: *Cariabete XII, Stabula XIII, Argentouaria XII, Saletione VII, Tabernis XIII, Noviomago XI, Boromitomago XIV, Bouconia XIII, Mogontiacum XI.* Tabula Peutingeriana iter idem sic delineat: *Augusta Rauracorum, Cambete VII, Argentouaria XII, Helellum XII, Argentorate XII, Brocomagus VII, Saletione XVIII, Tabernis XI, Noviomagus XII, Borgetomagus XIII, Bouconica XI, Mogontiacum IX.* Ex horum auctorum collatione apparet, in millibus passuum ingentem differentiam esse, & in Itinerario certissime quaedam inter *Argentariam* & *Saletionem* loca omitti. In Tabula Peutingeriana alia a modo nominata *Cambete*, VII millia passuum quoque adjuncta habens ab *Augusta Rauracorum*, interitus annotatur. *Augustam Rauracorum* esse vicum *Augusti* prope *Basileam* ad *Rhenum* omnes convectiunt, & iis ego assentior. Quod si in ripa *Rheni* inde petgas, ostendes vicum *Kembs*, qui *Cambetem* nomine suo non dissimulat. Sed Itinerarii *Cariabete*, pro qua interitus in Tabula etiam *Cambete* corrupte legitur, necessario esse debet vicus *Geierspitzem* ad initium sylvae, *die Hart* vocatae, situs. Is enim aequali spatio cum vicu *Kembs* ab *Augusta Rauracorum* distat. Vix ipsa *Geierspitzem*, si sibilos, Romanis insuetos, omittas, sonum fere *Cariabete* exhibet. *Stabula*, quae Anonymus *Ravennas* lib. IV cap. 26 *Stafulon* vocat, restant

restant in *Stäffelfelden* vico peramplo ad amnem Thuram, Sennenam oppidum inter & Enshiemum existente. Hinc Argentaria distat XII millibus passuum. Congruunt iterum, quod ad nomen attinet, vici magni *Ober-Hercken* & *Nieder-Hercken* sive *superior* & *inferior Herckens*. Ex *Argentaria* Germanis vulgari pronuntiatione *Hercken* facillime fieri potuit, Latina terminatione solum dempta; cum illi olim aspirationem amarent, & *s* vocalem, more Romano & Anglicano, ut *a* pronuntiarent, cuius rei vel mille exempla in promptu sunt. Vici itaque hi, ad illam prope oppidum S. Crucis constituti, in ruinis veteris Argentariæ ædificati fuisse videntur. Sequitur *Helellum* ab *Ilia* seu *Ella* fluvio sine dubio sic dictum; quod reperio in viculo *EL*, per fluvium illam ab oppido *Benfelda* separato & nunc adeo tenui, ut non nisi a piscatoribus inhabitetur. Anonymus *Ravennas* hoc *Helellum* civitatem *Alajam* nominat. Ferunt *Alfati*, in viculo *Ella Mercurii templum* olim fuisse, quod S. *Maternus* destruxerit: ut vel inde locum antiquissimum esse comprehendas. *Ella Argentoratum* exacte XII millibus passuum distat, quod sententiam nostram magis confirmat. Ab *Argentorato Brumptum* oppidum, ad *Soram* amnem jacens, VII millibus passuum iterum discretum est & *Brocomagum* Veterum nobis sistit. in quo omnes Geographi recentiores consentiunt. *Selz* oppidum Electoris Palatini ad *Rhenum* est *Salatio* Romanorum; a *Brumpto* enim, sive *Brocomago* XXIII millibus passuum remotum est. *Tabernas* ad *Rhenum* oppidum *Zabern*, Episcopi *Spirenses* sedes, nobis reddit. A *Tabernis Noviomagum* usque XII millia passuum ponuntur, quod in *Spiram* quidem urbem Episcopalem convenit: ad amnem tamen *Spirensium*, *Speierbach* vulgo dictum, situs est vicus *Neubofen*, qui *Celricum Noviomagi* nomen Germanice exprimit. *Magnus* enim multorum *Celticæ* locorum terminatio, omnium confessus, *habitationem* aut *mansionem* designat: & *Hof* apud nos idem significat: *ne* vero novum est. *Borgetomazum* vel *Bormitomagum* esse nostram *Wormatiam*, nemo dissidebitur. Anonymus *Ravennas* eandem jam *Gormetiam* appellat, cum *W* Germanorum exprimere vellet, nec tamen posset; quod idem Romani per *B* extulerant. *Bonconica* sive *Bouconia* circa *Oppenbeimium* fuit, a quo ad *Moguntiacum* usque novem circiter millia passuum habentur. His ex locis *Noviomagum* Anonymi *Ravennatis* tempore jam destructum & in vicum conversum fuit; in propinquo vero *Spira* surrexit, quam ille *Spiram* nominat. *Argentaria* quoque in geminos vicos mutata erat, quos cum *Ravennas* non nosset, locum longe ab *Argentorato* distitum, cum *Argentorato* commiscuit: *Argentaria*, inquit, *quæ modo Stratisburgo dicitur*. Hæc in medium afferenda fuerunt, ut constaret, *Argentariam* veterum neque in *Columbaria*, neque in *Herburgo* quærendam amplius esse.

Ilia de cætero fluvijs olim *Ella* & *Alja* dictus fuit, ut ex *Helelli* sive *Elle* olim civitatis, nunc viculi, nomine apparet, quam, ut vidimus, *Ra-*

vennas *Alajam* vocat. Magis hoc idem ex appellatione *Alfatia*, *Elifatia* & *Helifatia*, quæ *alcolarum* *lla*, *Elle* vel *Alge* regionem verbotenus significat, confirmatur. Quod si jam consideres, Helvetiis & aliis barbaris populis consuetum esse, ut literam caninam plerumque per *l* efferant, & *Kilche* pro *Kirche* pronuncient, *almer* ex *armario* faciant; ut Galli *ARVERNIAM* in *Alverniam* & vulgare *Auvergne*; *tempora* in *temples*; *pegrinum* Itali in *pegrino*, qui & Germanis *pilgrim* est; *arborem* in *albero*; Hispani vero *parabolam* in *palabra*, *papyrus* in *popel*, *arbitrium* in *alvedrio* mutant: concludere hinc licet, *llam*, *Allam* vel *Algam* olim *Arge* nomen Celticum habuisse, & inde additas ei civitates *Argentariam* & *Argentoratum* dictas esse. In terris, quas olim Celtæ tenuerunt, plures fluvii simili nomine insigniti reperiuntur. In Alsatia ipsa *amnis Ergers* vel *Argens* per Ehenhenium fluit & prope Grafer stadium *llæ* miscetur. In Helvetia *Ergena* Sanam insluit, *Ergers* vero labitur in Rhenum; *Argenus*, Gallice *Arguenon* vocatus, per Britanniam minorem currit; *Argenteus* fluvius, vulgo *Argent*, prope Forum Julium in Mare Mediterraneum exit. Alios jam omitto, cum ex his satis pateat, Celtas hoc nomen variis fluvii indidisse. *Argentoratum* primo pronunciatum fuisse *Argentoractum*, conformi urbis *Carpentoractis* enuntiatione, suspicor. *Toraclus* vero prodiit ex barbaro *trieclus*, *traclus*, *triaclus* & *traclus*, quod ex *trajecto* factum est. *Trieclus* pro *Ultrajecto* ad Rhenum in Regum Merovingicorum & Pipini Carolique M. nummis sæpius occurrit. Et *Masfricht* inde est *Mose trajectus*; ac *Ultrajectum*, denotat *ulteriorem trajectum*, respectu nempe *Trajecti Mose*. *Argentoratum* itaque significabit *Arge trajectum*, ut *Carpentoracte*, ab authore forte, *Carbonis trajectum*, in cuius vicinia scilicet Carbo, quisquis is demum fuerit, amnem, *la Nasque* vulgo dictum, trajecit & ponte stravit. Germani deinde, abjecta priori vocis *Argentorati* parte, & retenta posteriore, quæ est *toratum*, urbem hanc, muro castellisque munitam, *Tratisburg* & *Trazburg*, hoc est, *castrum Trajectus* nominarunt. Simili modo Galli ex *Carpentoracte* *Carpentras* fecerunt. Hinc tandem, sibilo præfixo, *Strazburg* & *Strasburg* prodiit, quo nomine jam vulgo venit. Nam a via militari, quæ nobis *strasse* & Saxonibus *Strate* audit, eam sic dictam esse, probari non potest. At obijciat aliquis, *Argentoratum* non posse ab *Alge trajecto* dici; quia *Argo*, seu, ut vulgo dicitur, *lla* eo loco, ubi urbs hæc consistit, non amplius *lla*, sed *Breuscha* vel *Bruscha* vocatur. Sciendum itaque est, *Breuscha* nomen Celticum esse & *rupturam* significare. *Breg* Cambri adhuc est *ruptio*, quod ut *breseb* enunciandum est; unde & Galli *breche* pro *ruptura muri* vel *valli* habent. Buchananus Hist. Scot. lib. II scribit: *Apud Scotos a DRUX, quod veprem significat, declinatur DRIXAC, & a BRIX, quod rupturam indicat, BRIXAC, quod nunc Galli pronunciant BRISSAC. Quod enim brix Scotis dicitur, id Galli nunc bresche appellant nullo discrimine in vocum significatione. Scriptura, ut discrepet, in causa*

causa est, quod veteres Scoti & adhuc universi Hispani X litera pro duplici SS utebantur. Itaque veteres Galli a Brix Cenomanorum oppidum BRIXIAM nominarunt, & a BRIXIA rursus BRIXIACUM, quod vulgo BRISSACUM. Brissacum vero in veteribus Itinerariis Romanis mollius Brissacum scribitur, & nomen sortita est inde, quod edificata esset in loco, ubi Rhenus continenti plures particular abruerat & insulas fecerat. A Brissaco porro regio adiacens adhuc Brigovis appellatur. Non aliunde caligæ Saxonibus & Belgis broeck & Celtis braccæ nominatæ sunt. Exhibent enim vestimentum in duas partes divisum, sive disruptum, ut super pedes inductum, lumbi eo concludi possint. Idem Saxones brok & Germani brueck locum paludosum & variis scaturiginibus rivulisque disruptum & scissum appellant. Unde broekel & barbaro-Latine broglum, Gallice olim breuil, est lucus vel spatium non magnum, irriguum & arboribus constitum ante vicum, in quo majores nostri olim sacra faciebant, atque etiam consilia capiebant: qualis quoque Venetiis fuit illa area, quæ nunc inde adhuc broglia dicitur. Brocken Germ. est frustum sive fragmentum panis. Brust iisdem pectus denotat, & ita vocatur, quod in pectore costæ quasi disruptæ videantur & distinguantur. Omnia veniunt a Germanico brechen, rumpere, frangere. Et ipsum Latinorum frangere, si n̄ ἐφάλευσιν tollas frangere sonat & a brechen factum esse videtur. Bruseba inde vel Breuseba est ruptura sive disruptio Argæ vel Illæ, ejusque nomen subintelligi debet. Eo enim loco, quo illa Breuseba nomen recipit, fluvius in diversa brachia sive amnes disruptitur quasi & separatur, quorum majus Breuseba audit. Cum vero in illam ab initio divisionis hujus suæ amnis ex montanis Vosagi profluens cadat; idem inde etiam Breuseba nomen accepit, quod illaplus ejus aquarum illam veluti ad istam separationem coegisse videretur. Ab effectu itaque ostii sui Breuseba dictus est integer, ut Mogonus sive Mœnus a solo suo ostio vocatus est. Hanc Symbolam Cl. Mautourii-expositioni Lapidis Horburgi reperti addere volui, quam, Lector benevole, ut boni consulas, rogo.

**DE EPISTOLIS A JO. HEVELIO PARTIM,
partim ad ipsum scriptis adhuc ineditis Narratio epistolica
ad J. B. M. missa Petroburgo a J. P. KOHLIO,
Prof. Acad. Petrob. Publ.**

A Ccipe hic Vir Celeb. in parva quasi a me tabella depictum, Hevelio quod Autori, Delisio conservatori debemus, superioris seculi illustre monumentum. Est hoc commercium illud epistolare, quod Hevelio, ut nosti, Astronomo sui temporis celebra-

bratissimo, cum Viris non eruditionis tantum laude, sed & natalium splendore illustrissimis quondam intercessit, cui perpetuo cum blattis ac tincis certandum fuisset, nisi Clariss. Delisle, de scientia Astronomica dudum amplissime meritis, Hevelianorum operum egregius æstimator, illud sibi vindicasset, qui A. 1725, cum per Germanium iter faciens, & ad nos tendens, Gedanum pervenisset, hoc cimelium cum alio Hevelii autographo manuscripto, observationes omnes, quas in vita unquam habuit, continente & quatuor in forma majori Voll. constante, centum aureis sibi comparavit, eo quidem animo, ut nec aliis ejusdem usum invidendum putaret. Mecum igitur egit nuperrime, ut toto hoc opere, cujus autographum benevole mecum communicavit, diligentius perlustrato, quæ generatim de eo monenda aliisque scitu fortasse non injucunda putarem, ad Te perscriberem, publicis, si tibi ita videretur, Eruditorum Actis inferenda. Quod quidem officium eo alacrius in me suscepi, quod & illi acceptam, nec Tibi ingratarum hanc fore operam præviderem.

A fatis libri ut exordiar, manuscriptorum unum est, quæ beatus Hevelius noster, ut erat ingenio non solum excellenti, sed & labore pro communi re suscepto plane admirabili, si superasset, parata jam prelo, edidisset. Nam & ipse in epistolis hoc sæpe suis indicat, & alterum commercii hujusce epistolæ testatur exemplar, quod nullo alio quam ut typis exscriberetur, consilio Hevelii ipsius manu descriptum a Doctiss. Delisle & ipsum possidetur. Ex iis item est manuscriptis, quæ, cum funestum illud oriretur Hevelianæ domus incendium, rapaces furum manus, ac sævientes flammæ evaserunt: quod ut ex aliis epistolis compluribus, ex illa quam ad Cl. *Pfautzium* vestratem, quocum frequens ipsi commercium interfuit, epistola colligitur, quam ferme integram primi Actorum Eruditorum anni-mensis primus, in opere Heveliano ipso decimus & quintus Tomus exhibet. Varia hæc epistola, de editis ineditisque Hevelii scriptis, notatu digna exhibet, respondetque litteris *Pfautzii*, quibus ipsum ad epistolas secum commutandas partim excitat, partim ut suum aliquod ingenii specimen in prima statim Actorum Lipsiensium parte exstare patiatur, petit. Ad opus ipsum ut revertamur, septendecim Tomis majori

majori in forma constat. Nam, etsi Hevelius modo duodecim, modo tredecim, modo quatuordecim tantum voluminum ipse meminerit, reliqua tamen postea accesserunt. Præ cæteris raritatem quod operi conciliat, nulla epistolarum non autographa, eaque ipsa, quam primo composuit, manu exarata conspicitur. Præterque adeo concipitur sunt maculisque puræ ac illibata, ut nemini non legenti pateant. In nonnullis tantum a Merfeno Ravioque scriptis, qui nescio quod obscurum pingendi litteras genus adamarunt, impedimento sunt contorti implexique syllabarum ductus, quo minus omnia statim intelligas. De cætero plusquam quadraginta annorum labor est. Prima namque his tomis comprehensa anno superioris seculi circiter quadragesimo: postrema octogesimo quarto aut tertio scripta est. Unde quanta sit copia epistolarum ultro citroque missarum, facile intelligitur: certe vix quenquam reperias inter eruditos, cui tam immersum simulque fructuosum fuerit cum viris præstantissimis commercium. Et magnam quidem in his partem constituunt epistolæ Keplerianæ editioni quondam ab Hevelio, qui manuscripta ejus omnia possidebat, destinata, sed nunquam editæ: quæ quatuor aut quinque fere occupant volumina. In animo habuisse Nostrum epistolas has suas omnes evulgare, supra diximus, & litteræ ad Clar. Rabenerum Tomo XIV reperiundæ docent, ubi consilium sibi esse scribit, Principis cujusdam Viri auspiciis sumptibusque non modo *Uranographiam, globos cælestes, correctos & auctos, prodromum Astronomicum cum catalogo fixarum triginta annorum &c. cum aliis scriptis, sed & Epistolas suas edere cum clarissimorum istius seculi virorum responsionibus, XV. voluminibus in foliò* (eo namque tunc temporis solum excreverant) comprehensis. At præter alia impedimenta mors ipsa intervenit, quæ de edendis hujusmodi epistolarum tomis consilium autoris spemque hominum sefellit. In lucem igitur exiere nonnisi sequentes: Epistola ad Laurentium Eichsladium *de observatione eclipses lunaris A. 1649*, alia ad Petr. Gassendum & Ismael. Bullialdum *de eclipsi solari A. 1682*; alia ad Joh. Bapt. Ricciolum *de motu Lune vibratorio A. 1654*; alia ad Nucarium sive De Noyer, Poloniæ Reginæ a Secretis, ut & Henricum Oldenburgerum, quarum illa *de patriis que*

luminaris defectu, hæc de cometa 1672 viso, scripta est. Et ne excerpta quidem ex hoc universo epistolarum opere. hæcenus quisquam dedit. Quæ enim, vivente adhuc Hevelio, Clariss. Vir Johannes Ericus Olhoffius, Hevelii cognatus, excerpta ex epistolis Illustrum & Clarissimorum Virorum (qui libri index est) ad Joh. Hevelium perscriptis, judicia de rebus Astronomicis ejusdemque scriptis exhibentia Hagæque 1683 in 8vo edita, publicavit, nonnisi ea depromunt epistolarum loca, quibus vel ob præclaram rerum Astronomicarum scientiam, vel singularem in observando curam ac vigilantiam aliasque virtutes ab aliis Hevelius laudatur. Nam nec alio spectabat Clariss. Viri, cujus ipse librum manu autoris scriptum apud Clariss. Delisle vidi, labor, quam ut Hevelii sui famam adversus Hookii, aliorumque eam obscurare conantium, injurias defenderet. Thesaurum vero merito vocaveris has Epistolas, rebus ad Mathefin pertinentibus, præcipue Astronomicis, Opticis, Mechanicis, in quibus singulis excellit, longe instructissimum. Sed & Physica ac Chronologica, politica, & imprimis ad historiam litterariam ac vitam & fata Eruditorum cognoscenda utilia non pauca hic offendet. Ita de literis ad Pfautziuin etsi ipse testetur, nihil in iis præter ea quæ ad Astronomiam, Geometriam, Opticam, Chronol. Mechan. & Physicam spectant, comprehendi, jucunda tamen lectu sunt, quæ e. g. de Joh. Capellano, cujus hæc pauca ad Hevelium commearunt epistolæ, elegantissimo gallico sermone scriptæ: de Cassino item, Hugenio aliisque passim, imprimis in Bullialdi epistolis, memoriz prodita leguntur. De Maria quidem Cunitia, Astronoma sui temporis celeberrima scriptisque incluta, tam multa habent mariti Rencæ a Leven ad Hevelium datæ litteræ, ut vel integræ vitæ ipsius contexendæ sufficiant. Ita multa passim ac limatissima vel doctorum de Hevelii, vel ipsius Hevelii de aliorum libris cum editis tum ineditis, novisque inventis, judicia inveniuntur. Multa & vitam Hevelii ipsam reddere possunt illustriorem, imo vel ad vitam ejus integram conscribendam sufficerent. Cum plerumque intra Astronomiæ, Opticæ, Mechanicæque limites se continerit, de reliquis, ut a Ravio Prof. Upsalensi, & Wasmuthio Kiloniensi de Chronologicis quæsitus rebus, respon-

sionem

tionem modeste declinavit. Epistolæ vero Oldenburgii, Heinsii, Bartholini, Zamelii &c. rerum Physicarum & variz eruditionis sunt plenissimæ. Unius alteriusve epistolæ formam ac characterem propius si cognoscere desideras, epistolis Bullialdi nihil invenies amœnius, nihil argutius. si idem cum Leibnitzii (cujus una tantum adest) Kircheri, Gassendi, Wallisii, Mersenni, Hugenii, Vinacesii Kochowskii, Eichstadii, Linemanni &c. Epistolis nihil doctius & elaboratius. Numerum multitudinemque epistolarum ad Hevelium datarum si spectare velis, Bullialdi, Nucerii, Rolisii, Capellani &c. primas tenent; si doctrinam, Hugenii, Cassini, Roberoalti paucorumque aliorum: si elegantiam denique puritatemque stili, Bartholini sine dubio, Heinsii, Hugenii, purissimi sane scriptoris Oldenburgeri Epistolæ. Ad dictionem Hevelii ipsam quod attinet, non adeo quidem ornata ac culta ea est, nec sic comparata, ut non rigidas interdum puritatis latinæ custodum censuras incurrat: plana tamen est, perspicua & ab omni (quod caput est) affectationis vitio aliena. Tali, inquam, stilo epistolas exaravit, qualis epistolam imprimis decet, brevi, simplici ac perspicuo. Unde sive ad Reges ac Principes, sive ad Ministros status, utpote ad Colbertum aliosque, sive ad Episcopos aliosque dignitate celebres Viros scribat, *τὸ πλεον* studiosissime observat. Nam & Poloniæ Reges Michael & Joh. Sobiescius (cujus scutum inter fidera collocavit) & Daniæ Rex Christianus & Rex Galliarum Ludovicus & Elector Brandenburgicus Fridericus Wilhelmus & Holsatiæ Princeps Fridericus, Magni nostri, quem Dii servant! Caroli Friderici pater & Megapolitanorum Princeps Gustavus Adolphus & Lubecensis Episcopus, hæreditarius Holsatiæ Princeps Johannes, cujus manuscriptam hic vides latinam in Tomo I epistolam, & Magnæ Hetruriz Dux Leopoldus, cujus plurimæ epistolæ Italico sermone contextæ adsunt, Episcopi denique, Abbates, Purpuratique plurimi & summorum Principum Ministri, ut Colbertus, Hevelium epistolis suis cohonestarunt, vel manu scriptis integris vel sua certe subsignatis manu. Quibus ut ingens decus operi accedit, ita in universum fatendum est, neminem fere omni orbe Mathematicum aut Astronomum illo tempore existisse, qui non Hevelium compellere

lare in delitiis habuerit. Quo fit ut multæ etiam hic legantur Epistolæ exoticis linguis, Etrusca, Gallica, Italica, Anglica, Belgica, conscriptæ. Nec unquam officio suo in rescribendo defuit Hevelius, quod vel ex hoc opere patet, in quo singulis eruditorum Epistolis subjunctæ sunt responsoriæ, eæque in rebus imprimis Astronomicis tam prolixæ, ut integri tractatus vicem subire possint, quales sunt pleræque, ad Bullialdum, Eichstadium & Gassendum scriptæ. Nec cum quibus, aut cui religioni addictis hominibus commercium iniret, multum erat sollicitus. Equo enim familiariter Pontificiis, Jesuitis maxime, quorum pluri mi amicitiam ejus admodum optabant, ac suæ religionis hominibus utebatur, a disputationibus de religione prorsus abstinens. Unde a Kochanzkio, vel alio nescio quo Jesuitici ordinis socio, gibboso quodam, dudumque exploso syllogismo tentatus, & ad Pontificia pellectus sacra, nihil aliud respondit, quam se hanc sibi legem jam pridem indixisse, ut res religionis omnes in commercio suo epistolari seponeret. Ceterum occasionem scribendis his litteris cum alia dedere, tum ipsius Hevelii Opera Astronomica, omnem latura ætatem, quæ vel Principibus Virisve illustribus offerebat, vel adversus quorundam objectiones dubiaque, Hookii imprimis Angli, quocum acris illi contentio de Astronomicis instrumentis intercessit, Hugenii, Oldenburgeri defendebat. Nec paucis scribendis ansam dedit tristissimum incendium, quo ipso absente domus ejus una cum rebus pretiosis fere omnibus, Astronomico maxime apparatu egregio, pauculas intra horas conflagravit, quo flebili casu commoti plures, etiam antea ipsi ignoti, litteras, communem luctum testantes, ad eum misere. Nec paucas ipse litteras ad Reges Poloniæ & Galliæ aliosque Principes, apud quos aliquem se gratiæ tenere locum noverat, in hac calamitate dedit, quibus operam eorum subsidiumque imploravit. Ceterum cum expediat forte nomina eorum cognoscere, cum quibus illi commercium fuit, non alienum duxi eorum hic Indicem dare, ordine alphabetico digestum. Sunt vero ista: *Academia Oxoniensis, ut & Cantabrigiense, D. Acacia, Varsoviæ degens, Valerianus Alembek, Med. Doct. Consil. Leopoldin. S. R. M. Secretar. & Medicus Dantisc.*

Schwantz

Schvants Baner, Suecus, Gubernator Uplandiz, Comes *de Rösting Burg*, Gallus, *Erasm. Bartholinus*, Doct. Med. & Prof. Havniens. *Stephanus Baluzius*, Bibliothecz Colbertinz tunc præfectus, *Beauplan, Martin. Bernhards, Constantin. Berndt*, Rosloch. Mathemat. Hevelii cognatus, *de Resbune*, Gallus, (quem ex literis Acaciz Marchionem fuisse intelligo) *Mich. Behem*, Secret. *Berneri*, Gallus, (Gallice *Bernier*) *Carolus le Besque*, a consiliis secretis & thesauro Regis Galliz, *Job. Barth. Bentzius*, *Ericus Blesendorff*, Fr. *Job. Bilstein*, Carnoviens. Vicarius, *Jacob. Bennen*, Philos. ac Medic. Doctor Elbingensis, *P. Bourdelot*, Architecter Reginae Sueciz, *Abrah. Buddens*, Amstelod. *Borastus de Boory*, (von Boosteli) *Heur. Bœclerus*, M. *Frid. Büsberus*, *Mich. Bürich*, Ecclesiast. Dantisc. M. *Andr. Brummer*, Lips. *Georg. Brandt*, Theol. Doct. & Mathes. Profess. Marpurgens. *Ismael Bullialdus*, Tit. Liv. *Burattinus*, *Anselm. Brunettus*, *Georg. Buseginus*, *Caramuel a Lobkowiz*, Abbas Monferratensis, denominatus Misiz Episcopus, *Thom. Caravesius*, Canonicus in Veteri Zamocia, *Arnold. a Campio*, *Job. Domin. Cassini*, Lector Primarius Astronom. in Archi-Gymnas. Bonon. post Societ. Regiz Parisiens. membrum, *Christian. Cassius*, *Job. Capellanus*, *Clermann*, *Andr. Cnöffelius*, Doct. Medic. & Archiater Reg. Polon. *Christoph. Colerus*, Bibliothecar. Vratias. *Barthol. & Israel Conradi*, e Soc. Jes. *Job. Comenius*, *Andreas Callarius*, (autor Harmoniz macrocosmicz) Illustriss. *Colbertus*, magnus Hevelii patronus, *Andr. Concius*, Prof. Math. Regiomontan. *Christoph. Cock*, Anglus, *Sebast. Marbre Cramoisie*, *Bernus Crügerus*, Prof. Mathes. Dantisc. Hevelii Præceptor, M. *Job. Jac. Cramerus*, Prof. Theol. & Pastor Dantisc. *Guil. Crown*, Med. Doct. Socius Reg. Soc. Angl. *Albertus Curtius*, *Andr. Creffelus*, *Job. Casimir. a Denhoff*, Abbas clarz tumbz, *Heur. Doog*, *Christ. Frid. a Donau*, *Job. Duraus*, Elbingz Anglic. Eccles. Sacerdos, *Laurent. Eichstadius*, Med. Doct. Stetiniens. *Job. Sigism. Elsholz*, Med. Doct. & Elector. Brand. Medicus, *Frid. Elert*, *Ernestus*, Dux Jul. Oliv. & Mont. *Vincent. Fabricius*, *Job. Fabritius*, *Joach. Frisich*, Gymnas. Thorun. Professor, *Ludov. Wilh. Fanten*, *Bened. Figken*, *Christ. Filit*, *Reinhold. Fischer*, *Georg. Fbelavius*, *Job. Flammstedius*, *Martin. Fogelius*,
 L z 3 Med.

Med. Doct. *Hauburg*, D. *Formond*, Dav. *Frölichius*, Bernb. *Ful-
lenius*, *Erasm. Francisci*, D. *Franckenberger*, *Georg. Funccius*,
Petr. Gassendus, Præpos. *Ecoles. Dincienf.* *Thom. Gale*, Societ.
Londin. Secretarius, *Gaston Dux Aurelian.* *Joh. Carolus Gallæ*,
Gemsky, *Jonath. Goddardus*, Med. Doct. Angl. (al. & *Goddard*)
Egid. Franc. de Gottinger, Comes *Magnus de la Gardie*, *Sæcus*,
Mattb. Gloskofsky, *Nic. Goldmann*, *Gorsfinsky*, *Christianus*, *Grii-
neberger*, *Griffensfeld*, *Gusmeier*, *Mich. Anton. Hacki*, Romæ
Notar. Apostol. *Gerbrand. Hajo*, Med. Doct. Dant. *Sam. Hart-
libius*, Anglus, *Edmund. Halleus*, (al. *Egmond*) *Timoth. Halton*,
Univerf. Oxonienf. Vice-Cancellarius, *Phil. Jacob. Hartman*,
Paul. Heigel, *Rotger. Hemfing*, *Theod. Hefel*, *Joh. Heyfig*, Prof.
Upsal. *Christ. Hendreich*, Elect. Brand. a Confiliiis, *Nic. Heinfus*,
M. *Joh. Herbinus*, Legato Succ. a concion. aulic. *Phil. de la Hi-
re*, Mathem. Profess. *Regius*, *Gerh. Himschius*, Med. & Phyf. Re-
valienf. *Gymnafique ibid.* Profess. Mathem. Extraord. *Benj. Horn*,
Christian. Hugenius, *Israël Jasky*, *Joh. Abrab. Ible*, Astrono-
mus Lipsiedf. *Joh. Fell*, Theol. Prof. & Procancell. Oxon. *Joh.*
Jonstonus, Doct. *Lesnenfis*, *Joh. Kemmerling*, *Ludov. Keplerus*,
Joh. Fil. Med. Doct. & Practicus *Regiomont.* *Christ. Kilich.* *Mich.*
Kirfnerus, Med. Doct. *Gymnaf. Hamb.* Prof. *God. Kirchius*, A-
ftron. *Lipf.* *Athanas. Kirchorus*, *Casp. Kirchmeyer*, Prof. *Witteb.*
& Colleg. *Natur. Curiof. Socius*, *Adam. Adamandus Kochanfsky*,
e Soc. *Jef. Köningk*, *Cypr. Kunner*, *Joach. Lamberti*, *Joh. Bapt.*
Lantius, in *suprema Divionenfi Curia* Senator, *Dan. Laus*,
Mich. Val. von Langren, *Mathemat. & Geographi.* *Braxellenf.*
Mich. Langius, Prof. *Mathem. Havnienf.* *Ambros. Langemantel*,
Canon. *Augustan.* *Elias a Leontibus*, hæreditar. in *Hohngiersdorff*,
Theodorus Lövenstein, Soc. *Jefu*, *Gedof. Guil. Leibnitzius*, *Chri-
stian. Longemontanus*, *Jacobus Maglabechius*, Nunc. *Sed. Apo-
stol.* *Anton. Maglabechius*, *Bibl. Flor.* *Casp. March*, Prof. *Ma-
them. & Doct. Med.* *Kostochienf.* M. *Andr. Marquardus*, *Witteb.*
Christ. Marggravius le Menetiel, *Nicolaus Mercator*, *Havn. Ukr.*
Clem. Michæels, *Theodor. Moretus*, *Jefuita* *Vratif.* *Germinianus*
Montanus, *Bonon.* *Frid. Müllerus*, *Medic. D. & Practic.* *Ste-
tinenf.* *Martinus Mersennus*, *Joh. Mochingerus*, *Theol. & Prof.*
Eloqu.

Eloqu. Danti *Job. Georg. Morefius*, Schol. Petr. Paul. Gedanenf. Rector, *Philipp. Müllerus*, Greiffenhagius, Propofit. Berolin. *Job. Müllerus*, Mathem. Prof. Hamb. *Jonas Moot*, Epife. Angl. *Job. Morjan Morfian*, Magg. Thefaur. Reg. Polon. *Hier. Mroczko*, Soc. Jef. *Barrhold. Nihufius*, Soc. J. M. *Staniflaus Niewiecki*, Prof. Acad. Zamofoenfis, *Chrift. Nottmigel*, Prof. Mathem. Sup. Witteb. *Petrus de Noyer*, (*Müllerius*) Polon. Reginae Secretarius, *Adamus Oleartus*, Gottorpienf. Bibliothecarius, *Jacob. Oifolius*, *Honric. Oldenburgerus*, Reg. Societ. Lond. Secretar. *Oberbeck*, *Job. Erftb. Otkioff*, *Phil. Jacob. Orwaldus*, Liber Baro ab *Ochfenftein*, S. Reg. Maj. ut & Imperatoris Viduae Eleonoræ aulæ Mathemat. M. *Chriftian. Ollery*, *Pafforius ab Hirtenberg*, *Chrift. Pfautz*, Prof. Mathel. Lipf. *Petr. Petitus*, *Perraltus*, Dan. *Papebrochius*, *Chrift. Pelargus*, *Chrift. Philippi*, *Job. Picard*, *Job. Georg. Pichel*, *Chrift. Plas*, *Piet*, *Job. Pleitner*, *de Plus*, *Job. Placentinus*, *Job. Pomerefcius*, *Georg. Pratorius*, *Carolus Quintinus*, *Rynctanus*, (vel von *Raynit*) *Chrift. Ravius*, Exbibliothecarius palatii Holmienf. & Profell. Upsalienf. *Job. Gebhard Rabener*, Referendar. Magdeburg. *Job. Rakolupsky in Racokup*, Eques Hungarus, Phil. Mag. & civitat. *Zafcolka* Senator. Mag. *Julius Reichelt*, Aftronom. Argentor. Confiliar. Elect. Brand. *Andr. Reyber*, Rector Gothanus. *Job. Bapt. Ricciolus*, *Aigid. Persona de Roberval*, *Roletus*, vero nomine *Lubniecky*, eques Polonus, *Olaus Rudbeckius*, *Rormeyer*, *Job. Gerb. Ruland*, *Sigism. Rakoczi*, Princeps Tranfylvaniz & Comes Siculorum, *Andr. Sarnofsky*, *Job. Andr. Sehall*, Præfes fupremi tribunalis Mathematici in Sina Pekingi, *Michael Srauch*, Math. Prof. *Job. Erneft. Schmidt*, *Gothofr. Schmidt*, *Jac. Schnitzerus*, *Job. Siacitius*, *Aigid. Srauch*, *Job. Staniflaus Stensky*, *Chrift. Schaubruck*, *Godofr. Schulze*, Doct. Uratialis, *Chrift. Schultz*, *Claudius Francife. Millet de Schales*, a Societ. Jefu, cujus opus, infcriptum: *Curfus feu Mundus Mathematicus*, univerfam Mathematicam tribus tomis complectens, hic delineatur, *Stanisl. Soliky*, *Sam. Stet*, *Joseph. Securius*, *Steph. Spleiffus*, Schaffhufl. Gymnaf. Rector, *Barth. Sardi*, *Job. Adolphus Tuffius*, *Job. Teuerlein*, *Valentin. Tbilo*, Eloqu. Profell. Regiomontanus, *Job. Henr. Thim*, *Job. Petr. Tiffus*,
Jacob

Jacobus Uffertus, Episc. Arm. *Valerianus Magnus*, Frater Capuc.
Jacobus Valerius, in Delphinata Quaestor, de *Vaubrevil*, Vincent.
Viviani, *Ferpretatus*, *Hinnacese*, *Vogelius*, Geometra: Amstelod.
Christ. Kegel, Nic. *Vogel*, *Johs Wallisius*, Mathes. Profess. Oxon.
Sebas. Wandt, Prof. Math. Bodlejannus, deinde Episcopus
 Oxoniensis, *Wartmuth*, Prof. Ling. Or. Kilon. *Erhardus Weige-*
lius, Mathes. Prof. Jenens. *Joh. Wiesel*, *Witoga*, Episcopus War-
 mian. *Joh. Philo. Nurtzobauer*, *Bernbard. Zeffrin*, Societ.
 Jesu in Univerſ. Viennensi Rhis. Profess. & missionis Siniçæ
 Procurator, *M. Joh. Jacob Zimmermann*, *Godofred. Zambius*,
 Eibing. *Georg. Zolli*, *Nicoll. Zucchius* Jes. Soc.

Habes hic, Vir Illustris ac celeberrime, eorum fere omnium
 (per paucos namque obscurioris nominis viros prætermisi) quos
 inter & Hevelium colloquia tradita mixta sunt, catalogum. Quo-
 rum vero ad alios quam Hevelium epistolæ non paucæ hic con-
 spiciuntur, nomina consulto omisimus. Quo pertinet e.g. *Fran-*
cisci Barzini, Florentini Professoris Matheseos, Episc. Responsor.
 ad questionem Marchionis Clementis Vitellii de apparit. novi
 Phænomeni; *Germin. Mantuanus* alia ad Magliabecchium, hu-
 jusque generis plures, quas epistolæ modus enarrari non
 patitur. Paucula tantummodo ex opere ipso afferam specimina:
 ut ex his laciniis de integra veste liceat conjecturam facere.

Tomus igitur primus singulare hoc habet, quod præter epi-
 stolas ad commercium ipsum pertinentes & Dantisci ab illo in
 officio jam constituto scriptas, alias etiam, jam ante in itinere ex
 Gallia, Belgio, Anglia &c. ad Petrum Crugarium maxima ex parte
 datas, complectatur. Quæ tamen epistolæ reliquæ non adjun-
 ctæ, sed in fasciculis ab autore fortasse ipso collectæ separatimque
 in vestibulo sunt positæ, in quibus cum eruditi nihil, varia tamen
 vitam Antoris attingentia continentur. Sunt vero ita maculis o-
 mnia litarique plena, ut pauci lectori pateant. Neque enim pure
 hic ab illo descriptæ, sed ut in chartam primo illo conjectat, ha-
 bentur. In tomo ipso contenta epistola Balliardi ad Hevelium, de
Claromontio, qui de Caucasi altitudine librum scripsit, hoc fert
 judicium: *Philosophum esse pulvere peripatetico conspersum se-*
tum, & oculorum sensus appletum, ad luminis celestis caecastro.

Heve-

Hevelius ipse in epistola ad Hardibium de scriptis Crügerianis scribit: *in vidua manibus versari Astronomiam magnam & parvam, Geometriam, Geographiam, Chronolog. animadversiones in Landsbergium cum calculo omnium Ecclipsium a Landsbergia in Astronomia ejus nimis quam false & insidiosè exhibit arum, opus isem magnum Astronomicum, quod tamen ultimam auctoris manum non receperit: cujus tabulas ad id spectantes, Gedanenses appellatas, omnes se possidere, ait, cum reliquis Crügeri, publicatu dignas. Varia quoque passim in hoc Tomo de scriptis Tycho-nianis ejusque vita sunt inserta. De Burdelorio sic Bullialdus: *Burdelorius Medicus Parisiens, qui hactenus in domo Principis Conderi vixerat, ejusque filii Principis Enguicenis preceptor fuerat, a Suecia Regina advocatus in aulam illam proficiscitur. Tomo IV poller de Chr. Hugenii patre, Filius, inquit, est Viri illustris Constantini Hugenii, qui Principibus Auriacis ab intimis expeditionibus & secretis consiliis fuit, omnium artium amator, ita ut ipse sculpturam calleat, adhuc hodie Haga in summo honore in palatio egregia architectura a se fabricata versatur. Locum hic quoque ob suam elegantiam meretur epigramma illud Titii in Hevelii laudem compositum:**

*Quicquid Alhasenus, quicquid Galilaus & illi
Sideribus noti tot. tenuere Viri,
Hevelius tenet unus, & hoc quod fugerat omnes
Ecce videt, in superos gnarior ire domos.
Ille novos Luna, populis mirantibus, orbes
Pandis & aetherei dat sua jura plagis.
Subjiciant terras alii victricibus armis,
Ingento celum subdere majus erit.*

Tomo XIV epistolam continet Schæfferianam, hæc inter alia proferentem: *Succinum picis fossilis esse genus censeo, cujus venia lateant in fundo maris. Idem a natura sua constipari credo, motuque maris ejici in littus. Hactenus est creditum, non nasci nisi circa Borussia, sed & hic in Suecia reperiri verissimum est, ad insula Biorkov neminata littora in lacu quadam, cujus aqua dulcis est. Ut pereat, aorum sententia, qui a falsugine maris censuerunt condensari. Paulo post hæc habet: *Quedam**

animalia hic albescere hyberno tempore, ejus recipere priorem colorem verissimum. Vidi ipse habuisse lepores, circa hiemis vernique initium dimidia parte albos dimidia sui coloris, media hieme non vidi nisi albos.

Sed modus tandem ponendus est Epistolæ; Tu vero hoc quidquid est recensiois indiciique de opere Heveliano, benevolis, ut soles, manibus complectere: omniaque in posterum etiam officia a me expecta. De Clar. Delisle Collega meo plurimum æstimando, hoc amplius Tibi habeo polliceri, quascunque forte ex commercio hoc litterario epistolos, aut si quæ alia desideres, lubentissime promptissimeque setecum communicaturum. Vale.
Dat. Petropoli 20 Decemb. 1726.

**D. CHRISTFRIDI WÆCHTLERI, FCTI, RE-
sponso ad Prefationem a JO. ALBERTI Periculo
suo Critico præmissam.**

Postquam superiori Mense p. 495 de Viri Cl. Jo. Alberti Periculo Critico egimus, restat, ut nonnulla etiam capita præfationis expendamus. Nam reliqua transmittemus eo libentius, quo plura eorum, quæ circa articulos sat graves monueramus antea in Actis, vellicare non sustinuit in hac præfatione Dn. Autor. Talia tunc occurrebant ad *Matth. XX, 23, Marc. III, 21, & XI, 13, Job. XVII, 3, Rom. VIII, 7, c. VIII, 15 & c. VIII, 26, Rom. XIX, 10, 1 Cor. II, 9, 1 Cor. XV, 29, Philipp. II, 6, 7, Coloss. III, 15, Hebr. VI, 4 & c. X, 22, Epist. Juda, v. 7, Apoc. XIV, 13.* Nunc Clemens Alexandrinus *Matth. V, 6 δὲ λέγοντες τὴν δικαιοσύνην,* exposuit *ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης, & διὰ δικαιοσύνην,* Lib. 4 Stromat. Respondet Noster, *Clementis nulla est autoritas; quia mystice passim scribit.* Atqui in re Grammatica eo non delabemur. Sed & Demosthenes *διὰ* posuit pro *ἕνεκα, περὶ τῆς θεοφάνειας, ἐπεὶ διὰ γὰρ ὑμᾶς αὐτῶν, πάσαι ἀνὰ πολυλογία.* Clemens autem de profanis, quos scriptores tamen omnino legerat, hic parum fuit sollicitus. Loquitur enim exemplo Pauli, *ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστὸν καὶ (διὰ Χριστὸν) πενωμένοι καὶ δολωμένοι, 1 Cor. IV, 10, 11,* adeoque etiam *διὰ τὴν δικαιοσύνην τῆς Χριστοῦ.* Et Matthæus casum quar-
tum

tum retinuit, τὴν δικαιοσύνην, quomodo post eum Suidas, & ante utrumque LXX, ἐδίψησέν σε ἡ ψυχὴ μου, sitiuit te anima mea. Hi vero iterum, quomodo in fontibus repererant. Adde Pf. LXII, 2 & XLII, 3. ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου τὸν Θεόν, i. e. πρὸς τὸν Θεόν. Ubi Phavorinus præterea ex alio autore, quem non nominat, subjecit, δὲ ψῶ τῆς λόγῳ, f. 520, Ed. Basil. & 216 Venet. 1712. Sed & supplendum esse hiatum Suidæ animadvertit Gatakerus, de stylo N. T. c. 20, quem nondum sanavit, ac forte nec vidit apud Gatakerum Küstlerus, f. 612 Tom. I. Nam erudendus ibi est scriptor ille, cujus verba de amore Dei præclara citantur. Ad Marc. VI, 5, non quærebatur, an δύνασθαι apud Scholiasten Homeri, qui MSC. extat in Academia Lipsiensi, sit idem ac velle? Itaque nec testimonium illius potuit a nobis vocari in dubium. Distinguit hæc duo pluribus Philosophus apud Suidam f. 632 Tom. I. Ἀξ. I, 18. mirum est, neminem Criticorum, qui omnia tentant, quæ bono sensui non repugnant, incidisse in πνεύματι & πνεύματι, & nollent ideo audaciæ accusari; nam ipsimet non aliter conjecturas suas credunt esse commodas, quam si codicum auctoritate firmarentur. Ac vidimus, Nostrium eodem modo tales hic ambabus ulnis amplecti. Recte autem dicitur πνεύματι γένεσθαι, sicut recte dicitur de Joanne baptista, ἐγένετο ἀνθρώπου ἀπεσταλμένου παρὰ Θεοῦ, erat homo missus a Deo, Job. I, 6. εὖ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ, Matth. XXVI, 6, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενομένου, Marc. IX, 33. Herodianus de Maximino, ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας γενομένου, cum esset in flore ætatis, Lib. VI, 8, 2. Rom. VIII, 20, ἡ κτίσις ὑπεράσθη ἐν ἡλικίᾳ. Non respicit Noster, hæc ita connecti; quod nobis sufficit: nudum autem sonum phrasæ in se, facile Theognidi permittimus. Rom. VIII, 37, ὑπερῷοίμεν, ait idem, se non negasse, in ὑπερῷοί esse emphasin, sed hoc tantum, in hæc voce hoc loco eam quærendam, quam illi tribuit Cyprianus, Beza, & eruditissimi Belgæ, meerdan overwinmaers. Atque hoc ipsum diximus putidum. Nam & Schlichting. ad Philipp. II, 9, f. 203 dixit, quia sufficiens vocabulum requiri non potuit, ὑπερέβησεν, superexaltavit, repertum fuisse. Pricæus ad Luc. VI, 38, ὑπερῷοί illud ibi, & a Cor. VII, 4, & Rom. VIII, 37, in sensu modum rei & mensuram auget. Jo. Boivius vero adscripsit

psit integrum locum Casauboni, & approbavit p. 201. 1. *Cor. III, 23* & 1. *Tim. IV, 8*. credit noster, se satis excusatum, quod non rem, sed solam iterum phrasin, solumque sonum respexerit, 1. *Cor. VIII, 10*, *ὁμοδομηθήσεσθαι*, ad edendum de idolatrytis, tuo exemplo, ad rem illicitam scilicet, *edificabitur infirmus*. Scandalosam hanc sententiam putabat, & hinc contra rationem omnem, Pauli locum esse corruptum. Tanaquilius Faber, h. e. contra analogiam scriptorum sacrorum, qui ædificationem semper in bonam partem & ad gloriam Dei usurpent. Vidit ergo Cl. Clericus, autoritatem scripturæ ex alio textu sacro tuendam, ubi eadem vox simili sensu occurrat, *Malachiæ* inquam, *III, 14, 15*. Ibi peccatores pessimi jactant temere, ædificationem suam atque prospera quæque ipsis evenisse, etiam quum Deo non serviissent. Ex abundanti adjecit locum Plauti, ubi recte dicitur, adolescentem animi impotentis accepta magna pecuniz summa abusurum esse ad exædificandam suam jam inchoatam ignaviam, i. e. perniciem. Noster autem de re tota, *refutavit sententiam Fabri Cl. Clericus, adducto Comici Trinummo, ubi dicitur, exædificare ignaviam*. Dixi contra, in causa scripturæ textum scripturæ apud Malachiam non debuisse dissimulari, solius Plauti facta mentione. Nego etiam, Plauti locum Fabro satis fuisse ad mutandam sententiam de loco Paulino. Instat: *maluisse omittere Malachiam; quia non satis appostus videbatur*. Eundem vobis igitur est ad judicium Cl. Clerici. Reliqua verba monstrant, *edificare* etiam alibi in sacris dici de impiis, stylo mundi; de bonis vero sensu prorsus divino. 2. *Thessal. I, 3* *ἐνχαριστέον*. Nondum deseruit Noster opinionem Phrynichi, nulum *τῶν δοκίμων* scriptorem usurpasse hoc verbum. Atqui Hoeschelius, cujus notas laudat p. 88, ipsius Diodori Siculi locum Lib. 1, c. 91 protulit, *ἐνχαριστὸς δυνάμει μετὰ πάντων ἐν ἐνεργεῖν*. Commendat ibi Ægyptios, quod *ὕπερ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων* ament gratiam mentem, appellatque *τὴν ἀμοιβὴν τῆς χάριτος*, *retributionem*. Debat ergo Hoeschelius Phrynichi censuram fortius retundere. Idem etiam Diodorus de Celtis, eos *τὰ χάρισην τοῖς θεοῖς προσέθεν*, Lib. 4, c. 32. Josephus nomen Judæ fratris Simeonis & Levi, *ἐνχαριστῶν*, *gratiarum actionem*, reddit, Lib. 3, Antiqua, c. 2, §. 5. Sæpius etiam *χαριστήριον* reperit, Lib. 6, c. 1, Lib.

Lib. 9, c. 10. Lib. 2, contra Appion. §. 5. *Ἐυχαιστῆμα*, ex *ἱερο-*
pago affert Budæus apud H. Stephanum, Thomam Magistrum
omitto; ejus enim strictura ex Phrynicho sumpta est. Glossæ, &
Grammatici sæpe ad libros etiam sacros, frequentissime tamen ad
Gentiles provocant, & præclara fragmenta Veterum, hodie alibi
non extantium, conservant. Suidam voluisse *Ἐυχαιστῆμα* ety-
mon loco congruo operis sui inferere, nequit dici. Extat autem
ea vox in dialogo, de quo ante, f. 105, & fabulam adeo, Suidæ in-
trusam, ipsa prodit. Confessionem tamen fronti appositam ceu
geminam admittimus; hanc enim repetit Suidas circa finem o-
peris, f. 687, Tomi III. *Χριστός, Christus, Dominus, & Deus noster.*
Hæc fuit illius confessio, pro modo tenebrarum sui sæculi. *Hebr.*
XI, 37. fatetur Dn. Alberti, se neque in Cyrillo Hierosolymitano
invenisse, quod illi tribuit Millius, *ἐπιθεσθῆσαν*, neque Gatakerum
consuluisse, qui sibi soli hoc inventum lectionis vindicat. Conje-
cturam Nostro propriam ideo non allegavi, quia sibi non constat,
sed fluctuat. Receptam lectionem omnium Codicum consensu
roborari, credimus tantisper Bezzæ & Millio. Si itaque omnes con-
jecturæ, quibus Codices non favent, audaces sunt, quid fiet hic
tuæ, Dn. Alberti, & tot aliorum conjecturis? *Ἐπιθεσθῆσαν* Gata-
keri a peritissimis Viris admissum nondum est, neque etiam *ἐπι-*
θεσθῆσαν Bezzæ: imo Millius plane omisit, & Cl. Clericus nihil de-
finit. *Job. II, 22.* Primam annotationem cum strictura Erasmi
Schmidii, quam volebam vindicare, nunc præterit Noster. Alte-
ram de non ente, aliquo antichristo, mallet adhuc defendere, sal-
tem Grammaticæ. At vero p. 471 simpliciter dixerat, *ἀντιχριστός*
exponitur, qui est *ἐναντίος*, deinde etiam, qui talis non est, sed se
plane gerit pro Christo & vice illius. Hunc vocat vicarium & in-
star. Quæro, cui usus sit ista crisis? etiam grammatica tantum,
coram facie gementis Ecclesiæ? *nulla enim hic apparet necessi-*
tas. Ecce verba p. 13. Scimus *ἀντιδύρα*, *ἀντιδύρα*, & plura,
ubi τὸ ἐναντίον notat ἴσον, in *ἀντιχριστός* autem nunquam τὸ ἴσον.
Hesychius. *Ἀντιχριστός, ἄνθρωπος ὁ ἀντιτίθει τὸν ἑαυτόν.*
Ἄντιχριστός, ἴσος, ὁμοίος, ἢ ἐναντίος. Hunc ordinem retinuit etiam Phavorinus, f. 113.
Ed. Basil. sed ut multa interjiceret, Ex his autem hæc exhibet tan-
tum editio recentior Veneta f. 93. *Ἀντιχριστός, ἄνθρωπος ὁ ἀντιτίθει τὸν ἑαυτόν.*

χρως. Scribe, πῆχρως. Reliqua omittantur omnia, καθ' ὃ σημα-
νόμενον ἀντιγραφοῦν Ἐπιπέδης Φησὶν ἐν Ἰππολύτῳ. Quo per-
tinet v. 1189, & verba Scholiasta. Deinde sequuntur verba Home-
ri Iliad. 2. v. 117, 118, quaeque ibi prolixè repetuntur, etiam Eusta-
thii, usque ad ista, ἢ δὲν Θεῶν. Et jam demum pergit Phavorinus
f. 213. Ed. Basil. Ἄντιγραφος, ἴσως. Si Editor Venetus ipsa adeo spha-
mata prioris editionis diligentissime castigavit, vix potuit lacunam
hanc praetervidisse. Vidissetque eam haud dubie etiam Dn. Alber-
ti, & annotasset p. 62, si erat ad manus.

IL QUADRIREGIO, O POEMA DE QUATTRO

Regni, di Mon Sgre Federico Frezzi, Vescovo di Foligno;
pubblicato dagli Accademici Rinuigoriti, &c.

hoc est,

**FRIEDERICI FREZZI, EPISCOPI FULGI-
natis Poema morale de quatuor regnis, cura Academicorum
Fulginasium, qui Rinuigoriti dicuntur, iterum vulgatum.**

Tomii II.

Fulginii, typis Pompeji Campanæ, 1725, 4.

Alph. 4 pl. 10.

Qui habere sua fata libellos primus dixit, non temere profecto,
sed ex re atque experientia quotidianis fere exemplis com-
probata pronuntiavit. Videas enim licet libros, dum recens exeunt,
insignem plausu acceptos, praeterlapso temporis aliquo spatio
contemni, negligi, & ad tinearum blattarumque pabula relegari;
alios vero, parum a coevis antea aestimatos, a posteris demum ex si-
tu & squalore protractos mitissime extolli atque a multis cupidissi-
me versari. Idem expertum est fatum quod manibus tenemus *Frie-
derici Frezzi* poemata morale, *de quatuor regnis* inscriptum. Vix il-
lud sub artis typographicae auspiciis typis excusum prodierat, cum
intercedente triginta annorum intervallo quinquies, manifesto ce-
te plausu, quo dignum istius ævi hominibus judicabatur, indicio
recunderetur. At vero, duobus illis, quæ post venerunt, seculis, &
quod excurrat, oblivione sepultum quasi, & ab hominum eruditissi-
morum, etiam in ipsa Italia, notitia remotum delituit, ut *Ludovi-
cus Jacobinus* in *Catalogo Scriptorum Umbriae* p. 102, ubi, ex titulo saltem
judi-

judicans, commentarium hoc poema esse in biblicos *quatuor Regum* libros scripsit, insigni hoc solacismo literario sibi nec visum unquam librum istum, ne dum inspectum satis indicaret. Debere igitur hoc patriæ suæ, debere orbi literato existimantes *Academici Fulginate*, qui *Rinuigoriti* appellari voluerunt, animum ad recudendum suis curis egregium hocce literarum post barbara secula paulatim renascentium atque Poesis Italice monumentum adiecerunt. Duobus autem tomis integrum opus absolvi clarissimis placuit editoribus. Primus, post præmissam ad *Benedictum XIII*, P. M. dedicationem, ipsum *Poema* exhibet, præter sex editiones pridem typis exscriptas, ad quinque Codices MSos accurate collatum, quorum quatuor diversæ lectiones ad marginem, quinti ad calcem tomi rejectæ conspiciuntur. De ipso Poemate id tantum monemus, esse illud moralis argumenti, in quatuor libros distributum; quorum primus, regnum amoris, secundus regnum Satanz; tertius regnum mundi & vitiorum, quartus deniq; regnum virtutis amœnissimis fictionibus poeticis adhibitis describit: autoremque utile dulci commisturum docere voluisse, quæ homo superatis debellatisque omnis generis vitiorum monstris in veram sese libertatem, quæ in virtutis solum possessione est, asserere debeat: feliciter quoque ipsum adeo instituto suo defunctam esse, ut proximum, præstantissimorum arbitrorum judicio a *Dante*, cujus exemplum ante oculos habuit potissimum, locum inter Italos Poetas præmeruerit. Secundus tomus Syllogen opusculorum comprehendit, a variis autoribus concinnatorum, quibus via ad expeditiorem poematis intellectum sternitur. Primo loco occurrunt *Angeli Guilielmi Artegiani*, Regentis Augustiniani & Academici *Rinuigoriti annotationes* ad aliqua poematis loca illustranda compositæ. Sedulo hic annotantur ex Poetis tam antiquis Latinis, quam Italis recentioribus, quos imitatus est ille, loca parallela; varia ex Mythologia veteri explicantur uberius, rationibus quoque interdum philosophicis vel confirmantur, vel explanantur etiam obcurius posita. Sequuntur *observationes historice Justiniani Pagliarini*, itidem Academici Fulginatis, quibus indigere hoc Poema illarum autori visum est; quod plurima ibi omnis ævi eruditorum hominum, ab ingenio illustrium, illorum maxime, qui poetæ nostro *ovyx* *povos* seculi XV sub initium vixerunt, fiat mentio. De his itaque variz observationes in medium proferuntur, atque ex eorundem vitis illæ potissimum enarrantur circumstantiæ, quarum respectu vel laudandos vel culpandos sibi esse illos *Frezzos* existimavit. Urbium etiam Italice præcipuarum, quarum meminit haud raro Poeta, descriptio luculentior passim exhibetur, earundemque origines ex remotissima antiquitate repetuntur; quod præcipue p. 140-147 de patria utriusque communi Fulginio prolixè factum est. Tertium opusculum, *explicationes vocum quarundam minus vulgarium* inscriptum & ab Autore *Joanne Baptista Bocolini* ejusdem Academiæ sodali Alphabetico ordine dispositum, mere criticum est, ac dictiones haud paucas Poetæ usurpatis ad orthographiæ, analogiæ, etymologiæ leges & variarum dialectorum consuetudines, usum itidem illius temporis atque hodiernum inter se collatum, nec minus præstantissimorum autorum exempla examinat, ac *Du Cangii* sæpius *Glossarium* & *Menagii origines linguæ Italice* corrigit atque confutat. Quarto denique loco *Peteri Canneli* Abbatis de Congregatione Camaldulensi *dissertatio* com-

comparat *Apologetica*; separatim etiam excusa. Poema hoc vero suo auctori vindicans. Varia illa continentur momenta cognitu jucunda; quare præcipua inde excerpemus. §. III de sex *Quattrirogii* editionibus, quæ in forma omnes maxima excusæ recentissimam hanc antecesserunt, & raro admodum hodie conspiciuntur, disputat. Et mirum hic videtur auctori, non tantum *Mick. Maittaire*, quod *annales* ipsius testantur *typographici*, ne unam quidem illarum cognitam aut inspectam unquam fuisse, homini scilicet extero; sed & ipsos Italos, qui hystoriz typographicæ condendæ operam commodarunt, *Orlandum* præcipue, ne verbo quidem inuisse usquam, quod aliquam ex illis usurparint oculis. Tanto majores hinc gratiæ referendæ sunt ab eruditis doctissimo Cannelto, rerum harum curiosis, quod defectum hunc supplere ipsi placuerit. Prima *Perugiæ* A. 1481 characteribus, quos Gothicos appellant, exscripta ex officina *Stefani Arni*, Germani, prodit; ejus exemplum *Bibliotheca* olim *Bigottiana* teste *Catalogo* p. 48 asseravit. Observat simul, jam & *Perugiam* illis Italiz civitatibus accensendam esse, quæ primis fere ab artis typographicæ inventæ annis libros a suis civibus excusos ostentant, & typographum illum, in annalibus typographicis nunquam adhuc memoratum, itidem inferendum esse; nisi forte idem ille sit cum *Stefano Arndt*, quem *Lubeca* 1493 fol. *Biblia cum glossa Lyran* atque aliorum vulgasse *Maittaire* testimonio constat. Secunda editio *Bononiæ* 1494 per *Mæistrum Franciscum de Ragazonibus*; tertia *Venetis* 1501 per *Mæistrum Petrum de Pavia* typis editæ prodierunt. Secutæ sunt dux altæ, quarta sine loci mentione 1508 per *Petrum Pancinum de Pesca*, quintæ *Florentiæ*, typographi nomine atque anno non designatis. Sexta denique *Venetis* 1511 in lucem exiit; cujus curæ, pariter non adscriptum legitur. Recensitis ita editionibus impressis, ad quorum exempla præsens confecta est. §. VIII. XII de MSis etiam Codicibus Cl. *Canneltus* verba facit; notitiam posthæc aliquam ipsius auctoris, quantum quidem habere potuit, brevissimè tradit. Fuisse scilicet illum ex ordine Prædicatorum, Theologiz *Mæistrum* & Provinciz Romanæ Provincialis. Episcopum postea A. 1403, a *Bonifacio IX*, P. M. *Fulgini* constitutum, Ecclesiæ patriæ commodis per tredecim fere annos optime prospexisse, Concilio porro *Pisano* A. 1409 *Constantiensi* itidem 1415, quo adhuc durante *Constantiæ* diem supremum obierit, interfuisse. Neque mirum cuiquam videri posse in utroque *Frezzum* partes suas tam egregie explevisse; si novit, totum se Conciliorum studio ipsum addixisse, & inter *Dominicanos* fratres, dum adhuc *Fulgini* commoraretur, *Academiam* aliquam *Conciliorum* instituisse, quæ hoc sine coalescit, ut in dirimendis, quæ in Conciliis definiri solent, capitibus tam doctrinæ quam morum atque rituum controversis, ad veterum Conciliorum æcumenicorum, Nationalium atque Provincialium normam invicem se exerceant. Quæ quidem res tanto magis Cannelto memorabilis visa est; quanto minus in antiquorum temporum monumentis de tali instituto quicquam reperitur, quod hodie in una quavis fere disciplina usû maxime receptum, insignè præse commodum istius generis societatibus in amplificandis scientiarum terminis inesse quotidiana experientia commonstret. Reliqua dissertationis pars *Prezzo* Auctori hoc Poema operose vindicat, & Italarum quorundam, qui *Nicolao* alicui de *Malpigliis* illud tribuendum esse censuerunt, sententiam prolixè refellit.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,
SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. IX.

EPISTOLÆ ROMANORUM PONTIFICUM,
Et quæ ad eos scriptæ sunt, a S. Clemente I usque ad Inno-
centium III, quotquot reperiri potuerunt Et c. Studio Et la-
bore Domni PETRI COUSTANT, Presbyt. Et
Monach. Ordin. S. Benedicti e Congregatione
S. Mauri.

Tomus I,

ab Anno Christi LXVII ad A. CCCCXL.

Parisii, apud L. D. Delatour, A. U. Coustelier & c. 1721, fol. maj.

Alph. 10 pl. 27.

QUI Acta Conciliorum, quæ a Christi Nativitate ad nostra
subinde tempora in orbe utroque coacta fuerunt, inte-
gris iisdemque Regiis, ut plerumque dicuntur, Colle-
ctionibus complexi sunt, iis simul Pontificum Romanorum Epi-
stolas Conciliis miscere, servatoque temporis ordine, suo singu-
las anno, quo scriptæ fuerunt, exhibere, solenne fuit, quem mo-
rem præter Philippum Labbeum & Gabrielem Cossartium, se-
quutus etiam est, qui novissime Tomos Conciliorum in Gallia
vulgavit, Vir Cl. Johannes Harduinus. Primus omnium, qui Pon-
tificum Romanorum Epistolas seorsim collegit, Dionysius fuit,
Abbas Romanus, cognomento exigentis, cujus postea exemplum
imitati ex recentioribus sunt, labente Seculo XVI, Antonius Car-
dinalis Carafa, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, & Antonius de
Bbb Aqu-

Aquino, quorum hic labori successit eundemque absolvit, qui prelo fere maturus, morte illius interruptus fuerat. Multa vero cum essent, quæ in hac Editione desiderabant eruditi, post illorum labores Petrus Constantius, Presbyter & Monachus Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri, opere denuo suscepto, Pontificum Romanorum Epistolæ, simul cum iis, quæ ad eos scriptæ fuerunt, a Clemente I ad Innocentium usque III, secundum temporum ordinem dispositas, ad veterum Codicum fidem recognitas, præviisque admonitionibus, Notis & Dissertationibus illustratas, opere quidem præsentis exhibere, constituit. Et sistitur hic primus Epistolarum Tomus, Pontificum nempe illorum, qui ab anno Christi LXVII usque ad XL. Seculi quinti in Sede Romana successionis serie se invicem exceperunt. In proluxa illa huic præmissa Præfatione excutienda sibi sumfit Cl. Autor capita varia, tribus potissimum, in quas abit Præfatio, partibus. In prima illarum, qua de Pontificis Romani autoritate disserit, Ecclesie sue hypothese unice indulgens nihil non agit, quo Ecclesiam Romanam a sede ibidem Petrina dignitatem Primatus accepisse, ejusque Episcopum militantis in terra Ecclesie caput, atque adeo Petri Vicarium esse; probet, quam etiam sententiam tanto quidem lubentius ei relinquimus, quanto magis in aliorum opiniones scrupulose inquirere, ab instituti nostri ratione alienum hucusque fuit.

Parte Præfationis secunda exponendum suscipit de antiquis Canonum Collectionibus argumentum. Hinc §. 1. de antiqua Collectione agit, quæ apud Græcos ante Concilium Chalcedonense & post viguit, ubi, an etiam apud Latinos illa recepta fuerit? quæ & qualis ejus conditio fuerit? postquam descripsit, erroris postulat Cl. Justellum, qui Ecclesie Universe Codicem illum dixit, quem in fronte Bibliothecæ Juris Canonici Veteris vulgavit, adductisque rationibus, si *Canonum Codex, qualis in Ecclesia Græca medio Seculo sexto obtinuit*, ille inscriberetur, titulum hunc aptum congruumque ipsi fore, probare, conatur. §. 2. De antiquis Canonum Codicibus in Occidente adornatis, nominatim de Collectione in pervetusto Exemplari Corbejensi asservata, disserit; §. 3. de Codice Canonum ad calcem operum S. Leonis in novissima
Edi-

Editione vulgato ; §. 4 de antiqua Collectione literis exarata Longobardicis ; §. 5 de ampliori Collectione ex duabus præcedentibus , Longobardica & Quesnelliana , præsertim conflata ; §. 6 de Collectione Dionysii Exigui ; §. Item 6, ut legitur numerus, qui errore typographi bis fuit retentus , de vulgato Codice Canonum Ecclesie Africane ; §. 7 de Collectione Cresconiana ; §. 8 de Collectione , quam Hadrianus I Papa Carolo M. tradidit ; §. 9 de antiqua Conciliorum & Pontificiarum Epistolarum Collectione apud Hispanos recepta ; §. 10 de Collectione Isidori Mercatoris ; §. 11 de peculiaribus , quas Thessalonicensis , Arelatensis , Romana , Ecclesie in suos usus servabant , aliisque id genus pluribus Canonum & Epistolarum Collectionibus. Sequitur Pars tertia , de Pontificiarum Epistolarum Editionibus , qua sui potissimum instituti rationem , & quid in hac nova Editione præstitum fuerit , abunde exponit Autor Cl.

Jam cum ad ipsum opus progredimur , prævia de proximis B. Petri , Apostoli , suecessoribus , Dissertatione , brevibusque in Linum & Cletum animadversionibus , Pontificum Romanorum Epistolæ , genuinæ illæ & sinceræ , cum iis , quæ ad eos scriptæ fuerunt , juxta annorum seriem in eo leguntur , a S. Clemente , cujus binæ ad Corinthios Epistolæ in fronte illius comparent , usque ad Xystum , nominis hujus III , qui a trigésimo secundo ad quadragesimum Seculi V annum sedem Romanam gubernavit. Non vacat hic referre , quot & quales Epistolæ ab unoquoque illorum Pontificum , qui per quatuor Seculorum hæc intervalla ipsi præfuerunt , scriptæ fuerint ; tantum id nobis relictum est , ut , quem potissimum conficiendæ novæ huic Editioni laborem impenderit , quibusque subsidiis instructus ad eam accesserit Vir doctus , edisseramus. Scilicet primam officii sui partem existimavit , revolvere scrinia Bibliothecarum , monumenta hinc & inde diffusa scrutari , & quicquid e re sua fore credidit , sive jam editum , sive ineditum , studiosè describere. Hinc præter exaratos manu Codices , copiosam suppellectilem ipsi præbuerunt libri typis excusi , imprimis illorum , qui post emissam in vulgus Cardinalis Carafæ & Antonii de Aquino Editionem Romanam , revocandis in lucem veterum scriptis operam dederant. Ita usui ejus inservierunt Baronii An-

nales, Sirmondi opera, Tomi Conciliorum, Ecclesiarum Historiz cum Spicilegiis, Analectis, Miscellaneis, Collectionibus aliis. Cum jam indigesta eorum, quæ ad rem faciebant, moles extaret, & suo quæque ordine selecta essent, nihil prius, nihilque antiquius fuit Autori Cl. quam ut de repurgando a nævis & erroribus textu eodemque, quantum fieri posset, antiquo nitore restituendo laboraret. Huc faciebant Codices MS. quorum bene multos ad manus habuit, quibusque usus est adeo prudenti consilio, ut, quæ una maximique momenti Criticorum lex est, suo eos momento plus ponderaverit, quam numeraverit, plus qualitati, quam numero tribuerit; hinc si qua Collectionum interdum pugna fuit, eas imprimis sequutus est, quæ ad Pontificum, quorum Epistolas continebant, ætatem propius accedebant; si quando textus manifestis erroribus scatuisset & defuit MSS. autoritas, eum emendavit ex conjecturis, quæ si ratione niterentur tantum probabili, satis duxit Vir doctus, ad oram libri rejectas relinquere lectoris judicio; si evidenti & solida, textui etiam eas inserere, religioni haud sibi duxit, apposita iterum ad marginem nota, quæ emendationis lectorem commonefaceret.

Hæc quamvis egregiam omnino laboris partem faciant, non tamen faciunt omnem. Erant nempe in Pontificum Epistolis obscura multa, multa abstrusa, hinc difficilia intellectu, multæ ambages cæteraque id genus, quæ aut moram lectori, aut fastidium afferre poterant. Quare ne a lectione detereretur, præter admonitiones Epistolarum fronti præfixas, notas & animadversiones Noster subiecit, quæ rebus aut dubiis confirmandis, aut illustrandis obscurioribus inservirent. Primum namque in iis Epistolis ejusvis, quam exhibet, fidem & *ὑποτίθηται*, cum in falsi suspicionem venit, adstruxit, ad quorum deinde Codicum fidem recognita, quo præcipue tempore scripta fuerit, indicavit, variantes præterea lectiones e libris tum manu scriptis, tum excusis, collectas adjecit, & quare illarum alteram præstantiorem altera habuerit, abunde exposuit. Animadvertas etiam in iis animadversionibus illustrata varia antiquitatis Ecclesiasticæ capita, obscuriora nempe fidei dogmata, hæreticorum ævi illius errores, disciplinæ obsoletos & a nostris hodie diversos ritus, in quibus omnibus aliis-

aliisque compluribus explicandis dum suam desiderari passus non est Cl. Autor industriam, fieri non potuit, quin aliquanto longius interdum animadversiones productæ fuerint, quod tamen non prorsus ingratum erit rerum illarum studiosis, cum primis iis, quibus datum non est, ipsa adire Patrum, Conciliorum & Hist. Ecclesiasticæ Scriptorum adeo vasta volumina, aut lectione eorum defatigari. Porro, ut eo facilius de Epistolarum ordine constet, iuvat nosse, quo die & anno uasquisque Pontificum initium sedendi, quo vivendi finem fecerit. Atque hoc intelligitur ex disquisitione peculiari, statim in limine singulis Pontificibus præmissa, brevi quidem, sed quæ illustrando huic argumento sufficere potest. Hanc disquisitionem sequuntur sinceræ Pontificis Epistolæ, cum iis quas accepit ab alijs, in quarum utrisque disponendis temporis & annorum ordo servatus. Quæ ad nullum aut ordinem, aut annum revocari poterant, uti revera erant, eas ad calcem aliarum rejecit, præfixo ad paginæ oram, *incerti temporis*, lemmate, quibus e vestigio successit Epistolarum, quæ non extant, notitia, quarum fragmenta, ordo, ætas & argumenta, quoad ejus fieri potuit, sedulo annotata leguntur; notitiam hanc decretorum censura excipit, quæ Pontificis, cujus Epistolæ proxime præcedunt, nomine circumferuntur.

Quam temere olim impositum fuerit orbi christiano Epistolis, quas vel styli quædam similitudo, vel hominum ignorantia, vel fraus impostorum Pontificibus affinxit, nemo, vel tacentibus nobis, ignorat. Prudentis hinc erat scriptoris, spurias separare a genuinis; ita servatum Editori Cl. qui subdititias ad Tomi hujus calcem ablegavit, indignas certe, quæ pari cum geminis ordine incederent, notam inussit singulis, censuræ rationem dedit, & quo consilio, quo tempore mentitus illas impostor fuerit, sollicitè indagavit. Silentio etiam prætereundum nobis non est, tritum illud longèque usu receptum Epistolarum quarumque numerum in hac nova Editione nec servatum fuisse, nec servari potuisse; etenim cum alio, quam temporis ratio exigebat, ordine hæcenus digestæ legerentur, & præterea recens inventis proprius suus inter alias vindicandus esset locus, non potuerant non alio illæ in hoc opere ordine comparere & numero, quam qui receptus antea

probatumque fuerat vulgatarum Editionum Autoribus. Tandem qua Epistolarum interpretationes, tam Græcas, quam Latinas, monendum adhuc est, Romanos Pontifices suas non alio, quam Latino sermone exarasse Epistolas, iisque Latinis ad Græcam Ecclesiam Græcam addidisse interpretationem; vicissim vero apud Græcos mos satis frequens obtinuit, ut quas ad Pontifices Epistolas darent, eas Græcas darent & in Latinam translatas. Epistolarum Græcarum nihil tota, quanta est, Editio Romana continet, tantum Christophorsoni, aut veteris cujusdam interpretis versionem Latinam; hic vero ex fontibus ipsis datur hauriendi occasio; revocata nempe fuere, quoties fieri potuit, exemplaria authentica, & suæ quibusque adjectæ interpretationes, Græcæ & Latinæ, ea tamen lege, ut, si qui errores in illis occurrerent, ii aut in animadversionibus indicati fuerint, aut plane erasi expunctique lectionibus ad authenticum castigatis cesserint. Accesserunt duo, rerum & verborum alter, alter locorum Scripturæ, Indices, præmissus est eorum, quæ hoc Tomo continentur, syllabus. Atque in his versatur præclarus ille labor Editoris Prænobilissimi, cui nec vires, tanto ferendo oneri pares, defuerunt, nec auxilia Illustrum Excellentiumque Virorum, ad quorum Bibliothecas facilis ipsi accessus patuit, quorumque præsidio Codicum optimæ notæ, maximam partem Colbertinorum, Regiorum, & Vaticanorum facta ipsi fuit copia. Qua vero grata animi significatione illorum sibi benevolendi studium agnoscit Autor Cl. ea certe modestia de suo ipsius labore, quem eruditis probatum iri, dubium non est, sentit, ea etiam æquitate, quæ ex aliorum scriptis aut solerter inventa, aut accurate disputata in suos usus transtulit, sua cuique tribuit, alienus ab inficeto illorum more, qui aliorum operas alto supercilio despicientes, non nisi quæ sua sunt, arroganter & magnifice prædicant.

M. HARTWICI BAMBAMII, ECCLESIAST.
Petro - Paulini, Apparatus Enthymematico - Exegeticus,
Observationes sacras exquisitiores comprehendens.

Hambur-

Hamburgi, apud Jo. Wolffg. Fickweiler & C. W. Brandt, 8.

Alph. 2 pl. 18.

Operæ pretium se facturum esse existimavit Pl. Rev. Autor, si præcipua, quæ ad intelligendum sacrum Codicem faciunt, & in celeberrimum Evangelici cœtus doctorum & interpretum scriptis extant, in peculiarem librum ex enthymematibus & observationibus constantem cogeret, cum iisque, qui studium in arte exegetica ponunt, communicaret. Et si autem in hac *priori* operis parte ejus institutum sit, enthymemata, cum generalia, tum specialia, quæ ad librorum linguæque V. T. naturam pernoſcendam faciunt, sistere, in sectionis tamen *prima* C. I utriusque Testamenti librorum scopum, qui sit Christus, sensum, rationem & adminicula interpretandi declarat, & C. II quædam ex Grammatica, Logica, Topica & Rhetorica affert, atque varia sacri Codicis loca illustrans, docet, & *Marc. III, 21, τὸ ἐξῆς* subjectum esse populum, & *Exod. XII, 6, ערבית* ideo mediam vesperam notare, quoniam dualis forma sæpius medium significet. Sectio *secunda* enthymemata Mosaïca comprehendit, in quibus primum Moſen Pentateuchi Autorem, omnium scriptorum primum & quidem *θεόφρων*, nec hominem simplicem fuisse, sed sapientem, & prodigia fecisse, imo esse Prophetarum oceanum, ex quo & res & argumenta & loquendi modos alii petierint, demonstrat; tum ex Moſis libris & gentiles multa deprompsisse, & pios tempore N. T. viventes multum utilitatis capere, & dogmatum veræ religionis systema confici posse adstruit; post ex iisdem constare docet, eandem esse religionem Mosaïcam, quæ nunc est Christiana, & summum Numen verum sui cultum, ubi imminutus fuerit & dilapsus, novis patefaciendis modis, impricatis Urim & Tummim, quod sit lex divina, restaurasse; deinde secundum eosdem libros de nominibus divinis, de Deo uno, de S. S. Trinitate, de Messia, de creatione, de lege, de Evangelio, aliisque fidei articulis disserit; & ad extremum in exponendo dicendi genere, quo Moſes usus est, versatur. Hinc sectione *tertia* ad libros utriusque fœderis Historicos transit, & varia de genealogiis, de nominibus personarum, de ratione describendi res gestas, de loquendi modis, quibus Historici usi sint, de factis sanctorum, de revelationibus divinis, de

de comminationibus & promissionibus, de religione, de providentia Dei, de miraculis, de pœnis, de impiorum sceleribus & conatibus, de piis eorumque vitæ actionibus, dolorum perpeffionibus & precibus, de Ecclesia ejusque doctoribus, de magistratu, de morte, de resurrectione mortuorum, & quibusdam ritibus ut & formulis, eos exprimentibus, profert. In sectione *quarta* ad Jobi librum pergit, & pro observationibus ad eum intelligendum facientibus, specimen Theologiæ Jobicæ, B. Hinckelmanni vestigia legens, exhibet, atque dogmata fidei de Theologia & religione, *C. I*, de Deo & operibus divinis, de creatione, de Angelis, de homine primo, & de providentia, *C. II*, de imagine Dei, de peccato, & de libero arbitrio, *C. III*, de Christo & redemptione, *C. IV*, de gratia Spiritus S. applicatrice & quidem vocatione, illuminatione, regeneratione, conversione, justificatione & sanctificatione, *C. V*, denique de lege & Evangelio, de cruce, de Ecclesia, & de novissimis, *C. VI*, ex ejus oraculis confirmat. Tum ad Psalmos se convertit, & observanda in eorum lectione sectione *quinta* producens, autores illorum secundarios, distributionem, ordinem, poësin, titulos, nexum, argumenta, tempus, quo compositi, lectorum animos, scriptorum affectus, dicendi genus, loca de Deo & Messia, verba translata, figuras & loquendi modos considerat, atque imprimis execrationes carnis & illegitimas ab iis, quæ sunt Spiritus S. itemque delectationem exitii impiorum carnalem, a spiritali distinguit, & justitiam Dei valere ejus gratiam & misericordiam, annotat. Suppeditaturus sectione *sexta* *χρηστικῶν* emphaticam ex solis Psalmorum libris docet, emphases eruit Art. I secundum artem Grammaticam ex vocum formali significatione, derivatione, formatione, scriptione, genere, numero, casibus, modis, temporibus, copulatione, paragoge, pleonasmō, enallage, & hypallage; Art. II secundum Criticam ex antiquis Hebræorum ritibus, antiquitate profana, proverbii & solennibus veterum formulis, item ope concordantiarum, accentuum, antiquarum versionum atque usus vocabulorum apud Rabbinos & Talmudistas; Art. III secundum Rhetoricam ex affectibus tropis & figuris; & Art. IV secundum Logicam ex enunciationum partibus & affectionibus. In sectione *septima* ea tradit, quæ interpretantem Proverbia, Ecclesiasten

fiasten & Canticum canticorum Salomonis juvare possunt, & ostendit Psalterium Salomonis Græcum esse supposititium, in Proverbiis Messiam peculiariter dici sapientiam, & conditionem piorum atque impiorum perpetuo ferme sibi opponi; Salomonem ideo Ecclesiasten scripsisse, ut conjunctionem cum Deo summum esse hominis bonum demonstraret, eundemque ob nonnulla ejus loca non dextre intellecta in numerum scepticorum male referri; in Cantico canticorum autem nomen JEHOVAH vel ELOHIM ideo non extare, quia Salomonis institutum fuerit, suavissimam inter Filium Dei & cœtum fidelium conjunctionem verbis translatis, figuris & similitudinibus imprimis desinatorum describere, tamen negari nequeat, JAH, quod idem sit ac JEHOVAH, c. VIII, 6 legi. Veniens sectione octava ad Enthymemata Prophetica, primum Prophetarum nomina, divisiones, revelationes, quæ iisdem variis modis & certo tempore obtigerunt, & etiam interdum terribiles obscuræque fuerunt, vaticinia ratione & argumentorum & complimentorum seu eventuum, gestus & facta exponit, tum eorum transitum ab uno argumento ad alterum, formulasque loquendi varias affert, deinde quomodo iidem de Deo, de Messia, de beneficiis divinis, de Ecclesia & de calamitatibus agant, declarat, quibus postremo pauca de Jesaïæ, Jeremiæ & Malachiæ scriptis subjicit. Cum hæc observationes sint varix & multiplicis, nec ordine debito semper dispositæ, & præterea multa trita & communia contineant, ex unicuique merito ad perlegendum relinquuntur, ut ex iis, quæ sibi sint usui, petere possit.

DE ERRORE IN ÆSTIMANDO MOTU

composito Schediafma G. F. R.

QUOD corpus, duabus viribus & directionibus impulsus, describere diagonalem parallelogrammi eodem tempore debeat, quo latus aliquod descripsisset, si alterutra vi & directione sola fuisset impulsus, estatum est Mathematicorum, Mechanicorum, Physicorumque recentiorum, quo vix aliud reperies propter amplissimum usum nobilissimum. De cetero novi adhuc

Ccc

nemi-

neminem, qui illud iustæ alicui dubitationi obnoxium, ideoque restringendum ac limitandum, censuisset; quod hoc loco paucis efficere conabor.

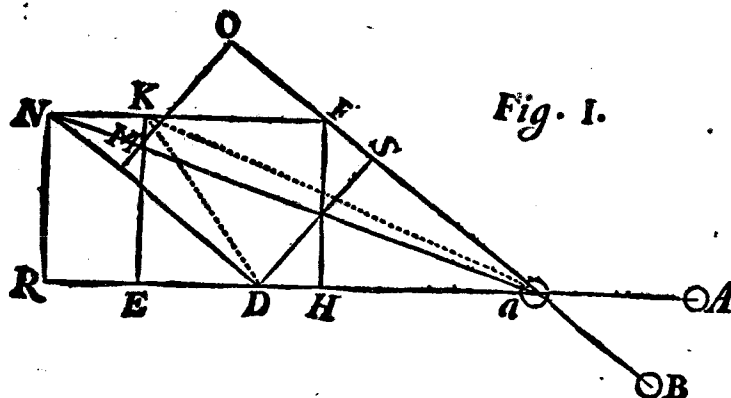

Fig. 1.

II. In corpore quiescens a incurrant duo corpora alia, A & B , directionibus & celeritatibus ejusmodi, ut, quo tempore corpus a ex a ad F perveniret, si a solo corpore B impelleretur, eodem, a solo corpore A impulsus, ex a ad D promoveretur, quaero, quæ futura sit celeritas & directio corporis a , post duplicem illum motum simul impressum? Fallor, aut sine hæsitatione respondebunt plerique omnes, celeritatem illam & directionem quaesitam corporis a exponi a recta aN , quæ est diagonalis completi parallelogrammi $aDNF$. Sed hoc in univèrsum & sine conditione hautquaquam verum esse, facile demonstrare licet. Nam positis, e. c. $A = B$, & $aF = aD$, anguloque FaD infinite parvo, ita ut aN sit $= aD + aF = 2aF$, sequeretur ex doctrina memorata, corpus a duobus corporibus æqualibus & conjunctis altero tanto celerius propelli debere, quam ab alterutro, pari celeritate & directione separatim incurrente; quod legibus motus omnino repugnat, juxta quas celeritas corporis impulsivi duplicatur, si corporis impellentis celeritas, non vero si massa ejusdem duplicatur. Sed ordine res explicanda est. Quare lemmatis loco præmitto propositionem sequentem.

Fig. 2 & 3.

III. In corporibus non elasticis, vel quæ saltim ut non elastica con

considerantur, (quod hoc loco, simplicitatis causa, secure facere possumus,) si corpus aliquod A in aliud quiescens a , celeritate Aa incurrat, facta $aC.AC::A.a$, hoc est, reperto communi centro gravitatis amborum corporum, C , exponet Ca celeritatem, corpori a ab incurfu corporis A acquisitam. Si vero idem corpus A , eadem celeritate Aa , incurrat in corpus a non quiescens, sed vel minori quadam celeritate, v. g. aD (fig. 2) in eadem linea recta præcedens, vel data quavis celeritate aD (fig. 3) directe sibi occurrens, facta $D(A) = Aa$, ut D sit punctum concursus, ad quod eodem tempore corpora A & a , celeritatibus commemoratis, ex (A) & a pervenire possint, factoque $a(C).(A)(C)::A.a$, hoc est, reperto communi centro gravitatis (C) amborum corporum a & A , in punctis a & (A) constitutorum, exponet $a(C)$ partem illam celeritatis, quæ celeritati priori corporis a , propter incursum corporis A , vel adjicietur vel detrahatur, prout scilicet motus amborum corporum vel conspirantes fuerint vel contrarii.

IV His præmissis ita pergo: Si corpus aliquod in a positum duabus viribus simul impellitur, hoc pacto, ut vires illæ plane nec conspirent nec contrariæ sint, id est, ut linearum directionum aG & aE angulum rectum comprehendant, atque ut eam inter se vires proportionem habeant, quæ est inter ipsas illas rectas aG & aE ; dico, rectam aK , quæ est diagonalis completi rectanguli $aGKE$, utique exponere directionem & celeritatem corporis a , post duplicem illum impulsam. Nam quoniam duo motus impressi nec conspirant nec contrarii sunt, ob eamque rem se mutuo nec juvant nec impediunt, hinc tempore dato, quo corpus a ad punctum G vel E motu simplici perveniret, idem etiam motu composito, & parallela aE ad parallelam GK , (quarum distantiam metitur recta $aG = EK$) atque simul a parallela aG ad parallelam EK , (quarum distantiam metitur ipsa $aE = GK$) hoc est, ab a ad K , pervenire debet. Verissima igitur hæc quidem ratio est propositio, qua de agimus. Unde etiam sequitur, justissimam esse motuum illam & virium resolutionem, cum, *descripto circa rectam quamlibet aK , ut diagonalem, rectangulo quocunque, velut $aGKE$, motus a recta illa expositus, in duos alios a lateribus rectanguli exponendos, resolvi posse, docetur.* Sed videndum nunc

est, an eodem modo se res habeat, si corpus aliquod, duabus viribus, ex parte vel conspirantibus vel contrariis, impellitur. Quod cum vel plane simul & uno temporis puncto, vel successive fieri possit, ita nimirum, ut altera vis prius agat, altera deinceps; de utroque casu separatim dispiciendum erit.

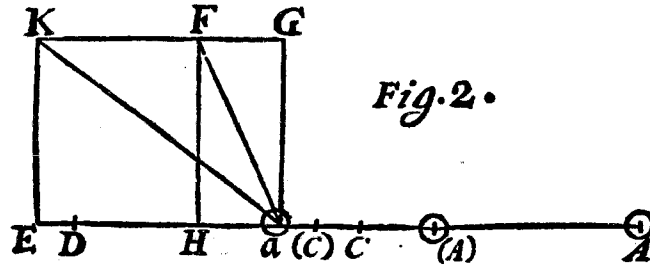

Fig. 2.

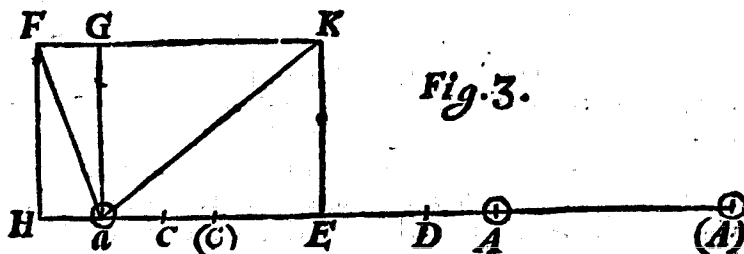
V. Si corpus aliquod a successive impellitur duabus viribus, ex parte conspirantibus, ita ut rectæ aF , aD , quæ virium directiones & proportionem exponunt, angulum quemcunque acutum FaD comprehendant, & vis aD prius agat in corpus a quiescens, deinde vero vis aF accedat, demisso perpendiculo FH , & completo rectangulo $aGFH$, resolvatur vis aF in duas alias, quæ nec conspirent nec contrariæ sint, puta in aG & aH , & fiat $aC = aH$; porroque assumpto pro lubitu in recta continuata $D a A$ puncto A (dummodo Aa major sit quam aD) fiat $aC : CA :: A : a$, hoc est, assumatur massa corporis A & distantia ejusdem a puncto a ejusmodi, ut C sit commune centrum gravitatis amborum corporum a & A . Quo facto perspicuum est, corpus A , celeritate Aa in corpus a impingens (si utrumque corpus ut non elasticum, & a ut quiescens consideratur) imprimere illi debere celeritatem $aC = aH$. Quoniam vero corpus a non quiescit, sed jam aliunde impressam habet celeritatem aD , fiat $D(A) = aA$, & $a(C) : (C)(A) :: aC : CA :: A : a$. Ita $a(C)$, cui æqualis fiat DE , exponet celeritatem, quam corpus A , celeritate $Aa = (A)D$ in corpus a (quod celeritate aD progreditur) impingens, ipsi communicare debet. Quapropter, completo rectangulo $G a EK$, exponet diagonalis aK directionem & celeritatem corporis a , duabus viribus aF & aD impulsis, itemque directionem ac proportionem vis, quæ una idem

idem præstitisset, quod duæ illæ aF & aD effecerunt. Quod si algebraice rem explicare placet, fit $aH = aC = m$, $aD = v$, $(A)D = Aa = V$; erit $AC = \frac{am}{A}$, $(A)a = V - v$, $ED = a(C) =$

$$\frac{AV - Av}{A + a} = m \frac{Av}{A + a}. \text{ (Artic. III.)}$$

VI. Si A respectu a , atque adeo v respectu V , quantitates infinite parvæ sunt, hoc est, si massa corporis A infinite parva, & velocitas ejus, pari sed inversa proportione, infinite magna assumitur, evanescente $\frac{Av}{A + a}$, erit $ED = aH = m$. Quo pacto aK erit dia-

gonalis completi parallelogrammi ex aF & aD , & propositio, qua de disputamus, vera. Alias enim, ut corpus a moveri per diagonalem commemorati parallelogrammi possit, præter vires aF & aD , adhuc alia vi opus est, tali ac tanta, ut propter ejus accessum perinde se res habeat, tanquam si sine ea corporis A celeritas relativa esset $Aa = (A)D = V$, sed celeritas absoluta $AD = A(A) + (A)D = Aa + aD = V + v$; tunc enim ED erit $= aC = aH = m$, ut ante.

VII. Si corpus a successive impellitur duabus viribus ex parte contrariis, ita ut rectæ aF , aD , quæ virium directiones & proportionem exponunt, angulum quemcunque obtusum FaD constituunt, & vis aD prior agat in corpus a quiescens, deinceps vero vis aF accedat, demisso perpendicularo FH ad rectam aD utrinque continuatam, & completo rectangulo $aGFH$, resolvatur vis aF in duas alias aH & $HF = aG$, quæ nec conspirent

Fig. 3.

nec contrariæ sint, & fiat $aC = aH$; porroque, assumpto pro lûbitu in recta aA puncto A , fiat $aC.CA :: A.a$, hoc est, assumatur massa corporis A , & distantia ejusdem a puncto a , tali ratione, ut C sit commune centrum gravitatis amborum corporum a & A . Quo facto corpus A , impingens celeritate Aa in corpus a quietum, communicare illi debet velocitatem $aC = aH$. Quoniam vero (per hypothefin) corpus a non quiescit, sed jam aliunde impressam habet celeritatem aD , fiat $D(A) = aA$, & $a(C).(C)(A) :: aC.CA :: A.a$. Ita $a(C)$, cui æqualis fiat DE , exponet eam celeritatis partem, quam corpus A , velocitate $Aa = (A)D$ progrediens, in corpore a , celeritate aD sibi occurrente, conflictu suo destruet. Quapropter, completo rectangulo $GaEK$, exponet diagonalis aK directionem & celeritatem corporis a , duabus viribus aF & aD impulsis. Sit $aH = aC = m$, $aD = v$, $(A)D =$

$Aa = V$; erit $ED = a(C) = m + \frac{Av}{A+a}$. Ceterum hic eadem valet observatio, quæ paullo ante deprompta est. (*n.VI.*)

VIII. Videndum nunc, quid fieri debeat, si duæ vires, non sigillatim & successive, sed simul & eodem temporis puncto, corpus aliquod, & quidem directionibus ex parte vel conspirantibus vel contrariis, propellant. Exempli loco proponatur corpus a (*fig. 1*) in quod duo corpora, A & B , directionibus Aa, Ba , una impetum facere concipiamus, sitque vis A ad vim B , ut aD ad aF . Quærat eadem methodo, quam hactenus exposui, recta ED , hoc est, ea pars velocitatis, quæ corpori a , directione & celeritate aD propulso, juxta eandem directionem, propter alteram vim ex parte conspirantem vel contrariam, vel accedit vel detrahitur; similiterque etiam quærat recta FO , hoc est ea pars velocitatis, quæ corpori a , directione & celeritate aF propulso, juxta illam ipsam directionem, propter alteram vim ex parte conspirantem vel contrariam, vel accedit vel detrahitur. Erectis ex E & O perpendicularis OM & EM , in puncto M concurrentibus, ductaque Ma , dico, hanc ipsam esse rectam quæsitam, quæ scilicet exponat directionem & celeritatem corporis a , post duplicem illum motum a viribus A & B simul impressum. Demonstra-

strationem non puto difficilem, ideoque eam addere superſedeo.

IX. Atque jam ſatis apparere arbitror, quid hucusque erratum ſit in nobiliſſima illa Mathematicorum & Phyſicorum propoſitione, de *æſtimandis motibus compoſitis*, quibusque limitationibus laudata propoſitio opus habeat. Reliquum eſt, ut de iis demonſtrationibus breviter diſquiram, ex quibus ſequi crediderunt ſummi viri, eſſatum ſuum eſſe omnino in univerſum, & absque conditione veriſſimum. Ac plerisque viſum fuit, demonſtrationem, quam ipſe ſupra attuli, (*n. IV*) adeo generalem eſſe, ut non ſolum ad eum caſum, cum duæ vires impellentes, propter angulum rectum a directionum lineis comprehenſum, proſus nec conſpirant nec contrariæ ſunt, ſed & ad caſus quosvis alios æquo jure pertineat. Alii vero, quod intelligerent, dubitari non ſine ratione de vi iſtius demonſtrationis adeo absolute & generatim conceptæ poſſe, novam ſunt commenti, eamque paullo magis operoſam; quæ eſt hujusmodi: Si corpus *a*, inquit, in recta *a D* motu æquabili progrediatur, & interea illa ipſa recta *a D*, (qua excedere corpus nequeat) motu non minus æquabili, ſibi ſemper parallelâ, ſecundum directionem *a F*, ex loco *a D* in locum *FN* deferatur, ſitque velocitas corporis *a* ad velocitatem lineæ *a D*, ut *a D* ad *a F*, completo parallelogrammo *a D N F*, cujus diagonalis ſit *a N*, erit hæc vera linea, a corpore *a* motu compoſito deſcripta. Atque hoc facile demonſtratur, quippe haut dubie veriſſimum. Sed quod ſequitur æque promte concedendum non videtur. Cum corpus *a*, inquit, ideo in recta *a N* deferatur, quod præter motum proprium participet quoque de motu loci ſui ſeu rectæ *a D*, & motus ejus ex utroque compoſitus ſit, hinc ſi idem, vel aliud quodvis corpus, quacunque ratione, duos motus, ſecundum directiones *a D* & *a F*, ſimul impreſſos habeat, ſintque motus illi, vel vires a quibus producuntur, ut iſtæ ipſæ lineæ *a D* & *a F*, (ita nempe, ut alterutra vi ſola impulſum corpus, tempore dato, rectam *a D* vel *a F* deſcriberet,) erit etiamnum diagonalis *a N* vera linea, a corpore dato, motu illo compoſito, dato tempore, deſcripta.

X. Siccine vero omnem ſublatam dubitandi rationem cenſeamus? Mihi ſane non videtur; id quod tamen bona cum venia præ-

Fig. L

præstantissimorum virorum dictam velim, qui aliter judicant. *Causa, our dissentiam, ex superioribus facili negotio colligenda, hæc est. Nego perinde esse, five ipsam rectam aD , quam in hærens corpus a dato tempore percurrit, motu æquabili & eodem tempore, ex aD ad FN deferri imaginemur, quacunque demum vi ad id efficiendum opus sit, five aliam viam quamlibet certam ac definitam (velut incurrentis corporis B) quæ sola scilicet sufficisset, ad corpus a quiescens, eodem tempore dato, ex a ad F propellendum, substituamus. En differentiam: Vis quæ defert totam lineam aD , tanta est, ut corpus a , dato tempore, non modo juxta directionem HF , a parallela aD ad parallelam FN perducat, sed ut simul etiam motum corporis juxta directionem aD tantopere augeat, ut ad celeritatem aD accedat celeritas $aH = DR$; quo pacto corpus a ab a ad N deferri omnino necesse est. Contra vis corporis incurrentis B ita se habet, ut celeritati aD , corporis a , addat celeritatem DE , minorem quam aH , nisi massam illius corporis B infinite parvam, & velocitatem ejusdem, inversa proportione infinite magnam constituamus. Major igitur est vis prior quam posterior. Atque ut hæc illi æqualis fiat, nova quædam vis cum ea conjungenda est, talis ac tanta, quam supra (n. VI) definivi. Vel ita pronuntiare debemus: *Corpus a , celeritate & directione a D progrediens, motu composito describet rectam a N , si vel ipsa a D , dato tempore ad FN deferatur, vel vis quadam B , juxta directionem a F applicetur, quæ eundem effectum producere valeat, quicquid demum præstitura esset, si sola corpori a quieto appliceretur.* Quo pacto verum quidem erit effectum, sed haut scio an nullius usus.*

XI. Edidit superiori anno Tractatum de potentiis mechanicis (*a Treatise of the Mechanical Powers*) Vir doctissimus, *Andreas Motte*; in quo propositionem nostram, de definiendis motibus compositis, propter infinitum ejus usum, non quidem explicare aut limitare, sed nova quadam demonstratione confirmare conatus est. Recensuimus libellum ipsamque demonstrationem in Actis nostris, Mense Augusto hujus A. 1728; quo lectorem ablegatum volo. Nunc illud saltem dico, Virum optimum in demonstratione sua id assumere, quod æque certum vel dubium vide-

videtur, quam ipsum theorema de monstrandum. Qui dubitat, an corpus a directione & celeritate aD progrediens, propter accessum novæ vis, juxta directionem aF applicatæ, eodem tempore a parallela aF ad parallelam DN pervenire debeat, quo absque hac nova vi ab a ad D pervenisset, is profecto non minus dubitabit, an, positis iisdem de cetero conditionibus ut prius, ductaque per D recta quavis alia quam DN (quæ scilicet non sit parallela ipsi aF , sed vel ad eam convergat, ut DK , vel ab ea divergat,) an, inquam, corpus a ad lineam illam citius vel tardius pervenire debeat, quam absque vi aF ab a ad D pervenisset. Nec sufficit, quod dicit Autor, hoc posterius inde evidens esse, quoniam vis aF cum vi aD conspiret in protrudendo corpore a ad lineam convergentem, velut DK , & quoniam contrario modo se res habeat in linea divergente. Concedo enim assumptum; connexionem nego. Immo vero nihil dubito, quin ipse Vir præstantissimus, si hæc legerit, qua ipsum ingenuitate esse arbitror, mecum sit sensurus. Nam quicquid etiam dicatur pro explicanda & stabilienda propositione nostra primaria, illud certum est, corpus a , directione & celeritate aD progrediens, accedente novo impulsu corporis incurrentis B , (tali ac tanto, qui solus suffecisset ad idem corpus a , in quiete constitutum, directione & celeritate aF propellendum) celeritatem & directionem aK acquisiturum, ac proinde non citius, sed eodem tempore a recta aF ad convergentem DK perventurum esse, quo sine illa vi nova ab a ad D pervenisset; etiam si negari nequeat, vim utramque, aF & aD , ad pellendum corpus a , rectam DK versus, aliquantum conspirare. (n. V.)

XII Non memini, me alias demonstrationes theorematis controversi, præter eas, quas protuli, legisse. Igitur nihil habeo quod addam. Quicquid autem hætenus didicerui, & quicquid inde concludi potest, intelligentium arbitrio atque ulteriori inquisitioni submitto.

DE REDIVIVO SANGUINE D. JANUARIË,
Episcopi & Martyris, præcipui Patroni civitatis & re-
gni Neapolitani, Tripertitum Opus, Autore P. JO. DO-

Ddd

MINICO.

Fig. 1.

MINICO PUTIGNANO, e Societ. Jesu. Pars
prior de sanguine ebulliente.

Neapoli, typis Antonii Mutio, heredis Michaelis Aloyfii, 1723, 4.

Alph. 1 plag. 34.

Celeberrimum toto terrarum orbe, quod Neapolitani jactitant,
D. Januarii miraculum, quadraginta circiter annos, & quo-
ties per stas solemnium dierum vices licuit, coram veneratus Re-
ver. Autor, Jo. Dominicus Putignanus, cujus hic verbis potissi-
mum loquemur, illud summum simul Romano-Catholicæ fidei
beneficium præsentissimumque in obfirmandis Catholicorum
animis munimen secum ipse reputavit. Cum enim notæ istæ veræ
religionis, quas Romanenses vulgo defendunt, vitæ sanctitas, Mar-
tyrum sanguis, prælagiorum cœlestium delibationes, cujuscun-
que generis miracula, naturæ totius potestatem excedentia, non
modo adhuc intra Ecclesiam Romanam edita, sed in omne porro
ævum edenda animo ipsius obversarentur; incurrente in oculos
Januarii sanguine, evicerunt: *unum sufficere Martyrem Janua-
rium, qui præstantissimas has notas Christi Ecclesiæ, in Davidica
turri representatæ, inscriberet, vulgaret, latissimeque energetica
Apostolorum virtute funderet.* Ne autem privato tantum judicio
circumageretur, & pietatis quanquam specie, falleretur Autor,
rem hanc gravissimi, ut putat, argumenti expendendam duxit, ut
genuinam miraculi rationem ostenderet, & neque miraculum
olim desideratum, neque in præsentia abesse demonstraret. Qua-
propter Philosophos cum antiquos, tum nuperos, Theologos item
in hoc pulvere multo exercitiores, magnaque autoritate floren-
tes, consuluit, horumque lucubrationibus diu multamque pen-
sationem, causam, quam præ manibus habuit, justissimam perutilemque
arbitrans; in hoc tandem consilium adductus est, ut publici juris
faceret, potissimumque religionis negotium, quod singulos ob-
stringit, aliquos, si quo modo fieri posset, pertrahere; uno hoc te-
ste in acerrimum assertorem educto. Et consilii quidem sui fru-
ctum uberrimum cepisse, vel in ipsa operis contrectatione sibi
persuasum habuit, ut senile otium, quamcunque studiorum ratio-
nem, in unam religionis tesseram conferret, quam e potiore ejus-
dem

dem religionia vinculo sanguine ipso inscriptam maluisset. Partitus autem est opus suum, secundum notarum differentiam, in tres partes, quarum prima sanguinem miraculose ebullientem exhibet, cujus perspicua luce religio vera a quacunque alia secernatur, atque in venerationem sui rapiat. Pars altera e miraculosa hac ebullitione divinam præsagiorum venam trahet, quæ nullibi certius statuitur, quam ubi vera religio jus suum dominationemque exercet amplissimam. Tertia demum sanguinem ipsum exhibebit, eximie sanctitatis, quam in Januario exprimit, encomiasten, quo sanctissimi hujus Martyris constantia abunde colligi queat. Quoniam vero alienum non existimat, statim in limine operis monere, quod sibi optime constet, cum hostibus negotium geri, & quod pace quorundam dictum vult, ut plurimum obstinatissimis, qui nec ratione nec autoritate flectantur, sed ceteris in conatus irritos versus ad scommata & cachinnos se lassum tandem recipiant, ut vel hac parte istud fidei Romanensis munimen prosternerent, affirmare non dubitat, frustra hoc prorsus fieri, eosque crasse fallere fallique inexcusabiles, dum calumniarum illorum memoria omnium retro temporum refellat, Ecclesia Dei semper quippe miraculis fulta, & incrementa non exigui momenti adeptæ, licet tantum absit, ut Sectarii per præjudicia adversus Romanam Religionem a parentibus tanquam lacte ab incunabilis instillata & per ætatis gradus tenacissime infixæ & promota id admittant, ut potius in miraculis oppugnandis studium quoddam bene merendi habeant collocatum. Præcipue eos circa Januarii sanguinem hos impudentissimos conatus quotidie evomere, conqueritur, quandoquidem nec ex heterodoxis scriptoribus reperiatur, quin prodigiosam ejus ebullitionem protinus in causas mere naturales ableget, cum tamen in hoc miraculo longè dispar sit conditio ac in cæteris, quæ ex scriptorum partim judicii infirmitate, partim fabulandi studio, seculorum etiam ruditate, oppugnantur, & nihilo secius ingenia circa illud ad philosophandum convertantur, atque oculorum fidem ad incorruptam dijudicandi palæstram provocent, id quod Autor illis, qui e borealibus regionibus adveniant, de religione dissentientes, imprimis tribuit. Hac occasione mentionem una injicit nobili cujusdam Angli, minime veriti, lucubrationem quandam familiaribus

suis ostentare, ebullientis sanguinis miraculum prostermentem, qua vero visa, hominisque arrogantia & inanibus differendi fundamentis deprehensis, *Putignanus* noster eundem inanity suæ relinquendum satius duxit, quam peculiarem aliquam apologiam attexere. Nec prætermittit aliorum, ut ipsi audiant, Novatorum circa idem prodigium in vulgus disseminata, quæ non minus stimulos operi addiderunt, quoniam, licet totus fere orbis Christianus ejusdem miraculi magnitudine tutus hæreticorum scommata contemnat, in tenues quippe mox abitura auras, egregiam tamen illam moderationem in tantum probandam censet, quousque non in rerum cœlestium diminutionem animarumque perniciem vertatur. Quapropter, cum in hoc miraculo infirmando pallio philosophico contacta sæpe prodeat impietas, obstringi dicit se aliosque, ut nativam vitio faciem aperiant, illudque aggrediantur statim & repellant, hancque causam esse, cur hic juvet experiri, sanguinis ebullientis beneficium non e naturæ sinu profectum, nec arcanis Philosophiæ sodinis conditum, sed cœlitus collatum, & ad divinæ beneficentiæ venam referendum, prodigiumque genuinum esse, qua re mature perspecta, Novatores ipsos philosophantes solidè compendiarie quadam via ad orthodoxam religionem perducere posse existimat, nihilque magis exoptat.

- Lib. I. His præmissis, ipsum laborem aggreditur, quem Libro primo viginti & quatuor capitibus absolvit. Ostensurus igitur ante
 C. I. p. 1-8. omnia, D. *Januarii* sanguinem mirum in modum solvi, commemorat, esse in templo maximo Neapolitanæ urbis sacellum *Januario* nuncupatum, *thesaurum* vulgo dictum, in quo ejusdem sanguis & caput pone aram maximam asserventur. Illum sanguinem, pergit, contineri duabus ampullis e vitro, substantia subtilibus, specie tamen & magnitudine diversis, quarum altera, major nempe, fundo & ventre ampla est, amplioremque inclusam tenet sanguinis massam, minor vero in cylindrum ferme efformata sagittam versus sensim declinat, ac minus aliquanto substantiæ ejusdem continet, ut vasculum inane pateat, præter certas quasdam sacri cruoris guttas per latera vasculi incrustatas, & eliquationi alterius, cum occurrit, respondentes. Hic sanguis hermetice obsignatus & seorsim oblatus, ab humore quodam concreto lapide-

pidescere potius quam coagulato nihil abesse, at capiti admotus, siue e regione siue oblique, dummodo nullum corpus interjaceat, solvi, subsilire, ebullire & efferri traditur. Non tamen una eliquationis forma & ratio est, quia saepe confestim ad primum capitis congressum, interdum etiam, sed raro, antequam caput accesserit, se fundit, imo saepe bullae quaedam in superficie ebullitionem praeveniunt, & mox infecuram animis suspensis indicant. Pariter interdum totus se explicat, interdum dimidiate tantum, grumis quibusdam innatantibus vel subsidentibus. Si tempus spectes, fit ut plurimum celerrime, aliquando etiam subsistit haeretque, velut ambiguus, per horarum minuta, per integras nonnunquam horas, quin imo per plures dies obduruit interdum, & exorantibus beneficium negavit. Quod ad colorem attinet sanguinis, solutus ille subniger apparet, vel concolor mixto corpori, in obscurum e rubeo vergenti; at saepissime eliquato tanta perspicuitas adest vivaciorque adpectus, ut in flavum omnino desinat. Et haec omnia Autor noster non ex aliorum fide, aut ex veterum monumentorum autoritate deprompta exhibet, sed luce meridiana clarius hoc prodigium esse supponit, utpote quod habeat tot testes, quot intuentes cives exterosque, qui plerumque statis diebus summo mane in sacello adsint, sanguinem durum videant, & cum e capitis regione in summo altari ponatur, propius ad ampullas accedant, oculos animumque in illis desigant, & prodigiosam ebullitionem advertentes in sumptuam admirationem, quin & in lacrymas, non foeminae tantum, sed ipsi cordatiores viri rapiantur, adeo, ut per totam urbem de hac ebullitione sermo, & ad templum maximum undique concursio civium instituat. Ne vero prodigium istud in abusum migraret, legibus cautum est, ut certis tantum diebus, & quidem primo loco XIII Kal. Octobris, recurrente Martyrii a *Januario* tolerati memoria, dein die Dominico Kalendis Maji proprio, quo tempore ossa Martyris Puteolano agro Neapolin translata, & prior solutio sanguinis facta creditur, & tandem XIII Kal. Januar. observatam A. MDCXXXI ab exitio, quod Vesuvii igneus torrens minatus erat, urbem, publice exhiberetur, aliis tamen occasionibus, ut cum calamitates publicae, bella, pestilentiae flagellum, annona, procellae, & alia mala in-

gruant, non susque deque habitis. Et hic sanguis idem ipse statuitur, quem pia formosa quædam ex opinione cultorum ejus eo ipso forte die, quo *Januarius* capite minutus fuit, in duabus phialis, sive mavis, in quacunque alia utrisque capaciore materie excepit, & licet corpus *Januarii* non semel ad externas sedes traductum sit, nunquam cum capite extra Neapolitanum pomerium, ad breve quamvis tempus, amotum, communissima incolarum consensus testatur. Nec est in hujus sanguinis eliquatione, ut, qui Autori nostro heterodoxi dicuntur, ad latentes causas, ad illusionum species, aut dæmonum versutias temere provocent, vel e Catholicis nonnulli, ne vulgi vestigia terant, ad naturæ vires miraculum revocent, & quidem tanquam insuetum, non vero tanquam divinum quiddam spirans admirentur; siquidem Putignanus noster causam *Januarii* tam obfirmato animo agere anxitur, ut non calamo tantum, sed usque ad sanguinem veritatem prodigii propugnandam censeat. Hinc de miraculi natura & differentia generatim fuse disserit, monens, miraculum ex D. Thomæ aliorumque Patrum & Theologorum sententia mirum opus innuere, quod causarum naturalium vim prætergrediat, & autorem proximum, Deum optimum, norit. Quod vero ad miraculi differentiam spectat, in medium affert, duplicem Theologos varios statuere, nempe miraculum quoad substantiam, & miraculum quoad modum, alios vero quadruplicem, quorum doctrina etiam Autori arrisit. Quare primo loco expendendum sumit miraculum quoad substantiam, quod simpliciter pureque acceptum excedit facultatem naturalem omnem, & duplex ipse est, vel positivum, cum mirum aliquod peragitur præter causarum naturalium conatus omnes, quale quid in Solis statione tempore Josue, & in mortui ad vitam revocatione observandum, vel negativum, cum efficacia ipsa rei naturalis ad agendum aptissima divino imperio perinde ac quibusdam frenis retinetur, quorum ardentem & fornacem Babylonicam igne suo socios Daniælis non lædentem refert. Succedit altera miraculi differentia ratione materiæ, cum ejus intuitu absque divina virtute factus produci non posset, rei cæteroquin substantia causis naturalibus congrua, quæ aquis contradictionis in deserto illustrat. Tertiam

mira-

miraculi differentiam suppeditat modus & quæcunque qualitates alix rem-circumstantes, quibus præter naturæ ordinem immutatis divina virtus emicat, communemque omnium admirationem sibi conciliat, quo ex ejus mente mundatio Naamanis in Jordane & restitutio oculorum in cocco a Salvatore præstita spectant. Postremi tandem generis miraculum e sine derivatur, cujus vi, quamvis adessent cetera ad efficaciam intra naturæ cancellos evocandam, quam longissime tamen eadem distare, divinæ providentiæ legibus patet, quemadmodum exemplo ignis ab Elia ad consumendum sacrificium cælitus advocati demonstrare satagit. Non uno tantum aut altero ex hisce gradibus solutum D. *Januarii* sanguinem muniri, sed omnes admittere & singulis probari, Autor nunc porro contendit. Primo enim miraculum quoad substantiam hic fulgere, ex eo colligit, quod sanguis ille nulla extrinsecus excita causa, nullamque communionem cum ceterorum hominum sanguine post mortem concreto habens, se ipso solvatur, & effervescat perinde ac in venis olim, annis mille & plusquam tercentum, quoties libeat, vicibus præfinitis vel innumeris, dimidiata tantum, aut integra sui substantia, rutilantiori coloris flamma, vel subpallida, facieque tandem ridente vel tristi, non visceris, quia ille citius vitrum fracturus, quam lapidescentis sanguinis soluturus esset portionem, neque caloris beneficio, quippe qui corpus non solvat nisi cereum & sua natura humidissimum, concretum vero sanguinem vel inspisset, vel in pulverem dissolvat, vel ad luti morem exsiccat, minimeque intra mensem Decembrem, Aquilone maxime spirante, sanguinem excitare posset, quod tamen experientia adversetur, imo neque capitis congressu, qui licet exigatur, tamen influxum in ebullitionem sanguinis non præbeat, quoniam alias sequeretur, positum e regione mortui hominis caput semper idem præstare posse, id quod nullo exemplo comprobatur. Multo minus ad arcanam virtutem, quæ Sympathetica est, tutum effugium patere, pergit, quoniam, si illa statuenda, capitis congressus naturali virtute propterea ebullitionem excitaret, quod spirituum congeriem in sanguinem immitteret, qui concitatus fermentosceret, & duritie seposita confestim emolliatus exsiliret; aliam modum facile non dari. At quoniam spiritus

C. IV, p. 18-25.

V, p. 25-31.

et

C. VI.
P. 31-35.

ex capitis cranio, vetustate p̄ne consumto, carie exēso, omnibus-
que viribus nudato, produci possent? Et annon omnis virtus
Sympathetica p̄æpediatur, quoties alieni corporis interponatur
repagulum, ut proinde sanguinis ampulla arcte occlusa, spiritu-
um confluentium cursum retineret & distraheret, quo, nedum
fermentescere, ne levissime quidem sanguis excitari posset? Ne-
que obijciendum, cum sanguis continuo rigeat, simul ac in cele-
britate Mensis Maji ex recepta consuetudine meridianis ad prandi-
um destinatis horis, & facello tum cultoribus fere vacuo, sacra li-
psana velo obducerentur, exinde satis superque apparere, sangui-
nem D. *Januarii* rationem succini, quod facultate sua tenuissimo
licet velo interjecto privatur, habere, & adeo effluvium aliquod
intercipi, unde e capite ad sanguinem confluxus eat redeatque,
quoties locus liber relinquitur. Namque sanguinem *Januarii*
compluribus cultoribus non raro interpositis mutuo forte capitis
conspetu privari, & tamen nihilominus ebullitionem tueri, &
solutum perseverare. Hinc, quod dicto tempore i^o momento
obdurecat, in divinam voluntatem causam refert, unicuique
Dei consilium esse, Auctor statuit, ad quod eo rectius expediendum
putat asserendum, energiam coelestis ebullitionis p̄sentis capi-
tis tum physicæ, tum etiam ad id muneris æque conducenti, quam
moralem appellat, alligatam esse, & adeo miraculi hujus condi-
tionem requirere, ut p̄r id tempus volutus sanguis in duritiem re-
deat, ne p̄sentia moralis desideretur. Tandem quoque negat,
ad facultatem Sympatheticam ulterius propugnandam experi-
mentum sane mirum, si verum, de sanguine profluente ex homi-
ne occiso ad homicidæ p̄sentiam in subsidium vocandum esse,
siquidem D. *Januarii* sanguis non, ut ille, e venis, & ad dies aut
mensē unum, multo minus ad vindictam paratus, sed e corpore
jam eductus & lapideus, nec non post complura secula superstes,
ad cœlestia beneficia elargienda promptus ebulliat, & ea propter
cum sanguine e cadavere violenta manu interemti nullum habeat
commercium. His fuse circa miraculum quoad substantiam in
ebullitione sanguinis D. *Januarii* semet exerens disputatis, se-
cundo etiam probare conatur, miraculum hic emicare ratione
materiæ, & quidem p̄cipue hac via, ut lectori proponat, in ea
san-

VII, 35-40.

VIII, 41-49.

sanguinis siccæ arida, exsiccæ, squallens, topium simulante, an-
 tequam ebulliat, tam insignem repente mutationem quoad mo-
 tum & fluxilem morem, ut & quoad colorem, intra naturæ suam
 succedere non posse, cum ex Philosophorum unanimi consensu
 a privatione ad habitum haud unquam naturalis detur regressus.
 Porro etiam demonstrandum sibi sumit, miraculum esse ebulli-
 tionem sanguinis D. *Januarii* ratione modi & circumstantia-
 rum, ubi inter alia imprimis hæc urget, hæc ebullitionem non
 quibusdam moræ gradibus, particulis semper aliis post alias resolu-
 tutis, sed plerumque ad capitis præsentiam quam citissime fieri,
 quia & sæpe hanc præsentiam antevertere, interdum quoque du-
 rum & immotum perstare ad horas plures diesve, ut adstantium
 vota quasi lassare videatur. Ex quibus aliisque in medium allatis
 evincere studet, *Petrum Molinæum*, errasse admodum, & temere
 philosophatum esse, scribentem, nil facilius esse, quam calcem
 in lagenam injicere, quæ sic bullas excitet, ut inde fervor fieri exi-
 stimetur. Quarto etiam in eo laborat, ut damnum ad liquidam do-
 ducat, miraculum hic etiam radiare ratione finis, non proximi
 quidem, sed ejus, quem providentiæ divinæ aliunde respiciat.
 Huic enim utrumque injuriosum esse, & statuere, ebullitionem
 istam hominum arte prodire, quia nemo adhuc tale quid exhibere
 potuerit, quod sanguinem *Januarii* eliquandi morem referat, &
 sibi aliisque persuadere, ope prætorum spirituum eam effici,
 quando quidem dzmones admiranda certe, non autem vera mira-
 cula, patrare queant, nec, quod ad angustiorem cultus divini pro-
 pagationem, suum vero damnum & exitium maxime cedat, ipsi
 facile promoveant, quicquid Molinæus ex impedita ebullitione
 præsentibus hæreticis ad id tuendum inferre voluit, quasi neque hi
 impuri spiritus coram pio homine a præstigiis collare contine-
 rint. Cur vero capitis præsentia ad miraculum eliciendum ut plu-
 rimum requiratur, hæc difficultatem ita tollere, & sacri cruoris
 hostes, qui inde Sympatheticam potestatem, & adeo naturale quid
 intercedere colligant, profligare sibi videtur, ut moneat, caput
 modo ut instrumentum divinæ voluntatis suscipiendum esse, & ex
 eo, quod ad id muneriis promoveatur, æque minus ullam influxus
 necessitatem secum trahere, ac Moysi pulsationem petreæ in elici-
 endis

C.IX.

p.49—56.

C.X, 57-65.

C.XI, 65-71.

C. XII. p. 71-80. endis ex eadem aquis, aut buccinorum cantus in expugnatione urbis Hierichuntinz, sed ejusmodi quid decernere ejus esse, ejus edere ipsum miraculum, utpote qui efficacissime & velit & possit. Quare hoc miraculum Romano-Catholicæ fidei munien-
 dz pariterque amplificandæ robur cumulatissime præstare addit, dum Deus doctrinam veram prodigiis firmare nunquam defatigetur, & Christus Ecclesiæ suæ miraculorum potestatem promiserit, quod vero cum a religione Romanensium dissidentes hæretici inficieatur per impios conatus, quibus sanguinem D. *Januarii* petant, hoc illos reportare mercedis adstruit, ut sanctissimus Martyr eos arceat a miraculi hujus aspectu, adeo, ut præsentibus iis in sacello præpeditum sæpe prodigium & inchoatam ceteroquin satis ebullitionem repente subtractam constet. In cujus rei gratiam memorat exemplum novissimæ memoriz, quod nimirum A. M D C C X I X, supremo tunc regni administratore, Comite *Ulrico Daun*, proceribus, compluribusque militiæ tribunis & ducibus, interque eos multis Lutheranz, quam vocat, sectæ affectis ex Alemannia stipato, die sexto Maji, in solemnibus celebritate, accedente, sanguis D. *Januarii* nullum effervescendi signum dederit, protrahis etiam longius, quam fuetum fuerit alias, precibus. Quæ de causa primores & sacerdotibus & Nobilibus, verentes, ne hæreticorum præsentia miraculosa ebullitio impediatur, Pro-Regem exoratum accessisse dicuntur, ut pro sua autoritate eos omnes submoveret, eoque annuente, atque his nondum omnibus digressis, ebullitionem momento temporis & numeris omnibus absolutam eluxisse, ut plures ex ipsis Lutheranis ducibus ad festivas multitudinis voces regressi, & admissi, præveneratione prodigii fleverint, eoque miraculo, si famæ credendum, ad fidem
 XIII, 81-88. Catholicam fuerint conversi. Ostendit vero Autor porro, hanc prodigiosam ebullitionem etiam aliis affinibus per orbem Christianum miraculis muniri, qualia sunt, quæ evenisse perhibentur in Oriente cum sanguine *Euphemia* virginis & Martyris, item *Glyceria*, alius Martyris sequioris sexus, nec non S. *Severi*, Ravennæ Episcopi, S. *Nicolai*, Myrensis Episcopi, S. *Teresa*, Institutricis Ordinis Carmelitici ex utroque sexu, S. *Walburga*, virginis *Eystadii* in Germania, *Julitta* Martyris ex Basiliæ testimonio, S.

FRAN:

Francisci Assasiatis Romæ, ut & in urbe Neapolitana, S. *Præcur-* C. XIV.
seris in templis D. Gregorii, Armeniæ Pontificis, & D. *Ramite* P. 87—93.
 vulgo dictæ, S. *Stephani*, Protomartyris in æde D. Gaudiosi, S.
Patritia, in templo eidem virgini sacro, D. *Laurentii*, in tem-
 plo illi dedicato, & S. *Pantaleonis*, Martyris apud S. *Francisci de*
Paula Patres in Ecclesia S. *Ludovici* Galliæ Regis, quæ liquatio-
 nes omnes fidem *Januarii* sanguini robustiorem conciliare, &
 miram consensionem fateri Putignano videntur. Producit dein XV, 93—99.
 testimonium Martyrologii Romani & suorum Pontificum
 argumenta de hac miraculosa ebullitione, quibus inter alia etiam
 hoc inserit, Cardinalem & Archiepiscopum Neapolitanum,
Franciscum, e Ducibus Vibonensibus, *Pignatellum*, A. MDCCXIX
 a Clemente XI R. P. obtinuisse, ut sub ritu duplici in Ecclesia, ci-
 vitate, & diocesi Neapolitana celebraretur *Januarii* patrocini-
 um pro incolumitate urbis ab incendio Vesuviano sæpius, & po-
 tissimum A. MDCCXXI vindicatur. Subjungit etiam probatissimo XVI, 99—139
 rum ipsi Virorum judicium; *Matthæi de Afflicto*, Neapolitani,
 Autorum theatri vitæ humanæ; *Hieronymi Herculani*, *Jeanis*
Francisci Picti Mirandulani, aliorumque; una cum publicis mo-
 numentis, tabulis æri incisæ, vel marmoreis insculptis, perque
 urbem, templa, nobilium curias, D. *Januario* nuncupatis. Ex XVII,
 his autem præstructis fundamentis arguit Auctor noster, nullum 109—116.
 justæ excusationi locum esse reliquum ejusdem hostibus, cum ad-
 hæc consensio populorum maxima, sapientum & scriptorum in
 omnigena literatura illustrium autoritas, temporum cæta vetu-
 stas, insitarum probationum nexus supra naturæ potestatem de-
 ductus, hisque gemella alia. Quæ quoniam ipsi pro miraculi ve-
 ritate expensa sufficiunt, annexit insuper quædam, quæ licet non
 eadem propemodum certitudine, nec eadem omnium fide rece-
 pta, nihilominus præferre e re lectoris judicavit. Hæc inter verò
 primum locum sibi vindicat dissertatiuncula: an *Januarii* san-
 guis in phialis sanctæ ebullitione nihilominus prodigiosus di-
 cendus sit? Id quod Putignanus noster affirmat, ex ea imprimis
 ratione, quæ post tot ætates priorem consistentiam sacer cruor
 integram & ab omnibus communis corruptionis calamitatibus
 indemnem servet, quod natura sanguini aliorum hominum præ-
 stare

- C.XIX. stare nequeat. Excipit hanc dissertationuculam alia de miranda sanguinis in minori ampulla (quæ unde ortum habuerit, cum in principio una tantum affuerit phiala, testibus vel ipsis antiquioribus D. *Januarii* imaginibus, illum ipsam unam phialam manu tenentem ob oculos sistentibus, latere factur,) mutatione quoad colorem, perspicuitatem, intumescentiam, aliaque hujus notæ, quæ Autori A. MDCCXXII, ab Ecclesiæ Neapolitanæ Canonico, *Petro Marco Gyptio*, ad Arz maximæ crepidinem deducto, coram cernere licuit. Transit dein ad ulteriorem miraculosæ ebullitionis illustrationem, & quidem, ex ea parte, qua miracula alias in duplex genus abire soleant, dum nonnulla a solo Deo omnem virtutem, quanta quanta est, in se experiantur, nonnulla ab eodem Moderatore imperium, a cœlestibus vero ministris prætin, uti Nester asseverat, ebullitionem sanguinis citra spirituum cœlestium ministerium divinæ solius potestatis opus censendam, & in priori miraculorum classe reponendam esse, hand fecus, ac primi parentis Adami procreationem, & proximam impij conjugisque hominis insurrectionem in salutis. Nec operæ eum piget, quam in demonstrando prodigijs circa sanguinis collectionem impendit, multis verbis exaggerans, illam eodem martyrii die circumferente adstantium hostium multitudine factam, licet de soligente apud præcos scriptores altum sit silentium, donec opinio invaluerit, piam quandam foeminam Neapolitanam, vel in vicinis ocean, hæc macula virtute præditam fuisse, ut tale facinus aggredi non dubitaverit, ejus tamen nomen ignorari, & proin quoque incestum esse, non diffimulat, utrum hæc eadem mulier fuerit, quæ S. *Severo* Episcopo in solemnibus corporis *Januarii* translatione Puteolis Neapolin sanguineam obtulisse dicatur, an alia ejusdem æporis modo hæres & servatrix, quæ de se pluribus de sequentibus partibus adstruam esse pollicetur. Interca variis hist. xiarum monumentis declarat, D. *Januarii* sanguinem cum capite in hoc temporum perturbationibus & religionis procellis maxime prodigijs ratione intra Neapolin semper servatum esse, eo quoque exuvijs sancti Martyris admodum fatali bello, quo Sio Dux Beneventanus A. DCOCXVIII, corpus D. *Januarii* in pacis legam pactus Beneventum detulerit. Quod divinum erga *Januarii*

uaris sanguinem privilegium alio prodigio obfignat, ex Actis Ecclesie Neapolitanæ deprompto, e quibus constare scribit, Cardinale Archiepiscopo per idem tempus *Alphonso Carafa*, vitreas ampullas lapsu cujusdam senis sacerdotis projectas & per complures cochleas cujusdam gradus subsilientes cœlesti miraculo non aliter integras mansisse, ac si nullatenus excidissent, neque ullum intercessisset rei periculum. Nec sicco pede præterit ebullitionis antiquitatem, sed eam potius testimoniis ad A. MLXXXVI. retro euntibus corroborare studet, reliquorum autem seculorum usque ad eadem Martyris silentium partim ex ruditate & forsitan etiam deperditis libris excusat, partim ita adjuvat, ut ad cultum *Januarii* frequentissimum & populorum confluxum, sævientis Vesuvii conflagrationes ejus ope repressas, vel a quinto seculo ex Græcorum traditione, plurimum ecclesiarum tam intra Neapolin quam extra conditarum perpetuam devotionem, & numismata cum Sancti imagine per ætates illas Neapoli cusa, magui animi confidentia provocet. Et quo tandem prioris ebullitionis veritatem autoritate majorum suffulciat, prolixè commemorat, cum D. *Severus*, Ecclesie Neapolitanæ Antistes, templo in *Januarii* honorem ante mœnia urbis extructo Martyris corpus e Putealano agro die Dominica Kalendas Maji proxime attingente solemnè pompa inferre voluerit, & multitudo post primum fere ab urbe lapidem non procul a pago Antiguano subsisteret, accidisse, ut mulier sacri cruoris servatrix, quæ in illo habitaverit, ad Severum accesserit, hac mente, ut eidem tam pretiosum pignus offerret. Quo exempto & juxta Martyris ossa, quoad supplicantes reverterentur, deposito, conspectam esse paulo post nescio quam sanguinis motionem & effervescentiam, eoque a Severo rei miraculo obstupescendo cum singulis ossibus collato, innotuisse tandem, capitis congressu sanguinem ebullire, cum Capacio, Summontio, aliis, perhibet, & adeo priorem sanguinis ebullitionem in Severi ætatem rejicit, licet quidem, quibus ille vixerit temporibus, non satis possit definire.

C. XXIII.

p. 148---156.

XXIV.

p. 156---162.

JOANNIS ANTONII VULPII CARMENUM
Libri tres. Ejus item Opuscula soluta oratione scripta,
 Eee 3 *que*

que variis in Voluminibus dispersa ad hoc tempus legebantur. Accessere eruditorum quorundam Virorum, quibuscum ipsi amicitia intercedit, Poemata nonnulla: nec non, JOANNIS ANTONII VULPII, antiquioris, Patricii & Episcopi Novocomensis, ac HIERONYMI, ejus fratris, Carmina, que supersunt.

Patavii, excudebat Josephus Corvinus, 1725, 4.

Alphab. 2.

Servant adhuc Latii Musæ priora vestigia, & quamvis per orbem terrarum digressæ, etiam Italicarum terras, patrium solum, habitant. Illud, cum recentissimis summorum ingeniorum, qui in Italia de optimis litteris bene merentur, exemplis, tum Cl. Joannis Antonii Vulpis virtute ac studio, & hoc, quem indicavimus, libro imprimis, comprobatur. Erectæ & præclaræ indolis hereditas ipsi a studiosissimis harum litterarum majoribus, quos partim ipse commemorat, & nos subinde laudavimus, tradita est. Illam in optimas litteras colendas propagandasque infumpfit; quam laudem etiam cum Cl. Fratribus, Joanne Baptista, & Casetano atque Josepho Vulpis maxime, qui illarum rerum curæ se totos dederunt, pie & humaniter communicat. Prior pars hujus operis tres Carminum Libros complectitur, in quibus tam insigni virtute valet, ut, quanquam in omni genere dicendi non mediocriter versatus sit, tamen imprimis factus ad Poetarum studia, & mirifice a natura ad illum laborem subeundum comparatus esse videatur. Hæc certe subito calore a se adolescente effusa, acri deinde lima perpolita, & ad normam elegantissimorum scriptorum severe exacta esse, ipse in dedicatione operis affirmat.

Quod illum maxime impulit, ut hæc sua colligeret, & hominum doctorum de illis judicium experiretur, cum pigeret illa domi semper contineri, & ex lucubrationibus illis nullum fructum redire ad auctorem. Elegorum studio præcipuo ducitur, quo genere numerorum frequentissime usus est. Vix enim tria Heroica, unicum Jambicum, Elegiis suis interposuit. Si ipsum testem audias, Tibulli Veneres, candorem, incorruptamque Latinitatem potissimum secutus est, neque idcirco Propertii nervos, eruditionem,

rem, peregrinos colores, aut Ovidii copiam ingeniumque adspersus, & optimum quemque sibi ad imitandum proposuit, utque intelligeret, quid tantis conatibus egerit, rem ipsam rectis harum litterarum existimatoribus permittit. Quæ laudes ipsæ cum præcipuæ sint, & summæ, aliud a nobis addi vix potest, quam, ut ipsum soluisse fidem, neque hæc temere affirmasse, neque, quod accidit multis qui sibi optimi videntur, amplius sperasse de rebus p. 7 sub fin. suis, quam illæ ferant, profiteamur. Totus certe ad tenerrimi affectus significationem compositus est, & flere imprimis potest cum gratia insigni: ut non solum a natura vehementer excitari, sed ab ipso etiam solo, quod tot præclara ingenia provocavit & aluit, invitatus ad carmina, & ab omnibus Musis in illo consilio confirmatus esse videatur. Bene cum ipso actum est, quod nulla necessitate rerum suarum, aut temporis advocatus est ad canendum, sed indulgere ingenio potuit, & quæcumque, aut prout visum est, impulit animum ad scribendum. Videtur enim nature impetum secutus, neque ex casu aut fortuna, sed ex animi desiderio materiam carminis elegisse. Namque liberum est ingenium Musarum, quod a suo sensu, & studio non facile deducitur, sed suas opportunitates observat, atque sponte suscepta exsequitur cum contentione. Quorum vero scribendorum necessitas nobis ab aliis imposita est, coacta sunt plerumque, & elumbia, & invita Minerva, murmurante Phœbo, effunduntur. Præterea illud in Cl. *Vulpio* mireris, quod non solum pulchre invenire, sed inventa etiam persequi, & totum argumentum abolvere, atque ita omnes partes implere possit, ut vix videatur, illis, qui de eadem causa scripturi sunt, materiam dicendi reliquisse. Adeo dissimilis est illis, qui, cum ingenio valeant, per omnia vagantur, millia trecenta uno ore effari cupiunt, sed in uno argumento plenius versari & perseverare nesciunt, omnia manca & imperfecta relinquunt. Audias illum, cum *Pholoen*, amores suos, febri laborare accepisset, pro salute puellæ officiosissime supplicare; modo *Promethea*, autorem tantæ pestis accusat, qui postquam ignem Diis surripuit,

— — — *nova febrium*
Terris incubitis coherere

modo

3 sqq.

modo Proserpinam obtestatur, ut parcat crinibus amicæ, quibus ab ipsa succisis, mortis præsentissimum periculum effugere non possit; modo Medicorum inscitiam accusat; mox in se ipsam convertitur, & damnat cytharæ studium, accusatque segnitiam ingenii, quæ ab herbarum studio ipsum avocarit, quas jam amicæ aptissimè adhibere posse videatur; modo ad ipsum Phœbum, familiarissimum sibi numen, cytharæque & medicæ opis potentissimum, confugit; modo, quæ est natura timentium, pessima quæque sibi fingit; modo ad spem certioram se erigit; denique puellis Poetas imprimis commendat, qui non solum numeris & modulis ipsas juvare, sed, cum Phœbi sacra sequuntur, etiam ægrotantibus Phœbum *adversarios* ipsis conciliare possint; Phœbum a Poetis maxime exorari debere, & sine illorum ope puellas sanari non posse docet, ita vatum studia ut magni faciant, monet: hæc omnia tam diligenter exsequitur, ut dicere possis, ipsam omnes officii sui partes studiosissime obiisse. Copulativa particula ET crebrius utitur, interdum etiam, cum cœtera subsequens antecedenti, ejus ope, connectere capit, illam non ab initio sententiæ collocat, sed aliquot vocibus commisis conjungendi postulat, ut in illo:

p. 5.

Adis ut ille frequens, validas ET misceat herbas,

item in hoc:

7.

Suavius ET verno rident in gramine flores,

& alio loco:

31.

Congressus vestros ET sibi queque petet,

in quibus vocula ET voces, *validas, suavior & congressus vestros*, præcedere debere, & si postponatur, naturalis ordo & facilitas, cui in elegia imprimis danda est opera, inverti & perturbari videtur. Quamquam enim Poetis aliquid, nutra orum & aurium causa permittendum est, & sermonis Latini ea est libertas, ut ordo verborum certa lege definiri non possit; vix tamen illud in copulis licere, multi existimant, quæ, tanquam nervi quidam, totius orationis corpus continent & jungunt. Copulam QVE, uti Græcorum TE, semper subungi novimus; copulam ET, cum geminata est, ut in illo Maronis:

— qui

qui fudere certo.

Espremere & laxas sciret dare jussus habinas,
non semper commata inchoare, sed subinde etiam aliquot vocibus commatis novi postponi constat inter omnes: sed ubi vocula ET sola est, & commata conjungit, creditur, illam sub iactura commata connectendi ponendam esse. Neque tamen dissimulari potest, etiam optimos Poetas, atque adeo Virgilium subinde, quamvis rarius, particulam ET, aliquot vocibus novi commatis subjunxisse, quod vel ex Ecl. II, v. 10:

Thylytis ET rapido fessis messoribus aestus,

item ex Æn. III, v. 418:

Puppibus ET lati nauta imposuere coronas,

comprobat, in quibus vocula ET videtur sententiam inchoare debuisse. Tanto certius illa ferri possunt, quæ de Cl. Fulpio monimus, cum & rarius hæc in ejus Carminibus obveniant, & antiquorum auctoritate comprobentur. Hæc de carminibus dixisse sufficiat, quæ antiquitatis ingenium sapiunt, & poni possunt in exemplo. Subjecit illis profana quædam scripta, ut, quod ipse non distinguit, maxime pro Honorarum dignitate ab ipso continuis esse ante excelsi labores facilius cognoscantur. Illa sectione, Andreas Mangerii, Aditi Sinceri Sannazarii, Vitæ, Dissertationem in Lucretianæ, & XV Dedicaciones atque Præfationes complexus est. De quibus, cum jam omnia, ipso teste, in variis antea Libris, ejus cura & sumptu editis, eruditorum suffragiis probata legantur, nostrum judicium non expectat. Extremo etiam pietati in patriam & suos aliquid dandum esse, & frigidas injurias quorundam, quibus Itale successit, non conviciis, sed ipsa vi, & splendore veritatis obtundendas existimavit. Credidit amicorum quorundam pœnate, quæ, nisi ipse obstasset, ferme autotum verocandiam suppressis & oblitiscens essent, Italorum studium, quo in hæc litteras incumbunt, certati monumento indicare: quo consilio Joannis Chavotti, Vicentini; Francisci Zanotti, Bononiensis; Marthæi Burdighali, Patavinæ; Domitii Lazzarini de Mura, Neapolitanæ; & Joannis Anthonii Vulpis, antiquioris, Patricii & Episcopi Novocomensis, Pœnate, quibus vita ejus præmissa est, extraxit Hieronymi Vulpis, Cosmographi suo tempore excellentissimi,

p. 101 sqq.

In Dedicat.

10.

9.

ibid.

257.

284.

307.

319.

325.

p. 363.

tissimi, Joannis Antonii Fratris, Epigrammata nonnulla, in unum fasciculum conjecit.

NIC. HIER. GUNDLINGII, FACTI, LOGICA
seu Ars ratiocinandi genuinis fundamentis superstructa &
a presumptis opinionibus vacua. Editio secunda auctior
& emendatior.

Halz, in officina Rengeriana, 1726, 8.

Pl. 17.

EJUSDEM ETHICA SEU PHILOSOPHIA
moralis. Editio secunda auctior & emendatior.

Halz, in offic. Renger. 1726, 8.

Pl. 14.

INter nobiliores acutioresque nostri ævi philosophos cum jure suo referatur Illustris Autor, nostrum esse ducimus, hæc Logicæ Ethicæque institutiones, quæ primum editæ sunt A. 1713, exhibere orbi literato. Et si enim hic primæ duntaxat lineæ ducuntur, non singula uberiori disputatione excutiuntur, reservata quippe copiosa singularum thesium explicatione scholis privatis, paucis tamen hinc excerptis ex ungue leonem cognoscere nostris licebit lectoribus. Ac Logica quidem, cujus accuratior cognitio in Præfatione commendatur etiam atque etiam tribus absolvitur Libris, quorum *primo* de ideis agitur earumque variis generibus, itemque de ignorantia ejusque causis; *secundo* de propositionibus earumque distinctionibus variis, de primis principiis, de præjudiciis, de definitione ac divisione; *tertio* de methodo cum analytica, tum synthetica, de syllogismo, de arte docendi ac disputandi, de methodo denique aliorum scripta legendi. Exhibetur etiam Historia Logicæ, ultimo singulorum librorum capite per partes breviter & concinne tradita. Loco ultimo adjicitur *Allocutio* satis longa *ad inimicos*, hoc est, & ad Jesuitæ Trevoltienteses & ad antagonistam quendam Halensem hujus Logicæ. Ut nonnihil depromamus ex hac Logica, perspicuitatem sectanti & utilitatem, adeoque a Scholasticorum nugis remotissima, p. 7 negat Celeb. Autor, ideas dari innatas ingenitaque principia. P. 22 sq. dogma
Spi-

Spinoza de unica substantia refellit & exagitat, &, quam turpi ratiocinatione is usus sit ad demonstrandam illam suam sententiam, docet. P. 73 contendit, claritatem seu evidentiam esse criterium veritatis. P. 88 sqq. de primo principio veritatis pluribus agit, & adversarii cujusdam objectionibus satisfacere studet.

Ethica, in cujus Præfatiuncula dicit, se hac in editione plura in meliorem ordinem redegisse, aliqua immutasse, nonnulla detraxisse, quædam addidisse vel clariori ratione exposuisse, *Caput primum est de vita beata, II de voluntate humana, III de variis hominum bonis, IV de ineptis circa summum bonum disputationibus, V de immortalitate animæ, VI de summo bono, VII de Deo, VIII de voluntatis divina expletione, IX de virtute morali, X de temperantia, XI de æquitate, XII de vitio morali, XIII de conscientia, XIV de affectibus, XV & XVI de temperamento corporis & morum, XVII de physiognomia & morum characteribus, XVIII de libertate arbitrii, XIX de mediis recuperandi libertatem, XX de discrimine inter philosophiam Aristotelicam & hanc, XXI denique de dubiis quibusdam resolvendis.* Libet & hinc decerpere nonnulla. Pag. 6 contra eos, qui demonstrationes et philosophia morali ejiciant, *Celeb. Autor ita differit: Utus hic nulla occurrunt figuræ sensiles, quemadmodum in disciplinis mathematicis, tamen modi, quos ipsi mente præcidimus, tam sunt clari atque evidentes, quam numeri, quos certis notulis distinguimus. Quod vero signa numeralia præstant in quantitativibus, id nomina eorumque definitiones accuratæ in moralibus præstabunt.* P. 14 ita definit Bonum: *Bonum est, quod est sine malo.* Addit, bonum esse conditionem sive statum medium inter voluptates & dolores, ac proinde, quicquid nos nimis vivide afficiat viresque nostras nimis propere adaugeat, malum esse. P. 25 sq. animæ immortalitatem naturalem demonstrari posse censet ex ejus immaterialitate. Quod si dicas, mentem ex sua natura immortalem fortasse a Deo destructum iri, ex desiderio infinito animæ humanæ indito concludit, eam haud redigi a Deo in nihilum, cum Deus & natura nihil faciat frustra. P. 31, refutatis Græcorum sapientum opinionibus, Deum statuit esse summum bonum. P. 37 sqq. Raphsonum Anglum, Dei existentiam via causalitatis, quam

vocant, demonstrantem, acriter tuetur contra eum, qui ejus librum in his *Actis* nostris recensuit. *P. 47 sqq.* de origine mali disputat contra Manichæos, eorumque objectionibus eruditissime satisfacit. *P. 51 sqq.* multis refutat Leibnitii doctrinam famosam de harmonia præstabilita. *P. 68* docet, *primam & unicam virtutem* esse, servare proportionem humanæ naturæ congruentem, eamque, quantum in nobis est, ad regulam perficere. Hanc putat merito appellari *Caritatem*. *P. 100* cum Hobbesio *spem* atque *timorem* facit affectus primarios. *P. 121* judicat, eos omni experientia videri destitutos esse, tum propria, tum aliena, qui negant, inter causas diversitatis ingeniorum referendum esse clima, hoc est, diversitatem aeris ac regionis.

JO. JOACH. LANGII, MATHEM. P. P. O.
in regia Fridericiana, Dogma sanioris philosophiæ primarium de immortalitate animæ humanæ, ex ipso nature humane demonstrabili, & evidenter demonstrata &c. Accedunt due Dissertationes historico-criticæ de Therapeutis & Essais &c.

Hamb. & Halæ, apud Jonam Korte, 1725, 4.

Alph. 1.

Clarissimus Autor, celeberrimi Halensium Theologi filius, qui præsentis dissertationis, in Academia Fridericiana separatis temporibus habitas, uno hoc volumine conjunctim typis excubendas curavit, nobilissimam de immortalitate animæ humanæ materiam, cum plerisque viros eruditos nonnisi e sola revelatione illius *animæ* derivare animadvertisset, ex sanioris emendatæque rationis lumine, contra hodiernos impietatis magistros, qui *deisti & Naturalistæ* vocantur, mathematica quadam ratione demonstrandam sumit.

Continentur vero hoc libro quinque dissertationes, in quarum: *prima* ea, quæ ex ipsa mentis humanæ indole naturaque depromi postulant, in *altera* vero aliunde decerpta, proponuntur rationum momenta. *Tertia & quarta* objectionum variarum, quas inter potiores sunt, quæ a *temperamento corporis, & ab ani-*

ma

ma brutorum animantium desumuntur, ex interioribus philosophiz penetralibus petitas confutationes exhibet. *Quinta* denique, p.84-98. eaque ultima, est veluti practica, quæ antecedentium quatuor Dissertationum quasi theoreticarum genuinam applicationem ob oculos ponit, singularemque monstrat, quæ in moralem doctrinam, & Theologiam naturalem ex illo dogmate redundat, utilitatem. Ubi cum primis notari meretur, *existentia Dei* demonstrandæ ex immortalitate animæ humanæ deduci argumentum. 27 & 87. Subnectuntur *duæ præterea dissertationes historico-criticae*, quarum prior de *Therapeutis*, viris olim in Ægypto circa Alexandriam sapientiæ studio deditis, præcipit, qui peculiarem quandam, tametsi hæc pervulgata sententia est, in gente Judaica constituisse sectam negantur, locisque ex Philone atque Josepho excerptis evincitur, eos fuisse philosophos gentiles proselytorum iustar judaizantes. Vindicatur hæc inusitata hypothesis adversus celeberrimi *Heumannii* eruditas objectiones, & contra Frid. Car. Zinckium. 129-139. In *posteriori de Essais*, Palæstinæ ac Syriæ quondam philosophis, ex instituto agitur, iidemque non Judæi, verum gentiles etiam fuisse Therapeutarum more judaizantes, additis rationibus, perhibentur. 140-166.

Quod reliquum est, in præmissis præfamine ipse doctissimus 100. profitetur Autor, se a parente suo, Theologo harum rerum peritissimo, novam hanc opinionem, cum historiam Seculi post Christum natum primi ecclesiasticam tradidisset, accepisse, uberiusque postea excussam publicæ exposuisse luci.

ROBERT OF GLOCESTERS CHRONICLE.

h. e.

ROBERTI GLOCESTRIENSIS CHRONICON, sive historia Angliæ metrica, e MS. Bibliothecæ Harleyanæ transcripta, & nunc primum edita a THOMA HEARNE, M. A.

Volumina II.

Fff 3

Oxoniz

Oxoniz, in Theatro, 1724. 8 maj.

Alph. 4 pl. 8.

CHronicon hoc, quod non nisi imperfectum & frustatim adhuc publice visum est, indefessus antiquitatum patriarum indagator, Cl. Hearnius nunc prima vice integrum e MSS. illustrissimarum bibliothecarum, Harleyanz ac Cottonianaz, descriptum, orbi literato sistit, & quidem novo plane instituto, literis Gothicis, quas Angli *Black letters* vocant, characteribus Saxonice subinde intermixtis, expressum, ut eo magis archetypum referat. In præfatione, per varias digressiones ad paginas usque nonaginta quatuor excurrentes, initio utilitatem hujus operis in studio veteris linguæ Saxonice & antiquitatum Britannicarum Editor commendat. Pag. 50 laudat poesin autoris sui, quam versibus Pythagoræorum comparat, ipsumque Ennium nationis Anglicæ salutat. A pag. 67 usque ad finem in cognomen & patriam, nec non ætatem Roberti inquirat, & illa quidem plane ignorari fatetur, hanc vero cum regno Eduardi I coincidere probat: ipsam postea Chronicon notis perpetuis & variantibus lectionibus continuo adornat. Adjecta quoque sunt additamenta quædam, si non necessaria attamen rariora, e. g. de *mirabilibus Britannia*, ex veteri membrana; *Fundatio Abbatie Glocestriensis*, Autore Wilhelmo Malverne, monasterii illius Abbate, præsertim vero *Glossarium* maximæ utilitatis ad intelligendum scriptum, cum antiqua, tum poetica dictione satis obscurum, quæ omnia *Indice & catalogo operum Hearnianorum* hæctenus impressorum clauduntur. Impensæ, quibus hoc opus, in charta non turpi, caractere nitido, expressum, constitit, a subscriptoribus coactæ sunt, quorum nomina post præfationem ordine alphabeticò enumerantur.

PETER LANGTOFT'S CHRONICLE.

h. e.

PETRI LANGTOFTI CHRONICON
rhythmicum, a morte Cadwaladeri, usque ad finem regni
Eduardi I Regis, illustratum & auctum a Roberto Brun-
nensi,

nenſi, nunc primum editum e MS. bibliothecæ Templi interioris, opera THOMÆ HEARNII M. A.

Volumina II.

Oxonii, e theatro Sheldoniano, 1725, 8 maj.

Alph. 3 pl. 23.

REperiet in hoc libro, eodem planè modo, quo Chronicon *Roberti Glocestriensis* concinnato, omnia alia lector, quam euz in eo quæſiverit. Neque enim *Langtoſti* carmen hic exhibetur, quod Gallice scriptum est; sed *Roberti Manningii*, vulgo *Brunnensis* dicti, barbarâ versio, quæ ipsa, cum omnibus illustrationibus & augmentis suis, vix tertiam partem operis a Cl. Hearnio editi efficit. Reliquum corpus constituunt partim proluxa præfatio, cum viginti appendicibus & longo subscriptorum catalogo paginas 232 implens, partim variæ mantissæ, velut invitæ, quod ajunt, boves in plaustra, huc inductæ, pleræque tamen lectu dignissimæ. Perplacet imprimis copiosum *Glossarium* operi subjunctum, sine quo, vel ab Anglis, hoc Chronicon difficulter intellexeretur.

VICARIA LEODIENSIS,

OR THE HISTORY OF THE CHURCH

of Leedes.

five

HISTORIA ECCLESIAE OPPIDI LEEDES,

in provincia Eboracensi, Autore RADULPHO

THORESBY, Leodiensi.

Londini, apud Joann. Smith, 1724, 8.

Pl. 16½ cum 2 mappis Geogr. & 3 Tabb. æn.

DEScribuntur hoc libello, Viro summe Reverendo *Guiljelmo*, Archiepiscopo Eboracensi, Primati Angliæ & Metropolitanæ, ab Autore dedicatæ, vitæ *Vicariotum*, qui ab A. 1242 usque 1724 Ecclesiæ Leodiensi, vulgo *Leedes*, in parte Septentrionali Angliæ, præfuerunt, quorumque catalogus p. 13 & 14, quasi in tabula, ita propemodum sistitur:

Temp.

<i>Tempora Institutionis.</i>	<i>Vicarii.</i>	<i>Vacat.</i>
1242	Alanus de Shirburn,	per mort.
2 Kal. Sept. 1250	Joh. de Feversham,	— —
2 Kal. Jun. 1281	Galfried de Sponden,	— —
8 Kal. Nov. 1316	Gilbert Gaudibus,	per refuga.
15 Kal. Mart. 1370	Alan. de Berwick,	— —
1 Mart. 1392	Wilh. Mirfeild,	— —
12 Jun. 1394	Joh. Snagtall,	per mort.
29 Nov. 1408	Rob. Paffelow,	— —
	Rob. Newton,	— —
12 Mart. 1418	Wilh. Saxton,	per mort.
20 May 1424	Joh. Herberd,	— —
	Jac. Baguley,	per refuga.
1 Mart. 1430	Thom. Clarell,	per mort.
17 Aug. 1470	Wilh. Evre,	per refuga.
21 Mart. 1482	Johannes Ep. Rossensis.	per refuga.
29 Sept. 1499	Mart. Collyns.	per refuga.
27 Jun. 1500	Rob. Wranwash,	per mort.
9 Aug. 1508	Wilh. Evre,	— —
	Joh. Thompson,	— —
	Jof. Thornton,	per refuga.
26 Octob. 1556	Chr. Bradley,	per mort.
22 Aug. 1559	Alex. Fafcet,	per mort.
18 Dec. 1590.	Rob. Cooke,	per mort.
17 Jan. 1614 }	Alex. Cooke,	per mort.
19 Dec. 1615 }		
4 Jul. 1632	Heur. Robinfon,	per refuga.
Apr. 1646	Petrus Saxton,	per mort.
1652	Wilh. Styles,	per mort.
21 May 1661	Joh. Lake, Episc. Cicestrenf.	p. ceflion.
5 Nov. 1663	Marma Cooke,	per refuga.
2 Aug. 1677	Johannes Milner,	p. abdicat.
Aug. 1690	Joh. Killingbeck,	per mort.
6 Mart. 1715	Josephus Cookfon,	— —

Sed

Sed fallitur, quicumque omnium horum Vicariorum vitas accurate enarratas in hoc opusculo quaerit, plerumque plane omiffa, alia leviter tantum delibata, multa vero aliena & ad rem, quae agitur, parum facientia, hinc & illinc inferta sunt.

Corollidis loco adjiciuntur quaedam probationes & documenta, inter quae eminet *Johannis Thoresby*, Archiepiscopi quondam Eboracensis, A. D. 1373 fatis functi, quam, fortasse ob similitudinem nominis, diligentius, quam reliqua, Autor recenset, *Expositio Decalogi, Symboli Apostolici & Orationis dominicae*. Addito tandem brevi *Glossario & Indiculo* fatis perfunctorio, rivi clauduntur.

L. JO. CONRADI SCHWARTZ, P.P. MONUMENTA Ingeniorum hujus & superioris memoriae, varii argumenti

Coburgi, 1719, sequ. 8.

Alph. 1 pl. 8.

CL. Autor hoc libello tantum ea complecti voluit, quae ab aliis nondum vel edita erant vel cogitata. Ita fit, ut nunc primum ex autographis prodeant in lucem epistolae Jo. Gerhardi, Justi Feurbornii, Phil. Melanchthonis, Frid. Balduini, Mich. Ludovici, Jo. Hilperti, Martini Zeileri, J. G. Styrzelii. Nova autem inventa hic proponuntur vel philologica vel theologica. Ad Philologiam pertinent cogitata de furto per lancem & licium concepto, emendationes Siculi Flacci, Diogenis Laertii, Athenagorae, Ciceronis, Tibulli, Propertii, Petronii, observationes quaedam Geographiae veteris, ellipses Graecae linguae Lamberto Bosio non animadvertente, explicatio tabulae XLVIII Tomi I Antiquitatum figuris illustratarum a Montfauconio, explanationes aenigmatum quorundam Symposii, vindictae filii Novi Testamenti, natura particulae *ως* & particularum quarundam linguae Latinae, origo emblematum, nominis *ἰδουισμοῦ*, opinionis cujusdam de spectris, ac de epilepsia Mohammedis, itemque proverbii *oleum & operam perdidit*, supplementa praeciputionis de periodis, supplē-

Ggg

men-

menta Theſauri Linguz Græcz ab Henrico Stephano edni, & Lexici Syriaci Gutbiriani. Ad Philoſophiam pertinent cogitata de Philoſophia orientali, de montibus providentiæ divinæ teſtibus, de inſtitutione morali a Poetis non petenda, demonſtrationes Dei Abrahamicæ & ex folio betullæ. Ad Theologorum fines magis pertinent interpretationes *Matt. XI, 12, 1 Cor. XI, 20, 21, 22, 2 Cor. VIII, 16-24*; item vindiciæ autoritatis Moſis, ſtudium Bibliorum ante Lutherum, ſignificatio nominis *τῆλε* & confutatio linguz univerſalis Apoſtolorum. Admiſcentur etiam quædam de Poireto, Bazlio, aliis.

SOME OBSERVATIONS ON THE SEVERAL
Methods of Lithotomy.

h. e.

OBSERVATIONES CIRCA DIVERSAS
*methodos Lithomiæ, in Epiftola ad D. JOHANNEM
LANE exhibitæ a SAMUELE PYE, Chirurgo
Bristolienſi.*

Londini, apud W. & J. Innyſ, 1724. 4.

Plag. 3½ cum. fig. 2n. Tab. 3.

QUatuor hætenus notæ fuerunt methodi, quibus *vesicæ* calculus ex adultis pariter ac junioribus extrahi ſuit ſolitus, methodus ſcilicet majoris & minoris apparatus, Franco-nica, & Fratris Jacobi; quæ in eo a ſe invicem differunt, quod incifio modo in perinæo, modo in regione inguinali fiat. Primus, qui in inguine pone commiſſuram offium pubis abdomen perforare docuit, fuit Franciſcus Rouſſetus, quæ methodus jam in Anglia alteri præfertur, a Johanne Douglas introducta, nec ſine ſucceſſu a Lithotomis famigeratis, Cheſeldeno, Dobyſo, Bambero aliisque hætenus exercita. Cum autem operatio hæc periculo plena ſit, quocunq; modo extrahatur calculus, non ſemper uni eidemque methodo inhzrendum,

dum, sed alterutram ex pristinis eligendam esse, tradit Autor in hisce Observationibus. Hinc monet Chirurgo, ut ne sine delectu corporis & temperiei peculiaris sectionem moliantur. Sic refert, in viro, vesicæ calculo mortuo, abcessum in hypogastrio, qui tumore insigni se manifestaverat, duosque calculos, quorum minor in scirrhoso & valde contracto sphinctere hæserat, item in mulieris vesica triginta tres calculos diversæ magnitudinis repertos fuisse, quos non nisi inciso perinzo eximi potuisse existimat. Imo asseverat, ex viginti quinque ægrotis, quos juxta veterem methodum a calculis liberaverat, non nisi quinque satis cessisse, concurrentibus aliis circumstantiis, quæ prænosci non poterant, dum vel calculus rugis crassæ & scirrhosæ vesicæ nimis impactus ex illis expediri non potuit, vel sabulosa materia quotidie in magna copia ex renibus ad vesicam protrusa vulneris consolidationem impedivit, & fistulam generavit. Extraxit aliquando Noster calculum in juvene, facta in inguine apertura, in cujus cadavere tumorem amplum in duplicatura peritonæi a fundo vesicæ supra ureterem dextrum protensum atque saniem in cavitatem vesicæ fundentem detexit, in quo casu existimat, dum vulnus a media vesicæ parte ad os pubis usque fecit, digitum immissum forsitan vesicam a peritonæo separasse, & abcessui ansam præbuisse. Consultius igitur esse autumat, si culter ab osse pubis versus superiora adigatur, ut symptoma tale præcaveatur, quod alio tempore successu non caruit. In additis figuris præter calculos diversæ magnitudinis & figuræ ex vesica extractos systema vasorum urinariorum pueri calculosi exhibet, ubi res dexter cellulas a calculis & cretacea materia formatas monstrat, sinister vero totus consumptus, ureter ejusdem lateris insolite amplitudinis, & cervix vesicæ a calculo enormiter dilatata conspicitur.

ÉLOGIUM JO. ANDR. DANZII.

DOluit nuper, & adhuc dolet Jenensis Academia obitum celeberrimi Danzii sui, de Orientali literatura, si quis alius, præ-

clare meriti. Natus is fuit A. MDCLIV Kal. Febr. Sundhufz, (vicus est prope Gotham) patre *Sebastiano*, prædii, quod ibidem est, & vulgo dicitur *der freye Siedelhof*, cohærede, ac matre *Anna Magdalena*, e gente *Gnügenia*. Literarum tirocinia posuit in ludo Fridericirodano, in agro Gothano, institutione usus *Jo. Mich. Salzmanni*. Hinc in Illustre Gymn. Gothanum deductus, egregia indolis suæ ingeniique documenta dedit, totumque se in disciplinam tradidit *Andr. Reyberi*. A. MDCLXXIII ad Vitembergensem abiit Academiam, ibidemque celeberrimos Viros, *Pascham, Donatum, Kirchmaierum, Schurzleischiumque*, & quod ad Orientis literas, quibus jam tum maxime capiebatur, attinet, *Hilligerum, Sennertum, & Dassovium*, ex Theologis denique *Callevium, Meisnerum, Pomarium, & Waltherum*, quanta fieri potuit, contentione maxima audivit. Quam quidem diligentiam non poterant non consequi debita præmia, quæ ipsi titulo ac dignitate Magistri Philosophiæ a *Nic. Bened. Pascha* A. MDCLXXVI decernebantur. Intelligebat autem, se singulari quadam cœlestis sapientiæ vi ad litteras Orientales excolendas trahi. Hamburgum igitur profectus, Cel. *Esdræ Edzardum* adiit, simulque opera usus est *Dav. Hieronymi*, Judæi conversi, qui in difficillimo libro Cabbalistico *Sohar* viam monstravit. Usus quoque est alio quodam Judæo Lusitano *Jacobo Fidanqueo*. Cum Vitembergam deinde rediret, *Jo. Benedictum Carpozovium* sibi Lipsiæ conciliavit. In ipsa autem Vitembergensi Academia brevi tempore moratus est, cœpitque alios ipse Orientales literas docere, ita quidem, ut discipulorum commodis egregie consulere, nec exiguam sibi pareret existimationem. Postea Jenam venit A. MDCLXXX ac commendatus a Sereniss. Principe Gothano FRIDERICO, suisque virtutibus ornatus, omnium voluntates in se propensas expertus est, adscriptus quoque Ordini Philosophorum. Non cessavit autem Theologos audire, *Bechmannum* maxime, & *Gatziium*. Ut modum Gemaricum disputandi addisceret, *E. C. Zarvossi*, Judæi conversi, præceptione usus est. Ita rebus adhuc feliciter gestis, A. MDCLXXXIII migravit ad externos. Ac splendida profecto fuit, quam suscepit, peregrinatio. Belgium pri-

mum

num perustravit. Hic *Spanhemios*, *Hulfos*, *Moynios*, *Gronovios*, *Gravios*, *Leusdenios*, *Wisfos*, *Leydeckeros*, salutavit. Amstelodami etiam nactus est eximium doctorem linguæ Persicæ, *Angelum de la Brosse*, gente Gallum, ac quondam Ordini Carmelitarum adscriptum, qui per septendecim annos in Persia functus fuerat Missionarii Apostolici munere. Frequentissime adiit quoque celeberrimos Judæos, *Josephum Athiam*, & *David. de Pina*. Anno sequente ad Britannos trajecit. Londini cum versaretur, rogatus est a senioribus ecclesiæ Germanicæ, ut Gerharδο Martini, qui fracto crure suas ipse partes implere non poterat, in concionando opitularetur; id quod non sine laude & feliciter præstitit. In Oxoniensi autem Academia ab incomparabilis Viri *Ed. Pocockii* ore pependit, linguæque Arabicæ interiores rationes percepit. Familiariter quoque usus est *Ed. Bernbarдо*, atque Judæo celebri, *If. Abendana*. Cantabrigiæ *Rad. Cudworthum*, *Henr. Morum*, *Jo. Spencerum*, *If. Newtonum*, *Edm. Castellum*, sectatus est. Cum audiret, Londini degere Arabem quendam, Damasci natum, statim ad eum se contulit, ut eo duce ac magistro omnes Arabicæ linguæ recessus pervestigaret, rectamque pronuntiandi rationem disceret. Ubi ad Belgas rediit, non solum *Jac. Triglandio* in Rabbinicis commentationibus sedulo adfuit, sed dignus etiam judicatus est, cui in Academia Lugdunensi provincia orientales literas publicè docendi traderetur. Ille autem, relicto Lugdano, pervenit Franequeram, & Grœningam, ac salutavit passim eruditissimos Viros *Rhenferdios*, *Vitringas*, *Wayenios*, *Perizonios*, *Braunios*, *Marchios*, aliosque. Tandem in Germaniam reversus, paulisper substitit, ac Hamburgi invitatus fuit ad concionem sacram habendam, eligendus, si voluissent fata, ad munus Diaconi in æde D. Nicolai. Helmstadii *Calixtos*, *Meieros*, & *Burmannos* salutavit. Postremo Jenæ suæ redditus, Sereniss. Nutritiorum clementia Professionem LL. OO. extraordinariam nactus est, posteaque in B. *Frischbrantii* locum successit. Anno vero MDCCX Theologiam quoque extra ordinem docere iussus est, ornatus ideo Doctoria Theologi axioma, ac paullo post in ipsum Theologorum ordinem adscitus fuit. Singula munia præclare obiit, ita quidem, ut

& multum commodi ad auditeres, multum ornamenti ad Academiam, multum gloriæ ad eum ipsum redundaret. Ne quid prætereamus, A. MDCXCIII in matrimonium duxit nobilissimam Virginem, *Annam Hedwigam, Gabr. Lutheri, Confiliarii Aulici Berolinensis, filiam, sed nullos ex ea liberos procreavit.* Bibliothecam instruxit excellentem, variisque MSS. Orientalibus ornata. Moribus fuit probissimis, & ad frugalitatem æque, ac severitatem compositis. Obiit tandem Vir Cl. d. XX Decembr. A. MDCCXXVII, fidem in Deum & Christum Salvatorempie flatus. Scripta ejus non tam numero multa, quam doctrina sunt egregia: *Nucifrangibulum Ebr. lingua; Aditus Syria reclusus; Litterator Ebræo-Chaldeus; Interpres Ebræo-Chaldeus; Rabbinismus enucleatus; Compendium Grammat. Ebr. Chald.; Paradigmata Nominum & Verborum; Davidis in Ammonitas devictos mitigata crudelitas; Sinceritas Scriptura V. T.; Inauguratio Christi ad docendum; &c.* Tacemus Disputationes, & Programmata. Ac de Disputationibus monemus, nonnullas Theatro Theologico-Philologico Amstelodamensi insertas esse, licet id B. Autori minus placuerit. Monemus etiam, varia scripta in scrinio ejus relicta esse, & inter hæc *Commentarium in Mattheum, & alios quosdam V. & N. T. libros, observatis ubique Ebræorum antiquitatibus. Optandumque foret, ut ea propediem adhibita cura in lucem prodeant.*

ELOGIUM DAVIDIS NERRETERI.

Natus est Norimbergæ anno Christi MDCLXIX die 8 Febr. patre *Petro Nerretero, Seniore Civium (Genantor)* matre vero *Anna Maria Buggella.* Prima studiorum rudimenta posuit in Schola patria Laurentina, post ad Gymnasium proventus, ubi magnam de se spem excitavit. Altdorsium petiit A. MDCLXIX, Philosophiæ & Theologiæ operam sedulam navans, Stürmioque præcipue familiariter utens; quo factum, ut post breve tempus a Sigismundo Betulio Poeta Laureatus, membrum item Societatis Pognicensis sub nomine *Philemontis,* renunciaretur. Altdorsio Regiomontum abiit, Theologiæ studium sub Dreiero, Zeidlere &

& Grablo continuaturus, ubi A. MDCLXXII summos in Philosophia honores nactus, dissertationem publicam *de origine fontium* defendit. Inde non sine periculo in Sueciam navigavit, & Holmiz pariter & Upsaliz, quz notatu digna sunt, Iultratis, Loccenii præcipue & Schefferi commercio delectatus est, qui ipsi varia Laponica & alia notatu digna, una cum Bibliothecis publicis & privatis, ostenderunt. Præcipue autem delectatus est inspectione Codicis argentei, qui Evangelia lingua Gothica complectitur, & ab Ulphila conversus fuisse vulgo creditur. Ex Suecia Narvam perrexit, & Johannopolim (*Ivanogorod*) ubi ad ritus Ecclesiz Græcæ pernoscendos animum applicuit, ipsam quoque Moscuam hac de causa in comitatu Legati Suecici aditurus, nisi litteris parentum revocatus fuisset, quorum voluntati non parere religioni sibi duxit. Patræ igitur redditus, Altdorsium adiit, scholas suas juvenibus aperuit, & familiaritate Virorum doctorum ibidem degentium delectatus est. Postea a Sturmio & Wülfero commendatus est *Benedicto Bockio*, Superintendenti Generali & Concionatori Aulico Principis Oettingensis, ut A. MDCLXXVII Dominica prima Adventus Diaconus Aulicus Oettingæ constitueretur. Anno sequenti conjugem duxit *Dorotheam Felicitatem*, landati Bockii filiam, cui pridie illius diei, quam in domum Parentis primum ingressus est, species illius per somnium visa est. Suscepit vero ex illa conjugē, cum qua per XLVIII annos suavissime & sine querela vixit, liberos XIV, ex quibus filii duo, filiz vero quatuor superstites fuerunt. Ex filiis major natus *Jacobus Bernardus Benedictus*, Ser. Regis Borussiae Consiliarius Aulicus, Berolini degit: minor *Joannes David*, Pastor Casburgensis & Suinensis in insula Usedomensi gregem Christi procurat. A. MDCLXXXI Oettingæ Diaconus urbis, post biennium Consistorii Assessor, & A. MDCLXXXVIII Superintendens Specialis & Consistorialis in *Kloster - Kirchheim* constitutus est, & quidem eo ipso tempore, quo Fenquierius Gallorum Dux cum copiis per totam Franconiam & Sueviam vagabatur. Igitur Noster conjugem cum liberis a se dimittere, & solus varios hostium insultus perferre cogebatur. Accidit autem, bello

bello durante, ut Senatus Norimbergensis Princeps, Justus Christophorus Kres a Kressenstein, qui ipsum patriæ restituere cupiebat, ipsi Diaconi munus ad ædem S. Spiritus offerret, & licet contra omnem rationem videretur spreto munere summo ad dignitatem exiguam adspirare, is tamen ab Aula Principis sui dimissus Norimbergam petiit. Anno autem exacto ad ædem D. Laurentii & post breve tempus ad munus Pastoris Wehrdæ promotus est. Ibi tempus, quod a laboribus publicis vacuum erat, studiis litterarum impendit, & germanico sermone plura volumina edidit, scilicet *Hodegum ad felicitatem temporalem & æternam* (Wegweiser zur zeitlichen und ewigen Glückseligkeit) *Historiam universalem* usque ad natum Christum ad Weigeli Chalcographi *Delicias imaginum* (Bilder - Lust) porro *Templum Judaicum & Gentile, Moscheam Mohammedanam*, cui subjecta est versio Alcorani Germanica e Gallica Ryerii expressa, *Theatrum Ecclesie Christiane militantis, sed nunquam vincenda*. Quod opus postremum quum Friderico I Regi Borussie dedicasset, & conjunctionem Ecclesiarum sejunctarum pollicitus esset, factum est, ut, mortuo Gunthero Heilero, Superintendente Pomeranizæ ulterioris Generali, A. MDCCIX in locum illius sufficeretur. Stargardiam igitur, Norimberga relicta, petiit & munus cum laude gessit, & Ecclesias visitando egregiam Pomeranizæ operam navavit. Exigua quedam opuscula, usu publico id requirente, conscripsit, nempe *Scholam Catecheticaam аѵредиданскую*, (*Selbst - lehrende Catechismus - Schule*) & *Necessariam Ecclesiarum Christi conjunctionem*, quæ consilia henotica ad conciliationem Ecclesie Lutheranzæ & Reformatæ subministrat. Scripsit quoque *de factis Ecclesie Græcæ*, quod opus ad umbilicum equidem perductum, nondum tamen editum est. In sacra præterea poësi vires periclitatus est, sic, ut inter Hymnæocos non omnino nullus ipsi locus concedendus sit. Tandem senio & morbo confectus obiit d. 5 Julii clō Iō c c x x v i, hora VI vespertina, ætatis A. LXXVII mensibus fere V. Elatus est sine pompa, ut præceperat, in templo Mariano humatus, sermonem parentalem habente *Zieroldo*, vitam autem in Programmate vernaculo enarrante *Schettgenio*.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quae Lipsiae publicantur,
SUPPLEMENTA.

Tom. IX. Sect. X.

DE VITA ET REBUS GESTIS SERENISS.
Principis Mariae, Sotorum Reginae, Franciae Dotariae, quae
scriptis tradidere Autores septendecim; ad optime fidei
codices recensita. a SAMUELE JEBB.

Tom. II.

Londini, impensis Jac. Woodman & Dav. Lyon, 1725, fol.

Alph. 14 pl. 18 cum Leone Mariae & Genealogia
Regum Scotiae aeri incisa.

ET si gratiam novitatis prope exiisse videatur hic liber, ne tamen indictum relinqueremus, tum materiae gravitas (anceps enim etiamnum est quaestio, reane Maria Scotiae Regina fuerit criminum, quorum accusata est, an innocens) tum illud suadet, quod ille in paucorum manus, factum extra Angliam, pervenerit, quippe subscriptionis lege editus. Et quamvis Cl. Editor magis ad tuendum Regnam, quam ad accusandum pronus videatur, ut tamen de veritate eo liquidius constet, utriusque Partis scripta exhibet, in quibus digerendis ita versatur, ut Tomo I primum ea, quae titulum spectant sive jus Reginae ad Regnum capessendum, deinde rerum in Scotia in minori ejus aetate, cum Regni administratio penes Regentem esset, gestarum historiam, tertio criminatioes & argumenta eorum, qui eam adulterii ream & parricidii consciam fuisse, probare contendunt, denique scripta, quae hujus generis calumnias absterguat & Mariae innocentiam defendant; Tomo vero II illorum scripta ex-

H h h

hibeat,

hibeat, qui vel de vita Reginz speciatim, vel de ejus morte & doloribus commentati sunt.

Habes itaque Tomo Primo I *Davidis Chambre*, Scoti, in curia Parlamenti Edinburgensis Consilarii, libellum *Discours de la legitime Succession des Femmes aux Possessions de leurs Parents, & du Gouvernement des Princesses aux Empires & Royumes*, ejus operi paulo majori & parum obvio, qui sub titulo: *Histoire abrégée de tous les Rois de France, Angleterre & d'Ecosse*, Paris. 1569. 3 prostat, subjunctum. Nimirum jam antea nonnulli, qui ægre ferebant, sub Maria, Pontifici & Concilio Tridentino nimis addicta, Reformationem in Scotia lente procedere, partim, ut Jo. Knoxius, id agebant, ut foeminarum in Republ. auctoritatem improbarent, quippe naturæ legi & ipsi divinæ constitutioni contrariam, partim cum Jo. Haleſio, qui tamen ideo ab ipsa Elisabetha in vincula conjectus est, Mariam alierigenam & hereditatis in Anglia potiundæ incspacem asseriebant. Quorum adeo Autor hic argumenta collegit, non plane omiſſis, quæ contra Knoxium Jo. Ailmerus Episc. Londin. & contra illum pariter ac Haleſium Morganus Philipps, Anglus, sed tum ob religionem Duaci exul, ediderant. Sequitur, qui in defendenda Maria totus est, *Jo. Leslaus*, Episc. Rossensis & ipsius ad Elisabetham tunc temporis Legatus, II *de titulo & jure Ser. Principis Mariae Scotorum Reginae*, quo Regni Angliæ successionem sibi jure vindicat, cum Parænesi ad Anglos & Scotos; item III *de illustrium foeminarum in Republ. administranda & ferendis legibus auctoritate*. Quibus Noster IV ex ejusdem *Leslai de origine, moribus & rebus gestis Scotorum* Libris X. ultimum, quo Mariæ suæ ad reditum usque e Gallia historiam complexus est, adjungendum putavit; quem Autorem dum non dissimulat portenta nonnunquam immiscuisse, notat prodigiorum feracissimam esse Scotorum historiam, vel ipso teste Hectore Boethio. Succedit V virulentus ille libellus *Detectio Mariæ Reginae Scotorum*, seu, ut porro habet titulus, *de Mariæ Scot. Reg. totaque ejus contra Regem conjuratione, facta cum Botbuello adulterio, nefaria in maritum crudelitate & rabie, horrendo insuper & deterrimo ejus parricidio, plena & tragica plane historia*, una cum addita *Actione contra Mariam*,

*inquaream & consciam esse eam hujus parricidii, necessariis argumentis evincitur, ut & Litteris Reginae ad Bothwellum scriptis. Qui liber, circa A. 1571 editus, etiam nec Autorem, nec locum, aut annum impressionis praeferat, haud dubie tamen a Georgio Buchanano, jussu Moraviae Comitis, conscriptus est, qui tamen nec Scoticam nec Gallicam versionem ipse concinnasse videtur. Ceterum Noster contra Restitutorem Thuani, quisquis ille fuerit, Addit. ad T. III p. 582, luculenter probat, Buchananum utique morti vicinam feriam poenitentiam egisse, quod praeter Camdenum & Stradam testatus fuerit David Buchananus, qui lecto moribundi olim adstitit. Etenim cum anno statim sequenti 1572 versio ejus Gallica, ab Advocato quodam Pictaviensi adornata, prodidisset, sub titulo: *Histoire Tragique de Marie Roynne d'Ecosse*, cui varia monumenta alia Reginae probrosa accessere, Noster haec quoque omnia sexto loco dedit. Sed & antidota mox subjunxit, nempe VII *Oberti Barneskapoli*, seu potius *Roberti Turnerii, Mariae Stuartae Reg. Scot. innocentiae a caede Darleana vindictas*, per modum Epistolae ad Amicum in Germania commorantem, qui Buchanani autoritate motus haud infonstem crediderit Reginae, scriptas & Col. 1627 impressas, quae plus in nigro quam in rubro, ipsam nempe summam totius vitae, quam in primis suae juventutis annis exegerat Regina, omnis scilicet culpae vacua, continent. Claudunt hunc Tomum duo libelli Gallici *divinimus* editi, similis fere argumenti, quorum alter VIII, editus 1572, inscribitur: *L'Innocence de la tres illustre, tres chaste & debonnaire Princeesse Madame Marie Roynne d'Ecosse*; alter IX Anglicis 1571 & Gallice 1572 editus: *Discours contre les Conspirations pretendues estre faites sur l'Etat d'Angleterre*; atque ille quidem calumnias Buchanani diluit, Darleanam caedem a Moravio Comite promotam, & Darleum juxta patrias leges morti fuisse obnoxium, quod subditus Reginae suam violasset & fidem ejus Confiliarium occidisset, ad nuptias porro cum Bothvellio contrahendas etiam invitam impulisse Moravium, nec in eas tamen prius illam consensisse, quam ipse fuisset a suspitione caedis judicium sententia absolutus, literas vero Reginae ad Bothvellium fictas esse & supposititias probat; hic vero Mariam a conjurationibus Reginae & Regno Angliae intentatis absolvit.*

In II Tomo agmen ducit X lepidissima illa *Georgii Conai, Scoti, Vita Mariae Stuartae, Scotiae Reginae, Dotariae Galliae, Angliae & Hiberniae Haereditis*, quae & Romae & Würceburgi 1624 edita videtur. Succeedunt XI *Nicolai Causini* e S. J. liber in curia Romana editus: *L'Histoire de l'incomparable Reyne Marie Stuart*; & XII *Famiani Stradae*, ejusdem ordinis, *de Mariae Scotorum Reginae vita & morte* quaedam ex ejus Historia Belgica excerpta. XIII *Remoaldi Scoti Summarium Rationum*, quibus Cancellarius Angliae & Prolocutor Puckeringius Elifabethae Angliae Reginae persuaserunt occidendam esse Ser. Principem Mariam Stuartam Scotiae Reginae, cum responsionibus Reginae Angliae & sententia mortis, supplicio & morte Reginae Scotiae & confutationibus eorum, quae ei obiecta sunt. Liber hic, quo maxime exaggeratur crudelitas Elifabethae & in eam retorquentur crimina Mariae obiecta, prodit primum 1588, addito etiam tractatu de supplicio & morte Mariae, qui jam anno praecedenti prodierat, rursusque excusus est Col. 1627. Non minus Elifabethae parcat *Adamus Blacvodeus*, Scotus, qui in famulitium olim Mariae adscitus, ejusdem beneficio ad Senatorii ordinis in Curia Pictonum praesidiali dignitatem evectus fuit, Vir eruditus & eloquens, nec rerum, quae a Maria gestae sunt, ignarus, qui dedit librum XIV: *Martyr de Marie Stuart*, A. 1587, 1588 & 1589 impressum, sed ab autore revifum ac emendatum, atque ita post ejus fata inter cetera ejus opera recusum Paris. 1644, quam editionem Noster secutus est. Sed majorem hic Autor fidem invenisset, nisi fervidioris animi impetu Elifabetham tam virulento infectatus fuisset calamo, ut falsissima illa de Henrici VIII & Annae Boulenae incestuosis amoribus historiae suae inferere non dubitaverit. Hunc excipit XV *Antonii de Herrera*, Philippi II Hispan. Regis Historiographi, liber Hispanicus: *Historia de lo sucedido en Escocia y Inglaterra en quarenta y quatro años que vivio Maria Estuarda Reyna de Escocia*, Madriti 1589 editus. Huc porro Noster XVI transcribendam putavit e *Michaelis de Castelnau* Commentariis historicis, opera *Johannis le Laboureur* illustratis, eam partem, in qua Autor res Mariae Scotiae descripsit, quippe quam e Francia in Scotiam reducem comitatus est & consiliis juvit,

javit, de concilianda etiam cum ea Elisabetha sæpe multumque sollicitus. Sequitur denique XVII incerti Autoris opusculum: *la Mort de la Reyne d'Ecosse*, A. 1589 proditum; quod rem omnem, quo pacto se haberet, enarrat: ea autem, Noster addit, se gessit Regina jamjam moritura constantia & fortitudine, ea tranquillitate & patientia, ut humanos omnes casus virtute esse inferiores, exemplo suo satis evicerit. Accessit etiam ultimo loco Oratio funebris, quam in solennibus Reginz exequiis, Lutetiz habitis, Gallico sermone recitavit *Renaldus de Beaulne*, A. 1588 in lucem editam. Ceterum brevi sperare jubet Cl. Editor *Jo. Andersoni* vitam Mariæ, quam ut e tenebris erueret, neque impensis neque labori pepercisse Autorem testatur; an verò hæc eadem sit, quæ eodem A. 1725, quo nostrum hoc opus, sub titulo: *The History of the Life and Reign of Mary Q. of Scots &c.* Londini in 8 maj. prodiit, non addito Autoris nomine, nos quidem asseverare non possumus. Sub finem etiam Præfationis Tomo II præmissæ eorum sententiam examinat Cl. Editor, qui Mariam pridie antequam securi percuteretur, supremis tabulis cavisse ajunt, ne ad filium Principem; si falsam, quam imbibisset, hæreseos persuasionem non exuisset, Anglici Regni hereditas perveniret, sed pertineret potius ad Philippum II. Hispaniarum Regem; id quod Noster veritati minime consentaneum esse, gravibus argumentis evincit.

JACOBI ELSNER OBSERVATIONES SACRÆ
in Libris Novi Fœderis, quibus plura illorum Librorum loca ex Autoribus potissimum Græcis & antiquitate exponuntur & illustrantur.

Tomus II,

Epistolas Apostolorum & Apocalypsin complexus.

Trajecti ad Rhenum, apud Jacobum van Poolsum; 1728, 8.

Alph. 2½.

IN altero hoc Tomo sacrarum Observationum non dubitavit Cl. Autor p. 30 statim admonere, *ad Rom. cap. VI, 2, ἀπεθάνομεν*

H h h 3

μει)

μεν) licet splendide & Apostoli fere verbis loqui audias Philosophos, non tamen eandem illorum verbis vim sensuque subesse, neque gentibus, Christi gratia deslitutis, veri nominis virtutem adscribendam. Sic p. 39, ad C. VII, 15, δ μωσῶ τῆτο πο.ω.) *Videntur, inquit, eadem fer: verba tribuere hominibus profani; sed ingens discrimen est.* Et p. 41: *Hominis interioris meminit etiam Plato; at sensu plurimum ab Apostoli mente diverso.* Eodem modo ait Nolter in præfatione, *similia esse dixi Autorum loca, quia verba similia sunt, & res suo modo similis apparebat: ceterum valeant, quantumcumque apud cordatos, Dei que metuentes valere possunt.* Pertinet igitur etiam eo, quod sequitur p. 55, ad Cap. XII, 1, θυσίαν ἀγίων) *Perphyrium ab ipso Apostolo accepisse videri, quæ habet de interna & externa puritate viri divini, Lib. 2 §. 45 de abstin. anim.* Porphyrius enim Origenem senem Alexandriæ audierat, cum eoque familiaritas illi admodum adolescenti intercesserat, si Vincentio Lirinensi & Eusebio credimus, qui verba Porphyrii ipsius producant. Porro si libros nostros is ideo legit, ut fidem divinorum oraculorum falsam & incertam redderet, tandemque varix scientix tumore inflatus, a Christianis resiliit, recte ostendit Augustinus de Civ. Dei, 10, 9, 10, 23, 26, 27, 28, eum sordidas has purgationes ne videri quidem accepisse ab ipso Apostolo. Sed strictius tangemus talia. C. XIV, 15, p. 62, 63, μὴ ἀπόλλυε) *Remonstrantes alii que, inquit, intelligunt de aeterna pernitie: imprudenter omnino, ex hoc quidem loco. Nonne enim id foret leve profecto peccatum? 1 Cor. III, 15, αἷς δια Πυρός.)* De sententia Patrum citatur Huetius in Origeniana, Lib. 2 qu. 7. Sed tangitur hic locus aliquoties qu. undecima. Ipse Origenes Homilia 16. in Jeremiam f. 155 vocat τόπον δυσδιήγητον. C. V, 12, τί γάρ μοι, καὶ τὰς ἕξω κείνων;) Cl. Clericus putabat, abire hæc a phrasi recepta, τί μοι καί σοι; inter duas scilicet personas. Nam & Arriani Epictetus Lib. 1 c. 22. bis dixit, τί μοι καὶ ἀντῶ; inter personam autem & rem, τί σοι καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις, quid tibi & rebus alienis? Idem p. 316. Hic acquiescet Clericus. Nam & Paulus junxit personam & rem. Loca vero Maximi Tyrii & Tatiani ad hoc genus dictionis non referuntur. C. VII, 14, νῦν δὲ ἀγίαι ἐστίν.) Nihil hic ait doceri de fan-

ctita-

ditate infantum: ἄγιος enim h. l. significare, non impurus; pro-
 pter vinculum natura enim amandi & curandi sunt. Dissenti-
 unt a Nostro hic Lightfoot f. 899, Forbel. 519, Coccejus f. 653,
 Schlichting f. 30, Beza p. 189. C. X, 21, ποτήριον Κυαίς) Utique
 non crediderunt pagani, se cum sacrificiis comedere substantiam
 atque corpora dæmonum. Id enim esset plusquam-Capernaui-
 cum. Nemini erudito itaque hoc temere tribuendum. Statue-
 bant autem, dæmonia conjungere se ultro cum sacrificiis atque
 unire: atque hinc consequi, ut qui participes essent crateris &
 mensæ dæmoniorum, similiter jungantur cum substantia dæ-
 moniorum, per illam unionem antecedentem. De Serapide ergo
 cum sacrificiis per os ingesto, aut quod homines dæmonas devo-
 rassent eruentis faucibus, nemo intelliget verba Firmici. Jambli-
 chi mens est: etiam terrena non esse expertia communionis deo-
 rum, & ipsam materiam, si sit perfecta, & bona, & Deo similis,
 accepisse portionem quandam divinam, quæ ad deos suscipien-
 dos sufficiat. Sect. V §. 23. Hinc disciplinam theurgicam diis,
 κατ' ὁμοιότητα ἐνάς τῶν Θεῶν, sæpe lapides, herbas, animalia,
 aromata sacra & perfecta conjungere, ex iisque receptaculum
 purum & perfectum fabricare. Et consequi inde similem ite-
 rum unionem & conjunctionem participantium. Non enim alio
 modo hominibus contingere posse μετασίαν τῆς τῶν κρείττων
 λήψεως, participationem superiorum. Nam κρείττους sunt supe-
 ri, f. 127. Patres etiam primorum seculorum credebant, partici-
 pantes de sacris dæmoniorum animari ab illis intus, quibus per
 talia sacra conjuncti essent. Idem sensit etiam Noster p. 110: fieri
 non poterat, quin idololatriis cum demonibus κοινωνία intercede-
 ret, cum in conviviiis sacris participes fierent mensæ demonum.
 Idem etiam Simon Episcopus f. 236, Dodwel Diss. Cypr. 7 f. 45
 & 50, Jo. Crell. f. 184. Dii namque ipsi propitii aderant, (opi-
 nione profanorum) ubi illis sacrificabatur, ceu participes con-
 vivii sacri. Itaque hac ratione, recte concludit Noster, qui de
 iisdem idolethyis vescabantur, cum diis κοινωνεῖν ἐσέβαντο.
 De modo etiam, quo lapides & herbæ sint materia pura, deosque
 recipiant, Synesius libro de insomniis f. 134: apud nos lapis ali-
 quis & herba ad deorum aliquem, ex eorum numero, qui sunt in
 hoc

hoc mundo, pertinet, cum quibus convenientiam aliquam naturalem habet, καὶ γοητικῶς, natura vi trahitur ac pellicitur. Ubi Nicephorus in scholiis f. 360: demones ex aere & terra alliciuntur certis lapidibus & herbis, quibusdam vocibus etiam aut figuris, quas & characteres vocans, ἑκαστῶ ἐνάστῳ δαίμον ἡνωρισμὸν σημεῖον, utpote cuiuslibet demoni proprium signum, a Chaldeis & Aegyptiis pridem inventum. Et f. 361: Lapis hic, mnesuris, si sacrificetur, habet vim advocandi demonem majorem. Hic nemo credat, Synesium aut Nicephorum tam insanum fuisse, ut existimaverint, in & cum lapidibus deos in os & stomachum gentilium ingeri. Idem & de aliis eruditis cogitandum. C. XV, 29, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν) Vertit Noster, propter mortuos, mortis gratia, h. e. ut veniant descendantque ad mortem, five, ut sint mortui. Sermo est de mortuis in Christo, 1 Thess. IV, 14, 16. Baptizabantur ergo in confessionem ejusdem fidei illorum, qui jam in ipsa mortui erant: quasi scriptum esset, ὑπὲρ τῆς πίστεως τῶν νεκρῶν. In verbis Luciani p. 131 noluit retinere, οἱ κακοδαίμονες, ac substituit, persuaserunt sibi miseri illi. Interpretes alii, infelices illi. Statim tamen Lucianus, deinde persuasit illis ὁ νομοθέτης ὁ πᾶσι, quod omnes inter se fratres sint. Ad 2 ad Corinth. II, 11, τὰ νοήματα τῆ Σατανᾶ) Sunt hæc Nostro consilia, insidia, machinationes. Maximus Tyrius Diff. 40: tales revera sunt & Arithmetice & Geometricæ & Musicæ, aut si qua alia non manuum beneficio, sed τοῖς ἀνθρώπων νοήμασι, humano consilio & ingenio, inventæ sunt. Non agit Maximus Tyrius de pravis machinationibus, consiliis, insidiis; probare enim voluit, nec sensum, nec experientiam, sed rationem proprium esse hominis: nec aliud scientiam esse, quam firmam rationem, θεβαιότερῃ λόγῳ, quæ per eadem semper procedit, &c. Tales scientia, inquit, sunt Arithmetica, Geometria, Musica etiam. Esti Homerus eas non statuat primo loco. Sic Philipp. IV, 7; Pax Dei tuebitur τὰ νοήματα ὑμῶν. Ephes. V, 13. τὰ δὲ πάντα ἐδωρχόμενα) Hæc ita exponit Noster: hominum scelera in tenebris patrata, a fidelibus, qui lux sunt, improbata, protrahi in lucem, & homines illos rubore suffundi, ipsosque etiam lucem fieri, & in nova vita lumen converti. Statim: quo pacto πάντα hic exponen-

ponendum est per τινὰ, nonnulla, & Πανσῆροι, seu, Πᾶς ἐστὶ, per lux saepe fieri solet. Quis scilicet multi resistunt illuminationi. Sed non ideo recedimus a litera. C. V, 26, *Christus mundavit ecclesiam lavacro aqua in verbo*) Abit Noster a textu, & explicari hæc verba recte ait e consuetudine sponsam abluendi, antequam viro jungeretur. Ad illustrationem qualemcunque tales ritus sane pertinent, sed textum non exhauriunt, neque explicant. Melius Piscator: *cur tribuitur baptismo & verbo Evangelii, quod proprium est sanguinis & spiritus Christi?* Respondet: *quia testimonia illa certa & infallibilia sunt; ita, ut qui illis credit, res testatus certo possideat.* Witius Oecon. Lib. 4 c. 16, totius, inquit, ecclesie privilegium hic describitur. Philipp. cap. II, 6, τὸ εὐαγγέλιον Θεοῦ) Recte hic disputat Noster adversus Socinianos, qui contendunt, Christum fuisse Deo similem, quoad imaginem & speciem, non essentiam. Recte tamen ei videtur etiam distinguere Cocceus inter ἴσὺν εὐαγγέλιου Θεοῦ, & ἴσὺν, illud, *parem esse Deo, Job. V, 18, hoc, simili cultu & majestate, utpote Θεῶν ὁμοίων, sic explicari v. 9, h. Deus illum exaltavit.* Verba Cocceji: *hoc posterius notat, apparere tanquam Deum, sive parem Deo, in divina majestate & gloria.* Prius affirmat Cocceus, negant Sociniani. Affirmat etiam, Christum revera apparuisse tanquam Deum sive parem Deo, in divina majestate & gloria: sed tamen ita, ut homines scandalisati in ipso potuerint. Ipsam illius humiliationem fuisse argumentum divinitatis ejus. Quamvis igitur esset in forma Dei, tamen non fuisse eum instar Dei, h. e. non omnem majestatem suam hominibus conspiciendam exhibuisse, §. 29. Noster id ita exponendum credidit: *non rapiendum sibi duxit τὸ ἴσὺν τῷ Θεῷ, sed se exinanivit.* Ad vero Enjedino tribuit Cocceus: *quasi sit, non censuit rapiendum §. 28.* An tali quoque sensu familiaris sit hæc phrasis profanis, p. 245 non liquet. Nam Homerus, de Castore & Palluce loquens, quod honorem similem diis nacti sint, & Heliodorus, quod Hydaspes tanquam Deus salutabatur, quodque apud Pausaniam arbor quædam divinis honoribus colenda dicitur, ad solum vocis sonum spectat, non ad talem, qualis est in verbis Pauli, sensum. Per canonem etiam grammaticorum, infinitivus cum articulo neutro, induit naturam nominis; quasi

dictum sit, *ὅχι ἠεπαζε τὴν ἰσότητος τῷ Θεῷ*. Wyffius, *dialekt.* p. 109. Et sic ex duabus phrasibus fiet una. Ibidem p. 242 emendat Noster locum Jamblichi, *vita Pythagora c. 28*, ante *ἰσαμύως* inferens *ὅχι*, non proposuit Deos in simulacris & are, neque (pro ἔ scribe ἰδὲ) nostris figuris alligavit, sed per divinas imagines. C. III, 5, *περτομῆ ὀκταήμερος*) Utique durum videtur, positum in commatis initio, accipi casu primo. Scribendum ergo *περτομῆ* putat casu sexto. Ut tamen subaudiamus e precedentibus, *ἐν περτομῆ considero possum*, vix necesse est. Chrysostomus neque concile, *ἀπὸ μὲν γὰρ τῷ ὀκταήμερος περτομῆσαι*, ex eo, quod octavo die circumcisus sit, ostendit, se non esse profelytum. Dixerat v. 3, *nos enim sumus circumciso, non tamen in carne confidentes*. Nunc repetit, quantum ad circumcisionem, *eram octo dierum, quantum ad gentem, sum Israelita*, &c. Coloss. c. II, 18, *ἐμβαρτέων*) Petitus, inquit Noster, *snxis esse vocem Ictorum, ingrediendo mittere in possessionem*, p. 264. Glossæ Labbei, *ἐμβαρτέω, ingredior*. Demosthenes, *ἐμβαρτέω ἐς τὴν σοίαν*, apud Hesychium & Budæum. 1 *Thessalon. I, 3*, τῷ ἔργῳ τῆς πίστεως) Exponitur, *recordantes operis fidei vestra difficultis; quia multa propter fidem perpeffi erant*. Imo receperant etiam verbum *μὲν γὰρ πνεύματι* & *ἀγῶν*, v. 6. Hinc *ἔργον πίστεως ἐν ἀγῶσι πνεύματι*, II, 2, 13. Sic dilectioni, quæ fit verbo & lingua, opponitur ea, quæ fit *ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ*, 1 *Job. III, 18*. C. II, 15, *Pagani*, inquit, *vocabant primos Christianos inimicos nature, hostes humani generis, apud Tertullianum & Arnobium*. Laudantur autem a Juliano, quod omnium sibi amorem conciliafent, benigna exceptione ipforum paganorum, b. p. 296. Idem hoc ipsum inter fulcra religionis Christianæ numerat, suisque imitandum proponit, b. p. 380. Prolixe etiam laudat hæc nostræ gentis officia Lucianus non semel, *ibidem*, & p. 381. 2 *Thessal. I, 10*, *ὅτι ἐπιστέθη τὸ μαρτύριον*) Vertit, *nam confirmabitur aut implebitur testimonium nostrum, vobis datum, illo die adventus Domini gloriosi: dempta parenthesi*. Et eodem sensu hic obiter emendat versionem Rom. III, 2, *ὅτι ἐπιστέθησαν τὰ λόγια τῷ Θεῷ, excellens prerogativa Judæi primo est, quod implebuntur oracula Dei, quæ scilicet ad illam gentem facta sunt*.

Fidem

Fidem enim Dei non fieri irritam per incredulitatem eorum, qui tunc erant increduli; dummodo credant aliquando. *Ad Titum c. III, 5, διὰ λόγου πηλογγυσίας*) Vulgo, inquit, exponunt de Baptismo, cuius tamen nulla in toto hoc capite extat nec nota nec vestigium. Apostolum enim ipsum interpretari hoc λόγον de lavacro Spiritus S. quis addat. *καὶ ἀνακαίνωστος Πνεύματος ἁγίου, quem Spiritum effudit uberrime in nos.* Nihil horum in mentem venerat Frid. Spanhemio *Dub. Evang. Part. 3, 27, 6, Franc. Junio Tom. 2 f. 287 seqq. Joh. Forbatio Lib. 10 c. 59. 37-58, Sim. Episcopo Tom. 2 part. 2 f. 92-223.* Coccejus etiam, ut fortius contradiceret, & utrumque conjungeret, quod baptismum constituit, bis scripsit, *διὰ λόγου πηλογγυσίας, καὶ διὰ ἀνακαίνωστος πνεύματος ἁγίου, T. 5 9. 37 f. 437.* Sic *Job. III, 5,* recte exponimus, *ἐξ ὕδατος, καὶ ἐκ πνεύματος ἁγίου, ex aqua, & ex Spiritu.* Instat Noster, i. e. *per Spiritum, qui aqua est, in dicitur dicitur.* Ita vero etiam Schlichting *ad b. l. f. 287, 288.* Ulterius: *Simile in dicitur dicitur, esse Matth. III, 11: ille baptizabit vos Spiritu & igne, i. e. spiritu, qui ignis est, igne spirituali vel aqua spirituali.* Ita vero Wolzogen quoque *ad Job. III, 5, f. 747.* Pergit Noster, *baptismum prerequisite regenerationem, Marc. XVI, 16, qui crediderit & baptizatus fuerit.* Idem vult Steph. Curcellæus *Lib. 7 c. 8 §. 10, 11.* Melliora autem attulit Alting *ad Rom. II, 25, T. 3 f. 176 seq. & ad Rom. c. VI, 3, fol. 6-24. Hermann. Wisfius Oecon. sud. Lib. 4, c. 16 & 23-44.* Tandem tamen concedit Noster p. 408, baptismum in antitypo adducere ad Deum, sicut aqua dulcavit Noachum in typo cogebant in arcam, ut servaretur. Ergo *πῶς ὁ λόγος, ὁ ἁγίου, Hebr. IV, 12, Ἐὐνοῦ ὁ λόγος*) Philo, ait Noster, *similia de λόγος ἁγίου docere videtur, Quis rer. div. heres. p. 499, unde Grotius auctorem hujus epistole Pbilonem legisse contendit.* Sequitur censura: *at tamen verba duntaxat sunt similia, res toto caelo discrepant.* Idemgenus censurae inveniuntur supra, & ad p. 245, optemusque repetitum *scimus, p. 283, 285, 287, 294, 438.* Exempla tamen *ἁγίου* aliquot non dissimulavit Noster, p. 140, 328, 398, 399. Et contrarium etiam specimen habet p. 402. *C. XII, 1, ἐπιπέτρων ἀμαρτιῶν*) Non probat Vir Cl. novam expositionem hujus vocis Kusteri *ad Suidam f. 902.* Et novam sane esse, reliquisque viris doctis in-

agit de hieroglyphicis, sed de quibusdam animalibus, quæ Ægyptii ob vestigia quædam divinæ potentiz in honore habeant. Hic etiam ἀσπίδα, ἢ ἀσπίδα, — ἀσπίδα προσεκησάται. Ita scribendum, deleto ἢ. Tam bene cum locum hunc Plutarchi sanaverit eruditissima Flinckus, faciet rem omnibus bonis gratissimam, si divitiarum ingenii sui in pluribus hujus argumentis locorum absconditorum, etiam apud profanos autores, aperire ac dispensare voluerit.

DEFENSIO DISSERTATIONIS DE DARIO
Medo, examinata a Reverendo Viro J. F. SCHROEERO
in libro: Imperium Babylonis & Nini.

Conf. Acta Erud. A. 1722 pag. 20 & A. 1728 p. 46.

SEtius ad nos novi deferuntur libri, & raro nisi ex lectione Dissertationum indolescunt, hinc factum, ut citius Dn. Schroero respondere non leuerit. Neque forte curassem, nisi Dissertatio mea in Acta Eruditorum relata fuisset, quo honore me indignum crederem, nisi vindicarem, quæ scripserim, utpote oculis doctorum totius fere Europæ quotidie occurrentia.

1. Inculat me Vir Reverendus, quod annum *Ahyagis* & *Cyro* superari, qui certissime primus Olympiadis 55 est, cum quarto ejusdem anni permittaturim, male illud factum judicans. Sed nunquam a communi antiquorum consensu recessi. Id in quo conveniunt antiqui, juxta Jul. Africanum, est, *Cyrum* anno Ol. 55 primo regnasse, seu regnare incepisse, quod ipsum expresse in Tabula notavi, *Cyri* primum annum anno Ol. 55 oritio illigans. Sed inter *Cyri* initium & *Ahyagis* exitum annos quosdam intercedere conieci. Persuadet *Sirabo*: τὴν ὕστατην μάχην memorans, quæ *Cyros* vicit, plura ergo commissa prælia. Nec aliter *Justinus* de *Ahyage*: ἠσπασεν ἀσπιδίῳ κορυμνίῳ. *Polyzenus*, τὸν σὺν ἡμετέροις, ὅστις ἀσπιδίῳ κορυμνίῳ *Cyrum* εἶπε, & quartum commissi ad *Parsygas*. *Straucumata* etiam *Cyri* duo apud eundem, 1 & 2, plura prælia fuisse evincunt. Quarto autem prælio quomodo superarit, in eo *Justinus* & *Polyzenus* conveniunt. Hæc considerans, singulis annis singula prælia adscripsi. Quod

non infuetum, nec sine ratione credidi. Ita Benhadad victus, exacto anno rediit. *1 Reg. XX.* Nec minori tempore exercitum, post cladem acceptam, reparari posse puto. Herodotus, cui nihil minus curæ fuit, quam gesta juxta feriem temporum & annorum recensere, videtur quasi uno proelio omnia comprehendere, non tamen præcise dicens, ita bellam confectum. Malui ergo Autoribus, qui penitus rem examinarunt, fidem adhibere. Cysi sane principium removere post antiquorum consensum non amplius liberum est, sed de Astyagis depositione differere liberum, cum de hac non loquatur Eusebius, Africani locum adducens. Reges autem annos suos numerare a tempore, quo declarati, vel a morte Patris, licet per aliquot annos, præliorum casibus dubiis, imperium nondum occuparint, docent exempla Augusti, Caroli II Regis Angliæ, & aliorum. Male itaque me hic egisse, ne judicet V. R. antequam evidentibus argumentis confecerit, quo præcise anno Astyages depositus.

2. *Chronologiam me non parum turbare asseris, omnesque characteres Canonis Babylonici pervertere.* Sed dicat prius, quænam æra pro vera mensura illorum temporum haberi possit, ut eo clarius pateat, turbaverim nec ne. Chronologia Canonis, qui Ptolemæi dicitur, non nego me aliquos characteres pervertisse. Nunquam enim tantam fidem adhibui, ut quasi authenticum respicerem. Origo ejus solis doctorum conjecturis fulcitur, & quæ de albo publice proposito scribunt, probare nequeunt. Non dubito enim accuratiorem prodiisse, si ex albo tali exscriptas ad posteros manasset. Certum est, in publicis negotiis nunquam adhibitum, sed solis Astronomicis Observationibus inservisse. Erant quidem aliquam fuisse concedo, sed de Canone, qualis nunc est, æra multum posteriorem esse credo. A Beroso editum persuadere mihi nunquam potui, nemine id ex antiquis dicente, & præterea, quod recedat interdum a calculo Berosi, rationesque Dodwelli, qui id maxime vult, infirmas esse, ipse agnoscit Schæfferus, pag. 184. Josephum nil de eo novisse, clarum est. Ptolemæus Canone quodam usus videtur, quem vel ipse confecit, vel ab aliis habuit. Quo doctiores autem Chronologi, eo incertius scribunt, & Ptolemæo plane adjudicare non audent, observant etiam aliquibus

bus in locis ab ejus observationibus recedere. Scilicet credo illas
 Astronomicarum observationum farraginem habuisse (inter quas
 tamen parum a Chaldæis, nec nisi eclipses quædam, judice Gassendo)
 quæ tum ab antecessoribus transmissæ, tum ab ipso collectæ
 erant. Chaldææ autem antiquorum Regum nominibus & annis
 consignatæ erant, sed non ultra tempus Nabonassari surgebant.
 Æram itaque vel fixit, vel figere potuit, Nabonassaream dictam
 (nam tantum apud illum invenitur) quæ nihil minus quam Baby-
 lonica erat, sed accommodata ad annos Ægyptiacos, & initium
 mensis Thoth, ideoque in Canone anni Regum, non a vero die
 eorum natali, sed a Thoth vago numerantur, indicante Pagi Ann.
 P. I p. 62. Huc retulit omnes, quas habuit observationes tam astro-
 rum, quam Eclipsium, & facile erat Astronomo tam insigni, æra
 semel fixa, observationes ad illam exigere, & quæ ab antiquis non
 recte notatæ, corrigere. Adeo ut id quidem certum esse possit, si
 alias non corrupti numeri, contigisse Eclipsin aliquam vere eo
 Regis Babylonice anno, quo notatur, sed non tam certum, an ille
 Regis annus vere & præcise conveniat cum anno æræ ipsius, quæ
 ab Astronomis fixa, Nabonassæea vocatur. An unusquisque Rex
 tot annos, & non plures vel pauciores regnaverit? An nulli Re-
 ges omitti? Ad minimum, judicium de his exactum ferri nequit.
 Æra enim ipsa ideo instituta, ut certum tempus haberent Astro-
 nomicæ observationes, quo referri possent, juxta Tabulas motuum
 cælestium: sed Canon saltem ideo conscriptus, ut pateret, Regum
 annos cum æra convenire, hinc duabus columnis constat, priori
 annos singulorum Regum mensurante, posteriori annos hos in
 summan colligante. Æra ergo certior, juxta regulas Astronomi-
 cas, Canon autem, ut ex traditionibus historicis, incertior. Non
 nego, fieri vix aliter potuisse, quam ut, qui primi æram instituerint,
 Regum annos habuerint, certos aut incertos, juxta quos supputa-
 rint. Sed cum a doctis satis probatum sit, Nabonassæeam ipsum
 hanc æram non instituisse, manebit semper hæc, a quo & quando
 instituta sit? an a Babylonis ipsa? an vero post casum Babylonis
 ab aliis? Et posterius semper verosimilius videbitur, unde &
 consequentia fluat necesse est: quod, quo remotior a Regum Ba-
 bylonis temporibus, eo incertior sit Canon ille, qui in institutione

ære adhibitus. Berofus, ut probabile est, in Chaldæis Originibus, annos singulis Regibus inde a Nabonassaro attribuit, sed labente Beroso sapius, ut non dubitum, labi & alii potuerunt, nec catalogum aliter hæcete Ptolemæus, quam inveniebat, bene observante Schroetero p. 194. Ex sola enim observationum sarragine Canon exactus nunquam confici potuit. Censorinus, qui non multum a Ptolemæi temporibus remotus, æram hæc optime cognoscere poterat, & cum aliis collatam ad rectas rationes exigere, quod quidem fecit, sed Canonem ipsum non adduxit. Eusebium autem tunc, qui in Chronicon suum non intulit, certe in Latino Hieronymi non invenitur, & in Scaligeri Græca aliunde illatus est; quod & signum est a Julio Africano non adhibitum. Adeoque nec ante Ptolemæum videtur, qualis nunc est, existisse, nec ante Syncellum in Chronologiam illatus. Neque illum tanti æstimarunt Hippolytus & alij, qui, juxta Dodywellum, aliam Canonem, *Ἐπιληπτικὴν ἱστορίαν*, dictum adornarunt. Qui quidem, talis qualis est, Reges varios in Canone Astronomico omisos inserit, & calculo plusquam octo annorum Astronomicum excedit, usque ad mortem Alexandri M. Præterea Canon hic Astronomicus Regum nomina misere deformata, (quod signum est diu post tempora Regum Babylonice confectum) numeros corruptos habet, & in Editionibus variantes, nec licet summam adhibuerit diligentiam Dodywellus, plane restituere potuit. Quantum quidem ego judicare valeo, plane non inservit hic Canon Chronologicæ Historicæ, nam Reges varii in eo omisso, Babylonici, Persæ, Ptolemæi. Nec sufficit, quod regeant docti viri, comprehensa eorum tempora sub aliis. Id enim non liquido constat; & contrarium interdum satis elucescit. Ne quidem Chronologicæ Astronomicæ, quantum quidem capio, mihi idoneus videtur, cum annos nunquam nisi solidos consignet. Cum enim in descriptione Eclipsium Ptolemæus notat ut menses & dies, videtur mihi etiam in Canone menses & dies Regum excedentes summanis annorum integrorum notari debuisse, si Chronologicæ Astronomicæ titulum præberet. Hinc suspicio sapius orta, illum Canonem, quo Ptolemæus usus, ad nos non pervenisse, & quod ille qui hodie hæbetur, forte a Theodæo compositus,

forte etiam Theonis temporibus recentior sit, quo respexisse videtur Conringius. Talem ergo Canonem basin Chronologiae veteris nunquam agnosco, & deleo, doctissimos Viros, praedictis quasi inelcatos, nimiam concipere spera de utilitate ejus ad sacram Chronologiam ordinandam, optans, ut, sicut jam maxima pars a Ctesiae fabulis respuit, ita & incertitudinem hujus Canonis agnoscere velint, nec amplius tantis cumulare laudibus.

3. Longe meliori jure basis Chronologiae horum temporum servitus Babylonica 70 annorum erit, quam cum tot aliis doctissimis Viris, ad Scripturae ductum, ultra primum Nebucadnezaris annum vix ac ne vix quidem attolli posse certus sum, neque infra primum Cyri annum in imperio Babylonico detradi. Prius enim patet ex *Jerem. XXV*, posterius ex *2 Chron. XXXVI, 20*. Si tempus hoc exigatur ad Canonis rationes, non multum supra 65 annos assurgit, adeoque hiatum in Chronologia fere quinque annorum relinquit. Hunc mihi sine causa tribuit V. R. cum jam tot seculis ante me fuerit, & nescio in quo peccatum a me commissum, nisi quod per annos Darii Medi supplere voluerim. Ipse quidem, sicut ante cum alii, exinde supplere conatur, quod annus primus Nebucadnezaris coinciderit cum A. 18 Nabopolassar patris, & ita quatuor circiter annos cum Patre imperans, 47 in universum regnarit. Sed neque ex Scriptura, neque ex ipso Canone talia probari possunt. Supervacuum est Danielis Chronologiam in testimonium trahere, ex collatione capituli I & II, quasi inter tertium Jojakimi & secundum Nebucadnezaris tres anni intercesserint educationis Danielis, adeoque opus Danielem abductum anno 18 Nabopolassar. Nam ne quidem ea ratione, quod cupit, assequitur, cum excessu hic calculus peccet. Quis scit an anni illi tres *Dan. I, 5*, completi intelligendi? Et ita non opus erit tali *μὴν χρονία*. Sit, juxta Berosum, quod Nabopolassar Pater filium Nebucadnezarem adversus Satrapam rebellem, quem in Aegypto, Syria, & Phoenicia constituerat, miserit (qui Satrapa sane non Necho Aegypti, multo minus Jojakim Judae Rex fuit. Neque enim Aegyptum, nec Judaeam tunc debellarat, sed saltem eas Palaestinae regiones, quae Jojakimo non suberant, & terras quasdam Aegypti adjunctas) facile largior Jojakimum hujus Satrapae

casa

casu implicari potuisse, & in eadem expeditione subigi, & Dani-
 elem cum sociis abduci, anno tertio Jojakimi, qui cum ultimo
 Nabopolassar convenire poterat, quod nihil tamen impedit, quia
 servitus ipsa a primo Nebucadnezaris numerari debeat, cum De-
 us huic, & non patri, dominium in tot gentes addiderit, & ita anni
 tres educationis Danielis exacte quadrant:

3 Jojakimi . . . . . 21 Nabopolassar . . . . . 1 educationis Danielis
 4 . . . . . 1 Nebucadnezaris . . . . . 2.
 5 . . . . . 2 . . . . . 3.

Interstitium quoque aliquod inter Jechoniam dedentem se & ini-
 tium Zedekiz operose nititur demonstrare, eo respectu, ut hia-
 tum in Canone impleat, sed inutiliter, ut videtur. Jechonia enim
 menses tres, ex Scriptura clarum est, anno undecimo Jojakimi
 patris comprehendit. Et omnes quæ ex Chronologia Ezekielis
 collatione moveantur, difficultates nihil efficere, facile probarem;
 si necesse foret. Nec adeo præcise anni servitutis exigi possunt,
 cum aliquot mensibus vel redundasse vel defecisse satis probabile
 sit. Optimum itaque est Scripturæ ductum simpliciter sequi, &
 ad eum Canonis characteres exigere, quo facto patet circiter 5 an-
 norum hiatum in Canone esse, quem ex Scriptura per annos Darii
 Medæ explere, non injustum mihi videtur, cum ejus exclusio erro-
 rem tam Berosi, quam Canonis satis monstrat.

*A. At Viro Reverendo ubi per Alon. Arriqua videtur, supponere
 Darium immediate successisse Balthasari. Credo tamen id ipsum
 supponere tuto licere, quod nullus, præter ipsum, quantum scio,
 in dubium vocaverit. Si tuto supponimus Ehudum successisse
 Othnieli, Jephtham Jairo, eo quod Scriptura illos hoc ordine collo-
 cet, illud ipsum in hac causa sine periculo fieri potest. Inter do-
 ctos neminem invenio contradicentem; ipsi etiam, qui Darium
 Medæ Regem fuisse non intelligunt, certi tamen de successione
 hac vel Nabonnadum faciunt, ut eo tutius, etiam juxta Berosum
 & Canonem, Balthasaris successorem faciant, vel, ut Ussarius, Bal-
 thasarem & Nabonnadum confundunt, & Darium cum Cyaxaro
 eundem faciunt, ut cum Cyro suo una succedere Balthasari possit.
 Tò Kabel illud ipsum dicere vult, nec obstat adductus ex Dan. VII,
 13, locus, cum & hic de regnorum successione aliqua agat; pii*

ne ipse abrogatis impiis dicatur successuri. Sed nihil clarius
 ipsis Scripturae verbis, & textus connexionem: *Dan. V, 27: Pe-*
tes: divisum est regnum tuum, datumque Medis & Persis: 29
Eadem nocte interfectus est Balthasar Rex Chaldaeorum; v. 30:
Et Darius Medus accepit regnum natus 62 annis. Si hæc non
 clara, nulla unquam successio in Scriptura facta satis clara videbitur.
 Dabitur Medis regnum tuum, & Darius Medus, juxta edi-
 ctum hoc, successit. Ille ipse, qui *c. IX, 1* dicitur: *Rex factus in*
regno Chaldaeorum. Ipse, qui *c. VI* secundum jus Medorum &
 Persarum decernit. Inveniens ergo Darium Regem Medo-Persarum
 successisse Balthasari, de loco ejus in Canone quæsi. Et
 nullum videns, diu mecum reputavi, an non sub Nabonnidi annis
 computaretur? ita ut simul, tanquam æmuli, Babylonis impera-
 verint? Sed videns Nabonnidi annos nec attolli posse, cum vere
 ultimus Rex Babylonis fuerit a Cyro victus, neque mutari vel au-
 gendo, vel minuendo propter consensum Berosi & Canonis, &
 ulterius attendens ad modum in Canone hiatus, eo inferui.
 Nec jure me culpare potest V. R. cum enim in eo conveniamus,
 quod Darius Medus neque Balthasar, neque Nabonnadus sit, &
 tanta *Dan. IX* inter Reges Babylonis expresse nominetur, lo-
 cum illi sine in Catalogo oportet attribueri, quem, juxta Scri-
 pturam, post Balthasarem, & ex rationibus historicis ante Nabonna-
 dum habere debet. Est autem hiatus, ut dixi, quinque circiter an-
 norum, quem tamen totum non implet. Primum enim ejus an-
 num simul occupant Laborosoarchodi seu Balthasaris menses no-
 veni Beroso memorati, sed in Canone omitti, quos post quatuor
 integros annos Neriglossorix vixit, idque, vel toti, vel ad mini-
 mum pars eorum. Et cum bellum civile Medo-Persarum anno
 primo Ol. 55 inceptum, necessario quatuor annos anteverterit Na-
 bonnadi initium seu annum ære Nabonassaræ 193, utique opus
 est, ut Darius Medus, si Rex Medis Assyges sit, initium imperii Ba-
 bylonæ hoc bellum civile aliquo temporis spatio præcesserit, cum
 vix probabilis sit, bello civili durante, occasionem habuisse
 contra conjuratos in regno Babylonis se confirmandi. Hac ita-
 que lacuna repleta, sequitur annos Balthasaris, Neriglossoris, Evil-
 metrodachi & reliquorum retrocedere debere, & quidem jure,
 quic-

quicquid etiam de Canone fiat, cujus authenticam nunquam demonstratam vidi. Ut enim pulchre Scaliger l. 6 de Emend. temp. p. 278 ed. prioris: *Ex Daniele igitur, non ex Chronologorum libidine veram hauriendum. Chronologiam, itaque veram me non turbasse, sed restituisse spero.*

5. Partum refert, five Græcus, five Græcalus, five unus alterque five plures soli fiat, qui Darium Medum Astyagen esse dixerint. Si enim quaestio foret de gestis veterum Regum, Autores eorum vel ætati eorum quam proximos in testimonium adducere deberemus. Sed cum disquisitio comparativa sit, an ille qui Astyages Herodoto vocatur, sit Darius Medus a Daniele nominatus, ex solis Chronologorum ratiociniis concludenda est. Si nemo plane ante me id dixisset, non ideo minus valerent rationes meæ. Istiusmodi enim Chronologicas disquisitiones instituerat ante Christum natum locus non erat. Nemo enim tum temporis tanta Scripturæ sacræ simul & antiquorum Historicorum lectione instructus erat. Primi qui studio Chronologico incubuerunt ex Christianis, Julius Africanus & Eusebius, satis habebant Dynastias disponere, de comparatione nominum minus solliciti. Laborem hunc successoribus, tanquam spicilegium relinquebant, hinc circa Syncelli, Cedreni & Chronici Alexandrini temporis ejusmodi comparatio peritiam facta invenitur, licet & ante illos quidam Darium Medum esse Astyagen dixerint.

6. Vile autem & debile Viro Reverendo videtur argumentum illud, quod ex Legibus Medorum & Persarum desumitur, mihi autem palmariunt demonstrativum & invidium. Ut etiam verbis Langii utar: *Ibi enim sunt Medorum & Persarum imperium est, ubi Medorum & Persarum leges ita regnant, ut ne Regi quidem contra illas quicquam mandare aut agere licitum sit.* Si legeret quis in historia, Ludovico cuidam Leges Salicas propositas, aut Edwardo cuidam Saxonicas & Normannicas in memoriam revocatas, non concluderet de Gallia quodam vel Angliæ Rege sermonem esse. Ita & nos de Dario Medo ex Legibus Medicis idem judicium ferimus, quod Rex Mediæ fuerit, & post super regnum Chaldæorum evehctus, cum senex 65 annorum esset. Accedit numerus 120 provinciarum, quas sola regni Babylonici

particula efficere non poterat, ne quidem Syria & vicinis Regionibus adjunctis (Ægyptum enim & Libyam vastarat quidem Nebucadnezar, sed non in possessionem sibi vindicarat) tempus etiam hujus Regis non aliud, quam Astyagis esse posse: præterea Astyagis nomen corruptum esse, omnibus patere, & veterum testimonia ex Suida & Aristophanis Scholiaste, fuisse Darium, Dario Hytaspis filio priorem, qui nisi in serie Regum Mediz inveniri nequeat. Quod autem, ut nota, adjicitur a R. V. Wilh. Langium ante me fere eadem dixisse, non pudet. Lubens fateor ejus sententiam mihi prævalis placuisse, ut qui tunc temporis fere solus in hac controversia aliquid viderit, & argumentum hoc tam clare deduxerit, ut evidentia ejus pateat omnibus, qui non præjudiciis occupati, nimis incerto istius Canonis tribuant. Ideo & Langium in Dissertatione mea citavi, & optassem plures in eodem argumento cum eo convenisse, ut ita materia exhausta fuisset, quo ipse labore hoc facilius superedissem. Sed in multis quoque me ab illo recessisse, satis apparebit unicuique, qui utrumque conferre dignetur.

7. Superest, ut & aliqua moneam de nova serie successorum Nebucadnezaris, cui, ex mente Autoris, omnes aliz cedere debent, ut a veritate alienæ. De tribus prioribus Regibus, Evilmerodacho, Neriglossore & Laborosarechodo, qui Balthasar est, non opus differere, cum inter nos conveniat. In reliquis dissidemus, & Autor Nabonnadum Balthasari successisse vult. Non nego, aliqua ratione id statui posse, nam vere ex mente conjuratorum successit, teste Berôsb, cujus verba: *Hoc itaque perempto, convenientes hi, qui fecerant insidias, communi suffragio regnum tradidere Nabonnado cuidam, qui erat ex Babilona; & ceteris divinis & mundanis. ex eadem conjuratione.* Sed, ut in Dissertatione præcæri dixi, cum Daniel, cui major fides, ut *οὐρανοῦ* habenda, dicat Darium Medum successisse, exinde clare patet, Nabonnadum aliquo tempore delatum regnum occupare non potuisse. Sed V. R. p. 462. ait: *Interfecto Balthasare summa Imperii rediit ad jussum illius hæredem Nabonnadum.* Scilicet, id in antiquissimæ historiz explicatione exacte observandum, ut nihil sine Autoris idonei testimonio asseratur, quod si obtineri nequit, ad minimum,

num nihil contra expressum antiquitatis testimonium affirmetur. Clare autem contradicit Autor Megastheni, cujus verba: *Illo etiam nece violenta sublato, Regem creant Nabonidochum, nulla cum eo affinitate conjunctum.* Cui quidem jure opponi poterat Herodotus, si ea dixisset, quæ Autor ex ipso affert: *Patris nomen & regnum accepisse.* Sed nihil minus dicit Herodotus. Verba ejus sunt: *Habens patris sui nomen Labyniti & Assyriorum imperium.* I, 183, 3. Labynitus nominatus est sicut Pater, & Assyriorum regno potitus. Nihil minus veritati consentaneum est, quam Nebucadnezarem Labynitum appellatum, aut Nitocrin fuisse Nebucadnezaris uxorem, aut Nabonnadam filium Evilmerodachi. Nullus unquam autor antiquus hæc dixit, sed ex Herodoto recte concluditur, Nitocrin ideo Reginam dici, quia Labyniti Regis mater, cujus pater cognominis Dynasta aliquis Babylo-nius fuerit. Cum itaque tam manifesta sit historix veritas, non opus huc trahere *Jer. XXVII, 7: Et serviant illi omnes gentes, & filio ejus & nepoti, usque dum veniat finis terræ ejus,* collatum cum *2 Chr. XXXVI, 20.* Nam ante Nabonnadam jam servierant patri, filio & nepoti ex filia ejus. Nec rō usque tam arcte casum Babylonis cum excessu familie Nebucadnezaris connectit, quin unus & alter interponi possint, ut multa alia in Scriptura exempla monstrant. Illud non de profapix duratione, sed servitutis recte intelligit Marshamus, quem immerito castigat Schroæerus, qui præterea, ut ruinosæ causæ quacunque ratione patrocinetur, duplicem Balthasarem fingit, conjecturæ tamen suæ ipse diffidens, & hoc quidem recte, cum nihil accuratius sit & clarius Chronologia Danielis.

8. Cum ergo ex Herodoto & Beroso pateat, Nabonnidum seu Labynitum ultimum fuisse Babylonis Regem a Cyro victum, & ex altera parte Autor claris Danielis verbis urgeatur, Darium post Balthasarem ponentis, regnumque Chaldæorum illi tribuentis, non potuit aliter quam locum illi inter Reges Babylonix dare. Ex debito autem loco extrusum post Nabonnadam collocat, & ut rem explicet, tria supponit: 1) *Cyrum capta Babylone, honoris gratia, Dario Medo illud regnum concessisse,* 2) *Darium Medum biennium saltem regnasse,* 3) *annis ejus in Canone includi novem illis*

illis annis, qui Cyro tribuuntur. Huc totum negotium redit. Et si tria hæc probari nequeunt, cadit omne, quod de Darii Medii regno affert. Singula ergo ordine examinabimus.

1.) *Cyrum captum Babylone, honoris gratia, Darii Medii illud regnum concessisse.* Quis unquam vel sacer, vel profanus ex antiquitate autor hoc edidit? Xenophon quidem Cyrum a Patre Cambyse missum, Cyaxari contra Assyrios seu Babylonios venisse auxilio tradit, sed adhuc sub iudice lis est, an Cyaxares hic unquam fuerit? Etsi fuerit, an ille sit, qui in Scriptura sacra Darius Medus appellatur? Ad minimum certum est Xenophonti eum Autore nostro non convenire. Josephus quidem præiudiciis imbutus afferit, Cyrum Persarum Regem & Darium Medorum intulisse bellum Balthasari, quem videtur cum Nabonnado eundem facere. Ant. X, 12. Sed amplius non dicit, neque in eo quod dicit, fidem meretur; & Socrates nulla ratione *quæ quæ* est. Quæ autem causæ Josepho esse potuerit discedendi a Berosi, Chaldaicarum rerum Scriptoris, narratione, quam ipse legerat, & qui tot ante eum seculis vixerat, non capio. Ita sit, ut cum neque Danielem hic, neque Berosum sequatur, recta non sit ejus narratio, sed a veritate aberret; & nulla ei fides haberi possit. Megasthenes, qui vaticinium Nabuchodonosoris narrat, nempe *Persorum multum Babylonicos in servitutem redacturum, & adiutorem ejus fore Medum, Assyriorum gloriationem*, eo saltem respexit (nam vaticinium ipsum sine dubio suppositivum est) quod Medii ante a Cyro subacti, ut gens totius regni Assyrii gloriosissima, ad minimum tempore Nebucadnezaris, auxilio forent Cyro in expugnatione Babylonis, utpote nunquam subigendæ; nisi Cyrus sibi Medos ante adjunxisset: & ita Megasthenem velle tanto certius est, quod nullius Darii Medii in successione Regum Babylonie mentionem faciat. Quæ autem de Dario ipso sentit V. R. ita explicat:

1) Negat, illum fuisse Mediarum Regem, sed tantum de semine Medorum. 2) Afferit, fuisse Cyaxaris filium & patruum Cyri.

Præter quod attinet, certe unius positio non est alterius exclusio. Erat de semine Medorum, sed taliter, ut illo regnum occupante, regnaret ipse Rex Mediarum, & regnum Babylonie Medis & Persis daretur. Id quod nulla ratione fieri poterat, nisi ipse Rex regnaret.

Uladis-

Uladislaus, Sigismundi Regis Poloniz filius, a Russis Cæsar eligitur, an ideo regnum Russiz Polonis datur? Philippus, Regis Galliz nepos, Hispaniz Rex creatur, an ideo regnum Hispaniz Gallorum fit? Oportet Regem ipsum alii terræ imperare, antequam hoc dici possit. Posterius autem unde probatur? *Darium Medum fuisse Cyaxaris filium.* Si totam antiquitatem evolvat, nunquam inveniet, & cum ipse Xenophontem, ut fabulatorem, rejiciat, unde ipsum Cyaxarem Astyagis filium probabit? Sed quod fidem omnem evertit, est quod *subactum imperium Babylonis Cyrus, honoris causa, Dario concesserit.* Quis unquam fando subdivit talia? vel mente concipere potuit Regem, & imprimis, ut Cyrus, *Φιλαδέλφεια*, regnum suis armis occupatum, sibi vicinum & ὁμογον, in alium transfuisse? Quis unquam Autor de Cyro talia prodidit? An ita in historia antiqua quidvis impune fingere licet? Certe ex Scriptura patet, non Satrapam, sed Regem fuisse Darium. Nec explicare valet ipse Autor, qualis Rex fuerit Darius, an collega Cyri? an antecessor? verusne Rex an tributarius? cum tamen Scripturæ ductum sequenti nihil sit facilius. Lege Scripturam, invenies in Darii Medi historia & edictis non Cyrum quidem nominari: nec in Cyri, minimam mentionem Darii Medi fieri. Unde ergo hoc figmentum? Ait *Dan. VI. ult. conjungi Darii & Cyri regna.* Certe non conjunguntur, sed ut successiva separantur: *Et Daniel prosperatus est in regno Darii & in regno Cyri Persæ.* Quod signum est Danielem tunc sub Medorum imperio fuisse, ubi talis successio erat. Præcipuum autem argumentum, quod Viris doctis similia fingendi occasionem dedit, est quod credant finem LXX annorum captivitatis in primum Darii incidere, ex *Dan. IX, 2.* Sed nulla necessitas est verba ita explicandi, si textus inspiciatur: *In primo anno regni ejus ego Daniel intellexi in (vel) ex libris numerum annorum, de quo fuit verbum Dei ad Jeremiam ad complendum vastitates Hierosolymæ, septuaginta annos.* Non dicitur, quod intellexerit terminum jam adventasse, sed solum quod 70 anni definiti essent ad complendum. Nonne hoc etiam 20 annos ante solutionem captivitatis intelligere poterat? Nonne in media captivitate Deum ita deprecari? Si hoc argumento nititur Darii & Cyri regnum simultaneum, valde debili fundamento stat. Sed satis de primo. Lll 2) *Darius*

2) *Darii imperium duobus saltem annis contineri, ex caractere chronico, Dan. XI, 1, collato cum Dan. I, 21 & XII, 13.* Vellem, ut hæc tiberius explicasset, nam brevis hic admodum & obscurus est. Fateor me non capere, quomodo ex tribus his dictis istiusmodi sequela fluat, scilicet *Cyrum tria habuisse initia, regni Persici, Babylonici cum socio, & solitarii*, ne quidem, cum adjicit eundem annum in Daniele esse Cyri primum & tertium, & duplici argumento probare conatur 1) quod *Dan. XI, 1, diserte Angelus comparat annum Cyri tertium cum primo Darii.* Ego nullam in hoc versu comparisonem invenio: *Et ego primo anno Darii Medis facti, ut ei essent confirmationi & robori.* Prolata quidem hæc prophetia anno Cyri tertio, sed inde non sequitur, hæc de Dario eodem anno contigisse, non magis quam reliqua de Persarum Regibus & aliis. Sunt enim quædam in hac prophetia, quæ tum facta erant, alia (& hæc quidem plurima) quæ suo tempore faciendæ. Inter, facta illud est *c. XI, 1, de quo nunc quæstio.*

2) Quod annus emortalis Danielis signetur utroque caractere, & anni Cyri primi *Dan. I, 21, & tertii XII, 13.* Ita enim priori loco dicitur: *Et fuit Daniel usque ad annum primum Cyri.* Sed an inde sequitur etiam anno primo mortuum? Contrarium potius elioere licet ex *c. X, 1, quod anno tertio Cyri adhuc visionem habuerit, ergo anno primo non mortuus.* Ego vero per hæc verba: *Fuit ad annum primum Cyri* credo intelligi debere: Fuit in aula Regia, vel circa negotia Regia occupatus. Ut scilicet indicetur, post exantlatas tot ab aulicis infidias, & ereptam ex fovea leonum vitam, piguisse Danielem vitam aulicæ, & ab hoc anno Cyri primo, quo etiam bellum civile incipit, vitam privatam & solitariam elegisse. In posteriori exstat: *Et tu Daniel vade ad finem, & requiescat, & stabis in sorte tua ad finem dierum.* Si & concederem hæc de morte Danielis intelligi, quod plures negant, qualis tamen consequentia? Quia dictum Danieli in tertio anno Cyri, morieris in pace, ergo hoc ipso anno mortuus est. Si ergo biennium regni Darii alios caractères non habet, facile evanescit, & nulli fundamento innixum, una cum Epocha Cyri secundæ collabatur necessum est.

3) *In Canone, qui Ptolemaei dicitur, includi annos Darii duos*

duos in novam Cyri. Sed hoc, si unquam, *μὴν ἅν' ἔγρησε* erit. Probet primum Autor ejusmodi inclusiones in Canone vere existere. Scio quidem Dodwellum id confidenter dixisse, alios quoque ita ratiocinator, sed probatum & definitum hucusque non vidi. Probet deinde Darium Medum, post Nabonnadum, cum Cyro regnasse in Babylone, aut Cyrum illi dedisse imperium vel ex unico Scripturæ dicto veterisve auctoris verbo. Quod omnino jure postulatur, prius scilicet probari regnasse Darium tantum annis duobus, quam decernatur locus annorum horum in Canone. Alias obtrudere nobis potest, quæ vult, cum certus sit, parum nobis de gestis Cyri in hoc noventio constare, & nullum Autorem seriem unquam annorum nobis explicasse, ex quo refelli posset. Tuto quidem ita fingere licet, sed non sufficit. Cum autem Cyrus *Esā. I* solus autor edicti sit anno regni ejus primo editi, & expresse ibi dicat: *Omnia mihi regna Deus dedit*: quis unquam credere poterit, Darium tunc simul cum eo regnasse, & assertum tale, non aliunde probatum, admittere? cum alias satis clarum ex historia sit, talem *Πολυκράτειον* in Oriente tunc temporis non fuisse.

Darii ergo Medi regnum in Babylonia prius & antiquius, quam Cyri illud fuisse, nemini, ut videtur, amplius dubitare licet. Assyagen autem fuisse Darium Medum non impediunt rationes a Cl. Vitringa adductæ *Obs. Sacr. l. VI c. 5 §. 4*. Characteres enim illi sex diacritici, quatenus veri, bene Assyagi convenire possunt, ut ex illis, quæ & in hac & in superiori Dissertatione dist. satis patet.

MONA ANTIQUA RESTAURATA.

An Archæological Discourse on the Antiquities, Natural and Historical of the Isle of Anglesey, the antient Seat of the British Druids.

i. e.

COMMENTATIO ARCHÆOLOGICA DE antiquitatibus naturalibus & historicis Insule Anglesege seu Monæ, prisce sedis Druidum Britannorum; Auctore

LII 2

HEN-

HENRIGO ROWLANDS, *Vicario in Llanidan,*
in Insula Angleſega.

Dublini, apud Rob. Owenum, Bibliopolam, 1783, 4 maj.

Alph. 2 pl. 4. Tabb. 22. 10.

Opus hoc dividitur in duas partes & appendicem. In præfa-
 tione Autor exponit instituti rationem, contenditque du-
 plici methodo recte investigari antiquitates remotissimas, qua-
 rum una leges, constitutiones, numismata, inscriptiones, monu-
 menta varia, locorum appellationes, ritus, mores, & linguas po-
 pularum; altera regionum ipsarum naturam & indolem respiciat.
 Inde ab hac orditur, & *Partis I Sectione I* de Insularum
 origine in genere disserit; quarum multas a divulsis vi aquarum
 ab terra continenti partibus extremis ortas statuit. Eodem mo-
 do *Sectione II* ipsam Monam, partem olim Angliæ, Insulam fa-
 ctam, & fluctibus marinis paulatim tenui illed fretum *Menei*
 efficientibus, separatam autumat: obiterque eos, qui diluvium
 Noachicum particulare statuunt, ex rationibus physicis, & ipsa
 natura aquarum confutat; quippeque, dum, teste Scriptura &
 summos Asia montes supergressæ fuerit, non potuerint nec undi-
 que equaliter & eadem altitudine sed se gravitate circa globum
 terræ diffundere. Idem argumentum persequitur *Sectione III*,
 stupendosque diluvii effectus, dum varia strata solo inducta, ar-
 bores terris immerfas, rupes, fluctibus abrepta & diluta terra, de-
 nudatas, & quæ sunt hujusmodi, expendit; qualesque insulæ Mo-
 næ, monstrantibus vestigiis, inde illatæ videantur mutationes,
 enarrat. *Seç. IV* de primis Insulæ hujus habitatoribus agit, Cel-
 ticamque nationem ex Galliâ in Britanniam, & inde in hanc In-
 sulam trajecisse, ex ipsa lingua ostendit. Siquidem nomen *Mene*
 a Celtico *Mên*, vel *Bên*, *Fân*, i. e. *finis*, *extremum*, uti & *Kent*,
Cantium, ab antiquo Britannico *Kyn* seu *Cyn*, *Caput*, *Icenos* ab
Uch-Kyn, *Brigantes* ab *Obry-Kyn*, &c. derivat. Porro *Seç. V*
 incolarum primos labores, silvarum eradicationem, agricultu-
 ram, habitationem in tentoriis, & hujus generis alia considerat.
 Tum & de certis & clausis familiarum mansionibus, Britannice
Castr, congrue quodammodo cum Hebræo *Kir* vel *Kirjab*, Saxo-
 nicis

alicis prisca *Hamlets*, quæ vox significet domicilii assignationem, Hibernis *Mbuir* vel *Mur* dictis, differens, Druides Hibernos plura monumenta scripta reliquisse ait, unde & de antiquissimis Hiberniæ rebus multa consent, quam Druides Britannos, qui scripturæ usum neglexerint. *Sec. VI.* de lingua hujus infusa prima disquir, eamque cum lingua Wallica, seu antiqua Britannica, imprimis ex derivatione nominum propriorum, eandem; hanc autem omnium in terris Europæis antiquissimam esse, ex gutturali pronuntiatione plurium syllabarum & convenientia multarum vocum & phrasium nec non syntaxeos cum lingua Hebræa, adeoque trium millium & quingentorum circiter annorum ætatem ferre, asserit. Inde *Sec. VII.* de legibus & religione primorum incolarum disputans, grandævos progenitores ex prima mundi consuetudine familias gubernasse, legesque Noachitarum, quippe, uti probabile putat, vix quinta generatione a Noacho distantes, & religionem ipsam patriarchalem initio coluisse, suisque inculcasse statuit. Cujus rei hodiernum documenta existant antiquissima illa altaria ex grandibus faxis, iisque rudibus, & minime elaboratis, planis tamen quodammodo, quæ aliis minoribus imposita, more Patriarchis usitato, & divinitus per Moysen confirmato, constructa: quarum hodiernum nomen populare *Crom-loch* derivat ab Hebræico $\text{קָרַב} \quad \text{לְבָב}$ *Cberem luach*, devotus lapis seu altare; uti aliam vocem *Carnedd*, qua designatur aggestus lapidum cumulus, ab Hebræico $\text{קָרַב} \quad \text{קָרַב}$ *fastigatus acervus*, qualis fuerit ille *Labani Gen. XXXI, 46.* ex consuetudine recepta creditus, descendere existimat. Atque hoc secundum genus ut plurimum monumenta sepulchralia exhibere ait. Ceterum prima illa imperia, quæ fuerint non nisi penes capita familiarum, in Asia per Nimrodum, & in occidentalibus mundi regionibus per Titanas turbata statuit, hisque accesset Deos illos Græcorum & Romanorum, Jovem, Martem, Apollinem, reliquos; quorum nomina ex antiqua lingua Britannica seu Celtica derivat, e. g. *Jupiter*, *Jovis*, ei derivatur a *Jévan*, juvenis Princeps, *Mars*, *Mavors*, a *Mawr-ryse* potens, bellicosus, *Mercurius* a *March*, impetues, celer nuncius, *Hercules* ab *erchyll*, horrendus, *Ne-*

p. 39.

47

ptunus a *Nof-dyfn* super aquas natans, *Triton* a *Trwydon* per undas vagans, *Apollo* ab *ap Haul* filius Solis, &c. Si de nomine quaeratur, quo Romani incolae Insulae Monae appellarint, sub *Ordovicum* nomine illos comprehensos fuisse, ex *Tacito* probat. *Sect. VIII* de priscis Druidibus Britannorum, quorum primaria sedes, & quasi academia ac seminarium fuerit in Insula Mona, multa habet memorabilia. Nunc cum plerisque omnibus derivat a Celtico *Derw*, quod Graecum *deus*, *quercus*, quod haec arbor maxime sacra illis fuerit, & querceta sacris peragendis destinate, exemplo *Abrahami*, *Gen. XVIII, 1*. Primos autem haec Celtarum sophos, uti *Indorufi* *Brachimanes*, (quorum nomen ab Hebr. בְּרַכָּא quasi benedictos, aut laudatissimos viros dicas, deducit) occupatos fuisse ait in tribus illis praecipuis vitae rationalis momentis, *linguae expolitione, legum latiore, & religionis cultu*, multaque retinuisse e schola & traditione patriarcharum ab ipso *Adamo* profecta. Sedem autem in Insula hac amœna, quae quasi in compendio omnes M. Britanniae delicias exhibeat, sine dubio ob commoditatem & securitatem eos fixisse, probatum ita) ex antiqua traditione, cui fides inter omnes constat, 2) ex testimoniis scriptorum gravissimorum, 3) ex ipsis vestigiis & monumentis hodie in exstantibus; atque haec sequenti sectione exsequitur. Hac autem porro agit 1) de eorum modo doctrinam suam propagandi non per libros, sed per carmina memoriz mandanda, item per symbola & enigmata; 2) de philosophia eorum *naturali*, quam, uti & *Phoenicum*, corpuscularem seu atomisticam fuisse putat; deque *Metaphysica*, ubi doctrinas de praesistentia & transmigracione animarum, propitiacione per sacrificia, conflagratione mundi, *monotheismo* primum inculcato, deinde vero deorum medioxumorum *Taranis* seu *Jouis*, *Hesi* seu *Martis* & reliquorum *polytheismo* admisso, & alia refert: 3) de capite, & ordinibus eorum, e *Jul. Casare*, *Strabone*, *Mela*, *Diodoro Siculo* docet, unum principem omnium, ipsos autem distinctos fuisse in *Druides* stricto dictos, *Drudan* seu *Drudion*; *Ouvates*, *Offwyr*, seu *Offyddion*, qui sacerdotes potissimum & physiologi, & *Bardos*, *Beirdd*, qui speciatim poetae fuerint; 4) de autoritate ob

ob potestatem judicariam, & excommunicationem a sacris terribili: 5) de rebus & locis sacris, altaribus, lucis &c. exponit; locumque singularem ex auctoris *Anonymi fragmento historia Britannica* adducit, qui duas illas Insulas Britanniam & Hiberniam, interjacentes, quarum utraque antiquis Mona dicta, veterum Insulas fortunatas fuisse demonstrandum sibi sumsit. In quam sententiam ipse etiam Autor abit, & *Abaridem* illum Hyperboreum, Druidem quendam primarium ex Insula Mona descendisse (forte apud *Roes* dictum, siquidem Græci & Romani nomina Britannica cum præfixis eorum insularum unius nominis pronuntiatione soleant) qui Græciam adierit, e *Diod. Siculo lib. III cap. XI* non improbabili- ter evincit. Jam *Sect. IX* ex instituto demonstrat, Druidum sedem primariam fuisse in Insula Mona, primum ex consentiente scriptorum omnium antiquitates Walliæ historicas attingentium testimonio. Ubi simul litem inter scriptores quosdam agitatam, utrum Insula *Anglesega*, an altera, *Mona* hodieque dicta, Druidibus fuerit reserta, ita componit, ut utramque iis vindicet; illam quidem usque ad expeditionem *Pauini Suetanii*, de qua *Tacitus Annal. lib. XIV cap. XXIX*, hanc autem, ceu per fugium ulterius, usque ad Christianæ in Britannia religionis ea, quibus Druides plane oppressi fuerint, incrementa. Et vero hanc rem collatis *Cæsaris & Taciti* locis omnino conficere videtur. Tum & in subsidium vocat denominationem locorum in ipsa hac insula a tribus illis Druidum ordinibus, *Drudan*, *Offwy* & *Birdd*, dictorum *Druids-Town*, *Bod-Drudan*, *Bodowyr*, *Tre'r-Beirdd*, *Tre'r-Drew*, & aliorum, uti *Cerrig Brudyn*, h. e. *astronomi circulus*, *Myfyrion* h. e. *locus studiis sacris*; item, qui a lucis illis sacris nomen hodieque retinent, *Llwyn Moel*, *Llwyn On*, *Llwyn Oyan*: *Llwyn* enim lingua Wallica lucum denotat. Denique ex monumentis hodieque superstitis maxime in *Tre'r Drew*, quæ tabulis æneis adumbrantur, suntque lapides grandes in forma quadrata, oblonga, circulari & elliptica congesti, ipsam principis Druidum sedem, locumque supremi tribunalis *Bryn-Gwyn* dicti ostendit: quod templa ipsorum non alia fuerint, nisi aræ circulares in lucis sacris, altaria supra descripta, & acervos lapidum, *Crem-leche & Carnedde*, continentes, adjectis etiam figuris docet;

P. 71.

76.

78.

83.

86.

89.

- cet: locum, ubi Romani copias pedestres navigiis, & equos na-
 tando traduxerint proeliumque commiserint, demonstrat: ar-
 morum zneorum missilium singulare genus, & castrum anti-
 quum vallo triplici e saxis grandibus contiguis munitum repre-
 sentat: de Druidibus Scotis & Hibernis, horumque alphabeto
 peculiari & signis hieroglyphicis exponit: objectiones eorum,
 qui monumenta illa lapidea in Wallia & Mona-Danis autoribus
 p. 110. tribuunt, refellit: Druides priimum a Romanis, deinde a Chri-
 stiana religione antiquis sedibus expulsos, e Scotia porro in Is-
 landiam, Norvegiam, Daniam transiisse, & ritus suos, artesque
 magicas *Scaldis* illis Septentrionalium tradidisse, autumat. Im-
 mo ipsam Americam septentrionalem e Scotia & Insulis Scoticis
 111. in Islandiam, Groenlandiam, & inde tridui spatio in novum hunc
 orbem continuatis navigationibus incolas accepisse, probabile
 censet. E *Seck. X*, quæ de divisionibus & subdivisionibus Insulæ
Anglesee, deque legibus & vectigalibus ejusdem usque ad ulti-
 ma tempora priscorum principum Britannorum Autor agit, mis-
 sis aliis, saltem notamus, divisionem ejus in tres *Cantrwys*, h. e.
 115. *Centurias*, harum in *Comots*, & inde in *Trews*, h. e. *tribus* deri-
 vari a centuriis & tribubus non tam Romanorum, quam antiquis-
 simarum nationum Celticarum, Ausoniorum & Etruscorum, a
 quibus Romani multa acceperint; siquidem & sonus & signifi-
 catio harum vocum congruant: tum & principum jura his quin-
 121. que capitibus fuisse comprehensa docet, quod exegerint a subje-
 ctis tributa, servitia, officia, multas, comitatusque honestiorum,
 vulgo *attendances*. *Seckio XI* impenditur describendis maxime
 insignioribus hujus insulæ a tempore, quo Romani eam sub
 potestatem redegerunt, destructa hierarchia Druidarum, usque
 ad Britonum imperium in *Aberfraw*, regia Wallorum urbe, un-
 135. de incipit historia Wallica. Atque heic ab Autore describitur sta-
 tus Insulæ sub stabilito Romanorum imperio satis fortunatus,
 quorum nummi magna copia in ea fuerint reperti. Initia reli-
 gionis Christianæ in Britanniam, & inde mature in Insulam hanc,
 138. introductæ tribuuntur, ex traditione antiqua, *Josepho Arimathea-
 ensi*, ex conjectura Autoris advecto navi Phœnicia stannum Britan-
 nicum exportante; tum & *Jacobo Zebedæi filio*, *Simoni Zelote*,
 Bar:

Barnaba, ipsique Apostolo *Paulo*, qui teste *Venantio Fortunato* lib. III de vita *Martini* in Britanniam trajecisse creditur circa A. Christi LIX, atque adeo biennio circiter ante quam *Suetonius Paulinus* ei præesse cœperit. Unde ecclesia Britannica ipsam Romanam antiquitate superare dicitur, testimonio *Gilda*, qui eam rem satis compertam affirmat, postremis *Tiberii Cæsaris* annis lucem evangelii Britannis illuxisse: eum *Petrum* quidem quinquennio demum post mortem *Tiberii*, secundo nempe *Claudii Cæsaris* anno, Romam venisse, ipsi Pontifici statuant: quamobrem & *Episcopi Britannici* multarum nationum *Episcopos* in conciliis sine contradictione antecedere consueverint. Primum autem illum & puriorem Christianismum fermento papali corruptum fuisse a monacho *Augustino*, idque media circiter periodo secunda. Hujus vero hac etiam in insula in politicis & ecclesiasticis magnam catastrophem inferentis periodi initium refert ad destructionem imperii Romanorum in Britannia, & irruptiones *Pictorum* sub *Maximo* Romanum Imperium affectante circa A. C. 390. Ecclesias autem in *Wallia* & *Mona* Pontificiis corruptionibus diu & acriter resistisse ait: earumque & Principum antiquorum historiam, additis etiam inscriptionibus quibusdam prisca ruditate obscuris, tabulis genealogicis, & brevi chronologia civili, & ecclesiastica, eximia luce perfundit.

P. 145.

Inde sequitur *Pars operis II*, qua Autor partem priorem variis observationibus & additamentis illustrat, & objectionibus respondet; primoque methodum suam remotas & obscuras hujusmodi antiquitates ex principiis revelationis & rationis, monumentisque geographicis, historicis, harmonia linguarum, & quæ sunt hujus generis, investigandi defendit; inde de altaribus illis *Cromlech*, acervis lapidum *Carnedd*, & erectis instar columnæ grandibus & rudibus saxis *Meini Gwyr* dictis uberius exponit; de ordinibus *Druidum* & locis inde dictis plura supra recensitis affinia affert, & sermones *Boadiceæ*, *Galgaci* & *Caractaci* e *Tacito* translatos jungit. Denique in appendice operis idem exhibet tabulam comparativam, qua ostendit linguarum *Hebrææ*, *Britannicæ* antiquæ & hodiernæ, nonnunquam & *Græcæ* atque *Latinæ* harmoniam, additis notis & observationibus exquisitis, quibus de

M m m

origi-

p. 314.

origine & mutatione linguarum, historia *Titamum*, h.e. antiquissimorum tyrannorum Europæ regiones occupantium, apud quorum *Cretes*, Druidibus similes, Jupiter in Creta, religioni, instar Monæ, itidem sacra, fuerit educatus, deque migrationibus populorum multa memorabilia continentur. Tum sequuntur

38.

epistolæ nonnullæ, & in his una atque altera de nummo Servatoris faciem, & inscriptionem Hebraicam exhibente, inque insula Mona reperto; de etymologia nominum Britannicorum eorumque cum Hebraica lingua convenientia, de lingua Aremorica, quæ eadem cum veteri Britannica & ad quam investigandam *Edwardus Lbwyd*, Musci Ashmoleani Oxoniensis quondam custos, ejus aliquot insertæ epistolæ, in Britanniam Gallicam se profectum narrat. Ultimo loco juncti sunt catalogi membrorum Parliamenti ex insula Anglesega, judicum provincialium, & clericorum beneficiis fruuentium.

D. JOHANNIS CHRISTIANI LEHMANNI,
Phys. P. P. Ord. & Med. Instit. Extr. Academiæ Leopoldino-Carolinæ & Soc. Pruss. Membri Machina noviter inventa, omnes aquas ex linea horizontali, absque ignis, aeris & aquarum admiculo elevans, hinc præferenda Londinensi atque Marlyensi a Clar. WEIDLERO descriptis.
 Vid. Tr. ejus cap. IV §. 8 & *Acta Erud.* 1728.

p. 519 seq.

Machina nostra a) vim moventem 500 centenarios æquivalentem habet, eundemque usum præstat, qualem ad minimum binæ rotæ 40 pedes altæ directæ, i. e. quibus aqua in partes superiores impingit, alias nominatæ *oberstlechtige Räder*, exercere solent. Hinc per aquas ex linea horizontali ejus admiculo elevatas, totidem & plures rotæ motitari queunt. b) Per spatium 6 horarum ab unico, binis, ad summum tribus hominibus solum dirigitur & agitur. c) Embolus cylindrorum 6 & 7 pedes perpetuo elevatur iterumque deprimitur. d) Cylindros numero 24 singulos 12 pollicum diametro capaces altosque perpendiculariter 36 pedes;

pedes; aut 12 syringas longiores dictas Freibergenses 78 pedes longas, atque juxta se linea parallela ordinatas, itidem 6 ejusdem speciei in uno latere perpendiculariter sibi invicem superstructas unica vice agitatur, aquasque subterraneas elevat. e) Ac proin quavis fistula 36 ped. longa, emboli elevatione unica ad altitudinem trium ulnarum sive 6 pedum revocata 90 cantharos Lipsienses sursum pellit, quorum unus duas libras Lipsienses ponderat; per consequens ope viginti quatuor ejusdem generis antliarum in attractione unica 2160 canthari (quorum 62 amphoram, 5 amphoræ dolium adimplent) effunduntur, repetitaque emboli agitatione sexies in spatio unius minuti 12960 canthari sive 209 amphoræ, aut 41 dolia atque 4 amphoræ, in horula 777600 canthari seu 12541 amphoræ vel 2508 dolia, atque in uno die 60192 dolia aquarum ex imis attolluntur & ejiciuntur. Duca vero XII fistulæ, aliis XII supra se positæ, aquas effundunt, altitudo 72 pedum acquireretur, interim in spatio XXIV horarum 30096 dolia tantum in sublimem eveherentur. Ulterius Freibergensium antliarum embolum eadem altitudine 6 vel 7 pedum elevat, unicaque vice itidem 90 cantharos ex fistula exturbat. Quo posito XII Freibergenses juxta sese positæ conjunctim una 1080 cantharos, sexies tamen in minuto exantlatione repetita, 6480, in hora 388800 cantharos, vel 6266 amphoras, vel 1255 dolia Lipsiensa, in die 30096 dolia, 39 ulnas seu 78 pedes perpendiculariter aquam propellit. Si vero sex fistulæ sex fistulis aquas affundunt ad altitudinem scilicet 156 pedum quotidie 15048 dolia attolluntur. Hinc Machinam Londinensem tam ratione quantitatis aquarum in effectu, quam elevationis in altitudine superat hæc mea Saxonica Machina. Duodecim porro hi cylindri ita ordinari poterunt, ut sex perpendiculariter in uno latere sibi aquas affundant, cæteri sex e regione illud agant, hinc acquiritur altitudo 468 pedum, per quam in hora quantitas 209 doliorum, in spatio diurno vero 5016 dolia in altum trudentur. f) Porro ex materia pretii vilioris, durabiliore tamen, constructur machina, quæ, exceptis impensis antliarum & ædificiorum structuram ordinariam spectantibus, vix 400 thaleris constat, neque sumptus annui impendendi 150 thaleros excedunt, quamvis per diem & noctem operatio instituat. g) De cætero neque ignis, neque aeris,

nec aquæ adminiculo motitatur, hinc æque in cryptis subterraneis ac in montibus ac summa planitie applicatur. b) Forma illius admodum compendiosa existit, ut omni terrarum loco exstrui & applicari queat. i) Usus ejus est admodum insignis atque desideratissimus.

1) Cryptas subterraneas metallicas inundatione obrutas ab omni aqua liberat, applicanda omnibus locis, ubi naturalis aquarum motitantium defectus observatur, aut ubi aquarum quantitas insufficientis ad antlias agitandas deprehenditur, aut aqua stagnans rosia affundi & applicari minus poterit; quales defectus mea inventa machina plenarie refarcire solet. Puteos itaque exhaurit; atque adminiculum præbet, ut metallicolæ majorem terræ profunditatem absque ulla remora & vitæ periculo adire & penetrare, consequenter mineras ditiores effodere, proventusque majores acquirere queant. Quo fit, ut decimæ in annum domini territorialis evidentissime augeantur, majorque numerus metallifossorum mercèdem acquirat. 2) Ipsæ hæc aquæ per machinam ex cryptis subterraneis elevatæ, mineras laxa postmodum attollunt. 3) Machinas quoque furorias, folles, aerem spirantes, motitant, quorum adminiculo vitæ quoque in fornacibus excoquantur & separanturque. 4) Usam æconomiam quod spectat, montes, convalles, prata, hortos, omniaque loca arida & sabulosa irrigat, ut quotannis dupla portio fœni &c. colligi poterit. 5) Regiones inundatione perfusas exsiccat, aquasque exhaurit. 6) Ex piscinis inferioribus aquas altioribus de novo infundit. 7) Ultra cacumina montium aquas extollit. 8) Ex aquis stagnantibus, piscinæ, lacubus, fossis cujuscunque speciei, torrentibus, rivulis, fontibus undas ex linea horizontali ad perpendicularem elevat, ansamque præbet molas exstruendi quovis terrarum loco instructissimas, quid multis? ut binæ, 3, 4, 5 rotæ 12 ulnarum perpendiculariter sibi invicem superlocari, vel etiam 20, 30 in vicinia exstrui queant, efficit, quibus uniuscujuscunque speciei motitationum vehementissimarum atque continuarum effectus producuntur. 9) Pondera graviora lignorum, simorum, lapidum hujus machinæ auxilio in loca montosa protruduntur. 10) Ceterum urbibus atque arcibus aquas salientes concedit, quarum quantitas incendiis subortis per machinam dupli-

duplicatur. 11) Ad syringas pro incendiis extinguendis portatiles applicari poterit; quibus mediantibus insignis flammæ vis unica vice radio vehementissimo prorsus extingui solet. 12) Fontes artificiales aquarum radiis salientibus enormi crassitie & altitudine in hortis aliisque locis ad spectaculum satis iucundum producuntur. 13) Cisternæ & hydrosophylacia paucarum horarum spatio vi unius viri in locis ædium aliquibus & turribus ipsis adimplentur. 14) Ex puteis aqua hoc adminiculo facillime hauritur. 15) Ut in solo paludoso, extrui ædificia queant, ope unius vel alterius viri, brevi tempore summo cum emolumento adhibetur. 16) In portibus; 17) in aquæ ductibus; 18) in portibus; 19) in obliuionibus urbium, tantum in castris quam in urbibus, copiosissimæ molæ, quæ aquarum rivæ hinc adminiculo comparantur. 20) In locis aqua merfis absorbet aquas. 21) Paludosa exsiccat. 22) Stagnantes aquas, lacus insignes, fossasque profundas undis plenas evacuat. 23) Ex navibus aquæ marinæ velocissimè ita exhauriuntur, dulcesque citius apportantur. 24) Ex fontibus salinis dulces removet aquas. 25) De cetero magnitudinem imo efficaciam machinæ augere atque diminuire & pro lubitu sæmptibus diversis extruere licet, ut unius hominis vi incredibiles ferme & omnem fidem fere superantes effectus in elevatione aquarum per eandem producantur. 26) Tandem ipsa machina, vili pretio hinc inde transportatur. Et numerosiores quidem utilitates possent allegari, quas brevitate ergo prætereo. Sufficit machinam nostram & reditus Principum, & proventus civium, mercedemque operariorum magno opere augere, ut quemvis ad admirationem Creatoris eiusque gloriam promovendam excitare queat.

Appendix.

De possibilitate extruendæ hujus machinæ dubia necesse annis est B. Jacobus Leupold in Theatro Machinarum Tom. V c. 14 §. 303 & seqq. Sed absque ratione, cum non satis perpendit, corpora gravia solida, & corpora fluida minime eadem vi, modo ac tempore in altiora loca moveri, atque atolli. Hinc differentia notissima inter Staticam & Hydrostaticam exorta. Interim structuram fundamentumque Machinæ (ut ipse ait, Cap. XIV §. 302 p. 161) revera ignoravit, falsus tamen, eam merito

vel ducentis millibus thalerorum aestimandam, quippe ipso perpetuo mobili præstantiorem magisque admirandam, ut patet §. 303 pag. 162.

FEBRIFUGUM MAGNUM; OR, COMMON

Water the best Cure for Fevers and probably for the Plague.

i. e.

AQUA COMMUNIS OPTIMUM FEBRIUM,
Et forsitan etiam Pestis remedium, Autore JOHANNE HANCOCKE, Theol. D. Rectore ad S. Margaretam, Præbendario Cantuariensi Et Diacono Ducis Bedfordensis. Editio septima.

Londini, apud J. Roberts & R. Halsey, 1724, 8.

Plag. 16.

Quanquam Autor Clariss. Artem Medicam non profiteatur, ea tamen, quæ claro certoque sibi constant experimento, quæque sanæ rationi conformia judicat, cum L. B. hoc in tractatu communicare non dubitavit. Sex scilicet iustis jam præterlapsa sunt, cum ipse in icterum cum febre enormi & tanta tussi conjunctum incidere, ut & sanguinem & tandem nigerrimum phlegma excreverit. Liberatus ab hoc morbo: anno vero vertente cum iisdem coactis symptomatibus, amici consilio ambrae gryseæ pulverisæ tantillum cum aqua frigida assumpsit felici cum successu. Virtutem autem hæc non ambrae, sed aquæ frigidae adscribens, redeunte peroxysmo libram j. ejusdem hausit, ommissa ambra cum euphoria. Dormitum enim iturus vitrum aqua frigida plenum siccavit, aliud ad lecti latus reponens, post medianam noctem evacuandum. Bene tum dormivit, maneque blando se persusum sudore sensit, quo absterfo surrexit, meliusque se habuit; continuabat secundo, tertioque die frigidam bibere, sudoremque matutinum bene curare. Quarto die licet nullus sudor fuerit secutus, bene tamen se habuit, a tussi, febre & ictero liberatus. Veteres equidem jamdudum aquæ usum in febribus commendarunt, summam

nam tamen cautelam adhibendam esse, simul monnerunt, nec virtutem, quam habet, sudoriferam noverunt. Postquam igitur Noster hac methodo proprium filium a febre maligna, alios a tertianis, quartanis intermittentibus, scarlatinis, variolis, morbillis, imo a colica, cholera, asthma, hæmorrhagia narium & mensium suppressione liberatos, ac a rheumatismo, & podagra præservatos vidit, non immerito eandem pariter in febribus miliaribus, hectica, angina, pleuritide, peripneumonia, erysipelate & cardialgia non sine successu adhiberi posse judicat, modo primis diebus cura instituitur. Observavit insimul, haustam aquam in quibusdam febribus nullum sudorem movisse, sed aucto aliquatenus æstu post duas tresve horas sanitati restitutum fuisse ægrum, hasque febres ephemeras seu synochos simplices fuisse judicat; in aliis sudorem multum sed non tam plenum provocasse, quas synochos putridas vel causas fuisse putat; in aliis vero sudorem plenum & profusum protrussisse, quas ad malignarum classem revocandas censet; in sanis vere hominibus nullum concitare sudorem. In his igitur febribus, modo causa morbi non in solidis, sed fluidis partibus & vasis hæreat, methodum hanc citam, tutam & jucundam pronuntiat; siquidem sudore comparente, mox febris vis infringitur, pulsus bonus, tardior tamen, quam in statu naturali redditur, ut Medicus tum temporis ægrum accedens vix a se sit impetraturus, ut credat, febre enim correptum esse, alio potius novoque morbi genere, quod sibi nec visu nec lectu hæcenus fuerit cognitum, detentum sibi persuasurus. Non opus habet sudaturus stragulis se tegere; sudor enim prodit blando modo, magisque conducit, quam quisvis alius, qui in his febribus vel sponte oritur, vel a medicamentis calidis exprimitur. Imo magna est differentia inter hunc sudorem, & illum, qui regimine calido prolicitur. Sub hoc enim prorupturo sanguis ebullit intra vasa, æstus febrilis magis accenditur sanguisque magis corrumpitur, ita ut si nullus subsequatur sudor, merito verendum sit, ne febris a calidorum usu magis augeatur, quemadmodum diminuitur, si promte fluat; post sudorem vero sanguis fervidus adhuc subsistit, humiditate sua spoliatus. Sub frigido vero regimine omnia tranquille decurrunt, æger refocillatum magis se proficitur, quam in statu sano. Dum sudor apparet, non opus

optis est repetere frigidæ haustum, sin minus, eadem exilioribus dosibus absque periculo repeti potest. Conducit etiam fluente sudore pituitam tenuem aliquoties haurire. Neco male agit, qui apyrexias tempore bis vel ter vitrum aquæ frigidæ exhaurit, aut si eadem pro potu ordinario uti solet, tantillum vini Canariensis addat. Hæc per experientiam habet Clar. Autor. Rationem vero in eo consistere existimat, quod aquæ frigidæ potus refrigeret sanguinem, ejusque circulationem promoveat; quando sudorem non excitat, transpirationem augeat, insinuando se in vasa capillaria arteriosa; diluat humores obstructions minitantes; imbibat & absorbeat salia noxia & tartarea, quæ circa vasorum extremitates facile stagnant, & per insensibilem transpirationem educat. Imo remedium hoc pro efficacissimo habet aperiente, excepto mercurio, eoque tutiore. Mirandum igitur non esse dicit, febres ab eo profligari, quoniam omnium Medicorum consensu hæc per sudorifera optime & tutissime tolluntur, ac integra dosis liquorum refrigerantium, in specie aquæ frigidæ facillime & efficacissime non solum insensibilem transpirationem promovet, sed & sudorem excitat. Rationes vero, ob quas in ipsa peste salutarem judicat hanc methodum, sunt sequentes: quia 1) pestis febris est, & quidem 2) continua seu continua, in qua 3) spiritus & genus nervosum ataxia summa laborant, sanguisque & humores putrefacti & corrupti sunt, quæ 4) exanthematum eruptionem absolute non requirit, 5) ab aliis malignis non nisi gradu, majori contagio & promptiori ad mortem termino differt, cujus 6) antidotum hucusque notum est nullum, interim 7) sudorifera omnibus aliis remediis præferuntur, 8) calida autem sudorifera seu alexipharmaca periculosa existunt, nisi rarius & in parca dosi dentur, 9) eadem methodus, quæ febrem tollit & materiam peccantem expellit, venenatas etiam particulas removet, 10) aqua frigida in larga quantitate hausta ad sudoris provocationem usque noxias & pestiferas particulas imbibit & absorbet, 11) necesse est, ut febres, sicuti reliquæ malignæ, ita maxime pestilenciales cito per sudorem tollantur, 12) aqua frigida mox in principio in lecto hausta ex multiplici Auto-

sis experientia in plerisque febribus malignis copiosum expellit sudorem, qui morbum tollit. Præterea tussim quoque convulsivam in infante eadem methodo non solum curatam refert Noster, sed existimat quoque, eam tolli posse, si infans per aliquot septimanas aquam bibat; de quo morbo fusius hic agit. De cætero curiosas hinc inde interspersit Autor Clar. observationes, dum e. g. pag. 46, sputum cruentum prunis coctis curatum, & pag. 48, panem tostum aquæ infusum frigida, deinde, ad ignem calefaciendæ, lassitudinem tollere, imo febres fugare, si frigida infusio in calore sicco, calida vero in humido hauriatur, refert.

Q. HORATII FLACCI ECLOGÆ, UNA
cum Scholiis perpetuis, tam veteribus quam novis, per
WILLIELMUM BAXTERUM.

Londini, impensis J. Batley, 1725, 8 maj.

Alph. 1 pl. 9.

Alteram hanc post primam ante annos viginti editam Horatii editionem, sed posthumam, Editore quippe A. 1723 d. 31 Maji vivis erepto, producimus; quam quidem jam prelo paravit Baxterus, & paucis, antequam satis cessit, diebus absolutam bibliopolæ imprimendam tradidit. Prodit itaque hic forma satis nitida Horatius, comitantibus Helenio Acrone & Pomponio Porphyrione. Voluit enim Editor, ut eruditis non modo, quid ipse sentiret, sed & quid veteribus Horatii interpretibus visum fuerit, constaret. Nullus dissimulavit & ipse, lacertæ & fæde interpolata esse veterum commentatorum scholia, quæ tamen ideo non negligenda censuit, quod a viris, qui stante adhuc deorum cultu floruerunt, profecta essent. Nec recentiores interpretes insuper habuit, quos sigillatim recensuit, & de quibus omnibus atque singulis in præfamine animi sententiam candidè exposuit. Ita, ut tres tantum e reliquis producamus, Heinsio non defuisse doctrinam, sed Horatianum genium; in Tanaquilii Fabri notulis *à dev. viris* extare censet; in Daceriana versione fidem an diligentiam magis desiderare debeat, dubitat. Quæ ipsius de Rich. Bentlejo sit opinio, ostendit, dum Horatium ab eo magis oppres-

N n n

sum

sum dicit, quam ornatum. Denique & ipse Baxterus multas notulas adjecit, mordaci plerumque sale conditas, quibus imprimis in Bentlejum insurgit. Equidem aliorum judicia his de notis optavit, sancte pollicitus, se ea, dummodo ab odio, ira, & partiam studio absint, placido animo laturum. Quippe studium Musicum ipse professus, experientia didicerat, sciolis nihil placere, nisi quod aliis displiceat, bonos autem viros suncta suo pretio aestimare. Ceterum textus satis purus exstat & calligatus, Bentleji vero emendationes, solis conjecturis innixæ, jure fuere rejectæ. Non admittit L. I Od. 1 v. 6, *evehere* pro *evebit*; Lib. I Od. 3 v. 18, *rectis oculis* pro *ficcis oculis*; Lib. I Od. 2 v. 39, *Marfi* pro *Mauri*; Lib. I Od. 4 v. 8, *visit* pro *urit*; Epistol. L. II Ep. II v. 145, *inveſta* pro *inventæ*; Sermon. L. II Sat. 2 v. 99, *Traufus* pro *Trallius*. Simili ratione centena alia loca excussit, ubique fere contradicens Bentlejo, & vulgatam lectionem fervans. Cuilibet carmini præmisit titulum, metrum, & argumentum, in quibus tamen bonum virum humani quid passum, subinde annotavimus. Quod ad animadversiones, scholia sunt, multo labore collecta, & maximam partem ex veteri Commentatore Cruquiano deprompta, quæ verborum significatus apte exponunt. Nonnunquam & res, ad quas Horatius alludit, tribus verbis tetigit, sed raro. Candor animi ac multifaria lectio ubique eminent, & de autoris diligentia testantur. Nec ignorare Lectores nostros volumus, a Baxtero notas suas in Persium & Juvenalem, ut & Glossarium antiquitatum Romanarum sæpe citari, quæ singula lucem nondum adspexerunt. Nam quas in Persium conscripserat notas, incuria bibliopolarum cujusdam perierunt, & in Juvenalem animadversiones vel ab hæredibus, vel ab editore harum lucubrationum adhuc servantur; dicti vero Glossarii pars exigua olim forte cum Autoris vita, ab ipso concinnata, prodibit. Illud in eo videtur minus probandum, quod expositionum & lectionum acceptarum rationem attulerit rarissime, & in autorum locis citandis nimis parcus fuerit. Ad calcem libri subjuncta est Satyra tertia Libri secundi, a Cl. Aldrichio in pristinum ordinem restituta, ita, ut comœdiæ habitum præ se ferat, & Horatium cum Damasippo, Medico aliisque, sermones quasi in scena miscentem inducat. Quod si & reli-

reliquæ Satyræ, quas comicas fatentur plerique, pari modo dispositæ proflarent, major non solum foret lectorum oblectatio, sed & faciliior via ad detegendam poetæ sententiam. Tandem metra Horatianâ, a *Ch. Wase* haud ita pridem exposita, accesserunt; Index vero plane desideratur. Unum addimus, Baxterum nostrum in antiquitatibus linguæ vernaculæ i. e. Anglicæ egregie versatum esse, id quod docet ejus *Glossarium Antiquitatum Britannicarum, sive Syllabus etymologicus antiquitatum veteris Britannia atque Ibernia temporibus Romanorum*, Londini 1719 in 8, tam paucis exemplis impressus, ut inter libros rarissimos ab Anglis numeretur.

CHRISTOPHORI MATTHÆI PFAFFII,
*Theologi & Cancellarii Tubingensis, Institutiones Historiæ
Ecclesiasticæ &c. Editio secunda, emendata & notis,
amplis satis, aucta, ut novum opus videri
possit.*

Tubingæ, sumtu Th. Mezleri viduz, 1727, 8.

Alph. 2 pl. 12.

Primam hujus operis editionem, non sine elogio, in his Actis 1722 p. 71 sqq. recensuimus. Nec in hac secunda & emendatiori & auctiori editione actum agemus. Satis erit notas, quæ huic editioni accessere, amplissimas perlustrare. Has maximam partem Steinwegio, ex ore Pfaffii facundo excipienti, una cum tabellis & indicibus deberi, non diffitetur Cel. Autor. Versantur vero maxime in eo, ut librum hinc inde amplificent, & subsidia rerum quædam suppeditent. Jam enim notitiam Autorum selectiorum suggerunt, jam de libris eorumque editionibus agunt, jam controversias notas recensent, jam doctorum vitas, jam sectarum aliorumque Ecclesiasticæ Historiæ momentorum progressum & fata enarrant, jam Cel. Autoris pandunt de quibusdam capitibus judicium, jam quædam ante ab ipso dicta emendant. Ita Historiam dogmaticam, per omnia secula deducendam, ubi commendat, vere judicat, ex omni parte perfectam dari ne quidem, ob defectum monumentorum, posse. Qua oc-

p. 48.

31

- p. 45. cassione simul optat, ut historia interpretationis S. Scripturæ, quæ hujus vel illius dicti per omnia secula fuerit explicatio, a Collegio quodam Virorum doctorum conficiatur. Quod in Apol. A. C. Art. IV de Ecclesia p. 154 Constitutiones Apostolicæ, hodie exstantes, pro genuinis non habeantur, notat, Ebionitas vere hæreticos fuisse affirmat, Ignatii epistolas breviores interpolatis non ubique præfert, Marcianos & Heracleonitas non fuisse fictitios hæreticos, & Imp. Julianum vere Apostatam fuisse, concedit. In seculis IV, V, VI & VII notæ fere deficiunt, vel rariores tamen sunt, quæ in seqq. copiosiores iterum redeunt. Caroli M. libros probabilius ab *Alcuino*, Caroli autoritate, editos credit; quis Papa primus osculum pedis admiserit, inquit, du Pinium & Pagium sublesta allegare rationes, cur cultus imaginum primis seculis fuerit ignotus, observat, Concilium Nic. II a Francofurtano ob cultum imaginum merito damnatum, agnoscit, licet eruditus non ignotum sit, Maimburgium in libro, *Histoire des Iconoclastes*, precaria afferre argumenta, quibus id neget. Godeschalcum non negasse, quod Reformati volunt, realem corporis & sanguinis Christi in S. cœna præsentiam, sed transsubstantiationem, observat. Probationem per aquam frigidam ab Eugenio II Papa primitus introductam esse, monet, Cedrenum plagiarium fuisse, notat, Kunigundæ perpetuam virginitatem cum adulterii suspitione conciliare se non posse fatetur, Fridericum vero Barbarossam a Papa pedibus conculcatum, asserit. Harduini etiam commentum, quod seculo demum XIII Societas quædam, duce Severo Archontio, scripta pleraque omnia, quæ hodie antiquorum nomine exstant, composuerit, merito explodit. Nec præterit Cel. Autor controversiam, an Th. a Kempis libellorum de imitatione Christi sit autor, quod affirmat. De Joh. Hussò varia congestit, ut & de Conciliis Pisano & Basileensi. Scriptores vitæ Reuchlini bis afferuntur, aliorum doctorum biographi citantur passim, uti & de Reformationis singularioribus capitibus qui ex professo scripserunt. Memorabilis vero admodum est observatio, ubi docet, cur consilia sua irenica non defendat, additque: *Sed vero, quæ præstantior sit sententia, non majora hominum vota, sed illius olim dies decidet.* Nec minoris momenti nota est, ubi de
80.
 97.
 136.
 211.
 320.
 337.
 349.
 358.
 383.
 413.
 481.
 513.
 548.
 621.
 677.
 705, 709 sq.
 723 sqq.
 685, 738.
 750 sqq.
 829.
- con-

controverſiſ cum Spenerianis judicat: *Saltem magna pars harum controverſiarum problematica eſt.* Ceterum Cel. Autoris, quod in nova præſatione promiſit, plenius limatiusque Hiſtoriz Eccleſiaſtica Syſtema a vide exſpectamus.

p. 830.

VITA ALBERTI, STADENSIS ABBATIS,
Autore TOBIA ECKHARDO.

Goslariz, apud Jo. Chriſtoph. Kœnigium, 1726, 4.

Plag. 8.

Albertus Stadenſis, Chronici ſatis noti conditor, cum vix quequam naçtus ſit ſatorum ſuorum meritorumque præconem, tacentibus de eo Trithemio, Geſnero, & Mirzo, in animum induxit Cl. Autor, Lycei Quedlinburgenſis Rector optime meritus, vitam ejus ex ipſo illo Chronico collectam exhibere literatæ rei publicæ. Inſitio de nominis *Alberti* etymologia copioſe agit ac diligenter. Ad ipſius patriam quod attinet, etſi certi nihil reperit, Germanum tamen fuiſſe, vix dubitat. Eruditionem ei tribuit pro illo tempore magnam & per plures diſciplinas diffuſam: non tamen niſi mediocrem admodum ei concedens eloquentiam. Abbas monaſterii B. Mariz prope Stadam five Stadium factus eſt A. 1232. Sed A. 1240 eo ſe munere libens abdicavit, & ſocietati Fratrum minorum Stadenſium adſcribi voluit: cujus ordinis tandem creatus Generalis, vitam produxit ad A. 1260. Certus tamen mortis annus non reperitur. Sui nominis memoriam conſervavit ſcripto Chronico, quo omnis ævi res geſtas ad ſuam uſque ætatem deſcripſit breviter, deſinens in A. 1256. De hocce Chronico Cl. Autor copioſe diſſerit & erudite, methodum ejus, virtutes item & vitia, deſcribens accuratiſſime. Ceterum cum multa Albertus deſcripſerit ex Eginhardi *vita Caroli M.* hac occasione C. Autor commemorat, ſuo exemplari Eginhardi adſcriptas a quopiam eſſe variantes ſcripturas Codicis MS. Florentini, eaſque etiam infra p. 54-59 exhibet. Primus hoc Chronicon A. 1587 edidit Helmiſtadii Reinerus Reineccius, idque non diſplicuit eruditiſſimo cuique. Demſterus namque Albertum hunc vocavit *autorem doctum ac diligentem*, Conringius *locupletem rerum ævi ſiſt teſtem*, S. hurzſleiſchius *ſcriptorem eximium*.

N B N 3

ELOGI-

ACTORUM ERUDITORUM
 ELOGIUM CONRADI FRIDERICI
 REINHARDI.

COnr. Frid. Reinhardus, qui Academiam Halensem hactenus, si quisquam alius, admodum illustravit, lucem adspexit Halæ Saxonum A. 1709, pridie Kalendas Sextiles, Patre Joanne Friderico Reinbarde, omnis doctrinæ elegantia exculto, Regiminis, quod est in Ducatu Magdeburgico, Consiliario gravissimo: Mater Joanna Susanna appellabatur, filia Antonii Weckii, qui Sereuissimo Saxoniz Electori JOANNI GEORGIO II a consiliis & epistolis secretioribus erat, Præfectus tabularii non solum fidelis, sed & ingenii claritate historiarumque & rerum Imperii cognitione præstantissimus. Sexennis Dresdam cum Parente clarissimo delatus est, quo hic Potentissimi Poloniarum Regis FRIDERICI AUGUSTI jussu cum tota familia concessit, ut ibi rerum fiscalium Consiliarium ageret, *δέξαιον* regeret, & exercendis metallis invigilaret. Inter alios præceptores, Joannes Doppertus, nunc Lycei Schneebergensis Rector celeberrimus, dignus Schurzfleischio discipulus, Nostro obtigit, cujus methodum suavem laudavit defunctus, doctrinamque semper miratus est insignem. Eo ad munus scholasticum obeundum vocato, in Hermanni Augusti Schumacheri disciplinam traditus est, scholæ provincialis Grimmenfis Collegæ post Rectorem primi, qui secundo bonarum literarum afflatu ita eum agitavit, ut argute subtiliterque disserteret, puroque latini sermonis idiomate animi sui sensa luculenter exprimeret. Ex quo accidit, ut A. 1710 in Salanæ Academiam auspiciato cursu contenderet, historiam, Struvio duce, cum literis humanitatis conjungens, philosophiam, Mullero & Wucherero præcipientibus, discens, ac jurisprudentiam denique, Wildvogelio, Friso, Brucknero & Beckio præcentoribus, cum cura summaque jucunditate percipiens: quam, post biennium, & quod excedit, elapsam, cum Fridericiana commutavit; conscripta prius dissertatione elegantissima: de officiis Imperii Saxonici, quam sub præsidio Struviano fortiter defendit. Halæ vero præcipue ab ore Celeb. Bahmeri pendit, Canonici juris gemmulas amans, totiusque veteris hierarchiz

chiz machinam contento rimari studio laborans ; ita tamen, ut nec negligeret Conf. *Bodini* lectiones ad *Constitutionem Caroli V criminalem*, nec *Stryckii* doctrinas in *Pufendorffii* libellum de *habitu Religionis christiane ad vitam civilem* vilipenderet ; simulque *Thomafianas* scholas cum egregio fructu ad *Monzambanum* diligentissime frequentaret. Quo laudabili cursu absoluto, post trimestre intervallum, A. clo 1699, patre jubente, *Dresdam* rediit, ac dilectissimæ *Matris* funus, non sine mœrore, comitatus, aliquandiu ibidem substitit, tabularium sanctissimum assidue intrans, ac publici juris & historiarum studia privata industria perficiens, quibus pectus alebat, cum pulcherrimarum ac magnarum artium prædiis copulans cuncta, mores semper sectatus venustos virisque primariis in aula politissima innotescens, Parenti ad senium paulatim declinanti multis nominibus dilectissimus. Unde hic demum autor ei suasorque extitit, ut Doctoris insignia honoresque ambiret, & quid profecerit per tot annos, publice ostenderet. Cumque illi *Hala* potissimum placuisset, prima patria ; hinc, *Bæbmero* præside, pro obtinendo dignitatis gradu, post examina cum laude exantlata, disputavit : *de civili in templa potestate*. Quo facto, non crudis, sed maturis jam studiis, lectissimis juvenibus doctrinas bene præparatas instillavit ; novam interea dissertationem pro loco elaborans, de *additione hereditatis per alium*. Hinc gemina professio extraordinaria A. clo 1699 ei fuit demandata, juris una, philosophiæ altera, ut sic studiosis adolescentibus ad intima sapientiæ & jurisprudentiæ penetralia adeunda ac perlustranda majori cum autoritate dux foret. Quod quo commodius atque ordinatius succederet tori sociam & domesticæ rei adjutricem quæsit, quam in spectatæ pulchritudinis virgine *Maria Sophia* se inventurum haud vane credebat. Est enim illa *Ernesti Henrici Knorrii*, J. U. D. Consilarii Regii, Syndici, Logistæ & Scribæ Academiæ *Halenf.* quem populari sermone *Secretarium* dicunt, Filia primum genita, naturæ & industriæ ornamentis quam plurimis excolta. Cujus in societate sicuti *Reinhardus* suaviter animoque tranquillo vivere clo 1699 cœpit ; ita ex hac amœna conjunctione quinque liberorum stirps succrevit, tres videlicet filii ac filiarum binæ, e quibus gemini fratres, uno die ac partu editi, iterum periire, terna super-

flite

lite manente prole. Ac ne dissertationes tantum aliquæ de ejus
 meritis loquerentur, novis ingenii monumentis semper operam
 dedit, inque primis A. 1705 commentationem: *de tituli Co-*
mitis Palatini Saxonie in litteris Henrici illustris origine & scr-
vati dein usus ejusdem ratione, in vulgus emisit, multorum er-
 rores refellens ac singularia prorsus detegens. Quam paullo post
 libellus venustus est secutus, in quo fabula de Ludovico II Thu-
 ringiæ Comite, quem *Saltatorem* appellant, convellitur, quam de-
 marunt majores nostri ac cæca credulitate plures repetunt depere-
 untque etiam nunc. Cujus rei fructum amplissimum hunc tulit, ut,
 crescente nominis fama, ad *Strauchiana* opuscula denuo edenda
 animum excitaret, præmissa simul præfatione partii primæ, quæ *de*
commentatoribus in Germaniam Taciti non spernenda nec om-
 nibus cognita suppeditat. Parata quoque sunt, & prelo jam ma-
 tura: *Vita Friderici I Bellicosi Saxonie Electoris* longe eminent-
 tissimi; *tomi duo antiquæ lectionis monumentorum veterum*. Re-
 liqua, in quibus erat *historia Comitum Palatinorum Saxonie*, item-
 que *Introductio in historiam Marchionum Misnensium*, quæ variis
 alioquin fabulis est fœdata, mors sufflamina vit. A primis namque
 tenellæ ætatis annis imbecillum atque infirmum corpus in *Nostris*
 observabatur; inque pulmonibus latitare malum nemo non agno-
 scebat: idque indicabat purulentum sputum atque pituita ab imo
 adducta. Ad quod quum accessisset incitatus in studia impetus, au-
 ctus est morbus, exsiccatum corpus, oppressus spiritus, attenuatæ
 vires ac maxime, æquinoctio ingruente, vitiosa magis effervuit
 materia, quam Medicorum artes aliquantum levare satagebant,
 non autem penitus ejicere poterant. Quare Martio mense nuper
 recruduit vitus, fecitque, ut in prolixum languorem incideret æ-
 ger, interque abditos pulmonis recessus oriretur abscessus, isque os
 tandem & pellis fieret. Nemo dubitet, quin, inter perpetuas mortis
 sibi appropinquantis cogitationes, de vita æterna consequenda sol-
 licitus is fuerit quam maxime. Quo pacto fiebat, ut ab omnibus
 terrenis atque domesticis quoque rebus oculos averteret, omnibus-
 que curis & angoribus laxatus ultimam vitæ horam lætus exspe-
 ctaret, quæ denique, inter adstantium planctus lacrymasque, an-
 helanti æterna advenit, A. 1728 VIII Kalendas Majas,
 imminente meridie post horam XI.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IX. Sect. XI.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB
A. D. ad M. D. LUDOVICUS ANTONIUS MU-
RATORIUS, Ser. Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præse-
ctus, collegit, ordinavit & Præfationibus
auxit.

Tomus IX.

Mediolani, ex typographia Societatis Palatinæ, 1726, fol.

Alphab. 8.

Consecratus est hic Tomus Ser. Principi, *Antonio I* Farne-
sio, Parmæ ac Placentiæ Duci, quod in eo inter alia con-
tinentur, quæ ad regiones ipsi subjectas spectant. Exstat
vero hic *I Jacobi de Varagine*, Archiep. Genuensis, *Chronicon*
Genuense ab origine urbis usque ad A. 1297, nunc primum editum
e MS. Codice Bibl. Estensis & cum altero Bibliothecæ Ambros.
collatum. Male autorem a nonnullis vocari *a Voragine*, quasi
voraginem sacrarum sententiarum, ut Trithemius putat, probat
Cl. Editor, cum utique a patria Varagio, ditionis Genuensis oppi-
do, quod alii Viraginem, quasi vicum virginis somniantes, alii, &
rectius, Varaginem vocarunt, dictus fuerit, prout & mos tulit
illius temporis, quo a patria nomen petebant plerique, & testatur
Autor Chronici MS. posthac edendi, qui paulo post mortem Ja-
cobi nostri vixit. Cum vero Autor, ut in aliis scriptis suis, *Legen-*
da imprimis *Aurca* seu Speculo Sanctorum (qui liber ideo ab ho-

mine oris ferrei & plumbei cordis scriptus dicitur Ludovico Vives & Melch. Cano) nugas, fabulasque & saltationes extra chorum, utpote vir simplex non raro in Historia hac admiserit, eas ex opere plane eliminandas duxit Cl. *Muratorius*, causa tamen, quare id fecerit, additis annotationibus indicata, cetera vero, quæ bonis autoribus accepta alicujus momenti esse judicavit, retinuit.

II *Stephanardi de Vicomercato*, Ord. Præd. Poema *de gestis in civitate Mediolanensi sub Othone Viccomite Archiep.* antea editum Tomo III Anecdotorum Cl. *Muratorii*, nunc novis ejusdem annotationibus illustratum & cum antiquo MS. Ambrosiano collatum. Autor, Poeta, quod mireris in illa ætate, terfissimus, qui A. 1297 decessit, res sub Othone hoc Mediolani ad A. fere 1277 gestas eleganter descripsit; quem Gerh. Jo. Vossius, Paulum Jovium improvide secutus, cum Gualvaneo de la Flamma, sequenti Volumine a Nostro inserto, permiscuit.

III *Riccobaldi Ferrariensis Pomarium Ravennatis Ecclesie*, sive Historia universalis ab anno circiter 700 ad A. 1297, edita quidem antea a Jo. Ge. Eccardo inter Scriptores medii ævi Tomo I p. 1150, sed nunc ope Codicis MS. Estensis purgator & auctior. Accessit *Compilatio historica ab initio mundi ad A. 1313*, sive ab eodem Riccobaldo, ut Cl. Eccardus autumat, sive ab Anonymo conscripta, ut & *Job. Philippi de Lignamine*, Equitis Siculi & typographi Romani, continuatio Chronici Riccobaldiani ab A. 1316 ad A. 1459, non solum ab eodem Eccardo, verum & ante illum Romæ 1474 edita & Sixto IV Pont. cui familiaris erat Autor, consecrata. Ceterum cum Rubens in Hist. Ravenn. *Gervasii* prænomen dederit Riccobaldo, noluit tamen Noster unici hujus testis auctoritatem sequi, nec par duxit omnia Riccobaldi, qui historiam suam cœperat a mundo condito, repetere, sed antiquiora omisit: notavit præterea, falso a plerisque hoc opus vocari *Pomerium*, etiam in ipsis Codicibus MS. cum potius *Pomarium* dicendum sit. Præterea cum constaret, eundem Riccobaldum etiam Chronicon Romanorum Imperatorum condidisse, quod, cum frustra hætenus quæsisset, interuisse minime dubitat, incidit tamen in ejus versionem Italicam a *Mattheo Maria Bojardo*, celebri illo autore Poematis, *Orlando Innamorato*, quod continuandum sibi sumpsit Ariostus sub tit.

Orlan-

Orlando furioso, autore, A. 1494 mortuo, adornatam & Herculi I Ferrariz Duci inscriptam, quam nunquam typis impressam, e Classensis ac Ravennatis Monasterii Bibliotheca accurate transcriptam nactus est, & diu hæsitans, utrum re vera hic habeatur Riccobaldi Chronicon, an vero illi fuerit a Bojardo suppositum, hic tandem quarto loco, relectis tamen quæ Caroli M. tempora præcedunt, cum proluxa & erudita præfatione vulgavit, subinde Latina Riccobaldi verba ex Peregrini Prisciani, qui illa adduxerat, Chronico subjungens. V *Historia Dulcini Hæresarchæ Novariensis* ab A. 1304 ad 1307, autore synchrono, e Codice Bibl. Ambrosianæ a *Jos. Ant. Saxio* producta ejusque notis illustrata, cui accessit alterius auctoris coævi additamentum ex eadem Bibliotheca, cum ejusdem notulis. Celebris nimirum fuit per Italiam illo tempore Catharorum, quos Gazzaros hic per ludibrium dictos videmus, Secta, dudum ante a Gerardo Secarello de Parma disseminata & a Dulcino tanto cum plausu resuscitata, ut bello sacro fuerit exstirpanda. VI *Dini Compagni Chronicon Florentinum*, Italica lingua scriptum, ab A. 1280 usque ad 1312, nunc primum ex Viri Cl. *Apostoli Zeni*, Historiographi & Poetæ Cæsarei, Codice MS. quem cum aliis Codd. diligenter collatum prelo paraverat, editum. Auctor plane synchronus, qui summis in patria muneribus admotus, in ipso Codice memoratur d. 26 Febr. 1323 e vivis excessisse, Ricordanum Malaspinam, a Nostro alibi vulgatum, continuasse quodammodo videtur, qui in A. 1281 desit. Ceterum graviter tantæ linguæ vernaculæ elegantia pro illo ævo scripsit, ut sæpe ad illum provocaverint Academici Fursuracei in suo Dictionario: & ab hoc Compagno Familiam Compagnam, quæ Taurini habitat, ab ejus fratre Guidone vero utramque Florentinam deducit Noster: an vero Dini nomen ex nomine Aldobrandini efformatum fuerit brevitatis causa, alii viderint. De scripto VII, quod *Synodum provinciam Pergamini* habitam, a Castlono seu Cassono Mediolani Archiepiscopo A. 1311 ex MS. Codice Ambrosianæ exhibet, non est ut multa dicamus. Majorem attentionem meretur VIII *Fractris Francisci Pipini*, Bononiensis, Ord. Præd. *Chronicon* ab A. 1176 ad finem h. e. usque ad annum circiter 1314, quo Antot vixit, ex MSto & forte autographo auctoris Codice, qui exstat in Bibliotheca

ca Estensi, nunc primum vulgatum. Autor, de quo parum alioquin constat, Itinerarium aliaque, versiones Latinas imprimis non plane ineptas M. Pauli Veneti de rebus Orientalium regionum, ex Italico, & Bernardi Thesaurarii de acquisitione terræ sanctæ, quem dedit Noster Tomo VIII, e Gallico sermone reliquit, quæ omnia manu exarata exstant in eadem Bibl. Estensi. Etsi vero historiam hanc ab origine Regum Francorum ordiatur, attamen cum in his, quæ A. 1176 præcedunt, utatur Scriptoribus, qui vel dudum ab aliis vel nuper a Cl. *Muratorio* in lucem sunt editi, ea negligenda duxit Noster, qui etiam in postrema hac periodo ea, quæ e *Vincentio Bellovacensi* aliisque descripta sunt, pleraque sustulit, ne crambem scilicet toties coctam apponeret; reliquit tamen ei, quæ ex *Riccobaldo*, æquali, iisdem verbis, raro tamen eum nominans, adduxit. Et quoniam *Pipinus* hic primus fere inter alia testamentum *Friderici II Augusti* historię suæ intulerat, quod Noster ex hoc ipso Codice in *Pleniori Expositione Jurium Imperial. & Estens. in Comaclum C. 23* produxerat, Idem vero quidam *Placentinus* in *Dissert. hist. polit. de Natura & qualitate Civitatum Placentiæ & Parmæ* p. 139 in suspensionem adduxerat, fidem hujus monumenti, etiam a *Cajetano, Carusio, Martene & Durando* editi, egregie vindicat Cl. *Muratorius*. IX Anonymi *Synchroni Chronicon Parmense* ab A. 1038 ad 1309, ex Codice Estensi productum, cujus quidem antiquiorem & forte autographum Codicem apud Monachos Benedictinos in Monasterio Parmensi S. *Johannis* exstare constat, magnopere commendat Cl. Editor, quod procul a partium studio Parmensium & vicinorum res, per *Guelphorum & Gibellinorum* factiones admodum turbatas, imprimis vero sub oculis suis gestas, candide descripserit, ita ut historicus Parmensis recentior *Angelus* passim ex eo possit emendari. Nec minorem laudem meretur X *Nicolai* Episcopi *Botrontinensis* in *Albania Relatio de Itinere Italico Henrici VII Imp.* ab A. 1310 ad 1313, quam etsi jam *Baluzius* in *Vitis Papporum Avenion. ad calcem Tomi II* adjecerat, dignam tamen putavit Noster, quam hic recuderet, eum imprimis e *Johannis de Cermenate* Historia, mox memoranda, pateat, autorem tanta apud *Henricum* gratia floruisse, ut cum aliis ab eo legatus mitteretur ad *Clementem V*, cui hanc

hanc ipsam historiam post mortem Imperatoris inscripsit. Cum vero hæc in A. 1313 incidit, quam secutus est sequenti anno obitus ipsius Pontificis, facilis jam est conjectura, quo tempore hoc opusculum conscriptum sit. Ingens vero huic Tomo decus addit *XI Ferreti Vicentini Historia rerum in Italia gestarum* ab A. 1250 seu a morte Friderici II Imp. ad A. 1318, nunc deum e Codice Vicentino publici juris facta; quem Autorem: ceu poetam & historicum elegantem ac disertum, qui cum aliis paucis ejus temporis (natus autem videtur circa A. 1296) literas instauravit, commendat G. J. Vossius de Historicis Lat. L. III P. III Cap. IX. Optandum saltem fuisset, Nostri in meliorem Codicem incidisse, quippe duos apographos conferens, alterum altero sordidorem reperit, & quamvis sphalmata sustulisset non pauca, multa tamen adhuc supersunt, quorum sensus ita corruptus, ut intacta fuerint relinquenda. Nollet etiam Noster, autorem nimia antiquitatis affectatione, Vicentiam *Cimbriam* & cives *Cimbricos*, Florentinos *Fasulanos*, Pistorienses *Picenos* appellasse, & ad vituperandum culpandumque quemlibet, atque adeo ipsos Pontifices, nimis fuisse pronum. Accessere huic Historiæ quædam ejusdem *Ferreti* Poemata, nempe *de morte Benevenuti Campesani*, Poetæ Vicentini, & imprimis Poëma heroicum *de Scaligerorum origine* circa A. 1329 quatuor Libris compositum, quod Noster e Veronensi Codice primus prodidit, quibus & inserta est Anonymi *Oratio in nuptias Danielis Ferreti*. Tandem iterum in fine hujus Tomi comparet XII *Johannis de Cermenate*, Notarii Mediolanensis, *Historia de situ, origine & cultoribus Ambrosianæ urbis ac de Mediolanensium gestis sub Imperio Henrici VII* ab A. 1307 ad 1313, quam Cl. Muratorius Anecdotor. Tomo II p. 31 primum dederat. Vixit is A. 1330, ut ex Gualvano de la Flamma patet, & scripsit stylo satis eleganti, ut inter instauratores literarum merito locum inveniat. Accessere quoque postremo variantes lectiones, e Codice vetustissimo & eodem, ut videtur, Seculo, quo Autor vixit, exarato, qui apud Comites de Capitaneis, Patritios Mediolanenses, exstat, a Viro Cl. *Phil. Argelato* excerptæ.

NOVISSIMÆ EPHEMERIDES MOTUUM

Ooo 3

Cæle-

*Cœlestium e Cassinianis Tabulis ad Merid. Bonon. computata
ex A. 1726 ad 1750, autoribus EUSTACHIO
MANFREDIO & Sociis.*

Tomi II.

Bononiæ, apud Const. Bifarrum, 1725, 4.

Alph. 4 pl. 4 Tab. 2n. XV.

Ephemerides Astronomicas, quarum Tomos II priores produximus Supplem. T. VII p. 15 sq. continuaturus Celeberrimus *Manfredius* in præfamine Socios nominat, a quibus in tædio hoc opere adjutus fuit, *Jacobum Parmam, Josephum Bolsium Marchesum, Joannem Baptistam Banderium, Dominicum Weber, Carolum Hebertum Monachum Hieronymianum, & Josephum Antonium Nadium*, qui tamen post annum primum susceptæ operæ decessit. Deinde docet, qua accuratone loca e tabulis depromta fuerint pro quolibet planetarum, quomodo bini semper & varijs methodis deliqua Luminarium investigaverint, & quæ ratio sit, quod a Cassinianis Tabulis recedendum non putaverit, licet, ipso fatente, Ephemerides inde deductas sæpe non contemnendis dissidijs a cœlo aberrasse deprehensum sit. Quam in rem, & ut Astronomis tabulis Cassinianis (editæ hæ tabulæ non sunt, sed a Clarissimis & Celeberrimis *Jacobo Cassino*, filio *J. Dominici*, & *Maraldo*, nepote, quotidianis observationibus perficiuntur) utentibus gratum faciat, observationum in priorum Ephemeridum annos incidentium & varijs in locis habitatum seriem selectam confignat, & cum determinationibus illarum Ephemeridum confert. Tabulæ adjectæ projectiones exhibent Eclipsium Solarium, nec fere quicquam in ipsa Ephemeridum dispositione mutatum est, quod tanquam a prioribus diversum annotari magnopere referret.

BIBLIOTHECA HISTORICO - PHI-
lologico - Theologica.

Tomi VIII.

Bremæ,

Bremz, typis Rod. Hofferi, Tom. I, 1718, T. II & III, 1719, T. IV, 1720, T. V, 1721, T. VI, 1722, T. VII, 1723, T. VIII, 1725, 8.

Alph. 24 pl. 18 1/2.

Quale opus olim A. 1702 p. 201 sqq. laudavimus, cum Halæ editas *Observationes selectas ad rem literariam spectantes* recenseremus, tale & hic exhibemus, haud dubie referendum inter *Acta cruditorum Germanorum ac Belgarum*. Scilicet duo clarissimi Theologi iidem ac Philologi, Theodorus Hafæus & Frid. Adolphus Lampius, Ecclesiæ Bremensis Pastores, in prima Præfatione invitarunt doctos, ut singulares dissertationunculas novam vel Scripturæ sacræ vel Theologiæ vel Historiæ ecclesiasticæ lucem allaturas ipsis mittant certis edendas voluminibus. Ac successit eis consilium hoc ex voto, quanquam absoluto tertio Tomo evocatoque in Ultrajectensem Academiam Lampio, solus Hafæus curam hujus Bibliothecæ gesserit. Cujus in recensione ne nimium consumamus spatium, sola Dissertationum argumenta repræsentaturi sumus. In Tomo videlicet primo (continet autem quisque Tomus sex Fasciculos,) exstat Joan. d' Outreinii *Diff. ad Jerem. XXX, 21*; Jac. Hafæi *Computatio mensum itineris Paulini, quod Hierosolymis Romam suscepit, Actor. XXVII & XXVIII*; Theod. Hafæi *de titulo Psal. XXII, quo significari per Hajeleth Hafchachar organum muscum probatur*; Frid. Ad. Lampii *Harmonia utriusque Decalogi exemplaris, Exod. XX & Deut. V*; *Refutatio narrationis, quam de ejectione Joan. Arndii fecit A. W. Boemius, una cum Th. Hafæi ad illam refutationem observationibus*; Ant. Driessen *Responsio ad dubium a Deusingio circa loca quadam Apocalypseos motum, & examen hypotheseos L.C. Sturmii de numero Bestiæ 666*; Herm. Deusingii *de eodem numero cogitationes*; Christ. Funceii *Catalogus V. D. Ministrorum in urbe Auricensi*; *Index librorum Theologicorum A. 1717 a Reformatis editorum*; Herm. Deusingii *Commentarius in Psalmum LXVIII*; Gerh. Outhovii *Demonstratio divinitatis Christi ex maris & ventorum sedatione, Marci IV, 39*; Hadr. Relandi *de Tryphone Judæo, Justini Martyris antagonista*; Theod. Hafæi *de XCIX justis pœnitentia non indigentibus, Luc. XV, 7*; Mart. Lutheri *Epistola inedita, cum notis Jo. Lud. Bunemanni*; *Historia eorum,*
quæ

qua circa J. H. Hottingeri *Disquisitionem* de revelationibus extraordinariis, ejusque a munere *Professoris* in Acad. Marburg. abdicationem contigere; Sam. Konig *Prognosticon* de interiturogni Turcici ab A. 1717 expectando; vita Joan. d'Outreini, & *Catalogus librorum* ejus; nova *Theologico-historico-literaria*; G. Outhovii *Specimen collationis textus V. T. Hebraici* cum versione τὸν LXX; Frid. Christ. Neubour *Annotationes philologicae* in quaedam N. T. loca; Jo. Alph. Turretini *Cogitationes* de variis *Theologiae* capitibus; Jac. Hafæi *Animadversiones* in quaedam *sacri codicis* loca; Hadr. Relandi *de uxore domiseda ad locum Tit. II, 5*; Jo. Ge. Eccardi *de Orosii Hermista mundi*; Dion. Alex. Roellii *de imagine Dei in homine*; *Edictum Senatus Tigurini contra fanaticos*; Jo. Laur. Moshemii *Demonstratio Sectæ Nicolaitarum adversus ejus oppugnatores*; G. Outhovii *Collationis textus Hebraici cum LXX continuatio*; C. A. Heumannii & Fr. Ad. Lampii *de Abrahami visione Christi*, Joan. VIII, 56; *Epistola, qua mendacium nunquam licitum esse demonstratur*; Jo. Diecmani *conjectura de Ormista Orosii*; *de scriptis evisticis Driessenii, Honertii, & Wittichii*; Outreini *de piscina Bethesda*; Steph. Viti *de liberi arbitrii conciliatione cum divina predestinatione*; *Annotationes de Mich. Serveto*; Camp. Vitringæ F. *de luctu Jacobi cum angelo*; Deusingii *de resurrectione spirituali* Joan. V, 28; *Salus Hiskia per Esaiam preannuntiata*; C. A. Heumannii *Resolutio enigmatis Apocalyplici cap. XIII, 18*; *literæ Regum, Principum, & Magistratum ad Kemp. Francofurtensem pro impetrando Reformati templo*; *Anecdota Theologorum Reformatorum judicium de irenico* Joan. Durci *consilio*.

Tomo secundo sistitur Outreini & Gerh. Croesii *Diff. de velando propter angelos capite muliebri*, 1 *Corinth. XI, 10*; F. C. Neubour *de exercitio corporali*, 1 *Tim. IV, 7*; Th. Hafæi *de martyre Bremensi*, Joan. van der W'yc; Deusingii *exegetis Psalmi XCIX*; *Observatio, qua probatur, Clementem Alex. punctorum atque accentuum Hebraicorum non meminisse*; *Catalogus V. D. Ministrorum Ecclesie Reformatæ Amstelodamensis*; Moshemii *de die Christi ab Abrahamo visa*, Joan. VIII, 56; Outhovii *de mon-*

montibus Sionis & Moria; J. G. Eccardi de origine vocis Ritche; praesens status Academiae Basileensis; Epistola Bullingeri ad Melanchthonem; vita Gerb. Croesii; Literae, quibus Pontifex Rom. Archiepiscopo cleroque Bremensi commendavit Concilium Tridentinum; Testimonia veritatis e Nic. de Lyra Comment. in V. & N. T. excerpta; Jo. Jac. Scheuchzeri Specimen Physicae sacrae; Jo. Christ. Bielis de purpura Lydia, Act. XVI, 14; Steph. Viti autoritas rationis contra Ψευδεγραμείαν loci 2 Corinth. X, 5, vindicata; Jac. Hafsi de מַלְאָכִים, quas classis Salomonis attulisse legitur; Relatio de motibus religionis causa in Comitatu Saynensi ortis; Jo. Bapt. Ottii & Th. Hafsi de Christi sacrificio εἰς ὁμνήν ἐνώδιας, Eph. V, 2; conspectus Professorum, qui in illustri Gymnasio Tigurino A. 1718 docuerunt; Heumanni loci Phil. II, 6, explicatio; Lud. Christ. Miegii Observationes sacrae; B. P. Karlii vera ordinis ac temporis Apocalypticici ratio; Neubourii de battologia ethnicorum, Matth. VI, 7; Outhovii de voce מִן פֶּסַח Psal. II, 7; Lampii de cornu salutis fulgido; vita Herm. Alex. Roellii; Epistola de Naudai refutatione Commentarii philosophici Balii; Relatio de mirabili sanatione mulieris in ptochotrophio Bremensi; Deusingii Exegetis Psalmi XIX, cum spicilegio Lampii; Moshemii de vera aetate libelli ab Athenagora pro Christianis conscripti; Perizonii, Outreinii & Lampii de loco Actor. XIII, 32; Documenta quaedam, recentissimam Ecclesiam Reformatam in Archipalatinatu afflictionem concernentia; Karlii defensio suae Chronotaxeos Apocalypticicae; Jac. Hafsi Observationes ad illustria quaedam sacri codicis loca; Yvonis Gaukes Epistola de mirabili mulieris Bremensis sanatione.

Tertio in Tomo exhibetur Moshemii Diss. de Talismanibus Apollonii Tyanei; Andr. Norrellii de avibus arbeh, solam, chargo! & chagab, Levit. XI, 20, 21, 22; de vita, morte & scriptis Petri Poireti; Mich. Rossalli ad Apoc. II, 13 & 17; Th. Hafsi de throno Satanae apud Pergamencos, Apoc. II, 13; Assertio juris, quod Reformatis competit, possidendi templum Francofurti ad Maenum; conspectus hodiernus Academiae Ultrajectinae; Jo. a Lasco Epistola inedita ad Conr. Pellicanum; Herm. van de Wall Ob-

servationes miscellaneæ; Theod. Hafæi *ad Coloff. I, 24*; Almelovenii *illustratio multorum sacræ Scripturæ locorum*; Jac. Hafæi *de inquinatis Sardensum vestimentis, Apoc. III, 4*; Heumannii *Refutatio narrationis de Johanne Apostolo in fervens oleum coniecto*; Joann. Dan. Schrammii *de vocibus אֵשׁ אֶבְרָתָא וְאֵשׁ אֶבְרָתָא E-saiæ XXXIX, 1*; memoria Jo. Rod. Rodolphi; *Urpheida Christoph. Gundermanni*; *Wilhelmi, Archiepiscopi Cantuariensis, Epistola ad Theologos Helvetiæ, una cum horum responsonibus*; Heumannii *de Columba, quæ ex S. Polycarpi rogo evolasse narratur*; Outhovii *Diff. qua probat, Rahab & Rachab diversas fuisse mulieres*; Jac. Staalkoptii *ad Actor. XVII, 28*; *Relatio de celebrata Tiguri atque alibi in Helvetia memoria reformationis religionis*; P. S. *de septem Diaconis, Actor. VI, 7*; Henr. Muhlii *de etymo vocis Kirche*; Th. Hafæi *de formali significatione תָּרַץ וְנָרַץ*; Jo. Jac. Breitingeri *Epistola de Synodo Dordracena*; Gaukes *de miraculis Biblicis*; Outhovii, *quod βδελύγμα ἐρημώσεως, Matth. XXIV, 15, sit exercitus Romanus*; Bielis *de Judæis ex omni gente congregatis, Actor. II, 5*; *libellus supplex Regi Polonia, Augusto II, A. 1718 a dissidentibus oblati*; Jo. Ge. Michaelis & Lampii *de Sanctis cum Christo in vitam revocatis*; Jac. Elsneri *ad Coloff. I, 24*; *Wilhelmi, Archiepiscopi Cantuar. Epistola ad Reformatos in Palatinatu*; memoria Fr. Burmanni junioris, *Theologi Ultrajectini*; Deusingii *Exegeſis Psalmi XC & XCI*; Karlii *de vero sensu visi Danielici de quatuor bestiis*; P. S. *de Libano, ut emblemate Ecclesia*; Outreinii *de Melchisedeco*; Elsneri *ad Luc. XV, 22*; Herm. Reiners *Observationes sacræ*; Lampii *de βδελύγματι ἐρημώσεως, Matth. XXIV, 15*; Jac. Hafæi *de Ononychoete, Christianis afflicto numine*; Outreinii *ad Matth. VIII, 11*; Lud. Wolters *Loca selecta Rabbinica e libris Sohar & Rabboth, Scripturam S. illustrantia*; *Epistolæ incdisæ Bullingeri, Bucerii & Sturmii de controversia Sacramentaria*; *vita Joannis la Placette*; *vita Abr. Trommii*; Almelovenii *de tabernaculo Dei*.

In quarto Tomo reperitur (potiora nunc libet scripta commemorare, non omnia, ne lectori pariat fastidium,) Moshemii *Diff. de Joanne in fervens oleum coniecto*; Heumannii *Explicatio septem*

septem locorum e Proverbiis Salomonis cum mantissa de Lemuele; Schrædelii *Dubia circa ideas innatas*; Montfauconii *de pueris ab Athanasio puero baptizatis, deque anno mortis Athanasii*; Heumannii *Explicatio septem locorum ex Epist. ad Romanos*; Academia Genevensis *hodierna facies*; Jac. Hafzi *Vindicia Vulgati Interpretis*; Jo. Jac. Hottingeri *memoria Synodi Dordracena*; Heumannii & Th. Hafzi *de Theophilo Luca*; hodiernus *status Academiae Lausannensis*; Jac. Hafzi *de civitate, in qua Lucas Evangelium consignasse scribitur*; Th. Hafzi *de phrasi Hebraeorum, tegere pedes, id est, somnum capere*; *vita Jo. Christ. Pfaffii*; Heumannii *de Philosophia Christiana ad Jo. an. II, 20*; Th. Hafzi *de baptizatis Christo indutis, Gal. III, 27*; Jac. Hafzi *de Luca Theophilo*.

Tomo quinto continetur Schelhornii Diff. de εὐταπειλίᾳ Eph. V, 4; *vita Alberti zum Felde*; Henr. Brenemannii *Consilium de Societate quadam literaria constituenda*; Heumannii *de docta ignorantia*; Relandi & Th. Hafzi *de barbaris & Scythis, Coloss. III, 11*; *vita Jo. Henr. Maji, & Catalogus librorum ejus*; Outhovii *de Sabbatho δευτεροπρωτω, Luc. VI, 1*; Altmanii *de gallicinis, a Petro in adibus Pontificis audito*; Th. Hafzi *de Levi, Luc. V, 2 sqq. quem Judam Thaddaeum esse ostenditur*; Matur. Veyss. la Croze *Diff. qua ostenditur, scriptorem Questionum ad orthodoxos, qui vulgo putatur esse Justinus Martyr, esse Diode- rum Tarsensem*; Jo. Arn. Noltenii *Epistola de La Crozii Lexico Aegyptiaco & Armenico*; J. C. Vischeri *Epistola ex Malabarica scripta, in qua de statu religionis in illis oris differitur*; Steph. Viti *Diff. qua Augustini, Lutheri, supralapsariorumque sententia a Manichaeismi nota absolvitur*; *vita & scripta Herm. Deusingii*; J. E. Harckenrothii *Diff. de Rabele, qua ostenditur, eo nomine Jerem. XXXI, 15, & Matth. II, 18, non matrem Josephi, sed urbem Juda indicari*; Schelhornii *de διχονομίᾳ servi nequam, Matth. XXIV, 51*.

E sexto Tomo nobis commemorabuntur Sam. Battierii Observationes ad loca quadam N. T. Joannis a Lasco Sylloge epistolarum ineditarum, cum annotationibus Th. Hafzi; Schelhornii *Diff. de μετσωρισμῶ Luc. XII, 29*; Jo. Buxtorffii *de Alcorani*

editione Arabica ejusque versionibus; vita Jo. Henr. Ottonis; Jac. & Theod. Hafzi *Diss. ad Esaiam XVIII, 1, qua ostenditur, per מִצְרַיִם אֵיִתְּנָה Egyptum denotari*; Jac. Frid. Reimmanni *de valle Josaphat*; V. B. S. *de Caroli M. contra imagines libris, eorumque primo editore*; Jo. Christ. Harenbergii *de celo tertio Pauli*; Jo. Godofr. Lakemacheri & Th. Hafzi *de palocarni Pauli dato, 2 Corinth. XII, 7; bodicrnis status Academiae & Bibliotheca Bernensis; vita & scripta Campegii Vitringae*; Reimmanni *specimen Lexici Paradoxologici*; Petri Lornii *de caelesti epulo sapientia, Prov. IX, 2*; Harkenrothii & Th. Hafzi *de monte, in quo Christus a Satana tentatus est*; Zuinglii & Urb. Regii *quinque Epistola inedita*; Harenbergii *de ovis Paschalibus*.

Tomi septimi hae Dissertationes prae ceteris laude dignae videntur: Gerh. von Mastricht *Canon S. Scripturae secundum seriem seculorum N. T. collectus*; Harenbergii *de miraculo ad Siloam, Joan. V*; Joach. Christ. Jehringii *de Ukonis Wallis vita, libris atque erroribus*; Krumholzii *de dixyropesiv, Matth. XXIV, 51*; Harkenrothii *de memorabilibus Bibliotheca Embdensis; Index Professorum, nunc in Academiis Oxoniensi & Cantabrigensi docentium*; Harenbergii *de Magis Judaeis, Matth. II, 1, & de antiquitate versionis N. T. Syriacae*; Th. Hafzi *de gente Kaf Kaf, Esa. XVIII, 2*; G. Mastrichtii *de Jodutha*; Petri von Sarn *de angelo Satana colapbizante Paulum*; Harenbergii *de vento in meridie noxio, Psal. XCI, 6*; Schelhornii *de baptismo pro mortuis, 1 Corinth. XV, 29*; *Historia Formulæ Consensus Helveticae; vita Henr. Hulsi*; Th. Hafzi *de Jodutha*; Schelhornii *de vita & scriptis Pauli Scalichii*; Th. Hafzi *de meritis Bremensium in rem Christianam ante Reformationis tempora*.

Ex octavo denique Tomo produci imprimis merentur Jehringii *Diss. de regione Tarschisch*; Jo. Alberti *Specimen Observationum criticarum in Hesychium; conspectus Ecclesiarum Reformatarum, quae sunt in Polonia & Lithuania*; D. Duchatii *de aetate G. Postelli*; Justini Mart. Glæfeneri *de origine vocis Musulmanni*; Andr. Rizii *de origine vocis Ostern*; Th. Hafzi *de Saxonum idolo, Ostera*; Harenbergii *exegetis Psalmi CXVIII; de*
vita

vita & morte Rodolphi Gualtheri; Th. Hafæi *de vera origine & significatione vocis Astartes*; Conradi Mel *de lapide Puch, Esa. LIV, 11*; Anonymi *de vulpibus Simsonis*; Glæfeneri & Th. Hafæi *de gemino Judæorum Messia*; Sam. Battierii *Observationes in decem N. T. loca*; Harenbergii *de rore Hermonis descendente in montes Sionis, Psal. CXXXIII, 3*; Jo. Stengelii & Th. Hafæi *de duplici Christi statu, Esa. LII, 13*; Pauli Hachenbergii *Epistola de statu Labadistarum*.

Apparet, hoc opus eo, quo exceptum fuit, applausu dignissimum esse, nec dolendum, Celeberrimum Hafæum *Bibliotheca* huic imposuisse finem. Nam idem Vir eximia eruditione præditus laudati operis continuationem jam exhibere cœpit, emittens per vices *Museum Historico - Philologico - Theologicum*, cujus tres jam Partes prodire in publicum.

THE SCHEME OF LITERAL PROPHECY.

h. e.

SCHEMA PROPHETIÆ LITERALIS, CON-
sideratum in representatione controversiæ recentissimæ,
cui occasionem dedit libellus, sibi titulo: *Discursus*
de fundamentis & rationibus religionis
christianæ.

Londini, 1727, 8.

Alph. 1 pl. 7.

A Utor hujus Schematis Prophetiæ literalis, quicquid dissimulare studeat, ab autore libri *Grounds and Reasons of the Christian Religion*, hoc est, *fundamenta & rationes Religionis Christianæ*, quem Antonium Collins nominari serunt, plane non diversus, sed purus putus est ipse, quod non tantum variis conjecturis facile est consequi; sed ab ipso etiam Schematis hujus autore male celatur, quippe qui in hoc libro interdum personæ, quam sustinet, oblitus, se ipsum manifeste prodit, uti inter alia pag. 361, ubi ea, quæ Sykius contra doctrinam de typis protulit, examinaturus, quæstio, inquit, *inter illum & me est &c.* & paulo post: *ut determinetur hac quæstio inter nos &c.* Lubet vero

P p p 3

pau-

pauca quædam de origine & statu hujus controversiæ præmittere, quo factò, librum ipsum, quam brevissime poterimus, excutiemus.

Celeberrimus *Whistonus*, Vir rerum mathematicarum scientia, quam Theologia ac interpretandi arte instructior, in octo sermonibus, ante aliquot annos, pro legato *Boyllii*, habitis, statuerat: *Omnia vaticinia Veteris Testamenti de Messia unice & literaliter Salvatore nostrum Jesum Christum respicere: Systema vero, quod duplicem sensum admittit, destruere religionem Christianam, eamque risui & ludibrio profanorum, incredulorum & infidelium exponere.* Sed cum ipsa ocularis inspectio & Novi Fœderis cum Vetere collatio monstraret, hanc thesin sæpius fallere; homo in medio luto erat. Ut ergo se expeditum ex impedito faceret, de fumo, ut vetus proverbium loquitur, ad flammam se proripere, ipsumque Codicem V. T. quam sententiam suam mutare maluit, edito hunc in finem *specimine restorationis textus authentici V. T. & defensionis citationum ex isto in N. T. factarum*, quo profecto nihil facere poterat inconsultius, nihil inconsideratius. Nam sic demum profanis & incredulis albis dentibus ridendi & religionem ludificandi amplissimus aperiebatur campus. Imprimis *Collinus* noster, reperisse se aliquid cati conducibilisque consilii, ad destruendum Christianismum, ratus, A. 1724 edidit *Discursum* sciolum, captiosum & virulentum, *de fundamentis & rationibus religionis Christianæ*, in cujus parte altera, nullum oraculum Veteris Testamenti literaliter de Christo agere; in altera vero, quod facillime poterat, *Codicem V. T. quem habemus, non mutatum, sed eundem esse, quo Christus & Apostoli quondam usi sunt*, probare instituit, ut ex his præmissis conclusionem eliceret: *Ergo religio Christiana nullo nititur fundamento, nulla ratione; sed ridicula & Deistarum contemptu digna est.* Ne vero injurii in Autorem esse censeamus, audiamus ipsum, in libro nostro pag. 7 hæc proferentem: *Schema, seu argumentum, discursus de fundamentis & rationibus Religionis Christianæ, sequens est: Christianismum fundari in illa persuasione, qua creditur Jesum esse Messiam Judæorum, sive eminentem illam personam, quam venturam in Veteri Testamento præannunciatum est:*

At

*At de eminenti illa Persona nihil in eo pronunciatum est, litera-
liter & primarie (sed typice, allegorice, anigmatice, spirituali-
ter & secundarie) id quod apparebit, si consideremus singulas
citationes ab Apostolis aliisque hunc in finem productas, ut probe-
tur Jesum esse Messiam, vel dari aliquem Messiam. Unde adver-
sarii Discursus concludunt, Autorem ejus velle inferre; Christia-
nismum esse sine fundamento; cum non habeat fundamentum
rationale, sed imaginarium.*

Non poterat non hic Ismael plurium manus in se concitare.
Unde non modo *Whistonus* (cujus responsiones Mense Mart. an-
ni superioris 1728 p. 116, 119 enarravimus) cum

ignem, cujus scintillas ipse dedisset,

Flagrantem late & rapientem cuncta videret;

sed etiam *Chandlerus, Sykius, Laventonus, Bullockius & trigin-
ta alii*, quorum catalogum Autor noster, non sine fastu & quasi re
bene gesta, in Praefamine ad lectorem enumerat, calamum in pe-
tulantissimum librum stringebant. His omnibus hoc libello re-
spondetur, praesertim vero *Defensioni Religionis Christianae, a
Viro maxime Reverendo Eduardo Chandlero, Episcopo Coventri-
ensi & Litchfeldensi A. 1725 editae*; quem adversarium, ob digni-
tatis, qua splendet, eminentiam, vanissimus homo, ex tam multis,
praecipue videtur sibi elegisse. Liber quoque, ne vulgo destinatus
videatur, Magnati cuidam (*Mylord * * **) cujus nomen non ap-
paret, & fortassis Autori, aequae ac nobis, ignotum est, inscriptus,
per omnes paginas infinitis allegationibus, nunc Anglice, nunc
Gallice, nunc Latine, *μετὰ πολλῆς Φαντασίας*, productis, turgēt;
ut nullibi non, quantum maligna voluntas, tantum inanis scien-
tiae ostentatio transluceat. In ipsa tractatione Autor, quicquid so-
phistarum schola nefariorum habet artis, adeo in finem suum contor-
quet, ut non raro, ex viro bono in rabulam latratoremque conver-
tatur. In *Capite I, II, III & IV* id agit, ut perneget, *Judaos Mes-
siam in sensu theologico, h. e. restauratorem & redemptorem ge-
neris humani expectasse*, multo minus autem ullam hujus rei
notionem ad *Gentiles* pervenisse, contendat, qua occasione non
tantum Sybillarum folia, sed etiam *pag. 34. seqq.* capita duo prio-
ra Evangelii Matthaei spuria & supposita esse probare annititur,
atque

atque historiam de adventu Magorum, de Stella ipsis prælucente, & de infanticidio Bethlehemitico, inter τὰ ἀπίστα refert. *Cap. V* duodecim oracula V. T. nempe: *Malach. III, 1, Malach. IV, 5, 6, Hag. II, 7, 8, Zachar. IX, 9, Zachar. XII, 10, Dan. II, 44, Dan. VII, 13, 14, Dan. IX, 24-27, Micha V, 1, Habac. II, 3, 4, Amos IX, 11, 12, Esa. LII, 13* usque *LIII, 12*, quæ de Christo ut Messia literaliter agere, Chandlerus asserit, suo more examinat, & in omnia alia detorquet: qua in re *Judeos & magnum suum Grotium* ubivis obtendit. Cum vero vaticinia Danielis de Messia nimis clara sint, nec in aliud subjectum commode quadrent, consultius duxit Autor, nodum hunc dissecare, quam solvere, eique fini maximam partem hujus capituli & singularem *Additionem* in fine libri in hoc impendit, ut majori audacia, quam ingenio lectori, si fieri posset, persuadeat, librum Danielis a Daniele non confectum, nec tempore captivitatis Babylonicæ a Propheta, sed diu post a quodam falsario, qui Danielis nomen mentitus fuerit, conscriptum, adeoque nullius autoritatis esse. *Cap. VI* aliz quædam Prophetiz: e. g. *Gen. III, 15, Deut. XVIII, 15*, considerantur, & *Whiston* plenaria *responsio* dignis excipitur modis. *Cap. VII* typicæ Prophetiz V. T. a Chandlero productas ex *1 Sam. VII, 12* seqq. *2 Sam. XXIII, 1, Zachar. VI, 9* seqq. Autor eludere conatur. *Cap. VIII* autem, quinque Prophetiz in N. T. citatas, ut, *Matth. I, 22, 23, Matth. II, 15, Matth. II, 23, Matth. XI, 23, Matth. XIII, 34, 35*, non literaliter, sed *typice*, esse impletas evincere fatagit. *Cap. IX* tractat de vi & pondere Prophetiarum ad stabiliendam fidem veritatemque religionis Christianæ; ubi Prophetias, earumque impletionem longe præfert omnibus miraculis. Hæc enim fallacia admodum, illas autem (quas nullibi extare, nec unquam vere impletas fuisse præsupponit) certissima missionis Jesu Christi testimonia esse putat. *Cap. X* formulam illam: *ut impleretur*, toties in N. T. occurrentem, *realem impletionem*, non phrasium quandam *accommodationem*, indicare probat. *Cap. XI* de *Vaticiniis typicis* argute satis, sed malo semper animo, disserit. *Caput XII* laudibus Hugonis Grotii unice destinatum est, quas tanto quidem viro minime invidendas esse putamus; miramur tamen, Autorem nostrum, dum Grotio suo, *duplicem sensum Pro-*
ph-

phetiarum qualitercunque firmanti, tam alacriter assentitur, eisdem, *veritatem christiana regionis* apodictice demonstranti, fidem non habere. *Capite* denique XIII, quod ultimum est, Chandro falsas allegationes, & artes disputandi illicitas, imprimis vero, quod Magistratum civilem in auxilium contra adversarium suum advocaverit, Autor exprobrat, simulque felicitatem Nationis Britannicæ sub Rege *Georgio I*, cujus sacratissima Majestas, ne veritatis indagatiōi ulla fiat remora, cuilibet, quod verum existimat, sentire, & quod sentit, dicere permissit, in cœlum effert. Quæ felicitate dum adeo abuti Anglorum aliquos videmus, merito illis, cum sagacissimo quodam eorum populari, acclamamus: *Tæ benedictionibus quasi obruti, cur non estis felices?* Vid. *Pensées libres sur la Religion &c. cap. XII.*

A DISCOURSE ON THE MIRACLES OF
our Saviour &c.

hoc est,

DISCURSUS DE MIRACULIS SALVATORIS
nostri in ratione ad presentem controversiam inter Infideles & Apostatas; Autore THOMA WOOLSTONIO, nuper in Collegio Sidnæo Academiæ Cantabrigiæ Socio.

Londini, sumptibus Autoris, apud bibliopolas Londinenses & Westmonasterienses, 1727, 8.

Plag. 5.

CUM Antonius Collins, Autor librorum, qui sub titulis *Grounds & Scheme* prostant, de quibus dictum paulo ante hac ipsa Sectione, contra communes interpretationes Scripturæ, unde argumenta pro stabilienda religione Christiana petuntur, calumniam strinxisset, & orthodoxi Theologi causam suam contra eum defendere anniterentur; *Woolstonius* hic, Mediatoris quasi vices in se suscepturus, illum in numerum infidelium, hos in numerum apostatarum retulit, propterea quod illius scripta ad destruendam religionis christianæ veritatem tendere, hos vero a primitiva Patrum doctrina descivisse existimet. Lites igitur compositurus,

librum edidit sub titulo: *The Moderator between an infidel and an apostate*, hoc est, *Moderator* aut, si mavis, *Mediator inter infidelem & apostatam*. In eo contendit, miracula a Jesu patrata, prout hodie explicantur, nil facere ad probandum divinam ejus auctoritatem & quod sit Messias; immo quædam ejus miracula, prout ab Evangelistis commemorantur, nunquam fuisse patrata, sed quæ ab iis referuntur, accipi debere tanquam narrationes propheticas & parabolicas ejus, quod mysterioso quodam & magis admirando modo ab ipso fuerit factum. Opinio ista ipsomet in suspicionem infidelitatis adduxit, ut hoc nomine ex Collegio fuerit expulsus auctoritate *Edmundi* Episcopi Londinensis, quem admodum ex dedicatione colligitur, qua præsentem Discursum eidem inscribit. Sententiam igitur suam vindicaturus, hunc de miraculis discursum conscripsit, in quo hanc primitivam Patrum Ecclesiæ doctrinam esse tuetur, suamque confitetur, historiam vitæ Jesu prout ab Evangelistis fuerit conscripta, esse emblematicam repræsentationem vitæ spiritualis in animabus hominum, & miracula esse typos operationum mysteriosarum in iisdem; quatuor vero Evangelia nulla ex parte historiam literalem continere, sed saltem Systema Philosophiæ aut Theologiæ mysticum. Et hanc quidem opinionem tanto fervore defendit, ut historiam vitæ ac miraculorum Christi in sensu literali acceptam fabellam absurdam & incredibilem, plenam contradictionum & male coherentium appellare minime vereatur, cum e contrario sensus mysticus nihil contineat absurdi & quod dedecet personam Christi. Rogat Theologos Anglos, ut, antequam zelo exardescant, *Theophilum Antiochenum, Origenem, Hilarium, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, Chrysostomum, Joannem Hierosolymitanum & Theophylactum* in Evangelia commentantes legant: ita etiam fore confidit, ut suum de miraculo discursum probeat, sibi que in prosequendo opere assistant, haudquaquam vero primitivam Patrum doctrinam persequantur. Videamus vero, quomodo Noster sententiam suam adstruat & a suspicionem infidelitatis, in quam adductus est, sese liberet. Ad tres propositiones revocat, quæ in præsentem discursu inculcat. Contendit nimirum, 1) miracula, quibus Jesus sanasse dicitur omnis generis morbos, in sensu literali acce-

accepta non esse opera, quæ deceant Messiam, nec validum præbere argumentum ad probandum divinam ejus auctoritatem in fundamentum religionis; 2) sensum literalem quorundam miraculorum, prout ab Evangelistis referuntur, involvere contradictiones atque improbabilem & incredibilem esse, consequenter eadem aut prorsus non, aut saltem ex parte eo, quo hodie creduntur, modo non fuisse patrata, sed narrationes Evangelistarum esse propheticas & parabolicas ejus, quod mysterioso & magis admirando modo in animabus hominum operetur; 3) Jesum ad miracula tanquam argumentum divinitatis provocantem proprie & ultimo non ad ea respicere, quæ in carne patravit, sed ad mystica quædam, quæ in spiritu facturus erat, quorum illa, quæ in carne patravit, non nisi mera quædam umbra ac typus sint. Multum hic se tribuere profitetur auctoritati Patrum primorum seculorum, qui religionem ab Apostolis & viris apostolicis acceperint & quos Philosophos summos & Theologos maxime orthodoxos veneratur. Ad eos provocat, probaturus, sententiam suam esse doctrinæ Ecclesiæ primitivæ conformem, a qua discesserit præsens ætas. Primo hic utitur testimonio *Eucherii*, qui universam Scripturam tam novi, quam veteris Testamenti ad allegoricum sensum esse sumendam monet: unde infert, historiam literalem miraculorum Christi nihil probare. In specie autem de miraculis verba *Origenis* adducit, quod symbola quædam fuerint eorum, quæ Jesu virtute semper perficiuntur, quodque omnis languor & infirmitas, quam sanavit Salvator, referatur ad infirmitates spirituales animarum. Huc trahit verba *Hilarii*, quibus Christi gesta aliud portendere, Evangelicis gestis sensum interiorem inesse, gesta præsentia formam futuri peragere, pronunciat. Nec minus in eundem sensum refert verba *Augustini*, quæ a Jesu facta sunt, alicujus significantia esse & omne, quod fecit Jesus, sacramenta esse; nec non verba *Irenæi*, si temporalis fuerit ab eo utilitas, nihil grande præstitisse iis, qui curati ab eo sunt; *Augustini*, si humano captu & ingenio consideremus Jesum facientem, & quod ad potestatem non magnum aliquid fecisse, & quod ad benignitatem parvum fecisse, item ista: si attestabantur miracula, non defuturos fuisse, qui magicæ po-

tentiæ cuncta illa tribuerent. Urget denique, quod ipse Moses ac Salvator noster affirmant, falsos Prophetas & Pseudo-Messias patratos esse miracula, & quod *Paulus* doceat, antichristum editurum esse miracula ad decipiendum homines. Quærit igitur, quomodo Christum ab antichristo per miracula distinguere velis, si soli sensui literali inhæreas, cum in eodem miracula Christo cum antichristo communia sint, in allegorico non item? Ne autem neget, miracula unquam ab alio nisi a Christo & veris Prophetis fuisse facta, ad *Apollonium Tyanæum*, *Vespasianum* & famosum quendam empiricum Hibernum *Greatrex* provocat, qui miraculoso modo perinde ac Christus morbos sanavit non sine summo omnium stupore. Opportunum adeo ipsi videtur monitum *Augustini*, ne decipiamur tendentes ad contemplationem veritatis, arbitantes ibi esse invisibilem sapientiam, ubi miraculum visibile viderimus. Quod si excipias, miracula Salvatoris fuisse benefica; miracula impostorum non nisi primo ad spectu talia, in quibus malitiam diabolicam latentem haud difficulter detexeris; Noster denno ad Patres provocat, qui istiusmodi declamatores, quos vocat, docere possint, si miracula in sensu literali accipiantur, Christum fecisse perinde ac impostores (absit blasphemiam verbo!) quæ a ratione maxime aliena sunt immo subinde in homines injuria, ut cetera durius nec satis reverenter dicta taceamus. Quod si urgeas vaticinium *Jesaiæ c. XXXV, s, 6*, respondens, 1) quærit, quomodo Messiam ab antichristo distinguere velis, si is quoque ad eundem locum provocet; 2) docet, locum *Jesaiæ* Judæorum Patrumque consensu agere de spiritali Christi adventu; 3) addit, eundem loqui non de infirmitatibus naturalibus, sed spiritalibus, *Origene*, *Cyrillo* & *Hieronymo* interpretibus. Patres agnovisse, Christum suo tempore fuisse Messiam spiritualem, & inde probasse, quod sit verus Messias, non vero inde, quod infirmitates naturales sanaverit. Et his quidem Autor thesibus primæ abunde satisfactum existimat. Progreditur igitur ad secundum & ulterius probaturus, sensum literalem quorundam miraculorum Christi absurditates involvere, quædam loca Patrum præmittit, quæ sententiæ suæ favere arbitratur. *Origenes*, Historia, inquit, Scripturæ interdum interfecit quædam vel minus gesta, vel quæ omnino geri non possunt,

fant, interdum quæ possunt geri, nec tamen gesta sunt. *Hilarius* affirmat, multa esse, quæ non sinunt nos simplici sensu dicta evangelica suscipere. Interpositis enim nonnullis rebus, quæ ex natura humani sensus sibi contraria sunt, rationem quærendam esse coelestis intelligentiæ nos admoneri: ut adeo, Nostro iudice, hinc appareat ratio, cur vitæ Christi inserta sint ab ipso minime facta & in sensu literalis absurda. Addit verba *Augustini*: evangelica sacramenta in Christi factis signata omnibus non patere & ea nonnullos minus diligenter interpretando afferre plerumque pro salute perniciem & pro cognitione veritatis errorem. His præmissis ad miracula quædam in specie expendenda progressus, primo loco de mercatorum ex templo ejectione disserit, quam in sensu literalis acceptam præter audaciam & temeritatem inordinatum etiam quid repræsentare pronunciat *Origenes*. Cum eo consentire *Hilarius*, disertis verbis affirmantem, præfigurationem futurorum ista relatione contineri: nec aliter sentire *Ambrosium*, sensum literalem prorsus rejicientem, & *Hieronymum*, eundem penitus absurdum vocantem. Similiter *Augustinum* a sensu literalis recedere, quod non magnum peccatum existimet, si mercatores hoc vendebant in templo, quod emebatur, offerretur in templo, & *Theophylactum* totum esse in allegorica istius miraculi interpretatione. Sensus allegoricus, iudice Nostro, ex mente Patrum huc redit, in ecclesia Dei consortium eos habere non posse, qui Spiritus S. gratiam nundinentur, sua quærentes, non quæ Christi sunt. Hunc esse personæ Christi convenientiam ait, quemadmodum literalis e contrario rationi & sensui communi adversetur. Progreditur secundo loco ad diabolos ex homine obsessos in suos ejectos, qui eos secum in mare præcipitarunt. Quod si miracula sensu literalis accipiatur, Christum nihil fecisse, quod non æque fecerint falsi doctores, *Luc. XIII, 27*. Hanc igitur exorcismi, quem vocat, speciem nullius esse momenti in adstruenda divinitate Christi. Suspectas reddit narrationis in sensu literalis acceptæ circumstantias, veluti quæ de persona obsessa, de grege suo & de eorum in mare præcipitatione commemorantur, quæ in sensu literalis nullo modo defendi posse arbitratur. Rogat igitur eundem descendentes, quid nos facturi simus, si quis exorcista simili damo-

diabolum expellere prætenderet. Provocat denuo ad testimonia Patrum, quibus sensus literalis illius historię minime probatur. Sane *Origenem* profiteri, quod sensui literali hujus historię non majorem fidem habeat, quam alterius de Christo a diabolo in montem abducto obcircumstantias in sensu literali male coherentes. *Hilarium* sensum ejus omnem typicum & parabolicum pronuntiare. *Augustinum* per dæmones intelligere gentes, quæ multis dæmonibus serviebant; *Ambrosium* per obsessum genus humanum, quod ad adventum Domini vexatum fuerit furore dementi, rumpens vincula rationis; per suos autem hæreticos. Contendit Noster, si sensus literalis duorum istorum miraculorum verus habeatur, facta illa sola suffecisse, ut in judicium traheretur Christus, nec opus fuisse, ut falsis testimoniis gravaretur. Quærit etiam ex Theologis Angliæ, si talia de *Mubamede* narrarentur, annon inde illaturi sint, ipsum fuisse magum & incantatorem. Tertio loco accedit ad transfigurationem Christi, in monte Tabor factam, & inde porro ad aquam in nuptiis in vinum conversam, sanationem paralytici atque cæci, imaledictionem ficus, ipsam conceptionem Christi & ejus a mortuis resurrectionem, atque Theologos Angliæ orthodoxos provocat, ut vel trium miraculorum de mercatoribus ex templo ejectis, de diabolis ex obsesso homine in suos coniectis & de transfiguratione in monte Tabor facta sensum literalem, si possint, ab absurditatibus, contradictionibus & male coherentibus liberent: persuasissimus enim est, id nunquam ab iis fieri posse, sed sic fore ut impossibilitatem ipso opere experiantur. Tertiam thesin se probare non posse ait, nisi secunda accuratius discussa quam hac vice licuit. Id vero se alias facturum promittit, atque tum se ostensurum pollicetur, majorem ignorantiam ac stupiditatem ea concipi non posse, quam qua quis sibi imaginatur, Jesum ad miracula provocantem tanquam divinæ autoritatis & officii mediatorii testimonium, ea intelligere, quæ ab ipso in carne facta juxta interpretationem literalem supponuntur. Se Jesum & Messiam spiritualement venerari juxta illud *Joannis Hierosolymitani*: Quos in corporibus morbos sanavit Christus, hi in animabus existunt & supremam ejus opem requirunt. Facile apparet, Autorem autoritate Patrum in rem suam abuti.

uti. Etsi enim Patres præter sensum literalem Scripturæ etiam mysticum in sermonibus ad populum utiliter arguendum admiserint; non tamen ideo literalem in dubium vocarunt, multo minus negarunt. Imprimis vero tenendum est, Patres sensum mysticum elaturos, propterea quod eum populo ædificando aptiorem judicarent, de sensu literali durius subinde locutos, quam par erat: id quod etiam ab iis in aliis subinde casibus factum esse constat. Eisdem majoris fecerunt sanationem infirmitatum spiritualium, tanquam humano generi magis salutarem, quam infirmitatum naturalium; non tamen ideo negarunt, quod has miraculoso modo sanaverit Salvator & vi sensus mystici vaticinium *Jesaiæ* ad omne tempus Novi Testamenti extenderunt: ut alia taceamus, quæ breviter dici vix possunt. Hæc interim celare Lectorem nolumus, ut cavere virus discat, & inania ac futilia Autoris argumenta perspiciat. Ceterum nuper accepimus, Regni Anglicani Senatam, libri perveritate motum, eum igni damnasse, Autorem vero impium, ut poenam meritam subterfugeret, ad Judæorum cæcum nefarie transivisse.

AN ESSAY TOWARDS A NATURAL HISTORY
of the Bible.

h. e.

TENTAMEN RESPICIENS HISTORIAM
naturalem S. Scripturæ, & quædam pertinentia ad occasionem revelandi principia Mosis.

Londini, 1725. 8.

Plag. 20.

Autor anonymus initio libri dicit, se paucis, (alio forte tractatu) exposuisse descriptionem a Mose suppeditatam, de agente illo, seu potentia, quam Deus creavit ad formandum hunc nostrum, & alios globos, & ad dirigendam universalem illam operationem, quam naturam vocamus. Jam queri, quomodo Moses consentiat cum philosophia naturali, & unde eam hauserit. Primum autor ex librorum antiquissimorum, Mosis, & Jobi inspe-

p. 2.
4.

ctio.

ctione eorum autoritatem aduersus contentores se demonstra-
 turum dicit, & ad objectionem ex *Act. VII, 17*, quod Moses erudi-
 tus fuerit in omni sapientia Ægyptiorum, adeoque hinc discere
 potuerit sine peculiari revelatione, quæ ad historiam naturalem
 pertinent, respondet: hinc probari non posse, sapientiam Ægy-
 ptiorum eximiam fuisse, sed saltem id sequi, habuisse eos suas
 quasdam scientias. Has vero admodum exiles, & in usu equo-
 rum ac curruum in bello, inque religione & politia misere con-
 stituta sitas fuisse ait. Siquidem & methodus eorum memoriam
 personarum & actionum propagandi tam obscura & parum in-
 telligibilis fuerit, ut 270 annis post mortem Josephi, Rex ille Ægy-
 pti, qui crudeliter vexavit Israhitas, nihil ea de re sciverit, quod
 cuidam antecessorum suorum tantos thesauros & quintam par-
 tem proventuum terræ in perpetuum procuraverit, & populum
 omnem in summa fame servaverit Josephus. Potuisse eos non ni-
 si rudem hominis figuram delineare, & columnam erigere, aut
 tumulum lapidum congerere, in memoriam actionis cujusdam
 magni momenti. Uti Daniel neque ex Judæorum, neque Chal-
 dzorum probe cognita Philosophia, sed ex mera revelatione di-
 vina, detegere secreta, & Nebucadnezari somnium suum enarra-
 re potuerit: ita & Moses, a quo librum Jobi conscriptum censet,
 non nisi ex instinctu divino, postquam artem scribendi ab ipso
 Deo in monte Sina fuerit edoctus, tam secreta & incognita de cre-
 atione rerum literis consignasse. Porro ad objectionem impro-
 bam, quod Moses artes politicas in Ægypto, & fraudes sacerdo-
 tum inter Midianitas edoctus, sub prætextu revelationis rerum
 abstrusarum, perurbationem rudis & superstitiosi populi aggressus
 sit, respondet: nullam Mosi causam fuisse falsa narrandi, aut
 fraudibus utendi, sive se ipsum, sive Deum respexerit: si enim de-
 tectæ fuissent fraudes, ipsi infamem impostoris titulum exspe-
 ctandum; Deum vero hoc pacto non tam honore, quam contu-
 melia affectum fuisse. Neque concedendas esse hypotheses de ho-
 minum eo tempore, & speciatim populi Israelitici ruditate, siqui-
 dem meliores philosophi tum exstiterint, quam hodie, & popu-
 lus Israeliticus fuerit omnium in orbe doctissimus. Et si vel maxi-
 me rudis ille fuerit, potuisse divina providentia libros Mosi, uti
 &

p. 7.

11.

& factum, usque ad eruditum hoc seculum conservari, & rigoro-
 so examini subijci. Qui tam perverse ratione subducant, nullo
 modo intelligere potentiam, sapientiam, & scopum Dei. Tum
 inanis esse, quæ de Ægyptiorum Philosophia jactantur, unde Mo-
 ses sua haurire potuerit: siquidem Ægyptiorum hic sit character,
 quod fuerint monstra omnium stupidissima. Neque hominem, si
 vel maxime creationi mundi interesse potuerit, hujus rationem
 pervidero, aut si omnia inspicere & intelligere ei datum fuisset,
 posteris hæc enarrare potuisse, ita ut ante revelatam scribendi ar-
 tem incorrupte hæc nōtia propagari potuerit. Si diabolus pro-
 babilem, eamque revelatæ oppositam narrationem de formatione
 mundi concinnare valuisset; hanc eum per oracula editurum
 fuisse. Tum & Philosophorum gentilium varias hypotheses &
 opiniones de origine mundi a se ipsis destrui. Solius igitur Dei
 maximum beneficium esse revelationem tam abstrusarum rerum.
 Non sufficere, id quod quidam horum opinatorum (*Imagines*
 vocat Autor) asserat, scriptores sacros fuisse viros bonos, & fide di-
 gnos, etsi divina inspiratione caruissent: quoniam nemo pru-
 dens etiam viro bono talia, qualia Moses scribit, sine sufficienti
 testimonio asserenti, crediderit. Manifestum ergo esse, quod ex
 divina revelatione creationem mundi & alias historias, in quibus
 sæpissime mandatorum diviuorum mentio fiat, Moses descripserit.
 Inter ipsos Judæos tempore Moysis & sequentibus seculis
 multos fuisse incredulos, Deo rebelles, obmurmurantes, irrisores,
 qui tamen fidem historiarum sacrarum, & miraculorum tantum
 abest, ut labefactare potuerint, ut suo sæpe exitio confirmari-
 ant. Inter gentes vero alias Hebræis antiquissimam cum Chaldæis, a
 quibus discesserint, contentionem fuisse. Cum diaboli, qui nil æ-
 que proprium ac rebellionem habeat, statim post hominem condi-
 tum præcipuum studium fuerit, opera Dei Deo opponere, & alio
 detorquere; & sacrificia statim a Deo vel instituta, vel approbata
 sint; Autor collatis variis Scripturæ locis probabile reddere co-
 natur, ab usum sacrificiorum apud vulgum ante diluvium præci-
 piam hujus causam fuisse. Deinde novam de scopo extruendæ
 turris Babylonicæ in medium affert hypothesin. Quod enim dici-
 tur *Gen. XI* de uno universæ terræ labio & sermone eodem, hoc

p. 13.

15.

18.

21.

22.

25.

nihil aliud, quam consensum in cultu divino denotare ait, eumque in finem loca Scripturæ S. quibus labiorum in Deo colendo mentio fit, uti *Jes. XXIX, 13, Hof. XIV, 12, Jes. XIX, 18, Jerem. III, 9, Hebr. XIII, 15*, adducit. In verbis *Gen. XI, 4: Agite adificemus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad caelos usque*; interpretes male addidisse illud *pertingat*, asserit. Omissa enim hac voce, quæ nec in textu Hebræo exstat, horum verborum hunc esse sensum: se urbem suæ extruere velle commoditati, fastigium vero turris dedicare ætheri ceu Deo, idque imposito altari. Tum & illud: *faciamus nobis nomen, antequam dispergamur in universam terram*, eo tendere, ut ædificatores turris, prævidentes imminentem excrecenti multitudini dispersionem per orbem terrarum, constituta hoc pacto religione magnam impetrent nominis celebritatem, ita ut secundum Deum suum honorentur ab omnibus, qui in hac metropoli regibus & sacerdotibus accepti esse cupiant. Sed divina deinde, non ira quidem, quod vulgo putant, verum gratia confusum esse eorum labium, h. e. uti Auctor exponit, turbatam confessionem fidei, per exortas dissensiones in religione constituenda; unde opus imperfectum relinquentes in diversa discesserint: neque omnes quidem falso cultui fuisse implicitos. Cultum vero illum *cæli* fuisse cultum *Belis* seu *Baelis*, ad quem & *Nimrod* vi & fraudibus homines induxerit, dictus inde *potens venator coram Domino*. Atque ob hunc cultum perversum Babylone institutum, hanc dici grandem meretricem, matrem scortorum & abominationum terræ, *Apoc. XVII, 5*. Semper inde fuisse contentionem inter eos, qui cælum, & qui Dominum cæli coluerint; eamque ob causam *Tarah* & *Abrahamum* cum familia a *Chaldæis* fuisse expulsos, tanquam blasphemos in Deum ipsorum. Hanc suam hypothesein permultis S. Scripturæ dictis confirmare studet, quibus Deus dicitur *Deus altissimus, Dominus exercituum, possessor cæli & terræ*, & quæ sunt hujusmodi; nec non iis, quibus de *Chaldæorum, Egyptiorum, Cananzorum, gentiumque vicinarum*, tum & ipsorum *Israelitarum* idololatria agitur. Fufius deinde exponit, quomodo ætheri & aeri, omnem materiale effectum in his terris producenti, sub variis nominibus & imaginibus, tanquam supremo Deo servierint anti-

quis-

quissimi hi populi; quorum idololatriæ Moses opposuerit historiam creationis; nec non primum decalogi præceptum, de non colendis Diis alienis, & alterum, ex hypothese Reformatorum, de non fingendis signis aut imaginibus Dei. Imagines autem ætheris, & corporum cœlestium fuisse tales, ut eorum attributa & operationes commode repræsentarint. Hinc Solem & Lunam designari per figuram capite coronato, & radiante, & manu armata scepro, vel gladio. Porro ætheri, aeri, Soli, tanquam Diis data nomina designantia Regem, dominum, potentem, uti *Baal, Moloch, Milcom, Adra-Melech, Ana-Melech*. Hinc & Mosen iustum cultores Baal-Peoris suspendere coram Sole *Num. XXV, 4*. Ipsos quoque Reges & principes nomine Baalis & Beli frequenter appellatos, uti *Belam*, item *Baal-Chanan*, Reges Edom, *Gen. XXXVI, 32, 39*, *Bal-Adan*, Rex Babyloniz, item *Belschazar*, quod nomen & Danieli tributum *Dan. I, 7*, *Esch-Baal, Merib-Baal, Jerub-Baal*. Nomina idolorum Baal cognominibus montium, civitatum, peculiarium insignium &c. fuisse distincta. Urbes etiam frequentissime nomina a Diis traxisse, uti *Baal-Meon, Baal-Gad, Kirjath-Baal, Beth-Dagon, Ir-Schemescl, Beth-Schemescl*: ex *Schemescl* factum videri *Chemesch*, & inde *Camor*. Vim divinam ætheris, Solis, Lunæ representatam fuisse per varia animalia, imprimis per bovem, cui juba crispa, denotans radios ignis & lucis: (unde & *μοσχολατρεια* Israelitarum in deserto, & vitulorum cultus a Jeroboamo institutus in honorem Baalis, *2 Reg. XVII, 16, Tob. I, 5*.) tum & per arietem, capram, columbam: unde hæc Deo immolare iustus Abraham, *Gen. XV*, & præcipua ex his animalibus, quæ apud gentes fuerunt signa & imagines Deorum, divino iussu oblata ab Israelitis sacrificia, qui ea propter Aegyptiis fuerint abominationi. Quod vero per Baal & Meloch nihil aliud designarint, quam ætherem, Solem, ignem, ex cultu patere, quando primogeniti per ignem traducendi, *Ezech. XX, 31*. Cultum illum in montibus, collibus, turrium fastigiis, tectisque imprimis fuisse peractum: atque huic persuasioni de beneficiis *רבו* Baalim, sive ætheris, aeri, & corporum cœlestium opponi varia Prophetarum loca, uti imprimis *Hos. II, 5—17*. Dum, quæ huic pertinent in historia Abrahami, uberius exponit Autor, eamque a cultu, forte &

P. 87.

88.

89.

92.

96.

112.

- ob neglectum cultum, a supplicio ignis per discessum ex Ur-Chal-
 p. 116. dæorum ereptum esse ait; de Melchisedeco etiam agit, eumque
 120. ipsum Christum esse, aliquot argumentis probare nititur. In se-
 quentibus Sodomæ & Gomorræ crimen gravissimum, igne cœle-
 126. sti vindicatum, cultum ignis idololatricum fuisse autumat. Inde
 pergit ad statum Israelitarum in Ægypto, eapropter afflictum,
 127. quod a sacris Ægyptiorum abhorruerint. Deum in igne Mosi
 quoque, uti Abrahamo, *Gen. XV*, apparuisse, ut ostenderet, se
 129. ignem, numen gentiliū, in potestate habere: omniaque mira-
 cula in Ægypto a Mose patrata eo tendere, ut demonstraretur, De-
 um Israelis esse autorem naturæ, quippe in quam absolutum ejus
 130. esse imperium, illa manifestissime ostendant. Singula igitur mi-
 racula, spectante infinita etiam adversariorum multitudine patra-
 ta, peculiarium criminum redargutionem respicere, & literis con-
 signata fuisse, ipso Deo artem scribendi circa id tempus revelan-
 131. te, ut eorum magno numero, & quorundam diuturnitate ipsius
 Creatoris omnipotentia, tum & ministri ejus autoritas & veraci-
 134. tas in perpetuum comprobaretur. Hinc, cum per Pharaonem
 ætheris aerisque operatio Deo fuerit opposita, & ejus ministrum
 Mosē magi æmulati sint, Deum se omnibus superiorem demon-
 strasse, atque imperium suum ostendisse in lucem, tenebras, ven-
 tum, nubes, ignem, aquas. Deinde & varii generis sacrificia, a
 Deo præcepta, cultui elementorum, & speciatim sacrificia per
 ignem cultui ignis fuisse opposita: neque minus pessima cultus
 idololatrici adjuncta, e. g. victimas humanas, scortationes, helua-
 141. tiones, auguriorum & oraculorum captationes simul severe fuisse
 prohibita. Cum Ægyptii motum corporum cœlestium & revo-
 lutionem Solis annuam designarint per serpentem in circulum vo-
 lutum, & ore caudam admordentem; primum miraculum pa-
 tratum fuisse mutatione projecti baculi in serpentem, qui mago-
 rum baculos itidem transformatos deglutierit, ita ut magi & Dii
 imaginarii, & diabolus, adjutor eorum, fuerint victi ac superati. Ad
 142. perficiendum alterum miraculum, quo aquæ omnes in Nilo, mi-
 noribusque Ægypti rivis, fontibus, & lacubus in sanguinem muta-
 tæ, (inter alia in poenam, quod receus natos Israelitarum pueros
 in undas projecissent,) eandem potentiam necessariam fuisse Au-
 tor

tor ostendit, quæ initio sanguinem in animalibus produxerit, magos autem nihil aliud fecisse, nisi quod in foveam quandam ope diaboli nonnihil sanguinis, quo omnia aquarum receptacula erant plena, transportandum curarint. Eodem modo non nisi eandem potentiam, quæ primum ranas formavit, tantam multitudinem ranarum per universam Ægyptum producere potuisse. Magos vero saltem ex illis nonnullas ope diaboli in flumen transvectas ex eo propulisse. Pediculos autem, contemptissimum animalculum, non æque ut sanguinem & ranas, filtere potuisse, quod Deus prohiberet. Simili modo reliqua exponit miracula, etiam illud observans, per favillas fornacis, quibus in aerem sparsis, Ægyptii & magi ipsi oppleti sunt ulceribus, poenam eos dedisse crudelitatis, qua antea ad fornaces lateribus coquendis afflixerint Israelitas. In ultima plaga ipsum etiam aerem, Deum ipsorum, adhibitam ad insinuandam materiam miræ pestis, qua omnis primogenitus perierit. Dum deinde Israelitas persecuti Ægyptii, horum quoque Deus, qui *Num. XXXIII, 4* puniti dicuntur, h. e. sacra eorum insignia cum magis & Rege principibusque simul fuisse rubro mari submersa, populum vero Israeliticum adhibita columna nubis & ignis a Deo hinc inde ductum, aqua etiam e petra per miraculum & coturnicibus saturatum. Mannam autem ministerio aeris ex atomis illis, e quibus in plantis & frugibus semina producuntur, divina potentia modo extraordinario in grana collectis, concrevisse. Philosophia itaque Mosis naturalis, quam hoc libro explicatum id Autor, ei in compendio hæc est: ille, qui aerem, nubes, ventos, ignem, aquas, & omnem rerum naturam in potestate & ad nutum paratam habet, solus est omnium creator, solus summus Deus, cui soli, neququam autem rebus ab eo creatis, cultus religiosus debetur. Perfecit autem ille miracula sua ministerio spiritus, h. e. principii illius activi, quod interpretes *Gen. I, 2, ventum* vocant, cum tamen ventus saltem ad effectus ejus, eosque inferioris notæ pertineat. Lux, ignis, nubes lucida sæpe in Scriptura dicuntur gloria Dei, quod iis ad manifestandam nunc præsentiam suam gratiosam, nunc terribilem potentiam, gloriose utatur. In sequentibus attingit etiam miraculum Josuz, Solem, Lunamque stare jubentis, id quod ita exponit: Solem dici lumen majus, Lunam

p. 147.

157.

169.

177.

186.

189.

193.

207.

- nam vero lumen minus, cumque mandatum hoc de ipso Solis aut Lunæ globo intelligi non possit, ita capiendum esse, quod optaverit Josua continuationem lucis majoris, Sole forte ad occasum vergente, in Gibeon, & minoris in valle Ajalon; & quod propterea allocutus sit primum illud movens in hoc systemate, votique compos fuerit factus, usque dum gens Israelitarum ulta esset hostes suos. Porro rationem sacrificiorum, quam supra attigerat, fusius exponit: eum nempe, qui per ignem sacrificavit Deo, hoc ipso renunciavisse cultui ignis, & qui combusserit hujusmodi animal, quod repræsentavit operationem ignis vel ætheris, summa contumelia factum hoc nomen affecisse. Tum & varias leges rituales, e. g. illam de offerendis Deo frugum & pecudum primitiis, gentili-um opinioni, qui ætheri & aeri fruges acceptas ferebant, oppositas fuisse docet, varia loca Scripturæ pro scopo suo adducens & exponens. Inter alia Satanam, quem divina concessione per ignem cælo delapsum Jobi greges & famulos interemisit, ac vehementi procella domum, in qua congregati erant liberi, ever-
 245. tisse, imprimis ob cultum idololatricum inter gentes ipsius sugges-
 245. sione ætheri atque aeri præstitum, *principem potestatis aeris Epb.*
 252. *II, 2*, dici statuit. Liberationem Israelitarum proximum saltem & externe apparentem scopum miraculorum in Ægypto patrato-
 277. rum, finem autem ultimum & potiorem fuisse, ut educeretur ec-
 clesia ex spiritali Ægypto h. e. servitio creaturarum & elemen-
 266. torum, quæ Apollolus appellet *egena elementa*. Cultum autem
 elementorum apud alios populos fornicationem, apud Israelitas
 autem, populum Deo desponsatum & sacratum, adulterium dici,
 & præcipuam occasionem fuisse revelandi creationem, formatio-
 nem, & usum corporum cælestium, & potestatis ætheris. Ex
 horum vero cultu factum, ut sacerdotes gentilium astrologiz, va-
 riisque divinationibus superstitionis plebi illudentibus operam
 dederint. Denique dicta ad scopum maxime facientia summam
 repetit, & S. Scripturæ autoritatem contra malignos ejus contem-
 ptores, quæ non intelligunt, ridentes atque exagitantes, nervose de-
 fendit. Ceterum liber eruditus, cujus singulares quasdam hypo-
 theses Theologis examinandas relinquimus, nullam præfationem
 aut dedicationem, nullam in capita aut paragraphos distinctio-
 nem, & indicem habet nullum.

EXER-

EXERCITATIONUM THEOLOGICARUM
Decas, de summa sapientia ex Proverb. VIII, 22--36; Autore
 BERNARDO SEBASTIANO
 CREMER.

Harderovici, apud Guilielmum Lunterbos, 1724, 4.

Alph. 1 pl. 2.

Lis aliquando & gravioris momenti concertatio inter triumphos Fœderati Belgii circa sacratissimum de Trinitate caput fuerat exorta. *Unus*, ut antitrinitariorum strophas, in generatione proprie dicta fallax aliquod præsidium quærentes, fortius eo everteret, naturalem Filii a Patre generationem, & Spiritus S. ab utroque naturalem processionem, ibat inficias. *Alter* quicquid generationis erat, ad œconomiam relegabat, omni a natura Dei filiatione penitus exclusa. Refutaturus utrumque *Tertius*, in eam incidit opinionem, unicam tantum relationem, generationem scilicet naturalem dari, quare *Filius* vocetur Mediator, omni ad alteram naturam respectu penitus profligato. Hujus igitur in disceptationis momentum inquisiturus Cl. Autor, ea quæ huc spectabant, sibi excutienda sumit, facta ab oraculo hoc Salomonis initio. *Prima* Exercitatio, *Summa Sapientia* inscripta, sacri Scriptoris in oraculo nostro scopum, sermonisque per priora novem libri capita seriem tradit.

Secunda de Summa Sapientia generatione naturali ex comm. 22 præcipiens, variis eam & elegantibus, ex contextu haustis adstruit argumentis. Servatorem, utriusque naturæ habita ratione, Sapientiæ titulum mereri monet. In divinis enim unam sanctissimæ Triadi sapientiam esse: ejusque decreta per Spiritum S. humano generi exposuisse Christum *Eph. I, 8, Col. III, 16. Possessio* igitur necessaria & naturalis, seu generatio cogitanda. *Via Dei* ejus consilia, horumque executionem notant. *Initium viarum*, vel in appositione ἀρχὴν τῆς υἱοθεωσθεῖς Θεοῦ *Col. I, 15* describit. Est namque activum divinorum operum principium Filius Dei, eo quod in Α hoc & Ω decernat cuncta Pater & peragat: vel elliptice loquendo *ante* vel *in* ex *Job. I, 1*, subaudire jubet.

Tertia adversus Altingium, divinitatis Christi argumentum

hic

p. 21.

41.

hic latere negantem, omniaque potius ad œconomism N. T. & ad unctionem seu in mediatorium munus constitutionem trahentem, decertat: simulque contra Henricum Morum, Semi-Arrianos, Remonstrantes, & H. A. Roellium procedit, quem tamen etiam contra Theologos Leidenfes, quantum ad indifferentiam decretorum divinorum, vindicat atque tuetur.

- P. 57. *Quarta ad v. 23 Summa Sap. unctionem œconomicam seu constitutionem Filii Dei in Christum, & fundamentum salutis sistit, quæ ut ante mundum, ab æterno decreta Eph. I, 4, ita a Patre per Spiritum S. in tempore fuit peracta. Refellitur hic Wesselius, de generatione naturali unctionem interpretatus.*
69. *Quinta Oeconomicam generationem Sap. S. sensumque com. 24-26 traditura, ingeniose rationes conquirat, quare eam dolere se editam, eadem profiteatur; easque in singulari erga genus humanum benevolentia, & excaescentia in peccatores æterna, sibi reperisse videtur. Obiter oraculum Psaltis Ps. LXXII, 17, excutit, obviam ibi vocem Jinnon, per filium œconomicum, qui & filius naturalis, reddens. Eandem uberius materiam Exerc. Sexta perorat: notatoque iterum Wesselio, duplicem uno triplicem generationem, ob utramque videlicet naturam, in unumque mediatorium, in Messiam cadere adstruit, idemque assertum Patrum & Doctorum Eccl. Ref. consensu munit.*
109. *Septima omnipresenciam Sapientia Summa ex curatori v. 27-29 excussione demonstrat.*
125. *Octava, v. 30 illustratura, de genuina vocis Amos notione est sollicita; quam per alumnus seu filium minorem in situ gestatum ex Job. I, 18, ventendam esse Cl. Autor judicat, id quidem, ut partim ad generationem naturalem ac subsistendi ordinem, partim vero & inprimis quidem, ad statum Ecclesie sub promissione minorem, ad plenitudinem usque temporis habeatur respectus, coll. Hof. XI, 1, Zach. III, 8, VI, 12.*
141. *Nona de S. Sapientia lusu in celo & terra sub promissione, ad v. 30, 31 agit. Scilicet quicquid alumnus ille, Patris ut captaret favorem, moliebatur, ejus in V. & N. T. apparitio, coll. Matth. XI, 17, omnisque apud Patrem interpellatio, lusus nomine venit. Futuram quippe urgebat ille obedientiam, acquiescente in ea cum luti-*

letitia Patre. Ipsa & hilaritatem atque tripudia filii Adami impetrabat, quos ad solos Electos constringit Cl. Autor.

Decima tandem, Summa Sap. in carne manifestationem exponens, commata 32—36 de plenitudine temporis intelligere jubet, qua conspiciendum se Ecclesiz Mediator exhibuit, & ad auscultationem verbi, ac constans obsequium eidem præstandum, Judæos Græcosque invitavit. Complementum quoque vaticinii ex vitæ Christi historia luculenter commonstrat. p. 165.
186.

Ceterum Cl. Autor nulla agnoscit Exemplaria nisi sua signata manu.

D. MICHAELIS ALBERTI, REG. MAJ. BORUSS. Consil. Aulici ac Prof. Med. & Philos. Natur Publ. Ordin. Systema Jurisprudentiæ Medicæ.

Tomus I.

Halæ, typis & impensis Orphanotrophii, 1725, 4.
Alph. 7 pl. 6.

Tomus II.

Schneebergæ, impensis Caroli Wilh. Fuldæ, 1729, 4.
Alph. 4 pl. 4½.

INtra limites nimis angustos coercere Medici officium, qui curam & sollicitudinem ejus in sanitate integra conservanda & labefactata restituenda tantum collocatam esse existimant, dudum indicavit B. Johannes Bohnius Lib. de duplici Medici officio, Clinico & Forensi: dantur enim casus, ubi Jcti Medicorum expetunt judicia in ferendis sententiis, ne rei mitiore, innocentes graviore afficiantur poena; de quibus quæstionibus ad Jurisprudentiam pertinentibus Medici superiori & nostro seculo peculiare ediderunt tractatus, Fortunatus puta Fidelis, Paulus Zachias, Caspar a Reies, Rodericus a Castro, Caspar Bravo, Paulus Ammannus, Michael Bernhardus Valentinus, Johannes Friedericus Zittmannus, Andreas Ottomarus Gœlicke, Hermannus Friedericus Teichmeyerus, aliique. Ea tamen inter hos scriptores deprehenditur

differentia, quod alii Theoriam solummodo tradiderint, atque docuerint, ut Responsa ad quaestiones illas prudenter sint formanda; alii vero exemplis seu responsis Facultatum privatorumque Doctorum rem illustraverint. Utrumque praestitit Clariss. *Alberzi* in praesenti systemate Jurisprudentiae Medicæ. Postquam enim hodiernis Medicis Medicinam Sectariam relinquere & Ecclesiasticam, i. e. magis rationalem sequi consultum visum fuit, Cl. Auctori quaestiones, in quarum decisione non unanimes esse solent Medicorum & Jctorum doctrinæ, Lectori proponere & de iis sententiam suam aperte & perspicue explicare, ac exemplis corroborare placuit. Priorem igitur Tomum divisit in duas partes, in quarum prima, Didactica seu Theoretica, singula illa dogmata, quæ in Medicina Forensi occurrere solent, proposuit, adjunctis ubique Jctorum ac Medicorum celebriorum citationibus, imo apposuit etiam aliqua, quæ hactenus non fuere vulgaria, licet scitu digna, utilia & curiosa, ut ex Conspectu Capitum mox uberius apparebit; addidit insuper cuilibet specialiori tractationi nonnullos casus, qui privatæ suæ decisioni hactenus fuerunt commissi, quos ea intentione cum succineta epicrisi commendavit, & divulgavit, ut assidui Philatri illis elaborandis & in judicium quoddam sive responsum forense convertendis operam dare poterint, quo ipso hac ratione præparentur, ut aliquando idonea Judiciis Civilibus aliisque Collegiis exhibeant decisa. In Parte secunda, quæ Practica, Casuistica, & exquisitè Forensis est, multos obtulit casus, quos elaborandos & expediendos officium Decanatus, quotiescunque in ipsum transferebatur, ab eo postulavit, quibus ut plurimum compendiosam & nervosam epicrisin apposuit; adjecit etiam in Appendice similes casus & responsa ab honoratissimis Collegis suis elaborata. Tomus alter itidem Practicus est, eadem methodo concinnatus, in quo pariter ac in Parte II Tomi I ejusque Appendice passim addita sunt excerpta ex Actis ad Facultatem transmissis, sententiæ Dicasteriorum, imo nonnunquam ipsæ defensiones reorum, contra quos inquisitio fuit instituta, quandoque judicia Medicorum impugnantes. Ex conspectu Tractationum in Tom. I P. I obviarum judicabit L. B. de præfiantia libri. Post Præcognita scilicet Jurisprudentiæ Medicæ in
Capi-

Capitez tractat Clar. Alberti de Scientia, Experientia, Conscientia, Prudentia & Autoritate Medici in Casibus Forensibus, seu de Officio & Decoro Medici Forensis; in 2 de Potentia & Impotentia generandi prolem, & Hermophroditis; in 3 de Virginitate integra & laesa, de Stupro ac Sodomia; in 4 de Debito Conjugali, Conceptione & Graviditate; in 5 de Superfetatione, Mola, & Monstris; in 6 de Animatione Fœtus & Abortu; in 7 de Partu legitimo & illegitimo; in 8 de Primogenitura & Assimilatione Parentum; in 9 de Fœtu vivo, mortuo, & Infanticidio; in 10 de Morborum Simulatione & Dissimulatione, seu de Morbis veris & fictis; in 11 de Morborum & Mortis Recognitione; in 12 de Tortura; in 13 de Homicidio per venena; in 14 de Homicidio malitioso per manum & instrumenta violenta; in 15 de Homicidio artificioso seu Medico; in 16 de Autochiria Medica; in 17 de Inspectione Medico-Legali; & in 18 de iniquis Advocatorum Stratagematibus in casibus Medico-Legalibus. De cetero moneamus, Partem I Tomi I latino, Partem vero II cum Appendice, ut & Tomum II vernaculo idiomate exhiberi, epictiles si exceperis, ab Autore additas; præmissamque operi Præfationem JCI consummatissimi, Christiani Thomæ, paucos ante menses beate defuncti, in qua in differentiam & convenientiam quatuor Facultatum Academicarum, in specie in convenientiam Medicinæ & Jurisprudentiæ inquirat; causas investigat, cur JCI consilia a Medicis petant, non vero hi ab illis? de Scriptoribus Medicinæ Forensis disserit, & præsens opus modeste commendat.

JOANNIS PHILIPPI BURGGRAVII, JUN.
*Doct̃oris Medici Francofurti ad Mœnum, de Viribus Auri
 Medicis, & Pharmacorum ex Auro reliquisque Metallis
 paratorum Indole, Commentatio.*

1) **A**urum dicitur illud metallum, quod reliquis omnibus ponderosius, ductilius, & ad ignem fixius, imo cum antimonio fufum, hujus vires elidens reperitur. 2) *Metallum* est corpus malleabile, ad ignem fusile, frigore vero in solidum iterum con-

crescens. 3) *Principium metalleitatis* in metallis esse *mercuriale*, probat $\alphapondus, majus quidem in auro, & minus in aliis metallis quam ipsius mercurii vulgaris, ob rationes mox dicendas: $\betaamalgamatio, quæ facilius cum metallis mollibus ductilibusque ad sensum magis quoque mercurialibus, difficilius cum metallis minus ad sensum mercurialibus, ut cupro, nunquam cum ferro, ob copiosam ejus terram stypticam, facillime omnium cum auro succedit: $\gammamalleabilitas, mercurius enim vulgaris a fumo ex plumbo fuso exhalante quodammodo coagulatur, ut mallei ictus admittat, & quod hic probare volo, malleabilitatem metallis dare docet. 4) *Principium consistentiæ & fusilitatis* est *Sulphur*, non vero sulphur vulgare ex pingui & acido constans, sed simpliciter pingue & inflammabile. 5) Omnes enim metallorum croci solo igne parati, & nulla ignis tortura in metallum fusione iterum cogendi, addito tali pingui, mox pristinam suam recuperant metallicam indolem. Exempli loco fit crocus Martis Kunkelianus & crocus Saturni sola ignitione paratus, quorum uterque irreducibilis solo addito oleo lini facile reducit. 5) Crocus Martis Kunkelianus ex ejus præscriptio Art. Arar. p. 48 seq. ita paratur: Rec. limaturam martis tenuissimam & purissimam, in das ollæ capaci tantum quantum digiti latitudini æquat, plus vero minime; ollam opertam furno calcinatorio vel simili committas, ut flamma illam continuo lambat, hæc Martis limatura in pulcherrime rubrum & tenuem pulverem fatiscit, ita ut totam expleat ollam & vel ipsum ollæ operculum attollat. Hic pulvis eximendus, & remanebit in ollæ fundo eique tenaciter accreta haud exigua ferri portio, quæ cum olla dicto iterum furno committenda, & sic in similem etiam abit pulverem qualis prior fuit. 6) *Principium coagulans Mercurium in metalla* omnibus metallis idem & *salinum* esse videtur: nulla enim suppetit ratio, cur in singulis metallis diversum sit. 7) Paucam vero quantitatem hujus coagulantis principii ad sat magnam Mercurii quantitatem in metallum figendam sufficere, monstrat exemplum Mercurii vulgaris a vix visibili fumo plumbi utcumque coagulandi. 8) Aurum reliquis omnibus metallis ponderosius esse dixi §. 1. Aurum pondere proxime sequitur Mercurius vulgaris. Hic probe depuratus
 se$$$

se ad aurum habet ut 14 ad 19. 9) Quo igitur in aurum transeat, debet se ipso gravior fieri. 10) Videtur vero Mercurium ab omni heterogeneitate defæcatissimum æquare si non superare ipsum auri pondus. Consentunt Philosophi. 11) Vel cum Mercurius in minimis fere suis partibus sit in globulos divisus, cum unus ejus globulus in millenos fere iterum dissileat, debet is ita constringi coagulando, quo interstitia moleculas Mercurii divisas intercedentia comprimantur, sicque volumen Mercurii decreascat, pondus vero voluminis increascat. 12) Sed prius §. 10 magis verosimile sit. 12) Hic idem auri defæcatissimus Mercurius §. 10, principio illum in aurum coagulante fixus, cum multo sulphure §. 4 mixtus, & ductilitatis auri ejusque fixitatis ratio existit. 13) Videtur enim quod Mercurius vulgaris, ob peregrina saltem admixta ad ignem fugax sit, defæcatissimus vero aureus neququam. 14) Reliqua omnia post Aurum metalla, a corporibus alienis, eorum Mercurio & Sulphuri in metalla coagulatis admixtis id fiunt quod sunt. 15) Et prout peregrinum hoc quod metalla, si ita, ubi non verba curo, loqui licet, specificavit, huic metallo demis & alteri addis, unum in alterum mutas. 16) Unde v. gr. si cupro plus addis de terra ferri styptica, cuprum facile in ferrum mutabitur, & ex parte a ferro stypticam terram abstrahendo, illud ferrum erit cuprum. Conf. *Beccher* Suppl. I ad Physic. Subterr. p. 667. 17) Omne metallum igitur in sua radice Aurum est, consensu quoque Philosophorum. 18) Ratio igitur possibilitatis metalla ignobiliora in aurum transmutandi, & ratio operationis in hoc negotio lapidis ita dicti Philosophici in eo hæret, ut separetur ex metallis ignobilioribus perfecte illud quod ipsis præter Mercurium & Sulphur accrevit. 19) Cum enim tale ignobile metallum in aurum transmutandum ab ipsa natura metallicam suam consistentiam jam fuerit adeptum, hinc, si modo illud peregrinum ablatum fuerit, Mercurius & Sulphur, ejusdem metalli, *ambo* jam metallica, sic sui juris & pura facta, sponte in verum aurum concre-scent. 20) Hinc plumbum Auro & Mercurio proxime pondere accedens, facilius in aurum inutatur, & plus sub hac mutatione largitur auri, quam argentum. Consentunt Philosophi. 21) Videtur hanc metallorum medicinam primario ex Vitriolo petendam

dam esse. 22) Ex pondere specifico auri, seu si mavis Mercurii, auri & reliquorum metallorum, inveniri poterit quantitas Mercurii, seu si mavis auri, quam quodlibet præter aurum continet metallum. 23) Quoniam vero quodvis metallum, excepto auro, & Mercurio vulgari, specie levius sit, patet, satis parum genuini Mercurii illis inesse, & qui vulgo ex illis etiam paratur Mercurius currens, minime defæcatissimus extrahi, quanquam Mercurio vulgari quocunque modo hætenus recepto depurati, purior. 24) Hoc ipsum peregrinum §. 14, quod Mercurium & Sulphur in metallum concreſcentia ſpecificat, eſt unicam quoque fundamentum illius virtutis medicæ, quam ſpecifica metalla exerere ſolent, quinque eorum quodvis cum nullo alio metallo communem habet. 25) Sic ut in exemplo ſupra allato §. 16 pergam, a ſtyptica ferri terra, acido quodam vel extra vel intra corpus humanum cum ipſo ferro ſoluta, ferro communis virtus adſtrictoria; & ab ejuſdem terræ minori quantitate in cupro liquoribus C. H. ſalinis ſoluto vel tantum arroſo, huius ſeptica virtus dependet. 26) Aurum itaque, cum ex Mercurio & Sulphure puriſſimis concreverit, nihilque peregrini admixtum habeat, nullam facultatem Medicam cum ullo alio metallo communem habet. 27) Quemadmodum enim reliquorum metallorum virtus Medica, a peregrino illo §. 14 eorum Mercurio & Sulphuri admixto dependet juxta §. 24, ita auri vis Medica, unice ab ejuſ Mercurio & Sulphure puriſſimis petenda eſt. 28) Exiſtentiam *Mercurii in auro* *Iſaacus Hollandus*, magnæ in foro Chymico fidei vir, tractatu de ſalibus & oleis metallorum demonſtrat, eumque ex auro ſe elaboraſſe currentem teſtatur, ſumendo auri calcem vel per aquam fortem vel per Mercurium factam, hanc in vaſe aperto per tres & ultra meſes, continua leviffima ignitione, ſeu calore paulo majori quam plumbum liquefaciendum requireret, detinere jubet, ita ſpondet fore, ut aurum in calcem ſpongioſam impalpabilem, & ſub hac meſura valde levem ſit abiturum (quale quid in antecedentibus de ferro §. 5 retuli) ex hac calce deinde ſola ſublimatione, ſeparari poſſe pollicetur cinerem quendam volatilem facile in Mercurium currentem redigendum. Eundem ex auro Mercurium parari poſſe *Kunckelius* probatæ quoque fidei Vir Laborat. P.

III c. XI p. 262, Deum testem advocat, atque suum assertum tam verum esse pronunciat, ac se regnum eorum visurum confideret; modum tamen parandi communicare recusat. 29) *Sulphur in auro* olfactu percipiendum docuit *Borrichius* de Sapien. Hermet. & Ægypt. p. 415. Dicit nempe *Abasverum Paynck*, ἰεργαίος Chemica paucis secundum, paulo ante mortem hæc ad illum retulisse. „Cipio foliorum auri purissimi unciam dimidiam, cumque saliva propria, totis quatuordecim diebus, in mortario vitreo subigo, donec videro omnia in nigram abiisse massam, odorem sulphuris omnium naribus manifestissime offerentem, quam post, aqua simplici elutam, jam ad usus medicos reservo, jam ex retorta vitrea in guttas aliquot rubicundas propello, reliquiis ad eosdem labores custoditis.„ His addit *Borrichius*: „Et ne cui saliva illa improbetur, ecce eundem sine saliva odorem: „*Rutgerus Timplerus* apud *Prævotium* in Hortul. Med. auri solutionem Philosophicam ita proponit: Auri, inquit, folia granorum sex septemve pondere, mortario vitreo imponantur, pistilloque vitreo (adhibito operculo ex ligno confecto) continuo atterantur, donec in pulverem nigerrimi coloris sulphur redolentem abeant, qui pulvis nullo modo in metallum abit. Hoc propria experientia habeo. Paucissimis (quod sciam) hic modus resolvendi aurum innotuit. In aliis metallis facilius succedit.„ 30) Sed nec Sulphuris solaris tantam esse præstantiam ac vulgo existimatur, persuadere videtur ejus analogia cum quovis pingui vulgari communive juxta §. 4. Ad hæc observatione constat, quod aurum crebriori cum borrace fusione tandem palleat, nativum vero suum colorem ex consortio cum cupro facile recuperet. Unde patet Sulphur in utroque esse unius ejusdemque generis. 31) Sed parti mercuriali in auro, natura jam defæcatissimæ, nullique peregrino corpori nuptæ, in omnibus metallis nil reperitur. 32) Hæc igitur §. 31, si ita præparari poterit, ut vasa & viscera nostri corporis pervadat, erit Medicina incomparabilis. 33) Scimus enim Mercurium vulgarem omnes quotquot edit sanè eximias in corpore humano virtutes, solo suo præstare pondere. 34) Cum liquoribus enim nostri corporis circumvectus in quacunque obstructa vasa impingens, quum ratione sui ponderis gravius

vius illidat, quam ullum aliud hactenus notum medicamentum, hinc omnium optimum est aperitivum ; & cum eadem ratione massulas omnium humorum dividat, omnium optimum est etiam colliquativum. Ab utroque hoc effectu omnes ejus dependent virtutes. 3-) Quodsi igitur perpendo, Mercurium vulgarem, utut studiosissime depuratum, nihilominus se habere ad aurum ut 14 ad 19, vide §. 8, adeoque aliis peregrinis rebus iisque forsan arsenicalium indolem sequentibus adhuc inquinatus sit, unde non raro & tantos in corpore tumultus excitat ; quodsi, inquam, hæc mecum reputo, distincto intelligere mihi videor, quod aurum ita præparatum, quo vasa & viscera nostri corporis subire, & cum humoribus in orbem moveri poterit, multis parasangis Mercurii virtutes sit superaturum, omnesque suos effectus longe benignius præstaturum. 36) Uteriori igitur sollicito examini & scrutinio illud *Langelotti* in *Ephem. Nat. Cur. Dec. I An. III Obl. 59* communicatum experimentum commendo : Aurum nempe foliatum q. p. in minimas particulas concisum mortario vitreo densissimo vel, & quod melius, aureo indere jubet, inque eo charta tantum tecto, ne pulvis vel aliud quid incidere queat, noctes atque dies, continua molæ in hunc finem fabricatæ & ab antore depictæ agitatione, tam diu terere, usque dum in pulverem subnigrum convertatur, cui trituræ ut plurimum 14 dies atque noctes insumendæ sint. Si vero quis de die saltem velit operari, integro mense opus erit. Dein pulvis hic retortulæ non nimis profundæ sed planæ, quales Anglicæ esse solent, ejusdem autoris monito immissus, igne arenæ, per gradus, eoquetandem fortissimo pellendus, & sic stillabit paucas quidem sed rubicundissimas guttas, quæ vel per se, vel cum spiritu vini tartarisato digestæ, verum exhibent aurum potabile, non fucatum, vel ulla alia peregrina qualitate infectum. Residuo quod notante *Langelotto* facile quoque tritu poterit resolvi, acetum ut vocat Philosophicum ex vitriolo & sulphure cum spiritu vini longa digestionem confectum affudit, & sic iterum rubicundam tincturam accepit, magnarum, ut laudat, virium. Paucissimum quod superfuit, borracis beneficio in corpus reduxit, sed pondus ei debitum defuisse ait. 37) Præter dictam auri præparationem præstat & illa, quando cum Mercurio arte

arte

arcte conjungitur. Constat enim, Aurum & Mercurium, vulgarem nempe probe depuratum, ponderosissima in rerum natura esse corpora per §. 8 & invicem amicissima per §. 3. β. Mercurius hinc aurum ita subigere valet, ut secum in vasa corporis derivare valeat, & fiat præstantissimum aperiens medicamentum. 38) Exempli loco hac vice sit Aurum diaphoreticum, quod *Potterius* Pharmac. Spagy. Lib. III Sect. X elaborare docuit. 39) Quotquot ceterum novi ex auro præparata pharmaca, non tam ab auro, quam, si compositio penitus examinatur, a corporibus salinis ipsi inter præparandum accretis, suam mutuantur virtutem, quam eandem tamen & alia longe vilioris pretij medicamenta præstant. 40) Plurima vero talia ex auro præparari vulgo dicta pharmaca præter nomen ex auro nihil continere solent. 41) Omnium maxime vero ii qui vires auri medicas in sulphure auri extrahendo venantur, a vero aberrare mihi videntur per §. 30. 42) Quæ vero ex auro præparata pharmaca revera aurum continent, quanquam non nisi per accreta salia agant per §. 39 nihilominus actio ipsorum horum salium ob conjuncti auri nativum pondus, intenditur, & illa pharmaca in tantum ob aurum quod continent operari, dici possunt, in quantum horum salium actio ab auro concreto augetur. 43) Hinc illa ipsa pharmaca, quo plus linguam feriunt, aut plus salium continent, eo magis sunt cathartica & efficacia, ac in primas potissimum operantur vias. 44) Hinc aurum fulminans legitime præparatum, & ab acrioribus ac magis superficialiter ipsi cohærentibus salibus liberatum, sed salibus neutris minus acris stimulum, strigmenta glutinosa & pituitam tenacissimam primas vias obliuentem, ac convulsionum, imprimis in pusionibus sæpe sæpius causam, optime incidit, & expellit. Ideoque & in febribus quartanis egregie se gerit. Alvum purgat & morbi mineram destruit.

*S. P. C. EMENDATIONES ET EXPLANATIONES
locorum quorundam Orationis primæ
Themistii.*

Themistius multis in locis adhuc deformis est, ex vulneribus, quæ librarii pro cetera sue importunitate ei quoque

infixerunt. Conabimur ergo quaedam hic sanare, ut nativa hominis pulchritudo agnoscat. Qua quidem in re brevitati nos inferuiemus temporis, & lectores de veritate emendationum nostrarum iudicaturos ad comparationem orationum Themistii ipsarum amandabimus. Loci enim singuli ex coherrentia totius sermonis rite intelligentur.

II. Orationis primæ initium illud est: *Νῦν σοι πρῶτον εἰσέρχεται λόγος, ὡς βασιλεῦς, ἐλεύθερός τε καὶ ἀψευδής· καὶ ἡμεῖς οὐδὲ μικρὸν ἐκὼν ἐπιπείθῃ ἄν, ἢ τὰς ἐυδύνας ἐχέει δέναι φιλοσοφία.* Hic primo mireris, Themistium audere dicere, primam hanc esse orationem, quæ ad Constantium habeatur libere & vere. Deinde verba *ἐκὼν εἶναι* plane non videas, quomodo huc pertinent, quia cum finitimis nihil habent coherrentiæ. Verum parva vocabulorum illorum immutatione sententiæ præclara efficitur hunc in modum: *Νῦν σοι πρὸς ἐτῶν εἰσέρχεται λόγος, ὡς βασιλεῦς, ἐλεύθερός τε καὶ ἀψευδής· καὶ ἡμεῖς οὐδὲ μικρὸν ἐκόντι μοι ἐπιπείθῃ ἄν, ἢ τὰς ἐυδύνας ἐχέει δέναι φιλοσοφία.* *Adolescentuli nunc ad te, Imperator, libera adit commentis aliena oratio, ac ne exiguum quidem verbum volenti tibi excidat, cuius rationem reddere non possit Philosophia.*

III. Pag. 2 A ista reperias verba: *οἱ δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον, οἷον ἤδη σου θιγγάνειν δοκῶσιν, οἱ τὴν ἐνόπλιον χροεῖαν διεξιόντες.* Hic ferri non posse οἷον, quia non sit ad constructionem idoneum, facile intelligitur. Substituenda est alia terminatio. *Οἱ δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον οἷοι ἤδη σου θιγγάνειν δοκῶσιν, οἱ τὴν ἐνόπλιον χροεῖαν διεξιόντες &c.* *Qui autem te magis etiam attingere posse videntur, sunt ii, qui saltationem in armis enarrant &c.*

IV. Pag. 2 D: *τὸν θεόν, ἢ τὰδε πάντα ἔργα τε καὶ γενήματα, ἄρα ὁμοίως εὐπετὲς καταμαθεῖν αὐτόν τε καὶ τὰ ποιήματα; ἢ πρὸς ταῦτα μὲν ἡ φύσις ὁμοίαια ἐξ ἀρχῆς ἐτεκτήνατο, καὶ πάρεσιν εἰς γενομένοις ὁρᾷν ἠλόντε καὶ σελήνην, καὶ τὰ λοιπὰ ἀστραὶ, καὶ τὸν ζῦμπαντα ἕρανον· ἐπέεινον δὲ κατιδεῖν ἀγαπητόν, ὅτω καὶ εἰς χρόνον ἐξ αὐτῶν ἐκείνη ἐφίκετο.* Harduinus ad hunc locum corrigi jubet particulam *ὅτω*. Sed si maxime pro ea *ὅσις* substitueretur: tamen nulla sententiæ existeret commoda, quia *ὅσις* cum ceteris vocabulis non congruit. Verum omnes sen-

sententiam bellam facile percipimus, si ita legerimus : ὅτω καὶ τις χρόνῳ ἐξ αὐτῶν εἰς ἐκείνον ἀΦύκωτο. *Utrum Deum, cujus hac rerum universitas opus est & factus, a quo facile est cognoscere ipsum, atque opera? an natura ad hac quidem oculos principio fabricata est, ut homines bene a natura informati Solem & Lunam & reliqua sidera atque omne caelum viderent, sed satis praclare de iis agatur, si cum cognoscant, quandoque tandem ex iis ad eum perveniant?*

Pag. 3 C: συγχωρήσωμεν ὑπὲρ αὐτῶ κήρυγματι κηρύξαι τῷ λόγῳ. Vertenda putem hæc verba: *liceat orationi nostræ de se ipsa præconis partes suscipere. Aliena videtur versio ista Petavii: Sed antequam illud indagare & ejus insistere vestigiis aggredior, quoddam velut de ipso præconium facere permittam orationi meæ. Neutiquam de animali illo celesti, cujus ante memineras Themistius, præconium hic proficitur: sed de sua ipsius oratione. Id quod insequentia ejus verba clarissime docent. Decepisse videtur Petavium particula αὐτῶ pro αὐτῶ posita. Cujus utriusque permutatio frequens est, ut alibi multis exemplis demonstravimus.*

Pag. 3 D verba illa quoque mendis deformari videntur: ἀλλ' ἔν ἡμῶν τῷ κηρύγματι καὶ τὰς προσκείδω, ὡ ἀνδραποῖ, καὶ κένο ἔτι γνώσκων, ὅτι &c. Nam etsi sæpe infinitivi vel δῆ vel μέμνησο vel μέμνηθε subintelligant: tamen hic id suspicari nolim, sed malim legere: καὶ κένο δῆ γνώσκων. Versio autem clarior foret fortasse, si ita mente conciperetur: *Es autem quæ de me præmonenda putavi, accedat nunc illud etiam, ut hoc quoque zensatis &c.*

Ibid. ad nomen βαλανεῖοις adscribi velim, sermonem Themistii non ex nostris moribus interpretandum esse, ubi ea quæ in balneis dicuntur, ut tralatitia & fabulæ male audiunt: sed ex moribus Romanorum, apud quos balnea multo honestiora erant, & cum honestissimorum conviviorum quasi pars quædam, tum vitæ communis commendatio habebantur.

Pag. 4 A. Ταύτας (Φωνὰς ὑμῶν) οἰπιάσας συλλέξας ὁ λόγος ἡμέτερον συντέλεικεν ἔρανον.) Hæc item verba mendo laborant.

borant. Ὑμέτερον scribi debuit, sententia enim est: *has voces omnes colligit oratio nostra quasi munera quaedam liberalitatis vestra.* Ἐραὶ ὅτι enim erat munus, quod multi conferebant in unum aliquem alienæ opis indigentem. Themistius igitur ea quæ sic dicturus, ejusmodi munera esse ait auditorum suorum. Indicant hanc emendationem & interpretationem etiam subsequentiæ verba: καὶ ταῦτα ξὺν ᾧ ἀκούσατε παρ' ἡμῶν, ὅσα λέγετε εἰκὲ πρὸς ἀλλήλους.

Pag. 4 B: Ἐγὼ νομίζω τὸν φιλόανδρον βασιλεῖα τέλειον εἶναι τῆς τῆ προάγματι ἀρετῆς, καὶ ἐκ ἐσθ' ἔτι προσδεῖν αὐτῷ εἰς ὀλίγηρον εὐφημίαν. Malim, ἐκ ἐσθ' ἔτι προσδεῖ. Nam post illud ἐκ ἐσθ' verbum νομίζω subaudire, quod præcesserat, duriusculum videtur.

Pag. 4 & 5 interpunctio commutanda & versio ad interpunctionem accommodanda est istis in verbis: Ὁρᾶτε ἔν, ὅτι τὸ μικρὸν ἐπένο ῥῆμα διακρῖνόντι μοι ἀπας ὁ τῶν ἀρετῶν ἐσμὸς ὑποφθέργεται. Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν ὁ λόγος βαδίζει; καὶ ἐκ ἐπερείδεται βασιλεῖ, τῆ προσδεῖν ἀσφαλτέρον; videtis igitur, quemadmodum exiguum illud vocabulum pulsanti & excutienti mihi totum virtutum examen respondeat. Num autem oratio mea per se procedat potius, nec innitatur Imperatore ipso, ut citra offensionis periculum progrediatur? Si interrogatio hæc prætermittatur, uti adhuc neglecta est, sententia omnis obscura est, & consequentem etiam orationem vix intelliges ac ne vix quidem.

Pag. 5 A: Ἡ γὰρ οὐ τοσῶτον μὲν πλεονεξίας ἀφέτηκεν, ὅπόσον καὶ χαλεπότητ; Præcavius vertit: *Etenim nonne tantum ab cupiditate, quantum ab morum asperitate distat?* Fateor, particulam ἢ sæpe reperiri in interrogationibus. Sed ab hoc loco prorsus aliena videtur. Malim legi: τί γὰρ; εἰ τοσῶτον μὲν πλεονεξίας ἀφέτηκεν κ. τ. λ. *Quid enim? nonne tantum ab avaritia abest, quantum a morositate?* Ita & elegantia Græci sermonis legi postulat, & vis orationis ipsius.

Pag. 6 A. Omisissæ parentheses enervant orationem & perturbant. Vide igitur, lector, ut nos quidem illam reformatam velimus. Φημί δὲ ἔγωγε καὶ τὴν πολυύμνητον δικαιοσύνην κτῆμα μὲν

μὲν εἶται κάλλιστον βασιλεῖ (τί γὰρ θεότερον δικαίε πολλὰ αἰδι-
 κῆν δυναμένε;) καὶ σωφροσύνην γε αὖ παραπλησίως (τί γὰρ
 ὀφελῶς ἀρχόντῳ μὴ ἐλευθέρῳ; τῆτο δὲ ἐστὶν ὁ τύραννος ὅς ἀμα-
 τετῶν ἄλλων κρατεῖ καὶ δούλον ἑαυτὸν τοῖς παῖδεσι παραδίδω-
 σιν.) ἀλλ' ὅμως αὐτῶν ἀπώσσει πῶϊόν τι εἰσὶν μοι δεκῆ; ἐκάστη
 μὲν γὰρ αὐτῶν ἴδια σκοπεῖντι κοινός τις ἀνδραγαθικός ἐστὶν κόσ-
 μῳ βασιλικός δὲ γίνεται τμηκῶντα, ἥνικα ἀν' αὐτὴν ἐπισφρα-
 γίζεται φιλοανδραγαθία. *Dico equidem etiam celebratissimam il-
 lam justitiam pulcherrimum esse bonum Regis. (Quid enim divi-
 nius eo qui, quum multa injuste agere possit, justum se tamen
 praestat?) Idem de temperantia dixerim. (Quid enim utilitatis
 praestet Rex non liber? Tyrannus quidem est is, qui dum aliis im-
 perat, ipse pravis cupiditatibus in servitutem se permittit.) Sed
 tamen quid tandem omnes haec virtutes esse mihi videntur? sin-
 gula illatum separatim consideratae communis quidam ornatus
 hominum, qui tum demum regius existat, quum hominum amore
 obfignetur.* Pauca hic admonebo, quae lectorem meum reminisci
 velim. Primum ἀρχόντῳ ἐλευθέρῳ a Themistio dici videtur is,
 quem Stoici item sic appellent. Stoicis autem nemo videbatur li-
 ber, nisi qui pravaram libidinum & appetitionum vinculis exolu-
 tus esset. Id quod vel ex Ciceronis Paradoxo constat. Deinde le-
 ctio vetus ἀλλ' ὅμως ταύταις ἀπάσαις τοῖσδε εἶναι μοι δεκῆ me-
 rito a me repudiata est, quia commodam sententiam nullam fun-
 dit, & insequentem sermonem omnino obscurat. Denique γὰρ
 illud in responsionibus mirificam quandam vim habet, quam illi
 perspectam habebunt, qui Platonem diligentius lectitarint. Nihil
 igitur in tota hac oratione, quam attuli, vel obscurum est vel in-
 defensum.

Pag. 6 C. cassa est & inanis lectio illa ἐκάστῳ γὰρ, ὅμοι, κατὰ
 φύσιν ἴδιος ἀρετῆς τύπος ἕτως ἐνέσης ὠφέλιμος καὶ παρὰ τῆτο
 μέγα βλάβῳ, εἰ μὴ τάντην ἔχοι Petavius mentem Autoris egre-
 gie expressit. Sed verbis ejus nec ipse nec Harduinus medelam at-
 tulit. Omnino difficilis est medicina. Quid nobis videatur, alibi
 exponemus. Illud unum ad eandem paginam annotabimus, ver-
 ba illa αἰμώζεται μὲν ἐν ὁ τοῖσδε, εἰ μὴ σφόδρα ἐυλαβῆς εἴη καὶ
 ἡμεῖς interrogandi signo esse notanda: alioqui repugnabit Au-
 tor

tor sibi ipse. Nam negavit paulo ante, fabro & textori *φιλανθρωπικὴν* necessariam esse. Quomodo igitur *φιλανθρωπικῆς* proprietates, considerantiam & mansuetudinem, jam ei vindicabit ut necessarias virtutes? Vertemus igitur verba illa hunc in modum: *Malum erit igitur huic tali, nisi in tractandis hominibus circumspeditionem & lenitatem adhibuerit?*

COLUMNA ROSTRATA, OR A CRITICAL
History of the English Sea-Affairs.

hoc est,

**HISTORIA CRITICA RERUM AB ANGLIS
mari tum olim tum præcipue ultimis tribus bellis cum Batavis gestarum, fide Documentorum, & exterorum Historicorum testimoniis firmata, Autore
SAMUELE COLLIBERO.**

Londini, apud Rob. Robinson, 1727, 8.

Plag. 20.

CUm bella maritima cum Batavis seculo proxime elapso gesta *Ca Burcheto* in libello peculiari Gallico haud condigne conscripta cerneret Autor, in *Hezenilii Novavillani* vero *Historia Belgica* Gallico idiomate pariter vulgata & in scriptis publicis sibi obvis plura deprehenderet, quibus veritati historicae insignis lux posset accendi, ipsemet eo annisus est, ut, annexa simul Notitia de factis Heroicis Anglorum maritimis, omnia in unum collecta publico communicaret. Præmittitur Opusculo succincta *enarratio negotiorum Angliæ navalium* ad nostra usque tempora. Saxones videlicet, littoris Germanici accolæ, tanta rei maritimæ scientia erant præditi, ut tempora a maris fluxu computarent, & classe adeo valida instructi, ut Britanniam in suam redigerent potestatem. Nec illis viribus diu post eosdem fuisse destitutos, litigia inter Offam Merciorum Regem & Carolum M. de libertate navigandi enata monstrant. Neglecta paululum rei maritimæ cura sub finem Heptarchiæ Danos ad turbanda Anglorum littora invitavit, quos Egbertus, rerum per universam Angliam potitus, fortissime propulavit.

p. 7.

8.

vit. Eadem fortuna gavisi sunt Athelstanus ac Edgarus, donec hoc defuncto, Angli rem navalem haud sollicitè curarent, unde Dani post bellum per duo secula acerrime continuatum, & proelia plusquam centies terra marique majori plerumque suorum damno commissa, superiores evaserunt. Attamen haud ultra 24 annos duravit illorum imperium; hinc solio admotus Eduardus Confessor, vires maritimas restauravit, iisque regnum a piratica Danorum & Hibernorum securum reddidit. Secutus ipsum Haraldus usurpator, Daniæ Regem Haraldum Hardfagerum, Angliam denuo petentem, exercitu, classè, vitæque privavit; mox a Guilielmo Conquestore, Eduardi donatione, & consensu Pontificis subnixo, cum exercitu cæsus. Haud ita multo post sub Richardo & Eduardo I Palæstinam Cyprumque Angli, navibus appropinquantes, territarunt; Eduardus III, Eduardus Niger, Henricus V, & Bedfordius classè & exercitu Anglorum ad incitas pœne Gallos redegerunt; tantaque Anglicæ virtutis gloria orbem implevit, ut Dux Britannicæ Armoricanæ contra Carolum VIII Gallorum Regem, immo & Lusitani demum 1664 contra Hispanos, milites suos Anglicè vestitu in aciem producentes, hostibus terrorem Panicum incusserint. Nihil denique deesse videbatur rei nauticæ Anglorum præter commercia, neglecta antea summo exterorum commodo, a Maria vero primum genti suæ vindicata; quæ inde solertia Elisabethæ in immensum adauxit. In Cap. I origines Anglorum & res mari contra Danos gestæ proponuntur: unde inter alia notamus, Hollandiam & Selandiam Belgarum ab Hallandia & Selandia Normannorum, has oras pervagantium, nomina mutuasæ; Edgarum tribus classibus, quarum quævis 1200 navibus constabat, mare a piratis liberasse, & omnibus Scotiæ insulis, ac maxima Hiberniæ parte devicta, titulo *Domini Maris & Commerciorum Protectoris* fuisse usum: unde aliquando naviculam, cujus clavum ipse regebat, Rex Scotiæ Kennethus, Cumbriæ Rex Malcolmus, Maccusius Rex insularum Scotiæ, & quinque Reguli Walliæ remis impellere coacti. Cap. II res Anglorum maritimas usque ad Elisabetham sistit, in quo refertur, Richardum I, e Palæstina reducem, Leges maritimas, ab insula *Uberia* dictas, in unum corpus collegisse; & victoria navali ab Eduardo III contra Hispanos reportata, monetam auream, *Rose Nobles*

p. 10

11.

14.

15.

16.

20.

27.

32.

41.

- p. 80. *bles* vulgo dictam, prima vice fuisse eusam. Cap. III explican'tur res ab Anglis maris gestæ, regnante Elisabetha, ubi animadvertimus, eam ad Dominium maris demonstrandum monetæ *Cataractam* aliquando impriimi iussisse, hoc ipso innuentem, in sua manu esse positum, Oceani vias ocludendi; certe Danos & civitates Hanseaticas, frumentum in Hispaniam advehere cupientes, summa pertinacia transire per proxima littori Anglico maria haud passam. Cap. IV commemorantur res maritimæ Anglorum usque ad restorationem Caroli II; ubi perspeximus, res Anglorum sub Cromwellio nimis extolli, Batavorum vero nimis deprimi, causis rei a Batavis minus prospere gestæ penitus omissis; Batavos his malis pressos, feliciora sibi fata Auriaco restituto promississe: præterea Gallos 1653 adhuc rei nauticæ adeo fuisse expertes, ut Haytonus Anglus cum unica navi bellica octo naves Gallorum bello aptas, tribus captis, reliquis misere dilaceratis, fugaverit. Cap. V referuntur res maritimæ Anglorum usque ad rerum conversionem sub Jacobo II, in quo notavimus, Autorem genti suæ nimis addictum, bella maritima sub Carolo II ita descripsisse, ut, Batavos eo adactos fuisse, quo leges pacis ab Anglis dictas subirent, persuadere conetur, de quo aliunde rectius constat. Dowglassium inter alia Scotum, monitum licet, ut se periculo subtraheret, incendio navis suæ perire maluisse prædicat, dicentem: *Se non passurum, ut quidam ex Dowglassis loco cessisse absque mandato speciali dici queat.* Batavos memorat, ne invidendi illius facinoris prope Chattamum superesset memoria, navem Regiam, *Caroli Regis* nomine insignem, destrui curasse; Cornelii Wittii vero imaginem, in Curia Dordracena hancce ob causam suspensam, a plebe discerptam, & caput patibulo, reliquas vero partes stationi excubantium fuisse affixas. Cum Galli Anglis juncti prælia maritima otiosi spectarent, Batavum nautam ex loco quæsisse, refert: *cur Galli e longinquo naves suas sifterent?* cui alter lepide responderit: *Gallis, qui Anglorum operas ad pugandum conduxerint, id tantum fuisse demandatum, ut adspicerent, num Angli facta tanta mercede digna edituri sint.* Cap. VI res mari ad pacem Trajectinam usque gestæ in medium producuntur; Cap. VII denique reliqua negotia maritima, usque ad inducias Anglorum cum Hispanis factas.

第 481 卷
**ACTORUM
ERUDITORUM,**

Que Lipsie publicantur,
SUPPLEMENTA.

Tom. IX Sect. XII.

**COROGRAFIA PORTUGUEZA &c. AUTOR
ANTONIO CARVALLO DA COSTA.**

h. e.

ANTONII CARVALLI DE COSTA, PRES-
*byteri habitus S. Petri, Mathematici, patria Ulyssiponenfis,
Chorographia Lusitaniae, seu Descriptio topographica Re-
gni Lusitanici, cum originibus omnium provinciarum ac ci-
vitatum, notitia item Virorum illustrium ac Genealogiis
familiarum nobilium, foundationibus cœnobiorum, Catalogo
Episcoporum, ut & descriptione Antiquitatum, ac rerum
natu- alium, ædificiorum porro & aliarum rerum
notabilium.*

Tomii III.

Ulyssipone, apud Valentin. de Costa Deslandes, Typogr. Reg.
T. I 1706, T. II 1708, T. III 1712, fol.

Alph. 20 ½.

ET si gratiam novitatis propemodum amiserit hoc opus,
tribus Tomis absolutum, quorum primus Regi *Petro II*
gloriosissimæ memoriæ, secundus moderno Regi *Johan-*
ni V & tertius *Mariae Annæ* Reginae consecratus est, nihil tamēn
nos ab instituto nostro alienum facturos arbitramur, si ejus in
gratiam Germanorum aliorumque, ad quos raro perferuntur li-
bri

U u u

bri

bri Lusitanici, vel paucis mentionem faciamus. Equidem nonnullos fatetur hoc argumentum jam attigisse, imprimis Rodericum Mendes Sylvam, in Descriptione universali Hispaniæ & Lusitanæ, qui tamen Antiquarii magis quam Geographi munere functus, præterea errores admisit non paucos, a Nostro passim emendatos; nec felicius rem successisse exteris, Petro Avito & Jo. Bapt. Ricciolo, quippe instrumentis, quæ in archivis provincialibus latent, destitutis. Ipse vero non modo cum fructu usus est Scriptoribus Lusitanis, Roderico de Cunha, Caspate Estacio, Georgio Cardocio, Ludovico Marino de Azevedo, Andrea Resendio & Emanuele Severino de Fera, quos quidem non tam correxit, quam supplevit; verum & multos passim Codices MSS. & documenta authentica nactus, iter quoque ipse per universam Lusitaniam suscepit, quo magis de omnibus confirmaretur. Et optandum quidem erat, ut Tabulæ quoque Geographiæ huic operi accedere potuerint, cum præter eas, quas Ant. Alvarus de Cunha & Jo. Reghinus, e Soc. Jesu Mathematicus insignis, dederunt, nullæ satis accuratæ proflent; at quod nunc fieri non potuit, in secunda editione se præstiturum sperat. Ceterum id maxime dedit operam, ut etymologias nominum erueret, rerum passim gestarum eventus commemoraret, nec mirabilia naturæ, aut ipsa miracula, si qua traduntur, taceret, quanquam de his liberum Lectori judicium relinquat. *Tomo I*, præmissis nonnullis de climate & situ, quem omnium in Europa optimum censet, deque solo, quod præsertim Hispanico longè præfert, tum ob ipsam terræ fertilitatem tum ob fecunditatem ingeniorum, prædicat imprimis stupenda Lusitanorum facta, victorias terra marique deportatas, itinera longinqua & navigationes per ipsam zonam torridam, quam veteres inhabitabilem putarunt, bis susceptas, aliasque, quibus jam satis confirmati sint, de quo olim dubitatum, dari nempe antipodes. Inde in etymologiam inquiri Lusitanæ & Portugalliæ nominum, vulgarem sententiam secutus, observatque, Portugalliæ nomen antehac non nisi ad urbem Bragantiam & vicina loca extensum, quique hæc habitaverint, Bragenfes dictos fuisse; sed eos tamen, postquam inde paulatim ejecti Mauri fuissent, pariter in nomen Portugalicum transisse. Fines deinde Lusitanæ

considerat, eamque in longitudine 95, in latitudine 50 & in circuitu ad minimum 294 milliaria Hispanica complecti testatur. Tum probata in sex provincias divisione, singulis Operis sui Tomis duas destinat, eoque in Tomo I tum eam, quæ fluvios Minium inter & Durium, tum quæ intra montes sita est, vulgo *tra los Montes* dicta; *Tomo II* provinciam Bairam & Alentejam; *Tomo III* Algarbiam & Extremaduram, & in ea imprimis Ulyssiponem, quæ Regiam reliquarum & divitiarum totius Europæ emporium vocat, ea quidem ratione expendit, ut ubique locorum situs, nominum originem, Viros illustres, res notatu digniores, veterana imprimis Romanorum monumenta, Ducum, Braganzæ præsertim, e quibus Reges familiam hodie ducunt, tum Principum aliorum, Marchionum, Comitum, Baronum ac Nobilium, quorum simul sedes indicantur, Genealogias & gesta illustriora inculenter & magno apparatu describat. Plura de libro eleganti, sed non novo, dicere super sedemus.

CHRONICA DO PRINCIPE D. JOAM, REY
que foy destes Reynos Segundo.

i. e.

CHRONICON REGIS LUSITANIÆ JOHANNIS II; in quo summam pertractantur res, quæ contigerunt inde a die ejus natali usque ad mortem Patris ejus Alphonsi; Autore DAMIANO DE GOES; dicatum Regi Johanni III.

Ulyssipone Occid. ex officina Mufices, 1724. 8.

Alph. 1 pl. 4 ½.

CONSTAT hoc Chronicon *Damiani & Goes*, cujus alia multa præcipua insunt sequentis. Postquam Autor per aliquot capita de nativitate Principis Johannis, de ejus ablutione sacro lavacro, & ceremoniis in ea observatis, Infantis D. Petri in proelio ad Alfarubeyram interfecti ossibus transferendis, & Regiæ Isabellæ, matris Regis Johannis, obitu egit, consilia ab Henrico, Johannis I filio,

P. 12.

- filio, de navigationibus Indicis suscepta narrat, quoniam a nemine memorabilis ea res sufficienter exposita fuit. Causas, quæ illum ad hoc institutum commoverunt, & media ad hunc finem obtinendum caute circumspecta proponit. Navigationes & terras iis detestatas memorat; singularia quædam ad Insulas Azores pertinentia observat, & statuam lapideam in Insula Corvo repertam describit, hominis equo infidentis, ac una manu jubam tenentis, altero brachio extenso ac solo indice versus occidentem directo, quam veteres incolas, Norvagos, Gothos, Suecos, velut monumentum aliquod ibi reliquisse putat. De Regis porro Alphonsi expeditione in Africam ad oppugnandam urbem Alcacer nonnulla differit. Antiquitatem & situm hujus urbis delineat, Regem, inquam, Maroccanum, Mansorem, singulis annis Granatam ad Christianos invadendos profectum fuisse, cum autem iter eo difficile viæque nimis asperæ essent, urbem hanc, a Mauris Casar ezzaghir, قصر الصغیر i. e. castellum parvum dictam, situ ac optimo portu commodiorem ædificasse. Hic non modo primam oppugnationem, verum & alteram, qua capta fuit, describit. Inde Rex Septam contendit, urbem nobilem & antiquam, quæ Romanorum tempore Civitas Romanorum dicta fuit, postea in Gothorum, ac tandem Saracenorum potestatem venit, donec A. 1415 Rex Johannes tempore Abuzaïdi Regis Fessani omnibus delitiis immersa expugnata est. Rex inde in regnum revertitur, & pacem cum Duce Britannicæ, quam petierat, init. Africam ad oppugnandam urbem Tingim repetit; mox cum Rege Henrico Castellano de nuptiis filii cum Johanna tractat: Infans Ferdinandus urbem Ansam in Africa expugnat; Rex vero urbis Zilia in Africa oppugnanda consilium capit, quem Princeps Johannes comitatus est. Mox ob naves aliquot Lusitanicas ab Anglis interceptas, bellum inter Regem Anglorum Eduardum & Alphonsum oritur, brevi, illo pacem flagitante, compositum. Hinc cum magno exercitu in Africam Ziliam invasurus tendit, quæ Maurorum lingua Azela vocatur, ac a Romanis condita fuit, post a Gothis Saracenisque occupata, tandem in Alfonsi manus pervenit, qui Templum, quo Mauri confugerant, & Castellum magna illorum clade expugnavit. Rex Fessanus Moley Schah illam recuperare annititur, cum

quo

quo inducias facit. Mauri paulo post urbem Tingim deserunt ultro, quam illi Tangia appellant, a Romanis olim exstructam, licet nonnulli Scriptores Arabici a principe quodam Sededo, filio Hadi, conditam fuisse tradant. Rex in regnum suum reversus, Tingi relicta, Johannam filiam suam in Monasterium Odivellense mittit, Ferdinandi affinis sui ossa ex Fessa transferenda & in monasterio Batalhensi sepelienda curat. Inde de causa belli inter Ferdinandum Regem Castellæ & Arragoniæ, ac Alphonsum Regem Lusitaniæ agitur, & quæ variorum opinio de Johanna, Regis Henrici Castellani filia, fuerit, disquiritur. Cum vero ipse Henricus, qui Johannam hanc heredem regni instituerat, magnatum Castellanorum consilio ad Isabellam sororem regni successione transferre fuerit conatus, & Isabella contra voluntatem ejus Ferdinando nuperit, hinc Nostro occasio nata, ut fufius de Ferdinandi genere & familia differeret. Mox quid agitatum fuerit de hac ipsa Johanna, nunc Carolo Duci Aquitaniæ, nunc Alfonso Regi Lusitaniæ desponsanda, ostenditur, & de Regis Henrici obitu ac testamento, deque iis quæ post ejus mortem evenerunt, agitur, quæque inter Regem Alphonsum ac Castellanos magnates quosdam, Johannæ fautores, acta sint, describuntur. Cumque Rex legatum ad Ferdinandum Castellæ Regem misisset, qui posceret, ut Johannam Reginam Castellæ agnosceret, ad bellum deventum est. Equidem Alphonsus, traditis interim filio Johanni Regni habentis, Castellam intrabat, quippe Johannæ jam matrimonio junctus, eoque Castellæ, Legionis & Lusitaniæ Regem se vocans. Quæ hic Alphonsus, adversa licet plerumque fortuna, pacem omnem aspernatus, gesserit, non est ut pluribus percenseamus. Id notat Noster, eundem vitæ Isabellæ insidias struxisse, & itinere ad Regem Galliæ Ludovicum XI suscepto, ad Lusitaniæ proceres scripsisse, ut Johannem Regni successorem constituerent, rebus vero infectis in Lusitaniam rediisse, ubi filius Johannes Regis titulum, quem obtinuerat, ipsi modestissime concesserit. Tandem observat, bellum inter Alphonsum & Ferdinandum Pontificis Sixti opera fuisse sopitum, Alphonsum vero ex errore obiisse, postquam monasterium S. Francisci de Varatojo fundasset.

p. 121.

125.

130.

132.

135.

146.

152.

159.

162.

166.

170.

181.

194. 197.

204.

209.

211-312.

327.

336.

366.

390.

394.

MEMORIA VIRORUM IN SUECIA ERUDITISSIMORUM RIVIVIVA, seu Semi-Decas I Orationum Funerarium, cum Præfatiuncula Editoris C. N. B. D.

Rostochii & Lipsiz, apud Joh. Henr. Ruswormium, 1728, 8.

Plag. 17.

DEfunctos pro concione laudandi, ultimasque panegyres in lucem edendi antiquitatem aut utilitatem qui negaret, vel elegantiorum litterarum expertem, vel præclarorum facinorum olorem se proderet. Quod ut stabiliamus, non opus est aliunde conscriptis copiis. Initium quintæ, de quibus nobis in præsentia sermo erit, *Orationum Funerarium* plus satis id edocet, quarum Collectoris scopum, quem in Præfatione declarat, deprehendimus non alium, nisi ut per exempla (possunt autem, uti vel ex p. 12 & 217 seqq. patebit, per multa allegari) labefactet, imo destruat calumnias, quibus Boreales populos, ut graviore sub cælo natos, ab eruditorum cœtu excludendos, plusquam dictatorio fastu pronunciarunt, qui sibi solis sapere visi sunt. Sed larga messis instat; hinc omiſſis ambagibus ad rem ipsam nos accingamus.

Olavi Suebiliti, qui hic agmen ducit, Upsalienſium Theologorum, dum viveret, antesignani, natale solum fuit prædium Roby, intra secundum a Calmaria, Smolandiz metropoli, lapidem situm, in quo anno 1624, parente Georgio, lucem aspexit. Studia, quæ per aliquod tempus ob ætatis imbecillitatem in parentum contubernio hauserat, jam extra limen proferenda erant. Eligebatur Calmaria, ubi honestis artibus imbutus, Regionem Upsalizque optima noster, Suebilitius superstruebat. Hic vix celeberrimorum istius ævi virorum ludo egressus, doctorem agebat. Præficebatur quippe Generosissimis juvenibus Nicol. Tungelio, & A. 1649 laurea magisteriali redimitus, Joh. Gyldenſtiernio, ex quo, rudi ac informi ligno, egregio Mercurio fabricato, ad externos Gyldenſtierniis comitibus; licet horum Metoposcopo quodam infelice vate, haud auspicato excurreret. Iter autem fecit per Daniam, Holsatiam & Saxoniam inferiorem, Helmſtadium, unde post tres circiter menses proficiſcens venit Argentoratum, ibique per integrum biennium mansit. Hinc A. 1655 petit

Ita.

Italiam, ejusque urbes principes Venetias ac Romam, hinc Lutetiam Parisiorum, in qua octo menses commoratus, domum revertitur per Belgium A. 1656. A. 1657 ætatis XXXIV Calmarienfis Gymnafii Reftor, & proxime infequente Theologiæ ibidem Profeflor ac Pœnitentiarius provincialis conftituebatur infuper. Interjectis duobus luftris docendi munus in nova Carolina Londini Scanorum Academia fubiffie recufantem Carolus XI Concionatorem Aulæ fupremum ac fupmi Confiftorii Præfidem Noftro creat. Anno tandem 1681 cum ante fexennium Theologiæ Doftor Ufaliz falutatus fuerat, ibidem fupmo Ecclefiafticorum honorum falligio impofitum, inque patricos fub *Adelbergii* titulo lectum legimus. Thori fociam, ne quid intactum linquamus, A. 1658 fibi fuffit Elifabetham Guldenadleriam, eamque viginti annos ante quam ipfe Archiepifcopus & Academiæ Ufalienfis Procancellarius, qui A. 1700 d. 29 Julii annum LXXVII agens mortuus eft, decederet, duodecim liberis procreatis amiffit. Programma, quo Arrhenius Ufaliz Reftor funus Suebilianum indicat, cui perluffrare volupe fit, ad Pippingii Theologorum Memorias Tom. III nō. LXXXVII ablegamus, quod cur Editor nofter non, prout Orationem in Normanni obitum, quæ apud citatum n. XC extat, iterum typis defcribere curaverit, perfpicere haud poffumus.

Hic *Laurentius Normannus*, qui vita frui cœpit in Sudermaniz quodam prædio, Norby dicto, patre Johanne, a Tranzo, Stregnefiens. Gymnafii Reftore, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, eruditus fuit, ejusque & Hamburgenfium Ezardi, magnifica quæque de eo præfagientium, fpes haud fefelliffe, imo exceffiffe, vifus eft. Licet Ufsalia, ubi ftudia Academica profequebatur, magnos eruditionis proventus Noftro attulerat, popularium fuorum doctrina haud contentus, ab exteris eruditionis incrementa capere anhelabat. Cujus voti compos futurus, invifit Kilonum, Lubecam, Hamburgum & Amftelodamum; ulterius enim progredienti adverfa valetudo ingentem faciebat reinoram, fuosque Penates repetere fuaдебat. Honorum, ad quos afcendit, origo accepta eft referenda Comiti de la Gardie, cui Nofter quondam a fecretis erat. Tanti Mœcenatis patrocinio fuf-

suffulto obvenit Professio Extraordinaria Philosophiz ac LL. Or. hinc Logices & Metaphysices, hinc Græcæ Linguz, hinc Theologiz, quam spartam nactus, ut omnes consummatissimi Theologi, imprimis acerrimi adversus hæreses *spartiora* partes explere queat, peregrinas orthodoxæ fidei Academias, jussu pariter ac ope Regis adjunctus, duplici vice adiit, ac litterarum cum temporis sui clarissimis condidit commercium. Inde redeunti Upsalienfis Bibliothecæ curam, Theologiz triennio post Professionem primariam, & quod ultimum, Gothoburgensem Episcopatum Rex clementissime demandat. Anno tandem seculi, quo vivimus, tertio d. 21 Maji, ætatis LII, superiite dulcissima uxore Elifabetha ex Romanorum gente, decem liberorum matre, præmatura morte finiit vitam. Quanto Ecclesiæ, quanto Reipublicæ, quanto Musarum, præcipue Atticarum, damno, ex scriptis, quæ ejus indefessa opera ex eruditorum scrianiis in lucem protraxit, augurari licet. Dignus igitur, ut amplo, quod instare Upsalienfis Academiz t. t. Rector Joh. Esbergius Programmate hic recuso docet, funere efferreretur; dignus, ut Olaus Broms nomine nationis Sudermannicæ eleganti, quod orationi subjunctum invenimus, carmine ipsam caneret.

Nunc *Erici Aurivilli* vitam ductu Orationis & Programmatibus Dan. Durbergeri contexamus. Usus est patre M. Olavo Christophoro Aurivillo, Knutbyensis pagi Pastore, qui ipsum A. 1643 d. 31 Jul. ex Barbara Cassiopœa tulit. Hi puerum suum vix decem annorum Gevaliensium Rectori ac Com-Rectori in disciplinam traditum, tribus post annis almæ matri Upsalienfi Academiz ulterius formandum credunt. Philosophiz studio, auspice fratre natu maximo Petro, impigre decursio, ad augusta Themidos delubra recta grassatur via, cui, minime Vacunæ, litasse duæ disputationes satis loquuntur, quarum alia *de Jactu & Naufragio*, alia *de Actionibus bonæ fidei & stricti juris* inscribitur. His aliisque diligentiz æque ac doctrinæ speciminibus editis quis melior dux ceteris eligi potuisset. Id probe perpendens æquissimus ingeniorum æstimator Carolus XI Aurivillo nostro A. 1678 extraordinarium & A. 1685 ordinarium inter Upsalienfes Juris Professores assignabat locum. Quanto studio hoc munere functus fuerit, vel ex præ-

prælectionibus ejusdem in Institutionum Justinianearum Proœmium tresque priores titulos, quas manuscriptas dodrantalis crassitudinis quartæ formæ volumen confecisse, Orator noster testatur, colligere poteris. Jam ejus excessum tanto magis lugebis, si, multa cum in Jure, tum in litteratura Suionica meditantem, mortem prævenisse audieris. Vita enim concessit anno seculi nostri secundo d. 5 Febr. ætatis LVIII, relicta vidua Anna, Joh. Loccenii filia, e qua olim quatuor filias susceperat.

Quartum inter has orationes locum tenet *Petri Lagerlöfvii* funebris laudatio, cui frequentes interesse cives suos rogat Carolus Gyllenborg, Upsaliensis Academiz t. t. Rector. Patria Lagerlöfvio contigit Vermelandia A. 1648 d. 4 Nov. a Magno Schivedio genito. Primis litterarum fundamentis partim intra privatos parietes, partim Carolostadii jactis, mirum quanta Upsalix superstruxerit. Accepimus quippe, Latinos & Suecicos versus, de Orthographia linguæ Suecicæ, bigam Disputationum, quarum prima Mathematica A. 1673 *de Comparatione corporum cælestium ad tellurem*, altera Physica *de Fontium Fluminumque Origine* A. 1675 fuerit ventilata, eum composuisse. Ex qua re sibi conciliavit gratiam Laurentii Flemmingii, ut filium ejusdem nominis in Daniam, Belgium, Angliam, Galliam Germaniamque educeret; gratiam Comitum de la Gardie, ut ipsum a secretis & Bibliotheca haberet; gratiam denique Regis, ut A. 1682 Dialectices & Metaphysicæ, ac triennio præterlapso Poeseos, & A. 1687 Eloquentiæ professione ornaret, eumque Regium Historiographum constitueret, & ut eundem in consortium Antiquæ & Hodiernæ Suecicæ cudendæ adsciceret, a quibus, ut & a carissima conjuge Elisabetha Brommanniana, duobusque ex ea procreatis filiis, ad beatorum cœtum transiit A. 1699 d. 7 Jan. annorum L.

Orationum tandem, quas Collector noster exhibet, agmen claudit Borealium Mathematicorum facile principis, *Andrea Spolii*, cui eadem eum Suebilio patria, ingeniorum pariter ac glebæ uber Smolandia. Quamvis obscura villula, Malen dicta, ejus cunabula, quamvis nullis claris majoribus A. 1630 d. 15 Jun. natus, quamvis Petro Spolio, Andreae parenti, exiguæ essent facultates, filium tamen suum primum domi, postmodum Jenecopingæ in-

strui curabat. Gryphiswaldia, cujus doctoribus haecenus operam dederat, ubi *de Artis Logica Natura* publice disputasset, excursionem haud inamœna Stetinum, Francofurtum ad Viadrum, Regium montem, Berolinum, Wittebergam, Dresdam Lipsiamque avocabatur, indeque ad patrios Lares cum rediisset, ibidem doctoris extraordinarii in Ecclesia provinciam cepit. En Theologum nunc Martii alumnum. Upsaliam enim Spolius decedens, omnes suas cogitationes ad Matheseos præceptorum intelligentiam confert, nec felici successu destitutus. Id, quod Carolo Stœblado manum ducente exorsus fuerat, eodem autore pertexendi, peropportuna sese offerebat occasio. Fidei enim sui Spolii tot insignibus experimentis probatæ committebat tres suos filios ad peregrinas terras deducendos. Jam Belgium, Angliam, Galliam, Italiam atque Siciliam lustrando magnos scientiæ fuz profectus fecisse, egregium, quod Lutetiæ Parisiorum, id Ludovico XIII mandante, Mathesin magno applausu professus fuerit, ne plura afferamus, erit documentum. Hæc aliaque haud minora extrapatriam degendi retinacula abrumpens, patriæ se reddebat, idque bonis, ut dicunt, avibus. Matheseos quippe docendæ spartam in nova Carolina Academia nanciscebatur, quam, Londino Scano- rum belli furore desolato, licet deserendi, Regisque castra sequendi necessitas urgebat, dexteritate tamen ejus eidem Regi melius innotescente, Matheseos itidem Professionem in Academia Upsaliensi, pretium ob perpeffos labores aliquanto post tulit, quo Nostrum uti frui licuit ad diem usque primum Mensis Augusti A. 1699, quo annorum LXIX vitam cum morte commutabat. Ex matrimonio, quod ipsi cum Martha Lindelia intercesserat, habuit octo liberos. Orationi, ex qua hæcce dedimus, juncta est Inscriptio, qua Nicol. Stiernberg, Acad. Ups. Bibliothecarius, Spolii vitam in brevi quasi tabella complexus est. Jam vitas V illustrium Sueciæ virorum tibi exposuimus, plura haud minus scitu lecturæque jucundissima, si e re tua videbitur, ex ipsis orationibus delibare poteris. Argumenta, Platonem aliosque veterum Philosophos multa Christiana dogmata fuisse asserentium, p. 51 seqq. explosa leges, leges p. 229 seq. criticam in vocem *Almanach* inquisitionem, leges alia, quæ huc transcribere longum foret. Quod ut facias,

ciās, invitat te fluidissimus multamque antiquorum lectionem redolens stilus Normanni, qui omnium, si II Orationem, quæ a Carolo Lundio in ejus obitum fuit habita, demas, autor est, quas per-
 Infrandi dulcedinem legendo ac relegendo nobis magis magisque fuisse auctam sincere testamur. Rogamus igitur Editorem nostrum, quisquis sub C. N. B. D. lateat, ut, quos haud parvo numero in promptu ipsum habere judicamus, eruditos Suecos ab oblivione semel inita ratione vindicet. Et jam accepimus, alteram quoque Semi-Decadem Operis hujus prodiisse, de qua dicemus proxime in Actis ipsis.

REMARKS ON THE GOVERNMENT OF
 several Parts of Germany &c.

h. e.

GUILIELMI KER, ARMIGERI ET QUONDAM nationis Anglicæ Consulis apud Amstelodamenses, Observationes circa modum regiminis diversarum provinciarum Germaniæ, Daniæ, Sueciæ, nec non Hamburgi, Lubecæ, & civitatum Hanseaticarum, imprimis autem Belgis Fæderati.

Londini, 1727, 8.

Plag. II.

ITinerum ac rerum longe lateque peregrinando observatorum descriptores id faciunt, ut, Socratis exemplo, alii sapientiam domi possint acquirere. Hunc finem quamvis Nobilissimus libelli hujus Autor minus sibi proposuerit, quippe qui in præfatiuncula ad lectorem expressis verbis, in gratiam, non domi se tenentium, sed peregre proficiscentium, se scripsisse declarat; nobis tamen ejus lectio utilis illis, quam his, futura videtur. Vix enim quippiam in eo reperimus, quod in peregrinantium usum præcipue tendat, præter curatam commemorationem, quot denariis, florenisve, cymba ductoria *Briela Rotterdamum, Roterodamo Delfum* & ita porro conduci soleat: reliqua omnia magis domi, quam foris, prodesse poterunt. Neque enim

Xxx 2

enim

enim dissimulandum est, multa cum utilia, tum jucunda, in brevi hoc tractata sparsim adducta inveniri, quorum aliquot exempla dabimus.

p. 29 seq.

Incomparabilis Amstelodamensium cura & sollicitudo, ut egeni membrisque, vel mente capti alantur, otiosi autem & facinorosi emendantur, omnem laudem omnemque admirationem exsuperat. Viginti pauperum millibus hæc civitas lectum æque ac cibum quotidie præbet. Psochotrophia quam plurima, splendide, quasi Principum palatia, exstructa egentissimorum hominum turbam recipiunt. Sunt domus, ubi *Viri senes*, sunt ubi *mulieres vetula* nutriuntur. *Vidua* trecentæ ingens quadratumque palatium habitant. Exstant receptacula pro *furiosis* & mente captis; exstant xenodochia & orphanotrophia pro *pueris*, pro *puellis*, pro *Civium*, pro *extraneorum* liberis, pro *expositiis*, structuræ fastu, picturarum ornamentis & cubiculorum munditie plane stupenda; in horum quibusdam mille & quingenti, in aliis octingenti, in aliis quingenti pueri optime alantur, instituuntur & tam sancti habentur, ut mallets Consulis filium, quam illorum quempiam lædere. Hæc xenodochia rectores habent viros, vel sceminas, vitæ inculpatæ gloriam, cum divitiarum pietatisque fama, præ se ferentes. Neque his inferiora sunt ergastula illa, quibus liberi inobedientes, mendici inertes, homines defidiosi, aleatores, vel cauponarum assidui hospites; nec non mulieres meretrices, ebriosæ, rixosæ, includuntur & labori applicantur, aut, si rem segnius agant, bubulis castigantur exuviis, donec ad meliorem frugem redeant. Tot rebus personisque sustentandis ne unquam impensæ deficiat, tum mira civium liberalitas, tum insignis Magistratus Amstelodamensis sapientia efficit; utrisque omnem lapidem moventibus, ut fisci pauperum collocupletentur.

Status Belgii fœderati absolutum Ecclesiæ suæ caput sunt: unde Theologorum synodis continuo interesse solent duo ex summo Magistratu, qui si intelligant, moveri quæstionem de rebus Rempublicam ejusque Gubernatores concernentibus, illico exclamantes: *Pax Domini!* (*Hola myn Heeren Predicanten!*) silentium imponunt Allotrio-Episcopis. Res politicas pro concione

eione sacra tractare nefas est; qui fecerint, aut carcere includuntur, aut excluduntur civitate. Istos contra Ecclesie ministros, qui bene quieteque, ut par est, se gerunt, populus tanquam Deos terrestres veneratur.

Societatem mercatorum, quae India orientalis vocatur, esse Rempublicam in Republica, non inconcinne dicitur, si consideremus amplissima privilegia & summam potestatem, qua gaudet; divitias incredibiles atque immensa territoria, quae possidet; innumeros ministros subditosque, quibus imperat; exercitum denique triginta hominum milibus, & classem navibus majoribus ducentis constantem, quorum virtute Hispanis, Lusitanis & diversis India Regibus, tot provincias haec societas extorsit; ut religionem Christianam, una cum suis coloniis suoque commercio, ad extremos usque mundi terminos perduxerit.

Censibus infinitis populus Batavus vexatur, quorum catalogam locupletem Autor exhibet. Ne exemplo careamus: Lac censetur primo, ut lac, tum postquam in butyrum coagulatum est; porro oxygala, tandem etiam serum, censui subjacet. Praeterea quaecunque ad vitam communem necessaria sunt, publicae fere locantur. Hinc nemini, nisi conductoribus, licitum est ex frumento suo panem pinere, vel cerevisiam coquere, neque domi habere molam manuariam, qua vel sinapi, vel fabas tostas, (Coffees) possit contere; gravissima proposita poena, si quis contra hanc legem peccaverit.

Provinciam Cluvensem cum soli fertilitate, tum amenitate fluviorum Angliae simillimam esse, Autor asserit: Francofurtum autem ad Moenum, ob eximia privilegia & ingenium liberale incolarum, parvum Londinum appellat.

Colonia Agrippina, seculo XVI a Clero Romano nimium se subigi passa, fato, quod plures alias magnasque civitates pessundedit, de pristini splendoris fastigio vehementer delapsa est. Jesuitis enim tantum autoritate apud Magistratum valentibus, ut omnes e civitate ejicerent Protestantes, hi, partim Hamburgum, partim Amstelodamum profecti, Coloniam civibus vacuum reliquerunt: unde quotidie nunc videas amplissima aedificia ruinam minari, videas intra urbis moenia latifundia, olim

p. 46.

54.

92.

100.

99.

domibus superba, vomere verti vitibusque & frumento confert; in spatiosissimis autem plateis vix decem homines uno tempore obambulantes offendas; nisi forte *monachi fuerint, vel sorores religiosa.*

p.107.

Kerium, cum ad *Argentoratam* veniret, cupido incessit hanc civitatem, quam ante sub Imperatoris protectione libertate gaudentem ter viderat, sub novo etiam Domino invisendi; sed ita deformatam invenit, ut, nisi excellens Basilica pulchræque zedes & vix eandem urbem esse monuissent, vix recognoverit: adeo idem effectus est despoticæ potestatis, & superstitionis.

122.

Respublica *Lubecensium*, Regibus quondam formidabilis, jam commercii flore divitiisque *Hamburgo* longe inferior est; cuius mali causam inconsiderato *Lutherani* ministerii zelo Autor adscribit, quod Magistratui persuaserit, ut cum Romano-Catholicis, Calvinistas, Judæos aliosque in religione a se dissentientes, ipsos etiam Anglos, urbe sua exesse juberet, qui omnes concessere *Hamburgum*, magno hujus civitatis commodo, majore autem *Lubecæ* detrimento.

146.

Patridoniam *Succorum* quorundam Autor notat, qui paradisum in Suecia situm, eamque provinciam, ob rebellionem protoplastarum, in tot tantosque montium & scopulorum cumulos conversam fuisse jaclitant. Suecicæ *Theologos* nec opibus nec eruditione cum Germanis comparandos esse censet: Clerum autem inferiorem, præsertim in locis ab *Holmia* remotioribus, vitæ etiam & morum dedecus cum ignorantia conjungere perhibet; idque inde evenire, quod, deficientibus in pagis diversoriis, Parochus hospites recipere, & in exequiarum vel baptismorum computationibus *cerimoniarum Magistrum* agere ex consuetudine teneatur.

147.

Plura recensere ex hoc libello superfedemus, etsi non pauca satis memorabilia supersint. Id autem lectorem fugere nolumus, Autorem nostrum valde credulum fuisse; unde pag. 98 & 99 Episcopum quendam Moguntinum a muribus in medio Rheno vivum devoratum, & p. 142 Suecos omnes sacerdotes Romanos atque Jesuitas, sine discrimine ætatis, castrare, serio narrat: quo etiam pertinet, quod p. 113 Electorem Brunsvicensem Ernestum

Augu-

Angustum *Nobilem Germanum*, Ducem autem *Cellensem Nimrodum* cognominari refert. Nomina propria urbium & personarum inirifice sæpe detorquet, e. g. p. 96 *Heldersheim* pro *Hildesheim*, p. 97 *Hermensheim* pro *Ehrenbreitstein*, p. 123 *Termond* pro *Travemunda*, p. 102 *Landgrave of Armstad* pro *Landgrasio Hasso-Darmstadiensis*, p. 16 *Marshal Turin*, pro *Turrenio*, p. 99 *Hockomore Wine*, pro *Vino Hochheimensi* &c. In fine libri Auctor, *Φιλοπατρία*, communi nationis suæ, sive vitio, sive virtute, ductus, complures paginas implevit, ut per inductionem probaret, Londinum esse urbem totius Europæ longe maximam & frequentatissimam: quod tam operose demonstrari, si quid iudicamus, opus non erat.

Ceterum non dissimulamus, librum hunc jam A. 1688 Amstelodami prodidisse, & nuper demum, cum Joannis Ker a Kersland Commentarii (*Memoirs and secret Negotiations*) tribus Tomis 1728 in 8 editi, magno, malevolorum imprimis, plausu exciperentur, ob nominis affinitatem recusum & tertio Tomo illorum Commentariorum adjectum esse. At cum ille locum in Actis nostris non inveniat, huic tamen concedere volumus, quod, licet novus non esset, incidit tamen in eam periodum, qua Acta nostra in lucem prodire.

REMARQUES D'UN VOYAGEUR:

h. e.

OBSERVATIONES PEREGRINATORIS cujusdam circa Bataviam, Germaniam, Italiam, Hispaniam, Lusitaniam, Africam, Brasiliam & Insulas quasdam maris mediterranei.

Hagæ Com. apud M. G. de Merville, 1728, 12.

Plag. 174.

CRITICOS, qui librum suum in hoc tantum evolvent, ut menda & peccata inveniant, Auctor noster in præfatione admonet, se esse præparatissimum, ut, quidquid de stylo suo dicere ipsis placuerit, sine molestia audiat: an pari modo præparatum gerat pectus, ad audiendum ea, quæ de rebus factisque enarratis censores dicuri

clari sunt, nobis equidem non liquet : veremur autem, ne plura
 circa hæc, & graviora, quam circa stylum, moneri possint. Ut
 enim urbium populorumque origines, quas, falsa veris miscen-
 do, ubivis ad nauſeam Noſter percenſet, ſilentio tranſeamus; mul-
 ta alia ejus *ἀντισημίων* produunt. Exempli cauſa p. 83 de *Christia-
 no Brunſuicenſi*, Halberſtadienſium Epilcopo, miram mire narrat
 fabulam, ſcilicet : *Notum eſt*, inquit, *bunc Præſulem, Hala in Sa-
 xonia inferiore, nobilis puellæ, quam per dite amabat, in Sacello
 quodam Collegiali, ſtatuiſſe effigiem, quam ii, quos latent bæ fa-
 cetia, eo cultu illis venerantur, quem imaginibus deberi credunt.*
 Quis autem Halam in Saxoniam inferiorem collocaverit? quis
 illie imagines colit? Pag. 87 de Reformationis negotio *ὕπερθε*
ῥέως hæc refert : *Monachus quidam Dominicanus, nomine Te-
 zel, prædicabat in Saxoniam in favorem indulgentiarum, eo ipſo
 tempore, quo earum abuſum Lutherus taxabat. Hic Reſormator
 certior factus, quaſtum iſtius indulgentiarum nundinatoris flo-
 rere Magdeburgi, paulo poſt eodem proſectus, profitebatur illic
 doctrinam ſuam, demonſtrabat neceſſitatem Reformationis, &
 maximam Civium partem a Communione Romana ſeparabat &c.*
 Pag. 104 Controverſias Proteſtantium curioſe ſane explicat, his
 verbis : *Lutherani, qui Auguſtana Confeſſioni ſubſcripſerunt, &
 reliqui ſere omnes, non diſtinguuntur a Proteſtantibus, niſi di-
 ſcrepantia expreſſionum, quibus utuntur, quarum ſenſus cum ho-
 rum (h. e. Proteſtantium) opinionibus plane conveniunt, &c.* De
 ſcedere *Hanſeatico* p. 118 ita loquitur, quaſi illud ſcedus adhuc ho-
 die ſubſiſteret : *Complures equidem urbes inferioris Germania
 nomen Anſeaticarum retinent : (inquiens) verum præter Lube-
 cam, Hamburgum, Bremam & quatuor vel quinque alias, nulla
 dantur, qua ſint vera Anſeatica, quarumque Deputati interſunt
 conventibus, ſive ordinariis, ſive extraordinariis, qui habentur
 pro communi utilitate Societatis.* Pag. 220 *Tuſculum* Ciceronis
 villam fuiſſe docet, quod æque certum eſſe omnes ſciunt, atque il-
 lud quod p. 230 refert, nempe *Mazanielli*, rebellis Neapolitani,
 verum nomen fuiſſe *Angelus Maya* : cum neminem fugiat, *Tuſcu-
 lum & Tuſculanum* inter ſe diſferre; *Mas' Aniello* autem contra-
 ctè dici, pro *Tomaſo Aniello*. Ducentis ejusmodi naviſ ſcatet hoc
 opu-

opusculum, cui maturescendi tempus se denegasse Autor fatetur, quod satis quidem malum: illud autem longe pessimum est, quod & lectori denegavit facultatem discernendi, an eorum, quæ de tot tamque diversis mundi regionibus in medicum affert, testis oculatus, an auritus sit, an vero aliunde observationes suas transcripserit, id quod potissime crederemus; nisi *Peregrinatoris* nomen sibi ipsi indidisset. Ut hæc sunt; certe plus sibi, quam aliis scripsisse, atque ea magis, quæ legit & memoriæ impressit, quam quæ vidit, Anonymus noster in hunc libellum congerere voluisse videtur. Distribuit autem omnem materiam per capita tria & viginti, quorum I agit de *Belgio*; II de *Clivia & Geldria* Ducatibus; III de Episcopatu *Monasteriensi, Osnabrugensi, Paderbornensi & Hildesensi*; nec non de *Westphalia & Ducatu Magdeburgico*; IV de *Saxonia inferiori*; V de *Suevia, Bavaria, Salisburgensi Principatu & Comitatu Tirolensi*; item, de *Carinthia & territorio Tridentino*; VI de regione *Veronensi & Vicentina*, ut & de statu *Venetiarum ac Ragusa*; VII de principatu *Pedemontano*, Ducatibusque *Sabaudia, Mediolani, Mantua & Etruria*. VIII de tractu *Bononiensi & Ferrariensi*, deque *Romania & statu Ecclesiastico*; IX de urbe *Roma*; X de Regno *Neapolitano*; XI de *Calabria & utraque Sicilia*; XII de Regno *Tunetano & Sardinia*; XIII de *Catalaunia & Barcinone*; XIV de *Arragonia & Insulis Balearibus*; XV de *Valentia, Murcia & Granata*; XVI de *Vandalitia & Hispania* in genere; XVII de *Columnis Herculis & Regno Fezensis*; XVIII de omni *Africa*; præsertim vero de imperio *Marroceno*; XIX de Regno *Tripolitano & Algeriensi*; XX de *Ethiopia & Abissinia*; XXI de *Lusitania*; XII de *Brasilia & coloniis Lusitanorum in America meridionali*; XXIII de Insula *Jansai*, illustri familiz *Carteratorum* patria.

ELOGIUM PHILIPPI OUSEEL

EDitus fuit *Philippus Ouseel*, Viadrinæ Academiz Theologus & Medicus celeberrimus, Dantisci, Patre *Michael Ouseel*, Matre *Esthera van Huyssteen*, fortunis & honestate ornatissimis parentibus, qui exemplo majorum, ex quo Gallia excedere ob per-

secutionem coacti sunt Onseelii, commercia magnaria sectati sunt. Ita & Avus & Proavus, Abavusque mercaturam sectati, & solus fere in familia patris *Michaelis* frater *Jacobus* litteris deditus Professionem obiit apud Groninganos, qui cœlibem vitam agens, in animo habebat, Nostrum, utroque parente in prima juventute orbatum, ad se vocare, cui etiam copiosissimam bibliothecam suam destinaret, imo unicum heredem suum testamento scribere, eumque quasi pro filio adoptare, qui licet spe hac excidisset, *Jacobo* illo A. 1686 d. 20 Jun. rebus mortalibus erepto, ab instituta studiorum via tamen non recessit, genio suo obsecutus, ærumnosam quidem institutionem expertus, cujus tædium posito sibi ob oculos patrum fulgore & studiorum præmio dispunxit. In patria mox depositis tirocinii rudimentis, Bremam convolvit, *Alerfii* in primis opera in Hebræis litteris usus, *Schweelingii* in Philosophicis, quo præside etiam publice disputavit. Inde anhelans majora, A. 1691 Groningam, hinc Franeckeram, Leidam properavit, magnosque ibi & celebres viros sectatus est, diligenterque audit, eorum famam cum ingenio contulit, quidque vulgo eximeret viros claros, assecutus est. Theologicam doctrinam ut unice habebat cordi, ita ad alia quoque divertebat, & præter elegantes artes, quarum studium haud perfunditorie contriverat, linguis imprimis eruditis operam dedit, quæ deinceps in Orientalibus acquievit. Franeckeræ *Rhenferdio* præside de redemptione Marcossiorum & Heracleonitarum disputavit, cui doctissimo Viro eruditus comes a latere erat; *Braunio* etiam Groningæ assueverat, & ex familiaritatibus doctorum, quibus Belgium abundat, thesaurum sibi scientiarum congefferat. Hinc A. 1697 mare transit, salutavitque ingenia Britannicæ nationis, quorum acumen miratus & linguæ facultatem consecutus, abdidit se in eorum bibliothecas, & eruditos congressus celebravit. A. 1698 domum reversus, homiliis pro concione recitandis operam dedit, in quibus cum aliquamdiu vehementissime se exercuisset, & tamen sedes quietas fata nondum aperirent, A. 1706 denno Belgiam petivit, & Lugduni in Bataviæ oculo Theologiam & Philologiam sacram avidæ talium juventuti tradidit, simul tamen & Medicinæ studium libans, ita ejus amore correptus fuit, ut se immitteret penitus, & post diurnam noctur-

sturnamque aliquot annorum operam strenua diligentia eo per-
 vasisit, ut summus in ea, uti & postea in Theologia, honores ad-
 mitteret. Unde A. 1709 d. XIIX Jul. in Fraeckerana Academia
de lepra cutis Hebræorum erudite disputavit, pro morboque gra-
 vissimo, minime autem letali, nec ullo modo contagioso, incur-
 abili tamen, habuit, ac licet Tacitus cum scabie suilla contulisset
 hunc morbum, quæ etiam causa sit, quamobrem eo animali ab-
 stineant Judæi, sicut etiam Medici quidam recentiores carnem
 suillam favere lepræ infirmis valde rationibus contendunt, quod
 tamen Hebræis hæc ratio ignota esset, eam prætervectus ex san-
 guine corrupto & stagnante potius præter causam moralem fon-
 tem mali derivavit. Ex hoc Viri ingenium æstimet lector, quod
 rapax fuit & ardenti impetu, ut simplici facultate unius studii non
 acquiesceret, sed grassari mallet etiam in aliena latifundia. Hæsit
 tamen & in reliquis accurata industria, imprimis postquam A. 1711
 Germanorum ecclesiæ Leidensi Pastor præfectus est, ubi pertinaci
 opera erudita quædam meletemata proculdit. Nempe uti Hebrææ
 linguæ mirabili flagrabat amore, omniaque conquirebat, quæ ejus
 sensus explanarent, curam ipsius adverterant notulæ distinctio-
 num, quarum vim si penitus perspectam haberet, id sibi usu ven-
 turum putabat, quod ei qui in vulgaribus linguis recte interpun-
 geret, ex quo sæpe sensum impeditis & obscuris locis oriri memi-
 nerat. Itaque ut tanto magis studiosos ad hujus rei indagacionem
 concitaret, suam facere visus est controversiam inter maximos in
 Orientali Philologia viros agitatam, *de Origine horum apicum*,
 quam uterque *Buxtorfius* cum Rabbinis divinam agnoscunt, *Ca-
 pellenus* autem & *Morinus* & *Waltenus* cum uno *Elia Levita*, recen-
 tioris & XVI seculi Judæo, novitatis postulant. Noster ergo in
 ancipiti bivio constitutus maluit Buxtorfianas partes cum nonnul-
 lis Germanis sequi, quia videbatur ipsi illa opinio tutior & religio-
 sior, altera autem contentioni ingenii, tametsi eruditæ, magis fave-
 re. Quare cum primitivæ Leidenses, *Introductio in accentuatio-
 nem Hebræorum metricam* A. 1714 in vulgus prolata esset, erudi-
 tissimi Theologi illius Academiæ laudarunt Onselii nostri eru-
 ditionem atque industriam, diligentiam indefessam atque enixum
 de re litteraria bene merendi studium, a controversia ipsa tamen

temperant, in rebus hujusmodi ad Philologiam spectantibus, suo quemque sensu abundare passi: quid sententiæ autem de ista opera tulerint ceteri in Belgio clarissimi in hac facultate Viri, *Fr. Burmannus* Amstelodami, *Hadr. Relandus* Trajecti Batavorum & *C. Vitringa* Franekeræ, ipsi per Epistolas ad Nosstram perscripserunt. Pari modestia verlati sunt Leidenses sequenti anno in censendo altero Tractatu de *Accentuatione Hebræorum profaica*, quando gratulantur Autori novum hoc eximie in litteris Hebraicis peritæ specimen, de ingenti tamen accentuum horum apparatu, eorundemque ratione non ferunt judicium, persuasum nihilominus habentes, doctrinæ de iis accuratissime ab Autore descriptæ prudentem usum multum facere posse ad pleniorē facilioremque divini Codicis Hebraici intelligentiam assequendam. Itaque sic postquam suffragia tulerat eruditionis & industræ omnium, qui de ingeniis judicare poterant, tetigit iis animum memoria hujus Viri, qui in aula valebant aliquid, ac Potentissimo Prussicæ Regi ejus doctrinam post *Holtzsuffi* obitum commendarunt, fuitque adeo A. 1717 Regiis litteris Francofurtum ad Viadrām evocatus ad capessendam Professoris Theol. & Pastoris Reformati provinciam. Quarum utramque rite suscepit, gravi etiam oratione ad Academicos habita de verbo Dei, ornavitque non tantum ingenio, sed etiam honestate & fide. Modico illo tempore, quod illic egit, disputavit aliquoties, imprimis de *Decalogo*, de cujus divisione & aliis huc spectantibus reconditis hypotheses sibi formaverat, aliasque haud vulgaria parturiebat, quorum etiam lineamenta ducta videmus, sed spes hæc omnes nunc, postquam eruditum os contigit, conciderunt. Matrimonium inivit A. 1719 cum Nobilissima Virgine *Anna Christiana Ringia*, quæ dulci & jucunda copula animum ejus tenuit, multaque quæ in Leidensī mora præ Viadrinis ipsum deliniverant, abunde suffecit. Improle tamen fuit hoc sœdus, & tantum animi bonis sœcundam, dum conjux conjugem ita devinxerat, ut semper desiderio absentis afficeretur alter. Erat noster Vir perpaucorum hominum, amicis tamen deditissimus, quibus se communicabat plane non modo consilio, sed etiam re. Domi erat sobrie elegans, nec morose religiosus, sed comprimebat omniē speciem & splendorem, malebatque

que esse, quam videri, Theologus. In congressibus moderatus & lenis, ut etiam duriusculos conciliaret sibi, quorum tamen non appetebat familiaritates. Ingenia æstimabat non ex garritu, sed ex nisu ad altiora, putabatque, nisi ex tuo ad arcem eruditionis exorandam aliquid contulisses, infelicem operam in studio posuisse. Quid enim illa millies repetita, inquiebat, sibi volunt, nisi ut pro solidis cibis contrita tantum alieno ore sumas? unde etiam fastidium in litteris nunc oriri, haud vane augurabatur. In Collegiis urgebat studium linguarum, & moram trahebat in fundamentis, donec videres, non modo quo impetus ingenii duceret, sed etiam, quo favor inclinaret, ut reliqua usu potius & exercitatione, quam intentione mentis & ingenii firmo muro imponeres. In Ecclesia prius docebat vita, quam oratione, officiaque Christiani celebrabat nulla affectatione aut ambitu, nullo etiam lenocinio verborum, sed rebus malebat inhærere, quam verbis, contentionemque addebat animo parem, sed corpusculo ejus nimiam, ut etiam extrema sibi festinasse nimio concionandi labore nonnullis videretur. Ita sui negligens & alieni commodi promotor, consilio amicorum tamen hortensio studio nonnihil vacabat, quod etiam saluberrimum corpori experiebatur, & æstivis diebus in suburbano vel libris vel amicis horulam impendebat, sterculis ibi magis intentus, quam in sermonibus suis. Legebat tamen & Livium ibi, Curtium, Columellam aut alium rei rusticæ autorem, quibus libris alebat non tam otium, quam stulam, quo utebatur gravi & digno re Theologica. De illustri genere suo sapiebat modice, nihil inflatus ista fortunæ illecebra, quam multi hoc tempore magno redimerant, iste in minimis putabat, cumque aliquando *Henrici Clutini Oiselli*, quem Thuanus citat lib. 82 ad A. 1585, Romæ Oratorem Regium, & Mezerayus inter cetera amplissima elogia appellat *Henry de Clutin Loisel, Conseiller d'Etat, homme de plume & d'èpee*, qui præter Romam etiam in Hispania & Germania legatum egerat, meminisset, nihil inanibus motus est, sed professionem sacri studii, qua solus omnium Ouseliorum insignitus esset, his gloriolis multum præferebat. Valetudinis erat languidæ & irritabilis valde ad omnem injuriam venti cœlive, quod tamen magis ille sentiebat, quam alii observabant: imo sæpe pro suggesto dixit, cum alii se

lecto daturi fuissent. Ex sedentaria vita collegerat pravos humores, qui deinceps se in sudores solverant flatos & nocturnos, & in vitio viscerum abdominis colliquativos, & ita complures menses corpusculum exederant, ut sæpenumero languores sentiret. Ex his lenta febris visceralis orta cum asthma sicco, & sub finem ostendit se mictus cruentus: quæ symptomata omnia tandem in diarrhœam colliquativam cum ægri interitu terminabantur, qui sequebatur A. 1724 d. 12 Jul.

ELOGIUM PETRI WOLFARTI.

Petrus Wolfartus, Medicinæ Doct̃or, Serenissimi Principis Hasso-Cassellani Consiliarius & que Archiater, in Societate Carolina Natur. Curios. Polyznus, Physicus Provincialis, Facultatis Medicæ perpetuus Decanus, Physices & Anatomices in Illustri Carolino, quod Cassellis, est, Professor, natus est Hanoviz A. 1675 d. V Idus Quintileis, Avo usus Jo. Grassio Wolfarto, Sereniss. Principis Arausionensis Archiatro, Patre Christophoro Joachimo Wolfarto, Illustri. Comit̃is Hanoviensis Archiatro, & utriusque Hanoviz Physico, matre vero Barbara Elisabetha Schunckia. Quamprimum ætas puerilis ferebat, in literarum studiis in patrio Gymnasio ita formabatur, ut cum aliis ducibus, tum vero maxime eruditissimo Parente, ut A. 1693 Gissam concesserit. Ubi felicissime usus est publica privataque cum aliorum, tum maxime Celeb. Valentini institutione, suamque & diligentiam, & eruditionem, & prudentiam in publicis disputationibus, modo respondentis, modo opponentis partibus functus, optimo cuique maxime probavit. Gissa vero discessurus A. 1696, habita de *Febre Hemoptoica ad praxin Clinicam accommodata* disputatione summos in Medicina honores summa cum laude consequutus est. Gissa Hanoviam rediit in succum & sanguinem ea privato studio paternis consiliis conversurus, quæ in Academia audiendo discendoque consequutus erat. Relicta iterum A. 1698 Hanovia, susceptoque per Bataviam, Angliam, Galliam itinere undique ea prudenter collegit, unde perfici confirmarique Medicam sapientiam prudentiamque intellexit. Maxime vero nunquam non ea prædicavit felicissimæ memoriz

Vir,

Vir, quæ duce celeberrimo *Ravio* Amstelodami in Anatomicis, Chirurgicisque didicerat. Ex itineribus in patriam redux, in praxin, quam vocant, Medicam incubuit, suamque laborantibus & opem & consilium egregie probavit. Hac Viri celebritate adductus Sereniss. Princeps Birckenfeldensis instituto itinere nostro Archiatro usus est. Hanoviam iterum redux A. 1700 felicissimo matrimonio junxit sibi *Mariam von den Velden*. Eodem anno utriusque Hanovizæ Physicus, & A. 1703 in Illustri Hanovienfi Gymnasio Anatomizæ & Physices Professor constitutus est. Cum vero illustriora essent tanti Viri merita, quam quæ Hanovia capere posset, a *Carolo* Sereniss. Principe Hasso-Cassello Aulicis Medicis adscriptus, jussusque deinde est Professoris in Anatomia & Physica experimentalis partibus fungi. A. 1708 Academiz Cæsareo-Leopoldinzæ Naturæ Curiosorum Sociis nomine Polyæni accessit. Tandemque A. 1716 Medici Provincialis, A. 1717 Archiatri, & A. 1720 Consilarii, & perpetui in Collegio Medico Provinciali Decani honores consequutus est. Donec tandem magis magisque vires ejus, quibus antea integris firmisque usus est, affligerentur. Cui rei *dyvopeziæ* cum accederet, oculique certissimas periculosi Icteri notas præ se ferrent: paulatim lethalis morbus ita incrementum cepit, ut licet animi, quo singulari utebatur, vigorem præ se ferret, labefactata tamen morbi vi viscera lethale cauma conceperint. Quod quo pertineret, cum præclare b. m. Vir intelligeret, die 2 Decembris promeridiano tempore & matutino 3 Decembris suos secedere jussit, piisque se & meditationibus & precibus beato ex hac vita discessui præparavit, quem etiam Cassellis A. 1726 d. III nonas Decembris felicissime consequutus est. Ex suavissimo, quo 26 annis usus est, matrimonio, 5 filios duasque filias, Parentibus dignissimos, suscepit. Filiorum natus maximus *Christophorus Joachimus* Licentiæ in Medicina honores consequutus, celeberrimi Parentis vestigia ægrotantibus feliciter consulendo premit. Felicissimi vero ingenii fœtus, quantum quidem cognoscere licuit, sequentes celebrantur disputationes librique: de China Chinæ, Gissæ 1695; de Antlia Pneumatica, Gissæ 1697; Clavis Philosophiæ experimentalis, Hanovizæ 1704; ibidem de Fontium Origine; Vale Hanovizæ, & salve Cassellis, Francof. ad M. 1707; Amœnitates Hassiæ Inferioris

ris subterraneæ, Cassellis 1711; de Leone, Cassell. 1711; Physica curiosa experimentalis, Cassell. 1712; de Acidulis Embresibus, Latine 1715, Germanice 1716; de Acidulis Brabacensibus, Herbornæ 1721; de Acidulis Geismariensibus, Cassellis 1725; Historiæ Hassiæ Inferioris Naturalis Pars prima, Cassellis 1719.

INDEX AUTORUM, quorum Libri aut Inventa hoc Volumine recensentur.

I Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

Nota. Cum per typographi negligentiam post p. 376 redeat p. 377 usque ad finem continuata, paginas denuo redeuntes a p. 377 ad p. 376 a prioribus distinximus, addita his litera *b*.

A ctorum Sanctorum Julii Tomi IV Synopsis.	62
Alberti (Job.) Observations Philologicae in Sacros Novi Fœderis Libros.	7
Anonymi Tentamen de Historia Naturali S. Scripturae.	455
Columna militantis Ecclesie sive Sancti & Illustres Viri, Eremitæ primi, Anachoretæ, Ordinum regularium institutio- res &c.	89
Bibliotheca Historico-Philologica-Theologica. Tomi VIII.	438
Bambani (Hartwici) Apparatus Euthymematicus seu Observationes sacrae. Pars I.	343 b.
Bohneri (Leonb.) Institutiones Theologiae Catecheticæ.	237
Sciagraphia methodi tractandi studium Theologicum.	237
Boschii (Petri) Tract. Hist. Chronol. de Patriarchis Antiochenis. 67 sq.	185
Clementis XI Pont. Max. Bullarium.	445
Collini (Ant.) Schema Prophetie litteralis.	131
Contestini (Demetrii) Systema Religionis Mahumedanæ.	337 b.
Coustant (Petri) Epistola Rom. Pontificum à Clemente I ad Innocentium III. Tom. I.	463
Cremer (Bern. Seb.) Exercit. Theol. Decas de summa Sapientia ex Proverb. VIII, 127-36.	463
	Cypria-

- Cypriani (Ern. Salom.) extortum Commonitorium, de unione ecclesiastica Protestantium, amore pressa veritatis conceptum. 34
- Desirant (Bernardi) Consilium Pietatis de non sequendis errantibus, sed corrigentibus, ad appellantes ad futurum Concilium generale. 5
- Elsner (Jacobi) Observationes sacrae in Libros Novi Fœderis. Tomi III. 389
- Van der Honert (Job.) Dissertat. de Gratia Dei, non universali, sed particulari, & de essentia Dei. 145
- Langii (Jo. Joach.) Dissertat. de Therapeutis & Essais. 372
- Lauterbachii (Sam. Frid.) Ariano-Socinismi, qui olim in Polonia viguit, Historia. 248
- Loeffleri (Frid. Sim.) Specimen Exegetico S. in explanatione parabola de patrefamilias & operariis in Vineâ &c. 307
- Loefcheri (Jo. Casp.) Liber II de Patribus Africanis. 127
- Parergorum Sacrae Exercit. XI de scto Moysi sacerdotio, & XII de homine interno & spiritali in impiis. 129
- Meyeri (Job.) Tr. de temporibus sacris & festis diebus Hebraeorum. 141
- Volumen de jejuniis. 141
- Pfaffii (Christoph. Matthæi) Institutiones Historiae Eccles. Editio secunda cum notis. 427
- Putignani (Dominici) de redivivo sanguine D. Januarii &c. Pars I. 353 b.
- Serti (Jac. Hyacinthi) D. Augustinus D. Thoma ejusque Angelica Schola conciliatus in questione de gratia primi hominis & Angelorum. 92
- Slevogti (Gottlieb) Conviviorum Sacra. a Gentilibus celebratorum Historia, ad demonstrandam realem presentiam corporis & sanguinis Christi in S. Cœna exposita. 96
- Thoresby (Radulphi) Vicaria Leodiensis. 375 b.
- Wzachtleri (Christofriedi) Responsio ad Praefationem a Jo. Alberti Periculo suo Critico praemissam. 370
- Wietrowski (Maximil.) Historia de magno Schismate Occidentis. Tomi II. 316
- Woolstonii (Thomæ) Discursus de miraculis Salvatoris nostri. 4-19
- Zornii (Petri) Bibliotheca antiquaria & exegetica in Scripturam S. Tomi I Pars IV-X. 278

II Libri Juridici.

- Aulifii (Dominici) Commentarii Juris Civ. ad diversos titulos Pandectarum. Tomi II. 41

- Estor (Jo. Ge.) *Animadversiones ad J. G. Heineccii Elementa Juris Civ.* 321
 De Fargna (Francisci) *Commentaria in singulos Canones de Jure Patronatus. Tomi III.* 7
 Heineccii (Jo. Gottlieb) *Elementa Juris Civilis, secundum ordinem Institutionum, cum Animad. Jo. Ge. Estor.* 321
 Plessingeri (Jo. Frid.) *Commentarius ad P. R. Vitriarii Institutiones Juris Publici. Tomus II.* 44
 Vitriarii (Phil. Reinh.) *Institutionum Juris Publ. novis Notis illustratarum Tomus II.* 44

III Libri Medici & Physici.

- Alberti (Michaelis) *Jurisprudencia Medica Tomus I & II.* 465
 Anonymi *de Historia naturali S. Scripturae.* 455
 Roerhaave (Herm.) *Index alter Plantarum Horti Academici Lugduno-Batavi.* 137
 Burggravii (Jo. Phil.) *de viribus Auri Medicis, & pbarmacorum ex Auro reliquisque metallis paratorum indole Commentatio.* 467
 Hancockke (Job.) *Aqua febrifugum magnum.* 422
 Mazini (Jo. Bapt.) *Mechanicas Morborum desunt a motu sanguinis & solidorum. Partes II.* 250
 Melli (Sebastiani) *Art Medico-Chirurgica ratione suorum principiorum examinata.* 212
 Paitoni (Jo. Bapt.) *Vindicta contra Epistolas Petri Bianchi de generatione hominis.* 214
 Pye (Samuelis) *Observationes circa diversas methodos Lithotomia.* 378
 Transactionum Philosophicarum Vol. XXXI Pars II. 255
 Vaillant (Sebastiani) *Botanicum Parisiense, Operis majoris Prodrromus.* 140
 Vallisnerii (Ant.) *Historia generationis hominum atque animalium, it. Tr. de sterilitate, & de nexu rerum omnium creatarum.* 156
 Voyli (Jo. Hyacinthi) *Dissert. Anatom. Physica de Anthropogonia, in qua de viviparorum genesi. Pars I & II.* 59

IV Libri Mathematici.

- Bernoulli (Jo.) *Continuatio materiae de Trajectoris reciprocis, imprimis de Pantogonia &c. it. determinatio alterius reciprocae Algebrae omnium post primam simplicissima.* 265
 Bernoulli (Nic.) *Responsio ad Jul. Car. de Fagnanis, continens praeter alia Theorema pro integratione aequationum differentialium secundae gradus, quae nullam constantem differentialem supponunt.* 98

<i>F. K. s. F. Kees Ratio complanandi superficies Curvas corporum quorumlibet Geometricorum.</i>	45
<i>Kohlii (Jo. Petri) Narratio Epistolica ad J. B. M. de Epistolis a Jo. Hevelio & ad ipsum scriptis.</i>	359
<i>Lehmanni (Jo. Christiani) Machina noviter inventa omnes aquas ex linea horizontali, absque igni, aëri & aquarum adminiculo elevans.</i>	418
<i>Manfredi (Eustachii) Mercurii ac Solis congressus observatus. Novissima Ephemerides motuum caelestium ab A. 1726 ad 1750. Tomi II.</i>	232 438
<i>Richteri (Ge. Frid.) Methodus nova atque universalis computandi series figuratas & potentias quascunque numerorum naturalium.</i>	338
<i>Sebediasma de errore in aestimando motu composito.</i>	345b.
<i>Rizzetti (Jo.) de Luminis Reflexione, cujus exponitur explicatio; Dissertatio adversus Bernoullium & Newtonum.</i>	50
<i>Dissertationis Anti-Bernoullianae de luminis refractione Continuatio.</i>	110
<i>Ludorum scientia, sive Artis conjectandi elementa. 215.</i>	294
<i>Diff. de Lunae defectu.</i>	290
<i>Sententioz (Jof.) Epistola ad Geometriae Professores atque Studiosos.</i>	167
<i>Transactionum Philosophicarum Vol. XXXI Pars II.</i>	255
V Libri Historici, Geographici &c.	
<i>Abulgasidae Bayadurii Historia Gensalgentis Tatarica.</i>	200
<i>Adami Murimuthensis Chronicon.</i>	181
<i>Anonymi Defensio Dissertationis de Dario Medo contra J. F. Schaefferum.</i>	398
<i>Elogium Joach. Frid. Falleri.</i>	433
<i>Jo. Christoph. Wichmanshausen.</i>	229
<i>Jo. Andreae Danzii.</i>	379
<i>Davidis Norræteri.</i>	322
<i>Conradi Friderici Reinhardi.</i>	431
<i>Memoria virorum in Suevia eruditissimorum rediviva.</i>	
<i>Semi-Decas I.</i>	436
<i>Observationes Peregrinatoris cujusdam &c.</i>	495
<i>Elogium Philippi Ouseel.</i>	497
<i>Petri Wolfarti.</i>	502
<i>Boltoni (Edmundi) Hypercritica seu Diss. de conscribenda Historia Angliae.</i>	181
<i>Bostoni (Jo.) Speculum Canobitarum.</i>	181
L z z 2	Brantii

Brantii (<i>Casp.</i>) <i>Historia vita Jacobi Arminii.</i>	249
Carvalli de Costa (<i>Ant.</i>) <i>Chorographia Lusitaniae. Tomi III.</i>	481
Cherefeddia Ali <i>Historia Timuri Begi, ex vers. Petis la Croix. Tomi IV.</i>	80
Colliberi (<i>Sam.</i>) <i>Columna Rostrata, seu Historia Critica rerum ab Anglis mari gestarum.</i>	478
Cumberlandi (<i>R.</i>) <i>Origines gentium antiquissima.</i>	329
Eckhardi (<i>Tobia</i>) <i>Vita Alberti, Stadenfis Abbatis.</i>	429
Giannonii (<i>Petri</i>) <i>Historia Civilis Regni Neapolitani Tomus I.</i>	194
De Goes (<i>Damiani</i>) <i>Chronicon Regis Lusitaniae Johannis II.</i>	483
L. B. De Gundling (<i>Jo. Pauli</i>) <i>Diff. de origine Marchionatus Brandenburg.</i>	173
<i>Atlas Brandenburgicus.</i>	317
<i>Atlas Pomeranus.</i>	319
Jebb (<i>Sam.</i>) <i>de vita & rebus gestis Mariae Scotorum Reginae Auctores XVII.</i>	388
Ker (<i>Guil.</i>) <i>Observationes circa modum regiminis diversarum provinciarum.</i>	491
Knight (<i>Sam.</i>) <i>Vita Jo. Coleti.</i>	206
Langtofti (<i>Petri</i>) <i>Chronicon.</i>	274 b.
Muratorii (<i>Ludov. Ant.</i>) <i>Scriptorum rerum Italicarum. Tomus VII.</i>	233
	Tomus IX. 433
Roberti Glocestriensis <i>Chronicon.</i>	373. b.
Rowlands (<i>Henr.</i>) <i>Mona antiqua restaurata.</i>	411
Slevogti (<i>Gottlieb</i>) <i>Historia Conviviorum Sacra a Gentilibus celebratorum &c.</i>	96
De la Torre <i>Commentarii de rebus in Europa gestis ob successionem Hispanicam. Tom. IV & V.</i>	40
Triveti (<i>Nicolai</i>) <i>Annalium Continuatio.</i>	181

VI Libri Miscellanei.

Bayeri (<i>Theoph. Sigfridi</i>) <i>Epistola ad J. B. M. de Tartarorum veterum literis.</i>	29
Contemiri (<i>Demetrii</i>) <i>Systema Religionis Mahumedanae.</i>	131
Ab Eckhart (<i>Jo. Ge.</i>) <i>Diff. de Apolline Granno Mogounno in Alsatia nuper detecto &c.</i>	346
Fabricii (<i>Franc.</i>) <i>Oratio in Natalem Cl. sive annum Jubilaeum tertium Academiae Lugduno-Batavae.</i>	129
Frezzi (<i>Frid.</i>) <i>Poema morale de quatuor Regnis.</i>	374
Gundlingii (<i>Nic. Hier.</i>) <i>Logica seu ars ratiocinandi.</i>	370 b.
<i>Ethica seu Philosophia Moralis.</i>	370 b.
	Q. Horatii

<i>Q. Horatii Flacci Ecloga per Will. Baxterum.</i>	425
<i>Kohlil (Jo. Pezri) Narratio Epistolica ad J. B. M. de Epistolis a Jo. Hevelio & ad ipsum scriptis.</i>	359
<i>Lackmanni (Henr.) Primitia Utinenses.</i>	153
<i>Langii (Jo. Joach.) dogma de immortalitate anima ex ipso natura lumine demonstrabile.</i>	372 b
<i>De Mautour (Morelli) Observatio de Ara Apollinis Colmaria reperita.</i>	325
<i>Morhofii (Dan. Ge.) liber de pura dictione Latina.</i>	150
<i>Putignani (Dominici) de redivivo sanguine D. Januarii &c. Pars I.</i>	353 b.
<i>S. P. C. vide Schwartz (Jo. Conr.)</i>	
<i>Schwartz (Jo. Conr.) Monumenta ingeniorum hujus & superioris memoria.</i>	377
<i>Emendationes & explanationes locorum quorundam Orationis primae Themistii.</i>	473
<i>Vulpil (Jo. Ant.) Jun. Carminum Libri III & opuscula.</i>	365 b.
<i>(Jo. Ant.) Patris Carmina.</i>	366 b
<i>(Hier.) Carmina.</i>	366 b

INDEX RERUM NOTABILIORUM IN HOC VOLUMINE OBVIARUM.

A <i>Barbanelis de solarario Achazi sententia.</i>	142	<i>Urbinitatis studium confirmatum.</i>	193
<i>Abaris unde venerit?</i>	415	<i>Bernensis status.</i>	444
<i>Abba, pater, quam emphasin habeat?</i>	9	<i>Acro (Helenius) editus.</i>	425
<i>Abortus quis sit?</i>	61	<i>Acus magnetica variationes.</i>	259
<i>causa.</i>	62	<i>Adaequatio quid?</i>	227
<i>signa.</i>	467	<i>Adamus caruit umbilico.</i>	337
<i>Abraham cur a Chaldeis expulsus?</i>	458	<i>Adami filii, soli electi.</i>	465
<i>Academia Conciliorum Fulgini in-</i>	376	<i>Adelbertus March. Brand. fuit Dux Saxonie.</i>	175
<i>stituta.</i>	376	<i>Advocatorum stratagemata iniqua.</i>	467
<i>Academiz Lugduno-Bat. origo.</i>	130	<i>Ægyptiorum olim sapientia an fuerit eximia?</i>	456
<i>legata.</i>	130	<i>in servanda memoria</i>	456
<i>Professorum</i>		<i>methodus.</i>	457
<i>vita promissa.</i>	130	<i>character qualis?</i>	457
<i>Theol. Romane Constitutionum continuatio.</i>	192	<i>Ægyptio-</i>	

INDEX RERUM

<i>Ægyptiorum miracula & plaga.</i>	461	<i>Anatomici theatri Lugduno-Batavi incrementa.</i>	130
<i>Ænex in Italiam adventus non negandus.</i>	335	<i>Aneurisma polyposum in aorta.</i>	214
<i>Æquatio differentialis secundi ordinis an supponat assumptionem differentialis constantis?</i>	99.103	<i>De Aneurismate observationes.</i>	214
<i>Æra contractuum apud Judæos qualis?</i>	142	<i>Anglæ legæ Insula descriptio.</i>	415q.
<i>ut differat a Canone.</i>	400	<i>antiquitas.</i>	414
<i>Nabonassaræ a Babylonica differens.</i>	400	<i>Angli absoluto decreto non favent.</i>	35
<i>Aeris cultus idololatriæ.</i>	458	<i>Poetæ celebriores.</i>	182
<i>ut representatus?</i>	459	<i>quando hostibus fuerint terrori.</i>	479
<i>Ætheris cultus idololatriæ.</i>	458/9.	<i>Anglorum felicitas examinata.</i>	449
<i>ut representatus?</i>	459	<i>gesta maritima.</i>	478
<i>De de Afflictis (Matthæo) judicium.</i>	195	<i>quorundam invidia in exteros.</i>	265
<i>Albani (Annib.) Card. in Clementem XI P. M. merita.</i>	185	<i>Anglici historici optimi.</i>	183
<i>Alberti Abbatis Stadenfis vita.</i>	429	<i>requisita.</i>	183
<i>Alcacer, urbs, quando exstructa?</i>	484	<i>De Anglicana historia scribenda Diff.</i>	181
<i>unde dicta?</i>	484	<i>Anglicum Glossarium.</i>	375-377
<i>Aldrete (Bernardi) libri varissimi.</i>	153	<i>Anima sensoris organique compenetratur.</i>	255
<i>Aleatorum expectatio.</i>	297	<i>Animæ immortalitas probata.</i>	371.
<i>De Alexandro III P. M. Friderico Imp. insultante fabula explosa.</i>	233	<i>hominis duæ, materialis & immaterialis.</i>	213
<i>Alimenta cur competant dotatori Ecclesie?</i>	3	<i>Animam esse tibiã, 15 argumentis probatur.</i>	209
<i>Ad Almanzam prælii descriptio.</i>	40	<i>Animalcula in semine virili num habeant vim plasticam?</i>	60.213.214
<i>Almeloveeniz Diff. Philologica.</i>	442	<i>negata.</i>	60
<i>Altaria in grandibus saxis quid notent?</i>	413	<i>cur rependantur?</i>	60.160
<i>Amalitanæ leges maritima.</i>	199	<i>Animalia hyeme albescentia.</i>	370
<i>Amedæ mœnia ante 4000 annos structa.</i>	83	<i>gentibus culta cur ab Israelitis sacrificata?</i>	459
<i>Amon vox quid notet?</i>	464	<i>Animalium primordia utrum in ovis an in semine masculino querenda?</i>	59
<i>Amstelodamentium cura singularis in sustentandis miseris.</i>	490	<i>an mundo coæva.</i>	59.164
<i>Anachoretarum icones cum elogiis.</i>	89	<i>Annos ut computare fuerint Reges?</i>	399
<i>Anastasi Bibliothecarii textus corruptus.</i>	72	<i>Anspacensis Eccl. fundator quis?</i>	65
<i>Anastomoses vasorum matris & fetus.</i>	166	<i>De</i>	

NOTABILIORUM.

<i>De Anthropogonia Diff.</i>	59	<i>num usi jure metropol. in alios Episcopos?</i>	198
<i>De Antiochenis Patriarchis Tract.</i>	63	<i>Arduinna Diana quanam?</i>	349 sq.
	68	<i>Argentaria veterum, Horburgum.</i>	327
<i>Antiochia quando Turcis crepta?</i>	78	<i>Argentoratium notat Arga trajectum</i>	358
<i>Anubris cur canino capite pictus.</i>	332		
<i>Apollo Mogounus unde dictus?</i>	325.		
	352	<i>hodie valde mutatum.</i>	494
<i>cur Grannus dictus?</i>	325. 349	<i>Arianismi in Polonia historia</i>	248 sq.
<i>Belenus quis?</i>	349	<i>Ariostus quem imitatus sit in poemate?</i>	434
<i>Sianus quis?</i>	350	<i>Arminii (Jac.) vita historia.</i>	240 sq.
<i>Livius quis?</i>	348	<i>Biographi.</i>	240
<i>Apollini sacra therma.</i>	349	<i>Symbolum.</i>	247
<i>aqua minerales.</i>	349	<i>Armonica lingua cum veteri Britannica eadem.</i>	418
<i>De Apollinis ara Diff.</i>	325	<i>De Arndii (Jo.) ejectione narratio.</i>	439
<i>Appulfus Planetarum ad fixas.</i>	262		
<i>Aqua commune februum remedium.</i>	422	<i>Arnoldus, Caroli M. citharædas, cultus.</i>	67
	422	<i>De Arnulpho Episc. Metens.</i>	64
<i>sudorem movet.</i>	422	<i>Arretius Mercurius quis?</i>	346
<i>in parte salutaris.</i>	424	<i>De Arsenio Anachoreta.</i>	65
<i>Aquæ minerales Apolloni sacra.</i>	349	<i>Artajus Mercurius quis?</i>	346
<i>in Nilo cur in sanguinem mutata?</i>	460	<i>Artegiani (Aug. Guil.) nota ad F. Frezzi poema.</i>	375
<i>in Diluvio quousque ascenderint?</i>	142	<i>Arterix cruralis officinatio.</i>	263
<i>Per Aquam frigidam probatio a quo primum introducta?</i>	428	<i>Artis conjectandi elementa.</i>	215
<i>Aquas elevandi machina mirabilis.</i>	418	<i>Arvernas Mercurius quis?</i>	346
	418	<i>Asia Septentr. abusive dicta Tartaria.</i>	204
<i>Sub Aquis vivendi ars.</i>	261	<i>ejus status præsens.</i>	200
<i>Aquisgrani nomen an antiquum?</i>	326	<i>Asio, Regina Æthiopia, eadem ac Semiramis.</i>	332
	352	<i>Assemanus cur nuda nomina dederit Patriarch. Antioch. Sec. XI?</i>	76
<i>therma a Carolo M. restituta.</i>	351	<i>Assyriacum Imperium ante Nabonassarum.</i>	334
<i>De Ara Apollinis Diff.</i>	325	<i>Astrologix studium apud Tartaros.</i>	88
<i>Arbor venenata.</i>	256	<i>Astyages quo anno Olymp. a Cyro superatus?</i>	398
<i>Archicamerarii dignitas a Conrado III Imp. instituta.</i>	176	<i>an sit Darius?</i>	405
	176		
<i>a Suevia</i>			
<i>Ducibus in Brandenburgicos translata.</i>	179		
<i>Archiepiscopi cur in regno Neap. plures sine suffraganeis?</i>	195		
<i>Græcorum, in Italia</i>			

Athoth,

INDEX RERUM

Athoth, <i>Græcis Hermis, Latinis Mercurius.</i>	336	Battierii (Sam.) <i>Observ. sacra.</i>	443.
<i>Literarum inventor.</i>	336		445
Avellini (Andr.) <i>canonizatio.</i>	189	Baxteri (Wilb.) <i>Glossarium Antiqu. Angl. rarum.</i>	427
Augusta <i>Rauracorum quænam?</i>	356	De Beaulne (Renaldi) <i>Oratio funebris in Mariam Scotticam.</i>	389
D. Augustinus cum D. Thoma <i>conciliatus.</i>	92. sq.	Belænus <i>Apollo quis?</i>	349
D. Augustini <i>sententia de miraculis Christi.</i>	451	Belatucadrus <i>Deus quis?</i>	347
Auri <i>vires Medice.</i>	467	Belgæ <i>cessionibus plurimis vexantur.</i>	493
<i>preparatio.</i>	472	Beli <i>nomen pluribus commune.</i>	333
<i>fulminantis vires.</i>	473	Belis <i>cultus qualis?</i>	458
De Auri <i>viribus Medicis Diff.</i>	467	Beneventani <i>Duces Francorum tributarii.</i>	198
Aurivilli (Erici) <i>vita.</i>	488	Beneventanorum <i>Ducum quondam potentia.</i>	195. 197
Ex Auro <i>extractum semen siliqua ceratonis.</i>	214	Beneventum <i>quando ad Græcos pervenerit?</i>	199
<i>parata pharmaca cujus sint virtutis?</i>	473	In Beneventum <i>an jus Pontifici Rom.?</i>	197
Auroræ <i>borealis observationes.</i>	261	Bengalenses <i>literæ quot & unde ortæ?</i>	27
Aurum <i>quid?</i>	467	Bengalicum <i>Alphabetum.</i>	30
<i>Mercurium & Sulphur continet.</i>	470. sq.	Bentlejus (Rich.) <i>notatus.</i>	425. 426
Azazel <i>quisnam Levit. XVI?</i>	144	Bernenis <i>Academiæ status.</i>	444
Azores <i>Insula a quibus olim habitata?</i>	484	Bibliotheca Theod. Dassovii <i>in Academicam Vitemb. translata.</i>	233
Baal, <i>idoli nomina unde?</i>	459	<i>Christiani Daumii.</i>	134
<i>quid designaverit?</i>	459	Bibliothecæ <i>Lugduno-Batavæ incrementa.</i>	130
Babylonica <i>æra a Nabonassara reversa.</i>	400	<i>Monasterii SS. Fabiani & Sebastiani Romæ privilegium.</i>	189
Babylonicæ <i>turris extruenda scopus.</i>	457	Bielis (Jo. Christ.) <i>Dissert. philol.</i>	441. 442. sq.
Bacurdas <i>Deus quis?</i>	347	Blacordzi (Adami) <i>scriptum virulentum in Elisabetham A.R.</i>	388
Bajazethes <i>humaniter habitus & defestus a Tamerlane.</i>	86	Boceolini (Jo. Bapt.) <i>notæ ad F. Frezzi Poema.</i>	375
Balnea <i>calida Apollini sacra.</i>	349	Bochartus (Sam.) <i>vesutatus.</i>	331. 332
<i>apud Romanos honesta.</i>	475	De Boethii (Heß.) <i>Hist. Scotica judicium.</i>	386
Barnestapolius (Obertus) <i>vero nomine Rob. Turnerius.</i>	387	Bojardus (Matth. Mar.) <i>Autor poematis: Orlando innamorato.</i>	434
Barometri <i>altitudo extraordinaria.</i>	263	Bona	
Basiliani <i>monachi quando primum in Regnum Neapol. translati?</i>	195		
Bassettæ <i>ludus.</i>	223. 226		

NOTABILIORUM.

Bona immobilia emere clero Neapolitano interdictum.	195	De Burggraviis tractatio.	49
Boni definitio.	371 b	Cabiri ut alias dicti?	335
Bonum summum est Deus.	371 b	quinam?	335
Bos cum juba crispa quid denotet?	459	Cabirorum Dii.	335
Bostoni (Jo.) Catalogus Scriptor. Eccles. ineditus.	181	templa solis Sacerdotibus patent.	336
Botanicum Parisiense majus promissum.	149	religio per orbem dispersa.	336
Braccæ unde dicta?	359	quantum distet a religione Patriarcharum?	336
Brachii ulcus cum spina ventosa.	214	Calculo vesicæ mortui anatome.	379
Brachmanes unde dicti?	414	Calmucci a sinistra ad dextram scribunt.	30
Brachmanicæ scripturæ ratio.	26.29	unde dicti?	204
Brandenburgicus Atlas novus.	317	Calvinismus, via ad Arianismum.	249
Brandenburg. Electoratus origo.	175	Calvinistarum studium reformandi.	36
De Brandenburgici Marchionatus originis Diff.	157 sq.	Camdenus (Guil.) laudatus.	182
Breuschæ fluvius unde dictus?	358. b	Campsinus an primus Rex Neap.	196
	359 b	Camulus Deus quis?	347
Brissac unde dicatur?	358	Canaan idem est cum Typhone.	332
Britanni Episcopi cur alios præverint in Conciliis?	417	Canino capite cur pictus Anubis?	332
In Britanniam quis advexerit religionem Christianam?	416	Canonem inter Eram quid intersit?	400
Britannica lingua omnium vetustissima.	413	De Canonum Collect. antiquis Diff.	338
Hebream amulatur.	413	Cantici Canticorum scopus.	345 b.
cum Celtica eadem.	413	Cantium unde dictum?	412
Ecclesia antiquior Romana.	417	Caphthoræi quinam E unde venerint?	332
In Brunsvicensem historiam merita J. L. Felleri.	135	Capitis percussio cum læsione cranii.	214
Buchanani (Ge.) in nomine proprio defermando affectatio.	182	Carmelitarum constitutio.	189
contra Mariam Scot.	387	Caroli M. libri a quo editi?	422
scripta.	387	Carvalli (Laur. Pires) libri de Cruciatu in Lusitania damnatis.	188
penitentia ob eadem scripta.	387	Caspji Maris natura impetuosa.	205
Burchetus notatus.	478	Cassiniæ Tabula Astren. adhuc inedita.	438
Burdelotius Medicus E Principis Enguensis præceptor.	369	De Castelnau (Mich.) de rebus Mariæ Scot.	388
		Cataja extra Sinas ponenda.	25
		A a a a	Cata-

INDEX RERUM

Catapanus, <i>Magistratus qualis?</i>	199	Christi meritum vindicatum.	147
unde dictus?	199	facies in nummo.	418
Cataracta cur monetæ imposita ab E-		descensus ad inferos probatur.	396
lisabetha A. R.	480	vita historia emblematica.	450
Catecheses variarum religionum.	238	miracula in sensu literali op-	
Catechetæ quinam esse debeant?	339	pugnata.	450 sq.
Catechetica Theol. Institutiones.	237	transfiguratio in monte Ta-	
norma, fines, affe-		bor symbolica.	454
ctiones.	237	generatio quotuplex?	464
definitio.	237	De Christi tristitia instante supplicio	
Institutionis histo-		Disputatio.	208
ria.	238	miraculis sententia Pa-	
femina quales?	238	trum.	451 sq.
Catechumenorum ratio examinata.	339	Chuschitæ quinam dicti?	331
Catharorum sectæ autores.	435	Cicatriculæ in ovarii post erecta ova	
Cauda equina Cayatagensium insi-		negata.	162
gne.	88	Circuli in Codicibus Tangutans quid	
Cavense Chronicon.	236	notent?	33
Causini (Nic.) vita Maria Scotica.	388	Cisterciensis ordinis gubernatio.	189
Cedrenus plagii accusatus.	428	De Claramontio, autore libri de Cau-	
Celtæ in Britanniam delati.	412	casti altitudine judicium.	368
Celtica lingua cum Britannica vete-		De Classicis Scriptoribus judicium.	
ri eadem.	413		155
Celticæ originis voces.	352	Clavis quid in nummis Brandenb. no-	
Cereris adventus in Græciam quid		tet?	179
designet?	334	Clemens Alex. dictus Plutarchus Chri-	
De Cermenate (Jo.) Hist. Mediol. sub		stianus.	128
Henrico VII Imp.	437	non fuit Præsul Alex.	128
Chaldæa pars Assyriaci Imperii.	334	S. Clementis Epistola duæ ad Corin-	
Chambre (Davidis) scripta contra		thios editæ.	339 b.
Mariam Scotticam.	386	Clerus Neapol. cur jure Romano quon-	
Chamus, pater Beli.	332	dam vixerit?	197
idem ac Jupiter Ammon.	336	Clima an causa diversitatis ingenio-	
Chan idem ac Rex.	201	rum?	372 b.
Chani Magni nomen unde?	202	Clivensis soli fertilitas.	493
Charitas quid sit?	372 b.	Cæli cultores, Babylonit.	458
Chirurgiæ origo & encomium.	213	De Cælorum regno varia.	311
Choisa Radschit, liber laudatus.	201	S. Cæna unde vim suam habeat?	97
Chorasmix historia.	203	De S. Cæna schismatis Reformato-	
Christus Archicatecheta dictus.	238	rum ortus & progressus.	37
Messias spiritualis.	452	De S.	
est Melchisedecus.	460		

NOTABILIORUM.

<i>De S. Coena sententia Godeschalci.</i>	428	Constitutiones <i>Apostolicae rejectae.</i>	428
<i>S. Coenae usus sub utraque quando in Italia invaluerit?</i>	199	Consul <i>maris quis?</i>	197
Cognomina unde & quando <i>introducuntur?</i>	199	Consulis <i>nomen olim per honorificum.</i>	197
Coleti (Jo.) <i>vita.</i>	206 sq.	Contemiri (Demetrii) <i>obitus.</i>	131
<i>De Collini (Ant.) Schemate pro prophetiae literalis iudicium.</i>	447-449	Conviviorum <i>sacrorum finis, novovla triplex.</i>	97
<i>Colica ab Ilei tumoribus & abscessibus.</i>	214	<i>De Conviviis sacris gentilium Diff.</i>	96 sq.
<i>Colinar, Latine Columbaria, an supra ruinis Argentariae exstructa?</i>	355	Corpora <i>glandulosa & lutea, in ovaris vivipararum obvia.</i>	161
Coloniz <i>Agrippae ruina unde?</i>	493	<i>quid circa ea observandum?</i>	162
Communio <i>inter convivas olim quovltuplex?</i>	97	Cosacci <i>quotuplices?</i>	204
Comaedia <i>num per intervalla representanda?</i>	155	<i>unde dicti?</i>	205
Compagni (Dini) <i>Chron. Florentinum.</i>	435	Craus <i>Martis Kunckelianus ut paratur?</i>	468
<i>stylus Italicus commendatus.</i>	435	Crollii <i>Catechesis refutata.</i>	239
Complanandi <i>superficies curvas corporum Geometric. methodus generalis.</i>	45	Cremonense <i>Chronicon.</i>	235
Conzai (Ge.) <i>vita Mariae Scoticae.</i>	388	Crepitus <i>ventris Aegyptiis res sancta.</i>	128
Conceptio <i>ut fiat?</i> 60. 61. 161. 163. 213.	214	Crimeses <i>Chani unde orti?</i>	203
<i>ut cognoscenda?</i>	467	Crosii (Gerh.) <i>Dissertat. philol. vita.</i>	440
Concilium <i>Constantiense illegitimum</i>	6	<i>De la Croix (Petis) in linguas Orient. merita.</i>	81. 82
<i>Chalcedonense damnatum & vindicatum.</i>	69	Cronus, <i>pater Belii.</i>	332
<i>De Concilio Basileensi quadam.</i>	6	Croni <i>nomen pluribus datum.</i>	333
<i>Congregationis de divinis auxiliis decretum.</i>	94	La Croix <i>in linguam Tangutanam merita.</i>	22
Congressus <i>Mercurii & Solis observatio.</i>	281	<i>De Crügeri (Petri) scriptis iudicium.</i>	369
<i>observati.</i>	287	Cujacii <i>de Commentariis in Instituta iudicium.</i>	321
Conjugium <i>Sacerdotum in Concilio Niceno defensum.</i>	128	Cunegundae <i>Imperatricis virginitas sollicitata.</i>	428
Constantinus <i>Porphyrogenitus notatus.</i>	75	Cunitia (Maria) <i>Astronoma celebris.</i>	362
		Cuprum <i>ut in ferrum mutetur?</i>	469
		Curetes <i>quinam?</i>	418
		Curva <i>transiens per quotlibet & quotlibet puncta.</i>	169
		Cyrilli <i>Alex. Homilia quanti habitae?</i>	128
		A a a a 2	128
		Cyrus	

INDEX RERUM

Cyrus an Dario Medo Babyloniae Regnum honoris causa concesserit?	408	Deusest summum bonum.	371 b
Dacia (Anna) notata.	425	Deusingii (Heun.) Diss. philol. Theol.	439-440-442
Dæmones mediæ naturæ.	97	Diana Arduinna quemam?	349
Dalempotii homunculi seminales explosi.	159	Diecmanni (Jo.) Diss. de Ormista Ormisti.	440
Damiata ut antea dicta?	331	Dii Cabirorum.	335
Danieli liber propheticus abjudicatus.	448	Diluvium Noachicum particulare negatum.	412
Danzii (Jo. Andr.) vita & elogium.	379	Diluvii aquæ quousque ascenderint?	142
Comment in Matt. b. ineditus.	382	Diurnus Rom. Pontificum, liber qualis?	197
Darius Medus an successerit Baltasari.	403	Dotatori Ecclesiæ cur competant alimenta?	354
an fuerit Astyages?	405	Doufæ (Jani) fortitudo & eruditio.	130
an fuerit Rex Mediæ?	405-408	Dowglassii, Scoti, fortitudo.	489
an Cyaxaris filius?	409	Dramatum finis quis sit?	156
quot annos regnavit?	410	Drissen (Ant.) Dissertat. philol. Theol.	439
fluvius.	205	Druides Hiberni in rebus consignandis sæculi.	413
Dassovii (Theod.) Bibliotheca in Academicam Vitemberg. translata.	233	ut doctrinam suam propagarint?	414
Daumii (Christiani) Bibliotheca.	134	quonam pulsæ sedibus suis?	416
Dea Nebalennia quæ & ut picta?	347	Druidum Philosophia naturalis qualis?	414
Decalogi utriusque harmonia.	439	Metaphysica.	414
De Decreto absoluto sententia Reformatorum.	35	ordines & classes diversæ.	414
Dei existentia ex immortalitate anime demonstrata.	373 b	autoritas.	415
via quid notent?	463	sedes primaria.	415
De Dei essentia Dissert. gratia Dissert.	145	nomen unde?	414
Delbergia, Tangutana literatura species.	23	officium.	414
Demonstrationes in Ethica dantur.	371 b	hæreticorum Academia.	414
Deorum cognomina a locis.	346	Druso Hercules quis?	346
nomina e lingua Celtica derivata.	413	Dulcini hæresiarum historia.	435
Derbenta an ab Alexandro M. exstructa?	205	De Durzi (Jo.) consilio irenico iudicia.	440
Dernatii (Car.) Prof. Chymia, ferisudo.	130		

Eccardi

NOTABILIORUM.

E ccardi (Jo. Ge.) <i>Diff. de Orofi Hor-</i>	440	Eucharistia vide S. Coena.	
<i>mista mundi.</i>		Evidentia criterium veritatis.	270 b
che.	441	Evolutio pro generatione substituta.	167
Ecclesia Britannica antiquior Roma-		Euripi nam in Mari Caspio?	205
na.	417	Eustathius Patriarcha Antioch.	63
Ecclesiasten cur scripserit Salomon?	345 b	F Aber (Tan.) notatus.	425
Ecliptium Solarium projectiones in		Facultatum Academicarum conve-	
Tabulis.	438	nientia & differentia.	467
Edgari Regis Angl. titulus.	479	Falcardi (Hug.) <i>Historia Sicula.</i>	234
Edom Judaeis dicta Roma.	331	<i>elogium.</i>	234
Elementorum cultus.	462	Falsterus (Christianus) notatus.	155
Elisabetha R.A. poetria praestans.	182	De Fargna (Franc.) <i>liber de Jure Pa-</i>	
<i>crudelitatis accusata.</i>	388	<i>tronatus suppressus.</i>	4
<i>ejus Poemata ubi collecta?</i>	182	Febrium remedium aqua communis.	422
<i>cur cataractam moneta</i>		Zum Felde (Alb.) <i>vita.</i>	443
<i>imposuerit?</i>	480	Felleri (Joach. Frid.) <i>vita & elogium.</i>	133
In Elisaberham A.R. scriptum viru-		<i>de Historia Brunsvic. merita.</i>	135
lentum.	388	Ferreti Vicent. <i>Historia rerum in Ita-</i>	
Elohim vox cur non legatur in Canti-		<i>lia gestarum.</i>	437
co Canticorum?	345 b	<i>navi & laudis.</i>	437
Endovellicus Deus quis?	347	Felli de die in diem translatio quando	
Ennodius Ticinensis.	63	<i>orta?</i>	142
Enthymemata Biblica explicata.	343 b	<i>novi Anni origo.</i>	144
Epaphra Episc. Colossensis.	63	Festorum Hebraic. <i>origo.</i>	144
Ephemerides Astronomica.	438	De Festis Hebraeorum <i>Tract.</i>	141
Episcopi Britannia cur alios praevoc-		Feuda Neapolitana unde orta?	200
erint in Conciliis?	417	Fibrae musculares variorum animal-	
Episcopii (Sim.) <i>vita promissa.</i>	247	<i>um.</i>	256
Eremitarum icones cum elogiis.	89	<i>piscium.</i>	261
Eruditorum Suecorum <i>vita.</i>	436	Filamenta, ex quibus <i>fibra carnea</i>	
Esxi quinam fuerint?	373 b	<i>constant sunt vascula exigua.</i>	256
Et, copula, in carmine usus qualis?	368 b	Fluida in glandulis lente moventur.	253
In Ethica dantur demonstrationes.	371 b	Fluidorum per glandulas separatio.	251
Etymologiae fructus.	353	<i>resistentia experimentis</i>	
Eva cur caruerit umbilico?	337	<i>illustrata.</i>	256
Evangelia, systema Philosophiae aut		Focminae an ad regimen admittenda?	
Theologia mystica.	450	Aaa a 3	386
		Factus	

INDEX RERUM

Fœtus quid sit?	61	De Generatione hominis Tract.	59
nutrimentum.	62	animalium Tract.	156
excrementum.	62	animalium quomodo	
animatio.	467	fiat?	60.161.163
vivi & mortui signa.	467	fit in u-	
in ovo evolutio.	163	tero ad instar arborum.	61
in utero primum nutrimentum	164	vera an vires & me-	
per 46 annos in utero conserva-	255	chanismum natura superet?	62.
tus.	255	e vermiculis seminis	164.165
Fœtum similitudo.	467	masc.	157
Formulæ Consensus rigor in Helve-	37	refutatur.	158
tia.	37	ex ovulis.	157
Fornacis favillis in aerem sparsis cur	461	sensibili & insensi-	
Egyptii ulceribus affecti?	461	bili.	164
Fortitudinis exemplum singulare.	480	Plantarum.	262
Fossæ novæ Chronicon.	236	Georgiani a Tamerlane oppugnati.	83
Francofurtum ad Manum cur par-	493	De S. Germano (Richard) Chronicon.	236
vum Londinum?	493	De Germanorum erga Principes ob-	
Frezzi (Frid.) vitæ compendium.	376	servantia Diff.	156
Friderici Barbarossæ Imp. res accur-	235	Gerfonii (Jo. Chartier) retractatio.	6
te descriptæ.	235	cum Origene comparatio.	6
Friderici II Imp. de bonis immobilibus	195	De Gerfonio (J. C.) judicium ini-	
a Clero non emendis sanctio.	195	quum.	7
Historia accurate descri-	236	Giannetastius (Nic. Partben.) notatus.	198. 199
pta.	236	Giannone (Petrus) laudatus.	41
De Friderici II Imp. testamento disce-	436	De Gigantomachia fabula ex Ægypto	
ptatio.	436	derivanda.	332
Frugum primitiæ cur Deo oblata?	462	Glandula qualis?	251
Funcii (Chr.) Catalogus V. D. Mini-	439	ejus diastole semper propor-	
strorum Auriacensium.	439	tionalis cordis systoli.	252
De Furto per lancem & licium Diff.	377	eam ingredientis sanguinis	
	377	velocitas.	253
G Addius (Jac.) notatus.	128	Glandulæ omnes an a primo fœtus ex-	
G Galli rei nauticæ olim expertes.	480	ordio peculiari liquore saturata?	251
Gastaldi quænam?	198	quasi parvula corda sunt.	253
Gastaldicæ jus inter Longobardos.	196	quomodo fecernant fluida?	254
Gellius (Aulus) emendatus.	155	Glossarium Anglicum.	375. 377
Generandi potentia & impotentia ut	467		Gog
dijudicanda?	467		

NOTABILIORUM.

Gog & Magog regio an adhuc in Tartaria superfit?	205	Harmonia prestabilita impugnata.	412
Gomorrae & Sodomae crimen.	460	Hartha ubi olim culta?	322
Gothi olim habitaverunt in insulas Azores.	484	Hafzi (Jac.) Dissertatt. philol. Theol.	439-444
E Gottfridi Viterbiensis Pantheo excerpta.	234	Hafzius (Theodorus) laudatus.	439
Græcæ lingua seculo XV & XVI ignorantia exemplum ridiculum.	209	ejus Dissertatt. philol. Theol.	439. 441-445
Græcorum ritus & lingua in Italia recepta.	198	Havzi quinam fuerint?	332
Grannum idem ac Aquisgranum.	350	De Heinio (Nic.) iudicium.	425
Grannus seu Grauus unde dictus Apollo?	349-355 sq.	De Henrici VII Imp. Itinere Ital. Tr.	436
an frater Neronis Imp.	351	Heracii Imp. statua.	196
nomen unde?	351 sq.	Hercules Druso quis?	346
De Gratia Dei Dissertatio.	145	Macusanus quis?	347
Gratix per se efficacis necessitas unde petenda?	94	Hermannus (Paulus) laudatus.	138
Graviditatis signa.	467	Hermaphroditorum signa.	467
num fieri possit sine apertura claustrorum virginialium?	157	Ex Hermodactylo epoto podagra fatalis.	70
Gravitates specifica variorum mediorum diaphanorum.	123	Hermogenis idea uoi Daçóvητ. 151	
Mercurii & aquæ.	256	De Herrera (Ant.) de rebus Mariæ Scoticæ.	388
Greatrix, Hibernus, Empiricus famosus.	452	Hevelii (Job.) Epistola MSptæ 359 sq. editæ.	369
Gregorius VII P. M. an primus intergras urbes excommunicaverit?	198	edes flamma consumptæ.	364
Grynæus (Jac.) quanti seceris Jac. Arminium?	242	Observationes ineditæ.	360
Gymnasii Neapol. lectionum Jurid. distributio.	42	scribendi genus.	363
Gynecæum regium olim Co'mariæ.	355	In Hevelium (Jo.) Epigramma.	369
H Ajeleth Hafchachar est instrumentum Musicum.	439	Heumanni (C. A.) Dissertatt. philol. Theologicæ.	440-443
Hala in Saxonia inferiori.	496	Hilarii sententia de miraculis Christi.	451
Hammondus notatus.	309	Historia Scotica prodigiis plena.	386
Hanfereticæ scripturæ consonantes.	30	De Historia Angliæ scribenda Diss.	181
Hanseaticum sædus.	496	Historica cur in Scriptura S. sine fuce relicta?	182
Harduinus (Jo.) explosus.	428	Historici Angliæ optimi.	182
		Anglici requisita.	183
		Hollandiæ nomen unde?	479
		Homicidii signa.	467
		Homicidium Medicum.	467
		Hominum post diluuium propegatio cur celerrima?	333
		Homo	

INDEX RERUM

<i>Homo internus an in impium qua-</i> <i>drat?</i>	129	<i>Ignatii locus difficilis ad Philadelph.</i> § <i>emendatus.</i>	19
<i>Homunculi Dalempatti feminales ir-</i> <i>rifi.</i>	159	<i>Ignis idololatria crimen Sodoma &</i> <i>Gomorra.</i>	460
<i>Hora prima, tertia, sexta, nona, un-</i> <i>decima quid mystice denotet in pa-</i> <i>rabola de operariis in vinea?</i>	312	<i>Immortalitas anima humana demon-</i> <i>strata.</i>	412
<i>Horatii Satyra III Libri II in pristi-</i> <i>num ordinem redacta.</i>	427	<i>Imperator Seculi V victor mundi di-</i> <i>ctus Tamerlanes.</i>	82
<i>Horatius Bensleji sub confuram mis-</i> <i>sus.</i>	426	<i>Indix Orient. Societatis in Belgio po-</i> <i>testes.</i>	493
<i>Horburgi urbis descriptio.</i>	327	<i>Infantes in utero peccati originalis te-</i> <i>stes.</i>	147
<i>Horburgum, Argentaria veterum.</i>	327	<i>Infanticidii signa.</i>	467
<i>Hormista vide Ormista.</i>		<i>Institutionum Juris compendia &</i> <i>commentaris infiniti.</i>	322
<i>Horti Acad. Lugd. Bat. Historia.</i>	137	<i>Insulæ unde orta?</i>	412
<i>Index.</i>	137	<i>fortunata veterum quantum?</i>	414
<i>Mulsi (Henr.) vita.</i>	444	<i>Integratio equationum differenti-</i> <i>um secundæ gradus que fit?</i>	103
<i>Hydus (Thomas) deceptus.</i>	25	<i>Intestinum lleon tumoribus & absces-</i> <i>sibus obstrum.</i>	214
<i>Hystricis historia naturalis.</i>	214	<i>Jobi libri, autor Moser.</i>	456
J <i>acobillus (Ludov.) notatus.</i>	374sq.	<i>Jobicæ Theologie specimen.</i>	344
<i>De Jacobitis Alexandrinis quinam</i> <i>scripserint?</i>	71	<i>Jobus quis fuerit?</i>	337
<i>Jamblichus emendatus.</i>	394	<i>Johannes VIII P. M. primus inter</i> <i>Pontifices exercitui presuit.</i>	199
<i>S. Januarii corpus Beneventum trans-</i> <i>latum.</i>	198	<i>Johannis II R. Lusit. res gesta.</i>	483
<i>sanguinis ebullitio qualis.</i>	357 b	<i>Ad S. Josephum dedicationis formula.</i>	188
<i>quibus</i>		<i>Josephus Arimatheensis, Britanno-</i> <i>rum Apostolus.</i>	416
<i>diebus publico conspicienda?</i>	357 b	<i>Jovius (Paulus) notatus.</i>	434
<i>presen-</i>		<i>Irenæi sententia de miraculis Christi.</i>	452
<i>tibus Hereticis impedita.</i>	362 b	<i>Iris horizontalis in vere.</i>	263
<i>De S. Januarii sanguine reditivo</i> <i>Tract.</i>	353sq. b	<i>Israelitarum doctrina vindicata.</i>	456
<i>Index innata negatur.</i>	410	<i>liberatio ex Ægypto quid</i> <i>mystice denotet?</i>	462
<i>Jehovah, vox, cur non legatur in Can-</i> <i>tico Canticorum?</i>	345	<i>Itali olim cur pueri in Germaniam</i> <i>missi?</i>	234
<i>De Jejunio Tract.</i>	144	<i>Italia Græca discendi studio olim ab</i> <i>Angli frequentata.</i>	208
<i>Jesuitæ ob studium catecheticum lau-</i> <i>dati.</i>	238	<i>Italica</i>	
<i>Ig. particula appositiva, quid Germa-</i> <i>nis potet?</i>	352		

NOTABILIORUM.

Italica lingua quis primus Chronicon scripserit? 237	Lapides aggesti sunt monumenta se- pulcr. 473
Italicae linguae origo. 196	Lapidis philosophici fundamentum. 469
Italicarum rerum Scriptores. 233-433	pedra del porco dicti usus. 214
Jubilaeus annus quotus olim Judaeis? 144	Alasco (Jo.) Epistola inedita. 441. 443
Judas quo modo fuerit suspensus? 7	De Latina dictione pura liber. 150
Juditha, Ludovici Pii Imp. uxor, de- fensa. 64	Latinae dictionis purae characteres. 151
Junius (Franc.) peste mortuus. 246	linguae aetates varia. 152
De Jure Patronatus canones illustra- ti. 1 sq.	diversitas secundum loca. 152 sq.
quinam scripse- runt? 2	Launoji liber de praedest. & gratia damnatus. 187
Juris Patronatus definitio. 2	Leges Mosaicae an pependerit a sola Dei voluntate? 143
divisio. 3	Romanae aetate religionis Chri- stianae mutata. 195
Jurisprudenz Medica Systema. 465	Longobard. quando in Regno Neapol. abrogata? 197
Jus Patronatus unde acquiratur? 4	maritimae Amalfitanae. 199
primariorum precum Vicariis Imp. a Pontifice negatum. 189	Legum Roman. sub Gothicis auctoritas qualis? 195
Justellus (Jac.) notatus. 338 b	Longobard. Codex membrana- ceus Cass. 196
K Arzorum secta ante Christum. 145	sanctio penes quos fuerit? 197
AKempis (Th.) libri de Imit. Chr. au- tor assertus. 428	Patriarchatum ante Mosai- cas descriptio. 336. 337
Keplerianae Epistolae ad J. Hevelium. 361	Leherennus Deus quis? 347
Kera Kersland (Jo.) Commentarii hi- storici suspecti. 495	Lens artificiosa Rizzetti. 290
De Kirche, vocis origine Diss. 441. 442	Leodiensis Vicaria. 375 b
Konaviae triplex, finis conviviorum sacrorum. 97	De Leone IV Pont. Rom. 63
Kusterus (Ludolph.) notatus. 395-396	Leslxi (Jo.) Apologia pro Maria Scot. 386
L Agerlöfvii (Petri) vita. 489	Liber quis sit ex mente Stoicorum? 477
Lamius (Bern.) notatus. 145	Libri nigri & albi apud Calmuccos quinam? 30
Lampe (Frid. Ad.) laudatus. 439	e scholis eliminandi quinam? 154
ejus Harmonia utriusque de- calogi. 439	Libros compingendi ratio apud Tan- gutanos. 31
Dissertast. philol. Theol. 440-442	Bbb b De Li.
Langius (Wilb.) laudatus. 406	

INDEX RERUM

<i>De Lignamine (Jo. Phil.) Continuatio</i>		<i>Reflexio qua ratione fiat?</i>	54
<i>Chronici Riccobaldi.</i>	434		55
<i>Lignorum vascula descripta.</i>	256	<i>Dispersio num eadem sit in</i>	
<i>Limburgius refutatus.</i>	147	<i>vitropoliissimo & asperissimo?</i>	56
<i>Lingua vetustissima qua sit?</i>	413	<i>Luna Dea ut representata?</i>	459
<i>Linguarum Hebr. Græc. Lat. & Britan. harmonia.</i>	417	<i>Lunæ defectus explicatio.</i>	292
<i>Litteræ Gothicae ut Anglis dictæ?</i>	374 b	<i>Lusitanicæ Chorographia.</i>	481 sq.
<i>Literarum nota apud Turcas singulares.</i>	21	<i>Scriptores Topo-Geogr.</i>	482
<i>inventor quis?</i>	336	<i>Tabula Geogr. optima.</i>	482
<i>De Literis Tangutanis variis.</i>	22 sq.	<i>clima & solum.</i>	482
	30 sq.	<i>longitudo & latitudo.</i>	483
<i>Lithotomizæ methodi varia.</i>	378	<i>Lutheri (Mart.) Epistola inedita.</i>	439
<i>Livius Apollo quis?</i>	348 sq.	M <i>Achina aquas ex linea horizon-</i>	
<i>Llwyn lingua Wallica quid notet?</i>	415	<i>tali absque ignis, aeris & a-</i>	
<i>Logicæ historia.</i>	370 b	<i>quarum adminiculo elevans.</i>	
<i>Longobardi quando Christiani facti?</i>	196		418 sq.
<i>Lubezæ ruina unde?</i>	494	<i>viam moventem habet cen-</i>	
<i>Ludolfi (Jobi) merita.</i>	136	<i>tenentis 500 æquivalentem.</i>	418
<i>Ludorum Scientia.</i>	215	<i>Londinensi & Marbyensi</i>	
<i>Ludovici II Imp. in Regno Neap. gesta.</i>	198	<i>preferenda.</i>	419
<i>Ludus Pharaonis.</i>	220.226	<i>mirus ejus motus.</i>	419
<i>bujus Oeconomus.</i>	222	<i>usus ejus insignis.</i>	420
<i>Lugdunensis Bat. Academia origo.</i>	130	<i>exstructio possibilis.</i>	421
<i>Legata.</i>	130	<i>De Magnetismo experimenta.</i>	261
<i>Professo-</i>	130	<i>Magum in terminatione urbium</i>	
<i>rum vitæ promissa.</i>	130	<i>quid Germanis notant?</i>	357
<i>Bibliotheca incrementa.</i>	130	<i>Maimburgius (Lud.) notatus.</i>	428
<i>Theatri Anat. incrementa.</i>	130	<i>Maldonatus notatus.</i>	309
<i>Aluminis Reflexio sequitur leges motus</i>		<i>Malorum Persicorum & cydoniorum</i>	
<i>corporum elasticorum.</i>	51	<i>lanugo.</i>	263
<i>Refractio sequitur leges mo-</i>		<i>Malverne (Wilb.) Fundatio Abbatia</i>	
<i>tus corporum non elasticorum.</i>	51	<i>Glocestre.</i>	374
<i>Materia est perfecte resili-</i>		<i>Malum quadruplex?</i>	147
<i>ens.</i>	52	<i>Mansfredi (Eustachii) in Ephemeridi-</i>	
<i>Bus.</i>	52	<i>bus contextendis Socii.</i>	438
		<i>Manna ut concretæ fuerit?</i>	461
		<i>Maria R. Scotica contra calumnias</i>	
		<i>defensa.</i>	387
		<i>an testamento Regnum Scotiæ</i>	
		<i>reliquerit Philippo II R. H.</i>	389
		<i>De Mariæ R. Scot. rebus gestis Scripto-</i>	
		<i>res XVII collecti.</i>	385 sq.
			Mari-

NOTABILIORUM.

Marina, <i>virgo tenella</i> , 67	Mercurius <i>Arctius, Artajus & Arver-</i>
Maris <i>Caspii natura impetuosa</i> , 205	nas quis? 346
Maritima <i>Anglorum gesta</i> , 478	Metallorum <i>principium quodnam?</i>
Maritimæ <i>leges Amalhtana</i> , 199	468
Mars <i>Talliatu quis?</i> 346	<i>transmutationis funda-</i>
Marshamus <i>refutatus</i> , 144	<i>mentum</i> , 469
<i>Van Mastricht (Gerb.) Dissertat. philol.</i> 444	Metallum <i>quid?</i> 467
Mathesis <i>cur lingua Belgica doceatur</i>	<i>omne in radice aurum est.</i> 469
<i>Lugduni Batavorum?</i> 130	Methodus <i>desegendi alvearia apum</i>
Matthæi <i>Capita duo priora pro spuris</i>	<i>in fyllois</i> , 257
<i>venditata</i> , 447	Miegii (Lud. Chr.) <i>Observo. sacra</i> , 441
Maximi Tyrii <i>locus vindicatus</i> , 392	Militis <i>cruditi exemplum</i> , 490
Mazorielli <i>verum nomen</i> , 466	Miracula <i>Christi in sensu literalim-</i>
Medica <i>astrochiria</i> , 467	<i>pugnata</i> , 450 sq.
Medici <i>forensis officium & decorum</i> , 467	<i>a Mose in Ægypto patrata</i>
Medicina <i>quid?</i> 212	<i>quo tendant?</i> 460, 462
Medicinæ <i>forensis Scriptores</i> , 465, 467	De <i>Miraculis Christi sententia Pa-</i>
<i>& Jurisprudentiæ convenientia</i> , 467	<i>trum</i> , 451 sq.
De <i>Medico-Chirurgica Arte Tract.</i> 212	Miraculum <i>quotuplex Theologis?</i> 358
Medicum <i>homicidium</i> , 467	sq. b.
Mein <i>quid veteri lingua Teutonica?</i>	Misnensis <i>Marchia suffragium</i> , 45
353	Mœnia <i>ante 4000 annos structa</i> , 83
Meineyd, <i>vox, unde & quid notet?</i> 353	Mœnus <i>ut olim dicitur?</i> 326, 352
Melchisedecus <i>est Christus</i> , 460	Mogounnus <i>Apollon unde dicitur?</i> 325
Melderi (Christ.) <i>Prof. Math. fortitudo</i> , 130	352
Membrana, <i>qua involvuntur fasciculi</i>	Mogulenses <i>literæ unde formata?</i> 28
<i>fibrarum musculi, vasculosa</i> , 256	Mogulensis <i>scriptura ratio</i> , 26, 29
<i>ejus usus</i> , 256	Moguntia <i>ab antiquo nequam, pro-</i>
Mendacium <i>numquam licitum</i> , 440	<i>verbium unde ortum?</i> 353
Mensæ <i>conviviorum Diis dedicata</i> , 97	Moguntia <i>nomen unde?</i> 353
Mercurii <i>& Solis congressus</i> , 281, 287	Molæ <i>signa</i> , 467
<i>in aurum transitus</i> , 469	Molarum <i>generatio ut fiat?</i> 167
<i>quantitas quomodo inveni-</i>	Molinæus (Petrus) <i>notatus</i> , 361 b.
<i>enda?</i> 470	Moliniani <i>ut a Thomistis differant?</i> 94
Mercurius <i>currens quomodo ex auro</i>	Moloch <i>quid designaverit?</i> 459
<i>olaborandus?</i> 470	Mona <i>unde dicta?</i> 412
<i>Solaris medicina incompa-</i>	Monæ <i>Insule descr. & antiquitates</i> , 411 sq.
<i>rabilis</i> , 471	Mongalicæ <i>linguæ elementa</i> , 33
	Monstrorum <i>generatio ut fiat?</i> 167
	<i>investigatio</i> , 467
	<i>varia historia</i> , 167
	Bbb b 2 Mon-

INDEX RERUM

Montisferrati Marcobionum histori-	235	versa.	400
cus.		Natura quid sit?	455
Morborum Mechanica.	250	Navem agitandi, quando ventus non	
<i>simulatio & dissimulatio.</i>	467	<i>spirat, modus.</i>	264
<i>recognitio.</i>	467	In Neapolin an jus Pontif. Romano?	197
Moritasgus Deus quis?	347	Neapolis quotitubusa?	195
Mors hominis in quo consistat?	213	Neapolitani Regni Historia nova.	194
Mortis repentinae causa singularis.	214	Nehalennia Dea qua & quomodo re-	
<i>recognitio.</i>	467	<i>praesentata?</i>	347
Mosheimius (Jo. Laur.) notatus.	149	Nerretieri (Dav.) vita & elogium.	382
<i>laudatus.</i>	150	<i>scripta.</i>	384
<i>ejus de Antiquit. Hispan-</i>		Neubour (Frid. Cbrist.) Dissertatt.	
<i>nicis edendis consilium mutatum.</i>	153	<i>philol.</i>	440. 441
<i>demonstratio sectae</i>		Newtonus erroris arguitur in Opti-	
Nicolait.	440	<i>cis.</i>	53
<i>Dissertatt. Philol.</i>	440-442	Nicephorus illustratus.	391. 392
<i>Theol.</i>	440-442	Nicolaitarum sectae demonstratio.	440-442
Mosaicae leges an a sola Dei voluntate		Nimrodus alias Ninus.	332-333
<i>pependerit?</i>	143	Ninive quando condita?	333
Mosaicorum librorum utilitas.	343 b.	Ninus alias Nimrodus.	332-333
Mosis sacerdotium an eminentius sa-		Nitocris cur Regina dicta?	407
<i>cerdotio Aaronis?</i>	129	Nonarius numerus apud Tartaros in	
<i>dexteritas vindicata.</i>	456	<i>pretio.</i>	88
<i>miracula in Aegypto quo ten-</i>		Norilius (Henr.) notatus.	70
<i>dant?</i>	460	Normanni (Laur.) vita.	487
<i>Philosophia naturalis quanam?</i>	455. 461	Norrellii (Andr.) vita.	441
<i>Genealogia defensa.</i>	456	Norvagi habitaverunt olim Insulas A-	
<i>Philosophia in compendio.</i>	461	<i>zores.</i>	484
Motus compositi vera aestimatio.	385	Noviluniorum computus accuratus.	141
Mugali Orientales & Occid. diversi.	204	Numerorum potentia naturales quo-	
Muhamedis vita & dogmata.	132	<i>modo computanda?</i>	338
Muhamedanae religionis Systema.	131	O Beliscus a Tamerlane consecratus.	83
Mundus quo anni tempore conditus?	141	Obotriti a Brandeburgicis subacti.	174
Museum Hist. Philol. Theol. promif-		Ogur, Tangutanae literaturae species.	
<i>sum.</i>	445	Oigurum littera unde dicta?	23
Musici suspensi.	84	Olearius (Gothfr.) notatus.	96
Musicorum indoles.	426	Ordovici populi quanam?	414
Nabonadus an Balchazar succes-		Origenes Adamantius omnium Prae-	
<i>serit?</i>	406	<i>ceptorum doctissimus.</i>	128
Nabonassarum ara a Babylonica di-		Ori-	

NOTABILIORUM

Origenes an falsus fuerit errores suos?	128	Pantogonia quid sit?	265
Origenis sententia de miraculis Christi.	451	Papa primus quis exercitus praesuerit?	199
Origines gentium antiquissima.	329	Papi (Petr. Ang.) laudatus.	59
De Orniſſa mundi Oroſii Diſſertatio- nes.	440	Parabolæ de patre famil. & Operariis in vineâ accurata explicatio.	307. 316
Oſcula foliorum buxi.	263	Paradiſus num fuerit in Sueciâ?	494
Oſſificatio arteriæ cruralis.	263	Parheliorum color.	262
Oſterarum multiplicatio in fluviis.	264	Parmenſe Chron. nuper editum.	436
Otto III Imp. quo mortis genere obierit?	299	Partus quid ſit?	61
Ova viviparorum reſutata.	59 ſq.	quomodo fiat?	61
deſenſa.	161. 162. 213	cauſa.	61
a Veſticulis lymphaticis in Ovariis diſcernenda.	161	ſeptimeſtris num magis vitalis ſit octimeſtri?	62
in tuba muris viſa.	163	tredecimeſtris ut fiat?	157
in variis animalibus conſiderata.	166	legitimus quis?	467
Oudinus (Caſimír.) reſutatus.	78	Patria poteſtas quid olim fuerit?	324
Ovorum valvula imaginariæ.	160	Patriarchæ ante Moſen quem computum inſtituerint?	142
genuina receptacula.	161	De Patriarchis Antiochenſis Tract.	63.
Outhovii (Gerb.) Diſſertat. philol. Theol.	439-443		68 ſq.
D'Outreiniſſi (Jo.) vita & ſcripta.	440	Patrimonii vox ambigua.	196
Diſſertat. philol. Theol.	439-443	Patronatus juris: Canones illuſtrati. 1 ſq.	
Ovulum in calice folliculi non reperi- tur.	162	Scriptores.	2
tenuiſſimum & raro conſpicu- um eſt, priuſquam in tubam perveniat.	163	deſinitio.	2
in tubis ſtatim excreſcit.	163	diviſio.	3
quomodo in tubam expellatur?	164	Patrum Eccleſiæ autoritas.	451
Pagius (Ant.) notatus.	428	ſententia de miraculis Chriſti.	451
Pagliarini (Juſtini) nota ad F. Frezzii poema.	375	Paulus an in Britanniam trajecerit?	417
Pagorum veterum catalogus.	44	Peccati origo unde derivanda?	147
Palaſtini unde dicti?	332	Pelasgorum antiquitas aſſerta.	334-335
Panis fermentati in S. Symaxi uſus ho- dieque in Regno Neapol.	200	Pelunii unde dicti?	332
toſti & frigida inſuſi virtus ad fugandas febres.	425	Perizonii (Jac.) obitus & legata.	150
		Perpetuum Mobile Orſſyrei.	264
		Petriæ quibus olim literis uſi?	22
		Pestiſ remedium, aqua communis.	422
		Petavius (Dion.) notatus.	142
		emendatus.	475-476
		Petri I Imp. Ruſſiæ mors fatalis.	131
		Pfalgraven quinam ſint?	353
		Pfauzii (Chriſtoph.) cum J. Hevelio com- mercium.	360
		Bbb b 3	Pha-

INDEX RERUM

Phavorini lacuna insignis notata.	373	Pontifices inter an numerentur ante consecrationem mortui?	196
Philippi IV R.G. appellatio ad Concilium revocata.	374	De Pontificum Rom. autoritate Diff.	338b
Philistæi quinam & unde venerint?	331	Pontificum Rom. Epistola collecta.	337b
Philosophia naturalis Moysi qualis?	461	Epistolarum collectio- res veteres.	337b
Philosophia Tartarica ratio.	23	Porphyrio (Pomponius) editus.	425
Phœnices qui & unde venerint?	332	De Possessione acquirenda & amittenda Tractatio.	43
Piedra del porco, ejusque usus.	214	Precum primariarum jus Vicariis Imp. a Pontifice negatum.	189
Pii V P. Rom. canonis aucta.	189	Priamus inter majores Pharamundi.	328
Pinius (Lud. Ell.) notatus.	428	De Primatu Ecclesie Rom. Diff.	338b
Pipini (Franc.) Chronicon editum.	435	Primitiæ frugum cur Deo oblata?	462
Itinerarium & vers. Latina.	436	Primogenituræ signa.	467
Placenta uteri radiculis grani in terram jacti similis.	164	Principia ingenita negantur.	410
Plagii exemplum notabile.	316	De Prometheo fabula nam conviviis sacris originem dederit?	96
Planetarum ad fixas appulsus.	262	Propheetiæ literalis sibema considerata.	445
Plantæ marinæ quot generum?	138	Propheetiarum vis singularis.	448
an foscilos & fructus gerant?	138	Propertio finuum incidentiæ & refractionis in transitu luminis per varia media.	123
Plantarum horti Lugd. B. Ind. alter	377	Pruna cocta sputum cruentum curant.	425
varia divisio.	138	Psalmi illustrati.	344b
terrestrium classes diversæ.	138	Psalterium Salomonis Græcum supposititium.	345
prope Lutetiam Index.	140	Ptolemæi canon incertus.	399
generatio.	262	non genuinus.	401
femina imprægnatio.	262	Pythagoræorum versus.	374
Plumbeum sigillum quibus tantum concessum?	200	R Literam veteres quidam per L. extulerunt.	358
Plutarchus suppletus.	397	Radichii Chodsa liber laudatus.	201
Podagra ex hermodactylo epoto fatalis.	70	Ranz cur a Mose producta?	461
Poetæ suspens.	84	Raphson defensus.	371b
Angli celebriores.	182	Reflexio luminis sequitur leges motus corporum elasticorum.	51
Politica pro concione tractare in Belgio nefas.	493	radii luminosi quomodo con- tingat?	55
Politura vitri in quo consistat?	55-56	Refor-	
Polyhistor Morboffianus suppletus.	151		
Pomeranicus Atlas seu Descr. Geogr.	319		
Ponderatio solidorum in aqua.	263		
Pontifex quis primus osculum pedum admisit?	488		

NOTABILIORUM

Reformatorum <i>studium reformandi.</i>	Sanctorum <i>icones cum elogiis.</i>	39
36 sq.	De Sanguine <i>redivivo D. Januarii</i>	353 sq. b
in <i>Lutherum odium.</i>	<i>Tract.</i>	460
37	In Sanguinem <i>nun mutata a aqua in Ni-</i>	257
<i>dissidia intestina.</i>	lo?	357 b
38	Sanguinis <i>triplex motus.</i>	463
Refractio <i>luminis sequitur leges motus</i>	D. <i>Januarii ebullitio qualis?</i>	333
corporum <i>non elasticorum.</i>		413
51	Saxonia <i>aggesta sunt monumenta sepulcra-</i>	44
<i>acris quae sit?</i>	lia.	416
257	Saxoniz <i>historia Diplomatica.</i>	443-444
De Regno <i>calorum varia.</i>	Scaldri <i>Septentr. a Brundibus edocti.</i>	444
311	Schelhornii <i>Dissertat. Philol.</i>	443-444
Reinhardi (Conr. Frid.) <i>vita & elogi-</i>	Scheuchzeri (Job. Jac.) <i>Specimen Phy-</i>	441
um.	<i>sica sacra.</i>	441
430	Scheybanus <i>Chanus an Principum Eu-</i>	203
Relandi (Hadr.) <i>Diss. de Tryphone Ju-</i>	rop. <i>sator?</i>	203
deo.	De Schismate <i>magno Occidentis histo-</i>	316
439	ria.	141
<i>de Uxore domisse-</i>	Schmidius (Sebast.) <i>refutatus.</i>	210
da.	Scholæ <i>Paulinae Londinensis institutio.</i>	328-355
440	Schottus (Andr.) <i>notatus.</i>	398 sq.
Religionis <i>Mahumedanae systema.</i>	Schröerus (J.F.) <i>refutatus.</i>	231
131	Schurzfleischii (Conr. Sam.) <i>Iter Itali-</i>	66
<i>vera nota ex mente Pontif.</i>	cum.	386
354 b		182
Rennecheri (Herm.) <i>scripta.</i>	Scripturæ <i>S. in Chronolog. autoritas.</i>	403
242	<i>interpretationis per o-</i>	428
Reuchlini <i>vita & Scriptores.</i>	<i>mnia secula historia desiderata.</i>	453
428	<i>sensus literalis impu-</i>	455
Riccobaldi <i>Pomarium Eccles. Ravenn.</i>	gnatus.	462
434	<i>historia Naturalis.</i>	462
Roellii (Herm. Alex.) <i>vita.</i>	<i>autoritas asserta.</i>	Scriptu-
441		
<i>impugnatus & vindicatus.</i>		
464		
Roma <i>Judeis Edom dicta.</i>		
331		
Romualdi II <i>Archiep. Salem. Chronicon.</i>		
233		
S. Rosarii <i>Confraternitatum in Sina</i>		
<i>erectio.</i>		
190		
Roses <i>nobles, moneta, quando primum</i>		
<i>cusa?</i>		
479 sq.		
Rossetti (Mich.) <i>vita.</i>		
441		
Rugenwald <i>est Rugium Ptolemai.</i>		
321		
Russia <i>Tartaribus olim subiecta.</i>		
203		
Sabbathi <i>antiquitas.</i>		
144		
De Sabbatho <i>praeceptum quale sit?</i>		
144		
Sabbatum <i>in quo consistere debeat?</i>		
144		
Sacerdotium <i>Mosis an eminentius sa-</i>		
<i>cerdotio Aeronis?</i>		
129		
Sacrificiorum <i>apud vulgum ante dilu-</i>		
<i>vium abusus.</i>		
457		
<i>per ignem ratio.</i>		
462		
Salomon <i>cur Ecclesiasten scripserit?</i>		
345 b		

INDEX RERUM

<i>Scripturae Sacrae loca explicata vel illustrata.</i>			
<i>Gen. I, 2.</i>	461	<i>V, 6.</i>	370
<i>XI, 4.</i>	458	<i>VI, 7.</i>	441
<i>XV.</i>	459, 460	<i>XIX, 30.</i>	307
<i>XVIII, 1.</i>	414	<i>XX, 1-16.</i>	307
<i>XXXVIII.</i>	330	<i>XXIV, 15.</i>	442
<i>XLII, 16.</i>	280	<i>Marci III, 21.</i>	343
<i>Exod. XII, 6.</i>	343	<i>IV, 39.</i>	439
<i>XVII, 16.</i>	279	<i>IX, 49.</i>	279
<i>Lev. VI, 3.</i>	278	<i>Luc. VII, 38.</i>	279
<i>XI, 20. 21. 22.</i>	441	<i>XIII, 27.</i>	453
<i>XVI.</i>	144	<i>XV, 7.</i>	439
<i>Num. XXXIII, 4.</i>	461	<i>XXII, 25.</i>	279
<i>Deut. II, 23.</i>	331	<i>Job. I, 18.</i>	464
<i>1. Sam. V, 6.</i>	279	<i>V, 28.</i>	440
<i>Job. XXIX, 25.</i>	327	<i>VIII, 56.</i>	440
<i>Psal. LXVIII.</i>	439	<i>XII, 47. 48.</i>	35
<i>LXXII, 17.</i>	464	<i>Actor. I, 18.</i>	7-371
<i>LXXXIV, 11.</i>	278	<i>VII, 17.</i>	456
<i>Prov. VIII, 22-36.</i>	463 sq.	<i>XII, 7.</i>	8
<i>XXV, 11.</i>	279	<i>XVI, 30.</i>	8
<i>Cantic. II, 7.</i>	279	<i>XVIII, 3.</i>	279
<i>III, 5.</i>	279	<i>XIX, 35.</i>	279
<i>VIII, 6.</i>	345	<i>XX, 22.</i>	8
<i>Jes. XXXV, 5. 6.</i>	452	<i>XXII, 3.</i>	9
<i>LXV, 11.</i>	279	<i>Rom. II, 20.</i>	239
<i>Jerem. VII, 22. 23.</i>	143	<i>III, 2.</i>	394
<i>XXX, 21.</i>	439	<i>VIII, 7. 15.</i>	9
<i>Ezech. XX, 15.</i>	143	<i>IX, 10. 11. 19. 20. 21. 26. 37.</i>	371
<i>31.</i>	459	<i>XII, 1. 10.</i>	390. 391
<i>Dan. II, 44.</i>	311	<i>XIV, 15.</i>	390 sq.
<i>V, 27.</i>	404	<i>1 Cor. II, 9.</i>	11
<i>IX, 2.</i>	409	<i>III, 15.</i>	390 sq.
<i>Hof. II, 5-17.</i>	459	<i>- 23.</i>	12
<i>Amos V, 25. 26.</i>	143	<i>V, 12.</i>	390 sq.
<i>Malach. III, 14. 15.</i>	12	<i>VII, 14.</i>	390 sq.
<i>Matth. I, 19.</i>	278	<i>VIII, 10.</i>	372
		<i>X, 14. sq.</i>	97
		<i>26.</i>	391
		<i>XI, 10.</i>	440
		<i>15-22.</i>	96. 97
		<i>XV, 29.</i>	12. 372. 392

2. Cor.

NOTABILIORUM.

2. Cor. II, 11.	392	17.	278
V, 1.	13	V, 1.	278
VI, 14.	278	XIII, 12.	440
Ephes. XIII.	392	XIV, 13.	20
Philipp. II, 6. 7. 13.	393, 441	XVII, 5.	458
30.	14	Secretio humorum ut fiat?	251. 252
III, 5.	394	Selandiz nomen unde?	479
Coloss. I, 15.	463	Semen ab utero imbibitum retinetur	
II, 18.	394	per multos dies.	60
III, 11.	279	utriusque parentis miscetur &	
15.	14	fermentat.	60
1 Thessal. I, 3.	394	deciduum retinet imaginem	
IV, 6.	15	partium, a quibus decidit.	61
V, 13.	15	non est materia, sed causa effici-	
2 Thessal. I, 3. 15.	372	ens fetus.	61
10.	394	masculinum humanum ex non	
IV, 7.	440	verminoso factum verminosum.	160
1 Tim. IV, 8.	16	an a vasis sanguineis vel lym-	
VI, 16.	16	phaticis denovo absorbeatur & circu-	
Tit. I, 12.	16	let?	160
II, 5.	440	in lapideam naturam conver-	
III, 5.	395	sum.	160
1 Petr. III, 19. 20.	395	Seminis virilis animalcula an dentur?	
2 Petr. I, 3. 4. 5.	17	in virili animalcula non ha-	
2 Petr. II, 13.	18	bent vim plasticam.	60. 213. 214
1 Job. II, 22.	18, 373	plantarum impragnatio.	262
Ebr. IV, 12.	395	Semiramis est Afo regina Aethiopia.	
VI, 1 sq.	16, 239		332
VII, 1.	337	Semus aliis Sydicus seu Zeus.	335
X, 22.	17, 278, 373	idem ac Melchisedecus.	337
XI, 4.	37	Sensuum affectiones.	255
XII, 1.	395	internorum affectiones.	255
Juda V, 7.	19	externorum affectiones.	255
Apo. I, 4. 5. 6. 8.	396	Serierum figuratarum computatio.	
II, 13	270	Serpens apud Aegyptios quid denotave-	
		rit?	460
		De Serpentum cultu Diff.	279
		De Serveto (Mich.) Annot.	440
		Sexus causa.	62
		Sherardi (Guil.) Pinac. promissa.	139
		Ccc c	Siantus

INDEX RERUM

<i>Stans Apollo quis?</i>	350	<i>Statua in Insula Corvo singularis.</i>	484
<i>Sicardi Episc. Cremon. Chronicon.</i>	255	<i>Heracii In p.</i>	196
<i>In Siciliam jura Pontificis Rom. Ecclesiastica vindicata.</i>	191	<i>Stephanardus vid. de Vicomercato.</i>	
<i>Sicyonia regnum quando ceperit?</i>	334	<i>Sterilitas feminarum.</i>	167
<i>Sigillum plumbeum Romani Pontif. & Archiep. Beneventus tantum concessum.</i>	200	<i>De Sterilitate Tract.</i>	167
<i>Sinus angulorum incidentia & refractionis.</i>	110	<i>Strasburg nomen unde?</i>	358
<i>Perficus olim major ac hodie.</i>	205	<i>Stupri signa.</i>	467
<i>Societatis India Orient. in Belgio potestas.</i>	493	<i>Sturmius (L.C.) examinatus.</i>	439
<i>Socialianisus in Polonia historia.</i>	248 sq.	<i>Succinum est picis fossilis genus. reperitur etiam in Suecia.</i>	369
<i>Sodomae & Gomorrae crimen.</i>	460		369
<i>Sodomae signa.</i>	467	<i>Suebilii (Olas) vita.</i>	486
<i>Sol, Deus ut representatus?</i>	459	<i>Sueci olim habitaverunt insulas Azores.</i>	484
<i>De Solario Aebaci sententia Abarbanelis.</i>	142		484
<i>Solidorum in aqua ponderatio.</i>	263	<i>Suecorum eruditorem vita.</i>	486
<i>Solis statio apud Josuam quomodo explicanda?</i>	462	<i>De Suevis Theologis judicium.</i>	494
<i>Spathe ars Secretariorum.</i>	136	<i>Suidae locus nondum sanatus. fabula de Christo habet initium genuinum.</i>	371
<i>Speculare corpus an ita agat in radium reflectendum, ut hunc non contingat immediato?</i>	55		373
<i>Spencerus refutatus.</i>	143	<i>Sulphur in auro elactu percipiendum.</i>	471
<i>De Spenerianis controversis judicium.</i>	429		471
<i>Spes & timor affectus primarii.</i>	372 b	<i>Sulphuris solaris non magna praesentia.</i>	471
<i>Spinelli de Juvonasio (Massib.) Ephemeres Neapol.</i>	236	<i>Superfætationis signa. ut fiat?</i>	467
<i>Spinozae turpis ratiocinatio.</i>	371 b		157
<i>Spiritus Gen. I. v. 2 quid? sancti dona ut distribuantur?</i>	461	<i>De Symmacho Pont. Rom.</i>	63
	313	<i>Synedrii magni origo.</i>	142
<i>Spolii (Andr.) vita.</i>	489	<i>Synesius illustratus.</i>	391-392
<i>Sputum cruentum prunis coctis curatum.</i>	425	<i>Synodi Doræ. autoritas. Pergamatis descriptio.</i>	36
<i>Statio solis apud Josuam quomodo explicanda?</i>	462		435
		<i>Synodis Theologorum in Belgio Federato ex summo magistratu interesse quidam solens.</i>	492
		<i>Synonymorum ratio explicata.</i>	153
		T <i>Abula refractionum siderum ad altitudines apparentes Newtoni.</i>	258
		<i>Talliatius Mars quis?</i>	346
		<i>Tamerlanis historia.</i>	80 sq.
		<i>humanitas in Bajazet ben.</i>	86
		<i>mores & symbolon.</i>	88
		<i>Tamer-</i>	

NOTABILIORUM.

Tamerlanis familia.	203	Titanes quemam designent?	418
De Tangutanis literis varia.	22 sq.	Titanium bellum contra Deos quodnam?	332
e quibus facta?	26	Titillatio in artu venereo unde?	60
Tartarica philosophia ratio.	23	Togotes Deus quis?	347
gentis genealogia.	200	Tolandus (Job.) refutatus.	129
Tartarorum litera diversi generis.	20	Tortura sustinenda.	467
potentia.	202	Trajectoria reciproca.	265
Tatar & Mogul duarum familiarum capita.	202	Trepanatio quando adhibenda?	214
De Tataris seu Tartaris varia.	203	De S. Trinitate doctrina a Valentini- nis non orta.	127
Tenacitas variorum mediorum diapba- norum.	123	De Tryphone Judaeo Hadr. Relandi Diff.	439
duplicis generis.	124	Tubarum Fallopiarum motus peri- stalticus.	164
Terentius an in scholis tractandus?	154	ad ovarium intempestiva applicatio.	166
Theatri Anatom. Lugd. B. incrementa.	130	In Tubis ovula mox crescunt, & opa- ca evadunt.	162
Themistius emendatus.	473-478	Tummin & Urin quid sit?	343 b
Theologiae Catesbetica institutio.	237	Turck Japheti filius natu maximus.	202
definitio.	237	Turcorum nomen honorificum.	204
institutiōis	238	Turnerius (Rob.) alias dictus Barnesta- polius.	387
historia.	238	Turrecini (Job. Jac.) Catal. Magistra- tuum Cremon.	235
les?	238	Turretini (Job. Alph.) Diff.	440.
Jobica specimen.	344 b	De Turris Baby. historia sententia sin- gularis.	441
Theologicis studii Sciagraphia.	240	Tullis convulsiva cura per aquam.	457 sq.
Therapevte sapientes Egyptii.	373 b	Tyarteni quemam fuerint?	425
Theaurarii (Bern.) de Acquisitione ter- rae sanctae liber.	236	Typhon est Canaan.	332
Cum D. Thoma D. Augustinus concilia- tus.	92 sq.	Typhones sunt Cananai.	332
Thomasius (Godofred.) laudatus.	136	U simplex Romani per u vel i pro- nuntiarunt.	353
A Thomisus differant Moliniani?	194	per ou in scriptis exprimabant.	353
Thoth Graecis Hermes, latinis Mercuri- us.	336	Vaillant (Sebast.) Botanicum Parisiense majus promissit.	140
Thuani in nominibus propriis desor- matis affectatio.	182	Ccc e a	Val.
Van Till (Sal.) notatus.	310		
Timur Bec quid notet?	82		
Tingis urbs a quibus exstructa?	485		

INDEX RERUM

Valvula ovarum imaginaria.	160	Viariz leges unde dicta?	479
Vandali quotuplices in Pomer.	320	Vicariis Imp. jur. precum primariarum a Pontifice negatum.	189
De Varagine (Jacobi) Chronicon Genuense.	433	De Vicomercato (Stephanardi) de rebus Mediol.	434
unde dictus?	433	quando mortuus?	434
de ejus scriptis judicium.	434	Victor (Ph. Otto) notatus.	35
Vascula liquorum descripta.	256	Vin de gravi unde dictum?	352
per qua semini nutrimentum adducitur.	261	Vires refractivae mediorum, per qua lumen transit, absoluta.	123
Vaticinandi facultas per convivia sacra acquisita.	97	Virgines ut gravidae fieri possint sine apertura claustrorum virginalium?	157
Velocitas sanguinis glandulam ingredientis.	253	Virginitatis signa.	467
Venatio universi exercitus singularis.	83	Virtus prima & unica qua?	372 b
Venedi unde in Pomeraniam venerint?	320	Vita hominis in quo consistat?	213
Venenorum recognitio.	467	Vitalianus (Octav. Ignat.) laudatur.	42
Veritatis criterium evidentia.	371 b	Vitenbogardi (Job.) vita promissa.	247
Vermiculorum seminalium existentia & figura.	157	Viti (Steph.) Dissertatt. Theol. 440. 441.	443
usus.	157.	Vitrum polire quid sit?	55-56
insinuatio	160	Viviparorum ova refutata.	59
in ovula.	157	De Ulcere fungoso putrido in brachio Obs.	214
evolutio an	157	Ultrajectum olim Triectus.	358
ranarum potius quam insectorum evolutioni similis?	159	quid notet?	358
incredibilibus multitudo.	159	Umbri colonia Tyrrhenorum.	335
in diversis animalibus incongrua proportio.	159	unde dicti?	335
Vermiculus in ovo gallinaceo nunquam detectus.	158	Unio continua vasorum matris & fetus.	62
ubi plerumque obvius?	159	Protestantium pacem ecclesiae turbatura.	38
ne in facundo quidem semine semper obvius.	159	in quo consistere debeat?	39
feminalis inter insecta referendus.	159	De Unione Protest. Ecclesiastica Tract.	34
Versus Pythagoraeorum.	374	Vocalibus solis in scriptis utuntur Mogulenses.	28
Vghellus (Ferd.) notatus.	236	Vocatio duplex.	35
		Vocum	

NOTABILIORUM.

Vocum proprietates duplex.	153	Wallica lingua omnium vetustissima.	413
Vossius (<i>Gerh. Job.</i>) notatur.	234.	Hebraica accedit.	413
	434	Wase (<i>Chr.</i>) Metra- Horatiana.	427
Urbinae universitatis studiorum confirmatio.	193	De Whistonii iudicium.	446
Urim & Tummin quid sit?	343 b	Wichmanshausen (<i>Job. Christoph.</i>) Elogium.	229
Uspetes & Wisbada nomina affinia.		Wilhelmi Archiep. Cantuar. Epistola ad Theol. Helv. & Palat.	442
Uterus vivipararum habet, quicquid materia ad factum requiritur.	355 61	Wisbada & Uspetes nomina affinia.	355
Vulnerum inspectio.	467	Wittii (<i>Corn.</i>) imago a plebe discipula.	480
W litera a Romanis in G conversa.	348. 357	Z Agatajenses quinquam Persis dicantur?	203
Waldemar Brandenb. an fuerit Pseudo-Princeps?	318	Zingia Chani historia ab Adamo deducta.	202
		filii.	202

ERRATA.

P. 52 l. 10 lege *quid mirum &c*; p. 59 l. 28, lege *quo ipse*; p. 87 l. 2. 2 *tractum* lege *tractu in*; p. 127 l. 5 lege *actionem luminis*; p. 131 l. 11 lege *Imperatorem*; p. 176 l. 29 pro *se* lege *sed*; p. 215 l. 16 lege *aleas*; p. 264 l. 33 lege *transportandum*; *ibid.* l. 35 lege *multiplicari*; p. 340 l. penult. lege *composita*; p. 369 l. 12 lege *Condei*; p. 371 l. 26 lege *respuit*; p. 449 l. 2 lege *religionis*; p. 456 l. 27 lege *gubernationem*; p. 461 l. 25 pro *id* lege *is*.